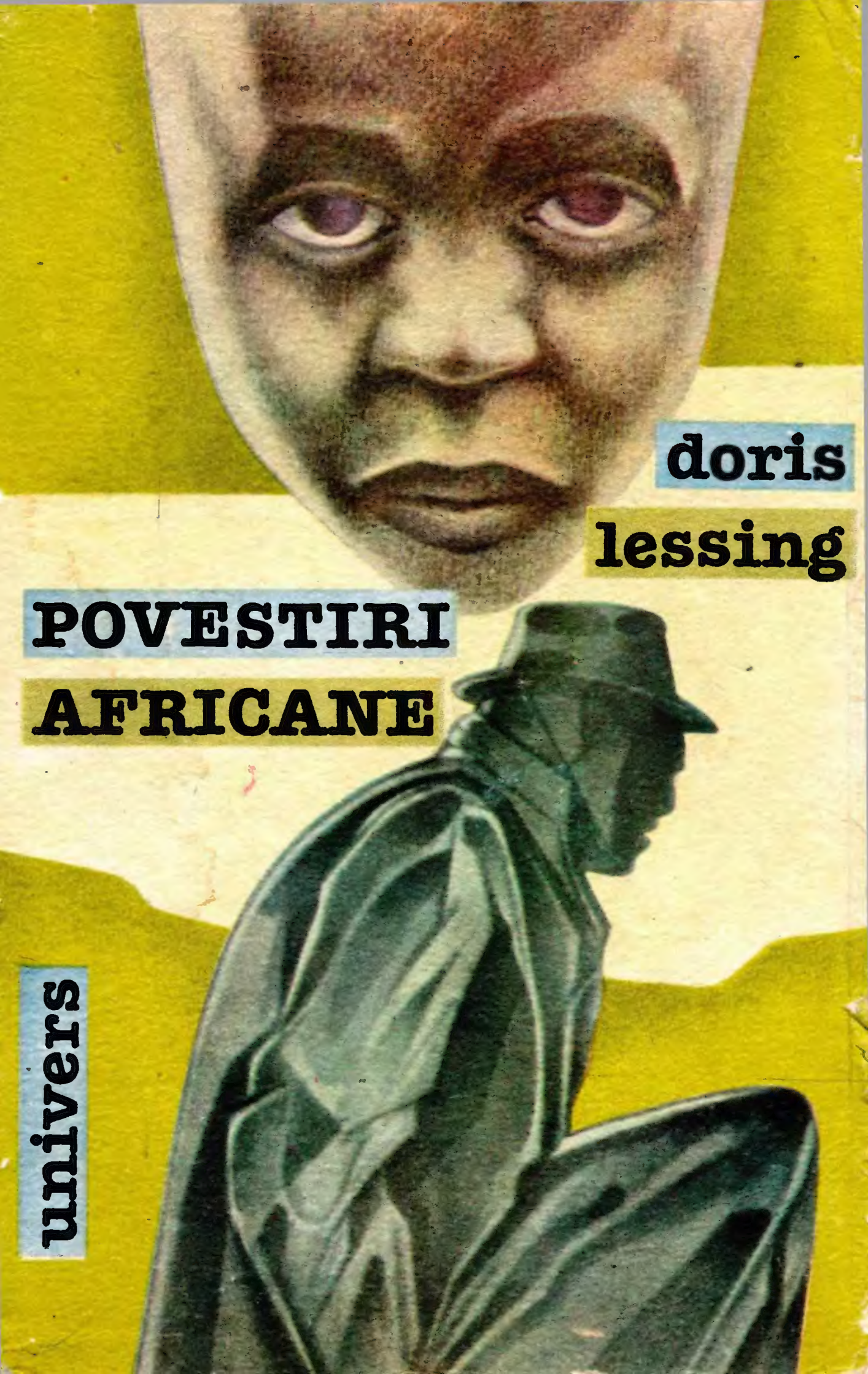

doris lessing

POVESTIRI AFRICANE

univers

DORIS LESSING

Povestiri africane

Traducere de *Irina Horea*
Prefață de *Mircea Mihăieș*

EDITURA UNIVERS
București, 1989

Coperta de DAN STANCIU

Selecţia povestirilor s-a făcut din :
Doris Lessing, *Collected African Stories*, Volume One, Volume Two — First published in Great Britain by Michael Joseph Ltd, 1973
(c) Doris Lessing 1951, 1953, 1954, 1957, 1963, 1964

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate Editurii UNIVERS.

ISBN 973-34-0080-7

Despărţirea de Africa

CU O ÎNTÎRZIERE de un sfert de veac, Doris Lessing * reface, la nivel biografic, spectaculoasa aventură existenţială a *generaţiei pierdute.* Venea tot dinspre o Nouă Lume — din Sudul Africii — pe vechiul continent, cu dorinţa disperată de a reînnoda cu o tradiţie, cu o origine mai mult sau mai puţin îndepărtată. Se stabilea, în 1949, în Marea Britanie, după ce-şi petrecuse primii douăzeci de ani ai vieţii pe tărîmurile fostei Persii şi, apoi, în Rhodesia de Sud. Trăise, aşadar, la periferia Imperiului, pe conturul din ce în ce mai vulnerabil al

---

* Doris Lessing (Tayler), născută la 22 octombrie 1919 la Kermanshah, din părinţi englezi. ● Îşi petrece primii ani de viaţă în Iran. ● În 1925, părinţii ei cumpără o fermă în Rhodesia de Sud. ● Urmează cursurile lui Girls High School din Salisbury, pe care-l părăseşte la cincisprezece ani. ● Lucrează, în acelaşi oraş, ca infirmieră, ca stenodactilografă şi ca telefonistă. ● În 1939 se căsătoreşte cu Frank Charles Wisdom, de care divorţează în 1943. ● Se implică în mişcările politice de stînga. ● În 1945 se căsătoreşte cu Gottfried Lessing, de care divorţează în 1949. ● În acelaşi an se stabileşte la Londra, cu fiul ei din a doua căsătorie. ● A publicat următoarele volume de proză : *The Grass Is Singing (Cîntă iarba)* — 1950, *This Was the Old Chief's Country (Acesta a fost ţinutul Marelui Şef)* — 1951, *CHILDREN OF VIOLENCE (Copiii violenţei) : Martha Quest* — 1952, *A Proper Marriage (O căsătorie potrivită)* — 1954, *A Ripple From the Storm (Murmurul furtunii)* — 1958, *Landlocked (Împresurat de pămînturi)* — 1965 şi *The Four-Gated City (Cetatea cu patru porţi) ; Five (Cinci)* — 1953, *Retreat To Innocence (Reîntoarcerea la inocenţă)* — 1956, *No Witchcraft for Sale (Vrăjile nu-s de vînzare)* — 1956, *The Habit of Loving (Obisnuinţa de a iubi)* — 1957, *The Golden Notebook (Caietul de aur)* — 1962, *A Man and Two Women (Un bărbat şi două femei)* — 1963, *African Stories (Povestiri africane)* — 1964, *Winter in July (Iarnă în iulie)* — 1966, *The Black Madonna (Fecioara neagră)* — 1968, *Nine African Stories (Nouă povestiri africane)* — 1968, *Briefing for a Descent into Hell (O coborîre în infern)* — 1971, *The Story of a Non-Marrying Man and Other Stories (Povestea bărbatului neînsurat şi alte povestiri)* — 1972, *The Temptation of Jack Orkney and Other Stories (Ispitirea lui Jack Orkney şi*

unei lumi în destrămare. Simțise spasmul în care se zbătea această Africă pre-modernă, gata să izbucnească, violent, într-o explozie în lanț. Dar familiarizarea cu starea prerevoluționară, caracteristică Africii negre, nu putea ține loc de pregătire pentru șocul pe care avea să-l resimtă în metropolă. Ceea ce, pentru africanul de rînd, puteau să însemne ideile ideologiei de stînga lua, în Anglia, o formă aproape naturală de protest în literatura imediat postbelică. Într-o perfectă sincronizare cu debarcarea ei pe continent, dezlănțuirea *tinerilor furioși* atingea apogeul. Deriva morală și socială, pierderea oricărui ideal, a oricărei speranțe se traduceau într-o agresivitate — nu numai culturală — fățișă. Anul 1950 avea să marcheze ieșirea la rampă a unui nou tip de literatură. Cartea care anunța — asemeni unui bumerang — ivirea unui pluton compact de autori, dar și o nouă sensibilitate, purta un titlu cît se poate de inofensiv : *Scenes from Provincial Life (Scene din viața provincială).* Un titlu balzacian, pe care William Cooper îl alesese parcă dinadins. A fost, însă, destul pentru

---

alte povestiri) — 1972, *The Summer Before the Dark (Vara dinaintea amurgului)* — 1973, *The Memoirs of a Survivor (Memoriile unui supraviețuitor)* — 1974, *Collected Stories (Povestiri alese)* — 1978, *CANOPUS IN ARGOS ARCHIVES: Re: Colonised Planet 5 (Re: Planeta 5 colonizată)* — 1979, *The Marriages Between Zones Three, Four and Five (Căsătoriile dintre planetele trei, patru și cinci)* — 1980, *The Sirian Experiments (Experimentele siriene)* — 1981, *The Making of the Representative for Planet 8 (Numirea reprezentantului pentru Planeta 8)* — 1982 și *Documents Relating to the Sentimental Agents in the Volyen Empire (Documente privitoare la agenții sentimentali ai Imperiului Volyen)* — 1983, *The Diaries of Jane Somers (Jurnalele lui Jane Somers)* — 1984, *The Good Terrorist (Terorista cea bună)* — 1985, *The Fifth Child (Al cincilea copil)* — 1988. Teatru : *Before the Deluge (Înaintea potopului)* — 1953, *Mr. Dolinger* — 1958, *Each His Own Wilderness (Fiecare cu sihăstria lui)* — 1958, *The Truth About Billy Newton (Adevărul despre Billy Newton)* — 1960, *Play with a Tiger (Piesă cu un tigru)* — 1962, *The Storm (Furtuna* — 1966, *The Singing Door (Ușa cîntătoare)* — 1973. Teatru pentru televiziune : *The Grass Is Singing (Cîntă iarba)* — 1962, *Please Do Not Disturb (Vă rog nu deranjați)* — 1966, *Care and Protection (Grijă și protejare)* — 1966, *Between Men (Între bărbați)* — 1967. Versuri : *Fourteen Poems (Paisprezece poeme)* — 1959. Publicistică : *Going Home (Spre casă)* — 1957, *In Pursuit of the English : A Documentary (Pe urmele englezei. Un documentar),* 1960, *Particularly Cats (Mai ales pisici)* — 1967, *A Small Personal Voice : Essays, Reviews, Interviews (Mica voce personală. Eseuri, Articole, Interviuri)* — 1974.

ca fisura să se producă. Au urmat, în avalanșă, ceilalți rebeli — cu sau fără o cauză : Kingsley Amis, John Osborne, John Wain, John Braine, Alan Sillitoe, David Storey, Keith Waterhouse.

Așadar, un șoc resimțit în plin. Însă mai puțin bogat în consecințe decît au sugerat, apoi, comentatorii primelor sale cărți. Nevoia de ordine, de claritate, de ierarhizare și limpezire a criteriilor a dus la o etichetare grăbită. Abia descinsă în Anglia, Doris Lessing s-a văzut imediat atașată gălăgiosului grup al tinerilor furioși. Tînără era, într-adevăr. Cît despre furie, aceasta se întrupase într-un soi de frenezie a trăirii : o neliniște care explică atît convingerile ei comuniste, cît și biografia agitată, demnă ea însăși de un roman. Adevărul e că, la primele cărți, tinerii furioși n-aveau cum să o influențeze. La sosirea în Anglia, Doris Lessing era autoarea unei cărți, *The Grass Is Singing (Cîntă iarba).* Nici formula narativă, nici exotismul inerent nu aminteau cu nimic de clocotitorul urbanism din cărțile lui Braine, Sillitoe ori Storey. Experiența ei scriitoricească se recunoștea, mai degrabă, în complexele de vinovăție ale unei întregi literaturi a Sudului american — dar fără tenta experimentalistă a lui Faulkner sau Erskine Caldwell și fără violența romanelor lui Flannery O'Connor. Primele ei volume transcriu amintirile unei adolescențe trăite într-o lume aparent paradisiacă. Nesfîrșitele tărîmuri ale veldului, imaginile idilice ale copilăriei, într-un spațiu de început de lume și, în planuri din ce în ce mai ample, mai ferm conturate, violența mocnită a relațiilor dintre albi și negri — iată subiectele acestor ani. Pînă la *Povestiri africane* (1964), aproape toate cărțile semnate de Doris Lessing sînt crochiuri pentru viitoarele teme majore. Dincolo de acestea — tema creatorului, de pildă, admirabil radiografiată în *The Golden Notebook (Caietul de aur)* — subzistă mereu o *temă secundă.* Un apendice evitînd, miraculos, descrierea amănunțită, mulțumindu-se cu o discretă, dar neobosită, reiterare : tema singurătății, tema femeii albe neadaptate, alienarea negrului constrîns la o existență marginală în lumea ostilă a albilor, drepturile femeii într-o societate condusă de bărbați etc.

Cvintetul *The Children of Violence (Copiii violenței)* marchează, din acest punct de vedere, un moment crucial. Radicalizînd procedeele din volumele de pînă atunci *(Cîntă iarba, Acesta a fost ținutul Marelui Șef),* ciclul romanesc propune și un erou memorabil (Martha Quest), în sensul deplin al cu-

vîntului. Tinerii furioşi se mulţumeau să proiecteze în primplanul cărţilor cîţiva *anti-eroi*, pretexte mai degrabă eseistice pentru demonstrarea unei teorii, decît personaje cerute de logica romanescă. Însă insurgenţa noii literaturi pretindea tocmai astfel de schimbări. Din moment ce nu puteau răsturna o ordine prestabilită, încercau să dărîme, cel puţin, idolii de hîrtie ai ficţiunii.

Şi totuşi, un punct de contact există între cărţile de început ale lui Doris Lessing şi literatura „furioşilor" : primatul autobiograficului. Nici un cuvînt din cele aşternute pe hîrtie nu e străin de existenţa autoarei. Totul a fost gîndit, experimentat şi trăit. Uneori, intensitatea acestei triple conectări la viaţa romancierei s-a dovedit atît de puternică, atît de transparentă, încît ea a trecut, în ochii unor comentatori, drept o adevărată *propagandistă*. Lupta dintre albi şi negri, instituirea unui nou tip de relaţii între bărbat şi femeie într-o lume în care aceasta din urmă îşi caută locul, în fine, convingerile de stînga au aşezat-o pe Doris Lessing în proximitatea unor Mary Mc Carthy sau Simone de Beauvoir. Cu deosebirile de rigoare : proiectul „comediei umane", edificată, paradoxal, deconstruind şi ironizînd, în cazul scriitoarei americane, şi tentaţia sistemului filosofic, a mizei pe idee la Simone de Beauvoir. Deşi fiecare din prozatoarele menţionate au urmat un drum propriu, ele conturează, în pas cu vremea, nişte desene surprinzător de asemănătoare : scrisul ca aventură a unei conştiinţe.

Toate aceste subiecte vor coexista, mai ales în primele cărţi, alcătuind un adevărat repertoriu maximal — un fel de enciclopedie sui-generis a *produselor* purtînd marca Doris Lessing. Ruptura survenită în creaţia sa, la începutul anilor '70, legitimează şi existenţa unui repertoriu minimal. Nu lipseşte, însă, nici din unul, nici din celălalt, tema feminităţii. Doar că, sub presiunea exteriorului, ea devine o *temă a feminismului*. Iată, aşadar, un prim subiect secund avansînd spre locurile de onoare ale literaturii. Cu egală discreţie, alte motive se vor dezvolta din acelaşi trunchi comun. Fără să dea impresia de sincronizare căutată, Doris Lessing a bifat, una cîte una, majoritatea preocupărilor „la zi" în literatura europeană a ultimelor trei decenii : rasismul, militantismul marxist, psihologia jungiană şi laingiană, misticismul de extracţie orientală, terorismul, complexele de vinovăţie ale unei societăţi dezumanizate, profeţiile apocaliptice. Prezente în exces, unele din aceste probleme ajung la un fel de refuz al

expresivității literare. Însă chiar cînd se dezice de ele, Doris Lessing știe să transforme pasul înapoi în mimarea unei înțelepciuni filosofice: „Nu cred, totuși, că Women's Liberation va produce mari schimbări — nu pentru că în scopurile ei ar fi ceva greșit, ci pentru că întrega lume a fost împinsă spre alte structuri de cataclismele prin care trecem: probabil că în clipa cînd vom fi ajuns la capăt, dacă vom ajunge cîndva, toate scopurile mișcării vor apărea drept foarte mărunte și caraghioase"[1], scrie Doris Lessing la o reeditare a *Caietului de aur*. Militantismul excesiv se domolise. Scriitoarea începea să-și caute subiectele în altă parte. Nu le va găsi foarte ușor și, în orice caz, abandonul „temei feministe" nu e definitiv. În 1973, cînd publică una din cele mai bune cărți ale sale, *The Summer Before the Dark (Vara dinaintea amurgului)*, ea concentrează o bună parte din atenția romancierei. Cu mai multă discreție, e drept. Kate Brown, protagonista romanului, e departe de a avea energia, vitalitatea, aplombul existențial al Marthei Quest.

Și totuși, epoca implicărilor nenuanțate trecuse. Selectivă, mereu în căutarea unui spațiu literar propriu, Doris Lessing se va aventura în descrierea unei *lumi interioare*. Tema secundă a *omului interior*, prezentă, firav, și în unele din povestirile volumului de față, capătă, în anii '70, o neașteptată amploare. Neașteptată, în primul rînd, pentru Doris Lessing însăși.

Apărîndu-se de acuzația de ne-feminitate, des invocată mai ales după apariția *Caietului de aur*, scriitoarea trece într-o discretă defensivă. La începutul anilor '70, mișcările feministe erau departe de a-și fi spus ultimul cuvînt. Însă, printr-un ciudat calcul, Doris Lessing se arată prea puțin dispusă la rolul de simplă însoțitoare într-o expediție fără speranță: „Scriu toate acestea cu exact același sentiment cu care aș scrie o scrisoare pe care s-o adresez trecutului îndepărtat: sînt sigură că tot ceea ce considerăm acum de la sine înțeles va fi complet dat de-o parte în deceniul următor"[2]. Plăcere premeditată de a-i șoca pe fidelii cărților sale pline de o dulce-amară tandrețe? Presentiment al drumului pe care-l va urma ea însăși? Cert este că „reveriile sale viitorologice" din ciclul *Canopus in Argos Archives*, fantezii încifrate, care-și ascund cu încăpățînare secretele, par să fi fost anunțate de

---

[1] Doris Lessing, *The Golden Notebook*, „Preface", 1982, p. 8.
[2] *Idem*, p. 9.

acest trist sentiment al sfîrșitului de drum. Îndepărtîndu-se de soarele galben al Africii, Doris Lessing înfruntă dogoarea unei nebănuite lumi interioare.

La apariția *Coborîrii în infern* (1971), puțini cititori vor fi recunoscut în Doris Lessing nu numai pe fostul companion al „generației pierdute" britanice, dar nici pe scriitorul nostalgizînd după o lume adamică, pierdută în imensitatea continentului african. *Copiii violenței* fusese considerat, pe drept cuvînt, creația unui *cruciat.* Credința că mîntuirea lumii se va realiza numai prin înlăturarea injustiției rasiale, sociale și sexuale stă și la baza volumelor publicate ulterior. Dar între acestea *(Canopus din Argos)* și pentalogia Marthei Quest se interpune o serie de trei romane. Împreună cu *Vara dinaintea amurgului* și *Memoriile unui supraviețuitor, O coborîre în infern* ocupă în creația romancierei un loc deopotrivă marginal și central. Fără să alcătuiască, propriu-zis, o trilogie, ele au în comun o experiență a interiorității, asumată, de fiecare dată, altfel. Că nu e vorba de o temă oarecare și de un subiect întîmplător, ne-o dovedește activitatea recentă a romancierei. În urmă cu cîțiva ani, ea a publicat *The Diaries of Jane Somers,* carte care întărește, dintr-o altă perspectivă, ideea pactului autobiografic. Introspecția și intimitatea, două concepte complementare, vor fuziona, mai întîi, la nivelul obsesiei tehnicii literare și abia apoi vor contribui, contopite, la crearea unei viziuni artistice coerente.

Ținînd cont de aceste date, *O coborîre în infern* se situează, și din punct de vedere *poietic,* undeva la mijlocul zonelor de interes ale romancierei. Există, în carte, două părți distincte. Cea dintîi se articulează pe intenția explorării adîncimilor sufletului omenesc. A doua este un amplu dialog cultural, care așază romanul în poziție de confruntare cu cîteva mari mituri și cărți ale omenirii. Pretextul epic este, de altfel, simplu : un individ în vîrstă, Charles Watkins, este găsit pe malul Tamisei, incapabil să-și amintească vreun amănunt despre sine. Adus la spital, el trece printr-un adevărat purgatoriu, supus unei complicate încercări de recuperare clinică, dar și umană. Distanțarea de vechile teme ale autoarei este evidentă. Întregul ciclu *Copiii violenței* marca, de altfel, o stare de pre-ruptură : Martha Quest luptă din toate puterile să iasă de sub tutela unei mame prea autoritare. Consecințele relației mamă / fiică reverberează, ciudat, asupra unei întregi serii de idealuri sociale. Duritatea, intoleranța mamei repre-

zintă, la rîndul său, *rescrierea* unor relații dintr-o „societate opresivă și ierarhizată“ [3], și, în a doua instanță, ale unui sistem familial închis. Dincolo de confruntarea fățișă, luînd, uneori, forma absurdă a opoziției de dragul opoziției, ca în *The Four-Gated City (Cetatea cu patru porți)*: „Martha se zbătea cu disperare, fără să știe prea bine ce face, în afara faptului că spunea nu, nu, nu vreau“, se instituie și subtile raporturi psihanalitice. Opoziția Marthei își arată, cu o voluptate aproape agresivă, și părțile slabe, trădînd, în cele din urmă, „dorința inconștientă de a se supune influenței materne“ [4].

Aceste situații se întîlnesc, totuși, într-un punct. Despărțirea violentă de trecut — în urma unui accident, în primul caz, ca necesară condiție a dobîndirii unei personalități proprii, în al doilea — vorbește despre una și aceeași dramă. Diferă doar unghiurile de abordare. Analiza psihologică — principala armă a romancierei în *Vara dinaintea amurgului* — nu ocultează cu suficientă decizie această obsesie. Pierderea voinței, un somn quasiletal învăluie viața tuturor acestor personaje. Element pasiv într-o aventură a recuperării memoriei, Charles Watkins își redobîndește identitatea transformîndu-și existența din „umbră“ într-o aventură culturală. Trăind, rînd pe rînd, biografia lui Iason, a lui Iona, a lui Sindbad marinarul sau Odiseu, el reface, de fapt, o experiență inițiatică a omenirii. Călătoria lui simbolică în jurul pămîntului — proiecție onirică — este o expediție în interiorul propriei sale existențe fictive. Dar și reale. De altfel, pagina de gardă a *Coborîrii în infern* ne atenționează asupra identității sale: „Roman privitor la spațiul interior; deoarece nu se poate merge niciodată altundeva decît în interior“.

La aceeași concluzie ajunge, pe alte căi, Kate Brown *(Vara dinaintea amurgului)*. Ea își descrie aventurile romanești drept „o lungă călătorie interioară“. Dacă în *O coborîre în infern* miza estetică implica un subtil joc al planurilor narative, al însumării mai multor unghiuri și tipuri de lectură, în *Vara dinaintea amurgului* complicațiile tehnice ori stilistice au fost abandonate. Doar cîteva *flash-back*-uri fisurează linearitatea cronologică a discursului epic, motivînd, psihologic, compor-

---

[3] Ingrid Holmquist, *From Society to Nature. A Study of Doris Lessing's CHILDREN OF VIOLENCE*, Acta Universitatis Gothoburgensis, 1980, p. 34.

[4] *Idem*, p. 35.

tamentul personajelor. Așadar, o tehnică a rulării lente a filmului narativ, intersectată, din cînd în cînd, de o derulare. E singurul artificiu, singura dovadă explicită a virtuozității artistice. Carte senină, carte a seninătății, *Vara dinaintea amurgului* nu e atît anatomia unui caz (cum era *O coborîre în infern)*, cît radiografia unei stări. Radiografia unui timp, simbolic, suspendat.

În toate aceste romane există un accentuat impuls polemic. *O coborîre în infern* e răspunsul dat, peste ani, experienței interiorității din *Ulise* al lui Joyce. Doar că aici unitatea de timp și spațiu a fost abolită. La rîndul său, personajul nu mai întruchipează un singur erou mitologic, ci o categorie : a exploratorului, a neostenitului aventurier. Din altă perspectivă, *Vara dinaintea amurgului* așază o oglindă ironică în fața celebrului roman al lui Balzac, *Femeia la treizeci de ani.* Kate Brown, eroina cărții, are patruzeci și cinci și e genul de femeie căreia „nu i s-a întîmplat de mult nimic". Un trecut fără istorie și un viitor fără perspectivă — iată coordonatele vieții sale. Mamă a patru copii, soție devotată, Kate se vede scoasă, cu brutalitate, din contextul său existențial scutit de seisme și obligată la o severă autoanaliză. Aici, Doris Lessing atinge unul din punctele de maximă expresivitate ale scrisului său. Plăcerea autoscrutării, comună aproape tuturor personajelor sale feminine, devine una din *temele secunde* ale cărților. Ba chiar mai mult : un miraj spre care personajele se îndreaptă cu un fel de fatalitate obsesivă. „Totul există pentru a sfîrși într-o autoanaliză", ar putea, cu îndreptățire, să exclame romanciera. Ana Wulf, personajul-scriitor din capodopera *Caietul de aur*, acționează tocmai în virtutea unui asemenea principiu. Cele patru caiete corespund unei adînci nevoi de ordine și înțelegere a eroinei, subsumate unui al cincilea, „caietul de aur", care le garantează unitatea, coerența și un sentiment — e adevărat, fragil — al obiectivității.

Un stil aparte de polemică, nu doar cu niște creații literare, ci cu un întreg gen e detectabil în *Memoriile unui supraviețuitor.* „Încercarea de autobiografie" nu are nimic din seninătatea, din *buna conștiință* a celui care-și redactează memoriile. Pactul (auto)biografic e doar pretextul unei răfuieli, dincolo de care se profilează, printr-o cinică inducție psihanalitică, sentimentul persistent al *vinei.* Nu vina tragică din teatrul antichității, ci o formă difuză, degradată de ură, mascată într-o necontenită incriminare : „Vocea grea, acu-

zatoare, se auzea mereu și mereu, se va auzi mereu, după cum se auzise întotdeauna, n-o putea opri nimic, nimic nu putea opri aceste emoții, această durere, chiar vina aceasta de a te fi născut, născut ca să provoci durere și supărare și necaz. Glasul melița la nesfîrșit, fără să poată fi oprit, și chiar cînd, în amintire, el se făcea mai încet, persista o senzație de dezgust și resentiment" [5].

În altă ordine, cărțile autoarei însăși sînt puse, unele față de altele, pe picior de război. *Memoriile unui supraviețuitor*, de pildă, exploatează mai vechile obsesii din *Martha Quest* sau *A Proper Marriage (O căsătorie potrivită)*: familia ca imagine a infernului, temă abandonată în ultimele cărți ale pentalogiei, și aproape inexistentă în *Cetatea cu patru porți*. De asemenea, *universul interior* al cărților de la începutul deceniului al optulea intră într-un conflict tematic cu cele de la începutul deceniului următor: ciclul *Canopus din Argos* proiectează în exterior, destinzînd, dar și obscurizînd, ceea ce, mai înainte, explora și descifra în lumea conștiinței interioare. Probabil că neașteptatul salt nu are la bază doar purul impuls polemic sau calculul. *Copiii violenței*, *Vara dinaintea amurgului* și *Memoriile unui supraviețuitor*, cărți care, în ordinea esteticului, sînt realizări prestigioase, marchează, în latură morală, istoria unui eșec. Constrînsă la un rol secund, femeia nu-și va putea transcende condiția socială și morală într-o lume manipulată de forța brutală, masculină. Există o singură salvare, sugerează Doris Lessing: refugiul într-un fel de misticism al feminității, într-o teorie a gesturilor purificate, a trăirii scoase de sub constrîngerile vieții comunitare. Cu cît *sinele interior*, fascinat de propria-i vitalitate mistică, va fi mai amplu, cu atît, înspre exterior, personalitatea protagonistului va fi mai supusă deteriorării, anonimizării. Viața deconstruită la nivelul prezenței exterioare se recompune, în adîncimea existenței interioare, în stranii imagini ale unei lumi a absolutului.

Speculațiile de acest tip au darul de a ne îndepărta de unul din principalele filoane în jurul cărora se înalță edificiul creator al romancierei engleze: avatarurile conștiinței în lumea modernă. Dar însăși Doris Lessing ne obligă la didacticism în expunerea ideilor. Nevoia de limpezime, de claritate, de ordine răzbate de peste tot.

---

[5] Doris Lessing, *The Memoirs of a Survivor*, London, The Octagon Press, 1974, p. 62.

Personaj emblematic al unei lumi și al unei sensibilități creatoare, Martha Quest poate fi considerată, din multe puncte de vedere, cel mai eficient material de susținere a acestor idei. Între o *conștiință socială* și una constituită pe subtila dialectică a *naturalului* și a *culturalului*, personajul își arogă nu numai dreptul de a descrie o lume, ci își rezervă și obligația de a o judeca. Mecanismele relațiilor sociale, dezamorsarea prejudecăților privind funcționarea acestora, pe de o parte, fixarea pe o placă fotosensibilă a mișcărilor *eului natural*, de-o brutală concretețe, înspre un centru de iradiere mistică a propriei sale imagini, pe de alta, sînt arme prin care Doris Lessing trasează o veritabilă sociografie a vieții interioare. Disponibile celor mai variate experiențe, personajele feminine din cărțile scrise înainte de 1980 suferă, în mod inexplicabil, de o blocare a funcțiilor perceptive, de un fel de opacizare la real. „Sîntem ceea ce învățăm să fim", spune Kate Brown, în *Vara dinaintea amurgului*. Afirmația depășește pretențiile de simplă teză a romanului cu pricina. Ea devine o „transliterare" a concepției autoarei asupra *artei romanului*. Kate Brown a învățat să fie o mamă ireproșabilă și o soție desăvîrșită. Și-a reprimat orice pornire personală. A intrat într-o viață-clișeu, fără alegere, automarginalizată. Drama ei provine din incapacitatea funciară de a alege : „Choose ? When do I ever choose ? Have I ever chosen ?" („Să aleg ? Cînd am avut eu de ales ? Am ales eu vreodată ?").

Cu aceasta am atins, poate, una din cele mai importante *teme secunde*. *Alegerea*, ca manifestare activă a conștiinței, ca formă palpabilă a „energiei morale" vorbește în numele disponibilității structurale a personajelor. Femeia „liberă", luptătorul pentru egalitate socială și rasială, colonistul care-și construiește, într-o luptă aspră cu natura, o lume nouă și chiar „nebuloasele" spirituale din *Canopus din Argos* acționează în virtutea dreptului la însăși existența acestor teme. Și chiar a altora, convergente : a supralumilor (în *Canopus*) ori a prezentului terifiant *(The Fifth Child — Al cincilea copil)*.

Angajarea aceasta atît de decisă a atras — nu fără temei — învinuirea de *didacticism*.[6] Acuzație care țintește nu numai la subiectele cărților, ci și la compoziția lor. *Caietul de aur* a fost inculpat de pseudo-experimentalism, adică de refacerea, de dragul demonstrației, a unor formule banalizate ale expre-

[6] Anthony Burgess, *The Novel Now*, Faber & Faber, 1971, p. 101.

sionismului brechtian. Dar subtilitatea romancierei se manifestă tocmai la acest nivel : ea a preluat niște clișee stilistice cu intenția de a profita de expresivitatea lor anterior dobîndită. Chiar dacă la nivelul structurii narative ea a făcut totul pentru a complica lucrurile (Anthony Burgess compara amplul ei roman cu Simfonia a șaptea a lui Sibelius), tema ca atare nu neagă mai vechile idei despre rolul scrisului și al scriitorului. Celebra *Declarație* a „tinerilor furioși" exprimă, de pe poziții ideologice, un foarte bine articulat program de creație. Angajarea, scrie Doris Lessing, e necesară din cel puțin două motive : din cauza confuziei valorilor în lumea modernă (așadar, un motiv obiectiv), iar apoi în virtutea „orizontului de așteptare" al cititorului : acesta are pretenția să citească despre valorile pozitive ale umanității, despre înțelegere, compasiune, credință, dragoste. Despre o lume idealizată — într-un anumit sens. Și toate acestea, plus „redobîndirea grandorii" romanului, a cărții, scriitorul trebuie să le obțină doar prin *mica sa voce personală*. Prin capacitatea lui de a *investiga* și de a *reproduce* o lume.

Diversitatea tematică, multitudinea obiectivelor așezate în fața cărții riscă, în anumite condiții, să provoace confuzii. Diversitatea — se pot invoca nenumărate exemple — se transformă în diversiune. În mod paradoxal, cărțile cele mai bine conservate sînt cele în care teza, elementul demonstrativ s-au estompat. O serie de romane, citite la rînd, lasă impresia de redundanță, de stufoșenie și, ciudat, la un romancier al Ideii, de penurie de idei. Înscrise într-un carusel al implicării necondiționate, ele dau senzația de indeterminare, de oboseală a imaginației, de stereotipie. Personajele par variante devitalizate ale unuia și aceluiași arhetip : Ana Wulf e o „Martha Quest între două vîrste" [7], băștinașii negri niște banale măști decorative și nediferențiate, coloniștii albi întrupări ale Colonistului cunoscut din literatura engleză interbelică.

Pericolul a fost resimțit, probabil, de către Doris Lessing însăși. Lunga ei idilă cu Africa și cu epopeea implicării active a scriitorului pare să fi fost abandonată spre sfîrșitul anilor '70. La începutul deceniului anterior ea încă putea să declare : „Am sentimentul că cel mai bun lucru care mi s-a întîmplat în viață este că m-am format în afara Angliei". La

---

[7] Paul Schlueter, „Doris Lessing, The Free Woman's Commitment", in *Contemporary British Novelists*, Edited by Charles Shapiro, Southern Illinois University Press, 1966, p. 57

mijlocul anilor '80, o vedeam plonjînd plină de vigoare polemică în analiza societății britanice contemporane. Această *fugă de Africa* fusese enunțată, în termeni simbolici, de recurența temei nebuniei : incipientă în *Caietul de aur*, ea cunoaște o amplă dezvoltare în ultima secțiune a Bildungsromanului *Copiii violenței (Cetatea cu patru porți)*. Desigur, se pot stabili filiații și influențe : pe lîngă Jung, tezele lui R. D. Laing dobîndesc, acum, valoarea unor indici de natură spirituală. R. P. Draper descoperea chiar elementele unei „iluminări paradoxale", de sorginte romantică, în linia lui Blake. De altfel, finalul apocaliptic al cvintetului, descriind moartea în simbolicul an 2000 a eroinei, vorbește despre ispita dialogului cultural. O formă a intertextualității e și situația wordsworthiană în care se vede prins profesorul Charles Watkins, din *O coborîre în infern :* „presentimentul imortalității" și, la fel de acut, cel al unei lumi care se autodistruge. În același timp, romanul intră în rezonanță cu *The Turn of the Screw* al lui Henry James. Și dacă în *Caietul de aur* vom întîlni un fel de recapitulare a temelor abordate anterior (amintirile africane, activitatea politică de stînga, descrierea unor scene autobiografice), această carte despre *blocajul scriitorului* se deschide și spre experimentele care, în anii '70, vor deveni o modă : jurnalul intim încorporat în carte, romanul despre roman etc. O privire dinspre prezent spre trecut îngăduie să descoperim un program mult mai bine articulat decît sugerau ezitările tematice semnalate pe parcurs. Constituindu-se într-o spirală, etapele creației urmează un drum dinspre deschiderea nostalgică a povestirilor africane spre construcția de sine a personajelor, spre demontarea mecanismelor creativității (în *Caietul de aur*), spre primatul interiorității, în fine, spre „transcendență", ca în pentalogia *Canopus*

Desigur, imaginea spiralată nu răspunde, cronologic, scrierii cărților. *Caietul de aur* segmentează, dar și completează, cvintetul *Copiii violenței*, iar noțiunea de *interioritate*, aplicată de noi într-o accepțiune destul de largă romanelor de la începutul anilor '70, va fi prezentă, mai discret sau mai decis, în majoritatea cărților ulterioare.

Însă proba cea mai evidentă că Doris Lessing însăși a simțit pericolul „standardizării" o furnizează un experiment de ordin biografic. Încercînd o evadare în afara limitelor impuse de celebritate, ea a publicat, sub pseudonim, două scurte romane. Experimentul s-a dovedit, în această privință, un eșec. Deși foarte bine scrise, cărțile au trecut aproape

neobservate. Ele nu aminteau cu nimic de Doris-Lessing-a fanteziilor-viitoristice, și nici de fanatica Women Liberation-ului. *The Diary of a Good Neighbour* și *If the Old Could...* se înscriu în buna tradiție a romanului naturalist. Redus la o singură idee, scenariul cărților studiază „cele mai potrivite relații instituite între o femeie din clasa mijlocie, prosperă, manierată, și haosul și suferința care o înconjoară"[8]. Romanciera rulează, de fapt, în sens invers una din vechile sale obsesii : locul femeii în societate. Surdinizat, conflictul conduce la un protest șocant de asemănător cu strigătele contestatare ale „furioșilor" deceniului șase. Acest diptic — simplă repetiție generală pentru cartea următoare, *The Good Terrorist (Terorista cea bună)*, cartografiază harta unei Londre infernale, infestată de mizerie materială și umană, în care, totuși, dragostea există, deși drumul spre ea se dovedește din ce în ce mai labirintic.

Ironia destinului a făcut ca, republicate împreună sub numele adevărat al autoarei, cu titlul *Jurnalele lui Jane Somers*, ele să urmeze drumul obișnuit al succesului. Prin aceasta, nu reprezintă mai puțin o înfrîngere a prozatoarei. Imposibilitatea ieșirii din datele propriei biografii creează o tensiune dramatică, pe care comentatorii *Teroristei celei bune* au sesizat-o de îndată.

Cu adevărat tragice sînt întrebările romancierei privind nașterea *mentalității teroriste*. Cum se produce în mintea și inima omului contemporan ruptura care-l transformă dintr-un pașnic locuitor într-un criminal nemilos ? Ce resorturi ascunse potențează astfel de porniri ? Transgresînd, dar neuitîndu-le nici o clipă, Doris Lessing răspunde întrebărilor pătrunzînd cu o forță analitică extraordinară în viața interioară a unui astfel de grup terorist din Anglia acestor zile. Deși comparat cu *Agentul secret* al lui Joseph Conrad, romanul nu păstrează nimic din tenta enigmatică, aproape romantică a acestuia. În *Terorista cea bună* totul se află la vedere : de la descrierile interioarelor mizere la pregătirea și punerea în practică a celor mai odioase acte criminale. Disecție la rece a fenomenului degradării umane, romanul redă imaginea unei Doris Lessing mai implicate — dar și mai cinică — decît oricînd în marile probleme ale vremii. Din această perspec-

---

[8] Alison Lurie, *Bad Housekeeping*, în „The New York Review of Books", vol. XXXII, number 20, December, 19, 1985, p. 8.

tivă, ultima ei carte, *The Fifth Child*, o continuă pe anterioara. Roman „fără punct culminant“ [9], el înregistrează stadiile acumulării fricii într-o familie care a dat viață unui prototip al barbarului într-o lume modernă alienată. Faza pesimismului absolut marchează, fără îndoială, și un semn al slăbirii capacităților de reacție ale romancierei. Cruciada sa împotriva sistemului colonialist britanic, din cărțile de început, pare să fi fost respinsă de forțele triumfătoare ale lumii postimperialiste. Enigmaticul Ben — al cincilea copil —, nu e decît primul cetățean al lumii de coșmar pe care Doris Lessing o întrezărește la orizont.

*

Acest lung excurs a fost întreprins cu speranța unei eficiente orientări în spațiul mai restrîns al *povestirilor africane*. Luate în sine, ele nu și-ar dezvălui întreaga complexitate. Reflectate în aceste oglinzi complementare — romanele *europene*, dar nu numai ele —, povestirile sînt grăitoare, înainte de orice, pentru un destin literar. Ele o racordează pe prozatoare la borna nostalgiei, relevîndu-i imaginea unei lumi ideale. Idilismul relațiilor dintre albi și negri, într-o primă fază, este asociat plăcerii de a investiga misterele *Africii adînci*, de a-l surprinde pe băștinaș „la el acasă“. Notația are inocența textului ce nu se află în slujba nici unei teze, ci se rezumă la contemplarea încîntată a unui peisaj : „Apropiindu-mă, am observat că pereții colibelor erau împodobiți cu ornamente de lut galben, roșu și ocru ; acoperișurile erau ancorate cu împletituri de paie. Satul nu semăna cîtuși de puțin cu tabăra de la fermă, un loc murdar și neîngrijit, adăpost provizoriu pentru nomazii ale căror rădăcini rămăseseră în cu totul altă parte.

Dar, odată ajunsă aici, n-am mai știut ce să fac. Pe un buștean, zdrăngănind la tidvă, stătea un negrișor gol pușcă, doar cu un șirag de mărgele albastre în jurul gîtului ; l-am chemat la mine și i-am zis : «Spune-i șefului că sînt aici». Drept răspuns, puștiul și-a vîrît degetul mare în gură și m-a fixat cu o privire timidă. M-am fîțîit un timp la marginea satului ce părea părăsit pînă cînd, într-un tîrziu, copilul o rupse la fugă și în locul lui își făcură apariția niște femei. Erau învesmîntate în pînzeturi viu colorate, iar pe mîini și în

[9] D. A. N. Jones, *Alien*, în „The New York Review of Books“, vol. XXXV, number 11, June 30, 1988, p. 31.

urechi lucea alama podoabelor. M-au privit și ele îndelung, fără să scoată un cuvînt ; apoi mi-au întors spatele și au început să sporovăiască între ele."

Ar fi, totuși, nedrept să reducem complexitatea acestei lumi de la marginea veldului la cîteva clișee etnografice. Subzistă, în aceste povestiri, o miză existențială care depășește decorativismul unei simple evocări impregnate de exotismul peisajului sau al obiceiurilor. Cu neînsemnate excepții, povestirile conțin și un parti-pris biografic. Fie că epicul este redus la minimum (ca în delicatele stampe după natură din *Răsărit de soare în veld*, în succesiunea de „pasteluri" din *Povestea celor doi cîini* sau *Cărăbușul sacru*), fie că narațiunea trăiește în virtutea unui nucleu epic plin de dinamism (*Foamea*), povestirea „vorbește" în numele unui martor. În numele unei sensibilități. Fetița, adolescenta care, mai tîrziu va declara, emfatic desigur, că-și datorează o parte din fericire faptului că s-a „format" departe de metropolă, știe că are de plătit un tribut. Din acest motiv, omul alb din povestirile sale se bucură arareori de un tratament privilegiat. Din contră, Doris Lessing pare mai preocupată de relevarea impactului său negativ asupra unei civilizații pe care a distrus-o, decît de mtiul colonizatorului. Oformă de culpabilitate, desigur. Omul alb lasă în urma sa doar nefericire, distrugere, tragedie. Scindarea între aceste două tipuri de civilizație e atît de puternică, încît chiar în interiorul așezărilor albilor se instituie un fel de oraș paralel, al servitorilor negri : „fiecare cvartal din acestea este împărțit în jumătate de cîte o alee de serviciu, nepietruită, de-a lungul căreia se înșiră lăzile de gunoi; aici își duc servitorii viața lor socială. Aici se refugiază ca să tragă repede o țigară în mijlocul zilei de lucru ; aici își întîlnesc prietenii sau flirtează cu femeile care vînd legume. Ca și cînd între străzile orașului omului alb s-ar afla ascunse alte străzi, neluate în seamă, ignorate" (*Cămin pentru vitele scoțiene*).

Astfel de mici tablouri, pe jumătate ironice, pe jumătate patetice, trădează prezența unui ochi foarte atent la subtextul social și moral al existenței. O lume a curților interioare mizere, a „șantierelor unde se depune o disproporționată muncă în căutarea unor himerice filoane de aur, a tristelor petreceri clandestine în care o umanitate promiscuă încearcă să găsească un refugiu în băutură, în orgii cu „skokian". Singura salvare pentru acești dezrădăcinați, sugerează Doris Lessing, e fie reîntoarcerea la triburile lor, fie adera-

rea la mișcările, tot mai ample, de eliberare socială. Fără acest ultim element — care dă nota distinctivă a prozelor scriitoarei engleze — am putea să ne imaginăm într-o Americă a secolului al XIX-lea. De la tipologia personajelor (proprietarul de pămînturi, fermierul sărac, negrul păstrător al tradițiilor și demnității unei lumi paradisiace), la tenta mitologică a povestirilor, același gen de conflicte domestice și drame sentimentale, totul reamintește proza scurtă a lui Faulkner. Doar cu un surplus de idilism, cu o naivitate nostalgică impregnată textului de o sensibilitate feminină.

Majoritatea prozelor sugerează ideea dramei (a inadaptabilității, a exploatării, a subdezvoltării culturale etc.), dar fără a pune ecuația în termeni cu adevărat tragici. Tensiunea se diluează, de obicei, sub presiunea unui didacticism aplicat nediferențiat, primejduind, uneori, însăși credibilitatea ipotezelor de lucru. Demonstrativismul, excesul pedagogic (flagrant în *Foamea*, una din cele mai ambițioase, dar și mai vulnerabile nuvele din culegerea de față, în care „biografia exemplară" a lui Jabavu este pe cît de spectaculoasă, pe atît de greu motivabilă psihologic și estetic) transformă, adeseori, textele în simple anexe ale unui program teoretic. Doris Lessing vorbește, de fapt, în numele unui ideal uman, în numele unor idei nobile. N-o face, din păcate, întotdeauna la același înalt nivel estetic. Pe lîngă frumoase povestiri precum *Vrăjile nu-s de vînzare*, *George Leopardul*, *Atacul blînd al lăcustelor*, *Coborîrea*, întîlnim și cîteva construcții în care demonstrativismul ucide misterul: *Micul Temby*, *Eldorado*, *Caseta cu bijuterii*, *Mușuroiul*.

Cu cîteva excepții, în care prozatoarea s-a lăsat purtată de suflul *angajării*, Doris Lessing știe să găsească cele mai bune soluții — esteticește vorbind — ale adecvării stilului la situație. Iar deasupra acestora, element unificator, plutește zîmbetul parcă ușor amuzat, condescendent, al unei prozatoare ce știe mai mult decît spune. Un ton comun — retroproiecție a sentimentului nostalgic — aduce la același numitor și diferitele nivele ale dramei, toate excrescențele ambiției omului de a atinge un ideal. Pactul autobiografic relativizează obiectivitatea faptelor și a întîmplărilor. Doris Lessing oferă, în fond, varianta acut subiectivizată a unui scenariu în care a fost inclusă ea însăși.

N-am vorbit prea mult despre calitățile așa-zicînd „artistice" ale prozelor de față. Cititorul va putea să le aprecieze

singur, ajutat de traducerile atente la nuanță, la subtilitate, la context cultural ale Irinei Horea. Iar observațiile desprinse dintr-o atare, fie și sumară, analiză se vor dovedi valabile și pentru romanele ei : din acest punct de vedere, Doris Lessing este un autor fără evoluție. Apărută, asemeni Athenei Pallas, gata înarmată de luptă, aptă de confruntări majore, ea „n-a crescut" dinspre povestirile *africane* spre cele *europene*. Deși, într-un anumit sens, acestea din urmă n-au făcut decît să pună în evidență despărțirea progresivă de Africa. Și, într-un plan superior, chiar o despărțire a prozatorului de sine.

MIRCEA MIHĂIEȘ

Bătrînul Şef Mshlanga

AU FOST GROZAVI anii aceia de hoinăreală prin brusă, pe pămînturile fermei tatălui ei, care, ca orice fermă de-a albilor, era în mare parte neexploatată, pătată doar ici și colo de mici suprafețe cultivate. Între ele, nimic altceva decît copaci, iarbă rară și înaltă, mărăciniș și cactuși și făgașuri, iarbă și vegetație pitică și iar mărăcini. Iar pe steiul ce zvîcnea în sus, împins la suprafață din pămîntul fierbinte al Africii în cine știe ce ere neînchipuit de îndepărtate, acum un labirint de scobituri și spirale săpate de soare și de vîntul călător peste atîtea mii de mile de spații și brusă, se cățăra fetița care, neavînd ochi decît pentru rîul palid ca un castel lucind stins printre sălcii, cînta de fiecare dată : „Țîșni-n afară panglica, curgînd mai lată, din țărm în țărm oglinda-i spartă...“.

Tăindu-și drum printre insulele verzi ale tulpinilor de porumb, cu frunzele arcuite deasupra capului ca niște catedrale marmorate de lumina soarelui, și prin bulgării de pămînt roșu, ea ajungea la locul unde o dantelărie fină de plante plîngătoare presărată cu steluțe sîngerii imagina o formă întunecoasă și cocîrjată ce bolborosea prevestiri : iat-o, vrăjitoarea Nordului, născută în pădurile reci de la miazănoapte, stătea acum în fața ei printre lanurile de porumb, iar lanurile păleau și se dizolvau, lăsînd-o în stăpînirea rădăcinilor noduroase ale unui stejar, zăpada căzînd în valuri, moale și albă, focul tăietorului de lemne trimițîndu-i în semn de bun venit dogoarea sa roșie din desișul trunchiurilor de copaci.

Oare copilul alb care-și deschide privirile curioase asupra unui peisaj violent și arid, inundat de soare, n-ar trebui să-l accepte ca aparținîndu-i, să-i devină familiari mărăcinii și arborii msasa, să-și simtă sîngele pulsînd liber și reverberînd cadența anotimpurilor ?

Dar copila aceasta nu era în stare să vadă arborele msasa sau mărăcinii, așa cum erau ei. În cărțile pe care le avea, găsea povești despre zîne de pe alte meleaguri, rîurile ei curgeau domoale și liniștite, știa cum arată frunzele de frasin sau stejar, cum se numesc micile vietăți ce trăiesc în pîraiele din Anglia, pe cînd cuvîntul „savană“ însemna pentru ea necunoscutul și nimic altceva.

Din pricina aceasta, mulți ani de-a rîndul, savana i-a părut ireală, soarele îi era străin, iar vîntul vorbea o limbă ciudată.

Negrii de la fermă îi erau la fel de străini ca și copacii și stîncile. Alcătuiau o masă amorfă și neagră, împrăștiindu-se, amestecîndu-se și îngrămădindu-se ca mormolocii, fără identitate, a căror existență se reducea la a sluji, a spune „da, stăpîne“, a-și lua banii și a pleca. Se schimbau odată cu anotimpurile, mutîndu-se de la o fermă la alta, împlinindu-și propriile lor nevoi bizare pe care nici nu trebuia să te ostenești să le înțelegi venind de la sute de mile distanță din nord sau din răsărit și plecînd mai departe după cîteva luni, încotro? Uneori pînă la fabuloasele mine de aur din Johannesburg unde căpătau mai mult decît cei cîțiva șilingi pe lună și porția dublă de făină de porumb de două ori pe zi, cît cîștigau în partea asta a Africii.

Copila fusese învățată să se poarte cu ei ca atare: oriunde s-ar fi aflat ea, servitorii veneau fuga să-i ridice cartea pe care o scăpase pe jos. Toți îi spuneau „Nkosikaas“ — Căpetenia — chiar și negrișorii de vîrsta ei.

Mai tîrziu, cînd ferma a devenit prea mică pentru nestăvilita ei curiozitate, fata își lua pușca și hoinărea mile întregi trecînd dintr-o vîlcea în alta, de pe o colină pe alta, însoțită de doi cîini. Astfel înarmată și păzită, nu se mai temea de nimic.

De se ivea vreun băștinaș pe cărările cafrilor, chiar și la o jumătate de milă depărtare, cîinii îl făceau să se cațere în vîrful unui copac, de parcă ar fi fost pasăre. Protestele bietului om (în limba aceea sălbatică a lui, care suna atît de caraghioasă) erau luate drept obrăznicie. Dacă stăpîna cîinilor era bine

dispusă, avea de ce rîde. Altfel, își vedea de drum, abia aruncînd o privire mîniosului din copac.

În rarele ocazii cînd se întîlneau, copiii albi se distrau huiduindu-l pe nenorocosul indigen ce se nimerea în calea lor ; sau slobozeau cîinii după el, să-l vadă cum o rupe la sănătoasa ; ori hărțuiau vreun copilaș negru ca pe un cățelandru — în schimb, dacă aruncau în cîini cu bețe sau pietre, erau cuprinși de remușcări.

După încă o vreme, fetița a început să-și pună anumite întrebări ; și pentru că răspunsurile erau greu de acceptat, le stăvilea cu o comportare și mai arogantă.

Îi era greu, dacă nu chiar imposibil, să-i considere prieteni pe negrii ce munceau la ei în casă, pentru că ori de cîte ori intra în vorbă cu ei, mama se repezea la ea foarte agitată : „Vino de-aici. N-ai voie să vorbești cu băștinașii".

O dată înrădăcinată această conștiință a pericolului, a unui rău ascuns, te trezeai rîzînd în hohote, cu cruzime, de servitorul care vorbea stîlcit englezește sau nu pricepea ce-i spuneai — un anumit fel de rîs în care deslușești spaima, teama de propriile-ți hohote.

Într-o seară, pe cînd aveam paisprezece ani, mergeam de-a lungul unui cîmp arat de curînd, din ale cărui brazde pămîntul reavăn se rostogolea în bulgări mari și roșii spre vîlcea ca o mare sîngerie și răscolită ; era acea oră a tăcerii și ascultării, cînd păsările își trimit din copac în copac chemări lungi și triste, și toate culorile pămîntului și ale cerului și ale frunzei se adîncesc și se auresc. Țineam pușca în scobitura brațului și cîinii îmi călcau pe urme.

În fața mea, la cîteva sute de iarzi, de după un uriaș mușuroi de furnici au apărut trei africani. Mi-am chemat cu un fluierat cîinii la picior, am strîns pușca în mînă și am înaintat, așteptîndu-mă să-i văd dîndu-se la o parte în semn de respect pentru persoana mea care trecea. Dar ei continuau să meargă pe cărare ; cîinii se uitau în sus spre mine, pîndind comanda de hăituire. Clocoteam de indignare. Era curată „obrăznicie" ca un băștinaș să nu se dea la o parte în momentul în care te zărea în cale.

În frunte, sprijinindu-și bătrînețile în toiag, mergea un moșneag cu părul nins și umerii înveliți ca într-o mantie cu un pled roșu închis. În spatele lui veneau doi tineri împovărați de legături în care se găseau oale, osagai și toporișți.

Grupul nu era dintre cele obișnuite. Cei din fața mea nu aduceau a indigeni porniți în căutare de lucru. Păreau să aibă o țintă anume spre care se îndreptau cu un aer demn și liniștit. Tocmai această ținută demnă a lor m-a făcut să-mi țin gura. Mi-am urmat la fel de liniștită calea, vorbind cu glas scăzut cîinilor care mîrîiau, pînă am ajuns la zece pași de ei. Abia atunci s-a oprit bătrînul, înfășurîndu-se strîns în pled.

— 'Neața Nkosikaas, m-a salutat el, folosind obișnuita expresie de salut pentru oricare ceas al zilei.

— Bună dimineața, am răspuns eu. Încotro? Vocea mea trăda agresivitate.

Bătrînul a spus ceva pe limba lui; unul dintre tineri a făcut politicos un pas înainte și mi-a explicat în engleză, alegîndu-și cu grijă cuvintele:

— Șeful meu călătorește pentru a-și vedea frații de dincolo de rîu.

Un șef de trib! m-am minunat, înțelegînd în sfîrșit motivul pentru care bătrînul stătea în fața mea atît de mîndru, de parcă mi-ar fi fost egal — chiar mai mult, pentru că el se arătase politicos, pe cînd eu nu.

Bătrînul a vorbit din nou, purtîndu-și demnitatea ca pe un veșmînt de preț moștenit, păstrîndu-se la aceeași distanță de zece pași, flancat de însoțitorii săi, fără a se uita la mine — ar fi fost o necuviință — ci îndreptîndu-și privirea undeva deasupra mea, spre copaci.

— Sînteți mica Nkosikaas, de la ferma stăpînului Jordan?

— Chiar așa.

— Poate că tatăl dumneavoastră nu-și amintește, a continuat tînărul să traducă vorbele bătrînului, dar a fost mai demult o poveste cu niște capre. Țin minte că v-am văzut pe cînd erați atîtica... și, zîmbind, a dus mîna în dreptul genunchiului.

Am zîmbit cu toţii.

— Cum te cheamă ? am întrebat eu.

— Acesta este Şeful Mshlanga, a răspuns tînărul.

— Am să-i spun tatei că ne-am întîlnit.

— Salutaţi-l pe tatăl dumnevoastră din partea mea, micuţă Nkosikaas, a mai zis bătrînul.

— Bună dimineaţa, am răspuns eu politicos, deşi nu-mi prea venea la îndemînă, nefiind obişnuită să vorbesc astfel.

— 'Neaţa, mică Nkosikaas, m-a salutat bătrînul şi s-a dat la o parte făcîndu-mi loc să trec.

Am mers mai departe, brusc stînjenită de armă ; cîinii mă urmau adulmecînd şi mîrîind, nemulţumiţi că fuseseră frustraţi de jocul lor favorit de a-i hăitui pe localnici ca pe nişte animale.

La cîteva săptămîni după acea întîmplare, am dat într-o carte veche a unui explorator de demult peste următoarele cuvinte : „Ţara Şefului de trib Mshlanga". Fraza întreagă suna astfel : „Destinaţia noastră era ţara Şefului de trib Mshlanga, la nord de rîu ; iar dorinţa noastră era să-i cerem învoirea să căutăm aur pe teritoriul lui".

Cuvintele „să-i cerem învoirea" erau atît de neobişnuite pentru un copil alb, crescut în credinţa că toţi băştinaşii erau doar obiecte de care să te foloseşti, încît mi-au revenit vii în minte acele întrebări pe care nu le putusem înăbuşi : dospiseră încet într-un ungher al minţii.

Altădată, unul din acei prospectori din alte vremi, care încă mai bîntuie Africa în căutare de filoane aurifere uitate, cu ciocanele şi corturile lor şi şaitrocul pentru spălarea aurului de sfărîmăturile de rocă, a poposit la fermă şi, în timp ce povestea, l-am auzit spunînd : „Asta a fost ţara bătrînului Şef de trib. Se întindea de la munţii ceia de colo pînă la rîu, sute de mile de pămînt." Chiar aşa spusese : „Ţara bătrînului Şef de trib" ; nu folosise numele dat de noi — o denumire nouă, ce nu implică nicidecum uzurparea vreunui drept de proprietate.

Citind şi alte cărţi despre începuturile colonizării acestei părţi din Africa, de abia dacă trecuseră cincizeci de ani de atunci, am aflat că bătrînul Şef Msh-

langa fusese vestit la vremea lui, cunoscut de toți exploratorii și prospectorii. Dar pe atunci era tînăr: sau poate că se vorbea despre tatăl lui sau vreun unchi — n-am aflat niciodată.

În acel an l-am întîlnit de mai multe ori în partea de miazăzi a fermei, traversată de băștinașii care străbăteau ținutul. Am aflat că poteca ce mărginea marele cîmp roșu unde cîntau păsările era știută ca drumul nomazilor. Poate că intenționat bîntuiam locurile acelea, sperînd să-l mai întîlnesc; salutul lui, schimburile de amabilități păreau să răspundă întrebărilor ce mă frămîntau.

Curînd după aceea, luam cu mine pușca din cu totul alte motive; o foloseam ca să vînez și nu ca să mă simt în siguranță; cîinii învățaseră și ei să se poarte. Cînd vedeam că se apropie vreun băștinaș, ne salutam reciproc; treptat, în mintea mea s-au stins imaginile acelea din cărți și picioarele mele călcau fără ezitare pămîntul african și vedeam deslușit copacii și dealurile, iar negrii parcă se retrăseseră din existența mea; aveam senzația că stau deoparte, urmărind un dans intim al peisajului și al oamenilor, un dans străvechi ai cărui pași nu-i puteam deprinde.

Dar, mă gîndeam eu, moștenirea asta este și a mea; am crescut aici; este țara mea, la fel cum este și a omului negru, și avem cu toții destul loc aici, fără să ne mai împiedicăm unii de alții pe trotuar sau drumuri.

Părea suficient să nu-mi mai cenzurez acel respect ce mă cuprindea ori de cîte ori vorbeam cu bătrînul Șef Mshlanga, pentru a simți firească întîlnirea dintre albi și negri, avînd fiecare îngăduința pentru diferențele dintre ei: părea atît de ușor.

Apoi, într-o zi, s-a întîmplat ceva nou. Aveam întotdeauna în casă trei băștinași care lucrau ca bucătar, fecior și grădinar. Și ei se schimbau la fel ca toți ceilalți: stăteau cîteva luni, apoi plecau să-și caute altă slujbă, sau se întorceau în kraalurile lor. Cînd se spunea despre ei că sînt „răi“, sau „buni“, însemna că se răspundea la întrebări de genul: Cum se comportau ca servitori? Erau leneși sau harnici, supuși sau nerespectuoși? Dacă familia era în toane

bune, se mai spunea : „La ce să te aştepţi de la nişte sălbatici negri şi necioplиţi ?“ Dacă erau supăraţi, spuneam : „Blestemaţii ăştia de negri, ne-am descurca mult mai bine fără ei.“

În ziua cu pricina, un poliţist alb ce-şi făcea rondul său obişnuit prin părţile acelea, s-a abătut pe la noi şi ne-a iscodit rîzînd :

— Ştiaţi că ţineţi la bucătărie un om de vază ?

— Ceee ? a ţiuit mama. Ce vrei să spui ?

— Fiul unui şef de trib. Poliţistul arăta foarte amuzat. El o să conducă tribul cînd o să moară bătrînul.

— Îl poftesc să nu facă pe fiul şefului cu mine, i-a întors-o mama.

După plecarea poliţistului, l-am privit cu alţi ochi pe bucătarul nostru : muncea bine, dar obişnuia să bea prea mult la sfîrşitul săptămînii — noi aşa-l ştiam.

Era un tînăr înalt, cu pielea foarte neagră, ca metalul negru lustruit : părul — negru şi des — era pieptănat într-o parte şi fixat cu un pieptene de metal cumpărat de la magazin ; foarte politicos, rezervat, îndeplinea cu promptitudine orice ordin primea. Acum, că ni se dăduse această veste, spuneam : „Ei da, se vede de la o poştă. Sîngele apă nu se face.“

Mama devenise extrem de severă cu el de cînd aflase despre originea şi perspectivele lui. Uneori, cînd se enerva, îl repezea :

— Încă nu eşti şef de trib, să ştii.

El îi răspundea calm, ţinîndu-şi privirile în pămînt :

— Da, Nkosikaas.

Odată şi-a cerut liber o zi întreagă, în loc de obişnuita după-amiază, ca să poată merge acasă.

— Cum o să ajungi acasă într-o singură zi ?

— Cu bicicleta fac o jumătate de oră, a lămurit el.

M-am uitat să văd în ce direcţie o ia ; şi a doua zi am pornit-o în căutarea kraalului ; mi-am dat seama că tînărul nu era altul decît succesorul Şefului Msh-langa : numai satul lui se găsea în apropierea fermei.

În acea parte, ţinutul de dincolo de pămîntul nostru era cu totul nou pentru mine. Cărările necunoscute ce mi se deschideau în faţă urmau şirul de culmi care dantelaseră pînă acum orizontul învăluit în negurile depărtării. De aici începea teritoriul guvernamental,

încă necultivat de omul alb ; în prima clipă n-am putut înțelege de unde-mi venea acea senzație că intrasem într-o cu totul altă lume, deși nu făcusem altceva decît să trec hotarul. M-am trezit deodată într-o vale largă și verde, străbătută de apele scînteietoare ale unui pîrîu, iar peste stufăriș treceau în zbor razant păsări de apă. Iarba îmi mîngîia deasă și moale pulpele, copacii aveau tulpini înalte și drepte.

Eram obișnuită cu ferma noastră, pe ale cărei sute de pogoane zgrunțuroase și spălate de ploi trunchiurile retezate cîndva pentru cuptoarele minelor creșteau acum subțiri și strîmbe, iar vitele tociseră iarba sub copite, acoperind pămîntul cu un păienjeniș de urme ce se adînceau și se transformau în albii de torent sub forța șuvoaielor potopitoare din anotimpul ploios.

În schimb, meleagul acesta era neîntinat ; doar prospectorii lăsaseră semne ale trecerii lor, ciupind cu ciocanele suprafața stîncilor ; și băștinașii nomazi, în urma cărora poate că rămăsese vreo pată arsă pe coaja copacului sub care își cuibăriseră focul de seară.

Era multă liniște în jur ; în dimineața fierbinte se auzea uguitul gutural al porumbeilor ; umbrele se întindeau stufoase și adînci, tăiate ici și colo de poteci galbene, limpezi, de soare ; și în toată acea vale largă și verde ce semăna cu un parc uriaș, nici o altă suflare omenească în afară de mine.

Ascultam bătăile regulate și repezi ale ciocănitoarei, cînd am simțit deodată un fior rece urcînd pe șira spinării pînă la umeri, ca un spasm ce-mi încrîncena carnea, înfiorîndu-mă, iar la rădăcina părului mi-a apărut o senzație de furnicătură ce m-a străbătut de sus pînă jos, făcîndu-mi pielea de găină, și am început să tremur, deși eram leoarcă de transpirație. Febră ? m-am întrebat, apoi am privit în urmă îngrijorată ; brusc mi-am dat seama că mi-era teamă. Neobișnuită descoperire, chiar umilitoare. Pentru mine, senzația asta de teamă era cu totul nouă. De ani de zile hoinăream singură peste tot și niciodată n-am avut vreo clipă de neliniște ; la început mă simțeam protejată de pușcă și de cîini. Mai tîrziu învățasem să mă port firesc și prietenos cu africanii pe care i-aș fi întîlnit.

Citisem despre această stare, cum imensitatea și tăcerea Africii, sub dogoarea străvechiului soare, capătă consistență și prinde contur în mintea ta, încît pînă și chemarea păsărilor devine amenințătoare, iar din copaci și stînci se ridică și te împresoară o miasmă a morții. Te miști prudent, ca nu cumva simpla ta trecere să tulbure acel ceva arhaic și funest, întunecos, masiv și mînios, ce ar putea dintr-o dată să se ridice asupra ta și să te lovească pe la spate. Te uiți la leasa copacilor din crînguri și-ți închipui animalele pîndind în umbra lor; urmărești curgerea domoală a rîului care-și străbate albia prăvălindu-se peste săritori, răspîndindu-se în ochiuri de apă unde vin noaptea bărbătușii să se adape, iar crocodilii se ițesc la suprafața oglinzii și-i trag de boturile lor catifelate în peșterile subacvatice. Frica pusese stăpînire pe mine. Mă surprindeam întorcîndu-mă tot timpul să privesc în urmă, ca nu cumva amenințarea aceea fără formă să apară de undeva și să mă apuce; mă uitam insistent la coastele muntoase care, văzute din acel unghi nou, păreau să-și schimbe forma cu fiecare pas, astfel că pînă și binecunoscutele semne de hotar, cum era creasta aceea uriașă ce-mi păzea lumea din clipa în care devenisem conștientă de existența ei, dezvăluiau acum printre dealurile de la poale o vale însorită și neștiută. Habar n-aveam unde mă aflam. Mă rătăcisem. M-a cuprins panica. Mi-am dat seama că mă învîrteam pe loc, uitîndu-mă cu îngrijorare ba la un copac, ba la altul, mijindu-mi ochii spre soarele ce părea să se fi ascuns după o pantă răsăriteană, revărsînd lumina galbenă și tristă a apusului. Cîte ore trebuie să fi trecut! Uitîndu-mă la ceas, am realizat că nu trecuseră nici zece minute de cînd mă chinuia teroarea aceea inexplicabilă.

Inexplicabilă — da, asta era problema. Cît mă depărtasem, zece mile cel mult — n-aveam decît să fac stînga-mprejur, să urmez același drum de-a lungul văii și ajungeam la îngrăditură; dincoace, printre colinele de la poalele munților, lucea acoperișul casei unui vecin, în două ore aș fi fost acolo. Și totuși mă stăpînea aceeași teamă care-l subjugă pe cîine de-l face să urle la lună plină. Mai tulburată eram de faptul că-i căzusem victimă, decît de senzația fizică în

sine : mi-am văzut de drum, oarecum liniștită, cu gînduri împărțite, urmărindu-mă amuzată și scîrbită în același timp cum, cu nervii încordați și dureroși, aruncam priviri temătoare în toate părțile. Intenționat mi-am fixat gîndurile la satul pe care-l căutam, și ce ar trebui să fac odată ajunsă acolo, dacă aveam să-l găsesc, lucru îndoielnic dealtfel, atîta vreme cît mergeam fără nici o direcție, el putînd fi oriunde în nesfîrșita întindere a brusei ce mă înconjura de peste tot. Cu mintea la acest sat, mi-am dat seama că o nouă senzație se adăuga fricii : singurătatea. Brusc m-a cuprins o asemenea spaimă în fața izolării aceleia. încît abia îmi mai puteam mișca picioarele ; și dacă nu s-ar fi întîmplat tocmai atunci să trec de creasta unui dîmb și să văd un sat la poale, m-aș fi întors din drum și m-aș fi dus acasă. Într-un colnic, printre copaci, fuseseră îngrămădite cîteva colibe acoperite cu stuf. În jur erau parcele frumos rînduite cu porumb, dovleci și mei, iar vitele pășteau ceva mai încolo, în umbra frunzișului. Orătăniile scurmau în praful bătăturilor, cîinii dormeau întinși pe iarbă, caprele pușcau o culme care țîșnea dincolo de afluentul rîului ce înconjura satul ca un braț protector.

Apropiindu-mă, am observat că pereții colibelor erau împodobiți cu ornamente din lut galben, roșu și ocru ; acoperișurile erau ancorate cu împletituri de paie.

Satul nu semăna cîtuși de puțin cu tabăra de la fermă, un loc murdar și neîngrijit, adăpost provizoriu pentru nomazii ale căror rădăcini rămăseseră în cu totul altă parte.

Dar, odată ajunsă aici, n-am mai știut ce să fac. Pe un buștean, zdrăngănind la tivdă, stătea un negrișor gol pușcă, doar cu un șirag de mărgele albastre în jurul gîtului ; l-am chemat la mine și i-am zis :

— Spune-i Șefului că sînt aici.

Drept răspuns, puștiul și-a vîrît degetul mare în gură și m-a fixat cu o privire timidă.

M-am fîțîit un timp la marginea satului ce părea părăsit pînă cînd, într-un tîrziu, copilul o rupse la fugă și în locul lui își făcură apariția niște femei. Erau înveșmîntate în pînzeturi viu colorate, iar pe mîini și în urechi lucea alama podoabelor. M-au privit și ele

îndelung, fără să scoată un cuvînt ; apoi mi-au întors spatele și au început să sporovăiască între ele.

— Pot să-l văd pe Șeful Mshlanga ? am întrebat din nou. Numele nu le-a scăpat, dar nu înțelegeau ce vroiam. Drept să spun, nici eu nu prea știam.

În cele din urmă am trecut printre ele și pe lîngă colibe și am nimerit într-un luminiș sub un copac mare și umbros, unde cîțiva bătrîni ședeau turcește pe pămîntul gol și discutau. Șeful Mshlanga era rezemat de un copac și ținea în mînă o tigvă din care băuse pînă atunci. Cînd m-a văzut, nu i-a tresărit nici un mușchi al feței, dar mi-am dat seama că nu-i făcea deloc plăcere : poate îl contaminase și pe el timiditatea mea, neștiind exact cu ce cuvinte să mă întîmpine în situația dată. Era cu totul altceva cînd ne întîlneam pe pămînturile fermei noastre ; aici în sat însă, eu nu aveam ce căuta. Ce mă așteptasem să se întîmple ? Social, nu mă puteam alătura lor : așa ceva nici nu se pomenise vreodată. Oricum era destul de rău că eu, o fată albă, străbăteam savana de una singură, cum o făceau numai bărbații albi — și în această parte a brusei, unde nu aveau dreptul să umble decît oficialii guvernamentali.

Mă uitam la ei zîmbind nătîng, în timp ce în spatele meu se strînseseră femeile îmbrăcate în culori vii, sporovăind cu chipurile aprinse de curiozitate și interes ; dincoace se aflau bătrînii, cu fețele lor zbîrcite și priviri rezervate, prudente. Era un sat de moșnegi, copii și femei. Nici tinerii care stăteau îngenuncheați lîngă Șef nu erau cei care-l însoțiseră cînd l-am întîlnit prima oară : tinerii satului erau plecați cu toții să lucreze pe pămînturile și în minele oamenilor albi, iar Șeful trebuia să-și caute sprijin în neamurile întoarse pentru scurt timp acasă.

— Mica Nkosikaas este departe de casă, observă bătrînul în cele din urmă.

— Da, departe.

Aș fi vrut să-i spun : „Am venit să-ți fac o vizită prietenească, Șef Mshlanga". Dar n-am putut. Chiar dacă mă simțeam stăpînită de dorința arzătoare și zadarnică să cunosc neamul acestor bărbați și al femeilor lor, iar ei să mă accepte ca prieten, trebuie să mărturisesc că doar curiozitatea mă făcuse să pornesc la

drum : să văd și eu satul peste care, într-o bună zi, avea să domnească bucătarul nostru, tînărul rezervat și supus care se îmbăta în fiecare duminică.

— Copila Stăpînului Jordan este binevenită, mi-a urat Șeful Mshlanga.

— Mulțumesc, am răspuns eu și n-am mai știut ce să spun. S-a lăsat tăcerea — se auzeau doar bîzîitul muștelor care-mi dădeau tîrcoale și burzuluiala vîntului în copacul verde și stufos ce-și întindea ramurile peste capetele bătrînilor.

— Bună dimineața, am spus eu. Acum trebuie să mă întorc acasă la mine.

— 'Neața, mică Nkosikaas, m-a salutat la rîndul său Șeful Mshlanga.

M-am depărtat de satul nepăsător, urcînd culmea pe lîngă caprele ce mă fixau cu ochii lor de ambră, coborînd apoi printre copacii înalți și solemni, spre valea largă, verde și mănoasă ce adăpostea meandrele rîului și unde porumbei uguiau povești de belșug, acompaniați de răpăitul înfundat al ciocănitoarei.

Teama îmi dispăruse ; sentimentul de singurătate se transformase într-o indiferență îndărătnică ; peisajul iradia o ostilitate ciudată, o îndîrjire rece, necruțătoare, sumbră, care mă însoțea implacabilă ca un zid, intangibilă ca fumul, parcă spunîndu-mi : „Te afli aici ca să distrugi". Mă îndreptam spre casă cu inima pustie : înțelesesem că o țară nu poate fi supusă, așa cum dresezi și supui un cîine, dar nici trecutul ei nu poate fi înlăturat cu un zîmbet dulceag și fățarnic, mărturisind că n-ai ce face, doar ești și tu o victimă.

Pe Șeful Mshlanga l-am mai văzut o singură dată.

Într-o noapte, pămînturile sîngerii ale fermei au fost zdrobite de copite mici și ascuțite ; s-a descoperit că vinovate erau caprele din kraalul bătrînului Șef. Se mai întîmplase asta odată, cu ani în urmă.

Tatăl meu confiscă toate caprele. Apoi trimise bătrînului vorbă că dacă și le dorea înapoi, trebuia să plătească despăgubiri.

Șeful Mshlanga veni la noi la vremea amurgului, înfășurat în pledul lui ca într-o mantie regească și sprijinindu-și trupul bătrîn, cocîrjat și anchilozat, într-un toiag cît toate zilele. Tata se așeză în scaunul

cel mare de la picioarele treptelor ; bătrînul se ghemui cu băgare de seamă pe pămînt în faţa lui, între cei doi tineri care-l însoţeau.

Discuţia fu lungă şi obositoare din pricină că tînărul care traducea vorbea prost englezeşte, iar tata nu cunoştea dialectul, doar limbajul de bucătărie al cafrilor.

Tata era de părere că paguba se ridica la cel puţin două sute de pfunzi de cereale. Ştia că bătrînul n-avea de unde să-i dea bani. Astfel că se simţea îndreptăţit să păstreze caprele. Bătrînul Şef o ţinea una şi bună, exclamînd mînios :

— Douăzeci de capre ! Ai mei nu pot pierde douăzeci de capre ! Nu sîntem bogaţi ca stăpînul Jordan, să pierdem douăzeci de capre dintr-o dată.

Tata nu se considera bogat, ba chiar foarte sărac. Îi răspunse precipitat şi supărat că paguba înseamnă mult pentru el şi că avea tot dreptul la acele capre.

În cele din urmă discuţia s-a aprins atît de tare, că au fost nevoiţi să-l cheme din bucătărie pe bucătar, fiul Şefului, ca să traducă, şi tata a început să vorbească în engleză, iar tînărul traducea repede, ca bătrînul să înţeleagă în sfîrşit cît de supărat era tata. Vorbea neutru, mecanic, ţinînd ochii plecaţi, dar din rigiditatea ostilă a umerilor îi puteam uşor ghici gîndurile faţă de toată tărăşenia.

Amurgul se lăsase demult, cerul era o învălmăşeală de culori, păsările îşi cîntau ultimele triluri, iar vitele, mugind liniştite, treceau pe lîngă noi spre adăposturile lor de noapte. La ora înserării, Africa îşi dezvăluie adevărata frumuseţe ; iar aici se petrecea scena asta jalnică, urîtă, care nu făcea nimănui nici un bine.

— N-am de gînd să mă cert, puse tata punct gîlcevii. Caprele sînt ale mele.

— Asta înseamnă că ai mei vor flămînzi cînd va veni anotimpul secetos, i-o întoarse bătrînul cu mînie, în engleză.

— N-ai decît să te plîngi la poliţie, pufni tata şi-i aruncă o uitătură triumfătoare.

Bineînţeles că după aceste vorbe nu mai era nimic. de adăugat.

Bătrînul rămase tăcut, cu capul plecat, mîinile atîrnîndu-i neputincioase peste genunchii scofîlciți. Apoi se ridică, ajutat de cei doi tineri și îl privi pe tata drept în ochi. Rosti cîteva cuvinte, pe un ton foarte ferm, se întoarse și o luă înapoi spre casă, spre satul lui.

— Ce-a spus ? îl iscodi tata pe tînărul bucătar care rîdea stînjenit, ferindu-și privirile de el.

— Ce-a spus ? insistă el.

Tînărul se îndreptă de spate și rămase tăcut și încruntat. Apoi răspunse :

— Tatăl meu spune : Tot pămîntul ăsta, pămîntul ăsta despre care spuneți că-i al vostru, este al lui, și al neamului nostru.

Făcînd această declarație, o porni după tatăl său în brusă și de atunci nu l-am mai văzut.

Bucătarul care i-a urmat era un emigrant din Nyasaland fără perspective de ranguri înalte.

Cînd a trecut din nou pe la noi, făcîndu-și rondul obișnuit, polițistul a aflat povestea.

— Kraalul ăla n-are ce căuta acolo, și-a dat el cu părerea ; de mult ar fi trebuit mutat. Nu înțeleg de ce n-a făcut nimeni nimic în acest sens. Am să-i spun eu săptămîna viitoare Comisarului Băștinașilor. Oricum trec duminică pe acolo, la o partidă de tenis.

După cîtăva vreme am auzit că Șeful Mshlanga și ai lui au fost mutați la două sute de mile spre răsărit, într-o rezervație corespunzătoare ; pămîntul guvernamental urma să fie pus la dispoziția colonizatorilor albi.

Cam la un an după acele întîmplări m-am dus să văd din nou satul. Nici urmă de el. În locul fostelor colibe se ridicau acum movile de pămînt roșu, acoperite cu legături lungi de stuf intrate în putrefacție, nervurate de galeriile sîngerii ale furnicilor albe. Vițele de dovleac se dezlănțuiseră peste tot, peste tufișuri, în sus pe crengile mai joase ale copacilor, astfel încît mingile galbene mi se rostogoleau sub tălpi și se bălăbăneau deasupra capului : un adevărat festin al dovlecilor.

Colonistul peste care ar fi dat norocul să i se repartizeze această vale primitoare și plină de sevă avea

să descopere curînd (dacă s-ar fi hotărît să cultive acel petec anume) cum, în mijlocul lanului de porumb, plantele creşteau înalte de cincisprezece picioare, aplecîndu-şi tulpinile sub greutatea ştiuleţilor, şi avea să se minuneze de această vînă de bogăţie peste care dăduse.

Cămin pentru vitele scoţiene

ÎN ZIUA DE AZI, nici un emigrant nu mai porneşte în lume cu gîndul să-şi găsească aiurea fericirea, hrana dorită sau servitorii trebuincioşi. Cel care-şi îndreaptă paşii spre Australia sau spre alt colţ al globului, are în cap doar imaginea unui apartament, ori a unei căsuţe frumoase înconjurată, pe cît posibil, şi de un petec de grădină. Cum or fi stat lucrurile acum o sută sau chiar cincizeci de ani, nu ştiu. Cărţile vorbesc de aventurieri şi colonişti care luau drumul mării pentru a căuta o ţară nouă, o nouă viaţă, plină de frumuseţi, pentru a-şi căuta norocul şi aşa mai departe. Acum, tot ce-şi doresc este un acoperiş deasupra capului.

Un fenomen într-adevăr interesant: oameni de soiul ăsta, altfel persoane cu scaun la cap, ajung să creadă că e suficient să-şi strîngă boarfele şi să o pornească spre altă ţară, ca să obţină, cît ai bate din palme, exact acelaşi acoperiş pe care abia l-au părăsit, adăpost de care au atîta nevoie şi care, practic, a dispărut. De parcă n-ar fi pline ziarele pînă la plictis de articole intitulate: *Criza mondială de locuinţe*; şi parcă n-ar exista destule broşuri şi prospecte editate de departamentele de imigrare în care se spune (poate cu litere prea mici, ca şi cînd problema ar fi, chipurile, lipsită de importanţă) că nu se recomandă părăsirea ţării înaintea asigurării unui adăpost în altă parte.

Marina Giles a părăsit Anglia împreună cu soţul ei în exact această stare de spirit. De cîţiva ani locuiau pe unde apucau, folosind în comun apartamentele, băile şi bucătăriile. Aflînd despre destinaţia lor, invidioşii spuneau: „Am auzit că în Africa cerul e întotdeauna senin", la care ea răspundea distrată: „Da, şi ce frumos ar fi să avem şi noi o casă ca lumea, după toţi anii ăştia".

În Rodesia de Sud unde au poposit, li s-a dat să aleagă între colibele de lut din tabăra imigranților, unde se găsea un singur rezervor de apă folosit de toată lumea, sau o cameră la hotel ; au ales hotelul, ei fiind ceea ce se numește oameni cu dare de mînă. Adică aveau puse deoparte cîteva sute de lire cu care intenționaseră să cumpere o casă, odată ajunși acolo. Și ar fi putut să-și cumpere una, cum ar fi putut și în Anglia, cu condiția să renunțe la ideea de a găsi o casă pe placul inimii și la un preț rezonabil. De ani de zile de cînd căuta un adăpost convenabil, Marina vizitase multe case. Unele îi plăceau ; altele însă intrau în categoria celor pe care și le putea permite. Trebuie spus că Marina avea o fire romantică ; îi era străină acea stare de spirit pasivă care acceptă (ca marea majoritate a populației) ideea că omul trebuie să-și găsească un cotlon, indiferent unde, în care să-și ducă zilele și în jurul căruia să-și clădească apoi întreaga existență trudind pentru copii, pentru pîinea de fiecare zi și așa mai departe. Refuzînd să accepte o atare situație, Marina trăia de multă vreme într-o deplină lipsă de confort : „De ce să cheltuim toți banii pe care-i avem și-i vom avea vreodată", argumenta ea, „ca să ne legăm de-un loc pe care să-l detestăm ?" Dacă stai să te gîndești, avea perfectă dreptate.

Dar nu se așteptase ca, traversînd oceanul, intrînd într-o țară nouă, cu rezonanțe exotice, să se confrunte exact cu aceeași problemă.

Văzut de sus, orașul este pe jumătate îngropat în copaci. Cu șaizeci de ani în urmă, în locurile acestea domnea veldul ; nici acum n-ai impresia că veldul înconjoară o zonă de clădiri și străzi, ci mai degrabă casele sînt cele care se înalță cu forța pe sub copaci și printre ei. Cu avionul treci în zbor peste marea de verdeață în care zărești deodată lucirea albă a unei clădiri înalte, un fragment de stradă fără început și fără sfîrșit, apărînd o clipă și dispărînd apoi înghițită de arbori. Și totuși, orașul e răspîndit pe o suprafață mare — loc este destul : presiunea interioară îi împinge pe oameni în afară, nu-i obligă să se înalțe pe verticală. Între o suburbie și alta sînt probabil cincisprezece mile — unele dintre marile orașe ale lumii nu sînt cu mult mai mici ; dar dacă vrei să afli numă-

rul locuitorilor, localnicul îți va spune că sînt zece mii, ceea ce înseamnă foarte puțin. De ce-i nevoie de atîta spațiu pentru atît de puțini oameni ? Localnicul va da probabil din umeri, pentru că el niciodată nu și-a pus această întrebare. Adevărul este că nu sînt zece mii, ci mai curînd o sută cincizeci de mii, dar restul fiind negri, nu intră la socoteală. Este chiar impropriu să spui că *locuiesc* — se strecoară și ei cum pot printre ceilalți și toate astea i se par atît de încîlcite noului venit, încît are nevoie de oarecare timp să se acomodeze.

Poate că fiecare oraș are o particularitate ce-l deosebește de toate celelalte, ceva ce-l definește atît în ochii celor ce sălășluiesc în el, cît și ai celor care-l cunosc doar din cărți sau povești. De exemplu, *kraal*-ul bătrînului Lobengula, aflat la trei sute de mile mai la sud, era vestit pentru Marele Copac. Sub ramurile lui stătea trădatul, mîhnitul și magnificul Rege, înecat în colaci de grăsime neagră, mărgele și zorzoane, contemplîndu-și sfîrșitul ce se apropia o dată cu înaintarea albilor din miazăzi, și dispunînd de viața și moartea alor săi conform binecunoscutelor și respectatelor datini ale tribului. De atunci n-au trecut mai mult de șaizeci de ani...

Orașul acesta își are Movila cea Mare. Pornind-o spre Nord, pionierii aveau un reper foarte sigur : știau că trebuie să meargă pînă ajung la un munte mare și semeț. La poalele lui aveau să se oprească și să pună temeliile orașului... Dar, pe cînd mai aveau de străbătut douăzeci de mile, din pricina vreunei neînțelegeri, sau poate a oboselii, cum era și firesc după atîta drum, s-au oprit lîngă o culme mai mică și mai puțin impunătoare. Confuzia de atunci îi roade și acum pe locuitorii orașului. În fiecare an cînd au loc comemorările în onoarea acelor pionieri și a vizionarului Rhodes care i-a trimis spre Nord, apare și gîndul că în realitate nu aceasta fusese adevărata intenție a Fondatorului... De la tribuna încropită în apropierea movilei, vorbitorii declamă : „Șaizeci de ani, iată ce-am realizat în șaizeci de ani.“ Și în mintea ascultătorilor apare imaginea acelui oraș pe care-l visăm cu toții, bine gîndit, arătos, curat, fără mahalale — orașul care ar fi putut de fapt să fie înălțat în cei șaizeci de ani.

Orașul s-a întins la poalele deluşorului. Este înconjurat de mahalale, străzi înguste şi întortocheate, pe care oamenii de culoare îşi tîrîie vieţile scurte şi învălmăşite, printre cărămizi şi tablă mîncate de vreme. După doar cinci minute de mers, străzile se acoperă treptat de smocuri înalte şi murdare de iarbă, deasupra cărora un coş de fabrică scuipă fum negru, iar un bidon vechi de petrol uitat într-un ochi de apă frînge plonjeul şoimului cufundar, făcîndu-l să ţîşnească în sus cu un ţipăt,speriat de neaşteptata scăpărare a unei raze de soare în luciul metalului. În direcţia opusă ajungi în zece minute în centrul de afaceri, cu blocuri de beton, albe, uluitor de frumoase, clădiri la fel de moderne ca peste tot în lume. Aici se găsesc hainele de import, vitrinele pline de maşini americane, neoanele, tejghelele împodobite cu prospecte ce îndeamnă oamenii să zboare Acasă — oriunde s-ar afla acest acasă. După alte cîteva blocuri, se termină şi centrul. Pe vremuri, aici începea cartierul select. Cei ce-au crescut odată cu orașul vin în cîte-o duminică după-masa cu maşina şi, privind la bungalovurile înălţate pe fundaţii solide şi ornamentate cu fier forjat, spun : „În 1910, în spatele acestei case începea savana.“

Între timp însă, în spatele lor au fost construite alte case, mici şi urîte, după care urmează brusc blocurile anilor treizeci, mari, în grupuri de cîte opt, soldaţi uriaşi ce stau de pază într-un spaţiu restrîns. Verandele au dispărut. Balcoanele minuscule sînt proiectate în afară ca nişte pleoape, acoperişurile fără streşini seamănă cu vechile meloane. Expuse soarelui torid, clădirile se îngrămădesc unele în altele fără să ofere umbră sau răcoare, pentru că n-au fost gîndite pentru clima acestor locuri. Şi întrucît lipsesc copacii sau plantele agăţătoare care să le proteguie, sînt extrem de inconfortabile. (Deşi bineînţeles, foarte elegante). Dincolo de ele ? Veldul, întinderi de iarbă îmbîcsită de excremente omeneşti şi animaliere, o vîlcea traversată în toate direcţiile de poteci nenumărate bătute de africani în plimbările lor de după-amiază de la o mahala la alta, oprindu-se să bea cîte o înghiţitură de apă luată în căuşul palmelor din ochiuri

acoperite cu o peliculă de ulei irizat, pentru a le feri de ţînţari.

Dincolo de vîlcea (ea însăşi invadată de construcţii, încît în curînd nu va mai fi nici un petec neacoperit) şi-a făcut apariţia o nouă suburbie — şi o dată cu ea un decor inedit. La douăzeci de minute depărtare tronează blocurile în grupuri de cîte opt ; aici în schimb sînt douăzeci de căscioare şubrede, amintind de casele ieftine de pe marginea drumurilor ce şerpuiesc prin Anglia — probabil că la acelea s-au şi gîndit cei care le-au proiectat. Mici platforme de ciment, cu un acoperiş deasupra şi pe care abia dacă încap cîteva scaune, se numesc verande. Urmează un antreu, cu latura de cîţiva iarzi — să-şi agaţe omul pălăria undeva. Fiecare căsuţă este împărţită în camere atît de mici încît oricum te-ai învîrti, te împiedici de masă sau scaun. Şi pereţi orbitor de albi, din pricina cărora priveliştea copacilor este o adevărată mîngîiere.

Da, copacii — casele astea ar fi de nesuportat fără frunzişul care, ascuzîndu-le vederii, le face îmbieoare. Descărcîndu-şi calabalîcul, noul proprietar aruncă întîi o privire gînditoare în jur, apoi spune : „Nu va fi chiar aşa de rău cînd vor creşte copăceii". Şi ei cresc foarte repede. Este uluitor cum oraşul ăsta, care ar trebui să fie unul dintre cele mai lipsite de farmec şi mai neprimitoare din cîte există, o banală alăturare de străzi şi clădiri, este în realitate atît de frumos încît te îndrăgosteşti de el de la prima vedere. Străzile sînt mărginite, uneori în şiruri duble, de copaci, iar casele abundă în verdeaţă. Un adevărat oraş al grădinilor.

Marina a fost fermecată la început. Apoi dispoziţia ei s-a schimbat. Singurele case pe care şi le puteau îngădui erau în acele suburbii de serie ce se întindeau ca pojarul, pe măsură ce se importa materialul de construcţie. Se plîngea lui Philip : „În Anglia nu ne-am cumpărat casă pentru că nu voiam să locuim într-o suburbie. Ne-am smuls rădăcinile, am venit într-o ţară vestită pentru exotismul şi sălbăticia ei, şi singurul loc în care ne putem permite să locuim este tot într-o suburbie. Mai bine mor".

Philip asculta. Nu era la fel de abătut ca ea. Se deosebeau mult la fire. Cu concepţiile ei liberale, Marina aparţinea generaţiei anilor '30 din Anglia, în timp

ce Philip era omul de știință care-și punea toată credința în tehnică, mai mult decît în buna-cuviință inerentă naturii umane... E adevărat că de felul său era un idealist, căci venise pe acest continent plin de optimism și mînat de sentimente nobile. După părerea lui, Anglia nu oferea posibilități de afirmare tinerilor ca el, bine pregătiți și entuziaști. Lucrurile aveau să fie cu totul altfel peste ocean. Era nevoie de un Guvern progresist dispus să voteze fondurile necesare dezvoltării științei — o chestie de bun simț, la urma urmei. (Și, evident, o țară tînără avea mai mult de oferit în acest sens decît una bătrînă.) În ce-l privea pe el, Philip studiase modalitățile de fertilizare a deșerturilor — și ce loc mai bun pentru aplicarea cunoștințelor decît Africa ? Entuziasmul cu care venise avea să se amplifice în săptămînile următoare, cu cît vedea mai mult din imensul continent.

Curînd își dădu seama că Marina era cu mintea în cu totul altă parte cînd, serile, îi mărturisea înflăcărat toate aceste gînduri ale lui. Ce ghinion, își zicea, că sînt nevoiți să stea în hotelul ăsta atît de incomod, cu mîncare proastă și căptușit cu tot felul de imigranți care-și căutau în disperare legendarul acoperămînt deasupra capului. Dar o să se ivească și casa aia, mai devreme sau mai tîrziu — era convins de asta, și nu numai de-acum. Ar fi fost de acord să cumpere una într-o suburbie. Nu-i plăcea perspectiva, bineînțeles, dar știa că nevastă-sa n-avea nimic împotriva casei în sine. Ah, sentimentul ăsta ce-l cuprinde pe om cînd vine vorba de suburbii ! Cum îi displace gîndul că nu se deosebește cu nimic de vecinul de alături ! Ghinion, ce mai — tocmai acum, cînd suburbiile se răspîndesc cu repeziciune peste tot în lume, căci ce este o colonie britanică dacă nu o suburbie selectă a Angliei ? În ungherele secrete ale minții, Marina se și văzuse trăind împreună cu Philip în mijlocul unor oameni fermecători, care întreținеau conversații plăcute despre artă, citeau săptămînal *„The New Statesman"*, și-și manifestau opinia că dezonorantul fenomen al discriminării rasiale și al permanentei lupte dintre albi și negri ar putea fi rezolvat printr-un efort de bunăvoință... încîntător tablou, nimic de zis.

O vreme, Philip lăsă deoparte planurile de fertilizare și alte de-astea și încercă să rezolve problema locuinței. Poate reușeau să cumpere o casă prin una din Asociațiile pentru Imigranți ? Bătea pe la ușile Spațiilor Locative, dar de fiecare dată se întorcea cu același răspuns îngrijorător : „Fără trei copiii, nici o speranță". Marina era din ce în ce mai abătută : nu putea renunța la ideea, oricît de învechită ar fi fost, că înainte de a avea copii, trebuie să ai o casă în care să-i adăpostești.

— Pentru tine e totuna, se plîngea ea. Tu ești mai mult dus, bîntui cu rabla aia dintr-o parte în alta, vizitezi rezervațiile și petreci de minune. Nu-mi *pasă*, dar am și eu nevoie de o viață a mea, cum o ai și tu pe-a ta.

Philip o privea cu un aer vinovat : avea dreptate, el lipsea de-acasă trei sau patru zile pe săptămînă, plecînd în tot felul de excursii cu alți colegi, experți ca el, lăsînd-o pe Marina de fiecare dată singură.

— Poate găsim ceva temporar, pînă se ivește o casă mai ca lumea, strecură el.

Propunerea își găsi destul de repede rezolvarea. Tot întrebînd în dreapta și-n stînga, întîlni într-o zi un cunoscut care-i zise că ar exista un apartament disponibil pentru trei luni, dar nu era foarte sigur de ce și cum, auzise și el vorbindu-se despre asta la o petrecere ; Philip urmări totuși informația, puse mîna pe afacere și reveni la Marina.

— Doar trei luni, o consolă el.

Numărul 138 de pe aleea Cecil John Rhodes se găsea în acea parte a orașului ce fusese construită înainte de brusca expansiune din anii '30. Casele erau vechi, demodate, construite fără nici un proiect prealabil, după cum le-a trăznit prin cap primilor proprietari. De o parte a numărului 138 se afla o casă cu acoperiș arcuit după moda chinezească, înălțată pe o platformă pentru a o apăra de furnici, cu trepte de lemn pînă la intrare. Pereții erau tot de lemn, iar dușumelele răsunau pînă în stradă de tropăitul pașilor. De cealaltă parte se afla o casă ai cărei pereți nu se zăreau în spatele cortinei galbene de plante agățătoare ce atîrnau pînă-n pămînt într-o revărsare de

miere fumurie. Vizavi, casele erau ascunse în spatele arbuștilor.

La stradă, numărul 138 era protejat de un gard viu, rar, crescut pînă în dreptul streșinii. Trotuarul era năpădit de smocuri prăfuite de iarbă și excremente de cîine, obligîndu-te să mergi atent ca să nu te murdărești. În fața porții era un palmier foarte înalt, în frunzișul căruia cuiburile păsărilor țesători, ca niște mingi de ping-pong uitate în iarbă, se bălăbăneau bătute și scuturate de vînt. Lîngă el, ramurile cafenii ale frangipanilor aplecate pînă-n pămînt în cascade albe și roz-crem, amintind de fetele de culoare cu brațele încărcate de flori. Strada era mărginită de cîte două rînduri de copaci pe fiecare parte, întîi jacaranda, cu delicatele dantelării verzi proiectate pe cerul albastru, iar în spatele lor lesele întunecate ale arborilor cedrilatoona. Culorile explodau peste tot, draperiile de bougainvillaea roșii, punctate de purpuriul hibiscușilor. Era minunat de frumos și de liniștit.

Dacă treceai de gardul netuns de la numărul 138, te trezeai în fața unei clădiri joase de cărămidă, cu acoperiș de tablă, un fel de hambar lung ce ocupa spațiul dintre cele două case, cu o curte mare în față și alta, la fel de mare, în spate. Clădirea își avea povestea ei. Fusese ridicată cam cu douăzeci de ani în urmă de un afacerist întreprinzător care, din spirit de economie, ignorase cu bună știință cele mai elementare reguli de igienă. Pînă să ajungă autoritățile să constate inoportunitatea construcției, acoperișul fusese deja pus. A urmat apoi o serie întreagă de procese. Sătul de toată afacerea, un judecător și-a amintit într-un tîrziu că oricum era criză de locuințe; și pe acest motiv, clădirea a rămas în picioare.

În realitate, erau opt case lipite una de alta și împărțite fiecare în așa fel, încît din ușa de la intrare se vedea prin cele două camere ce compuneau locuința pînă în curtea din spate unde rufele fluturau deasupra stivei de lemne. O singură verandă unea cele opt grupuri de trepte, uși și ferestre, prin care lumina pătrundea doar în camerele din față. Camera din spate dădea într-o altă verandă, ferită de țînțari cu o plasă de un verde șters; în acest fel, arhitectul reu-

şise marea performanţă să obţină, într-o ţară veşnic scăldată în soare, camere în care becurile trebuiau să ardă toată ziua.

Cele opt curţi din spate, un loc viran, prăfos, împărţit prin garduri paralele de hibiscuşi, reprezentau triumful individualismului asupra traiului în comun. Opt stive de lemne, opt frînghii de rufe, opt poteci scurte mărginite de cărămizi ducînd la cele opt spălătoare construite unul lîngă altul, ca nişte segmente de ciocolată, în spatele unui paravan de tablă : pentru economie, broaştele — deci şi cheile — erau identice, un sistem ce garanta zîzania printre locatari. La cele două capete ale şirului de spălătoare erau două camere împărţite fiecare în alte două mai mici. Aici locuiau cei opt servitori indigeni. Aşa era numărul lor oficial, în realitate însă erau mai mulţi.

Cînd Marina — care, cum s-a mai spus, îşi lua întotdeauna foarte în serios îndatoririle — a inspectat camera pe care servitorul ei o împărţea cu cel al vecinilor, a exclamat şocată : „Doamne Dumnezeule, ce îngrozitor !“ Camera era foarte mică. Pereţii de cărămidă erau netencuiţi ; deasupra capului — tabla acoperişului, concentrînd înăuntru toată puterea soarelui cît era ziua de mare, încît, ajunsă în prag, Marinei îi veni să leşine sufocată de valul de căldură ce năvălea dinăuntru. Podeaua era de ciment, iar cuverturile care serveau drept pat erau întinse direct pe ea. Nici vorbă de dulap, sau măcar nişte rafturi : în locul lor, o funie ce traversa camera dintr-un colţ într-altul. Două ferestre înguste, cocoţate tocmai sus, cu geamurile crăpate şi lipite cu hîrtie. Pe pereţi, fotografii rupte din reviste ilustrate : familia regală engleză, actriţe de cinema, cele mai multe goale.

„Doamne Dumnezule !“ repetă cu voce stinsă. Avea un sentiment cumplit de vinovăţie din cauza acestei spelunci. Răsuflă uşurată cînd părăsi camera, îşi şterse transpiraţia de pe faţă şi aruncă o privire prin curte. Văzută din spate, clădirea cu numărul 138 de pe Aleea C. J. Rhodes oferea un tablou cu adevărat pitoresc. Roşul stins al pămîntului era împrejmuit cu garduri scunde de hibiscuşi, punctaţi de flori purpurii ; peste tot în jurul stivelor cenuşii erau aşchii albe, galbene, portocalii. Frînghiile cu rufe colorate se le-

gănau şi săltau. Servitorii, îmbrăcaţi în alb, stăteau rezemaţi în cozile topoarelor şi bîrfeau. Pe unul din buştenii de sub copacul cel mare şedea o negresă tinerică, bonă la unul din vecini, care ţinea în braţe un copilaş alb. Încîntător : parcă era scena de deschidere dintr-o comedie muzicală. Marina îi întoarse spatele ; cu privirea ei severă, de reformator, inspectă fundul curţii. În spaţiile dintre spălătoare şi camerele servitorilor se aflau opt lăzi de gunoi, fiecare dintre ele roind de muşte şi emanînd un miros acru şi rînced. Trecu printre ele şi ieşi în aleea de serviciu. Cine străbate cu maşina străzile unui asemenea oraş, vede copacii, grădinile, gardurile în floare ; străzile formează pătrate perfecte. Pătrate — s-ar putea spune — pline de flori şi verdeaţă, în mijlocul cărora casele sînt minunat plasate. Dar fiecare cvartal din acesta este împărţit în jumătate de cîte o alee de serviciu, nepietruită, de-a lungul căreia se înşiră lăzile de gunoi ; aici îşi duc servitorii viaţa lor socială. Aici se refugiază ca să tragă repede o ţigară în mijlocul zilei de lucru ; aici îşi întîlnesc prietenii sau flirtează cu femeile care vînd legume. Ca şi cînd între străzile oraşului omului alb s-ar afla ascunse alte străzi, neluate în seamă, ignorate. Ieşind în aleea de serviciu, Marina o găsi forfotind de africani care pălăvrăgeau şi rîdeau. Dar la vederea ei, rîsul le îngheţă pe buze ; îi aruncară priviri lungi, bănuitoare şi în clipa următoare dispărură în curţile dosnice. Marina se trezi singură.

Porni încet înapoi spre uşa ei, traversînd curtea, ocolind aşchiile şi rumeguşul din jurul stivelor, plecîndu-şi capul ca să nu se atingă de rufele înfoiate de vînt. Servitorii o urmăreau prudenţi, căci această neaşteptată curiozitate în privinţa felului lor de viaţă îi făcea bănuitori — experienţa îi învăţase să fie bănuitori. Dar nu numai servitorii o urmăreau, ci şi cîteva dintre vecine care o iscodeau prin geamurile bucătăriilor. Vedeau o englezoaică mărunţică, proporţionată şi bine făcută la trup, cu păr blond, frumos şi faţa albă, cu obraji rumeni, ascunşi sub o pălărie mare de paie pe care şi-o ţinea cu o mînă înmănuşată în alb. Păşea foarte grijulie şi cu vădită neplăcere prin praful curţii, dînd impresia că nu aştepta decît să-i crească aripi ca să-şi ia zborul.

Cînd ajunse la scară, se opri și strigă :

— Charlie ! Vino te rog, puțin.

Vocea ei era ușor pițigăiată, aproape plîngăreață. Auzind-o, după ce-i înregistraseră mănușa albă, și reținînd acel *te rog* din adresare, spioanele își văzură confirmate cele mai cumplite temeri.

De pe aleea sanitară, unde bîrfise (pînă la apariția Marinei) cu niște prieteni aflați în trecere, se prezentă un tînăr african. Purta pantaloni scurți albi, o cămașă roșie de croială americană, șosete ecosez de lînă susținute cu jartiere mov și tenișI albi. Se apropie în fugă de noua lui stăpînă și se opri în fața ei surîzîndu-i politicos, dar aproape instantaneu surîsul se transformă într-un zîmbet larg și binevoitor. De felul lui era un tînăr vesel și prietenos. Iar aceasta era prima dimineață a Marinei în noua ei casă, suficient timp să devină conștientă de disproporția între mila puternică ce-o resimțea față de servitorul ei și veselia fără leac de pe chipul din fața ei.

Ea, bineînțeles, nu cunoștea nici o limbă indigenă, în schimb vorbea el englezește.

— De cînd lucrezi aici, Charlie ?

— De doi ani, doamnă.

— De unde vii ?

— Doamnă ?

— Ai tăi unde-s ?

— Nyasaland.

— Oh, făcu Marina, căci asta însemna sute de mile spre nord.

— Îți vizitezi familia ?

— Poate anul acesta, doamnă.

— Înțeleg. Îți place aici ?

— Doamnă ?

Pauză ; involuntar, tînărul aruncă o privire în spate, dincolo de lăzile de gunoi, spre aleea de serviciu. Spera ca prietenii săi, care lucrau în partea cealaltă a orașului și pe care nu-i vedea prea des, să nu se plictisească așteptîndu-l. Spera de asemenea ca această nouă stăpînă (în a cărei amabilitate față de el nu prea avea încredere) să nu-și aleagă tocmai acum să-l pună să-i lustruiască argintăria sau să spele rufe. Continua să zîmbească, dar pe chipul lui se citea oare-

care neliniște și ochii îi tot fugeau spre aleea din spate.

— Sper că vei fi mulțumit lucrînd pentru mine, continuă Marina.

— Ooo, da, doamnă, răspunse prompt, cu un aer dezamăgit ; clar, voia să-l pună la treabă.

— Dacă ai nevoie de ceva, spune-mi. De abia am venit în țara asta și s-ar putea să mai greșesc.

Ezită să răspundă, cîntărind în gînd ultimele ei cuvinte. Fraza însă era prea complicată, așa că o lăsă baltă. Pentru el, continentele și țările n-aveau nici o semnificație. Știa de orașul omului alb — orașul ăsta. Știa savana. Știa satul din care venise. Știa, de la prietenii săi școliți, că exista o „apă mare" peste care oamenii veneau cu vapoare ; văzuse fotografii de vapoare prin reviste vechi, dar în mintea lui apa asta „mare" se confunda cu marele lac ce se întindea pe meleagurile sale de baștină. Înțelegea că oamenii albi veneau din ținuturi care se numeau Anglia, Germania, Europa, dar pentru el astea erau doar nume, nimic mai mult. Un prieten de-al lui, care fusese trei ani la o școală misionară, îi spusese odată că Africa este un continent, și în afară de acesta mai sînt cîteva, și-i arătase o bucată de hîrtie mototolită — o jumătate din harta lumii — explicîndu-i : aici este Africa, aici este Anglia, aici India. Era și Nyasaland acolo, o fîșie micuță de pămînt, și văzînd-o, Charlie se zăpăcise și se simțise umilit, pentru că el numai de ea știa și lui i se părea tare întinsă. Acum, cînd Marina folosise expresia „țara asta", îi reveni pentru o clipă în minte coala aceea vopsită în roz, verde și albastru — lumea. Dar din direcția aleii de serviciu se auzeau hohote de rîs — și din nou se uită peste umăr ; ghicindu-i nerăbdarea, Marina se simți și ea cuprinsă de o stare foarte asemănătoare iritării.

— Mă rog, poți pleca, zise ceremonios ; și fața tînărului se lumină deodată de un zîmbet larg ce-i dezvelea dinții albi.

Se întoarse și o porni în goană de atlet prin curte, sărind peste stiva de lemne și peste lăzile de gunoi în salturi mari, dispărînd apoi în spatele spălătorului. Marina intră în „apartamentul" ei cu o încruntătură furioasă de care însă nu era conștientă. „Dezgustător",

murmură, cuprinzînd în această singură condamnare camera goală în care Charlie era nevoit să-şi ducă existenţa, aleea de serviciu murdară, înşirată cu lăzi de gunoi puturoase, ca şi veselia lui, mai că i-ar fi zis iraţională.

Uită însă repede de toate cînd îşi dădu seama de lipsa de confort din propria ei locuinţă — şocantă, alt cuvînt nu găsea. Cele două camere — pardon, coridoare, mai corect — erau unite printr-o uşă plasată exact la mijlocul peretelui. Aprinse lumina în cea care urma să fie dormitorul şi îşi cuprinse obrajii în palme, simţind deodată cum o ustură pielea sensibilă atinsă pe alocuri de razele soarelui strecurate prin ochiurile pălăriei. Mobila era de nedescris ! De o parte şi de alta a uşii, două schelete metalice pentru pat, un garderob de culoarea ciocolatei, cu uşi care nu se închideau bine, o rogojină ce fugea de sub picior pe podeaua văcsuită. Iar camera din faţă ! Nici nu se putea ceva mai rău. O canapea enormă, îmbrăcată în creton, ca un strat de flori solidificat, o masă grea şi lustruită înfiptă în mijlocul podelei, obligîndu-te să o fereşti la fiece mişcare, şi patru scaune la fel de grele, cu spetează dreaptă, aşezate unul lîngă altul, ca nişte soldaţi, la perete. Tablourile — nu, nu-şi imaginase că mai puteau exista asemenea tablouri. Unul dintre ele închipuia o scenă din deşert ; era confecţionat din bucăţi de pînză colorată, acoperite cu geam ; altul — un motto ţesut din paie, înrămat, sub geam, conţinînd următoarea urare : „Bun venit, noroc şi veselie, La toţi cei care intră aici să fie".

Al treilea tablou era foarte mare şi reprezenta nişte vite scoţiene. Şase creaturi feroce şi zburlite înfundate pînă la genunchi în ochiurile de apă smălţuite de lumina soarelui, se holbau în jos la ea. Ar fi jurat că asemenea picturi nu mai existau decît în romanele victoriene, sau în pensiunile din suburbii îndepărtate — ei bine, nu, iată vacile în faţa ochilor ei. Ce rost mai are să emigrezi, zău aşa ?

Îi veni să se apropie şi să-l smulgă de pe perete. Dar rămase pe loc, cuprinsă de o stranie senzaţie de inhibiţie. N-avea încă de unde şti că aceasta era de fapt starea de spirit comună tuturor celor care locuiau la nr. 138. Nu mult după aceea avea s-o audă

pe doamna Black — ocupa de ani de zile apartamentul vecin, cu bărbatul ei şi cei trei copii — s-o audă prin urmare comentînd pe un ton înverşunat: „Mînerul uşii mele din faţă e blocat de nu mai ştiu cînd, dar aşa-l şi las. Dacă m-apuc să repar tot ce-i de reparat înseamnă să mă-ngrop aici pe vecie". Şi ea gîndea la fel, avea să-şi spună Marina, înţelegînd în sfîrşit de ce, dacă îţi strecurai privirile dincolo de gardul părăginit, erai mai degrabă tentat să crezi că în clădirea asta se aciuise o şleahtă de nespălaţi şi mitocani, şi nu familii onorabile, posesoare adică de automobile şi venituri lunare fixe.

Numai doamna Pond făcea excepţie — îşi văruia regulat pereţii şi repara tot ce se strica. Parcă voia să-şi bată joc de ceilalţi. Din faţa scărilor *ei* pornea o potecă îngustă cu bordură de cărămidă ce ducea pînă la peticul ei de curte, care n-avea mai mult de doi paşi lăţime şi în care, între două lese de sîrmă, creşteau trandafiri şi crini, ca un sandviş înalt şi verde ce se nimerise din întîmplare în curtea prăfoasă.

Ce rost are? cugetă Marina. Tot n-am de gînd să locuiesc aici. Deci tabloul putea rămîne la locul lui. Din aceeaşi pricină hotărî că n-avea sens să despacheteze frumoasele ei perdele, sau cărţile. Iar mobila era atît de urîtă că nici nu merita să-şi piardă vremea cu ea. Se gîndi la camerele servitorilor din spate: o adevărată ruşine. Întreg sistemul era degradant...

Tocmai atunci auzi în uşă cîteva ciocănituri parcă de formă şi în cameră îşi făcu apariţia doamna Pond. Era o femeie scundă şi îndesată, strînsă în talie cu cordonul şorţului, ca un cîrnat sugrumat. Avea obrajii rumeni, cărnoşi, pieptul plin şi tare, mîini energice, roşii. Ochii mici iscodeau în toate părţile. Chipul trăda o permanentă proastă dispoziţie, poate tocmai pentru că ştia că era o persoană dezagreabilă. Se obişnuise de mult cu privirile dezaprobatoare ale locatarilor, care o urmăreau cum îşi îngrijea felia de „grădină" sau cum îşi mătura potecuţa, fîşia îngustă din curtea din spate, ce se întindea între uşă şi spălătorul ei. În fiecare dimineaţă îşi făcea de lucru printre rufele întinse la uscat şi stivele de lemne, îmbrăcată într-un capot de satin roz ornat cu puf de lebădă şi învăluită în norii de praf stîrniţi de mătură, răspunzînd cu ocheade duş-

mănoase privirilor reprobatoare ; după care era auzită comentînd : „Două camere sînt prea de ajuns pentru o femeie singură. Sînt foarte mulţumită".

N-avea nici un drept să fie mulţumită sau, în orice caz, să o spună...

Dar pentru o femeie care se declara mulţumită de viaţa ei avea o căutătură în ochii-i tăioşi ce trăda vădit invidia ; iar în glasul excesiv de mieros cu care-i zise : „Te pomeneşti că eşti o veche prietenă a doamnei Skinner ?", Marina, ajunsă brusc la acel prag de istovire care îi cuprinde pe toţi cei ce locuiesc prea multă vreme în spaţii supraaglomerate, ghici existenţa unei conspiraţii.

— N-am întîlnit-o niciodată pe doamna Skinner, răspunse ea scurt. Spunea că vine pe-aici în dimineaţa asta, ca să încheiem contractul.

Dar contractul fusese de mult încheiat cu Philip ; şi Marina ştia că doamna Skinner vine doar s-o inspecteze — gîndul acesta o irita.

— E o doamnă drăguţă, spuse doamna Pond pe un ton acru. E prietena mea. Noi două am locuit aici mai mult decît oricine altcineva.

Marina urmări direcţia privirii ei şi văzu o uşă mare, albă, în perete. De fapt, uşa unui dulap în perete. Îl remarcase şi ea, pentru că era singurul obiect mai de doamne-ajută în tot „apartamentul" ăsta.

— E un dulap grozav, spuse doamna Pond.

— Toate apartamentele au dulapuri din astea ?

— Oh, nu. L-a făcut doamna Skinner, anul trecut. Ea a plătit pentru el, nu proprietarul. Nu-l prinzi pe proprietar să plătească pentru nimic.

— Înţeleg.

— Doamna Skinner mi-a promis mie apartamentul ăsta, mai zise doamna Pond.

Marina nu răspunse. Îşi privi ceasul-brăţară. Minunat de ostentativ gestul, pentru care chiar se simţi uşor vinovată ; dar doamna Pond răspunse prompt :

— Este ora 11. Tocmai a bătut pendula.

— Trebuie să isprăvesc cu despachetatul, explică Marina.

— Întotdeauna sînt multe de făcut cînd te muţi, observă doamna Pond, luînd loc pe sofaua înflorată. Dulapul ăsta o să economisească o grămadă de spaţiu.

Doamna Skinner își ținea rufele în el. Aveam de gînd să-mi pun toate rufele acolo. Am auzit că faceți parte din Serviciul Guvernamental ?

— Da, răspunse Marina.

Nu înțelegea nota pizmașă a ultimei întrebări, aparent nevinovată. Nu știa că în această țară clasa privilegiată era cea a Funcționarilor Guvernamentali, sau cel puțin așa era considerată. Neexistînd aristocrație, nu existau nici deosebiri de clasă — dar, vai, omul trebuie să-și verse ura pe cineva, și Funcționarii Guvernamentali erau numai buni pentru așa ceva. Adăugă :

— Soțul meu a ales această țară în locul Coastei de Aur pentru că pare să aibă un climat mai bun, deși salariile sînt proaste.

Cuvintele acestea fură primite cu un zîmbet sceptic, același ce ar fi întîmpinat-o pe Marina și în Anglia dacă, lipsită de tact, s-ar fi aventurat să facă în fața servitoarei un comentariu de genul : „Taxele de moștenire atrag după ele sfîrșitul claselor de mijloc".

— Trebuie să faci parte din Serviciu ca să primești un asemenea apartament, spuse doamna Pond, schițînd ceea ce-și imagina ea a fi un zîmbet prietenos. Serviciul primește toate trufandalele, — și trase o ocheadă dulapului din perete.

— Am impresia, ripostă Marina pe un ton glacial, că la mijloc este o oarecare confuzie. Soțul meu a aflat de locuință absolut întîmplător.

— Mulți oameni tînjesc după apartamentul ăsta, zise doamna Pond cu reproș. Doamna de alături doamna Black, ar fi fost încîntată să-l aibă. Și are și trei copii. N-aveți copii, presupun ?

— Doamnă Pond, n-am nici cea mai vagă idee de ce ni l-a dat nouă doamna Skinner, dacă i l-a promis doamnei Black...

— Oh, nu, mie mi l-a promis. A fost o promisiune fermă.

În acel moment, fără nici o bătaie în ușă, intră în cameră încă o doamnă. O apariție voluminoasă, de vîrstă mijlocie, strînsă în corsete, cu părul coafat și tapat, și o față ascuțită și energică, congestionată din pricina căldurii ; rosti solemn :

— Pardon, am intrat fără să bat, dar nu mă pot obișnui cu ideea că aici locuiește cineva străin, după ce am locuit eu atîta vreme. Abia atunci dădu cu ochii de doamna Pond și imediat chipul i se crispă, devenind agresiv. Văd că v-ați și împrietenit, spuse, pironind-o pe doamna Pond.

Aceasta stătea în picioare cu mîinile în șold, cu aerul unuia gata de luptă ; reuși totuși să-și stoarcă un zîmbet și spuse :

— Tocmai făceam cunoștință.

— Să fii sănătoasă, o concedie doamna Skinner, eu însă am de gînd să discut afaceri cu chiriașa mea.

Doamna Pond ezită. Doamna Skinner îi aruncă o privire lungă, dezarmantă. Cealaltă se dezumflă încet și se îndreptă spre ușă. Din verandă însă aruncă peste umăr :

— Cînd oamenii fac promisiuni, ar trebui să și le țină, asta vreau să spun, nu să le ofere celor abia veniți în țară, și pe deasupra și unor funcționari de stat...

Doamna Skinner așteptă să se stingă vocea răsunătoare și mînioasă și apoi se întoarse brusc spre Marina :

— Dacă vrei să mă asculți, ferește-te să ai de-a face cu doamna Pond, te legi la cap fără să te doară.

Marina pricepu că datora acest apartament numai faptului că doamna foarte colorată din fața ei se hotărîse să-l închirieze unui străin doar ca să facă în ciudă tuturor prietenelor din clădire, care speraseră să moștenească minunatul dulap, chiar și numai pentru trei luni.

Doamna Skinner privea în jurul ei cu un aer de îndoială.

— N-aș vrea să cred că lucrurile mele nu vor fi îngrijite.

— Nici să nu credeți așa ceva, o liniști Marina.

— Cînd am vorbit cu soțul dumneavoastră, am făcut-o cam în pripă. Sper să vă aranjați cum trebuie, dar nu vreau să schimbați nimic.

Marina se păstră într-o tăcere politicoasă.

Doamna Skinner se îndreptă spre dulapul din perete, îl deschise și-l găsi gol.

— Am plătit o groază de bani pentru el, spuse pe un ton îndurerat.

— Abia ieri m-am mutat. Încă n-am apucat să despachetez.

— Ai să vezi că-ți va fi foarte util. Eu însămi am plătit pentru el. Alții ar fi cerut chirie și mai mare.

— Îmi pare și așa destul de pipărată, ripostă Marina, intrînd în sfîrșit în luptă.

Era limpede că doamna Skinner nu așteptase decît această undă de împotrivire. Porni la atac cu arma binecunoscută :

— Mulți ar fi fost încîntați să aibă apartamentul ăsta, ascultă-mă pe mine.

— Nu mă îndoiesc.

— Și mîine aș putea să-l închiriez.

— Dar, spuse Marina pe un ton ridicat și protocolar, ni l-ați închiriat de fapt nouă, contractul a fost semnat, așa că nu văd ce-am mai avea de discutat, corect ?

Doamna Skinner șovăi, apoi se mulțumi să repete :

— Sper că se va purta de grijă mobilei mele. În contract am specificat să nu se schimbe nimic.

Deodată Marina se trezi spunînd :

— Mă rog, bineînțeles că am să mut mobila așa cum îmi convine mie, și am să-mi atîrn pe pereți tablourile mele.

— Apartamentul acesta a fost închiriat gata mobilat și țin foarte mult la tablourile mele.

— Dar dumneata nu vei fi aici, nu-i așa ?

Adică un mod foarte brutal de a spune : Dar noi vom fi cei care ne vom uita la tablouri, nu tu ; fără efect însă, pentru că doamna Skinner zise simplu :

— Da, îmi plac tablourile mele și nu-mi place să mă gîndesc că vor fi împachetate.

Marina se uită la dobitoacele scoțiene și, deși doar cu o jumătate de oră înainte se hotărîse să le lase la locul lor, trînti :

— Mi-ar plăcea să-l dau jos pe ăla.

Doamna Skinner își împreună mîinile într-un gest de curată devoțiune, strînse din buze și rămase cu privirile pironind jalnice tabloul.

— Nici nu știi cît de enorm de mult înseamnă tabloul ăsta pentru mine. Pe vremea cînd eram mică, stătea agățat în salonaș, la noi Acasă. Întîi a fost al bunicii. Cînd m-am căsătorit cu domnul Skinner,

mama l-a împachetat şi l-a trimis anume încoace, ştiind ce mult îmi place. M-a însoţit peste tot pe unde am umblat. Nu mi-ar plăcea să ştiu că este tratat cu lipsă de consideraţie, zău că nu.

— Uuufff, prea bine, cedă Marina, obosită fără veste. În fond, ce importanţă avea ?

Doamna Skinner o cercetă bănuitoare : era oare posibil să fi cîştigat atît de uşor ?

— Să fii cu ochii în patru la Charlie, continuă ea. De nu ştiu cîte ori i-am spus să bage seamă să nu-l lovească din neatenţie cu coada măturii...

Aşa deci, îşi zise Marina plină de speranţă. Sticla avea dimensiuni uriaşe. Tot peretele părea acoperit de vitele alea furioase şi zburlite. Accidente se puteau întîmpla oricînd...

— Oricum trebuie să fii cu ochii în patru la Charlie. Niciodată nu face mai mult decît e absolut necesar. E leneş pînă-n rărunchi. Şi cu mîncarea să fii atentă. Fură. Chiar luna trecută am pus poliţia pe urmele lui, cînd mi-am pierdut broşa de granate. Bineînţeles, s-a jurat că n-a furat-o, dar de atunci n-am mai văzut-o. Bărbatu-miu i-a tras o bătaie zdravănă, dar a doua zi domnu' Charlie era surîzător ca întotdeauna.

Indignată de ce auzea, Marina îşi ridică sprîncenele a dezaprobare.

— Într-adevăr ? întrebă pe un ton de gheaţă.

Doamna Skinner o privi de parcă stătea să întrebe : „De ce-mi faci mutra asta de măscărici ?“ şi remarcă :

— Toţi se nasc mincinoşi şi hoţi. Crezi în ei pînă ajungi să-i baţi. Te previn, eşti nouă pe-aici. Chiar săptămîna trecută îmi spunea o prietenă, mă mir că închiriezi la d'ăştia abia veniţi din Anglia, întotdeauna strică servitorii cu ideile lor, da' eu i-am spus : „de unde domnu' Giles este un om inteligent, am încredere în el“. Ultimele vorbe le rostise foarte răspicat.

— Eu în locul dumitale, ripostă Marina cu aceeaşi voce glacială, m-aş feri să fiu chiar atît de convinsă că soţul meu va plesni pe cineva. Cuvîntul „plesni“ fusese accentuat în mod deosebit. Îmi vine să cred că în situaţii din acestea, chiar dacă ar comite un ase-

menea gest, ar căuta mai întîi să se convingă dacă omul a furat cu adevărat obiectul respectiv.

Doamna Skinner își luă timp să descîlcească această cugetare și la urmă căscă ochii cît cepele la Marina.

— Mă rog, molfăi neîncrezătoare, este prea tîrziu acum, fiecare se poartă cum știe, dar ca să revenim, mobila este a mea, și dacă mi se strică sau mi se fură, dumneata răspunzi.

— Mi se părea de la sine înțeles acest lucru, făcu Marina.

Își dădură mîna, formal, și doamna Skinner ieși. De două ori se întoarse din verandă, întîi să-i spună Marinei că nu trebuie să uite să afume încăperile băștinașilor o dată pe lună dacă vrea să nu-i fie năpădită casa de tot felul de lighioane („Nu că-mi pasă dacă ei vor să trăiască plini de păduchi, creaturi murdare ce sînt, dar dumneata trebuie să te ferești"...), și a doua oară să-i spună că după ce ai trăit într-un loc vreme îndelungată, îți vine greu să-l părăsești, chiar și numai pentru o vacanță, și că regreta teribil ziua în care-l închiriase. Îi mai aruncă Marinei o privire acuzatoare și mîhnită, ca și cum apartamentul îi fusese furat, și cu aceasta plecă de tot. Rămasă singură într-o dispoziție de mînie agresivă, Marina se uită la tabloul cu bovinele scoțiene, care căpătase în cursul acestui schimb de cuvinte aspectul unui cîmp de luptă.

— Nemaipomenit ! rosti ea cu voce tare. Nemaipomenit ! Și eu care credeam că dacă închiriez un apartament, am tot dreptul să dau la o parte un tablou care nu-mi place...

Două zile mai tîrziu primi un bilet de la doamna Skinner în care femeia își exprima speranța că Marina va fi fericită în casa ei, și să nu care cumva să uite să fie atentă în privința doamnei Pond, care era o adevărată intrigantă, și să nu uite să aibă grijă de tablou — pur și simplu nu putea dormi, atît era de îngrijorată din pricina lui.

Deoarece Marina hotărîse că nu va locui în casa asta, nu prea avea ce despacheta. Toate lucrurile erau strînse grămadă. Iar ea avea mai mult ca oricînd aspectul unei păsări migratoare căreia nu-i place creanga pe care și-a ales-o ca să se odihnească, dar este mult prea epuizată să-și caute alta.

În schimb, citea în fiecare zi coloanele de anunțuri care nu se deosebeau prin nimic de cele de acasă. Rubrica cererilor de locuințe ocupa o coloană întreagă, în timp ce ofertele lipseau de obicei de tot... Iar cînd se ivea vreo casă, costa între cinci și douăsprezece mii de lire — văzuse și ea cîteva. Erau foarte frumoase, nimic de zis ; ce viață fericită ai fi putut duce dacă ai fi avut cinci mii de lire — dar asta era valabil pentru orice altă țară. Vizită chiar o suburbie nouă — nu era pentru prima oară că o făcea — și se întoarse cutremurată.

— Cum adică, izbucni într-o discuție cu Philip. De-asta am emigrat, să-mi petrec toată viața bîrfind și luînd ceaiul cu femei ca doamna Black sau doamna Skinner ?

— N-or fi toate la fel, își dădu el cu părerea, distrat — prins pînă peste cap de munca lui. Țara asta era pur și simplu fascinantă ! Își petrecea zilele în limuzina guvernamentală, gonind peste sute de mile de veld, vizitînd rezervațiile și așezămintele indigenilor. Nicăieri nu mai văzuse pămîntul atît de prost folosit ! Mii de acri defrișați, jefuiți, buni de nimic, vite și ființe umane îngrămădite la un loc — soluția, bineînțeles, era foarte clară. N-aveai decît să — și dacă cei din Guvern ar fi avut cît de cît minte...

Marina înțelegea că Philip se aclimatizase. Nu te apuci să vorbești despre Guvern cu atîta afecțiune și exasperare totodată decît dacă te simți ca acasă. Nu era cazul ei. Se surprinsese cochetînd cu ideea de a cumpăra una din acele case revoltător de mici. La urma urmei, undeva tot trebuie să ajungi să trăiești...

Aproape în fiecare dimineață, la numărul 138 se putea zări un grup de femei stînd în ușa uneia sau alteia dintre apartamente, dezbătînd problema rearanjării camerelor. Clădirea fiind construită după un plan atît de ieșit din comun, nici o soluție nu putea fi satisfăcătoare și oricum ai fi mutat calabalîcul, spațiul se dovedea de fiecare dată la fel de neconfortabil. „Poate că dacă mut biblioteca în spatele ușii..." Sau : „Dar dacă o duc în baie, n-ar fi mai bine ?"

Sufrageria era într-adevăr o problemă. Dacă puneai masa în camera din față, servitorul trebuia să vină cu mîncarea prin dormitor. Invers, dacă foloseai

prima cameră ca dormitor, obligai musafirii să se împiedice de pat ca să ajungă în camera de zi. Marina se mulțumise cu aranjamentul făcut de doamna Skinner. În veranda din spate, nu mai lată decît un coridor, se afla o masă de joc pliantă. Cînd o desfăceau, Philip se ghemuia sub fereastra ce se deschidea înăuntru peste capul său, iar Marina se strîngea într-o parte în ușa băii, ca să-i facă loc lui Charlie să aducă legumele. Pentru a-i servi, Charlie își punea o haină albă, scrobită, un fes roșu și mănuși albe de bumbac. Între feluri, rămînea în spatele lor, în ușa bucătăriei, în timp ce Marina și Philip mîncau solemni, în ciuda poziției aceleia incomode.

Marina începea să se simtă din ce în ce mai inhibată de această prezență a lui acolo, citind în ea o atitudine de toleranță față de ei. Nu era oare ridicol să ții cu tot dinadinsul, în condițiile date, la ritualul cu argintărie, cristaluri și cuțite de pește ? Se întreba tot mai des cum oare apăreau toate astea în ochii tînărului care, de cum terminau ei masa, lua o porție mare de fiertură de mălai de pe plită și se retrăgea în camera lui, unde-și împărțea mîncarea (servindu-se cu mîinile, stînd ghemuiți pe podea) cu servitorii vecinilor și cu prietenii sau rudele care se nimereau să n-aibă de lucru în perioada respectivă.

Era limpede că prin capul nici unuia dintre ceilalți locuitori nu treceau asemenea gînduri ; și Marina înțelegea foarte bine cît de necesar era să le alunge pe-ale sale cît mai repede. Pe de altă parte...

Absurditatea sălășluia în însuși sistemul care accepta ca un tînăr plesnind de sănătate să-și petreacă viața în bucătăria ei, pentru ca ea să poată trîndăvi ziulica întreagă. Unde mai pui că... mai mare daraua decît ocaua. Înainte să se trezească stăpînii, Charlie dădea ocol grădinii și intra prin verandă ca să deretice în prima cameră. Dar cum pereții erau subțiri, iar el plin de rîvnă, stăpînii se trezeau în fiecare dimineață de loviturile violente ale măturii și de scîrțîitul mobilei. Dacă, în schimb, servitorul i-ar fi așteptat să se trezească, unde să stea Marina cît dura curățenia ? Cocoțată în vîrful patului, în dormitorul întunecos, pînă catadicsea el să isprăvească ? Avea senzația că-și petrecea jumătate din timp planificîndu-și în așa fel

activităţile încît să nu stea în calea lui Charlie, cît timp acesta curăţa sau gătea. Dar, asta era, învăţase că nu trebuie să manifeste dorinţa de a-şi face singură treburile. O ascultase odată pe doamna Pond, care o frecventa destul de des, manifestîndu-şi dispreţul pentru anumiţi imigranţi ce uitaseră foarte repede ce li se cuvenea în calitate de oameni albi, şi se dispensaseră de servitorii pe care-i aveau. Considera că nu merita s-o mai necăjească pe sus-numita doamnă cu fleacuri din acestea. Mai ales că era vorba doar de trei luni...

Dar de necăjit, tot o necăji, şi încă foarte curînd.

Cînd să-l plătească pe Charlie la sfîrşitul lunii, şi dînd să scoată din portmoneu cei douăzeci de şilingi pe care-i datora, se simţi năpădită de un sentiment de vinovăţie. Pur şi simplu nu-i putea da o sumă atît de ridicol de mică pentru o lună întreagă de muncă. Şi dacă i-ar fi dat douăzeci şi cinci sau treizeci, n-ar fi fost aceeaşi poveste ? Se hotărî la douăzeci şi cinci şi-l văzu surîzînd copleşit de uimire. Plănuise el să ceară o mărire de salariu, căci femeia asta se dovedise uşor de manevrat, iar el era optimist din fire ; dar să-i crească leafa fără să ceară şi cu cît, cu cinci şilingi ! Ehei, trei luni de tocmeli serioase îi trebuiseră ca să obţină de la doamna Skinner nouăsprezece, în loc de şaptesprezece şi şase penny.

— Mulţumesc, doamnă, spuse el precipitat, înşfăcînd banii de teamă să nu se răzgîndească.

Mai tîrziu, în aceeaşi zi, Marina îl văzu cu o pereche nouă de jartiere de satin purpuriu şi tare se mai necăji. Cu siguranţă că cei cinci şilingi ar fi putut fi cheltuiţi cu mai multă judecată ! Ar fi trebuit să li se explice nenorociţilor ăstora ce însemnau valorile lumii civilizate — dar, tocmai cînd să pătrundă esenţa acestei idei, intră doamna Pond cu un aer cătrănit.

Reieşea că şi servitorul doamnei ceruse o mărire, brusc nemulţumit de cei nouăsprezece şilingi. El de ce să nu cîştige douăşcinci, ca Charlie ? Marina pricepu că doamna Pond vorbea în numele tuturor femeilor din clădire.

— N-ar trebui să-i strici, o dojeni ea. Ştiu că vii din Anglia etc., etc., etc...

— După părerea mea, salariile sînt absurd de mici.

— Înainte de război, erau norocoşi dacă primeau zece şilingi. Niciodată nu-s mulţumiţi.

— Mă rog, dacă e să ne luăm după costul vieţii, valoarea banului s-a înjumătăţit, comentă Marina.

Dar, cum nici Guvernul nu ajungea la o înţelegere în privinţa acestei realităţi oficiale şi de necontestat, ce pretenţii să aibă de la doamna Pond ?

— Toţi sînteţi la fel, zise doamna ţîfnoasă, veniţi aici cu ideile voastre fantasmagorice.

Marina devenise conştientă de privirile intrigate ce-o însoţeau ori de cîte ori ieşea din casă. Unde mai pui că se simţea şi caraghioasă ! Jartiere de satin purpuriu, auzi !

Discutînd problema cu Philip, hotărî că era mai în folosul lui Charlie să-l plătească în natură. Pe lîngă cei doi pfunzi de carne pe săptămînă, băiatul avea să primească şi legume. Bineînţeles că doamna Pond se înfiinţă imediat cu o solie de protest.

— Nu sînt obişnuiţi cu aşa ceva, suna plîngerea. Stomacurile lor nu sînt ca ale noastre. Nu au nevoie de legume. Nu faci decît să le bagi în cap tot felul de idei.

— Conform regulamentului, i-o întoarse Marina cu vocea ei înaltă şi limpede, africanii trebuie să primească legume.

— De unde ai mai scos-o şi pe asta ? întrebă doamna Pond bănuitoare.

Marina îi arătă regulamentul pe care doamna Pond îl citi într-o tăcere sumbră.

— Nu Guvernul plăteşte pentru asta, observă ea lezată. O să-i scăpăm din mînă, asta e. O să fie bucluc, ţine minte vorbele mele...

Marina căzu definitiv în dizgraţie în ziua în care cumpără un pat de metal de ocazie şi-l instală în camera lui Charlie. Nu mai tolera ca servitorul ei să doarmă direct pe podeaua de piatră, învelit într-o pătură. Cît despre Charlie, el accepta fatalist norocul ce căzuse pe capul lui. N-o înţelegea pe Marina nici picat cu ceară. Femeia asta părea să se simtă vinovată şi pentru cel mai banal lucru pe care i-l cerea să-l facă ; să cureţe, de exemplu, pînzele de păianjen uitate prin colţuri. Doamna Skinner i-ar fi tăiat din leafă, iar domnul Skinner i-ar fi tras cîteva scatoalce. Astălaltă,

în schimb, îi oferea un pat taman în ziua în care îi spărsese cea mai bună vază de cristal.

Charlie își cumpărase cîteva cravate noi, cu care se fudulea prin curte, în fața celorlalți servitori care-l întîmpinau cu o reacție foarte firească în situația dată: nu se așteptau ei la judecată dreaptă din partea albilor, al căror comportament era de neînțeles, dar trebuia păstrată totuși o oarecare proporție : de ce adică să aibă Charlie noroc de un stăpîn care îi dădea un pat ca lumea, carne mai multă, legume, și două după-amieze libere în loc de una ? Privirile cu care-l urmăreau cum se grozăvea în hainele cele noi și elegante nu vădeau deloc simpatie ; ba mai vorbeau și a batjocură în urma lui. Dar Charlie avea o fire prea blîndă și prietenoasă ca să pună la suflet o atare comportare. Vrînd să-i îmbuneze, o dădu pe glumă, după cum avea și Marina să afle foarte curînd.

Ca să fii informat despre ce se petrece cu locatarii imobilului, nu era neapărată nevoie să iei parte la complicata lor viață socială. Dacă, de exemplu, doamna Pond se certase cu vreo vecină din pricina zahărului împrumutat și neînapoiat, și femeile se declarau de partea uneia sau alteia, Marina putea să evite aflarea adevărului din gura doamnei Pond. Era suficient să se ducă la geamul bucătăriei ce dădea în curte, să se tupilească în spatele perdeluței și să-i urmărească pe servitori.

Stăteau acolo, sprijiniți în securi între rufele întinse la uscat, o ceată de bărbați care rîdeau și gesticulau, animînd încă un capitol al acelei necontenite saga, extraordinara viață a oamenilor albi — stăpînii de pe Aleea Cecil John Rhodes numărul 138...

February, servitorul doamnei Pond, păși în față, iar ceilalți făcură cerc în jurul lui, rînjind la gîndul spectacolului ce avea să urmeze. El își bombă pieptul, împinse bărbia înainte și peste chipul său țîfnos se întinse un zîmbet atît de veninos de insinuant, încît publicul mugi și se plesni peste genunchi de plăcere. O imita pe doamna Pond, nu încăpea nici o îndoială. Se îndreptă cu pași mărunți spre un presupus interlocutor, abordă o atitudine imploratoare, întinse mîna, primi ceva în palmă. Se întoarse în mijlocul cercului și privi cu un zîmbet triumfător la ceva-ul primit.

Într-o mînă ţinea o ceaşcă invizibilă. Cu cealaltă se prefăcu a scoate zahărul cu linguriţa invizibilă. February — doamna Pond — îşi bău ceaiul cu imensă satisfacţie şi înghiţituri mici, elegante. Rîgîi apoi, îşi frecă satisfăcut burta, plescăi din limbă. Intrînd în joc, alt servitor ieşi în faţă şi preluă rolul unei femei care afişa o prefăcută amabilitate : cu mîinile în şolduri şi coatele proiectate în afară, tot trupul clocotind de mînie şi indignare, dar cu faţa zîmbitoare. February se sculă cît era de lung, dădu din cap şi zîmbi, se răsuci pe călcîie, ridică ceva în aer, din spatele lui, şi începu să toarne : ce ? Zahăr, bineînţeles, nu-l auzi cum curge ? Luă apoi recipientul şi-l întinse mîndru musafirului care aştepta. Dar chiar în clipa în care îi era luat din mînă, se răzgîndi. Pe faţă îi apăru o expresie de lăcomie martirizată şi retrase recipientul. Întorcînd spatele cu repeziciune, aruncînd priviri furişate peste umăr, turnă înapoi din conţinut, apoi, încet, ca şi cum gestul i-ar fi provocat durere, se chinui să se întoarcă, întinse zahărul şi, din nou, cînd să-i dea drumul, înşfăcă vasul şi-l mai goli un pic. Ceilalţi servitori se tăvăleau pe jos de rîs, văzîndu-i pe cei doi bărbaţi faţă în faţă în mijlocul curţii, unul indignat, dar încă politicos, mijindu-şi ochii la zahărul returnat, de parcă era o cantitate mult prea mică să poată fi zărită, în timp ce February ţinea imaginarul vas cu braţele bine întinse în faţă şi obrazul desfigurat de agonia provocată de simplul fapt că trebuia să se despartă de el. Deodată, cei doi săriră unul la altul, înfruntîndu-se ca două găini furioase şi începură să-şi fîlfîie mîinile şi să ţipe.

— February ? se auzi vocea stridentă şi piţigăiată ce venea din locuinţa doamnei Pond. February ! Ţi-am spus să calci !

— Doamnă ! strigă înapoi servitorul cu cea mai politicoasă voce din lume. Se îndreptă spre casă cu spatele, cu faţă de martir, schimonosită de suferinţă ; cînd ajunse la scări, trupul căpătă ţinuta servitorului supus şi intră repede în bucătărie unde aştepta doamna Pond.

Ceilalţi servitori rămaseră pe loc, nedorind să abandoneze jocul. Urmă un moment de nehotărîre. Furişară priviri vinovate în jur : oare-i mai zărise ci-

neva ? Nu, tăcere deplină. Era mijlocul dimineții, soarele se revărsa peste ei, copacul cel mare arunca umbre adînci, seva se cristaliza ca zahărul ars în pîrîiașe mici pe aşchiile de lemn şi răspîndea o aromă caldă ce se contopea cu mirosul de praf şi frunziş încins. Nu prea ştiau de ce să se apuce, ar fi putut la fel de bine s-o dea înainte cu tăiatul lemnelor. Unul căscă, altul ridică securea şi o prăbuşi peste butucul de lemn în care unealta se înfipse zbîrnîind. Lovi coada care zăngăni ca un bas de ghitară. Pe loc, bărbaţii se adunară încîntaţi în jurul toporului. Unul îl făcu să vibreze, ceilalţi începură să cînte. La început, Marinei îi fu greu să deslușească textul. Apoi auzi :

Iaca bărbatul ce vine la noi,
Cînd taica pleacă,
Taica se-ntoarce şi...

Bărbaţii rîdeau şi se uitau la apartamentul cu numărul 4 unde locuia o anumită femeie al cărei bărbat lucra la căile ferate. O luară de la capăt .

Un bărbat tot vine în casa asta,
Din zi pînă-n seară,
Stăpînu' se-ntoarce şi
Bărbatu' pleacă iară...

Marina era indignată. Prea de tot ! Povestea începea să ia o întorsătură dramatică. Charlie, propriul ei servitor, conducea o maşină imaginară prin curte, puf, puf, ca un copil, în timp ce alţi doi aşezaţi pe un buştean — zău aşa, era de-a dreptul obscen !

Marina se îndepărtă de la fereastră şi încercă să se calmeze. Se trezi spunîndu-şi, ca toţi cei ce locuiau în ţara asta : *La ce te poţi aştepta ?*

Stătea lîngă măsuţa pliantă, ciorovăindu-se cu propria-i indignare, cînd auzi un ţipăt ascuţit : „Mazăre ! Cartofi frumoşi ! Varză ! Ieftin !“

Da, avea nevoie de legume. Se îndreptă spre uşa din spate. Acolo se oprise o indigenă cu un copil legat în cîrcă, desfăcînd cu îngrijire sacii de legume pe care-i adusese pe umeri. Deznodă gura unuia, descoperind masa moale de păstăi verzi.

— Cît ?

— Numa' un șiling, spuse femeia plină de speranță.

— Ceee ! ? schiță Marina un început de protest : prețul era dublu față de cel de la magazin. Se abținu însă. Biata de ea. Nici o femeie n-ar trebui să-și poarte copilul greu în spate ; și sacii ăia mari cu legume din casă în casă, de pe o stradă pe alta, cît e ziua de lungă. Dă-mi o livră, zise.

Folosindu-se de a căniță de metal, femeia măsură o cantitate la fel de mică de mazăre. Marina fu tentată să o cîntărească ; dar își aminti cum apărea doamna Pond la ușa din spate cu balanța în mînă, ocărîndu-l pe vînzător dacă se dovedea a fi mai puțin decît ceruse. Așa că duse mazărea înăuntru și cînd reveni, îi dădu șilingul. Surprinsă de generozitatea ei, femeia o cîntări pe Marina din priviri și-și luă un aer rugător. Întinse mîinile spre ea, cu palmele desfăcute larg, cu capul plecat, și murmură :

— Cadou, coniță, cadou pentru copilașu' meu.

Marina șovăi din nou. Scrută cu vădită antipatie chipul plîngăcios și ochii vicleni ai femeii. Chiar așa, la ce te poți aștepta ? își zise fără să vrea ; intră în casă și se întoarse cu dulciuri. Femeia le primi cu palme umile și pe loc băgă jumătate din ele în gură. Apoi întrebă :

— Rochie, coniță ?

— Nu, răspunse Marina energic. De ce să-i dea ?

Fără să se arate dezamăgită, femeia răsuci gîturile sacilor în jurul mîinii și-i trase după ea prin praful curții, alăturîndu-se grupului de servitori care urmăreau plini de interes această scenă. Se salutară. Femeia se așeză pe un buștean, ușurîndu-și spatele încordat, își trase copilul la subțioară, așa cum era legat în eșarfă, ca să-i poată da sîn. Dandy-ul de Charlie se aplecă asupra ei și începură să flirteze. Ceilalți se retraseră. Putea cineva să concureze cu acea cravată ca un curcubeu și jartierele de satin ? Charlie era insistent și îndrăzneț, femeia tăcea și rîdea. Continuară sporovăiala cîteva minute, pînă cînd copilul lăsă sfîrcul din gură. Atunci femeia se ridică rîzînd în continuare, așeză dintr-o mișcare a umerilor copilul la loc pe spatele ei slăbănog, săltă sacii mari pe umăr și plecă, stri-

gînd ceva cu voce stridentă lui Charlie, făcîndu-i pe bărbaţi să izbucnească în rîs. Deodată se lăsă tăcerea. Bona cea tinerică apăru din apartamentul doamnei Black şi trecu agale pe lîngă ei. Era mică de statură, un copil încă, cu o rochie de bumbac roz, strînsă pe trup, cu părul împletit într-o mulţime de codiţe mici care înţepau aerul de peste tot în jurul capului, şi o faţă copilăroasă, de obicei plină de vioiciune şi neastîmpăr. Acum părea tristă. Îşi tîrî picioarele pe lîngă Charlie şi-i aruncă o privire lungă, acuzatoare. Geloasă, gîndi Marina, nici nu încape îndoială ! Charlie arăta şi el ca prins cu mîţa-n sac — era limpede. Dar nu, nu putea fi adevărat ! Doar fata era prea mică pentru astfel de lucruri. Expresia *pentru astfel de lucruri* îi sună Marinei scandalos de evazivă, de aceea se opri asupra ei s-o cerceteze mai în amănunt. Dar după cîteva momente dădu din umeri, preocupată de un alt gînd. Bine, bine, dar de dormit, unde dormea ? Te pomeneşti că într-una din camerele astea, cu bărbaţii la un loc ?

Theresa (primise numele Sfintei Theresa la şcoala misionară unde fusese crescută) arătă cu capul în direcţia în care plecase vînzătoarea de legume, aruncă o ultimă privire stăruitoare lui Charlie şi dispăru pe aleea de serviciu.

Bărbaţii începură din nou să rîdă, de data asta de Charlie care le răspunse zîmbind încurcat.

Terminînd cu călcatul, February ieşi din apartamentul doamnei Pond şi se apucă să întindă rufele la aerisit pe frînghie. Lumina soarelui le făcea şi mai albe, contrastînd cu umbrele întunecate pe care le desenau pe ţărîna roşie. Ei, ce evenimente interesante se mai petrecuseră de cînd a plecat el ? vru să afle. Ceilalţi hohotiră şi-i răspunseră cu strigăte. După ce termină de fixat cîrligele, se îndreptă spre ei. Ceata stătea sub copacul cel mare, vorbind ; privindu-i, Marina simţi deodată că-i ard obrajii. Charlie se îndepărtase între timp de ei şi, aplecîndu-şi corpul, chircindu-se parcă în sine, devenise femeia africană, vînzătoarea de legume. Tras într-o parte de greutatea sacilor, cu burta împinsă înainte ca să echilibreze povara copilului, el se apropie de un buştean, mergînd cu spatele, aşa cum făcuse şi băştinaşa. Apoi îşi îndreptă spatele, sări îna-

poi, se înalță pe vîrfuri și rupse din copac un mănunchi de frunze. Le așeză în echilibru pe cap și deodată Marina se văzu pe sine. Foarte țeapănă, pedantă, afectată, cu o fețișoară mereu nemulțumită și strîmbînd din nas, iscodind în toate părțile de sub pălăria cu boruri largi, cu mîinile încrucișate pe piept, ea se apropie de trunchi și privi în jos spre închipuita vînzătoare.

— Mazăre, varză, cartofi, pițigăi Charlie cu voce de femeie.

— Cît ? întrebă tot el, cu glasul limpede și nervos al Marinei.

— Zece șilingi livra, coniță, doar zece șilingi livra ! spuse Charlie, chircindu-se brusc pe buștean într-o atitudine de umilință exaltată.

— Ridicol ! exclamă Marina cu acea voce stridentă, vai, absurd de stridentă.

Marina se văzu șovăind, fața ei exprimînd un amestec de indignare și vinovăție și, în cele din urmă, nehotărîre. Charlie dădu din cap de două ori, spuse nervos : „Bineînțeles, cum să nu". Apoi, cu mișcări pripite, jenate, se retrase și se întoarse cu brațele pline. Le desfăcu și se feri în lături de șuvoiul banilor care cădeau. Pentru o clipă o imită pe femeia africană —lăsîndu-se pe vine, greblă monezile și le înfundă în cămașă. Se ridică repede — din nou Marina. Se aplecă ezitînd, cu o expresie stînjenită și cătrănită, privind în jos. Cu un gest hotărît ridică o frunză — o singură păstaie de mazăre, înțelese Marina — și plecă, ținînd celelalte frunze pe cap cu o mînă și pășind afectat și pedant, zicînd în timp ce studia frunza-păstaie : „Ieftin, foarte ieftin !"

Cînd servitorii izbucniră în rîs, Marina, care nu mai avea mult și-i dădeau lacrimile, rămase pironită lîngă fereastră : „Bine-ți face, dacă tragi cu urechea", se mustră în gîndul ei.

O pendulă răsună de undeva. Diferite voci de femei strigară din bucătăriile respective :

— February ! Noah ! Thursday ! Sixpence ! Blackbird !

Pauza de dimineață se încheiase. Era timpul să se pregătească prînzul pentru oamenii albi. În curtea acum pustie, apăru Theresa care se întorcea neconso-

lată de pe alee, tîrşîindu-şi picioarele prin colb. Între codiţele ţepene îşi înfipsese o floare galbenă, pe jumătate ofilită, pe care o găsise într-o ladă de gunoi. Se uită spre apartamentul Marinei, sperînd să-l zărească, măcar o clipă, pe Charlie, apoi intră încet în apartamentul doamnei Black.

Philip se întîmpla să fie plecat într-una din călătoriile sale. Marina luă singură masa de prînz, servită de un Charlie costumat în chelner. În atitudinea lui, nici urmă din măscăriciul de adineauri. Politicos ca întotdeauna, deşi nervos : în orice moment, părea să fie gîndul lui, stăpîna asta ciudată ar putea deveni ca toate celelalte, să înceapă să-l bruftuluiască şi să ţipe.

Cînd Marina se ridică de la masa de joc, atentă să nu se lovească de fereastră, privi din întîmplare afară şi o zări pe Theresa care stătea sub copac, ţinînd în braţe pe cel mai mic dintre copiii pe care-i avea în grijă. Copilaşul îşi întindea mînuţele să se joace cu frunzele de deasupra capului. Ochii Theresei scrutau bucătăria unde trebăluia Charlie.

— Spune-mi, începu Marina, unde doarme Theresa ?

Tînărul tresări.

— Nu ştiu, doamnă, murmură el, evitîndu-i privirea.

— Nu se poate să nu ştii, protestă Marina şi-şi auzi vocea crescînd spre acea notă înaltă, insistentă, pe care Charlie o imitase atît de bine.

El nu răspunse.

— Cîţi ani are Theresa ?

— Nu ştiu.

De data asta nu mintea, pentru că nici cîţi avea el nu ştia. În mintea lui apăru trupuşorul de fetiţă, subţire ca un fus, cu sînii fragezi şi ascuţiţi împungînd materialul roz al rochiei ; îi revăzu mersul languros, necunoscut pînă atunci, de cînd trecuse pe lîngă el.

— Este bonă la doamna Black, mormăi morocănos, ceea ce însemna : Întreab-o pe doamna Black, ce mă interesează pe mine ?

— Prea bine, zise Marina şi ieşi.

În aceeaşi clipă îl surprinse pe Charlie făcîndu-i Theresei semn cu mîna prin plasa verandei. Fata se

prefăcu a nu-l vedea. Îl pedepsea pentru povestea cu vînzătoarea de legume.

În camera din față, lumina cădea din plin pe vacile scoțiene, transformînd geamul pătrat într-o suprafață orbitor de strălucitoare. Marina își mută scaunul din bătaia luminii și cercetă vietățile acelea oribile. De ce oare Charlie, care spărgea un număr impresionant de cești, farfurii și vaze, nu nimerea niciodată — cum o avertizase doamna Skinner — cu coada măturii, periculos de energică, în geamul tabloului ? Poate că-i plăcea tabloul, mai știi ? Marina îl văzuse de atîtea ori stînd în fața lui și contemplîndu-l admirativ. Vitele — îi spusese Philip — jucau un rol important în existența tribală, ce putea fi descris doar în termeni religioși — oare asta să fie pricina...

Cîteva scrisori căzură pe cimentul verandei, alunecară pe suprafața lustruită și se opriră dincolo de prag. Două scrisori. Marina îl urmări pe poștașul în uniformă mergînd pe bicicletă de-a lungul fațadei, azvîrlind de opt ori scrisori, plici, plici, plici, plaf, rînjind încîntat de îndemînarea lui. Se auzi un strigăt mînios : „Bastard negru puturos, nu poți nici să te cobori de pe bicicletă să împarți scrisorile ca lumea ?“ Fără să ia seama la sudalmele femeii, pedală mai departe spre următoarea casă.

Era ora căldurii celei mari, cînd toate activitățile încetează din pricina somnolenței. Servitorii își luau prînzul în camerele lor. În cele opt apartamente despărțite de pereți subțiri prin care trecea și cel mai mic zgomot, femeile se întindeau să se odihnească sau bîrfeau lenețe. Marina o auzea pe doamna Pond la trei camere distanță spunînd :

— Să facă atîta circ pentru juma' de livră de zahăr ! Să nu-ți vină să crezi...

Marina căscă. Ce viață trîndavă mai era și asta ! În acel moment se hotărî să pună capăt speranței prostești de ani de zile în vreun miracol ce i-ar oferi ei, Marinei Giles, o casă frumoasă, cu grădină și toate celelalte desfătări trecătoare ale vieții. Vor cumpăra o casă în suburbie, da, și va face un copil. Va face mai mulți copii. De ce nu ? Bonele costă o nimica toată. Va deveni o ființă domestică și va învăța să discute despre servitori și copii cu femei ca doamna Black și

doamna Skinner. Chiar așa, de ce nu ? Ce sperase ea ? Ei, dar ce nu sperase ! Își îngădui, pentru o clipă, să mai viseze, ultima oară, la casa aceea mare cu grădină frumoasă și exotică, la viața liberă și încîntătoare, scăpată de sub tensiunile și presiunile existenței moderne. Visul ei era absurd, dar dacă-i pe-așa, nimeni n-ar mai visa și n-ar mai emigra, continentele nu s-ar mai dezvolta și atunci ce s-ar întîmpla cu Charlie, a cărui salvare era (așa proclamau politicienii și ziarele) contactul cu doamna Pond și doamna Skinner — pe scurt, civilizația albă ?

Începea și ea, ca toți cei ce locuiesc pe acest continent neîndurător, să resimtă cu violență efectul formulei „civilizația albă". Mai erau cîteva : „răspunderea omului alb", „mod de viață", sau „discriminare rasială" — și toate dădeau naștere la simțăminte pe care-i preferabil să nu le categorisim. Marina constata alarmată că, de la o vreme, formulele astea produceau în ea o stare de aversiune istovită. Nu se deosebea nici ea de ceilalți liberali, atît de vehemenți și turbulenți la început, care ajungeau în mai puțin de un an de ședere acolo să întoarcă indiferenți spatele tuturor acestor probleme. În scurt timp Marina avea să descopere că politica o plictisea profund...

Deocamdată, luînd acea hotărîre importantă, își simți inima ușoară. Uite, casa vecină — nici că se putea ceva mai urît, din tablă ondulată, cărămizi și lemne aruncate de-a valma unele peste altele — și totuși, cît de frumoasă părea așa îngropată în plante agățătoare galbene, purpurii, stacojii. Da, vor cumpăra o casă în suburbie, înconjurată de verdeață, și vor avea patru copii, iar Philip își va găsi, ca și pînă acum, fericirea în năpustirile sale furioase prin toată țara, într-o permanentă stare de indignare morală, și astfel vor fi amîndoi ocupați în mod folositor.

Marina se întinse după cele două scrisori ce mai zăceau încă lîngă prag, unde fuseseră aruncate cu atîta îndemînare, și o deschise pe prima. Era de la doamna Skinner care-și petrecea, foarte neliniștită după cum apărea, vacanța în Cape Town.

„Mă tot frămînt dacă lucrurile sînt în regulă, mai ales mobila. Poate că ar fi trebuit să le împachetez,

pentru că nici un străin nu poate înțelege. Sper că Charlie nu se obrăznicește, lui îi trebuie o mînă de fier și am uitat să-ți spun că trebuie să-i reții un șiling din leafă pentru că într-o după-amiază s-a întors tîrziu în loc să vină la ora cinei, cum i-am spus eu, și trebuie învățat minte.

A dumitale, Emily Skinner

P. S. Sper că tabloul este în continuare în regulă".

A doua era de la Philip.

„Mă tem că n-am să mă întorc mîine : Smith propune, dacă tot sîntem aici, să tragem o fugă pînă la rezervația Nwenze. N-am avea decît să trecem rîul, cam șaptezeci de mile în linie dreaptă, dar nimeni nu știe exact drumul după sezonul ploios. Petrecut dimineața cum mi-am propus, încercînd să-i convingem pe negrii ăștia că e mai bine să aibă un bivol gras decît zece numai piele și os. N-am văzut niciodată în viața mea asemenea eroziuni, făgașuri de douăzeci de picioare adîncime, și tot tribul va flămînzi în următorul sezon uscat, dar îți bați gura de pomană, numai strînși cu ușa ar omorî un animal, și la asta se va ajunge, și apoi imaginează-ți protestele celor de-acasă..."

„Măi, măi, mormăi Marina, și continuă :

Imaginează-ți-i pe toți ăia din Camera Lorzilor țipînd ca niște plăci zgîriate : Constrîngerea sărmanilor băștinași. Pe onoarea mea, e spre binele lor. O să ne dăm sufletul pînă o să le scoatem din capetele lor tari prostia asta mistică cu vitele. Ar fi trebuit să vezi unde am fost azi-dimineață. Dar pentru a repune în circuit rezervația, ar fi nevoie de creditul acordat anul acesta pentru întreaga țară, altfel va învinge deșertul, e clar, dar Guvernul ăsta blestemat nu vrea să priceapă nici într-o sută de ani, iar peste cinci va fi prea tîrziu.

În grabă, Phil.

P. S. : Sper din tot sufletul că totul este în regulă, draga mea, încerc să nu întîrzii".

În acea seară, Marina mîncă mai devreme, ca Charlie să isprăvească mai repede cu spălatul vaselor și să-și vadă de ale lui. Stătea în camera din față și citea, cînd își dădu seama că urechea ei se chinuie să deslușească în vacarmul radiourilor din jur niște acorduri muzicale deosebite. Da, dinspre camerele servitorilor răsuna un banjo care acompania niște voci — imposibil să auzi așa ceva la radio. Marina traversă apartamentul și se opri la geamul bucătăriei. Sub îndepărtatul acoperiș al stelelor și al lunii, curtea pustie era brăzdată de șipci și zăbrele de lumină de la cele opt uși din spatele clădirii. Prin ferestrele de la camerele servitorilor abia dacă se zărea o licărire slabă ; rîsetele, cîntecele și zdrăngănitul banjoului răsunau din camera lui Charlie și a lui February.

Un bărbat vine la noi acasă,
Cînd taica e plecat...

Marina zîmbi matern — nu-s decît niște copii, ar fi zis doamna Pond într-un acces de bună dispoziție. O bucura gîndul că oamenii ăștia petreceau. Erau și femei : distingea vocile lor stridente. Cum naiba de încăpeau toți în cămăruța aceea ? Cînd să intre înapoi în casă, auzi o voce de bărbat strigînd : „Tăcere acolo ! N-auziți ce vă spun ? Tăcere !“ — domnul Black ieșise în verandă — „Prea mult zgomot !“

Tăcere deplină: Se zărea umbra lungă și întunecată a bărbatului stînd nemișcat în prag, în așteptare.

— Nu-ți poți asculta nici gîndurile de nemernicii ăștia..., bombăni el intrînd în casă. Zgomotul pașilor grei pe podeaua de lemn fu absorbit de radioul care urla : Te iubesc, / Crede-mă, / Te iubesc... Trosc. Domnul Black era furios.

Marina reveni la cartea ei. Nu trecu mult și urechea ciulită o avertiză că muzica deșucheată începuse din nou : Congo, Conga, Conga, o facem în Congo...

Pași pe verandă, ciocănitură puternică și domnul Black se năpusti în cameră.

— Doamnă Giles, servitorul dumitale cam sare peste cal. I-auzi ce larmă.

— Dar luați loc, domnule Black, făcu Marina politicoasă.

Domnul Black, care în Anglia (de unde venise încă de copil) ar fi ajuns un funcționar sclivisit, palid și deșirat, era aici doar ajutor de marchitan, dar, datorită weekendurilor sale însorite și pline de mișcare, amintea, la prima vedere, de colonialistul tînăr și voinic de pe reclamele de tutun imperial. Era slab, ciolănos, musculos, ars de soare ; avea un fel de a fi degajat, tipic colonial, bătăios și ușor prea plin de sine. „Uite ce e", părea el să spună, „în țara asta toți sîntem egali (noi albii, adică, se subînțelege) și am să-l pocnesc pe cel care susține contrariul". Cu alte cuvinte, democrația mereu atentă la vocile din public... Dar, vai, el tot un biet funcționăraș rămînea, și simțea acest lucru ; și dacă era vreo categorie de oameni pe care o detesta, aceea era a slujbașilor guvernamentali și dacă mai era una, era a celui proaspăt venit de „acasă".

Amîndouă se regăseau acum într-o singură persoană, Marina Giles, soția lui Philip Giles, expert în pămînturi la Departamentul Terenurilor și Împăduririlor, Marina, a cărei simplă înfățișare îl irita acut, ori de cîte ori o vedea mișcîndu-se delicat prin colbul roșu, cu pălăria ei de paie, mănușile albe, și atitudinea aceea de M-lle Nitouche.

— Ascultă, începu el agresiv, cu fața congestionată și ochii injectați, ascultă, ce-ai de gînd să faci, pentru că dacă nu faci dumneata, am să fac eu.

— Nu mă îndoiesc, rosti Marina răspicat, dar chiar nu înțeleg de ce n-au voie oamenii ăștia să dea și ei o petrecere, dacă vor, mai ales că încă nu e ora opt și, după cîte știu, nu-i nici o lege care să le interzică acest lucru.

— Lege ! izbucni domnul Black violent. Petrecere ! Sint pe teritoriul nostru, nu-i așa ? Noi hotărîm. Oricum, nu au permis de vizită, de asta sînt sigur.

— Cred că exagerați, spuse Marina, străduindu-se să fie cît mai blajină și convingătoare ; dar, de fapt, vocea atinsese din nou acea notă stridentă, inevitabil arțăgoasă, și fața îi era la fel de mînioasă și de congestionată ca a lui.

— Exagerez ! Copiii mei nu pot să doarmă în hărmălaia asta.

— Ce-ar fi să vă închideți radioul ? Ar fi o soluție, ripostă Marina sarcastic.

El ridică pumnii încleştaţi inconştient.

— Voi, oameni... începu el incoerent. Dacă ai fi bărbat, doamnă Giles, îţi spun drept... Îşi lăsă pumnii să cadă şi privi în jur sălbatec ; tocmai atunci intră doamna Pond şi faţa i se ilumină de încîntare cînd îşi dădu seama de starea de spirit.

— Înţeleg că domnul Black se plînge de servitorul dumitale, începu ea mieroasă.

— Şi de-al dumitale, trînti domnul Black.

— Oh, dacă aş avea un soţ, spuse doamna Pond cu aerul unei femei neajutorate, de mult ar fi primit February ce i se cuvenea.

— Dacă-i vorba pe-aşa, rosti Marina anevoie, scîrbită, nu cred că ai nevoie de soţ pentru treaba asta, deoarece nu mai departe de ieri te-am văzut lovindu-l cu propria dumitale mînă pe February...

— A fost obraznic, se justifică doamna Pond indignată.

Marina rămase fără replică ; dar nici nu mai era nevoie să zică ceva, pentru că domnul Black o şi pornise cu paşi mari prin dormitorul ei urmat de doamna Pond şi, traversînd curtea cufundată în umbră, se îndreptă spre camera lui Charlie, unde nu se aprinsese lumina şi de unde muzica răzbătea din ce în ce mai tare. Cînd domnul Black ţipă : „Ieşiţi de-acolo, ticăloşi negri ce sînteţi !“ zgomotul încetă, uşa se deschise spre înăuntru şi cîteva siluete întunecate ieşiră, ferindu-şi capetele de braţul întins al domnului Black şi dispărînd pe aleea de serviciu. Urmă o busculadă în care domnul Black se trezi apucînd între braţele întinse două persoane — pe Charlie şi pe propria lui bonă, Theresa. Îi dădu drumul fetei care o şterse după ceilalţi, iar pe Charlie îl îmbrînci în perete.

— De ce faci atîta tărăboi cînd ţi-am spus să încetezi ? ţipă.

— Aşa e, aşa e, icni doamna Pond din spatele lui, ţopăind în jurul lor ca să vadă mai bine.

Apărîndu-şi capul cu braţul, Charlie scînci :

— Îmi pare rău, stăpîne, îmi pare rău, îmi pare rău...

— Rău, ai ? Strîngîndu-l bine de umăr cu o mînă, o ridică pe cealaltă să-l pocnească ; cu un gest rapid, Charlie îşi acoperi faţa cu braţul. Pumnul domnului

Black, pregătit să întîlnească un obraz, dădu în schimb peste brațul băiatului, impact care-l dezechilibră pe stăpîn, făcîndu-l să se dea cîțiva pași îndărăt.

— Cum îndrăznești să mă lovești ? strigă furios, aruncîndu-se din nou asupra lui Charlie ; dar acesta, profitînd de zăpăceala de o clipă, sări peste lăzile de gunoi și se făcu nevăzut pe alee.

Domnul Black sudui în urma lui și apoi o privi pe doamna Pond :

— Ai văzut ? M-a lovit !

— E scăpat din mînă, zise ea deprimată. Te poți aștepta la altceva ? E răsfățat.

Se întoarseră amîndoi cu priviri acuzatoare spre Marina.

— Ca să fim exacți, spuse aceasta gîfîind de indignare, nu te-a lovit.

— Cee, iei partea negroteiului ? țiui domnul Black. Era complet uluit. O privi năuc pe doamna Pond. Îi ia partea !

— Nu-i vorba de luat partea, îl corectă Marina cu vocea ei înaltă și răspicată. Am fost aici și am văzut ce s-a-ntîmplat. Știi foarte bine că nu te-a lovit, n-ar îndrăzni.

— Da, spuse domnul Black, iată unde am ajuns cu Guvernul ăsta care i-a stricat : au voie să ne lovească și scapă basma curată, în schimb noi, dacă-i atingem, sîntem amendați.

— Mă întreb de cîte ori i-am văzut pe servitori lovindu-și stăpînii de cînd sînt aici, zise Marina mînioasă. Dacă-i vorba de lege, atunci e una total lipsită de eficacitate.

— Ei bine, am să chem poliția, strigă domnul Black fugind înapoi spre apartamentul lui. Nu mă lovește pe mine un bastard negru și să scape nepedepsit. Unde mai pui că pot fi amendați toți pentru că vin în vizită fără autorizație, după ora nouă...

— Nu fi stupid, mai zise Marina și intră în camera ei. Plîngea de furie. Întîmplîndu-se să-și surprindă chipul în oglindă, pe cînd trecea pe lîngă ea, se grăbi să și-l stropească cu apă rece pentru că arăta — trebuia să recunoască — mai degrabă a învățătoare pedantă și manierată care are draci... Cînd ajunse în camera din față, dădu cu ochii de Charlie care arunca priviri în-

spăimîntate afară pe verandă, de frica domnului Black sau a doamnei Pond.

— Doamnă, începu el. Doamnă, nu l-am lovit.

— Nu, bineînțeles că nu, confirmă ea, constatînd cu surprindere că începea s-o irite acest Charlie. Zău așa, continuă ea, de ce trebuie să faceți atîta zgomot și să provocați tot circul ăsta ?

— Dar, doamnă...

— Of, prea bine, îl întrerupse supărată. Foarte bine. Dar nu ai voie să... Cine erau oamenii ăia ?

— Prietenii mei.

— De unde ? Nici un răspuns. Aveau autorizație să vină în vizită ? Priviri încurcate. Ei, vezi, dacă legea spune să aveți permise, pentru numele lui Dumnezeu...

Înfățișarea lui Charlie se schimbă la aceste cuvinte ; cu o clipă înainte fusese un băiețandru neajutorat ; acum devenise un tînăr îmbufnat : femeia asta albă era ca toate celelalte.

Marina își stăpîni iritarea și urmă blînd :

— Ascultă, Charlie, nu-s de acord cu legea și cu toată prostia asta cu permisele, dar n-am cum s-o schimb și chiar mi se pare...

Se opri enervată, făcu un nou efort să se stăpînească, însă nu mai știu ce să spună. Oricum ar fi fost inutil, pentru că Charlie o privea cu suspiciune uluită : pentru el, albii formau o masă omogenă, o pătură albă, cum ar veni, întinsă peste capetele lor, preocupați să facă viața cît mai complicată pentru el și-ai lui ; ideea că un alb ar putea să nu fie de acord cu permisele, cu interdicțiile de a nu ieși din casă după o anumită oră și alte d-astea era atît de teribil de nouă, încît îi era imposibil s-o accepte dintr-o dată în mintea lui. Marina se dădu bătută :

— Of, bine, Charlie, știu că n-ai vrut și cred că-i mai bine să te duci la culcare și să nu-i mai ieși domnului Black în drum, pe cît posibil.

— Da, doamnă, spuse el supus, dînd să plece, dar îl opri vocea Marinei :

— Theresa doarme în aceeași cameră cu servitorul domnului Black ?

Rămase tăcut.

— Te pomenești că doarme în camera ta ? Și pentru că tăcerea continua : Vrei să spui că doarme cu tine și

February ? Pauză. Dar, Charlie... Era pe punctul de a protesta din nou : Dar Theresa e doar un copil. Insă acesta părea să nu fie un argument care să conteze pentru el.

Se auziră voci puternice afară şi Charlie se retrase îngrozit :

— Poliţia !

— Prostii ridicole, spuse Marina. Se uită totuşi pe geam şi spre surprinderea ei văzu un poliţist alb ; Charlie o şterse prin dormitor, trîntind uşa în urma lui — semn că nu avea deplină încredere în putinţa ei de a fi solidară cu el.

Poliţistul intră singur.

— Înţeleg că au fost ceva necazuri.

— Din nimic.

— Un chiriaş din imobilul acesta susţine că a fost lovit de servitorul dumneavoastră.

— Nu este adevărat. Am văzut tot ce s-a întîmplat.

— Atunci se complică lucrurile, nu-i aşa ? Poliţistul o privea neîncrezător. După o clipă de tăcere îşi ceru scuze şi ieşi. Reveni curînd : Ţinînd cont de atitudinea dumneavoastră, plîngerea a fost retrasă.

— Era şi normal. N-am auzit niciodată o prostie mai mare.

— Vă rog, doamnă Giles, s-a făcut scandal, oamenii au fugit, înseamnă că se simţeau cu musca pe căciulă, probabil din pricina permiselor. Şi ştiţi că nu au voie să aducă femei.

— Femeia era bona domnului Black.

— El spune că fata doarme la un loc cu tatăl ei.

— Păcat că domnului Black îi pasă atît de puţin de servitorii săi încît n-are habar de soarta lor. Ea doarme aici. Cum o să poată un copil ca ea să facă tot drumul ăla de cinci mile ca să fie aici la şapte în fiecare dimineaţă, iar seara să se ducă înapoi ?

— N-ar fi singura, zise privind-o insistent. Pentru ei nu-i acelaşi lucru ca pentru noi. Ca să nu mai vorbim de prevederile legii !

— Da, legea ! exclamă Marina cu amărăciune.

Poliţistul păru din nou să şovăie. Era un tînăr binevoitor care, de cîte ori avea de-a face cu asemenea cazuri, încerca pe cît posibil să le aplaneze. Se hotărî

să încerce același lucru și acum, în ciuda atitudinii ostile a Marinei.

— Cred că cel mai bun lucru, spuse el, este să dăm uitării povestea asta. Nu-i mai prindem pe cei care au fugit — sînt departe. Iar domnul Black și-a retras plîngerea. Trebuie să vorbiți cu servitorul dumneavoastră și să-i spuneți să fie atent. Altfel dă de bucluc.

— Și cu bona cum rămîne? Poate nu știți care-i situația : familiei Black îi convine ca ea să stea aici, pot și ei ieși seara, înțelegeți, de aceea nici nu-i interesează ce face. Dar e o rușine ca o fată de vîrsta ei să doarmă în aceeași cameră cu bărbații.

— Nu-i bine, nu-i deloc bine, aprobă polițistul. Am să vorbesc cu domnul Black, și cu aceste vorbe își luă politicos rămas bun.

În seara aceea, Marina își dădu frîu liber sentimentelor scriind o scrisoare lungă unei prietene din Anglia, în care-i povestea întreaga tărășenie, folosind expresii cum ar fi „stat polițienesc", „despotism", „fascism" ; la care prietena, compătimitoare, îi răspunse că înțelegea că regiunile acelea fierbinți aveau o influență nefastă, dar spera din tot sufletul ca Marina să-și poarte de grijă, în fond omul nu trebuie să-și piardă simțul măsurii.

Și cu adevărat, a doua zi dimineața, Marina se întreba uimită cum de fusese în stare să se necăjească așa de tare din pricina unui incident atît de absurd. Ce țară mai era și asta ! Trebuia să se controleze, altfel avea să ajungă să izbucnească în crize de isterie la fel de ușor ca, de exemplu, domnul Black. Cine vroia să trăiască aici, trebuia să știe să se adapteze.

Plin de recunoștință, Charlie nu mai pridea cu mulțumirile. Repeta întruna : „Mulțumesc, doamnă, mulțumesc". Îi dărui niște legume și-i mărturisi : „Îmi sînteți tată și mamă" ; Marina era copleșită. „Polițiștii nu sînt buni, doamnă", zicea el cu veselie amară, dînd ochii peste cap. Își petrecuse noaptea, mai zicea, la un prieten, cîteva străzi mai încolo, de teamă să nu vină poliția să-l ia la închisoare. Căci, după mintea lui, una o implica neapărat pe cealaltă. Marina încercă să-i explice că nimeni nu era dus la închisoare fără judecată ; dar el o privea neîncrezător, ca și cînd ar fi încercat să-l prostească. Așa că-l lăsă în plata Domnului.

Iar Theresa ? Lucra mai departe la familia Black. Cîteva seri mai tîrziu, cînd Marina se duse să stingă luminile înainte de a se culca, o văzu pe Theresa furişîndu-se în camera lui Charlie. Nu comentă în nici un fel cele văzute : la ce te puteai aştepta ?

Charlie o acceptase ca aliat. Într-o zi, stînd în spatele ei şi obligînd-o să-şi încline capul ca să o poată servi din stînga, aşa cum cerea eticheta, comentă :

— Theresa asta, tare drăguţă, doamnă.

— Foarte drăguţă, aprobă Marina, chinuindu-se, din poziţia aceea incomodă, aplecată mult într-o parte, să-şi pună mazărea în farfurie.

— Theresa spune, poate dă doamna rochie ?

— Să văd ce găsesc, spuse Marina după o pauză.

— Mulţumesc foarte mult, mulţumesc, doamnă, zise îndatorat ; nu era însă nici o îndoială că se aşteptase la acel răspuns : fără să fie formale, mulţumirile lui semănau, de exemplu, cu cele adresate unui părinte de la care nu numai că te aştepţi să fie darnic, dar chiar consideri atari gesturi de la sine înţelese.

A doua zi dimineaţa, pe cînd Marina şi Philip zăceau în pat ca de obicei, încercînd să doarmă prin vacarmul voios al curăţeniei din camera vecină, ce includea şi un fluierat ascuţit şi sprinţar, se auzi o trozniturâ puternică.

— Ah, lua'r'ar dracu, bodogăni Philip, răsucindu-se pe partea cealaltă şi trăgîndu-şi pătura peste cap.

— Poate a dat Domnu' şi-a spart tabloul, spuse Marina. Îşi puse capotul şi se duse dincolo. Pe podea zăceau bucăţi de porţelan alb — vaza ei preferată, pe care o adusese atîta drum din Anglia.

Charlie stătea aplecat asupra cioburilor.

— Îmi pare rău, doamnă, îşi ceru el iertare pocăit, dar vesel.

Vaza aceea fusese pusă pe un raft mult deasupra capului — ca să o spargă, avea nevoie de o îndemînare de acrobat... Marina îşi adună toate puterile să se stăpînească. În fond, nu era decît o vază. Totuşi, vaza preferată, o avea de zece ani ; strînse din buze ca să nu-i scape sudalmele ce-i stăteau pe limbă, privindu-l pe Charlie cum mătura nepăsător cioburile. Ridicîndu-şi privirea spre ea, îi surprinse expresia feţei şi se grăbi s-o împace :

— Îmi pare rău, doamnă, tare, tare rău, doamnă. Şi ca s-o liniştească pe deplin, adăugă : Dar tabloul e bine. Se uită cu admiraţie la vitele scoţiene pe care era limpede că le considera comoara principală a camerei.

— Într-adevăr, mîrîi Marina, stăpînindu-se să nu zică : Charlie, dacă spargi tabloul ăla, am să-ţi fac un cadou. Of, fie, se dădu ea bătută, de fapt, n-are importanţă. Strînge cioburile astea !

— Da, doamnă, mulţumesc, sări Charlie vesel.

Întoarsă în dormitor, Marina se întrebă cum de a ajuns în situaţia în care nu se putea supăra pe propriul ei servitor. Cînd reveni în cameră ceva mai tîrziu, ca să vadă din ce pricină întîrzia atîta cu dejunul, îl găsi stînd tot sub rama cea mare.

— Tare frumos tablou, spuse el, îndreptîndu-se spre uşă cam fără voie. Şase bivoli, bivoli mari şi frumoşi, într-un singur tablou !

Trebăluitul se isprăvi pe la mijlocul dimineţii. Marina îi spuse că vroia să gătească ; el umplu cu lemne soba cea veche, încălzi cuptorul şi ieşi în curte fluierînd. Ea rămase la fereastră, frămîntînd aluatul şi privind afară.

După cîteva clipe, Charlie reveni din camera lui, se aşeză pe un buştean la umbra copacilor, îşi întinse picioarele şi propti între genunchi o oglinjoară. Scoase un pieptene mare de metal şi începu să muncească la claia deasă, încercînd să-şi întindă părul după moda albilor. Şedea cu spatele la curte.

Nu după multă vreme apăru şi Theresa cu un lighean mare şi emailat plin de rufe. Purta rochia pe care i-o dăduse Marina. Era o rochie neagră, veche, de cocktail, care-i flutura în jurul pulpelor şi pe care o legase în jurul taliei cu o eşarfă mare de bumbac imprimat. Astfel legată, pretenţioasa rochie atîrna largă şi diformă, arătînd şi mai bătrînicioasă şi demodată ; iar fata părea un copil neastîmpărat îmbrăcat în veşmîntul matroanei. Rămase lîngă frînghia de rufe privind fix la spatele lui Charlie ; apoi începu, încet, încet, să prindă rufele în cîrlige, făcînd pauze mari ca să-l privească pe tînăr.

Charlie părea să nu-şi dea seama că ea e acolo. Apoi atitudinea lui de auto-admiraţie concentrată îngheţă într-o lungă şi atentă cercetare în oglinda pe care în-

cepu s-o mişte încet între genunchi, astfel că lumina soarelui ţîşni din apa ei, fulgerînd crengile de deasupra capului, praful curţii, pînă la picioarele fetei şi în sus pe trup ; raza îi dădea tîrcoale ca un fluture, aşezîndu-i-se în cele din urmă pe chip. Fata rămase nemişcată, cu ochii închişi, lumina sîcîitoare tremurîndu-i pe pleoape. Le deschise şi strigă supărată :

— Hop !

Charlie nu se mişcă. Ţinea oglinda înclinată între genunchi, în aşa fel încît să o vadă pe Theresa, şi se prefăcea tare preocupat de descîlcirea părului. Rămaseră aşa cîteva secunde, Charlie uitîndu-se fix în oglindă, Theresa urmărindu-l supărată. Apoi el băgă oglinda înapoi în buzunar, întinse braţele spre spate cu un căscat leneş, lung, şi rămase legănîndu-se înainte şi înapoi pe trunchiul retezat.

Theresa îl privi gînditoare cîteva clipe. Apoi, cum el n-o mai putea zări, se repezi la gardul viu, rupse o floare roşie de hibiscus, o prinse uşor între buze şi se întoarse la frînghie ca să termine cu rufele.

Cu mîinile încă împletite la ceafă, Charlie se ridică şi începu un soi de dans tîrşîit prin frunzele căzute şi aşchiile de lemn. Dimineaţa era proaspătă şi luminoasă, cerul albastru şi înviorător ca marea : Marina se simţi profund mişcată de scena aceasta idilică, de ce să nu recunoască.

Continuîndu-şi dansul, Charlie îşi lăsă braţele să cadă, se întoarse, şi mîinile începură să se zbată în ritmul picioarelor. Sărind, legănîndu-se, oprindu-se în loc, se apropie încet de centrul curţii, aparent uitînd de existenţa Theresei.

Din spatele clădirii se auzi un strigăt : „Theresa !“

Charlie privi în jur, apoi se făcu repede nevăzut în camera lui. Rămasă singură, fata căută îndelung la uşa neagră prin care dispăruse Charlie, oftă şi clipi rar în lumina soarelui.

— Theresa, ai de gînd să stai toată ziua cu rufele alea ?

Înfipse floarea în cosiţele ţepene şi se aplecă spre ligheanul uitat în praf. Rufele se zbăteau şi se umflau, înconjurînd-o din toate părţile, încît silueta ei mică şi subţire părea că se luptă cu cearceafurile mari şi grele. Charlie se strecură pe uşă afară şi fugi re-

pede peste gard, ieșind din raza de vedere a doamnei Black. Acolo se opri să o privească pe Theresa care încă mai trudea cu rufele. Fluieră — ea nu-l băgă în seamă. Fluieră din nou, schimbînd tonalitatea. Nota lungă se dizolvă într-o melodie de dans și el începu să se plimbe ostentativ de-a lungul gardului, mutîndu-și greutatea la fiecare pas de pe un picior pe celălalt. Păreau mișcările unui dans : fesele proiectate în afară și apoi retrase, în contratimp cu genunchii ridicați în ritmul melodiei. Fata stătea nemișcată, privindu-l atîțată. Aruncă repede o căutătură către casă, apoi traversă curtea în fugă pînă la Charlie. Aflați pe moment în siguranță după gard, se uitară vinovați în jur, să vadă, nu cumva sînt spionați ? O surprinseră pe Marina în spatele perdelei — o față de englezoaică onestă, aparent frămîntată de probleme morale grave. Dar ea le era prietenă. Nu-l scăpase pe Charlie de poliție ? De altfel, în clipa următoare se și făcu nevăzută.

Din locul unde se retrăsese, Marina îi zări pe cei doi stînd față în față, zîmbindu-și. Apoi fata lăsă capul în jos și se întoarse. Culese o altă floare din gard, o duse la buze și începu să-și legene ușor coapsele, trimițîndu-i lui Charlie ocheade provocatoare peste umăr, alungîndu-l și chemîndu-l în același timp — un drăcușor de copil poznaș care juca rol de vampă, își zise Marina ; dar Charlie o privea zîmbind larg și admirativ. Fata intră în cameră și el o urmă cu mers țanțoș și triumfător.

Marina se descoperi scandalizată. Povestea asta sfida cel mai elementar bun-simț !

— Philip ! începu ea energic în aceeași seară, ar trebui să facem ceva.

— Ce anume ? întrebă Philip cu firea lui practică.

Marinei nu-i veni în cap nici un răspuns inteligent. Philip îi ținu o mică prelegere despre problemele africanilor indigeni care se găseau la jumătatea drumului între societatea tribală și industrializarea modernă. Bineînțeles că subiectul trebuia abordat de la rădăcinile sale. Deoarece el era expert în terenuri, rădăcina, din punctul lui de vedere, era o organizare inteligentă a pămîntului (dacă ar fi fost o față bisericească, rădăcina ar fi fost o atitudine corectă față

de Dumnezeul, oricare ar fi fost acela, pe care-l slujea el ; o autoritate în problema banilor ar fi considerat că simpla ajustare a monedei oferea soluția — nu prea sînt de ajutor experții din ziua de azi). Pentru Philip, totul era limpede ca lumina zilei. Oamenii ăștia habar n-au cum să lucreze pămîntul. Trebuie să renunțe la atitudinea asta învechită ce ține de vremurile cînd tribul lucra pînă la secătuire peticul de pămînt, după care se muta pe altul ; trebuie să învețe să-și conserve solul și, mai ales, să considere vitele nu ca pe un fel de monedă spirituală, ci ca pe o parte organică a muncii la fermă (Cuvîntul *organic* apărea foarte des în aceste conferințe improvizate de Philip). O dată ce aceste condiții sînt îndeplinite, se vor rezolva și celelalte probleme.

— Dar, Philip, pînă una alta, este foarte posibil ca Theresei să i se *întîmple* ceva, și nu cred că are mai mult de cincisprezece ani — dacă îi are și pe ăștia...

Philip o privi puțin năuc, încercînd să treacă de la nivelul gîndurilor sale la cel care o privea pe Theresa : femeile gîndesc întotdeauna atît de îngust !

— Și tu, bătrînico, la ce te aștepți în epoci de tranziție ? o luă el bățos.

La ce se așteptau să i se întîmple, i s-a și întîmplat în fapt și chiar foarte curînd. Unul din acele lungi valuri de bîrfă și indignare satisfăcută măturâ Aleea Cecil John Rhodes numărul 138 de la un capăt la celălalt. Theresa doamnei Black o pățise ; fetele astea n-aveau nici un principiu moral ; niște sălbatice, și alta nu ; fără să se mai pună la socoteală faptul că era hoață. Purta haine care nu-i fuseseră date de doamna Black. Marina făcu o vizită protocolară doamnei respective pentru a o anunța că ea era cea care-i dăduse Theresei rochiile cu pricina. Atmosfera rămase însă la fel de încinsă. Nimănui nu-i păsa în ce măsură fusese Theresa coruptă și de către cine. Starea de spirit unanimă proclama : dacă nu Theresa, atunci altcineva. Actele de hoție, adulterul, și alte d-astea își aveau și ele rostul lor în păstrarea echilibrului dintre albi și negri ; și nu Theresa era cea care-l rupea, ea nu făcea decît să-și joace rolul ce-i fusese atribuit, ci Marina, care ținea cu tot dinadinsul să

introducă aceste scrupule fabiene într-o situaţie foarte clară.

Doamna Black îi răspunse politicoasă, duşmănoasă, bănuitoare :

— Mă rog, dacă dumneata i-ai dat rochiile, atunci totul e în ordine. Şi adăugă repede : Dar nu schimbă cu nimic fapta ei, nu-i aşa ?

Marina rămase fără replică. Cîteva zile, femeile albe din clădire continuară să clevetească şi să pronunţe sentinţe : ce să-i faci, oamenii trebuie să vorbească despre ceva. Era ciudat totuşi că doamna Black nu făcea nici o mişcare de concediere a Theresei, persoana asta imorală care continua să aibă grijă de copii la fel de blajină şi de necesară ca şi pînă atunci, pentru ca stăpîna să aibă timp să bîrfească şi să bea ceai.

Astfel că Marina, care îşi făcuse deja planuri de salvare a Theresei pentru cînd va fi dată afară, constată că nu era nevoie de nici o salvare. Din cînd în cînd, doamna Black o copleşea cu reproşuri şi conferinţe despre păcat. Theresa plîngea ca un copil ce era, cu pumnii la ochi. Cinci minute mai tîrziu o ajuta pe doamna Black să-şi îmbăieze pruncul sau flirta în curte cu Charlie.

Tocmai ei doi, eroii principali ai acestui scandal, păreau cel mai puţin interesaţi de el. Zilele treceau şi intr-un tîrziu Marina îl luă la rost pe Charlie :

— Ascultă, ce-ai de gînd să faci acum ?

— Doamnă ? făcu Charlie. Cu adevărat, nu ştia la ce se referea.

— În legătură cu Theresa, continuă Marina sever.

— O să aibă un copil, ea, Theresa, răspunse Charlie, încercînd să ia un aer pocăit, dar reuşind doar să arate mîndru.

— Cum nu se poate mai bine.

Charlie continua să mături podeaua, zîmbind ca pentru sine.

— Dar, Charlie...

— Doamnă ? făcu din nou Charlie, sprijinindu-se în mătură şi aşteptîndu-i vorbele.

— Nu poţi lăsa lucrurile să se desfăşoare la voia întîmplării : ce se va întîmpla cu copilul după ce se va naşte ?

Se încruntă, oftă şi în cele din urmă reluă măturatul, dar ceva mai domol ca înainte.

Deodată Marina bàtu din picior şi explodă :

— Charlie, aşa n-o să meargă ! Era furioasă de-a binelea.

— Doamnă ! exclamă Charlie la rîndul său, cu reproş.

— Vă distraţi cu toţii, tu şi Theresa petreceţi, toate femeile astea se simt de minune bîrfind, doar la copil nu se gîndeşte nimeni. După o pauză, în care el nu răspunse, continuă : Presupun că tu şi Theresa vă gîndiţi că-i va fi foarte bine copilului să se nască aici, şi apoi voi şi copilul şi February şi toţi ceilalţi prieteni ai voştri care n-au unde să se ducă veţi trăi claie peste grămadă în camera aia. E de-a dreptul revoltător, Charlie.

Tînărul ridică din umeri vrînd să spună : Şi ce propunere aveţi ?

— Theresa nu poate merge să locuiască împreună cu tatăl ei ?

Faţa lui Charlie se schimonosi de furie.

— Tatăl Theresei nu bun. Theresa trebuie să lucreze, să cîştige bani pentru tată.

— Înţeleg.

Charlie avea aerul că aşteaptă de la Marina rezolvarea : Mi-am pus toată încrederea şi speranţa în tine, părea să zică atitudinea lui.

— Din bărbaţii care lucrează aici, e vreunul căsătorit ?

— Da, doamnă.

— Şi soţiile lor unde-s ?

— Acasă.

Adică în kraalurile lor, în rezervaţiile indigene. Dar Marina nu se referea la femeile căsătorite după legea lor, care rămîneau laolaltă cu clanul şi erau vizitate de soţi poate o lună pe an, sau chiar la doi ani o dată. Se referea la femei ca Theresa, care rămîneau în oraş.

— Ascultă-mă, Charlie. Ia gîndeşte-te puţin. Ce se întîmplă cu fete ca Theresa cînd au copii, unde locuiesc fetele astea ?

Dădu iarăşi din umeri, vrînd să spună : locuiesc şi ele unde pot şi ce vină am eu că oamenii albi nu ne lasă să ţinem familia cu noi cînd muncim ? Deodată pufni cu obidă :

— Bona de alături, şi ea are copil, şi ea munceşte.

— Unde-i copilul ?

Charlie arătă cu capul spre locuinţele servitorilor din vecini.

— Stăpînul ştie că-l ţine cu ea ?

El îşi feri privirile stingherit.

— Bine, şi ce se întîmplă cînd va afla poliţia ?

Îi surprinse privirea şi înţelese răspunsul mut.

— Cine-i tatăl copilului ?

Tînărul îşi feri din nou privirea. Urmă o tăcere penibilă, apoi, ca să scape de stinghereală, se apucă repede să mătură încă o dată veranda.

— Charlie ! izbucni Marina exasperată.

Servitorul se închisese într-o muţenie posomorîtă, defensivă ; faţa îi era cătrănită.

— Ar trebui să te însori cu Theresa, spuse energic. Nu puteţi continua aşa.

— Am nevastă în kraal.

— Păi, ce te opreşte să ai două ?

Charlie o lămuri că nu terminase încă de plătit pentru prima. Marina rămase o clipă pe gînduri.

— Theresa e creştină, da ? A fost crescută la o misiune.

Charlie dădu din umeri.

— Dacă te căsătoreşti cu ea creştineşte, nu trebuie să mai plăteşti lobola, nu-i aşa ?

— Creştinilor le place doar o nevastă. Şi tatăl Theresei, el vrea lobola.

Marina îşi surprinse o reacţie de încîntare — omul încercase totuşi să se însoare cu Theresa, dovadă că ţinea la ea cu adevărat. Pe moment nu realiză că indiferent dacă situaţia era legalizată sau nu, viitorul copilului rămînea la fel de nesigur. Era entuziasmată de consimţirea morală.

— Aşa, Charlie, aşa e mult mai bine, răspunse ea cu căldură.

O privi puțin uluit și apoi dădu iarăși din umeri.

— Cîtă lobola vrea tatăl Theresei ?

— Multă, zece vite.

— Ce tîmpenie ! se revoltă Marina. Unde își închipuie că ai să găsești zece vite cînd lucrezi la oraș, și el unde are să le țină ?

Întrebarea păru să-l îngrijoreze pe Charlie.

— În kraal am vite frumoase, explică el. Am șase bivoli frumoși. Un timp își continuă treaba în tăcere. Tatăl Theresei, nebun, bătrîn nebun. Îi spun că trebuie să dau trei bivoli anu' ăsta pentru nevasta mea. Unde să găsesc zece bivoli pentru Theresa ?

Era limpede că nici Charlie și nici tatăl Theresei nu considerau absurdă stăruința unui bătrîn care locuia în oraș să aibă vite. Involuntar, Marina se uită în spate, ca și cînd Philip ar fi fost acolo să asculte ; cu siguranță că această discuție l-ar fi aruncat într-o stare de disperare furibundă. Din fericire, era plecat într-una din călătoriile lui și mai mult ca sigur că în acest moment îi îndemna pe africanii din cine știe ce rezervație îndepărtată să renunțe la această atitudine irațională față de „bivolii frumoși" care, în realitate, tot piele și os ar fi ajuns și n-ar fi făcut altceva decît să prefacă suprafețe întregi de pămînt fertil în pulbere.

— De ce nu-i oferi bani tatălui Theresei ? îi sugeră ea, privind în jos spre jartierele lui Charlie, care în acea dimineață erau din mătase de culoare roșie.

— El vrea vite, nu bani. Nu vrea ca Theresa să se mărite, vrea să muncească pentru el.

Charlie termină repede de măturat veranda și o luă din loc ușurat, ținînd mătura sub braț, cu un zîmbet de scuză al cărui înțeles era vădit : Știu că ne vrei binele, dar mă bucur să încheiem discuția.

Marina însă nu era deloc dispusă să lase lucrurile așa. Discută cu Theresa care, printre rîuri de lacrimi, spuse : Da, ea vrea să se mărite cu Charlie, dar tatăl ei vroia prea multă lobola. Problema era foarte simplă pentru ea, doar o chestie de lobola, cealaltă nevastă a lui Charlie n-o interesa de fel ; și aparent nu împărtășea nici opinia lui Charlie că una era nevasta adevărată din kraal, și alta femeile orașului.

— Să vin pîn'acolo și să vorbesc cu tatăl tău ?

Theresa își lăsă capul în jos, sfioasă, dînd drumul ultimelor lacrimi mari să se rostogolească lucitoare de-a lungul obrajilor și să cadă în praf.

— Da, doamnă, șopti ea recunoscătoare.

Marina reveni la Charlie și-i spuse că va avea întrevedere cu bătrînul. Băiatul nu se arăta încîntat de această propunere.

— Am să-ți dau avans cîteva salarii ca să poți plăti pentru Theresa în rate.

Tînărul își examină cămașa frumoasă, șosetele viu colorate și oftă. Dacă avea să plătească, cine știe cîți ani la rînd, cinci șilingi pe lună pentru Theresa, căci mai mulți nu-și putea permite, atunci gata cu viața lui de dandy !

— Da, așa e, îl apostrofă Marina supărată, înțelegîndu-i gîndul, dar pe toate nu le poți avea.

— Am să mă duc să vorbesc cu tatăl Theresei, doamnă. Mă duc curînd, se precipită Charlie.

— Cred că asta ar fi cel mai bine, spuse ea sever.

Cînd i-a povestit lui Philip toată tărășenia, el s-a indignat profund. Situația lor, explică el, nu este decît o reprezentare în miniatură a problemei fundamentale a acestei societăți. Guvernul nu era în stare să vadă mai departe de vîrful nasului. În primul rînd, îngăduind continuarea sistemului lobola, se perpetua și această atitudine afectivă față de vite. În al doilea rînd, neluînd măsurile necesare ca acești bărbați să-și aducă familiile la oraș, devenea inevitabilă existența prostituatelor de genul Theresei.

— Theresa nu e prostituată, se indignă Marina. Nu e vina ei.

— Bineînțeles că nu e vina ei, asta spun și eu. Dar va deveni prostituată, e inevitabil. Cînd Charlie se va sătura de ea, își va găsi alt bărbat cu care va mai face un copil sau doi. Și tot așa...

— Vorbești de Theresa de parcă ar reprezenta o statistică esențială, spuse Marina, iar Philip dădu din umeri. Gestul lui exprima o stare de spirit pe care avea foarte curînd s-o împărtășească și Marina, dar deocamdată n-avea de unde ști acest lucru. Era încă foarte îngrijorată din pricina Theresei, și după cîteva zile îl întrebă pe Charlie :

— Ei, l-ai văzut pe tatăl Theresei ? Ce-a spus ?

— Vrea vite.

— Perfect, vite n-are cum primi.

— Așa e, se lumină Charlie. Soția mea, ea costă șase vite. Anul trecut am plătit trei. Anul ăsta mai plătesc trei, cînd mă duc acasă.

— Cînd te duci acasă ?

— Cînd se întoarce doamna Skinner. Ea nu-i bună. Nu-i ca dumneavoastră, doamnă, dumneavoastră sînteți mama și tatăl meu, spuse oferindu-i zîmbetul său recunoscător și înduioșător.

— Și cu Theresa ce se va întîmpla ?

— Ea rămîne aici. După o tăcere lungă, bîntuită de neliniște, spuse : Ea-i nevasta mea de oraș. Mă întorc la Theresa. Ideea asta păru să-l binedispună.

Și chiar arăta îndrăgostit de fată... Privind afară pe geamul bucătăriei, Marina îi vedea pe amîndoi, cînd se opreau din lucru să se odihnească, așezați unul lîngă altul pe bușteanul cel mare de sub copac — minunat ! O imagine încîntătoare. „Totu-i cum nu se poate mai bine...", își spunea Marina, încercînd în zadar să se liniștească.

Cîteva dimineți mai tîrziu, îl găsi pe Charlie în camera din față, sub tablou, privindu-l de data asta nu cu admirație reverențioasă, ci mai degrabă nervos. La intrarea ei, se reapucă în grabă de treabă, dar era limpede că avea ceva pe suflet.

— Doamnă...

— Ei, ce e ?

— Tabloul ăsta costă bani mulți ?

— Cred că a costat, pe vremuri.

— Vitele costă bani mulți, doamnă.

— Da, așa e, Charlie.

— Cît face dacă vindeți tabloul ?

— Dar este tabloul doamnei Skinner, Charlie.

Trupul lui se încovoie sub povara strivitoare a dezamăgirii.

— Da, doamnă, răspunse el politicos, întorcîndu-i spatele.

— Ia, stai — pentru ce-ți trebuie tabloul ?

— Pentru nimic, doamnă. Dădu să iasă din cameră.

— Stai puțin — de ce-l vrei ? Căci îl vrei, nu-i așa ?

— Ah, da, — faţa i se lumină de plăcere. Îşi împreună mîinile privindu-l. Ah, da, da, doamnă !

— Ce-ai face cu el ? L-ai ţine în camera ta ?

— L-aş da tatălui Theresei.

— Ce-e-e ? Îi trebui cîtăva vreme să digere ideea. Înţeleg. Tăcu. Înţeleg..., repetă după cîteva clipe. Îi privi chipul luminat de speranţă, se gîndi la doamna Skinner şi spuse deodată, cu satisfacţie vădit duşmănoasă : Ţi-l dau ţie, Charlie.

— Doamnă ! exclamă. Chiar făcu, involuntar, cîţiva paşi mici, ca de dans. Doamnă, mulţumesc, doamnă mulţumesc.

Erau amîndoi bucuroşi. Îşi zîmbiră încîntaţi.

— Doamnei Skinner am să-i spun că l-am spart.

El se apropie de tablou şi, cu un gest tandru, cuprinse în mîini uriaşa ramă sculptată.

— Fii atent să ajungi cu el intreg la tatăl Theresei.

Clătinîndu-se sub greutatea lui, îl scoase din cui şi-l puse jos.

— Aşteaptă ! zise Marina deodată. Charlie îşi îndreptă spinarea şi rămase într-o atitudine politicoasa : se vedea că se aştepta ca ea să-şi schimbe gîndul şi să-şi ia înapoi tabloul. E prea mare, nu-l poţi duce pînă acolo pe jos. Ţi-l duc eu cu maşina !

— Doamnă ! Doamnă... Apoi, privind în jur, căutînd în zadar ceva sau pe cineva căruia să-şi împărtăşească bucuria, spuse : Să-i zic Theresei... — şi fugi din cameră ca un şcolar.

Marina se duse la doamna Black şi-o rugă s-o lase liberă pe Theresa în acea după-amiază.

— Dar abia ieri a fost liberă, protestă doamna tăios.

— Se mărită cu Charlie, explică Marina.

— Se poate mărita şi joia viitoare, nu-i aşa ?

— Nu, pentru că azi îi duc pe amîndoi cu maşina pînă la tatăl ei şi...

— Ar fi putut să-mi spună chiar ea, se burzului doamna Black ciudoasă.

— După părerea mea, începu Marina cu vocea ei stridentă, acidă, răspunzînd nu cuvintelor în sine ale interlocutoarei, ci sensului lor ascuns, după părerea mea, atunci cînd angajezi un copil de cincisprezece ani, impunîndu-i asemenea condiţii, poţi cel puţin

să-ţi asumi responsabilitatea lui ; şi mi se pare într-adevăr extraordinar că dumneata n-ai avut nici cea mai vagă idee despre ce face, unde locuieşte, sau măcar că se măritä.

— Ai înghiţit dicţionarul ? întrebă doamna Black zîmbind insinuant. Nu spun că n-ar trebui să se mărite, spun că ar fi trebuit să se mărite înainte.

Marina se întoarse în apartamentul ei, simţind în spate privirea indignată a vecinei : *De fapt cine îşi închipuie asta că e ?*

Cînd, în acea după-amiază, Marina şi Philip au ajuns la camioneta ce aştepta în faţa porţii, Theresa şi Charlie se instalaseră deja în remorcă, ţinînd cu multă grijă tabloul pe genunchi. Ei se urcară în faţă şi, aruncînd o privire neliniştită prin geamul din spate, Marina îl rugă pe Philip să conducă atent, ca să n-o zgîlţie prea tare pe Theresa.

— I-aş face un bine dacă aş zgîlţîi-o, răspunse Philip morocănos. O însoţea pe nevastă-sa fără nici o tragere de inimă. Crede-mă că nu ştiu ce-ţi închipui că o să obţii cu asta..., îi spusese el mai devreme. Totuşi, iată-l la volan, chiar dacă bosumflat.

O luară pe străzile umbrite de copaci, prin centrul comercial care era numai beton şi construcţii moderne, trecură de mahalalele în care locuiau metişii, pe lîngă fabrici din care se scurgea fumul ce rămînea apoi suspendat deasupra lor, pe lîngă cimitirul plin de îngeri şi cruci, a căror albeaţă scînteia printre copaci — pe scurt, străbătură cele cinci mile pe care Theresa ar fi trebuit să le parcurgă în fiecare dimineaţă şi în fiecare seară de acasă pînă la lucru şi înapoi. Din drumul principal o făcură la stînga spre aşezarea băştinaşilor şi deodată peisajul se schimbă. Nici tu asfalt, nici tu stradă mărginită de copaci frumoşi. Drumuri şi poteci prăfuite duceau din toate părţile spre centrul amplasamentului în zona locuinţelor. Colbul acoperea cu un strat gros, cafeniu, copacii veldului, întinderea nesfîrşită a cerului albastru se zărea printr-o ceaţă ruginie, praful se lipea de buze şi de limbă, iar camioneta prinse a se hurduca şi clătina. Marina se uită îndărăt şi-i văzu pe Charlie şi pe Theresa săltînd şi ei şi clătinîndu-se o dată cu maşina, ţinînd în continuare tabloul pe genunchi, încleştaţi unul de altul şi

amuzați de călătoria asta veselă. Theresa mergea pentru prima oară într-o mașină de-a albilor ; făcea semne cu mîna și scotea țipete de salut cetelor de copii negri care alergau după ei.

Goneau ca să scape de rîurile de praf stîrnite de roți și care se învolburau într-un nor roșu în urma lor, făcîndu-i pe africanii ce trîndăveau pe marginea drumului să le fugă din cale înjurînd mînioși. Curînd ajunseră într-o zonă ce părea o copie sărăcăcioasă a orașului albilor ; casele mici formau cvartale despărțite de străzi de praf. Locuințele erau niște magherniță de două camere, cu acoperișuri de tablă încinsă de soarele fierbinte.

— Ce oribil ! Ce îngrozitor ! exclamă revoltată Marina.

Dacă ar fi știut că aceste case erau rezultatul anilor de campanii ale liberalilor orașului împotriva opiniei publice albe care susținea cu încăpățînare că locuințele pentru băștinași nu erau decît o altă manifestare a acelui spirit fabian adus din Anglia, ce-l strica pe frumosul și necoruptul sălbatec, ar fi fost mult mai respectuoasă. Curînd părăsiră această zonă nou construită și ajunseră între șoproanele și hambarele ce adăposteau, fiecare, patruzeci de muncitori, situație care-i provocă Marinei o și mai cumplită indignare. Uitîndu-se din nou prin gemuleț, îi zări pe cei doi tineri chicotind ca niște copii la încercările de a ține tabloul nemișcat pe genunchi, căci aluneca în toate părțile de parcă ar fi fost viu.

— Întreabă-l pe Charlie în ce parte s-o luăm, o rugă Philip.

Marina ciocăni în geam pînă cînd băiatul întoarse capul și, pricepînd din gesturile ei ce vroia, arătă cu degetul în față. Alte hangare de cărămidă cu roiuri de africani pe la intrări, care se uitau indiferenți la mașină, pînă cînd se dumireau că era o mașină guvernamentală și atunci privirile lor deveneau precaute și suspicioase. Ajunși la un gard de sîrmă ce le bloca trecerea, Marina se întoarse din nou spre Charlie, așteptînd instrucțiuni ; acesta le făcu semn să oprească. Philip trase mașina în apropierea gardului. Tinerii săriră din remorcă și veniră în față, explicînd, pe un ton de scuză :

— Acum trebuie să mergem pe jos, doamnă. Trecură printr-o spărtură din gard și ajunseră la o costișă de iarbă năclăită, plină de gunoaie, ce se termina într-un pîlc de case pe malul unui pîrîiaș.

Charlie arătă într-acolo cu degetul și porni înainte cu Theresa. Ținea tabloul pe umeri, cocîrjîndu-se sub el. O luară prin bălăriile deasupra cărora plutea o pîclă de muște, și ajunseră la o altă întindere de praf pe care erau împrăștiate construcții, nu, nu construcții, ci bordeie, maghernițe, alcătuiri dintre cele mai bizare, încropite din orice material aflat la îndemînă, cu pereți din saci sau din bidoane de gaz, acoperișuri din conserve turtite și bucăți de fier vechi.

— Și ce se întîmplă cînd plouă ? vru să afle Marina, în timp ce-și croiau drum printre adăposturi, orătănii ce scormoneau în praf și corcituri indigene care miriiau ostile.

Se simțea cumplit de deprimată, de parcă ceva din interiorul ei punea aceeași obsesivă întrebare : „Ce folos ?" Căci, oficial, această zonă nici nu exista. Muncitorii și servitorii trebuiau să locuiască pe teritoriul de dincolo de gard — așa suna legea — sau într-unul din cartierele asemănătoare special construite. Dar acolo niciodată nu era loc destul. Drept care, oamenii se revărsau în asemenea sate improvizate peste tot, și cum aceste așezări erau ilegale, poliția putea oricînd să se năpustească asupra lor și să-i aresteze. Însă, bineînțeles, autoritățile nu prea îi vizitau — albii, se știe, au nevoie de servitori care trebuie să locuiască și ei pe undeva — și uite așa stăteau lucrurile de ani de zile, fără nici o schimbare. Din cînd în cînd Guvernul punea la cale un nou plan de construcții. Pe hîrtie, jur-împrejurul orașului albilor apăreau noi și frumoase cartiere pentru negri. Unul și fusese construit, și cînd soseau în oraș vizitatori scrupuloși (de obicei *fabieni* din aceia de peste mări), erau aduși aici, și toți se întorceau profund impresionați de cele văzute. Mahalalele, în schimb, rămîneau ascunse vederii. Așa se făcea că, zi de zi, ceas de ceas, negrii veneau din rezervații, din kraaluri, atrași de orașul omului alb, de strălucirea banilor, de cinematografe și haine frumoase, veneau cu miile, nimeni nu știa cîți erau, ducîndu-și viața cum puteau în coșme-

liile astea. Totul era zadarnic, atîta vreme cît doamna Black, domnul Black, doamna Pond erau alegătorii ce deţineau puterea ; atîta vreme cît experţii şi organizatorii de genul lui Philip erau nevoiţi să lucreze pe la spatele doamnei Pond — căci nimic nu este mai uimitor ca acest fenomen democratic, atît de evident pe acest continent, în cadrul căruia membrii parlamentului, funcţionarii guvernamentali (pe scurt, experţii) îşi petrec jumătate din viaţă şi din energie predicîndu-i doamnei Pond : Pentru numele lui Dumnezeu ! Băgaţi-vă minţile în cap pînă nu e prea tîrziu ; dacă nu ne lăsaţi să folosim destui bani să-i adăpostim şi să-i hrănim pe oamenii ăştia, o să se ridice şi o să ne taie capetele... O pledoarie înţeleaptă pentru auto-conservare, la care însă doamna Pond arunca o uitătură mînioasă şi ursuză, bodogănind : „Ne scapă din mîini, asta e, sînt prea răsfăţaţi".

Copleşită de sentimentul acela de disperare înversunată, Marina nici nu observase că se opriseră în faţa unei chiţimii înjghebate din foi de tablă ondulată, prinse ca vai de lume una de alta şi trîntite direct în colbul drumului, ca un castel din cărţi de joc al unui copil. La colţuri, legăturile precare erau întărite cu sfoară, iar foaia ce servea drept acoperiş era fixată cu bolovani mari ca să nu zboare la prima pală de vînt.

— Am ajuns, doamnă, zise Charlie, împingînd-o pe Theresa înainte. Fata se îndreptă sfioasă spre dreptunghiul întunecat ce închipuia uşa, se aplecă înăuntru şi spuse cîteva cuvinte pe limba ei. După o clipă, îşi făcu apariţia un bătrîn care se încovoie să poată ieşi afară. Poate nici nu era atît de bătrîn — greu de spus. Era uscăţiv, înalt, cu faţa zbîrcită, încrîncenată, şi cu ochi ce-şi ridicară pleoapele grele să-i cerceteze pe Marina şi Philip. Către Charlie îndreptă o căutătură lungă şi ucigaşă, apoi îşi întoarse privirile în altă parte. Purta o pereche de pantaloni kaki vechi, şi o flanea veche şi murdară ce-i lăsa dezgolite braţele lungi, vînoase : de sub pielea gîtului şi a umerilor apăreau muşchii încordaţi şi oasele proeminente.

Zîmbind timid, Theresa arătă spre Philip şi Marina ; bătrînul abia schiţă un salut ; era mînios, nu

voia să-i vadă, drept care cei doi albi se retraseră cîțiva pași mai încolo.

Acum ieși Charlie în față, aducînd tabloul și rezemîndu-l binișor de tabla coșmeliei, într-un fel ce nu lăsa nici un dubiu asupra semnificației gestului: Poftim, și asta-i tot ce vei vedea de la mine. În acel decor, fioroasele animale păreau mai mici. Tabloul care dominase camera cu suprafața lui de sticlă lucitoare și rama grea, sculptată, își restrînsese parcă dimensiunile. Vitele nu mai erau decît niște biete creaturi stupide, zburlite, înfipte în apusul băltos și holbîndu-se cu o falsă provocare la cei cîțiva oameni din preajmă. Bătrînul privi tabloul și apoi se stropși la Theresa. Fata păru deodată cuprinsă de spaimă; înaintă spre el, deznodînd o bucată de pînză ce fusese ascunsă în cutele brîului. Îi întinse bătrînului cîteva monezi — cam trei șilingi de tot. Acesta luă banii, îi cîntări în palmă cu un aer disprețuitor și îi piti în buzunar. Scuipă a batjocură, se răți din nou la Theresa cu fraze scurte, mînioase, terminîndu-și vorbele cu un gest violent cu mîna într-o parte, ca și cînd ar fi aruncat ceva; ea începu să plîngă și se retrase lîngă Charlie. Tînărul o strînse o clipă de umăr, îi dădu drumul și se apropie de tatăl-socru. Îi zîmbi, vorbi cu stăruință, arătă spre Philip și Marina. Bătrînul îl ascultă fără să-l întrerupă, ținîndu-și ochii plecați. La un moment dat, își furișă privirile în direcția tabloului și în ele apăru o licărire; Charlie tăcu și toți se uitară la tablou.

Bătrînul începu să vorbească pe un alt ton, trist, fără speranță. Povesti cum o curtase el pe cea de-a doua nevastă, mama Theresei. Îi făcuse curte multă vreme, așa cum cereau datinile străbune, și, cu multe daruri și curtoazii între clanuri, căzuseră la învoială asupra căsătoriei, după care urmase alegerea vitelor; zece dobitoace mari, grele de atîta păscut; le povesti cum străbătuse cu ele întreaga țară pînă la familia mamei Theresei, avînd multă grijă de ele ca să nu fie obosite și slăbite de călătorie. Scormonindu-și mintea după aceste povești, le reamintea celor doi tineri de vremurile cînd fiecare gest își avea ritualul său, înțelesul său; le cerea să compare comportarea lor necuviincioasă cu demnitatea căsătoriilor sale, simboli-

zată tocmai de aceste vite, la care nu trebuia să te gîndești ca la niște bani cu care îți cumperi femeia și gata — nu, nicidecum. Ele aveau atîtea înțelesuri : semn de afecțiune, dovadă de unire între clanuri, garanție că femeia va fi îngrijită, consfințire a valorii fetei care, prin plecarea ei, sărăcea familia — iată ce însemnau vitele, și încă multe altele. Bătrînul îi privi pe tineri : „Dar voi ?“ — părea să spună ochii lui — „Ce sînteți voi în comparație cu ce eram noi pe vremea aceea ?“ Mai scuipă o dată, ridică tabloul și intră în întunecimea barăcii. Îl vedeau cum stă și-l cercetează. Îi plăcea : da, în felul său era mulțumit. Apoi îl rezemă de perete și reveni la atitudinea de la început, își trase o pătură pe cap și umeri și se ghemui jos, în dreptul intrării, pironindu-și privirile afară, fără să dea semn că i-ar mai zări sau că ar dori să mai comunice în vreun fel cu ei.

Abandonați în colbul drumului, cei patru se uitară unii la alții. Marina se simțea îngrozitor de ridicolă. Asta fusese tot ?

— Poftim, ai avut și nuntă, trînti Philip drept răspuns pe un ton răstit și jenat în același timp.

Theresa și Charlie își uniseră degetele și-i priveau încurcați pe cei doi albi. Într-adevăr, penibil moment — se isprăvise, cei doi erau căsătoriți, și Marina fusese cea care pusese totul la cale. Ce mai urma acum ?

O singură problemă rămăsese nerezolvată, una imediată. Era încă devreme după-masa, soarele abia începuse să coboare, mai avea multe ore pînă să apună de tot și era de presupus că tinerii însurăței ar dori să fie împreună.

— Vreți să vă întoarceți cu noi, sau preferați să veniți mai tîrziu ? întrebă Marina.

Charlie și Theresa se sfătuiră în dialect, apoi tînărul zise îndatorat :

— Mulțumesc, doamnă, rămînem.

— Cu tatăl Theresei ?

— Nu vrea pe Theresa acum, — explică. Spune că Theresa poate pleca. Nu vrea pe Theresa.

— Nu-ți face griji, Marina, interveni Philip. O s-o primească iarăși înapoi, și-i va lua și banii. Pufni în rîs, spre indignarea Marinei.

— El foarte supărat, doamnă, reluă Charlie, rîzînd, deși oarecum îngrijorat.

Bătrînul continua să stea nemișcat, privind dincolo de ei. Mușchii se așezaseră la colțurile ochilor, dar el nu făcu nici un gest de a le depărta.

— Asta e..., se resemnă Marina. Dacă vă răzgîndiți, vă luăm cu noi.

Era însă limpede că Theresa se temea să se întoarcă — doamna Black ar fi considerat încheiată după-amiaza liberă și ar fi pus-o din nou la treabă.

— La revedere, spuseră tinerii zîmbind, mulțumim, doamnă, mulțumim, stăpîne.

Porniră încet prin praful drumului, printre cocioabe, către rîu, unde se înălțau cîteva barăci de cărămidă, aducînd cu niște gherete de santinelă neobișnuit de mari. Acolo se vindeau ilegal băuturi alcoolice, fapt de care nici Marina, nici Philip nu aveau cunoștință ; acolo se găsea un gramofon mic, cu muzică de dans americană ; acolo vor cînta, vor dansa, vor petrece. Era locul în care descindea poliția în primul rînd, cînd căuta criminali. Marina își închipuia că tinerii o vor lua spre rîu și spuse sentimentală :

— Ce bine, își petrec după-amiaza asta numai ei doi, tot e ceva.

Philip aprobă sec. Între ei se cuibărise tensiunea, nici ei nu știau de ce. Merseră în tăcere pînă la mașină și se duseră acasă, dezbătînd politicos, în fraze fără echivocuri, probleme lipsite de importanță.

A doua zi, totul era ca de obicei. Theresa înapoi la lucru la doamna Black, Charlie fluierînd vesel în apartamentul familiei Giles.

La foarte scurtă vreme după aceea, Marina cumpără o casă ce părea destul de convenabilă, la șapte mile de centrul orașului, într-o suburbie nouă. Doamna Skinner se întorcea abia peste două săptămîni, dar ei preferară să se mute imediat. Singurul impediment era Charlie. Ce-o să facă în tot acest răstimp ? Va merge acasă, să-și viziteze familia. Aflase că prima lui nevastă născuse încă un copil și voia să-l vadă.

— În cazul ăsta, îți plătesc leafa acum, spuse Marina.

Îi dădu chiar zece șilingi în plus. Neplăcută situație — omul acesta trudise pentru ei mai bine de două luni, în apropierea lor, în propria lor casă, își influențaseră reciproc existența — și acum pleca, dispărea, se isprăvise.

— Ce-ar fi să vii să lucrezi la mine cînd te întorci ? îi propuse Marina.

— O, da, doamnă, sări el entuziasmat, încîntat peste măsură. Doamna Skinner tare rea, nu bună, nu ca dumneavoastră. Făcu o strîmbătură caraghioasă și rîse.

— Îți dau adresa noastră.

Marina scrise adresa pe o hîrtie pe care el o împături și o puse cu grijă într-un plic, laolaltă cu permisul oficial, o scrisoare din partea ei prin care se arăta că merge la părinții lui, și încă una ce cuprindea lista cu hainele dăruite de Philip, pe care i-o ceruse el în mod special, ca să nu-l cerceteze poliția, zicea, și să-l acuze că le-a furat.

— Atunci, cu bine, Charlie. Sper din tot sufletul să-ți găsești soția și pruncul sănătoși.

Se gîndi la Theresa, dar nu o pomeni ; pentru prima oară, simțea o stranie reținere în a da sfaturi, sau ajutoare de orice fel. Ce avea să se întîmple cu Theresa ? Se va duce pur și simplu după primul bărbat care-i va oferi adăpost ? Aproape că-i veni să dea din umeri.

— La revedere, doamnă, mai zise Charlie și plecă să-și cumpere o cămașă nouă cu cei zece șilingi, și ceva dulciuri pentru Theresa. Era trist că o părăsea pe fată. Pe de altă parte, ardea de nerăbdare să-și vadă pruncul și soția ; după socoteala lui, într-o săptămînă avea să fie acasă, chiar mai repede dacă-l lua cineva cu mașina.

Dar n-a fost să fie așa.

Doamna Skinner s-a întors mai devreme decît era prevăzut. Găsi apartamentul încuiat și cheia la doamna Black. Totul era curat, în bună rînduială dar — unde era tabloul ei favorit ? La început văzu doar pata dreptunghiulară, mai deschisă la culoare, de pe tencuială — apoi își aminti de Charlie. Ăsta unde era ? Nici urmă de el. Reveni în apartament și dădu peste scrisoarea lăsată de Marina în care găsi opt lire pentru

tabloul „pe care din nefericire, îl spărsese". La gîndul că, dacă ar fi încercat să-l vîndă, n-ar fi căpătat pe el mai mult de zece șilingi, se simți aproape obligată să se consoleze ; dar imediat îi țiui în cap expresia salvatoare : „valoare sentimentală", și se înfurie. Unde era Charlie ? Privind în jurul ei, observă că mai lipseau și alte obiecte. Unde era vaza ei galbenă de lut ? Da' ciocănelul de lemn de la ușă, pe care scria *Bine ai venit, prietene ?* Da'... Se duse glonț la doamna Black și curînd se strînseră în jurul ei toate femeile din clădire, și multe i-au mai auzit urechile despre Marina.

— Asta să-mi fie de învățătură, zise într-un tîrziu, să mai închiriez imigranților. Ar fi trebuit să ți-l închiriez ție, dragă.

Draga în cauză era doamna Pond. Doamnele deveniseră din nou foarte intime, lungile ostilități din pricina cărora apartamentul fusese închiriat Marinei au fost date uitării ; în acest moment de prietenie sinceră, n-ar fi recunoscut nici una, în ruptul capului, că într-o săptămînă aveau s-o ia de la capăt cu gîlceava.

Doamna Pond îi destăinui doamnei Skinner că văzuse cum faimosul tablou fusese încărcat în camionetă. Poate că doamna Giles l-a vîndut — dar ideea asta căzu, pentru că amîndouă femeile știau cît valorează un asemenea tablou. Nu, Marina dispusese de el în vreun scop legat de concepția ei *fabiană* — la ce te-ai fi putut aștepta de la cafrii ăștia albi ?

Spumegînd de indignare, doamna Skinner se duse s-o caute pe Theresa. Dădu nas în nas cu Charlie, foarte dichisit, care venise să-și ia rămas bun de la soția lui înainte de a porni la drum. Țîșni, îl apucă de braț și-l tîrî în apartament :

— Unde mi-e tabloul ?

La început, Charlie se făcu a nu ști nimic despre tablou. După aceea spuse că Marina i l-a dat lui. Doamna Skinner, care nu-l slăbise din strînsoare, îi dădu acum drumul, holbîndu-se uluită :

— Dar era tabloul meu... Își făcu însă repede socoteala : cele opt lire îi erau de mare folos — se întorsese din vacanță cu buzunarele goale, ca mai toți

oamenii. Așa că îi căută altă pricină : Ce-ai făcut cu vaza mea galbenă ? Unde-i ciocănașul meu ?

Charlie spuse că nu le văzuse. În cele din urmă, doamna Skinner chemă poliția. Bineînțeles că obiectele au fost găsite în traista lui. În alte condiții, doamna Skinner l-ar fi înghiontit și l-ar fi amendat cu cinci șilingi. Dar acum era afacerea asta cu tabloul — și le ceru polițiștilor să-l aresteze.

La orice ceas al zilei, în acest oraș din inima Continentului Negru — cum i se spunea pe vremuri — femeile ieșite la cumpărături, dactilografele care-și ridică ochii de pe hîrtii și privesc pe fereastră, sau oamenii de afaceri ce trec în limuzinele lor, pot vedea — dacă se ostenesc să vadă — un șir de africani cu cătușele la mîini, încadrat de polițiști, doi în față și doi în spate, și urmat de un grup răzlețit de femei africane care-și însoțesc bărbații la tribunal. Sînt cei arestați pentru că au mers în vizită fără permise, că n-au avut far la bicicletă, ori pentru că au fost găsite asupra lor haine sau obiecte a căror proveniență nu o pot justifica. Iar acum sînt duși ca să dea socoteală în fața magistraților. Apoi au de ales între o amendă mică și închisoare. În general, preferă închisoarea. La urma urmelor, să plătești o amendă de zece șilingi, cînd cîștigi doar zece sau douăzeci pe lună, nu e glumă, ca să nu mai vorbim de faptul că „dincolo" găsesc hrană și adăpost pe gratis timp de două săptămîni. Un aranjament satisfăcător și pentru unii și pentru alții, întemnițații fiind puși să repare garduri, să tundă iarba, să planteze copaci, ca o adevărată echipă de voluntari.

Într-o bună dimineață, întîmplîndu-se să se îndrepte spre un magazin de unde spera să cumpere o masă pentru locuința ei cea nouă, Marina zări, fără să vadă cu adevărat, un șir de africani cu cătușe la mîini, care tocmai treceau prin dreptul ei, sporovăind, rîzînd cu polițiștii negri care-i însoțeau și strigînd tot felul de glume deșucheate femeilor care-i urmau. În mintea Marinei, imaginea acelei mese ideale — pe care o căuta de cîteva zile fără succes — era mult mai puternică decît spectacolul din fața ei, încît abia după ce convoiul trecu, tresări surprinsă. „Doamne, Dumnezeule", își zise, „ce tare seamănă omul ăla cu

Charlie — și fata aia, aia rotunjoară, cu picioare subțiri, parcă aduce a Theresa, așa, din spate...“ Tocmai atunci, arestații dădură colțul și pieriră din vedere. „Să mă iau după ei să mă conving ?“ Dar se răzgîndi repede : „Prostii, mi s-a părut doar ; bineînțeles că nu putea fi Charlie, de-acum trebuie să fi ajuns acasă...“ Și intră în magazin să-și cumpere masa.

Cărăbușul sacru

DIN SPATELE GĂRII, drumul ducea pînă la Misiunea Romano-Catolică, în inima Rezervației de băștinași, unde se și înfunda. O misiune săracă, nu avea decît un singur camion, astfel că drumul era întotdeauna pustiu, un șleau de nisip printre ierburi mai înalte sau mai scurte. Gara însăși era o forfotă continuă de trenuri și oameni, și ținutul producător de hrană ce începea dincolo de șine era ticsit de fermieri albi ; regiunea din spatele gării, în schimb, cu lespezile de granit, stîncăraia și nisipurile ei, nu era exploatată. Pe acolo rătăceau vitele pipernicite ale Rezervației. Nici o ființă omenească nu se zărea. De pe drum, măgurile de granit păreau atît de abrupte și de înțesate de plante tîrîtoare și bălării, încît nu era chip să găsești loc de trecere printre ele. Te puteai strecura totuși, și abia atunci îți dădeai seama că în trecut oamenii folosiseră această sălbăticie. Întîi erau rămășițele meterezelor de pămînt și pietre înălțate de triburile Mashona în calea triburilor Matabele care năvăleau să le fure vitele și femeile, pe vremea cînd Rhodes încă nu venise să pună capăt acestei situații *. Apoi descopereai pe fețele ascunse vederii ale uriașelor lespezi picturile făcute de boșimani. După alți cîțiva zeci de metri de cățărare și strecurare, te întîmpina o limbă de nisip, netedă, mărginită de alte stînci ce țîșneau din adînc. Aici era locul unde, în timpul năvălirilor, erau tăinuite femeile și vitele, în vreme ce bărbații asigurau apărarea. Din acest loc, pe timpul boșimanilor, vînătorii scunzi își luau lutul și pămîntul de diferite culori și sucurile de plante pentru picturile lor.

* Abia după ce am scris povestea am înțeles că această versiune a istoriei lor nu este neapărat și cea adevărată. Unele autorități Mashona o neagă (N.a.).

Plouase cu o noapte înainte, iarba scurtă îmi uda gleznele, soarele dimineţii timpurii nu apucase să zvînte nisipul. În mijlocul acelui spaţiu se găsea un bolovan colţuros. Piatra era şi ea udă, simţeam fierbinţeala jilavă învăluindu-mi picioarele goale.

Depresiunea era adîncă, încît piramidele stîncoase ce-o încercuiau păreau cît munţii de înalte, obligînd privirea să se ridice mult ca să întîlnească linia cerului. Cenuşiul închis al pietrei era pătat de licheni. Copăceii dintre bolovani crescuseră chinuiţi, mulţi dintre ei fuseseră loviţi de trăznet, oferind vederii doar scheletul lor înnegrit. Un ţinut flămînd ce năştea numai nisip, ierburi sărace, stînci şi dogoare. Soarele se revărsa printre lespezile păstrătoare de căldură. Într-o oră, nisipul dintre ierburi îşi dezvăluia suprafaţa curată, uscată, sclipitoare, sub care se păstra umezeala întunecată.

Vitele Rezervaţiei trebuie să fi trecut pe aici după ploaia de ieri noapte, căci în iarbă se zărea bălegar proaspăt. Muşte albastre, mari, zîzîiau şi se roteau deasupra lui, spărgînd crusta pe care o copsese soarele. Aerul era greu şi dulceag. Bîzîitul muştelor, abia auzitul susur de fierbere al căldurii, uguitul porumbeilor împlineau liniştea dimineţii.

Fierbinţeală şi tăcere ; şi în afara muştelor, nici o mişcare nicăieri, căci vînturile, cele care erau, băteau dincolo de acest spaţiu adăpostit.

Dar curînd se ivi o altă mişcare. După ce muştele au spart crusta celui mai apropiat bălegar, am zărit în preajma lui doi cărăbuşi care trudeau de zor. Mici, prăfuiţi, negri, cu trupurile rotunde. Unul îşi pusese picioarele dinapoi pe fărîma pe care încerca s-o desprindă din bucata mare şi s-o salte. Celălalt, cu o mişcare rapidă de rotire asemănătoare cu a găinii care-şi aşază penele înfoiate peste ouă, îşi folosea trupul să o rotunjească într-o sferă, chiar înainte de a fi tăiată de tot din bucata mare de materie. În momentul în care fărîma fu ruptă de rest, cărăbuşii o asaltară cu picioarele şi trupurile, modelînd-o rapid, cuprinşi de febra creaţiei, apucînd-o cu picioarele dinapoi, răsucind-o, rostogolind-o sub ei, trăgînd-o şi împingînd-o amîndoi prin firele dese ale ierbii ce le stăteau în cale şi se înălţau deasupra lor precum ar-

borii unei păduri, pînă cînd, în cele din urmă, gogoloiul porni să se rostogolească de unul singur, poposind pe o suprafață netedă, un luminiș, sau un ochi de nisip, nu mai lat de cîteva degete. Gîngăniile începură să se agite printre fire, căutîndu-și avutul. Erau gata să se apuce din nou de treabă la grămada-mamă, cînd una dintre ele zări gogoloiul ce scăpase la loc deschis și amîndouă alergară după el.

Peste tot prin iarba din jurul baligilor cărăbușii dădeau zor, muștele de carne se buluceau și bîzîiau, și pînă noaptea, întreaga iarbă proaspăt rumegată de stomacurile vitelor avea să fie ridicată, rostogolită, dusă de acolo, ca să hrănească alte muște, alți cărăbuși, alt petec de pămînt. Adică, dacă n-avea să toarne cu găleata, căci atunci totul era dus de șuvoaie.

Dar semnele de ploaie nu se zăreau încă. Văzduhul era de un albastru limpede, molcom, ca în diminețile africane ce urmează furtunile nocturne. Cărăbușii mei aveau cerul de partea lor. Aveau la dispoziție o zi întreagă.

Cărțile spun că acest soi de cărăbuși își fac un cocoloș de balegă, își depun ouăle în el, caută o pantă lină, rostogolesc gogoloiul în susul ei și apoi îi dau drumul la vale, astfel că în procesul rostogolirii „cocoloșul se îndeasă".

De ce trebuie cocoloșul să se îndese? Probabil ca să nu se sfarme în bătaia soarelui și a ploii. De ce toată treaba asta complicată cu rostogolitul în susul și în josul pantei?

Mă rog, nu-i în căderea noastră să judecăm procesele naturii; astfel că stăteam cocoțată în vîrful bolovanului și urmăream cărăbușii rostogolind gogoloiul spre el. În cîteva minute de caznă, au ajuns și s-au repezit cu povara pînă la poale. Plini de avînt, urcară cîțiva centimetri pe pantă în sus, după care alunecară, și gîngănii și cocoloș ajunseră din nou pe pămînt.

Am coborît și eu și m-am așezat în iarbă în spatele lor, să urmăresc ascensiunea din acel unghi. Colțul de stîncă avea vreo trei picioare lungime și patru înălțime. O lespede țuguiată de granit, acoperită de rădăcini și licheni, cu muchiile tocite de ploi și vînt. Legănînd gogoloiul între picioare și trupurile lor, cără-

bușii priveau în sus spre un munte sălbatic, ale cărui prime povîrnișuri invitau la o escaladă ușoară. Își rostogoliră sfera, care prinsese de-acum o crustă de murdărie, pînă la o mică dîlmă, chiar sub dealurile de la poale, și începură, de data asta cu atenție și fără grabă, să o salte de pe o dîlmă pe alta, de la o pojghiță de licheni la alta. Un cărăbuș deasupra, altul dedesubt, își urcau cu multă grijă sfera. Curînd ajunseră la obstacolul ce-i învinsese mai înainte : o umflătură neașteptată în peretele muntelui. Acum însă unul se postă sub sferă, sprijinindu-i greutatea cu picioarele dinapoi, în timp ce tovarășul său porni în recunoaștere să găsească vreo brînă lăturalnică mai ușoară. Se întoarse, apucă sfera cu picioarele, și cei doi își reluară escalada laterală, dificilă, dînd ocol umflăturii din stîncă printr-o viroagă mică ce ducea, așa părea cel puțin, spre a doua etapă mare a ascensiunii. Dar viroaga aceasta se dovedi a fi o capcană, căci era întreruptă de o crevasă. Muntele era spintecat. Căldura și frigul îl crăpaseră pînă la bază și fisura îngustă se prăvălea într-un lac de munte plin cu apă proaspătă, caldă, cu fundul acoperit de frunze și iarbă aduse de vînt. Gogoloiul prinse buza crevasei și se rostogoli în abis, pînă la lac, pe malul căruia se opri într-un franj de lichen. Cărăbușii se aruncară după el. Unul, răscrăcănîndu-și picioarele disperate de pe mal pe un plaur, îl ținu să nu cadă în adîncul apei. Celălalt, prinzîndu-se repede cu picioarele dinainte de un strat gros de buruieni de pe mal, înșfăcă sfera cu cele dinapoi, și împreună ridicară și împinseră prețiosul bălegar afară din apă și înapoi în rîpă. Dar acum pereții muntelui se înălțau neîndurători de ambele părți, iar sfera se afla între ei. Cărăbușii rămaseră nemișcați cîteva momente. Cocoloșul fusese spălat de stratul de murdărie, acum era netezit și alunecos.

Se consultară. Iarăși rămase unul de gardă, în timp ce tovarășul porni în cercetare, întorcîndu-se ca să raporteze că dacă rostogoleau sfera liniștit de-a lungul fundului rîpei, aceasta se îngusta la un moment dat și acolo ar fi putut, folosindu-și picioarele, umerii și spatele, să ridice povara în susul fisurii spre o nouă înălțime a muntelui ca apoi, traversînd încă un pinten periculos, să atingă o pantă blîndă acoperită cu rădă-

cini, care ducea spre culme. Încercară varianta asta. Dar pe pintenul periculos se petrecu dezastrul. Sfera, alunecoasă din pricina apei, le scăpă din strînsoare şi o porni fulgerător la vale pînă pe pămînt, exact în locul de unde începuseră ascensiunea cu o jumătate de oră în urmă. Cărăbuşii se aruncară după ea şi iar îşi reluară urcuşul anevoios. Din nou căzu bila în crevasă, rostogolindu-se în lac şi ei o salvară, cu preţul unei răbdări şi a unei energii nemăsurate, şi o împinseră şi o traseră în susul ravinei, şi din nou o manevrară de-a lungul fisurii, încercînd s-o rostogolească în jurul pintenului proeminent al muntelui, dar gogoloiul se duse la vale ca şi prima dată, şi ei după el.

„Cărăbuşul de bălegar, *Scarabeus* sau *Aleuchus sacer*, îşi depune ouăle într-un cocoloş de balegă, apoi caută o pantă lină şi îndeasă cocoloşul, împingîndu-l în sus, cu picioarele dorsale, şi dîndu-i drumul la vale, transportîndu-l apoi pînă la locul de depozitare."

Continuam să stau în iarba scurtă şi caldă, simţind soarele întîi pe spate, apoi dogoritor pe umeri şi apoi drept în creştet. Aerul se uscase, toată umezeala nopţii se ridicase în văzduh. Norii se buluceau la orizont. Chiar şi ochiul de apă din bolovan se evapora. Deasupra lui, aerul tremura de aburi. Cînd, pentru a treia oară, gîngăniile şi-au pierdut averea în lacul de munte, nu mai era lac, ci o mlaştină buretoasă, şi salvarea cocoloşului nu mai implica nici un pericol sau vreo dificultate. Acum bila era lipicioasă, îşi pierduse forma şi prinsese o crustă de bucăţele de frunză şi iarbă.

La a patra încercare, cînd gogoloiul s-a rostogolit pînă în punctul de plecare şi cărăbuşii şi-au făcut vînt după el, trecuse de miezul zilei, capul mă durea de căldură, drept care am luat o frunză mare, am împins-o sub sferă şi sub cei doi cărăbuşi şi i-am dus mai încolo, departe de muntele imposibil şi destructiv.

Dar cînd am scos frunza de sub ei, vietăţile rămaseră puţin locului pe noul teritoriu, iscodiră într-o parte şi-n alta printre firele de iarbă, stabiliră poziţia exactă şi imediat îşi rostogoliră bila înapoi la poalele muntelui, unde începură pregătirile pentru o nouă escaladă.

În tot acest timp, baligile fuseseră fărîmiţate de muşte şi de alţi cărăbuşi. Nu mai rămăsese nimic,

afară de cîteva bucățele macerate, sau pete maronii prăfuite pe firele de iarbă ce se ridicau eliberate de povară. Bîzîitul muștelor încetase. De atîta căldură, pînă și porumbeii își curmaseră uguitul. Din depărtări se rostogolea tunetul și uneori răzbătea șuierul ascuțit al trenului în gară, sau pufăitul și zăngănitul locomotivelor și vagoanelor în manevră.

Cărăbușii își aduseseră din nou cocoloșul în ravină și de data asta sfera se rostogoli nu într-o mlaștină, ci într-un culcuș umed de frunze. Acolo se opriră și ei cîteva clipe, în aburi de căldură.

Sacrii cărăbuși, aceștia sînt, scarabeii sacri ai egiptenilor, ținînd simbolul soarelui între picioarele lor agitate și nătînge. Cărăbuși agitați și nătîngi, căznindu-se o dată și încă o dată și încă o dată să aburce cocoloșul lor de balegă în susul unui munte, cînd un drum de cîteva minute pe alături i-ar scuti de atîta trudă.

I-am ridicat din nou, bălegar și gîngănii, departe de prăpastie, și i-am lăsat pe un loc deschis unde puteau să aleagă între o sumedenie de pante mai domoale cum le trebuia lor, dar ele își rostogoliră cu tenacitate bila înapoi la piciorul muntelui.

„Panta este aleasă", spune în carte, „printr-un instinct minunat, astfel ca bila de bălegar să se oprească în cel mai potrivit loc pentru clocirea noii generații de insecte sacre."

Soarele trecuse de cumpăna cerului și mă lovea drept în față. Eram scăldată în sudoare. Aerul biciuia de căldură. Cerul unde avea să apună soarele era acoperit de un prag înalt de nori negri. Cărăbușii mei trebuiau să se grăbească, altfel aveau să se înece.

Continuară să rostogolească balega în sus pe munte, s-o salveze din patul uscat al lacului și s-o oblige să treacă de pintenul expus și zvîntat. Gogoloiul o luă la vale, și ei după el. Iar și iară și iară, în timp ce bila devenea o structură zdrențuită, din ce în ce mai uscată, de fărîme de iarbă încleiate cu bălegar. Trecu și după-amiaza. Soarele coborîse mult. Abia mai puteam zări cărăbușii sau gogoloiul din pricina vîlvătăii trimise de un tăvălug negru de nori pe care soarele ce se ascundea în spatele lor îi tivise cu roșu. Razele sîngerii coborau oblic, iar cărăbușii negri și

mingea lor de bălegar păreau, pe povîrnișul muntelui, să se dizolve într-o lumină sfîrîitoare.

Ploua pe dealurile îndepărtate. Duruitul ploii și cel al tunetului se apropiau din ce în ce. Vedeam lănciile piezișe ale armatei lichide încrucișîndu-se la o jumătate de milă depărtare, dincolo de stînci. Cîțiva stropi mari căzură lîngă mine și sîsîiră pe nisipul încins și pe abruptul arzător al muntelui. Cărăbușii trudeau înainte.

Soarele scăpătă în spatele gorganelor stîncoase și depresiunea rămase scăldată într-o lumină răcoroasă, istovită, înconjurată de copaci și lespezi negre, în așteptarea nopții și a ploii. Cărăbușii atacaseră din nou abruptul. Țineau gogoloiul strîns între picioare, se agățau de licheni, se agățau de peretele de stîncă și de comoara lor cu disperarea prostiei.

Acum că pălălaia roșie dispăruse, îi puteam deslușî cu claritate. Greu să-ți închipui globul perfect, lucitor, ce fusese la început cocoloșul — nu mai rămăsese decît o fărîmă de gunoi. Tunetul bubui. Ierburile sîsîiră și se zbătură sub pala de vînt ce se abătu din înalt. Același vînt lovi cocoloșul de balegă, desfăcîndu-l într-un norișor de iarbă prăfuită, iar cărăbușii începură să alerge înnebuniți pe suprafața stîncii, căutîndu-l.

Ploaia se apropia cu pași mari, învelise lespezile într-o mantie cenușie de umezeală. Marii stropi sclipitori, avangarde ale armatei de ploaie, ajunseră la muntele gîngăniilor mele și un, doi ! îi loviră pe cărăbuși, plici ! încît aceștia căzură în ierburile clocotind ude la poalele stîncii.

Am părăsit depresiunea în goană, cu ploaia mitraliindu-mi umerii și picioarele, și m-am gîndit la cărăbușii rămași sub abisul pe care, mîine, după ce se va fi oprit ploaia și vitele vor fi venit să pască, și după ce soarele se va fi arătat, vor trudi iarăși să aburce un gogoloi proaspăt de bălegar.

Micul Tembi

NU SE ÎMPLINISE încă luna de cînd se mutaseră pe acele meleaguri, și Jane McCluster, care fusese infirmieră înainte de căsătorie, a deschis un dispensar la fermă. Deși se născuse și crescuse în oraș, avea o experiență bogată în privința populației indigene, deoarece ani la rînd lucrase din proprie inițiativă la secția pentru băștinași a spitalului ; îi plăcea să-i îngrijească, pentru că, zicea ea, „parcă ar fi niște copii și știu să prețuiască ceea ce faci pentru ei". După ce i-a cercetat amănunțit pe cei de la fermă și și-a dat seama de starea sănătății lor, a exclamat impresionată : „Sărmanii de ei !" — și imediat s-a apucat să transforme o veche lăptărie în dispensar. Soțul era încîntat ; reducerea cazurilor de îmbolnăvire în tabără avea cu timpul să aducă o însemnată economie pecuniară.

Willie McCluster se născuse și crescuse în Africa de Sud, dar rămăsese scoțian pînă-n măduva oaselor. Poate că, din prea mult devotament, exagera puțin accentul ; își păstrase însă toate acele minunate calități ale neamului său, nealterate de clima ce predispunea la lenevie și indolență. Era ager, viguros, mereu cu picioarele pe pămînt, practic și generos. Avea un trup masiv, oasele mari dădeau feței un aspect colțuros, gura exprima fermitate, iar căutătura albastră, necruțătoare, era îmblînzită de ridurile din jurul ochilor pe care le au cei care rîd mult. Devenise fermier de foarte tînăr, după ce, ani de zile, se pregătise temeinic pentru acest pas : nu era dintre cei care se mută la țară pentru că sînt nemulțumiți de munca la birou, sau în urma vreunui eșec, ori îmboldiți de cine știe ce doruri nedeslușite de „libertate". Jane, o fată veselă și destoinică, știind foarte bine ce vroia de la viață, flirtase cu numeroșii

ei admiratori, fără să-l scape din ochi pe Willie care îi scria epistole săptămînale de la Institutul Agronomic din Transvaal. Cînd își terminase cei patru ani de studiu, se căsătoriseră.

Aveau douăzeci și șapte de ani pe atunci, și se considerau bine echipați pentru o viață folositoare și plăcută. Casa era încăpătoare, menită să adăpostească o familie numeroasă. Ar fi fost încîntați să li se nască un prunc după tradiționalele nouă luni de la căsătorie. Dar copilul n-a apărut; și după doi ani Jane s-a dus în oraș să consulte un doctor. Cînd a aflat că trebuia să fie operată ca să poată avea copii, a fost mai degrabă indignată decît nefericită. Nu putea asocia boala cu ființa ei și avea senzația că ceea ce se întîmpla era contra firii. Dar a acceptat operația, ca și sfatul de a se feri să rămînă însărcinată încă doi ani, dovedindu-și o dată în plus judecata sănătoasă și practică. Era însă abătută. Cu toată împotrivirea lăuntrică, o chinuia nesiguranța asta; căzuse pradă melancoliei și dezamăgirii, din care pricină munca la clinică devenise foarte importantă pentru ea în acea perioadă. La început, își rezervase doar cîteva ore dimineața, după micul dejun, ca să împartă, cu o pricepere transformată de acum în rutină, medicamente și sfaturi utile. Dar cu timpul se aruncă în această activitate cu toată ființa, muncind intens, fără nici o clipă de odihnă, atacînd cauzele ce duceau la îmbolnăviri, și nu simptomele.

Tabăra, o simplă tabără de muncitori fermieri, avea obișnuitele colibe insalubre din lut, acoperite cu stuf; bolile cu care trebuia ea să se lupte erau provocate de sărăcie și mîncare proastă.

Deoarece trăise în țara asta de cînd se născuse, nu căzu în greșeala de a spera prea mult; știa că idealismul mînios n-avea efect asupra acestor nenorociți, și îl înlocuia cu răbdarea vicleană, vag ironică, ce duce la rezultate mai concrete.

Întîi alese o parcelă cu pămînt bun pentru cultivarea legumelor și singură se ocupă de plantarea și îngrijirea ei. Trebuia să se lupte cu tradițiile seculare ale unui întreg popor, astfel că nu se pierdu cu firea cînd, la început, băștinașii refuzară să se atingă de hrana cu care nu erau obișnuiți. Îi dăscăli, punînd

la bătaie toată forţa ei de convingere. Pe femei le învăţă să fie curate şi să-şi îngrijească pruncii. Întocmi liste de alimente obligatorii şi comandă saci întregi de citrice de pe marile plantaţii ; în scurt timp, Jane ajunsese să se ocupe de hrana tuturor celor 200 de muncitori de la fermă, fapt ce nu putea decît să-l încînte pe Willie, fericit că-i dădea o mînă de ajutor. Vecinii rîdeau de ei ; cînd şi unde s-a mai pomenit ca indigenii să primească altceva drept hrană decît făină de porumb şi, din cînd în cînd, un bivol, sacrificat cu ocazia cine ştie cărui festin ; dar nici unul nu putea nega faptul că băştinaşii lui Willie erau mult mai sănătoşi decît toţi ceilalţi de la fermele din jur, drept care şi munceau mai bine. În dimineţile reci de iarnă, înainte să pornească la lucru pe cîmp, Jane obişnuia să le împartă gamele cu cacao fierbinte dintr-un bidon sub care ardea un foc mic ; dacă se întîmpla să treacă pe acolo vreun vecin, care începea să rîdă văzînd-o, ea strîmba puţin din buze, apoi însă răspundea veselă :

— Mi se pare un lucru de bun simţ, atîta tot. Vai de capul lor, bieţii de ei !

Însă cum familia McCluster se bucura de mult respect în ţinut, toată povestea asta care stîrnea atîta ilaritate fu curînd clasată drept o excentricitate caraghioasă.

Dar lucrurile nu erau chiar atît de simple, nu erau simple deloc. Ce rost avea să vindeci picioarele infestate de viermi, dacă nimeni nu purta încălţări, şi după numai o săptămînă tălpile erau din nou năpădite de spurcăciuni ? Cum să te lupţi cu bilharzia, cînd rîurile viermuiau de ele ? Iar băştinaşii continuau să-şi ducă existenţa în aceleaşi colibe întunecoase şi pline de fum.

Copiii însă puteau fi ajutaţi ; tare mult îi mai iubea Jane pe ţîncii aceia negri. Ştia, şi se mîndrea cu asta, că în tabăra ei mureau puţini copii în comparaţie cu celelalte din jur. Îşi petrecea dimineţi întregi lămurind femeile cum să-şi spele plozii şi cum să-i hrănească, iar cînd vreunul se îmbolnăvea, îl veghea toată noaptea şi plîngea amarnic dacă murea. Băştinaşii îi spuneau Cea-bună-la-inimă. Aveau încredere în ea ; cu toată ura şi teama lor faţă de

leacurile omului alb *, o ascultau pe Jane întocmai, simțind că ceea ce făcea izvora dintr-o mare bunătate; zi de zi veneau la ea tot mai mult ca să primească îngrijiri medicale. Jane era tare mîndră; în fiecare dimineață se îndrepta, însoțită de servitorul care o ajuta, spre clădirea cea mare din spatele casei, cu pardoseală de piatră și acoperiș de stuf, în care mirosea întotdeauna a dezinfectant și săpun, și-și petrecea acolo ore întregi, îngrijind de mame, de copii și de muncitorii care se răneau în timpul lucrului.

Micul Tembi i-a fost dat în grijă tocmai în acea perioadă critică pentru ea, cînd aflase că nu putea spera să dea naștere unui copil vreme de cel puțin doi ani. Copilașul suferea de ceea ce băștinașii numesc „boala marilor călduri". Maică-sa nu-l adusese la timp, astfel că atunci cînd Jane îl luă în brațe, nu mai rămăsese din el decît un trupușor scheletic și uscățiv de pe care atîrna o piele aspră, cenușie, și cu un pîntece umflat peste măsură.

— O să moară, se tîngui mama, oprită în prag; din vocea ei răzbătea acea undă fatalistă care-o irita întotdeauna pe Jane.

— Prostii! răspunse repezit — poate prea repezit, cuprinsă cum era de teama că așa avea să se întîmple. Înveli copilul și-l culcă într-un coș, aruncînd o privire încruntată feciorului care-o urmărea cu o expresie sumbră. Mama stătea chircită pe podea și plîngea neputincioasă, cu fața îngropată în palme.

— Termină cu văicăreala, se răsti Jane la ea. Nu faci nimic cu plînsul. Adu-ți aminte că ți l-am vindecat și pe primul de aceeași boală! Da, numai că acela nu ajunsese într-o stare atît de gravă.

Ducînd coșul în bucătărie lîngă foc, să-i fie pruncului cît mai cald, surprinse pe chipul bucătarului aceeași încrîncenare pe care o citise și pe fața feciorului — cu siguranță că și al ei arăta la fel. „Copilul ăsta *n-o* să moară", își zise. „N-am să-l las eu! N-am să-l las." Avea impresia că dacă reușea să-l salveze pe micuțul Tembi, i se va dărui viața propriului ei copil pe care atît de mult și-l vroia.

---

* Povestea aceasta a fost scrisă în 1950. (N. a.)

Rămase lîngă el toată ziua, rugîndu-se ca pruncul să trăiască ; medicamentele erau înșiruite pe măsuță, cei doi servitori dîndu-i și ei o mînă de ajutor unde și cît se putea. La lăsarea nopții apăru mama din tabără, aducînd cu ea o pătură ; vegheară amîndouă. Privirea intensă, imploratoare din ochii negresei sporea dorința lui Jane să învingă moartea ; și în tot răstimpul zilelor și nopților lungi ce au urmat, s-a luptat pentru viața lui Tembi, chiar dacă pe chipurile servitorilor deslușea neîncredere. Într-una din nopți, în aerul liniștit și rece al zorilor ce se apropiau, atinse trupușorul și se cutremură de răceala și nemișcarea lui, de parcă se stinsese și ultima suflare din el ; îl lipi disperată de sînul ei cald, șoptind cu sălbăticie : „*Ai* să trăiești, *ai* să trăiești“ — și la răsăritul soarelui, pruncul respira adînc și piciorușele pulsau în palma ei.

Cînd au înțeles că scăpase, toată casa a fost cuprinsă de un sentiment de fericire și victorie. Willie veni să vadă copilul și îi spuse plin de afecțiune lui Jane :

— Bravo, bătrînico ! N-am crezut că ai să reușești.

Cei doi servitori o priveau cu căldură și prietenie și drept recunoștință îi aduseră în dar ouă și făină de porumb. Iar mama își luă copilul în brațe, tremurînd toată de bucurie și izbucnind în plîns cînd îi mulțumi lui Jane.

Deși obosită și slăbită, era atît de fericită, încît nu fu în stare să se odihnească sau să doarmă : gîndul îi era numai la copilul pe care era convinsă că-l va avea. Această credință intimă nu se baza nicidecum pe cine știe ce forțe obscure, Jane nefiind o persoană superstițioasă : pur și simplu simțea că-i dăduse morții cu tifla, că o înfrînsese și o alungase de la ușa ei, iar acum va avea puterea să dea naștere ca însăși la viață, propriilor ei copii, frumoși și viguroși ; în mintea ei îi și vedea înălțîndu-se alături de ea, copii minunați, concepuți din însăși puterea și forța ei de a înfrînge moartea cea ticăloasă.

În fiecare zi, timp de o lună, micuțul Tembi a fost adus de maică-sa la stăpînă acasă, în parte pentru a fi sigură că nu se întorcea boala, dar și pentru că ea,

Jane, îl îndrăgise mult. După ce și-a revenit complet și nu mai era nevoie de controlul zilnic, Jane se interesa la bucătar despre el, sau, uneori, trimitea vorbă să-i fie adus să-l vadă. Mama venea zîmbind la ușa din spate, cu micul Tembi în cîrcă și altul, ceva mai mare, agățat de fustele ei, iar Jane alerga pe scări în jos, zîmbind încîntată, așteptînd nerăbdătoare să fie dezlegată legătura în care Tembi stătea încovrigat, sugîndu-și degetul, privind-o cu ochi mari și solemni, și căutîndu-și apărarea în rochia mamei de care se ținea strîns cu cealaltă mînă. Jane îl scotea de-acolo și intra cu el la Willie.

— Uite, zicea blînd, uite-l pe micul meu Tembi. Negrișor mic și dulce, nu-i așa ?

Timpul trecea și Tembi se făcu un copilaș dolofan și timid care trecea, cu mersul încă nesigur, din brațele mamei în cele ale lui Jane. Mai tîrziu, cînd picioarele îi deveniră mai puternice, alerga spre Jane și rîdea cînd îl ridica în brațe. Întotdeauna se găseau în casă dulciuri și fructe pentru el, întotdeauna o îmbrățișare din partea lui Jane și un zîmbet amuzat, prietenos, din partea lui Willie.

Avea doi ani cînd Jane îi mărturisi mamei lui :

— Cînd vor veni ploile anul ăsta, am să am și eu un copil.

Uitînd de diferența de culoare, cele două femei se bucurară împreună, fericite de pruncii care urmau să se nască : negresa aștepta al treilea copil.

Iar cînd maică-sa veni să vadă pruncul cel alb din leagăn, Tembi o însoți. Jane îi întinse mîna și-l întrebă :

— Ce mai faci, Tembi ?, apoi își luă copilul în brațe și arătîndu-i-l, îi spuse : Apropie-te, să vezi ce am aici. Dar el se dădu îndărăt, parcă speriat, și se puse pe plîns. Prostuțul de tine, îl apostrofă Jane afectuoasă ; și-l trimise pe servitor să-i aducă niște fructe și să i le dăruiască. Ea nu putea să facă acest lucru, avînd mîinile ocupate cu cel mic.

Această nouă preocupare o absorbi de tot, cu atît mai mult cu cît, foarte curînd după aceea, constată că era din nou însărcinată. Nu-l uitase pe micul Tembi, dar în mintea ei stăruia imaginea acelui Tembi de demult care abia se putea ține pe picioruțe și pe

care-l îndrăgise, măcinată cum era de dorul după proprii ei copii ce nu se născuseră încă. Odată, zărind-o pe maică-sa trecînd pe drum cu un băieţaş de mînă, o întrebă : „Şi Tembi unde-i ?“ Abia atunci îşi dădu seama că acela era chiar Tembi. Îl salută, dar mai tîrziu îi zise lui Willie :

— Ah, dragul meu, ce păcat că nu pot rămîne mici, nu-i aşa ?

— Ei, nu poţi spune că Tembi este mare, zîmbi Willie îngăduitor, privind-o cum stătea cu cei doi copilaşi ai ei în braţe. Şi cînd o să avem o duzină, tot aşa o să te laşi călărită ? o tachină el ; hotărîseră să mai aştepte doi ani şi apoi să facă alţii ; Willie însuşi se trăgea dintr-o familie cu nouă copii.

— Cine-a spus că or să fie doisprezece ? îl înţepă Jane, prefăcîndu-se furioasă.

— Da' de ce nu ? Ne putem permite.

— Şi cum îţi închipui tu că am să mă pot ocupa de toate ? bodogăni ea alintată. Căci era foarte ocupată. Nu renunţase cîtuşi de puţin la munca de la dispensar ; îngrijea în continuare de comandarea şi planificarea alimentelor pentru muncitori ; în plus, îşi creştea singură copiii — nici nu concepea să angajeze bonă, aşa cum se obişnuia. Într-adevăr, nu era de condamnat că pierduse legătura cu micul Tembi.

Îşi aminti de el într-o seară cînd îl auzi pe Willie discutînd cu vătaful, ca în fiecare săptămînă, despre treburile fermei. Era iarăşi în criză de mînă de lucru, plouase mult şi buruienile năpădiseră cîmpurile. Oricît zor dădeau băştinaşii cu plivitul, păcătoasele păreau să crească mai abitir decît în alţi ani. Willie era de părere că pentru cîteva săptămîni puteau fi luaţi la lucru şi copiii mai mari. Angajase deja o echipă de piccanini* între nouă şi cinsprezece ani care îndeplineau muncile mai uşoare ; dar nu era convins că n-ar mai fi fost şi alţii disponibili. De asta trebuia să se ocupe vătaful.

Ca urmare a acestei discuţii, Willie şi Jane se treziră într-una din zile cu bucătarul care, zîmbind, îi chemă la uşa din faţă pentru a-l vedea pe micul Tembi

---

* Piccanin — negrişor, peiorativ mai ales, pentru copii de negri şi indieni sud-africani şi australieni. (N. tr.)

— Trebuie să-i dăm o lecţie s-o ţină minte cît o trăi.

Dar copilul mai fusese pedepsit o dată, obiectă tatăl cu şovăială.

— L-ai bătut cumva ? îl iscodi Willie, inutil de altfel pentru că ştia foarte bine că africanii nu-şi bat copiii, sau foarte rar, dacă totuşi o fac, încît era mai puţin decît probabil că Tembi fusese pedepsit cu adevărat. — Zici că l-ai bătut ? insistă ; felul în care bărbatul îi ocoli privirea şi-i răspunse : „Da, stăpîne", îl lămuri că nu-l bătuse. — Ascultă. Pozna viţeilor ălora răzleţiţi o să mă coste treizeci de lire. Şi n-am ce face. Nu-l pot pune pe Tembi să mi-i dea îndărăt, nu-i aşa ? Va trebui să fac ceva ca să nu se mai repete povestea asta. Tatăl nu zise nimic. — Ai să-l aduci pe Tembi aici, ai să tai o nuia din tufişul de colo şi eu am să-l altoiesc niţel.

— Da, stăpîne, răspunse tatăl după cîteva clipe de tăcere.

Auzind de pedeapsă, Jane se indignă :

— Îl baţi pe micuţul meu Tembi... Ce ruşine !

Iar cînd fu să se comită ruşinea, îşi duse copiii de acolo ca nu cumva să se imprime în amintirea lor un eveniment atît de neplăcut. Tembi, în schimb, cînd ajunse pe terasă, se agăţă disperat de mîna tatălui, tremurînd de frică. Willie declară că nu-i făcea nici o plăcere să-l bată ; dar că era un lucru necesar, aşa că... Luă nuiaua lungă şi subţire din mîna bucătarului — el o tăiase, tatăl venind fără ea — şi o agită puţin în aer, făcînd-o să scoată un şuierat ascuţit, mai mult ca să-l sperie pe Tembi. Ceea ce se şi întîmplă, căci copilul începu să tremure mai abitir ca înainte, lipindu-şi faţa de coapsele tatălui.

— Vino aici, Tembi !

Tembi nu se clinti ; tatăl îl luă pe sus şi-l apropie de Willie.

— Apleacă-te !

Tembi nu se aplecă ; tot taică-su îl făcu să se aplece, ascunzîndu-i faţa între genunchii lui. Cu un zîmbet încurcat, Willie se uită pe rînd la bucătar, servitor şi tată care-l priveau placizi şi întunecaţi la chip, şi bătu de cîteva ori aerul cu nuiaua deasupra spinării lui Tembi ; voia să le dea de înţeles că el nu încerca decît să-l înspăimînte pe vinovat, şi asta doar

— un băiețel de șase anișori, stînd mîndru lîngă tatăl său, la fel de zîmbitor.

— V-am adus un bărbat să muncească pentru dumneavoastră, zise tatăl, împingîndu-l în față pe Tembi care se codea ca un viteluș și-și ținea capul plecat și degetele în gură. Arăta atît de micuț, acum că se depărtase de tatăl său, încît Jane exclamă înduioșată :

— Dar, Willie, uită-te la el, e încă prunc !

Tembi era gol pușcă, cu pîntecul durduliu strîns cu un șirag de mărgele albastre. Băiatul cel mare, opt ani avea, explică tatăl, păstorea viței de mai bine de un an, și nu vedea de ce n-ar fi putut și Tembi să-i dea o mînă de ajutor.

— Dar n-am nevoie de doi păstori la viței ăia, protestă Willie. Apoi se adresă lui Tembi : Și ia spune-mi, marele meu bărbat, cît ceri ?

Băiatul plecă și mai mult capul, își frămîntă piciorușele în colb și murmură :

— Cinci șilingi.

— Cinci șilingi pe lună ! exclamă Willie indignat. Și mai ce ? Păi, atît cîștigă piccaninii de zece ani. Dar simțind mîna lui Jane pe braț, reveni pripit : Of, bine, patru șilingi și șase penny. Să-și ajute fratele la viței. Și cei patru, Jane, Willie, bucătarul și tatăl rîseră cu simpatie cînd Tembi, înălțînd capul și scoțînd și mai tare burticica în afară, o porni cu mers legănat în josul potecii, radiind de mîndrie.

Obținînd, o dată cu slujba, și dreptul de a purta brîu în jurul șoldurilor, Tembi se alătură fratelui la păzitul viteilor ; toată lumea întorcea capul după cei doi copii care alergau pe lîngă cireadă, surîzînd în urma micuțului tuciuriu, țanțoș nevoie mare și coplesit de încîntare, care-și flutura plin de importanță nuielușa aleasă de tata din hățiș, ca un adevărat păstor în toată firea ce-și mînă dobitoacele la pășunat.

Viteii trebuiau să stea toată ziua în preajma kraalului ; după ce vitele plecau la pășune, Tembi și fratele său se ciuceau sub un copac de unde-și urmăreau animalele, gata să o ia la fugă strigînd dacă vreuna încerca să se răzlețească de cireadă. Timp de un an Tembi învață meseria de la fratele său, după care fratele intră în echipa de prășitori. Tembi avea aproape

șapte ani și douăzeci de viței în grijă, dintre care unii îl depășeau în înălțime. În mod normal, această treabă o făcea un copil mai mare, dar la ferma lui Willie, ca și la celelalte de altfel, se cronicizase într-atît criza de forță de muncă încît era necesară fiecare pereche de brațe disponibile pentru nevoile cîmpului.

— Știai că Tembi al tău este păstor în toată legea ? o întrebă Willie pe Jane într-o zi, rîzînd.

— Cee ! exclamă ea. Copilașul ăla ! Dar e caraghios.

Își privi geloasă copiii ; era genul de femeie care urăște gîndul că pruncii îi vor crește mari. Acum avea trei, era deci foarte ocupată, și curînd uită iarăși de micul negru.

Dar într-o zi se întîmplă o catastrofă. Din pricina căldurii, Tembi adormi sub copac. Tatăl veni la stăpîn, spășit și încurcat, să-i spună că viței nimeriseră în lanul de porumb și călcaseră totul. Willie se înfurie. O furie zadarnică, clocotind înăbușit, greu de ostoit atîta vreme cît pricina nu putea fi înlăturată : era nevoit să-i pună pe copii să păzească viței pentru că de adulți avea trebuință la munci mai importante, și nici să se supere cu adevărat pe un copil ca Tembi nu putea. Îi spuse să-l aducă pe băiat și cînd acesta sosi, îl certă cu asprime, arătîndu-i ce greșeală îngrozitoare comisese. Tembi plecă plîngînd ; mergea împleticit și poate că ar fi și căzut, atît de împăienjeniți îi erau ochii de lacrimi, dacă n-ar fi fost tatăl acolo să-l ducă de umăr pe drumul spre tabără. Dar în ciuda plînsului și a pocăinței, boacăna s-a repetat la scurtă vreme. Era atît de cald la umbra copacului încît, moleșit, adormi din nou și cînd se trezi, către seară, viței o luaseră razna peste cîmp și făcuseră una cu pămîntul întregul lan. Temîndu-se de pedeapsă, fugi plîngînd în hohote și se ascunse în desiș. Îl găsi taică-său în aceeași noapte, și-i arse una ușor peste ceafă pentru că fugise de acasă.

De data asta însă, era lată de tot. Willie nu se mai stăpîni. Că s-a întîmplat o dată — eh, era rău, dar treacă-meargă. Dar de două ori, și în aceeași lună ! Nu-l chemă imediat pe Tembi, ci mai întîi avu o discuție cu tatăl lui.

în scop educativ. Dar ceilalți nu zîmbiră. Atunci, Willie anunță cu voce solemnă și fioroasă: „Acum, Tembi!" Și după ce dădu evenimentului această notă gravă și mînioasă, îl lovi ușor pe Tembi de trei ori peste poponeț și aruncă nuiaua într-un tufiș.

— De-acu n-o să mai faci niciodată boacăna asta, nu-i așa, Tembi?

Tembi se ridică tremurînd, dar refuză să-l privească. Tatăl îl luă blînd de mînă și porni cu el spre casă.

— Gata? întrebă Jane, apărînd din casă.

— Nici n-a simțit, spune Willie înciudat. Era supărat pentru că simțea că negrii sînt supărați pe el.

— Vor *și de un leu și de la mijloc.* Dar dacă băiatul e destul de mare să cîștige bani, atunci trebuie să dea și socoteală. Auzi, treizeci de lire!

— Mă gîndeam la Freddie al nostru, făcu Jane sentimentală. Freddie era primul lor copil.

— Și ce-i dacă te gîndeai la el? întrebă iritat.

— Oh, nimic... Chiar nimic, Willie. Avea ochii plini de lacrimi. Doar că mi se pare îngrozitor. Ți-l amintești, Willie? Îți amintești ce copilaș dulce era?

Dar Willie nu era dispus să-și amintească de dulceața copilașului Tembi; și Jane asta, tocmai acum își găsise? O vreme domni între ei o reacție de respîngere, care însă dispăru curînd, căci erau prieteni buni și în multe privințe gîndeau la fel.

Viteii n-au mai luat-o razna. Și la sfîrșitul lunii, cînd Tembi păși în față să-și primească banii, cei patru șilingi și șase penny, Willie îl întrebă zîmbind:

— Ei, Tembi, cum îți mai merg treburile?

— Vreau mai mulți bani, zise acesta fără sfială.

— Ce-e-e? făcu Willie uluit. Strigă după tatăl lui Tembi, care ieși dintre africanii ce așteptau, ca să audă mai bine ce avea stăpînul de spus.

— Pungașul ăsta mic lasă de două ori viteii să-și facă de cap și acum zice că vrea mai mulți bani. Vorbise cu voce tare, să afle toți; muncitorii izbucniră în rîs.

Dar Tembi înălță și mai mult capul și îl sfidă:

— Da, stăpîne, vreau mai mulți bani.

— O s-o capeți la fund, asta o să capeți, zise Willie numai pe jumătate indignat; și Tembi se îndepărtă

bosumflat, ținîndu-și arginții în mînă și urmat de priviri amuzate.

În curînd împlinea șapte ani ; avea trupul subțirel și mlădios, deși cu pîntecul la fel de proeminent. Picioarele îi erau plate, lungi și subțiri, brațele mai groase de la cot în jos. Plecase fără să plîngă sau să se împleticească. Silueta lui micuță se ținea dreaptă și supărată — cel puțin așa părea. Willie uită de incident.

Dar luna următoare, copilul se menținu pe poziții și ceru cu încăpățînare să i se mărească leafa. Willie îi dădu cinci șilingi și șase penny, zicîndu-și, resemnat, că numai Jane era de vină, cu răsfățul ei. Tembi își mușcă buzele triumfător și plecă țopăind de bucurie, rupînd-o apoi la fugă printre copaci. Deși era în continuare cel mai mic dintre piccaninii care munceau, cîștiga la fel de mult ca și cei cu trei-patru ani mai mari decît el, ceea ce îi făcu pe mulți să bombăne, fără însă ca vreunul să poată nega faptul că el era favoritul, și asta din pricina purtării stăpînei.

Cum era obiceiul, trebuia să treacă cel puțin un an pînă să primească o leafă mai mare. Dar, la următoarea plată își ceru dreptul la o nouă mărire. De data asta se auziră murmure de protest printre indigenii care ascultau amuzați : puștiul întrecea măsura. Willie îl privi îngrijorat. Comportarea copilului vădea o notă insistentă, revendicativă, ce aducea mai degrabă a obrăznicie.

— Dacă nu încetezi cu prostia asta, îi zise el tăios, o să-i spun tatălui tău să-ți dea o lecție acolo unde doare.

Ochii lui Tembi scăpărară mînioși ; vru să răspundă, dar Willie îl concedie scurt, întorcîndu-se spre alt muncitor.

Cîteva minute mai tîrziu, bucătarul o chemă pe Jane la ușa din spate : acolo o aștepta Tembi, mutîndu-și fîstîcit greutatea de pe un picior pe celălalt, zîmbindu-i lacom.

— Tu erai, Tembi... se dezmetici ea cu greu. Tocmai dădea de mîncare copiilor și gîndul îi era la baia și la somnul lor — nicidecum la Tembi. Încît trebui să se uite foarte atent ca să-l recunoască, mai ales că imaginea pe care o avea în minte era a unui prunc tuciuriu, dolofan și tare dulce care purta — ea așa-l

știa — numele de Tembi. Numai ochii rămăseseră aceiași — mari, negri, arzători, fixînd-o acum cu priviri imploratoare.

— Spune-i stăpînului să-mi dea mai mulți bani, se rugă el.

Jane rîse cu bunăvoință.

— Dar, Tembi, cum să fac așa ceva? Eu nu mă amestec în treburile fermei, știi doar.

— Spune-i, stăpînă, spune-i, stăpîna mea, stărui el.

Jane simți că o cuprinde iritarea. Reuși totuși să rîdă.

— Așteaptă puțin, Tembi. Intră în casă, luă cîteva prăjiturele din porția de cină a copiilor, le înveli într-o hîrtie și i le puse lui Tembi în mînă. O înduioșă zîmbetul lui radios ce-i lumină fața: uitase de bani, prăjiturelele erau la fel de bune.

— Mulțumesc, mulțumesc, și răsucindu-se pe călcîie, o zbughi printre copaci.

De acum încolo Jane nu mai avu nici o șansă să-l uite pe Tembi. Venea în fiecare duminică, aducînd copiilor tot felul de jucării ciudate din lut, sau pene de la cine știe ce pasăre minunat colorată pe care le găsea în hățiș, sau buchete de flori sălbatice, legate cu smocuri de iarbă. Jane îi ieșea în întîmpinare, vorbea cu el, îi dăruia de fiecare dată cîte ceva. Apoi veni vremea să nască încă un copil, ceea ce o făcu să fie iarăși foarte ocupată. Uneori era atît de prinsă de treburi încît nu putea să-l primească — trimitea în schimb un servitor cu un măr sau niște dulciuri.

La scurtă vreme, Tembi se înființă la dispensar cu un deget de la picior bandajat. Jane îndepărtă cîrpa murdară și văzu o tăietură mică, din cele pe care nici un băștinaș, fie el adult sau copil, nu le ia în seamă. O pansă totuși așa cum trebuie și se arătă la fel de binevoitoare cînd, după cîteva zile, băiatul reveni ca să-i schimbe pansamentul. Apoi, după numai o săptămînă, veni la ea cu alt deget tăiat, de data asta la mînă.

— Ascultă, Tembi, dispensarul nu-i făcut pentru fleacuri de-astea, îi zise ea enervată.

Cînd băiatul o privi pierdut, ochii aceia mari și negri pironiți asupra ei cu o intensitate jenantă de-a dreptul, îl rugă pe servitor să traducă în dialect ceea

ce-i spusese ea, închipuindu-şi că Tembi nu-i pricepuse vorbele. Dar el bolborosi :

— Stăpînă, stăpîna mea, am venit doar să te văd.

Jane izbucni în rîs şi-l trimise acasă. Băiatul plecă, dar nu se depărtă prea mult. Mai tîrziu, după plecarea tuturor pacienţilor, îl văzu stînd la cîţiva paşi, aşteptînd-o cu priviri pline de speranţă.

— Ce *mai* e ? întrebă, puţin arţăgoasă, căci auzea din casă scîncetul pruncului ce-i solicita prezenţa.

— Vreau să lucrez pentru tine.

— Dar, Tembi, n-am nevoie de încă un servitor în casă. De altfel, eşti şi prea mic pentru treburile gospodăreşti. Poate mai încolo, cînd ai să mai creşti.

— Lasă-mă să îngrijesc de copii.

Jane nu zîmbi — nu era un lucru chiar atît de neobişnuit să angajezi piccanini care să aibă grijă de copii doar cu puţin mai mici decît ei. Ar fi putut foarte bine să ia în considerare dorinţa lui, dar preferă să-i spună :

— Tembi, tocmai am găsit o bonă care să mă ajute. Ţi-am zis, poate mai încolo. Am să ţin minte ce mi-ai cerut, şi dacă o să am nevoie de cineva care s-o ajute pe bonă, am să te chem. Dar mai întîi trebuie să înveţi să munceşti bine. Trebuie să ştii să ai grijă de viţei, să nu-i mai laşi s-o ia razna ; atunci o să ne convingem că eşti un băiat de treabă şi o să poţi veni aici să-mi dai o mînă de ajutor la copii.

De data asta Tembi se depărtă cu paşi zăbavnici şi cînd, ceva mai tîrziu, Jane îşi aruncă ochii pe fereastră, îl văzu oprit la marginea brusei, privind spre casă. Îl trimise pe servitor să-l expedieze de acolo şi să-i transmită din partea ei că nu dorea deloc să-l vadă pierzîndu-şi vremea pe acolo fără nici un rost.

Simţea şi ea că-l răsfăţa pe Tembi şi că băiatul prea „ajunsese să se creadă".

Un timp nu se mai petrecu nimic deosebit.

Apoi, într-o bună zi, lui Jane îi dispăru inelul de logodnă cu diamant. Obişnuia să-l scoată cînd trebăluia prin casă, aşa că nu se îngrijoră prea tare. Îl căută ; îl căută cîteva zile la rînd şi cu multă atenţie, dar inelul parcă intrase în pămînt. La scurtă vreme dispăru o broşă de perle. Dar mai lipseau şi alte fleacuri — o linguriţă de-a copiilor, o pereche de

foarfeci, un vas de botez din argint. Intrigată, Jane îi spuse lui Willie că probabil se aciuise un strigoi în casă la ei.

— L-am avut în mînă, și numai ce m-am întors cu spatele că a și dispărut. E stupid. Lucrurile nu dispar chiar așa.

— Un strigoi negru, aș zice eu, comentă Willie. O fi bucătarul ?

— Nu fi ridicol, i-o tăie Jane, cu o undă de iritare involuntară în voce. Amîndoi servitorii lucrează la noi de cînd am venit aici.

I se strecurase totuși îndoiala în suflet. Nu putea avea încredere în nici un băștinaș, știa ea prea bine, oricît ar fi fost acesta de apropiat casei ; cum răzuiai puțin veșmîntul de supușenie, cum descopereai hoțul. Trase cu coada ochiului la Willie și înțelese că și el gîndea la fel, rușinîndu-se, ca și ea, de bănuiala asta. Cei doi servitori le erau aproape prieteni.

— Prostii — glasul lui Jane era categoric, nu pot crede așa ceva.

Dar altă explicație nu le era la îndemînă și obiectele continuau să dispară.

Într-una din zile se înfățișă tatăl lui Tembi cerînd să vorbească stăpînului. În fața lui deznodă o bucată de pînză, o puse pe jos — și iată toate obiectele date dispărute.

— *Nu pot să cred* că Tembi..., protestă Jane.

Aproape bîlbîindu-se de jenat ce era, bărbatul le povesti cum trecuse din întîmplare pe lîngă staulul vitelor și tot din întîmplare își zărise feciorașul așezat pe moviliță lui și jucîndu-se cu tezaurul.

— Bineînțeles că nici n-are habar de valoarea lor, îl dezvinovăți Jane. L-a atras numai faptul că-s lucioase și strălucesc. Avea perfectă dreptate — nu era greu să înțelegi fascinația unui copil la vederea lor, dacă le priveai în lumina lămpii ce scăpăra în argintul și diamantele lucrăturii.

— Bine, bine, și ce-o să facem ? dori Willie să știe, practic ca întotdeauna.

— Îți dai tu seama, exclamă Jane disperată, ocolind răspunsul direct — împielițatul ăsta mic m-a urmărit probabil săptămîni întregi cum trebăluiam prin

casă și se furișa înăuntru cînd întorceam spatele — o clipă doar — iute ca fulgerul.

— Am înțeles, da' ce facem ?

— Trage-i un perdaf și gata, își dădu Jane cu părerea, fără să priceapă de ce se simțea atît de consternată și descumpănită. Era furioasă, dar mai mult mîhnită — în furtișagul ăsta calculat și deliberat se ascundea o insistență de-a dreptul respingătoare, pe care nici în ruptul capului nu o putea asocia cu micul Tembi, cel scăpat de la moarte numai datorită ei.

— Mare scofală perdaful, făcu Willie.

Tembi fu din nou biciuit, de data asta cum scrie la carte, fără șfichiuituri de amenințare și alte prostii de-astea. Îl obligă să se aplece peste genunchii tatălui și să primească loviturile la fundul gol ; iar cînd se ridică, Willie declară satisfăcut :

— O săptămînă n-o să-i mai vină să stea jos.

— Dar, Willie, i-a dat sîngele, îl căină Jane.

Într-adevăr, uitîndu-se după Tembi care se depărta cu mers țeapăn și crăcănat din pricina durerii, cu pumnii la ochi și lacrimile șiroind pe obraji, văzu că turul pantalonilor se umple de pete roșii.

— Și ce-ai vrea să fac ? se zbîrși Willie. Să-i fac un cadou și să-i spun : Bravo, băiete ?

— Dar sînge, Willie ? !

— Nu mi-am dat seama că-l lovesc atît de tare, recunoscu. Cercetă cu atenție nuiaua lungă și flexibilă ce-o ținea încă în mînă, surprins parcă de eficacitatea ei, apoi o aruncă cît colo. — Dureroasă trebuie să fi fost, zise gînditor. Dar, a meritat-o. Hai, gata cu plînsul, Jane. N-o să mai facă.

Jane nu se putea stăpîni. O chinuia gîndul la bătaie ; nici Willie, orice ar fi spus, nu se simțea împăcat cînd își amintea. Tare ar fi vrut să-l dea uitării pe Tembi, măcar un timp, pînă ar fi putut să fie din nou buni cu el.

Dar nu trecu săptămîna și el se înființă cu vechea lui pretenție de a îngriji de copiii lui Jane — acum era destul de mare, spuse, și Jane îi promisese că... Lui Jane îi pieri glasul de uimire. Intră în casă, închizîndu-i ușa în nas ; și cînd își dădu seama că băiatul nu se clintise din prag, tot așteptînd un răspuns din

partea ei, îl trimise pe servitor să-i comunice că n-avea nevoie de un hoț la copiii ei.

După cîteva săptămîni veni din nou, și din nou fu refuzat.

Începu să o pîndească și să-i iasă în drum, uneori de cîteva ori pe zi.

— Stăpînă, stăpîna mea, lasă-mă să muncesc lîngă tine, lasă-mă să muncesc lîngă tine.

Îl refuza de fiecare dată, din ce în ce mai nervoasă.

În cele din urmă, insistența lui obsedantă o făcu să cedeze.

— Nu te iau să-mi îngrijești copiii, dar poți să-mi dai o mînă de ajutor la grădina de zarzavaturi.

Tembi se bosumflă, dar se prezentă la grădină a doua zi, nu la cea din apropierea casei, ci la parcela îngrădită de lîngă tabără, pe care o foloseau băștinașii. Jane angajase un grădinar căruia îi explicase cînd trebuiau plantate diferitele semințe, împrăștiat gunoiul și toate celelalte pentru buna îngrijire a solului. Iar Tembi urma să-l ajute.

Ea personal se ducea destul de rar pe acolo ; treaba mergea și fără ea. Uneori, avînd drum prin preajmă, arunca o privire peste gard și se întîmpla să vadă cum straturile zac grele de legume crescute în zadar — semn că în tabără sosise un nou contingent de africani care încă nu știau să mănînce ceea ce era bun pentru ei. Dar de cînd angajase două bone la copii, își putea petrece mai mult timp la dispensar și la grădină. Se întîlnea deci și cu Tembi, cu care își propusese să se poarte prietenos. Nu era deloc ranchiunoasă, dar sentimentul că nu putea avea încredere în el o făcea să respingă în continuare ideea de a-și lăsa copiii în grija lui. Îi povestea multe despre ei, îi spunea că acum crescuseră și în curînd aveau să se ducă la școală în oraș. Îi spunea să se spele, ca să fie curat, să mănînce cutare și cutare, care-i dădeau sănătate ; îi zicea că trebuie să muncească și să cîștige bani, ca să-și poată cumpăra pantofi — așa își va apăra picioarele de praful plin de atîția microbi ; îl învăța să fie cinstit, să spună întotdeauna adevărul și să dea ascultare oamenilor albi. Tembi se ținea tot timpul după fusta

ei, cît stătea în grădină, uitîndu-se cu săpăliga în mînă şi sorbind-o din ochi.

— Da, stăpînă ; da, stăpîna mea, repeta el întruna. Iar cînd o vedea plecînd o întreba pe un ton tînguios : *Cînd* mai vii ? Vino repede înapoi, stăpîna mea.

De la o vreme începu să-i aducă şi cărţi de-ale copiilor ei, care ajunseseră mult prea zdrenţuite să le mai fie lor de vreun folos.

— Trebuie să înveţi să citeşti, Tembi, îl îndemna ea. Cînd vei vrea să capeţi o slujbă, o să cîştigi mult mai mult dacă ai să spui : Da, stăpînă, ştiu să citesc şi să scriu. Atunci o să poţi nota mesajele telefonice şi să-ţi scrii tot ce ai de făcut ca să nu uiţi.

— Da, stăpînă, răspundea Tembi, luînd cu respect cărţile din mîinile ei.

Jane pleca, uitîndu-se de fiecare dată în urmă, stăpînită de un sentiment de stinghereală din pricina acestul devotament atît de total al lui Tembi, şi-l vedea îngenunchind pe pămîntul roşu, mănos, în mijlocul legumelor de un verde strălucitor, cercetînd concentrat desenele straniu colorate şi tipăritura necunoscută lui.

Aşa s-au scurs aproape doi ani.

— Îmi pare că Tembi a scăpat de năravul acela ciudat, îi spunea ea lui Willie. Zău că mi-e de ajutor. Nici nu trebuie să-i spun cînd e vremea însămînţatului. Ştie la fel de bine ca şi mine. Nu mai zic că se duce cu legumele în tabără şi-i convinge pe băştinaşi să le mănînce.

— Pun pariu că mai ciupeşte cîte ceva şi pentru el, chicoti Willie.

— Ah, Willie, sînt sigură că nu face aşa ceva.

Şi avea dreptate. Tembi se considera un apostol al felului de viaţă al omului alb. De cîte ori dezvelea în faţa femeilor indigene coşurile în care zăceau frumos rînduite legumele, spunea cu toată seriozitatea :

— Cea-bună-la-inimă zice că e bine să mîncăm toate astea. Zice că dacă le mîncăm, n-o să mai fim bolnavi. Şi vorbele lui erau mult mai convingătoare decît toată propaganda ei de atîţia ani.

Împlinise aproape unsprezece ani cînd a început din nou să le facă greutăţi. Jane îşi trimisese cei doi copii mai mari la internat, concediase bonele şi se hotărîse să angajeze un piccanin la spălatul rufelor celorlalţi

copii. Nu se gîndise la Tembi, ci-l luase pe fratele mai mic al acestuia.

Tembi se înfiinţă, ca şi în alte dăţi, la uşa din spate, cu ochi scăpărători şi haine curate şi îngrijite, şi-i zise cu reproş :

— Stăpînă, mi-ai promis, stăpînă, că am să lucrez pentru tine.

— Dar Tembi, lucrezi pentru mine, la grădină.

— Stăpînă, stăpîna mea, spuneai că dacă o să iei un piccanin în casă, acela voi fi eu.

Jane rămase neînduplecată. După părerea ei, Tembi mai trebuia încă pus la încercare. O punea pe gînduri această latură insistentă, revendicativă, nerăbdătoare a caracterului său, din pricina căreia nu considera potrivită prezenţa lui în preajma copiilor. În plus, îi plăcea frăţiorul lui, un Tembi mai blînd, mereu surîzător, bucălat, care se juca plin de veselie cu pruncii în grădină după ce isprăvea cu spălatul şi călcatul rufelor. Nu avea nici un motiv să revină asupra hotărîrii odată luate, îi spuse ea lui Tembi.

Vorbele ei îl necăjiră tare pe băiat. Nu mai ducea coşurile cu legume proaspete din uşă în uşă. Şi nici la grădină nu mai muncea, decît atît cît să n-o lase de tot în paraginä. Îi pierise tot cheful.

— Ştii, îi zise ea lui Willie, pe jumătate indignată, dar şi amuzată. Tembi se poartă de parcă ar avea vreun drept asupra noastră.

Nu trecu multă vreme şi Tembi veni la Willie să-i ceară îngăduinţa să-şi cumpere o bicicletă. Cîştiga zece şilingi pe lună, dar regulamentul interzicea oricărui indigen care cîştiga mai puţin de cinsprezece şilingi să-şi cumpere bicicletă. Indigenul care cîştiga cinsprezece, îşi păstra cinci pentru nevoile personale, dădea zece lui Willie şi se angaja să rămînă la fermă pînă îşi plătea datoria. Asta însemna doi ani, sau chiar mai mult.

— Nu, răspunse Willie, ce să facă un piccanin ca tine cu o bicicletă ? Bicicletele sînt pentru oameni mari.

A doua zi, bicicleta copilului lor cel mare fu găsită în tabără, rezemată de coliba lui Tembi. Nici măcar nu se ostenise să-şi tăinuiască furtul ; luat la întrebări, tăcu. În cele din urmă zise :

— Nu știu de ce am furat-o. Nu știu.

Izbucni în plîns și fugi să se ascundă în hățiș.

— Trebuie să plece de aici, hotărî Willie, descumpănit și supărat.

— Dar părinții lui, și toată familia, locuiesc aici în tabără, obiectă Jane.

— Nu îngădui hoți la ferma mea, i-o tăie Willie.

Însă înlăturarea lui Tembi însemna mai mult decît alungarea unui hoț : scăpau astfel de o problemă căreia familia McCluster nu-i putea face față. Jane își dădu deodată seama că va fi o adevărată ușurare să nu mai vadă ochii aceia arzători și atît de stăruitori ai lui Tembi ; totuși, cugetul nu îi era împăcat.

— Ce să zic, sper să-și găsească ceva de lucru pe la vreo fermă din apropiere.

Dar Tembi nu se lăsă dus cu una cu două. Cînd auzi de hotărîrea lui Willie, izbucni într-un plîns sfîșietor, ca de copil mic. Apoi fugi în spatele casei și izbi cu pumnii în ușa bucătăriei, pînă cînd Jane se îndură să deschidă.

— Stăpînă, stăpîna mea, nu-l lăsa pe stăpîn să mă alunge.

— Tembi, trebuie să pleci dacă așa spune stăpînul.

— Eu lucrez pentru tine, stăpînă, sînt servitorul tău, lasă-mă să stau. Am să lucrez în grădină și n-o să mai cer nici un ban în plus.

— Îmi pare rău, Tembi.

Tembi se uită lung la ea și pe fața lui, cu obrajii scofîlciți fără veste, se citi suferința și neîncrederea — nu și-ar fi putut închipui că Jane n-o să-i țină partea. Tocmai atunci, de după colțul casei apăru frățiorul lui, aducînd copilul cel mic al lui Jane. Tembi se repezi spre ei și se azvîrli peste fratele său, făcîndu-l să se dea cîțiva pași îndărăt, dezechilibrat, reușind cu greu să nu scape copilașul din brațe. Jane sări să-și scape pruncul, după care îl trase pe Tembi de pe frate-său care era numai zgîrieturi și mușcături pe față și pe mîini.

— Atît ți-a fost, băiete, zise cu răceală. Dacă nu părăsești ferma pînă-ntr-o oră, pun poliția pe urmele tale.

După cîtăva vreme se interesară la tatăl lui dacă băiatul își găsise ceva de lucru. Era grădinar la o fermă

din vecini, sună răspunsul. Întîlnindu-i pe acei vecini, îi întrebară despre Tembi, dar nu aflară decît lucruri vagi : Tembi era un muncitor ca oricare altul, fără trecut.

Odată, tatăl lui Tembi le spuse că fusese „bucluc" pe-acolo și că băiatul se mutase la altă fermă, mult mai departe. Apoi i se pierdu urma ; umbla vorba că se înhăitase cu o șleahtă de tineri care o luase în sud, spre Johannesburg, să lucreze în minele de aur.

Soții McCluster uitară de Tembi. Erau bucuroși că reușiseră să-l alunge din gîndurile lor. Se considerau stăpîni buni ; muncitorii îi respectau pentru bunătatea și corectitudinea lor, în timp ce afacerea Tembi rămăsese la fel de dură și de greu de asimilat în conștiința lor, ca un grăunte de nisip ce scrîșnește între dinți. Numele lui le trezea emoții stînjenitoare, nemotivat de altfel, conform concepției lor despre bine și rău. Treptat, ajunseră chiar să uite a-l mai întreba pe tată despre soarta lui : devenise și el unul dintre mulții indigeni care dispar pur și simplu din existența stăpînilor, după ce au părut atît de intim integrați în ea.

Cam după patru ani de la această întîmplare, furtișagurile începură din nou și prima păgubită fu casa familiei McCluster. Făptașul s-a strecurat într-o noapte înăuntru și a luat următoarele obiecte : o haină groasă de iarnă și bastonul lui Willie, două rochii vechi de-ale lui Jane, un maldăr de hăinuțe ale copiilor și o tricicletă veche și stricată. Sertarul cu bani n-a fost atins.

— Ciudate gusturi a mai avut hoțul ăsta, se minunară ei.

Cu excepția hainei lui Willie, celelalte articole erau lipsite de valoare. Anunțară poliția care făcu cercetările de rutină în tabără. *Concluzia :* hoțul trebuie să fi cunoscut bine casa, pentru că dulăii n-au lătrat ; și nici profesionist n-a fost, căci cu siguranță l-ar fi interesat banii și bijuteriile.

Ca urmare, poliția n-a făcut nici o legătură între primul jaf și cel de-al doilea, care s-a petrecut la o fermă din vecini. De acolo au fost furate ceasuri, o pușcă și bani. Au urmat altele asemănătoare. Era deci vorba de o bandă organizată, ziceau cei de la poliție,

și nu un pungaș oarecare, pentru că jafurile erau bine puse la cale și, evident, nu de un singur individ. Otrăveau cîinii de pază ; alegeau momentele prielnice, cînd servitorii nu erau în casă ; și în două situații, cineva se strecurase printre zăbrele atît de apropiate, încît numai un copil ar fi reușit această performanță.

Tot ținutul vuia ; și vechea încrîncenare dintre albi și negri, ce dormita de mai multă vreme, dar ar fi putut oricînd izbucni cu aceeași violență, căpătă acum forme urîte. Glasurile albilor clocoteau de ură cînd se adresau servitorilor — inutilă înverșunare, căci chiar dacă ei erau cei care ofereau informații hoților, tot n-ar fi avut ce măsuri să ia împotriva lor. Cel mai de încredere servitor se putea dovedi, într-o bună zi, a fi jefuitor. În acest răstimp, cît a ținut teroarea, se petrecură tot felul de lucruri neplăcute ; stăpînii plătiră mult mai multe amenzi pentru biciuirea oamenilor ; din ce în ce mai mulți muncitori fugeau peste granița pe teritoriul portughez ; iar atmosfera era încinsă pînă la explozie de mînia aceea clocotitoare, gata oricînd să se transforme în răzmeriță. Pînă și Jane se trezi întrebîndu-se : „Ce rost mai are tot ce facem noi ? Îmi pierd timpul îngrijindu-i și ajutîndu-i pe nenorociții ăștia ! Și cu ce mă aleg ? Nici urmă de recunoștință din partea lor".

Cum jafurile se țineau lanț, Willie zăbreli toate ferestrele și cumpără doi ditamai dulăi fioroși. ceea ce o făcu pe Jane să se neliniștească și să se simtă prizonieră în propria ei casă.

Ce bucurie mai era și asta, să admiri printre gratii minunatul peisaj montan și întinderea verde și umbroasă a brusei ? Iar cînd ieșea din casă și se îndrepta spre magazie însoțită de mîrîiturile ostile ale javrelor, pentru care orice individ, alb sau negru, era un dușman, ei bine, situația devenea exasperantă. Cerberii ăia mușcau pe oricine se apropia de casă — aproape că-i era frică să-și mai lase copiii afară. Cu toate acestea, nici nu trecură bine trei săptămîni de cînd fuseseră achiziționați cînd, într-o dimineață, fură găsiți zăcînd întinși la soare, morți ca toți morții, cu boturile înecate în spumă și ochii sticloși : otrăviți.

— Semn că trebuie să ne mai așteptăm la o vizită, spuse Willie cătrănit ; povestea începea să-l enerveze

peste măsură. Urmă iritat : Dar dacă ne-am hotărît să trăim în țara asta blestemată, trebuie să suportăm și consecințele.

Vorbea și el ca să nu tacă.

Dar nu era singurul care se exprima astfel în acele zile — mulți dintre cei care, în vremuri obișnuite, se considerau statorniciți și mulțumiți de viața lor, izbucneau acum în exclamații furioase și sarcastice la adresa „țării ăsteia blestemate". Pe scurt, toți erau cu nervii în pioneze.

Nu mult după otrăvirea cîinilor, Willie fu nevoit să plece la oraș — drum de treizeci de mile, nu mai mult. Jane n-avea chef să meargă ; îi displăcea ideea să gonească o zi întreagă și pe o asemenea fierbințeală. Așa că Willie se duse singur.

Jane își petrecu dimineața la grădină, cu copiii cei mici. Îi lăsă să se joace lîngă rezervorul de apă, cîtă vreme ea jalonă o nouă parcelă de răsaduri : nu se gîndea la nimic anume, doar mîinile mînuiau cu pricepere sfoara și țărușii de lemn. Deodată, simți o nevoie irezistibilă să se uite în spate și se întoarse brusc, șoptind involuntar : „Tembi !" Aruncă priviri sălbatice în jur ; mai tîrziu își aminti că avusese chiar impresia că-i auzise vocea strigînd-o. Se aștepta să vadă un negrișor subțirel, cu fața gravă, îngenuncheat între straturile de legume, cufundat cu nasul într-o carte zdrențăroasă, plină de poze. Timpul păru să se dilate și să se scurgă concomitent, cu repeziciune : era buimacă ; trebui să se uite foarte atent la propriii ei copii ca să se dezmeticească și să priceapă cît trecuse de cînd îi călca Tembi pe urme în acea grădină.

Întoarsă acasă, rămase în verandă să coasă ceva. La un moment dat se ridică să-și ia un pahar cu apă și cînd reveni, coșul de lucru dispăruse. În primul moment își zise că are orbul găinii. Se apucă să-l caute peste tot, deși știa foarte bine că fusese acolo lîngă fotoliu doar cu cîteva clipe înainte. Însemna că un băștinaș stătuse pitulat printre tufe, foarte aproape de casă, și-o urmărise în tot acest timp. Neplăcut gîndul. Vechea neliniște puse din nou stăpînire pe ea, și fără să știe de ce, îi răsări iarăși în minte numele de „Tembi". Se duse glonț la bucătar :

— Ai mai auzit ceva de Tembi în ultima vreme ?

Reieşi că nimeni nu mai auzise nimic despre el. Plecase la „Minele aurifere". Părinţii rămăseseră fără vreo veste de ani de zile.

— Dar de ce coşul de lucru ? murmură Jane temătoare. De ce atîta risc pentru un fleac ca ásta ? Nebunie curată.

În după-amiaza aceleiaşí zile, pe cînd copiii se jucau în grădină şi Jane dormea la ea în cameră, cineva intră tiptil în dormitor şi-i luă pălăria mare de grădinărit, şorţul şi rochia pe care le purtase în acea dimineaţă. Trezindu-se şi descoperind lipsa lor, Jane începu să tremure de spaimă şi furie în acelaşi timp. Era singură în casă ; şi sentimentul că era urmărită îi făcu pielea ca de gîscă. Trecu din cameră în cameră, privind în jurul ei, aşteptînd să zărească apărînd de după vreun dulap ochii mari şi imploratori ai lui Tembi, urmărind-o neogoiţí, precum ochii unui mort.

Se uită instinctiv spre drum de unde trebuia să apară Willie. Ah, dacă Willie ar fi fost acolo, ar fi lăsat totul în seama lui şi ea s-ar fi simţit în siguranţă : Jane era genul de femeie care depindea foarte mult de acel sprijin invizibil pe care-l oferă un soţ. Nu realizase, pînă în acea după-amiază, cît de mult depindea de el ; şi această descoperire — de care se părea că ştia şi hoţul — o făcu să se simtă nefericită şi neliniştită. Ar fi trebuit să fie în stare să se descurce singură, nu să aştepte neajutorată întoarcerea bărbatului. „Trebuie să fac ceva, trebuie să fac ceva", repeta ea întruna.

După-amiaza era lungă, fierbinte, însorită. Cu toate simţurile la pîndă, Jane aştepta în verandă, cu mîna la ochi, privind în lungul drumului, doar o zări maşina lui Willie. Chinuitoare aşteptare. Căuta din ce în ce mai des spre brusa din faţa casei, ce se întindea pe mile întregi, o mare de vegetaţie pitică de un verde închis, mai închis acum din pricina umbrelor lungi ale ceasurilor tîrzii. Ceva o făcu să sară în picioare şi, traversînd grădina, să se apropie de tufăriş. Se opri la marginea lui, străpungînd cu privirea desişul pentru a descoperi ochii aceia negri şí stăruitori, şi strigă :

— Tembi, Tembi !

Linişte deplină.

— N-am să te pedepsesc, Tembi, imploră ea. Vino la mine.

Aşteptă, încordîndu-şi auzul, să desluşească şi cea mai mică mişcare a rămurişului sau rostogolirea vreunei pietre. Dar brusa rămînea tăcută sub soarele dogoritor ; chiar şi păsările erau toropite de căldură ; frunzele atîrnau nemişcate.

— Tembi ! strigă din nou, întîi imperativ, apoi cu un tremur în voce. Ştia că este acolo, pitulat în spatele unui copac sau după o tufă, aşteptînd-o, la rîndul lui, să găsească acel cuvînt anume, să rostească acele vorbe care să-l facă să-şi recapete încrederea în ea. O înnebunea gîndul că el se afla atît de aproape de ea şi că nu-l putea atinge mai mult decît ar fi atins o umbră.

— Tembi, ştiu că eşti acolo. Coborîse vocea şi-i dăduse o intonaţie persuasivă. Vino să vorbim. N-am să spun nimic poliţiei. Nu potí avea încredere în mine, Tembi ?

Nici un sunet, nici o şoaptă de răspuns. Încercă să-şi elibereze mintea de orice alt gînd, ca să lase loc numai acelor cuvinte de care avea nevoie. Iarba prinse a se undui în adierea molcomă a înserării şi frunzele tresăriră de cîteva ori ; lumina căpătase o nuanţă caldă, blîndă, semn că soarele avea curînd să scapete spre asfinţit ; frunzişul se acoperise de o irizare roşietică, iar înaltul cerului părea să fi strîns în el toată strălucirea din timpul zilei. Jane tremura atît de violent încît nu se mai putea ţine pe picioare ; era un tremur interior, izvorînd din străfundul fiinţei ei, ca o rană ce sîngera nevăzută. Încercă să se stăpînească. Îşí zise : „E o prostie ! Cum să mă tem în asemenea hal de micul Tembi ? Cum să mă tem ?“ Îşi controlă vocea şi zise răspicat şi categoric :

— Tembi, te porţi prosteşte. Ce rost are să furi tot felul de lucruri, ca un copil prostuţ ? Poate că acum te descurci, şí-ţi merge, dar mai devreme sau mai tîrziu o să te prindă şi-o să te bage la închisoare. Nu vrei asta, nu-i aşa ? Ascultă-mă acum bine. Ieşi de-acolo şí arată-mi-te ; cînd o veni stăpînul, am să-i explic, am să-i spun că-ţi pare rău şí ai să te poţi întoarce să lucrezi la grădină. Nu-mi place să mă gîndesc la tine ca la un hoţ, Tembi. Hoţii sînt oameni răi.

Se opri. Liniştea se lăsă din nou în jurul ei ; o înconjură ca un val de frig, de parcă un nor trecuse deasupra ei, furînd căldura soarelui. Umbrele se înde-

siseră irizația dispăruse, frunzele apăreau cenușii, reci. Înțelese că Tembi n-avea să iasă acum din ascunzătoare. Nu găsise cuvintele potrivite pentru a-l convinge.

— Ești un băiat mic și prostuț, decretă în fața brusei ce-o asculta. Tare m-ai supărat, Tembi.

O luă încet spre casă, încercînd să meargă cît mai calm și maiestuos, știind că Tembi o urmărește, stăpînit de un gînd al lui pe care ea nu-l putea ghici.

Cînd Willie sosi de la oraș, obosit și iritat ca întotdeauna după o zi întreagă de condus, discuții, cumpărături, îi povesti, alegîndu-și cu multă grijă cuvintele, despre cele întîmplate. Cînd îi zise cum îl chemase pe Tembi de la marginea brusei, Willie o privi blînd și întrebă :

— Draga mea dragă, și crezi că asta ar folosi la ceva ?

— Dar, Willie, este atît de îngrozitor . . .

Buzele începură să-i tremure cu voluptate ; își lăsă capul pe umărul lui, izbucnind în plînsul eliberator.

— N-ai de unde ști că e Tembi.

— Ba da, el e. Cine altcineva ? Băiețaș prostuț. Micul și prostuțul meu Tembi...

Îi fu imposibil să mănînce. După cină zise deodată :

— O să vină aici la noapte. Sînt sigură.

— Ești chiar atît de sigură ? întrebă Willie foarte serios, pentru că avea un mare respect pentru intuițiile irațională ale nevesti-sii. Oricum, nu-ți face griji, sîntem pregătiți să-l primim.

— Măcar de m-ar lăsa să-i vorbesc, zise chinuită.

— Să-i vorbești ! pufni Willie. Pe dracu' ! La închisoare cu el. Acolo-i locul lui.

— Dar, *Willie* . . . protestă Jane, deși știa foarte bine că acolo avea să ajungă Tembi.

Încă nu era ora opt.

— Pregătesc pușca lîngă pat, plănui el. A furat o pușcă, nu-i așa, de la ferma de peste rîu. Poate fi periculos.

Ochii albaștri îi străluceau ; măsura camera în sus și-n jos, cu mîinile vîrîte în buzunare agitat și emoționat : părea să-l încînte ideea de a-l prinde pe Tembi, ceea ce o făcu pe Jane să-l privească cu răceală. Și tocmai atunci se auzi un zgomot din dormitorul alătu-

rat. Săriră amîndoi și ajunseră la ușă în același timp. Tembi stătea acolo, privindu-i, cu mîinile goale atîrnînd pe lîngă trup. Deși crescuse, părea același băiețel slăbuț și mlădiu, cu fața lungă și ochii mari și grăitori. Văzîndu-l, Jane îngăimă cu voce slabă :

— Willie...

Dar Willie din doi pași fu lîngă el și-l apucă de braț ; criminalul nu făcu nici un gest de împotrivire.

— Pungaș mucos ce ești... izbucni mînios, însă pe un ton de parcă în fața lui nu s-ar fi aflat un tîlhar periculos, care prădase nu știu cîte case, ci un copil neastîmpărat, prins la furat mere. Tembi nu-i răspunse ; ochii săi continuau s-o fixeze pe Jane. Tremura ; un băietan, asta era.

— De ce n-ai venit cînd te-am chemat ? Ești atît de nesăbuit, Tembi.

— Mi-a fost teamă, stăpînă, șopti abia auzit.

— Taci, Jane, o repezi Willie. Bineînțeles că anunțăm poliția. Ce-ți închipui ! Și ca și cînd simțea el însuși nevoia să-și amintească acest amănunt, zise : În fond, individul e un criminal.

— Nu-s băiat rău, îngăimă el privind implorator spre Jane. Stăpînă, stăpîna mea, nu-s băiat rău.

Dar ea nu mai putea stăpîni situația, lăsase totul în seama soțului ei.

Willie nu prea știa ce să facă. În cele din urmă se îndreptă hotărît spre dulap, scoase pușca și i-o dădu lui Jane.

— Tu stai aici, ordonă el. Eu mă duc să dau un telefon la poliție. Ieși, lăsînd ușa deschisă, iar Jane rămase pe loc, ținînd pușca și așteptînd țîrîitul telefonului.

Se uită nehotărîtă la pușcă, apoi o sprijini de pat și șopti :

— De ce ai furat, Tembi ?

— Nu știu, stăpînă, spuse plecînd capul.

— Nu se poate să nu știi.

Nici un răspuns. Lacrimi prinseră să-i curgă pe obraji.

— Ți-a plăcut la Johannesburg, Tembi ?

Nici un răspuns.

— Cît ai stat acolo ?

— Trei ani, stăpînă.

— De ce te-ai întors ?
— M-au închis, stăpînă.
— De ce ?
— N-aveam permis.
— Ai evadat ?
— Nu, m-au ţinut o lună şi mi-au dat drumul.
— Tu ai furat prin casele de pe-aici ?

Tembi aprobă cu o mişcare a capului, fără să-şi ridice ochii spre ea.

Jane era derutată. Îşi zise cu tărie : „Asta-i un băiat periculos, lipsit de scrupule şi foarte viclean". Apucă din nou puşca. Dar greutatea ei, răceala oştilă a metalului o făcură să regrete gestul. O puse deoparte cu o mişcare brutală.

— Ascultă-mă bine, Tembi, şopti.

De afară din coridor răsuna vocea fermă şi încrezătoare a lui Willie.

— Da, domnule ofiţer, îl avem aici. A lucrat la noi acum cîţiva ani. Da.

— Tembi, şopti Jane precipitat. Eu ies din cameră. Trebuie să fugi repede. Cum ai intrat aici ? Pînă acum nu-şi pusese această întrebare.

Tembi se uită spre fereastră. Jane îi urmă privirea şi văzu gratiile forţate — un trup subţire se putea strecura pe acolo, într-o latură, foarte uşor.

— Înseamnă că eşti foarte puternic. Dar acum nu-i nevoie să ieşi tot pe acolo. Ai să pleci pe uşa aceea — arătă spre uşa livingului — ajungi în verandă şi fugi în brusă. Du-te în alt ţinut, caută-ţi o slujbă cinstită şi isprăveşte cu hoţiile. Vorbesc eu cu stăpînul. Să spună poliţiştilor că ne-am înşelat. *Hai, Tembi...* îl îndemnă ea zorindu-l şi părăsi camera. Willie vorbea încă la telefon, cu spatele la ea.

Bărbatul înalţă capul, o privi năuc şi izbucni :

— Jane, eşti nebună. Iar în telefon : Da, veniţi repede. Trînti receptorul în furcă şi se întoarse spre Jane. Ştii că o s-o ia de la capăt, da ? Se repezi în dormitor.

Dar nu era nevoie să se repeadă. Tembi stătea acolo unde-l lăsaseră, cu pumnii la ochi, ca un copil.

— Ţi-am spus să fugi, strigă Jane mînioasă.

— E nebun, făcu Willie şi apucă puşca. Dar, ca şi Jane mai înainte, se simţi ridicol cu ea în mînă, aşa că o lăsă iarăşi jos.

Se aşeză pe pat şi se uită la Tembi cu aerul unui om tras pe sfoară.

— Ei, să fiu al dracului. Nu mai pricep nimic, asta e.

Fără să se clintească din loc, Tembi îşi plecase capul şi plîngea. Plîngea şi Jane. Willie era din ce în ce mai furios. În cele din urmă părăsi camera, trînti uşa în urma lui şi explodă :

— Fir'ar a dracului. Au înnebunit cu toţii.

La scurtă vreme sosi poliţia şi lucrurile îşi urmară cursul firesc într-o asemenea situaţie. Luat la întrebări, Tembi dădu din cap afirmativ : recunoştea totul. Apoi i-au pus cătuşele şi dus a fost.

Willie reveni în dormitor la Jane care se trîntise pe pat şi plîngea în hohote. O bătu consolator pe umăr :

— Gata cu plînsul. S-a isprăvit. N-avem ce face.

— Trăieşte numai datorită mie, hohoti ea. De-asta e cumplit. Şi acum e dus la închisoare.

— Lor nu le pasă de închisoare. Pentru ei nu este dezonorant, cum este pentru noi.

— Dar o să păţească şi el ca atîţia alţii, să-şi petreacă viaţa din închisoare în închisoare.

— Şi ce dacă ? Cu exasperarea aceea blîndă şi stăpînită a soţului, o ridică şi-i oferi batista lui. Gata, gata, bătrînico, îi ceru el. Zău, termină. Sînt obosit. Vreau să mă culc. Dracu' m-a luat cît am bătut străzile alea toată ziua iar mîine mă aşteaptă o zi grea cu tutunul. Începu să-şi scoată cizmele.

Jane se opri din plîns şi se dezbrăcă şi ea.

— E ceva oribil în toată povestea asta, spuse ea neliniştită. Nu pot să uit. Şi drept încheiere : Ce-a *vrut*, Willie ? În tot acest timp, ce-a vrut el, de fapt ?

Fecioara neagră

SÎNT UNELE ŢĂRI în care nu se poate spune că înfloresc artele, ca să nu mai vorbim de Artă cu A mare. De ce există o atare situaţie e greu de spus, deşi, bineînţeles, fiecare dintre noi şi-ar putea expune teoriile în această privinţă. Căci se întîmplă uneori ca şi în pămîntul cel mai sterp să răsară acele flori care devin simbol al vieţii şi încununare a ei, şi tocmai din această pricină este greu de înţeles de ce solul Zambeziei dă naştere la plante atît de zgîrcite în frumuseţe.

Zambezia este o ţară aspră, pîrjolită de soare, virilă, hotărîtă, dispreţuind rafinamentele şi sensibilitatea, dar sînt şi alte ţări cu asemenea particularităţi, care au produs opere de artă, chiar dacă stîngace. Zambezia este, pentru a folosi un termen blînd, nepăsătoare la acele idei adînc înrădăcinate în alte părţi ale lumii cum sînt libertatea, fraternitatea şi altele de soiul ăsta. Totuşi sînt oameni, şi încă de cea mai bună credinţă, care susţin că arta nu se poate manifesta în absenţa unei minorităţi al cărei timp liber să fie asigurat de o majoritate ce trudeşte din greu. Şi nu se poate spune că acestei minorităţi din Zambezia îi lipseşte timpul liber.

Zambezia — dar destul ; din consideraţie pentru noi şi pentru acurateţea ştiinţifică, să ne ferim a trage concluzii. Mai ales dacă ne amintim de respectul aproape nostalgic pe care îl manifestă oamenii acestor meleaguri ori de cîte ori apare în mijlocul lor un artist adevărat.

Să luăm, de exemplu, cazul lui Michele.

A ieşit din lagărul de prizonieri pe vremea cînd Italia devenise un fel de aliat onorific în timpul celui de-al doilea război mondial. Atmosfera era foarte încordată printre autorităţi, căci una este să răspunzi de mii de prizonieri de război pe care trebuie să-i tratezi conform unor regulamente prestabilite ; şi cu totul

altceva să te trezeşti de pe o zi pe alta cu aceleaşi mii transformate, printr-o abilă scamatorie politică internaţională, în camarazi de arme. Mulţi dintre ei au preferat să rămînă în lagăre ; acolo, cel puţin, căpătau de mîncare şi aveau unde să doarmă. Alţii s-au dus să lucreze ca muncitori pe pămînturile fermelor, dar aceştia nu erau prea numeroşi, căci deşi fermierii aveau întotdeauna nevoie de forţă de muncă, nu ştiau cum să se poarte cu muncitorii albi : era un fenomen fără precedent în această ţară. Mai era a treia categorie, a celor care îndeplineau tot felul de activităţi ocazionale în jurul oraşelor, mereu cu ochii în patru din pricina sindicatelor muncitoreşti care nici nu-i acceptau ca membri şi nu erau nici de acord ca ei să muncească.

Greu, tare greu cu mulţimea asta de oameni. Dar, din fericire, războiul a luat curînd sfîrşit, aşa că ei au putut merge acasă.

Greu şi pentru autorităţi, cum s-a mai spus ; din acest motiv erau cu atît mai dornice să obţină cît mai multe avantaje de pe urma acestei situaţii ; şi nu încăpea nici o îndoială că Michele reprezenta un asemenea avantaj.

Talentele lui au fost descoperite pe cînd se afla încă în prizonierat. Se construise o biserică în lagăr şi Michele executase decoraţiunea interioară. Locaşul a devenit astfel un punct de atracţie turistică : avea acoperiş de tablă, iar pereţii erau pictaţi de sus şi pînă jos cu fresce reprezentînd ţărani oacheşi la cules de vie, italience frumoase dansînd, copii doloşani, cu ochi mari şi negri. În mijlocul acestor scene atît de încărcate din viaţa italienilor, apărea Fecioara cu pruncul, zîmbind cu generozitate, fericită că poate umbla liberă printre ai ei.

Doamnele iubitoare de cultură, care mituiseră autorităţile să fie lăsate să intre în lagăr, spuneau : „Sărmanul, ce dor trebuie să-i fie de casă". Şi se rugau să li se îngăduie să-i dăruiască artistului o jumătate de coroană. Altele erau indignate. La urma urmei, individul era prizonier, capturat pe cînd lupta împotriva dreptăţii şi democraţiei, şi ce drept avea el să protesteze ? — căci aşa considerau ele picturile lui, ca pe un semn de protest. Se găsea ceva acolo în Italia care

să nu existe şi aici în Westonville, capitala şi buricul Zambeziei ? Nu erau oare şi aici munţi şi soare din belşug şi bebeluşi rotofei şi fete drăguţe ? Nu creşteau oare şi la noi — dacă nu struguri, măcar lămîi şi portocale şi flori din belşug ?

Oamenii erau deprimaţi — resimţeau disperarea nostalgiei pe care o emanau pereţii pictaţi ai acelei bisericuţe simple şi reacţionau fiecare după cum le era firea.

Dar după eliberarea lui Michele, şi-au amintit de talentul lui. Cînd vorbeau de el, îl numeau „artistul ăla italian". De fapt, de meserie era zidar. Şi cu siguranţă că se exagera în privinţa virtuţilor acelor fresce. Într-o ţară în care se practică frecvent pictura murală, nici n-ar fi fost luate în seamă.

Cînd una dintre doamnele vizitatoare veni în goana maşinii în lagăr să-i ceară să facă portretele copiilor ei, Michele a răspuns că nu se pricepe la aşa ceva. Dar în final acceptă. Drept care îşi luă o cameră în oraş, unde duse la bun sfîrşit cîteva portrete frumoase ale copiilor. Urmară alte portrete ale copiilor prietenelor doamnei respective. Cerea zece şilingi de bucată. Apoi una din doamne şi-a dorit şi ea un portret. Pentru treaba asta ceru zece lire ; muncise o lună întreagă. Femeia s-a indignat foarte, dar a plătit.

După care Michele s-a refugiat în camera lui cu un prieten şi au stat acolo şi au băut vin roşu de la Cape şi au vorbit despre acasă. Cît l-au ţinut banii, n-a fost chip să-l mai convingă cineva să facă alte portrete.

Bineînţeles, doamnele au vorbit îndelung despre demnitatea muncii, subiect în care ele erau foarte versate ; şi mai că ar fi dus discuţia pînă într-acolo încît să-l compare pe el, albul, cu un cafru, pentru că nici acesta nu înţelegea ce înseamnă demnitatea muncii.

Concluzia lor a fost că Michele dădea dovadă de nerecunoştinţă. Una dintre doamne i-a luat urma şi cînd l-a găsit zăcînd pe un pat de campanie la umbra unui copac, cu o sticlă de vin alături, s-a pus să-i vorbească, foarte sever, despre barbaria lui Mussolini şi despre uşurătatea temperamentului italian. Apoi i-a ordonat să-i facă, fără zăbavă, portretul în noua ei

rochie de seară. Michele a refuzat-o, iar doamna a plecat foarte supărată.

S-a întîmplat ca femeia asta să fie soţia unuia dintre cei mai importanţi cetăţeni ai oraşului, un general sau cam aşa ceva, care tocmai se ocupa de proiectarea unei parade militare sau a unui spectacol oferit de armată în folosul populaţiei civile. Săptămîni în şir în oraş nu se mai vorbise despre altceva decît despre spectacol. Ne plictisiserăm de dansuri, baluri mascate, iarmaroace, tombole şi alte distracţii de caritate. Nu greşea prea mult cine spunea că în timp ce unii mureau pentru libertate, alţii dansau pentru ea. Toate trebuie să aibă o limită. Deşi, cînd s-a sfîrşit şi războiul, şi miile de trupe staţionate în ţară au trebuit să plece acasă — pe scurt, cînd distracţiile nu mai puteau fi considerate o îndatorire, s-au auzit multe voci exclamînd că nicicînd viaţa nu va mai fi la fel ca pînă atunci.

Pînă una alta, Parada avea să fie o schimbare binevenită pentru noi toţi. Domnii militari care veniseră cu propunerea judecau altfel. Intenţia lor era să ne dea o lecţie morală făcîndu-ne o idee despre ce înseamnă cu adevărat războiul. Articolele din ziare nu erau suficiente. Şi ca să fie totul foarte limpede, hotărîseră să bombardeze un sat chiar sub ochii noştri.

Dar mai întîi trebuia construit satul.

Aşa s-a făcut că Generalul şi subalternii lui s-au fîţîit o zi întreagă în colbul roşu al terenului de paradă sub soarele arzător, înconjuraţi de materiale de construcţie, în timp ce hoarde de muncitori africani alergau care încotro cu panouri şi cuie, încercînd să alcătuiască ceva ce aducea a sat. Se dumiriseră şi ei că trebuiau să înalţe un sat în toată legea ca să aibă ce distruge ; şi numai asta avea să coste mai mult decît li se pusese la dispoziţie pentru întreaga distracţie. Generalul s-a dus acasă enervat la culme, iar nevastă-sa i-a spus că ceea ce le lipsea lor în acel moment era un artist, adică Michele. Nu că îi dădea ghes dorinţa de a-i face bine italianului ; pur şi simplu nu suporta gîndul că individul zăcea acolo şi cînta, cînd era atîta treabă de făcut. Soţul i-a declarat că blestemat să fi fost şi n-ar fi cerut favoruri de la un pîrlit de macaronar, rămînînd deci în sarcina ei delicata

misiune diplomatică de a-l convinge, lucru pe care ea îl refuză. Avea o altă metodă de a rezolva problema : îl trimise pe un oarecare căpitan Stoker să-l aducă pe artist.

Căpitanul îl găsi pe acelaşi pat de campanie, sub acelaşi copac, cu pantalonii suflecaţi şi cămaşa fără guler ; neras, uşor abţiguit, avea sticla lîngă el, pe pămînt. Cînta o melodie atît de sălbatică, de tristă, încît militarul se opri jenat. Stătea la zece paşi de individul ăsta deocheat şi deodată se simţi copleşit de poziţia umilitoare în care se afla. Cu un an în urmă, omul din faţa lui fusese un duşman de moarte care trebuia împuşcat fără reţinere. Şase luni mai tîrziu, devenise prizonier de război. Şi uite-l cum zăcea acum cu genunchii ridicaţi, îmbrăcat cu o cămaşă murdară care fără îndoială făcuse odată parte din uniforma militară. În mintea Căpitanului, situaţia se cristaliză în dorinţa de a fi salutat cum se cuvine de către Michele.

— Piselli ! pronunţă tăios.

Michele întoarse capul şi-l privi pe Căpitan de la orizontală.

— Bună dimineaţa, salută politicos.

— Eşti căutat, îl informă Căpitanul.

— De cine ? În sfîrşit se sculă, un omuleţ grăsuliu, cu pielea măslinie. Privirile îi erau ostile.

— Autorităţile.

— S-a terminat războiul ?

Căpitanul, care era şi aşa destul de băţos şi lucitor în uniforma lui spălată şi călcată, îşi dădu capul pe spate, împingîndu-şi bărbia înainte şi încruntîndu-se. Era un bărbat masiv, blond, cu pielea, acolo unde se zărea, cărămizie. Ochii mici şi albaştri îl fixau mînioşi Mîinile roşii, acoperite în întregime cu firişoare subţiri şi zburlite de păr gălbui atîrnau strînse pumn pe lîngă trup. Citind însă dezamăgirea din căutătura lui Michele, Căpitanul se relaxă oarecum.

— Nu, nu s-a terminat, zise. Eşti solicitat să-ţi dai concursul.

— În război ?

— În rezultatul războiului. Îmi închipui că te interesează înfrîngerea nemţilor ?

Michele se uită la el. Artizanul mărunţel cu ochii negri îl scruta pe corpolentul ofiţer cu păr blond şi

ochi albaştri şi reci, gura îngustă, buzele subţiri şi mîinile ca nişte hălci acoperite cu ţepi. După cîteva clipe spuse :

— Mă interesează foarte mult sfîrşitul războiului.

— Atunci ? şuieră printre dinţi Căpitanul.

— Plata ? se interesă Michele.

— Vei fi plătit.

Italianul se sculă în capul oaselor. Ridică sticla în soare, cercetător, apoi luă o înghiţitură. Îşi clăti gura şi scuipă. Ce mai rămăsese în sticlă vărsă în ţărîna roşie, formînd o băltoacă purpurie, bulbucită.

— Sînt gata, spuse.

Îl urmă pe Căpitan la camionul ce-i aştepta şi urcă lîngă şofer, nu în remorcă, aşa cum socotise Căpitanul. Ajunşi la locul Paradei, Stoker află că ofiţerii îl însărcinaseră să se ocupe personal de Michele şi de sat. Ca şi de cei aproximativ o sută de muncitori care şedeau pe cele cîteva petice de iarbă din jur, aşteptînd ordine.

Căpitanul începu să-i explice artistului ce se dorea de la el. Italianul dădu din cap, semn că a înţeles. Apoi flutură din mînă în direcţia africanilor.

— De ăştia n-am nevoie.

— Ai să-l faci singur, un sat întreg ?

— Da.

— Fără nici un ajutor ?

Michele zîmbi pentru prima oară :

— Am să-l fac.

Căpitanul ezită. Nu era din principiu de acord ca albii să îndeplinească munci manuale grele.

— O să ţin totuşi şase care să facă ce-i mai greu.

Michele dădu din umeri ; şi Căpitanul le spuse africanilor să plece, reţinînd doar pe şase dintre ei cu care se întoarse la Michele.

— E cald, făcu italianul.

— Foarte, aprobă Căpitanul. Rămăseseră pironiţi în mijlocul terenului de paradă. Pe margine, copaci, iarbă, abisuri de umbră. Unde stăteau ei, nimic altceva decît praf roşcat, vălătucit de adierea fierbinte.

— Mi-e sete, spuse Michele, zîmbind cu înţeles.

Drept răspuns, buzele crispate ale Căpitanului se lăţiră într-un surîs involuntar. Ochii li se întîlniră. Între ei se născu o undă de complicitate. Pentru Căpitan, micul italian devenise brusc o fiinţă omenească.

— Mă ocup eu de asta, zise şi plecă spre oraş.

Pînă să explice celor în drept situaţia, pînă să completeze formularele şi să pregătească toate cele, se şi făcuse tîrziu după-masa. Cînd reveni la locul cu pricina, aducînd o ladă de coniac de Cape, îi găsi pe Michele şi pe cei şase negri aşezaţi la umbra unui copac. Michele le cînta un cîntec italienesc, iar ei îl acompaniau. Văzîndu-i, Căpitanului i se făcu negru în faţa ochilor. Se apropie de ei şi africanii săriră imediat în picioare în poziţie de drepţi. Doar Michele rămase aşezat.

— Ai spus că faci treaba singur ?

— Da, aşa am zis.

Atunci Căpitanul îi concedie pe africani. Aceştia plecară aruncînd priviri prietenoase lui Michele care le făcu semn cu mîna. Căpitanul era vînăt de furie.

— Nu te-ai apucat încă ?

— Cît timp am ?

— Trei săptămîni.

— Atunci e destul, spuse, fixînd sticla de coniac şi cele două pahare din mîinile Căpitanului. S-a-nserat, observă.

Căpitanul se încruntă o clipă, apoi se lăsă pe iarbă şi umplu paharele.

— Ciao, făcu Michele.

— Noroc, ură Căpitanul. Trei săptămîni, se gîndi el. Trei săptămîni cu prăpăditul ăsta de macaronar afurisit. Goli paharul, îl umplu la loc şi-l puse în iarbă. Iarba era răcoroasă şi moale. Un copac dădea în floare undeva prin apropiere — valuri fierbinţi de parfum erau aduse de adierea vîntului.

— E frumos aici, spuse Michele. O să petrecem de minune împreună. Chiar şi în război sînt clipe de fericire. Şi de prietenie. Beau pentru sfîrşitul războiului.

A doua zi, Căpitanul a ajuns la terenul de paradă abia după prînz. Il găsi pe Michele trîntit la umbră cu o sticlă lîngă el. La un capăt al terenului fuseseră înălţate cîteva panouri, imaginînd doi pereţi şi o parte dintr-un al treilea, precum şi acoperişul povîrnit, sprijinit pe nişte pari.

— Ce-i asta ? întrebă furios Căpitanul.

— Biserica.

— Ce-e-e ?

— Ai să vezi mai tîrziu. E foarte cald.

Privi sticla goală de coniac ce se răsturnase în iarbă. Căpitanul se duse la camion şi se întoarse cu lada. Băură. Timpul trecea. De mult nu mai stătuse Căpitanul pe iarbă la umbra unui copac. La fel de multă vreme trecuse de cînd nu mai băuse atîta. Nu că n-ar fi fost un băutor straşnic, dar se adapta şi el vremurilor şi anotimpurilor. Era un om disciplinat. Acum însă, lenevind pe iarbă lîngă omuleţul acesta pe care nu putea încă să-l socotească altfel decît duşman, fără să-şi fi abandonat disciplina auto-impusă, simţea că nu mai era acelaşi om : pentru un timp fusese scos din condiţia lui obişnuită. Michele nici nu mai conta. Îl asculta povestind despre Italia şi i se părea că auzea vorba unui barbar, sau istorisind despre miticele insule din Marea Sudului, prin care locuri unul ca el ar putea eventual ajunge o singură dată în viaţă. Se trezi spunînd că i-ar plăcea, după război, să facă o călătorie în Italia. De fapt, pe el îl atrăgeau doar Nordul şi popoarele de pe acele pămînturi îndepărtate... Vizitase Germania lui Hitler şi, deşi nu era momentul potrivit să o spună, îl satisfăcuse pe deplin ce văzuse acolo. Apoi Michele îi cîntă cîteva cîntece italieneşti. El o dădu pe cîntece englezeşti. Michele scoase fotografiile soţiei şi copiilor lui care trăiau într-un sat de munte în nordul Italiei. Îl întrebă pe Căpitan dacă era căsătorit. Căpitanul nu pomenea niciodată de chestiunile lui personale.

Îşi petrecuse viaţa în Africa, ba într-o colonie ba în alta, ca poliţist, judecător de pace, comisar al băştinaşilor, sau cu alte asemenea îndatoriri utile. Cînd a început războiul, i-a venit uşor să se înregimenteze rigorii militare. Ura însă existenţa citadină şi avea motive foarte serioase să dorească sfîrşitul războiului. Cea mai mare parte a timpului şi-l petrecuse la staţiile din brusă, uneori în compania a încă unui alb sau doi, alteori singur, departe de constrîngerile civilizaţiei. Întreţinea raporturi cu femeile băştinaşe şi din cînd în cînd se întorcea în oraş unde locuia soţia împreună cu părinţii ei şi copiii. Era mereu chinuit de gîndul că femeia îi era necredincioasă. De cîtăva vreme angajase chiar un detectiv particular care s-o urmărească ; era

însă convins că detectivul era incapabil. Amicii de armată care veneau din L..., unde se afla nevastă-sa, povesteau că o văzuseră distrîndu-se pe la diferite petreceri. După ce se va termina şi războiul ăsta, nu-i va mai fi la fel de uşor să petreacă, ziceau. Dacă aşa stăteau lucrurile, de ce nu se ducea să locuiască acolo, cu ea ? Să pună odată capăt chinului ? Nu putea, ăsta era adevărul. Şi lungul său exil în îndepărtatele posturi din brusă îi oferea tocmai pretextul de care avea nevoie ca să nu se întoarcă acasă. Nu suporta să se gîndească prea mult timp la femeia lui ; ea întruchipa acea parte a existenţei sale pe care nu fusese niciodată în stare, cum s-ar zice, s-o stăpînească.

Dar iată că acum se apucă să-i povestească lui Michele despre ea, precum şi despre muierea lui favorită din brusă, Nadya. Îşi depănă viaţa în faţa italianului pînă cînd băgă de seamă că umbrele copacilor sub care stăteau se întinseseră peste terenul de paradă pînă la tribuna oficială. Se ridică ameţit în picioare, bolborosind :

— Aici se munceşte. Şi tu eşti plătit să munceşti.

— Am să-ţi arăt biserica mea cînd va dispărea lumina.

După ce soarele scăpătă la asfinţit şi se lăsă întunericul, Michele îl rugă pe Căpitan să meargă cu maşina cîteva sute de iarzi mai încolo pe terenul de paradă şi să aprindă farurile. Deodată, din contururile şi umbrele panourilor, ţîşni o biserică albă.

— Mîine, cîteva case, făcu Michele vesel.

La sfîrşitul săptămînii, spaţiul de la capătul terenului era acoperit de nişte bazaconii de construcţii şui, din panouri şi scînduri, care în lumina soarelui nu aduceau cu nici o formă pămînteană. În sinea lui, Căpitanul era tulburat ; parcă trăia un coşmar în care alcătuirile acestea, ca nişte schelete, reuşeau, în jocul luminii şi al întunericului, să-i creeze iluzia unui sat. Se ducea noaptea cu maşina pînă acolo, aprindea farurile şi, uite-l, satul, solid construit, real, şi în spatele lui perdeaua deasă şi verde a copacilor. Dimineaţa, în strălucirea soarelui, imaginea nocturnă dispărea, lăsînd în locul ei doar nişte panouri înfipte în pămînt.

— E gata, îl anunţă Michele.

— Dar ai fost angajat pentru trei săptămîni, obiectă Căpitanul. Nu vroia să i se sfîrşească vacanţa asta faţă de sine însuşi.

— Armata e bogată, făcu Michele, dînd din umeri nepăsător.

Ca să se ferească de privirile curioşilor, se adăpostiră în biserică, la umbră, punînd lada de coniac între ei. Căpitanul o tot dădea înainte cu poveşti despre soţia lui, despre femei. Nu se mai putea opri.

Michele îl asculta. La un moment dat îl întrerupse :

— Cînd am să mă duc acasă — cînd am să mă duc acasă — am să-mi deschid braţele... Îşi desfăcu larg braţele. Închise ochii. Obrajii îi şiroiau de lacrimi. Am să-mi iau nevasta în braţe şi n-am s-o întreb nimic, nimic. Nu-mi pasă. E destul, e destul. N-am să pun nici o întrebare şi am să fiu fericit.

Căpitanul îşi pironise privirile undeva în faţa lui şi suferea. Se gîndea cum se temea el de femeia lui. Era o fiinţă dispreţuitoare, veselă şi dură, care-şi bătea joc de el. I-a rîs în nas de cînd s-au căsătorit. Iar de cînd cu războiul, începuse să-i dea tot felul de porecle, micul Hitler, îi zicea, sau Trupaş de şoc. „Hai, tot aşa, micul meu Hitler," îi strigase ea ultima oară cînd s-au întîlnit, „dă-i înainte, Trupaşule. Dacă vrei să-ţi azvîrli banii pe detectivi particulari, dă-i bătaie. Dar să nu crezi că nu ştiu ce faci tu acolo în brusă. Nu-mi pasă ce faci, dar ţine minte că ştiu..."

Şi-o aminti acum spunîndu-i aceste vorbe. Şi lîngă el stătea Michele, pe lada de ambalaj, şi-i zicea :

— Detectivii şi legea, prietene, sînt un lux pentru bogătaşi. Chiar şi gelozia este o plăcere, pe care eu însă nu mi-o mai doresc. Ah, prietene, să fiu din nou cu nevasta mea şi cu copiii, asta-i tot ce mai cer eu de la viaţă. Asta, şi vin şi mîncare şi cîntece seara, — lacrimile îi udau obrajii şi picurau pe cămaşă.

Doamne Dumnezeule, un bărbat să plîngă ! îşi zise Căpitanul. Şi încă fără ruşine ! Apucă sticla şi bău.

Cu trei zile înainte de marele eveniment, cîţiva ofiţeri de grad înalt veniră în plimbare prin colbul terenului şi-i găsiră pe cei doi lălăind, aşezaţi pe lada de ambalaj. Cămaşa Căpitanului era descheiată şi pătată.

Căpitanul luă poziţia de drepţi cu sticla în mînă, urmat de Michele care se ridică în semn de solidaritate cu prietenul său. Ofiţerii îl luară pe Căpitan deoparte — erau amici de-ai lui — şi-l întrebară ce dracu' îşi închipuia el că face acolo ? şi de ce nu era satul gata ?

Apoi plecară.

— Spune-le că e gata, zise Michele. Spune-le că vreau să plec.

— Nu, protestă Căpitanul, nu. Michele, ce-ai face dacă nevastă-ta...

— Lumea asta este un loc bun. Ar trebui să fim fericiţi, asta-i tot.

— Michele...

— Vreau să plec. Nu mai e nimic de făcut. M-au plătit ieri.

— Stai jos, Michele. Încă trei zile şi gata.

— Atunci am să pictez interiorul bisericii cum am pictat-o şi pe cea din lagăr.

Căpitanul se întinse pe jos pe cîteva scînduri şi adormi. Cînd se trezi, îl văzu pe Michele înconjurat de borcanele cu vopsele, cele pe care le folosise pentru exterioarele satului. Chiar în faţa Căpitanului era portretul unei negrese. Era tînără şi durdulie. Purta o rochie albastră cu tot felul de modele, iar umerii îi ieşeau din ea goi şi catifelaţi. În spate ducea un prunc legat cu o eşarfă de pînză roşie. Faţa ei zîmbitoare era întoarsă spre Căpitan.

— Asta-i Nadya ! exclamă el. Nadya... Gemu puternic. Privi copilul negru şi închise ochii. Îi deschise, dar mama cu pruncul tot acolo erau. Michele desena cu migală cercuri galbene subţiri în jurul capetelor lor.

— Doamne Dumnezeule, sări Căpitanul, nu poţi face una ca asta.

— De ce nu ?

— Nu poţi face o Fecioară neagră.

— Era ţărancă. Asta-i ţărancă. Fecioară ţărancă neagră pentru o ţară neagră.

— Da' ăsta-i un sat german, insistă Căpitanul.

— Asta-i Fecioara mea ! protestă Michele supărat. Satul tău german şi Fecioara mea. Pictez acest tablou

ca un prinos adus Fecioarei. Ea este mulţumită — simt asta.

Căpitanul se întinse din nou. Se simţea rău. Adormi la loc. Cînd se trezi a doua oară, era deja întuneric. Michele adusese înăuntru o lampă cu parafină şi în pîlpîirea ei continua să picteze tot peretele acela lung. Lîngă el se afla o sticlă de coniac. Pictă pînă mult după miezul nopţii ; Căpitanul zăcea pe o parte şi-l privea, la fel de pasiv ca un om aflat în stăpînirea unui vis. Într-un tîrziu, se culcară amîndoi pe scînduri. Toată ziua următoare Michele pictă Fecioare negre, îngeri negri, sfinţi negri. Afară trupe exersau în dogoarea soarelui, fanfare trîmbiţau, motociclişti mugeau în sus şi-n jos. Michele picta înainte, beat, uitînd de toate. Căpitanul se întinsese pe spate şi sorbea din sticlă, bolborosind poveşti. Din cînd în cînd rostea numele Nadyei şi suspina.

Către miezul nopţii trupele plecară. Ofiţerii se întoarseră şi Căpitanul se duse cu ei să le arate cum se năştea satul cînd se aprindeau reflectoarele cele mari de la capătul terenului. Priviră cu toţii în tăcere. Stinseră reflectoarele şi din tot satul rămaseră doar panourile înalte şi colţuroase care, proptite cum erau unele de altele, semănau în razele lunii cu nişte pietre de mormînt. Iar s-au aprins luminile — hop şi satul. Tăceau toţi, cuprinşi parcă de bănuieli. Ceva nu era în regulă, părea să spună muţenia lor. Straniu, fără îndoială, dar nu era *asta*. Necinstit — ăsta era cuvîntul. Îi amăgea. Şi-i neliniştea profund.

— Şmecher tipul, italianul tău, făcu Generalul.

Căpitanul, care fusese extrem de solemn şi de băţos pînă în acel moment, porni brusc spre General, clătinîndu-se, şi cînd ajunse în faţa lui, se sprijini cu mîinile de umerii augusti ca să nu se prăbuşească.

— Dracu'n ei de macaronari, bolborosi. Dracu'n ei de cafri. Dracu'n ei... Dar să-ţi spun una, ştiu eu un macaronar de treabă. Da, e unu'. Ascultă-mă pe mine. De fapt, e prietenul meu.

Generalul îl pironi cu privirea. Apoi făcu un semn din cap către subalternii săi. Căpitanul fu luat de acolo în scopuri corecţionale. Dar pînă la urmă au hotărît că probabil omul era bolnav, numai aşa se justifica incalificabila lui comportare. Drept care a fost dus

direct în patul din propria sa cameră şi dat în grija unei infirmiere.

Deschise ochii douăzeci şi patru de ore mai tîrziu, pentru prima oară treaz de-a binelea după atîta vreme. Treptat, îşi aminti de tot ce se întîmplase. Ţîşni din pat şi se aruncă în haine. Sora veni tocmai la timp să-l vadă gonind pe potecă şi azvîrlindu-se în camionetă.

Conduse cu toată viteza pînă la terenul de paradă scăldat în lumina reflectoarelor, astfel încît satul încă nu se zărea. Agitaţia era în toi. Maşinile stăteau parcate pe trei rînduri în jurul careului, cu oameni căţăraţi peste tot pe trepte şi capote. Tribuna oficială era ticsită. Femei costumate în ţigănci, ţărănci, doamne de onoare de la Curtea Regală şi altele d-astea se vînturau cu tăvi cu băuturi gazoase cu ghimbir, pateuri cu cîrnaţi şi programe de cinci şilingi bucata pentru ajutorarea eforturilor de război. În careu se desfăşurau trupe, mitraliere scoase din uz erau tîrîite încoace şi-ncolo, cîntau fanfare, iar motociclişti treceau uruind prin cortine de flăcări.

Cînd Căpitanul îşi parcă maşina, toată această activitate încetă şi luminile se stinseră. Căpitanul porni în fugă în jurul careului ca să ajungă la locul unde erau ascunse mitralierele în spatele plaselor camuflate cu crengi. Plîngea din pricina efortului. Era un bărbat mătăhălos, nedeprins cu mişcarea fizică şi pe deasupra mai era şi îmbibat cu alcool. N-avea în cap decît un singur gînd — să oprească mitralierele să tragă, să le oprească cu orice preţ.

Din fericire, părea să se fi ivit o încurcătură neaşteptată. Luminile continuau să fie stinse, cimitirul nepămîntean de la capătul careului lucea alb în lumina lunii. Apoi reflectoarele ţîşniră deodată şi satul învie pentru o clipă, cît să se vadă marile cruci roşii ce fuseseră pictate pe peretele unei clădiri albe de lîngă biserică. Apoi totul se cufundă iarăşi în poleiala lunii şi crucile dispărură.

— Ah ! nebunul dracului ! hohoti Căpitanul alergînd, alergînd nebuneşte parcă pentru a-şi salva propria-i viaţă. Acum nu mai încerca să ajungă la mitraliere. O tăie direct peste colţul careului spre biserică. În spatele lui auzi cîţiva ofiţeri înjurînd :

— Cine-a pus crucile alea roşii acolo ? Cine ? Nu putem trage în Crucea Roşie.

Căpitanul ajunse la biserică în momentul în care se aprinseră din nou reflectoarele. Il găsi pe Michele îngenunchiat, uitîndu-se la prima lui Fecioară.

— Vor să-mi ucidă Fecioara, se tînguia el.

— Vino de aici, Michele, vino odată.

— Vor să-mi...

Căpitanul îl prinse de mînă şi-l smuci. Michele se smulse din strînsoare şi apucă un fierăstrău. Începu să taie panoul. Afară se lăsase o tăcere de mormînt. Auziră o voce bubuind în megafon :

— Satul care urmează să fie bombardat este un sat englezesc, şi nu unul german, cum a fost menţionat în program. Repetăm : Satul care urmează să fie bombardat este...

Michele desenase în jurul Fecioarei un dreptunghi şi tăiase deja două laturi ale lui.

— Michele, scînci Căpitanul, ieşi de-aici.

Italianul aruncă fierăstrăul, apucă de marginile tăiate ale panoului şi smuci. Biserica tremură din toate încheieturile şi se lăsă pe o rînă. În aceeaşi clipă se desprinse o bucată de panou şi Michele se dezechilibră şi căzu în braţele Căpitanului. Se auzi un bubuit. Biserica păru să se dizolve în jurul lor cuprinsă de flăcări. O luară la fugă, Căpitanul ţinîndu-l strîns pe Michele de braţ.

— Culcat, urlă deodată şi-l împinse pe Michele la pămînt. Se aruncă şi el pe jos. Auzind explozia, se uită pe sub cotul braţului şi văzu o coloană uriaşă de foc şi fum, şi satul se dezintegră în mii şi mii de fărîme. Michele stătea în genunchi uitîndu-se la Fecioara luminată de pălălaie. Era de nerecunoscut, mînjită toată de praf. Italianul arăta şi el îngrozitor, alb la faţă, cu o dîră de sînge ce se prelingea din păr de-a lungul obrazului.

— Mi-au mitraliat Fecioara.

— S-o ia dracu, ai să pictezi alta, zise Căpitanul. Propria lui voce i se părea stranie, o auzea parcă din vis. Era cu siguranţă nebun, la fel de dement ca şi Michele... Se sculă în picioare, îl trase pe Michele în sus şi-l duse pînă la marginea cîmpului. Acolo fură

întîmpinaţi de cei de la Salvare. Michele fu dus la spital, iar Căpitanul trimis înapoi în pat.

Trecu o săptămînă. Căpitanul se afla într-o cameră întunecată. Suferise un şoc, nu mai încăpea nici o îndoială, şi două infirmiere aveau grijă permanentă de el. Cîteodată zăcea liniştit. Alteori începea să aiureze şi bălmăjea tot felul de cuvinte. Sau lălăia cu voce groasă, nesigură, arii din opere, fragmente din cîntece italieneşti şi — la ăsta revenea mereu — cîntecul *Lung e drumul, tare lung.* Nu se gîndea la nimic. Se ferea de gîndul la Michele, ca şi cum ar fi tăinuit un pericol. Din pricina asta, atunci cînd un glas de femeie îl anunţă că un prieten venise să-l întrevelească şi că nu i-ar strica puţină companie, şi cînd zări un bandaj alb apropiindu-se în obscuritatea camerei, se întoarse fulgerător pe o parte, cu faţa la perete.

— Pleacă. Pleacă, Michele.

— Am venit să te văd. Ţi-am adus un cadou.

Căpitanul se răsuci încet pe spate. Michele stătea acolo ca o fantomă surîzătoare în camera întunecoasă.

— Neghiobule, spuse. Ai stricat totul. Ce te-a apucat să pictezi crucile alea ?

— Era un spital, se dezvinovăţi Michele. Orice sat are un spital, iar pe spital Crucea Roşie, minunata Cruce Roşie — nu-i aşa ?

— Cît pe ce să mă trimită la Curtea Marţială.

— A fost greşeala mea, recunoscu Michele. Eram beat.

— Iar eu vinovat.

— Cum să fii tu vinovat cînd eu am făcut-o ? Dar acum a trecut. Te simţi mai bine ?

— Crucile alea ţi-au salvat viaţa, să ştii.

— Nu m-am gîndit, vorbi Michele. Îmi amintisem de bunătatea celor de la Crucea Roşie cînd am fost prizonier.

— Ah, taci, taci, taci.

— Ţi-am adus un cadou, repetă italianul.

Căpitanul îşi miji ochii în întuneric. Michele ţinea în mîini portretul unei băştinaşe cu un copil în spate. zîmbind cu privirea întoarsă spre ceva din afara tabloului.

— Nu ţi-au plăcut aureolele. De data asta, fără aureole. Pentru Căpitan — fără Fecioară. Michele rîdea. Îţi place ? Este pentru tine. Am pictat-o pentru tine.

— Să te ia dracu' ! murmură Căpitanul.

— Nu-ţi place ? întrebă Michele îndurerat de-a dreptul.

Căpitanul închise ochii.

— Şi-acu, ce-ai de gînd să faci ? îl întrebă obosit.

— Doamna Pannerhurst, răspunse el rîzînd, doamna Generalului, vrea să-i fac portretul în rochia ei cea albă. Aşa că îl fac.

— Ar trebui să fii mîndru de asta.

— Căţea tîmpită. Crede că sînt bun. Aştia nu ştiu nimic. Sălbatici. Barbari... Nu tu, Căpitane, tu eşti prietenul meu. Dar oamenii ăştia, ăştia nu ştiu nimic.

Căpitanul nu răspunse. Furia clocotea în el. Se gîndea la nevasta Generalului. O antipatiza, dar o cunoscuse destul de bine.

— Oamenii ăştia, reluă Michele. Nu ştiu să deosebească un tablou bun de unul prost. Pictez, pictez, aşa, altfel, gata-i tabloul — mă uit la el şi rîd în sinea mea. Michele hohoti. Ei spun, este un Michelangelo tipul ăsta, şi încearcă să mă înşele la preţ. Michele — Michelangelo — chiar că-i bună gluma, nu-i aşa ?

Căpitanul nu spuse nimic.

— Dar pentru tine am pictat acest tablou, ca să-ţi amintească de vremurile bune cu satul. Tu eşti prietenul meu. N-am să te uit niciodată.

Fără să se mişte, Căpitanul îşi îndreptă privirea spre negresă şi rămase cu ochii pironiţi la ea. Zîmbetul ei era pe jumătate inocent, pe jumătate răutăcios.

— Ieşi, făcu el deodată.

Michele se apropie de Căpitan şi se aplecă asupra lui ca să-i vadă chipul.

— Doreşti să plec ? Părea nefericit. Mi-ai salvat viaţa. Am fost un neghiob în seara aia. Dar mă gîndeam la prinosul meu adus Fecioarei — am fost neghiob, recunosc şi eu. Eram beat. Sîntem neghiobi cînd sîntem beţi.

— Ieşi de-aici, repetă Căpitanul.

Pentru o clipă, bandajul alb rămase nemişcat. Apoi alunecă în jos într-o plecăciune.

Michele se întoarse spre uşă.

— Şi ia şi tabloul ăsta dracului d-aici.

Tăcere. În lumina albă, Căpitanul îl văzu pe italian întinzîndu-se după tablou, cu capul său alb plecat în semn de consideraţie profundă. După care se îndreptă de spate, luă poziţia de drepţi ridicînd tabloul cu o mînă, pe cealaltă ţinînd-o întinsă şi nemişcată pe lîngă trup. Apoi salută.

— Da, să trăiţi, şi făcînd stînga-mprejur, ieşi din cameră, ducînd şi tabloul cu el.

Căpitanul nu se clinti. Simţea — ce simţea ? Avea o durere sub coaste. Îl durea cînd respira. Îşi dădu seama că era nefericit. Da, o cumplită nefericire îl copleşise, încet, încet. Era nefericit pentru că plecase Michele. Nimic nu-l îndurerase pe Căpitan în viaţa lui la fel de mult ca acel batjocoritor *Da, să trăiţi.* Nimic. Îşi întoarse faţa spre perete şi plînse. Dar tăcut. Se feri să scoată vreun sunet, de teamă să nu-l audă infirmierele.

Trădătoarele

DESCOPERISEM CASA cea veche a Thompsonilor cu mult înainte de prima lor vizită.

Din spatele casei noastre şi pînă unde începea hăţişul, terenul urca în pantă, un petec de pămînt împăienjenit de viţele dovlecilor, cu grămezi de cenuşă unde prindeau rădăcini copacii paw-paw şi frînghii întinse cu rufe prin care se juca neastîmpărat vîntul. Brusa era deasă şi ameninţătoare, iarba crescuse mai înaltă de un stat de om. Nici o potecă nu o străbătea.

Cînd ne-am plictisit de petecul familiar, am început să explorăm restul fermei ; zona brusei însă o evitam. Uneori ne opream la marginea ei şi iscodeam cu privirile talmeş-balmeşul de stînculiţe de granit şi de muşuroaie uriaşe acoperite cu ferigi albe. Alteori ne tăiam drum cîţiva paşi, pînă se închideau ierburile în urma noastră, îngăduind doar o mică deschidere albastră deasupra capetelor. Dar repede ne pierdeam cu firea şi-o luam înapoi în goană.

Mai tîrziu, cînd am căpătat prima noastră puşcă, şi o dată cu ea o înţelegere nouă a noţiunii de vitejie, ne-am dat seama că trebuia să provocăm hăţişul. Multe zile am ezitat, mulţumindu-ne doar să ascultăm, la vreo sută de metri, chemarea picherei, şi justificîndu-ne în fel şi chip laşitatea. Apoi, într-o dimineaţă, la răsăritul soarelui, cînd copacii erau scăldaţi în roşu şi auriu, şi pe firele de iarbă se prelingeau picuri strălucitori de rouă, ne-am privit, zîmbind stins, şi ne-am afundat în desiş, cu inimile mai să ne sară din piept.

De abia am făcut cîţiva paşi, că ierburile s-au şi lăsat ca o cortină şi ne-am trezit singure, încît ne-am prins una de fusta celeilalte, ţinîndu-ne strîns. Încet, cu capetele plecate, cu ochii pe jumătate închişi, ca să-i ferească de seminţele ascuţite de iarbă ce se scu-

turau peste ele, două fetițe își tăiau drum pe lîngă mușuroi și bolovani, trecînd de mărăciniș, făgașuri, și de pîlcurile stufoase ale cactușilor, fără să știe de unde le putea pîndi vreo sălbăticiune.

Brusc, după numai cinci minute de teroare, am ieșit într-un loc unde țărîna roșie era brăzdată de urme de turme. Picherele cloncăneau deasupra noastră prin ierburi, iar la un moment dat am zărit chiar și o pasăre neagră, foarte arătoasă, alergînd pe una din poteci. Am urmat-o chiuind, bucuroase că felia aceea de brusă care ne respinsese atîta vreme fusese cucerită atît de ușor : acum făcea parte din teritoriul nostru ca și restul fermei.

Curînd ne-am oprit iarăși, căci terenul se prăbușea dintr-o dată spre vîlcea, un prag de douăzeci de picioare, cu iarba culcată, pe unde coborau vitele să se adape. Ne-am lăsat pe vine, ne-am ridicat fustele și ne-am dat drumul în jos pe smocurile alunecoase, aterizînd cu pantalonașii stîlciți și genunchii zgîriați într-o albie de praf roșu presărată cu baligi uscate și bucățele scăpărătoare de cuarț. Picherele stăteau înșiruite și ne priveau circumspecte, plecînd capetele ; dar soră-mea, fudulă, nici nu le luă în seamă.

— Am să vînez un bărbătuș, și își flutură brațele spre păsări ; drept care ele o luară din loc fără să mai stea pe gînduri.

Ne-am uitat una la alta și am rîs, considerîndu-ne acum prea mari pentru asemenea vînat.

Aici, pe malurile vîlcelei, brusa arăta cu totul altfel. Iarba era rărită de vite și fiecare pas stîrnea nori de colb roșu. Porumbari răzleți, peste tot locul tufe de mere otrăvite, îngreunate de fructe mici, asemănătoare prunelor galbene.. Petice de gălbinele sălbatice umpleau aerul de o mireasmă fierbinte, grea.

Mișcîndu-ne exagerat de prudent, cu trupurile încordate și privirile scrutînd spațiul din fața noastră, nici n-am băgat de seamă că o antilopă se oprise la zece pași de noi și ne urmărea. La strigătul nostru surprins, sălbăticiunea s-a făcut nevăzută. Am început și noi să fugim ca apucatele, țipînd din toți rărunchii, printre tufișurile care ne plesneau peste obraz și mărăcinii ce ne zgîriau picioarele.

Zece minute mai tîrziu ne-am trezit în fața unui gard de sîrmă ghimpată.

— Frontiera, am șoptit tulburate.

Altfel ne-o imaginasem din legenda care circula prin acele părți, ca pe un fel de Zid Chinezesc, căci dincolo de ea urmau mii și mii de mile de pămînt guvernamental nefolosit, unde se aflau leoparzi și babuini și turme de koodoo. Ce dezamăgire : pînă și vestita frontieră nu era, la urma urmei, decît un fir de sîrmă, iar antilopa intrase parcă în pămînt.

Fluierînd nepăsătoare, vrînd să ne ascundem descumpănirea, am luat-o de-a lungul gardului, ciupind sîrma și făcînd-o să vibreze pînă departe în vale. Peisajul ne apărea ciudat ; partea asta a fermei era cu totul nouă pentru noi. In afară de porumbari și iarbă, nici o altă vegetație ; pe crăcile copacilor uguiau porumbei de pădure dolofani. Ne legănam pe parii gardului și tare am fi vrut să apară Tata deodată și să ne ia acasă la micul dejun. Nu mai aveam nici o speranță să regăsim drumul.

Abia atunci am văzut copacul paw-paw. Cred că mă uitasem la el cîteva minute bune înainte să-l bag cu adevărat în seamă ; și asta numai pentru că nu mă așteptam să găsesc un paw-paw într-un asemenea loc. De crengi atîrnau trei fructe grele, galbene.

— Poftim și micul dejun.

Le-am scuturat, ne-am așezat pe pămînt și le-am mîncat. Cu burțile pline de miezul păstos și searbăd, ne-am întins pe spate, privind la cer pe jumătate adormite. Soarele se scurgea peste noi ; simțeam cum ne topim de căldură și oboseală. Spinărilor noastre însă nu le era deloc moale. Răsucindu-ne pe burtă și uitîndu-ne mai bine, am văzut că pămîntul era acoperit de cărămizi vechi. Peste tot în jur erau numai cărămizi și ciment.

— Fosta casă Thompson, am șoptit.

Și deodată, porumbeii au părut să-și curme uguitul ; și brusa a devenit ostilă. Ne-am sculat înspăimîntate. Cum de nu observasem pînă acum ? Printre mărăcini crescuseră două rînduri de paw-paw ; o bougainvillaea purpurie se răsfrîngea peste tufișuri ; o tufă de trandafiri își scutura petalele albe la picioarele noastre ; și încălțările scrîșneau pe sticlă spartă.

Cîtă dezolare, singurătate şi deznădejde; ne-am amintit de felul cum vorbeau pe vremuri părinţii noştri despre domnul Thompson, care locuise aici ani întregi înainte de a se căsători. Parcă auzeam ecoul vocilor lor şoptite, dezaprobatoare, răzbătînd dintre copaci; şi, cuprinse de o spaimă violentă, ne-am luat puşca şi am tulit-o în direcţia casei. Crezusem că ne-am rătăcit; într-o clipă însă am şi ajuns la vîlcea, am urcat povîrnişul, aproape sufocate de efort, şi tunde-o prin bariera hăţişului, atît de repede că nici n-am observat cînd am trecut de el.

Ai noştri încă nu se aşezaseră la masă.

— Am găsit casa cea veche a Thompsonilor, nu ne-am mai putut abţine, ofensate că nimeni nu ghicise de pe chipurile noastre radiind de mîndrie că în acea dimineaţă descoperisem un univers nou.

— Adevărat? a mormăit Tata distrat. Mare lucru n-o mai fi rămas din ea.

Teama dinainte ne-a dispărut. Abia dacă îndrăzneam să ne privim de ruşine. Mai tîrziu în acea zi ne-am întors şi am numărat fructele paw-paw, am agăţat bougainvillaea de un copac şi am proptit tufa de trandafir.

Într-o săptămînă, locul devenise în întregime al nostru. Ne petreceam acolo toată ziua, măturînd gunoaiele de pe podea şi ducînd în tufăriş cărămizile desprinse. Nu ne-a surprins să găsim zeci de sticle goale împrăştiate prin iarbă. Le-am spălat într-o băltoacă din vale, le-am uscat în bătaia vîntului şi apoi am însemnat camerele casei cu ele, făcînd ziduri din sticle lucitoare. Reconstruiam în închipuirea noastră casa Thompson, un spaţiu restrîns, cu pereţi de cărămidă şi acoperiş de stuf.

Stăteam în soarele orbitor şi imitam vocea Mamei:

— Întotdeauna e răcoare sub stuf, oricît de cald e afară.

Apoi, cînd aproape că am fi putut atinge pereţii şi acoperişul pe care le înălţasem în minţile noastre, am început să jucăm alte jocuri, luînd pe rînd rolul domnului Thompson.

Cea care era domnul Thompson apărea cu mers împleticit din desiş, cu o sticlă în mînă, se poticnea de prag şi se prăvălea pe podea. Rămînea întinsă,

gemînd, iar cealaltă îi făcea vînt şi-i punea pe frunte batiste ude, înmuiate în apa din vale. Sau se bălăngăia printre sticle, strigînd tot felul de bolboroseli jignitoare unui auditoriu invizibil de băştinaşi.

Într-o zi, pe cînd eram prinse într-o astfel de îndeletnicire, numai ce vedem o negresă apărînd dintre porumbari, oprindu-se locului şi privindu-ne cu atenţie. Am aşteptat să plece, strîngîndu-ne una în alta, dar ea s-a apropiat şi s-a uitat la noi cu o căutătură care ne-a speriat. Era bătrînă, grasă şi purta o rochie roşie imprimată, cumpărată de la magazin.

— Cînd se întoarce stăpînul Thompson ? ne-a întrebat cu şoaptă mieroasă.

— Pleacă ! am strigat noi.

Auzindu-ne, femeia a început să rîdă. S-a întors şi s-a afundat încet în desiş, legănîndu-şi coapsele, privindu-ne peste umăr şi hohotind. Curînd n-am mai văzut-o, dar hohotele batjocoritoare răsunau printre copaci ; atunci a fost a doua oară cînd am fugit de casa ruinată, deşi ne-am forţat să mergem încet şi demn pînă cînd am fost sigure că ea nu ne mai poate vedea.

Cîteva zile nu ne-am mai dus pe acolo. Cînd totuşi am revenit, am făcut uitat jocul de-a domnul Thompson. Devenise o persoană necunoscută : rîsul acelei femei, privirea ei lîncedă, insultătoare, destăinuiseră ceva în afara celor cunoscute şi trăite de noi. Nici casa nu ne mai aparţinea. Cîteva cărămizi sparte pe pămîntul însemnat cu sticle. Nu ne puteam preface în sinea noastră că nu ne temeam de locul acela şi mereu ne uitam în urmă să vedem dacă nu cumva bătrîna negresă ne pîndea tăcută din vreun ascunziş.

Ne fîţîiam pe lîngă gard şi azvîrleam cu pietre în fructele paw-paw cocoţate la cincisprezece picioare deasupra capului, pînă cădeau plesnind pe pămînt. Apoi le dădeam cu şutul în desiş.

— De ce nu vă mai duceţi la casa veche ? ne-a întrebat Mama prudentă, crezînd că nu ştim cît de mulţumită era de acest fapt. Instinctiv, îi displăcea ideea că ne petreceam atîta vreme acolo.

— Habar n-am...

Cîteva zile mai tîrziu, am aflat că Thompsonii veneau să ne vadă ; şi am înţeles, fără să ne spună careva, că nu era o vizită obişnuită. Era prima, după atîţia ani, şi nu ar fi venit ei fără vreun motiv anume. În plus, părinţii erau tare nemulţumiţi. Îmi amintesc că s-au şi certat din pricina asta.

Înaintea noastră, aici locuise timp de zece ani domnul Thompson, pe vremea cînd nu întîlneai picior de om cît vedeai cu ochii. Apoi, fără veste, el a plecat acasă în Anglia şi de acolo s-a întors însurat. Pe soţie n-a adus-o la ferma asta niciodată. Ne-a vîndut-o nouă, iar el şi-a cumpărat alta.

— Sărmana fată ! spuneau oamenii. Acum să rămînă şi fără casă.

Căci casa a ars, şi fata a fost tare supărată pentru că asta însemna să locuiască la nişte prieteni un an, pînă construia domnul Thompson alta la ferma cea nouă.

În seara dinaintea venirii lor, Mama a repetat de mai multe ori cu voce ciudată, copleşită de tristeţe :

— Sărmana de ea ; biata, biata de ea.

— Of, nu ştiu, a zis Tata. Încearcă să judeci drept. Omul a stat singur aici atîta amar de vreme.

Degeaba ; în seara aceea, Mama nu-l suferea nici pe Tata, nu numai pe domnul Thompson ; noi eram de partea ei. Ne-a înconjurat cu braţele şi l-a ţintuit acuzator pe Tata.

— Femeilor le rămîne ce-i mai rău din toate.

— Ascultă, s-a răstit el, nu-s eu de vină că vin aici.

— A spus cineva că eşti ?

A doua zi, cum a apărut maşina, am şi dispărut în brusă. Aveam un sentiment de vinovăţie, nu pentru că fugisem, ceea ce se întîmpla adesea cînd soseau musafiri care nu ne erau pe plac, ci pentru că făcusem din casa domnului Thompson propriul nostru sălaş, şi ne temeam că dacă domnul ăsta ne va vedea feţele, va şti că prin plecarea noastră o trădam pe Mama.

Ne-am căţărat în copacul ce ne adăpostea de fiecare dată în asemenea situaţii, ne-am răstignit pe crengi, la douăzeci de picioare deasupra pămîntului, şi

ne-am jucat de-a Mowgli, gîndindu-ne tot timpul la familia Thompson.

Ca de obicei, am pierdut orice noţiune a timpului ; şi cînd, într-un tîrziu, ne-am întors, socotind că pericolul trecuse, am dat peste maşină. Curiozitatea ne-a venit de hac.

Ne-am furişat pe verandă, zîmbind fîstîcite, fără să ne scape uitătura plină de reproş a Mamei. Pînă la urmă tot ne-am ridicat capetele şi ne-am uitat la doamna Thompson. Nu ştiu cum ne-o închipuisem ; în orice caz, simţisem tot timpul pentru ea o milă protectoare, pătimaşă.

Ce-am văzut noi acum era o doamnă corpolentă, blondă, strălucind de culori, cu voce de caţă. Îngrozitoare voce. Tata, care nu suporta vocile puternice, se încleştase de braţele fotoliului şi se uita fix la ea cu o aversiune exasperată.

Cît despre domnul Thompson, ticălosul acela pe care îl uram şi de care ne temeam, era un bărbat hirsut şi greoi, care ascultă vorbele neveste-si cu privirile plecate şi un zîmbet încurcat. Ni-l imaginasem cu totul altfel. Pe cînd ăsta semăna cu dulăul nostru cel bătrîn. O clipă am fost derutate ; apoi, fulgerător, loialitatea noastră şi-a schimbat direcţia. Compătimirea profundă şi periculoasă ce-o treziseră în noi, nici nu mai ţineam minte de cînd, lumile de singurătate în care trăiau părinţii şi pe care, neputîndu-le împărţi unul cu altul, le împărţea fiecare cu noi, a pogorît acum asupra domnului Thompson. O uram pe doamna Thompson. Iar reacţia firească la acest sentiment a fost că am părăsit scaunul Mamei şi ne-am lipit de cel al Tatei.

— Astîmpăraţi-vă şi fiţi cuminţi, copii, ne-a zis el.

Doamna Thompson tocmai îşi exprima dorinţa de a vedea casa cea veche. Am înţeles, din nota insistentă a vocii ei, că despre altceva nici nu vorbise în acea după-amiază ; sau că, în orice caz, dacă o făcuse, a fost doar cu intenţia să ajungă acolo cît mai curînd cu putinţă.

— Am auzit lucruri atît de *interesante* despre locul acela de demult, s-a întors ea zîmbind feroce către domnul Thompson. Zău că trebuie să văd cu ochii mei

unde a locuit soţul meu înainte să apar eu... şi a privit-o pe Mama, cerîndu-i consimţămîntul.

Dar ea a şovăit :

— Acum se face noapte. Şi nu e nici o potecă.

Iar Tata a ripostat tăios :

— Nu-i nimic de văzut. N-a rămas nimic.

— Da, am auzit că a ars, a aprobat doamna Thompson, ţintuindu-l iarăşi pe bărbatu-său.

— Din pricina unui felinar... a murmurat el.

— Vreau să văd cu ochii mei.

În acel moment, sora mea s-a dat jos de pe braţul fotoliului în care şedea Tata si a mărturisit, zîmbindu-i larg şi făţarnic doamnei Thompson :

— Ştim noi unde este. Vă ducem noi. Şi, înghiontindu-mă, a luat-o la picior înainte ca cineva să mai apuce să scoată un cuvînt.

Pînă la urmă au venit toţi. I-am dus pe drumul cel mai încîlcit şi mai lung pe care-l ştiam. Noi două aveam o altă potecă, o tăiasem mai demult, dar ar fi însemnat să ajungem prea repede. Şi s-a căţărat doamna Thompson pe stînci, s-a împins printre ierburi, s-a cocîrjat sub tufişuri. Şi s-a prăvălit în rîpă, de-a căzut în genunchi julindu-se în pietricelele ascuţite şi umplîndu-se de praf. La urmă am adus-o atît de iute, făcînd un cerc larg în jurul porumbarilor, încît abia mai răsufla în spatele meu. Dar nu s-a plîns : ardea, nu alta, să vadă locul.

Cînd am ajuns la locul unde fusese casa, era aproape întuneric, smocurile lungi de iarbă tremurau în adierea nopţii, iar copacii paw-paw se desenau negri şi înalţi pe cerul sîngeriu. Picherele cloncăneau încetişor în jur.

Soră-mea s-a rezemat de un copac, gîfîind, încercînd să pară cît mai firească. Doamna Thompson îşi pierduse siguranţa. Stătea înţepenită şi se uita, şi am ştiut atunci că tăcerea şi părăginirea o copleşiseră la fel cum ne apăsaseră şi pe noi în acea primă dimineaţă.

— Dar *unde* e casa ? a întrebat într-un tîrziu, înmuindu-şi inconştient glasul, holbîndu-se ca şi cînd se aştepta s-o vadă ieşind din pămînt în faţa ei.

— Ţi-am spus doar, a ars. Acum ai să mă crezi ? a întrebat-o domnul Thompson.

— *Știu* că a ars... Bine, atunci unde a fost ? Părea gata să izbucnească în plîns. Nu se aşteptase nicidecum la aşa ceva.

Domnul Thompson a arătat spre cărămizile de pe jos. Ţintuit locului, şi-a îndreptat privirile peste gard, departe în vale, unde pîcla se strîngea în falduri lungi, albe. Lumina s-a stins pe cer şi s-a lăsat frigul. Cîtăva vreme, nimeni n-a scos un cuvînt.

— Ce loc uitat de Dumnezeu ţi-ai găsit pentru casă, a zis în sfîrşit doamna Thompson arţăgoasă. Mai bine că a ars. Şi voi, copii, aici vă jucaţi ?

Acum intram noi în scenă.

— Nouă ne place, am răspuns conştiincioase, ştiind prea bine că prezenţa noastră pe grămada de cărămizi, mînă în mînă, alături de spectrala tufă de trandafir, alcătuia un tablou ce trebuia să o convingă de faptul că locul acela era inofensiv. — Toată ziua ne jucăm aici. Mințeam, evident.

— Ce gusturi ciudate. Nouă ne spusese asta, dar se referea la domnul Thompson.

Bărbatul n-a zis nimic. Privea în jur cu un aer pierdut, cufundat în amintiri.

— Zece ani, a şoptit într-un tîrziu. Zece ani am stat aici.

— Nebun de-a binelea, s-a răstit ea. Şi cu asta a pus punct subiectului în ceea ce-o privea.

Am luat-o agale spre casă. Acum cele două femei erau în frunte ; urmau Tata şi domnul Thompson ; noi la coadă. Cînd am trecut pe lîngă o albie secată de sub un cactus, soră-mea i-a strigat în şoaptă :

— Domnule Thompson, domnule Thompson, ia uitaţi-vă aici.

Tata şi domnul Thompson s-au întors.

— Uitaţi-vă, şi le-am arătat gropniţa plină ochi de sticle goale.

— Am venit repede pe un drum al meu şi le-am ascuns, s-a grozăvit ea, privindu-i pe cei doi cu un aer conspirativ.

Tata întîi a roşit jenat, apoi a întrebat politicos :

— Mă întreb cum de-au ajuns aici ?

— Noi le-am găsit. Erau acolo, la casă. Pentru dumneavoastră le-am ascuns, a explicat soră-mea ţopăind emoţionată.

Domnul Thompson ne-a aruncat o privire pătrunzătoare și stingherită.

— Tare mai sînteți ciudate.

Astea au fost singurele vorbe de mulțumire cu care ne-am ales ; căci numaidecît am auzit-o pe Mama strigînd de undeva din față :

— Ce faceți voi acolo ?

Și imediat am luat-o din loc.

După plecarea Thompsonilor, ne-am ținut în preajma Tatei, așteptînd o vorbă de la el.

Într-un tîrziu, profitînd de lipsa Mamei, s-a scărpinat în creștet cu un gest nervos și ne-a întrebat :

— De ce naiba ați făcut voi chestia aia ?

Ne-am simțit profund jignite.

— Le-ar fi putut vedea *ea,* am răspuns eu.

— Pentru doamna asta cam totuna ar fi, a zis el în cele din urmă. Totuși cred că ați avut intenții bune.

În colțul verandei, în întuneric, stătea Mama, cu privirile pierdute în desișul acoperit de umbrele nopții. Pe chipul ei se citea o expresie sumbră de dezaprobare și dezgust și nefericire. Știam că și noi eram cuprinse în acest amalgam.

Ne-a privit înciudată.

— Nu-mi place să bîntuiți ferma pe unde vă taie capul. Chiar dacă aveți armă.

Dar vorbele astea le mai auzisem noi și înainte, altele așteptam acum de la ea. În sfîrșit le rosti :

— Fetițele mele, singure în toată brusa asta, n-au cu cine să se joace...

Nu la brusă se gîndea. Ne-am aruncat de gîtul ei. Din nou oscilam derutate între o tabără și alta.

— Sărmana Mama, biata noastră Mămică.

De asta avea ea nevoie.

— Ce-i, aici, nu-i viață pentru femei, a mai spus, cu voce frîntă, strîngîndu-ne la piept.

Totuși, părea mulțumită.

Porcul

ÎNTR-O SÎMBĂTĂ seara, pe la asfinţitul soarelui, fermierul îşi plăti muncitorii. De obicei, la ceasul cînd termina această treabă, era aproape întotdeauna întuneric, iar din uşa bucătăriei, unde atîrna felinarul, zăbrele de lumină galbenă coborau treptele, traversau poteca şi se opreau pe copaci şi pe feţele negre de dedesubt.

În această sîmbătă, în loc să se răspîndească, aşa cum obişnuiau să facă după ce-şi primeau banii, oamenii se retraseră puţin în umbra frunzişului, sporovăind între ei ca să le treacă timpul. Cînd a fost plătit şi ultimul muncitor, fermierul spuse :

— Chemaţi femeile şi copiii. Toată tabăra să fie aici.

Vătaful, care stătuse tot timpul lîngă masă strigînd nume, ieşi în faţă şi repetă ordinul. Dar cu o voce indiferentă, formală, căci toate astea se mai întîmplaseră şi înainte, în fiecare an de la o vreme încoace. În spate, mulţimea începu să se mişte supusă cînd apărură femeile de sub copacii unde aşteptaseră pînă atunci ; şi razele felinarului descopereau ici o fustă umflată, colo o brăţară de cupru sau o broboadă viu colorată.

Pe toate aceste chipuri vag luminate se citea acum speranţa că în curînd ritualul se va termina şi se vor putea deci întoarce la colibele şi la focurile lor. Se înghesuiră mai aproape fără să li se mai spună.

Fermierul începu să vorbească, gîndindu-se în acest timp la pămînturile lui care se întindeau peste tot în jur, nevăzute în întuneric, dar trimiţînd o dată cu vîntul un foşnet şoptit ca murmurul mării ; cu toate că le vorbise de atîtea ori înainte şi o făcea şi acum, cu o doză de cinism, ştiind că era o pierdere de vreme, vocea lui căpătă o notă de poruncă şi chiar de mînie cînd îşi aminti cît de frumoase arătau în

bătaia soarelui acele cîmpuri cu plante tinere și viguroase.

Necazul era că în fiecare an, noapte de noapte, mîini negre smulgeau știuleții de pe tulpini, saci întregi de știuleți, și nicidoată nu-i putea prinde pe hoți. Dimineața vedea urmele tălpilor desculțe în țărîna dintre rînduri. Încercase totul : îi avertizase, îi amenințase, le micșorase rațiile, ba chiar amendase întreaga tabără — zadarnic însă. Cîmpurile care se aflau în preajma colibelor erau prădate de recoltă, și cînd culegătorii își aduceau poverile, fiecare știa că va fi mai puțin decît era de așteptat să fie.

Și dacă toți știau, de ce mai era nevoie, pentru a cîta oară, de toată această mascaradă ? Asta era întrebarea pe care o citea fermierul pe chipurile din fața lui ; chipuri politicoase, care se răsuceau ba într-o parte, ba în alta, trupuri cuprinse de nerăbdare, picioare neastîmpărate. Oamenii nu se gîndeau decît la colibele lor și la mîncarea caldă ce-i așteptă acasă. Politețea plină de înțelepciune, condescendența aproape cu care era tratat îl înfuria pe fermier ; și se opri în mijlocul unei fraze, izbind cu pumnul în masă, încît chipurile se întoarseră spre el și picioarele se astîmpărară.

— Jonas ! strigă fermierul.

În conul de lumină păși un bărbat înalt, între două vîrste, cu o față blîndă. Dar acum privirea îi era întunecată. Fermierul i-o surprinse și se pregăti să-l înfrunte. Omul ăsta lucra de mulți ani la fermă. Un pezevenghi bătrîn, cum îi spunea fermierul, cu afecțiune însă ; ținea la el, erau împreună doar de atîta vreme. Jumătate din an Jonas îndeplinea munci ocazionale : scotea apă pentru grădină, tăbăcea piei, cosea iarba. Dar cînd se apropia vremea însămînțatului, devenea un om important.

— Jonas, vino aici, repetă fermierul și luă pușca de calibru 33 pe care o ținuse pînă atunci rezemată de scaun.

În anotimpul ploios, Jonas își petrecea zilele dormind în coliba lui, iar nopțile, pînă la ivirea zorilor reci, păzea cîmpurile de porcii și bărbătușii care atacau plantele tinere. Într-o singură noapte, o turmă de porci putea devasta întinderi întregi de pămînt. Jonas luă

pușca, o salută, cîntărindu-i pe braț greutatea devenită familiară. Și totuși, parcă nu-l prea trăgea inima.

— Anul ăsta, Jonas, vei împușca tot ce vezi — înțeles ?

— Da, stăpîne.

— Tot ce-o fi — bărbătuș, maimuță, porc. Și tot ce se face auzit. Nu stai să te uiți. Cum auzi un zgomot, tragi.

Printre cei care ascultau se produse foială și se iscară murmure de protest.

— Și dacă se arată a fi un porc de om, atunci cu atît mai rău. Pe pămînturile mele nu-i loc pentru porci, de nici un fel.

Jonas nu spuse nimic, dar se întoarse spre ceilalți, ținînd stingherit pușca pe braț, cerîndu-le parcă să nu-l învinovățească.

— Puteți pleca, spuse fermierul drept încheiere.

După o clipă, spațiul din fața lui era gol, și nu se mai auzi decît lipăitul pașilor desculți dibuind prin întuneric drumul de-a lungul potecilor, și frînturi de vorbe din ce în ce mai mînioase. Jonas rămase lîngă el.

— Ei bine, Jonas ?

— Anul ăsta nu vreau să trag.

Fermierul așteptă o explicație. Nu îl neliniștea ordinul pe care-l dăduse. În toți anii ăștia de cînd conducea ferma, încă nimeni nu fusese împușcat, deși în fiecare sezon șirurile de porumb erau bîntuite de hoți, și în fiecare noapte Jonas ieșea cu pușca. Nu făcea decît să strige sau să tragă în aer ca să-i înspăimînte pe musafirii nepoftiți. Numai cînd se iveau zorile trăgea în ceea ce putea vedea. Totul era o cacialma. Amenințarea poate că speria și alunga pe cîțiva dintre cei mai timizi ; dar, ca de obicei, ambele părți știau prea bine că era o cacialma. Știuleții dispăreau ; și nimic nu putea schimba situația.

— Da' de ce nu ? vru să știe în cele din urmă fermierul.

— Din cauza nevesti-mi. V-am mai spus despre asta și înainte, vorbi Jonas în dialect.

— Aha, nevastă-ta !

Fermierul își amintea acum. Jonas era de modă veche. Avea două neveste, una bătrînă, care-i născuse

cîțiva copii, și una tînără, care-i dădea multă bătaie de cap. Anul trecut, cînd soția cea tînără de-abia venise, el refuzase această slujbă care l-ar fi ținut toată noaptea departe de casă.

— Și ziua ce cusur are ? întrebă fermierul cu o bună dispoziție poznașă, la fel cum întrebase și cu un an în urmă. Se ridică și se pregăti să intre în casă.

Jonas nu răspunse. Nu-i plăcea să fie numit paznic oficial împotriva jafului comis de ei din neamul lui, dar nu ăsta era lucrul cel mai important, pentru că niciodată nu-i trecuse prin minte să îndeplinească ordinul întocmai. Însă ce i se cerea acum era prea de tot. Adevărul e că îmbătrînea și dorea să-și petreacă și el nopțile în tihnă, în propria-i colibă, în loc să bată hățișurile. Nu-i plăcuse defel nici anul trecut, numai că între timp lucrurile se înrăutățiseră. Cînd el nu era acasă, un bărbat mai tînăr o vizita pe tînăra și frumușica lui nevastă.

O dată, disperat, înșfăcase o bîtă să o lovească ; pe urmă o aruncase. El era bătrîn iar celălalt tînăr, și bătînd-o pe ea, nu și-ar fi tămăduit durerea din inimă. Altă dată, venise la stăpînul său ca să discute cu el situația, ca de la bărbat la bărbat ; dar fermierul refuzase să facă ceva. Și într-adevăr, ce ar fi putut face ? Acum, fermierul îi repetase ceea ce-i spusese și atunci, vorbindu-i de pe treptele bucătăriei, și cînd se întoarse să intre, ridică felinarul cu o mînă deasupra umărului, astfel încît razele de lumină se legănară peste tufișuri :

— Nu vreau să aud nimic despre nevasta ta, Jonas. Tu singur trebuie să ai grijă de ea. Și dacă nu ești prea bătrîn ca să-ți iei o nevastă tînără, atunci nu ești nici pentru vînătoare. Ai să iei pușca și anul ăsta, ca de obicei. Noapte bună.

Și intră, lăsînd grădina cu potecile înecate în beznă.

Jonas rămase pe loc, așteptînd să i se obișnuiască ochii cu întunericul, și porni în josul potecii, dibuindu-și drumul după pietrele desprinse care i se mișcau sub tălpi.

Încă nu mîncase, însă cînd ajunse în apropierea taberei, simți că nu poate merge mai departe. Se opri și privi la măruntele colibe care se profilau negre în

pîlpîirea focurilor de gătit aprinse, şi care trimiteau în sus nori mişcători de fum luminos. Acolo era şi coliba lui, o vedea, o mică formă conică. Acolo erau nevestele lui, aşteptîndu-l cu mîncarea gătită, numai bună de pus în farfurie.

Dar el nu avea chef să mănînce. Simţea că nu putea îndura să intre şi să dea ochii cu nevasta lui cea bătrînă, care-l batjocorea cu vorba, şi nici cu cea tînără, care-i răspundea supusă, dar îl batjocorea cu fapta. Era amărît şi frămîntat, rupt de prietenii lui care se pregăteau să-şi petreacă seara în jurul focurilor, pentru că privirile lor îl acuzau că-i trăda. Gelozia chinuitoare ce-l rodea de atîta vreme devenise acum o rană veche, şi-l durea ca orice rană veche înainte de ploaie.

Nu vroia să iasă pe cîmp, nici să stea cocoţat pînă înţepenea într-una din micile gherete construite pe stîlpi înalţi drept platformă de tragere la colţurile fiecărui teren, şi nici să se plimbe în întuneric prin hăţişul ostil. Totuşi, în noaptea aceea o porni ca de obicei în lunga sa veghe, fără să mai mănînce.

Dar a doua noapte nu se mai duse ; nici în a treia şi nici în cele care au urmat. Zăcea toată ziua pe pătură, moţăind în soare, tot răsucindu-se de pe o parte pe alta, ca şi cînd razele fierbinţi i-ar fi putut arde şi preface în cenuşă durerea din inimă. La lăsatul serii, îşi lua cina cu mult înainte de a ieşi cu puşca. Apoi se rezema de un copac în apropierea taberei ; chiar aşa, la o aruncătură de băţ de propria sa colibă, rămînînd acolo ore întregi, veghind în tăcere. Se simţea amorţit şi abătut. Stătea acolo fără nici un rost. Ca şi cînd picioarele lui refuzau porunca de a se depărta de acel loc. Toată săptămîna cîmpurile au zăcut nepăzite, iar dacă animalele sălbatice prădau plantele tinere, îi păsa prea puţin... Părea să trăiască doar ca să stea noaptea şi să-şi vegheze coliba. Nu-şi îngăduia să se gîndească la ce se petrecea înăuntru. Veghea doar, pînă cînd focurile se stingeau şi frigul cobora în desiş, iar el era atît de înţepenit, încît atunci cînd ajungea acasă la răsăritul soarelui, arăta vlăguit ca după o noapte întreagă de umblat.

Sîmbăta următoare urma să se facă o petrecere. Ar fi putut să ceară voie să participe şi el, dacă ar fi

vrut, dar la apusul soarelui se porni la drum ca de obicei și își dădu seama că soția lui era încîntată că-l vede plecînd.

Lipindu-și spatele de trunchiul copacului ce-i oferea reazem în fiecare seară, și ținînd pușca de-a lungul pieptului, își pironi cu încăpățînare ochii pe forma întunecată a colibei, și revăzu în minte chipul tinerei lui neveste. Acum își îngădui să se gîndească mai stăruitor la el și la multe lucruri asemănătoare. Își aminti de tînărul acela, așa cum îl zărise doar cu cîteva zile în urmă, aplecîndu-se peste fată cînd îngenunchease că să piseze grăunțele, și rîzînd cu ea ; își aminti apoi cum îl priviseră amîndoi tresărind, chipurile lor golindu-se de orice expresie cînd îl văzuseră apropiindu-se de ei.

Mușchii îi zvîcniră sub apăsarea puștii cînd îi reveni în minte această scenă, încît puse arma jos, ca să se relaxeze, lăsîndu-și brațele să-i cadă inerte. Dar în ciuda suferinței, continua să se gîndească ; în seara aceea ceva se schimbase în el, iar amorțeala și sentimentul zădărniciei dispăruseră. Stătea drept și cu atenția încordată, alunecîndu-și degetele pe țeava lungă și rece și simțind în spate tăria copacului, ca pe o a doua coloană vertebrală. Și în timp ce se gîndea la tînărul acela, o altă imagine i se strecură obsedant în minte : antilopa pe care o împușcase cu un an în urmă și o văzuse zăcînd neînsufletită la picioarele lui, cu limba atîrnîndu-i în praf ; și cînd o ridicase, era de atît de puțin timp moartă, încît i se păruse că mai simte încă sîngele pulsînd sub pielea caldă. Și din micul loc umed de sub gît, cîțiva stropi cleioși se prelinseseră pe blana strălucitoare. Deodată, cum stătea acolo, gîndindu-se la stropii de sînge și la trupul lipsit de vlagă al antilopei, și la tînărul care rîdea cu soția lui, simți cum mintea i se limpezește și i se răcorește, iar senzația de apăsare îl părăsi.

Oftă adînc și ridică din nou pușca, ținînd-o strîns lipită de el, ca pe un prieten, și privind intens printre copaci, spre tabără.

Era încă devreme și purpuriul apusului încă nu pierise de tot de pe cer, deși acolo unde stătea el în desiș era întuneric. În spațiile libere dintre colibe

începeau să prindă contur grupuri de oameni care vorbeau, rîdeau și se pregăteau pentru dans. Se aprindeau focuri mici de gătit ; iar în mijloc se încinsese un foc mare din care țîșneau, o dată cu norii de fum, șiraguri de scîntei. Tam-tamurile băteau încet ; curînd avea să înceapă dansul.

De la alte tabere, aflate la depărtare de mile, soseau oaspeții străbătînd hățișurile ; avea să fie o așteptare lungă.

De trei ori auzi pași de-a lungul potecii din apropiere, pînă să se retragă și să rămînă neclintit, cu capul întors, ca să-l urmărească pe tînărul care trecea, așa cum trecuse în fiecare noapte în acea săptămînă, cu pas sprinten și nerăbdător și cu ochii îndreptați spre coliba lui Jonas. Bătrînul rămase nemișcat ca un copac lovit de trăsnet, ținîndu-și răsuflarea, deși nu putea fi văzut în umbra deasă și neagră din jurul lui. Îl urmări pe tînăr furișîndu-se printre colibe pînă ajunse în cercul de lumină al focurilor, apoi îndreptîndu-se prudent spre o parte a grupurilor de oameni care așteptau, asemenea cuiva nesigur dacă era bine-venit ; după aceea, trecu pragul colibei sale.

Orele se scurgeau și Jonas urmărea dansatorii care țopăiau, și asculta tobele, în timp ce deasupra lui, stelele licăreau, iar păsările de noapte fîlfîiau în desișul din jur. Se gîndea acum stăruitor, așa cum nu-și îngăduise vreodată să o facă, la ceea ce se întîmpla în coliba mică și întunecoasă care își pierdea încet-încet conturul pe măsură ce focurile mureau și dansatorii se retrăgeau la păturile lor. În spatele lui, sus pe cer, luna se făcuse mică și rece ; copacii aruncau pe potecă pete negre, distinct conturate, iar vîntul aducea miros de dimineață ; abia atunci îl văzu pe tînăr venind din nou spre el. Acum Jonas își mișcă puțin picioarele ca să le dezmorțească, și-și înălță pușca pe braț, căutînd cu degetul curbura trăgaciului.

Cînd omul trecu pe lîngă el, împleticindu-se de oboseală și mișcîndu-se nepăsător, Jonas se furișă afară pe poteca netedă și prăfuită, la cîțiva pași în urma celuilalt, ferindu-se cînd niște ramuri brusc eliberate îl plesniră umede peste față, împrăștiind stropi mari de rouă pe picioarele lui. Era frig ;

respirația se prefăcea într-un abur subțire și sidefiu care se dizolva în lumina lunii.

Era atît de aproape de omul din fața lui, încît l-ar fi putut atinge doar ridicînd pușca ; dacă acesta s-ar fi întors, Jonas n-ar fi putut să se mai ascundă ; dar acum mergea înainte cu încredere, deși atent, și se gîndea tot timpul cum trăsese de la zece pași în acea antilopă tînără și iute care țîșnise cu o trosnitură din desiș pe cîmpul rece, scăldat de lumina lunii.

Ajungînd la marginea cîmpului, acolo unde pogoane întregi de porumb se revărsau pînă departe cu verdele lor palid sub cupola de stele, Jonas începu să se miște ca o pisică. Vroia să fie sigur ; și era doar la cincizeci de iarzi de platforma de tragere de la colțul cîmpului, care arăta în acea lumină ca un coteț șubred cocoțat pe catalige. Tînărul se clătina de oboseală și băutură, provocînd trozniturі la fiecare pas cînd zdrobea sub călcătura grea știuleții mustind de sevă.

Dar antilopa țîșnise ca o suliță din desiș, primise plumbul în piept cînd sărise și căzuse tot ca o suliță ce coboară spre pămînt ; nu se poticnise, nici nu se împleticise, nici nu se legănase. Jonas începea să simtă scîrbă pentru acest om, nu mai rămăsese nimic din fascinația și admirația pe care le nutrise pentru tînărul său rival. Bărbatul înalt și slab care se aplecase rîzînd peste nevasta lui nu avea nimic comun cu individul greoi care se bălăbănea acum pe drum, făcînd atîta zgomot încît speria orice vînat pe întinderi de mile întregi în jur.

Cînd ajunseră lîngă platforma de tragere, Jonas încremeni locului și-l lăsă pe tînăr să se depărteze. Înălță pușca la obraz și văzu țeava lungă îndreptîndu-se pieziș spre stelele ale căror luciri pîlpîiră în oțelul ei. Așteptă nemișcat, urmărind din ochi spinarea omului legănîndu-se deasupra porumbului. Apoi, în clipa potrivită, apăsă pe trăgaci cu putere, ținînd pușca pregătită să tragă din nou.

Cînd răsună pocnetul împușcăturii, capul negru și rotund zvîcni ciudat, ștergînd cîmpuri de stele, corpul păru să se chircească, o mînă se întinse, ca și cînd trupul ar fi vrut să se lase într-o rînă pe pămînt. Apoi dispăru în porumb cu un strigăt gros și speriat.

Jonas coborî puşca şi ascultă. Se auzeau nişte bufnituri înfundate, un grohăit oribil şi vorbe bolborosite pe jumătate, ca şi cum cineva ar fi vorbit în somn.

Îşi croi cu grijă drum printre şiruri, simţind muchiile tăioase ale frunzelor crestîndu-i picioarele, pînă cînd ajunse deasupra trupului care acum zvîcnea încet printre tulpini. Aşteptă pînă îl văzu încremenind, apoi se aplecă să-l privească, dînd la o parte frunzele reci, de un verde lunar, ca să poată vedea mai bine.

Nu era o gaură mică şi curată. Prin spintecătură se zărea carnea crudă, sîngele curgea negru pe pămînt, picioarele îi erau contorsionate diform şi dezgustător, faţa îi era turtită în ţărînă.

— Un porc, spuse Jonas tare către luna ce-l asculta, în timp ce îl lovi uşor cu piciorul într-o parte. Nimic altceva decît un porc.

Vroia să audă cum vor suna aceste cuvinte cînd avea să le spună din nou, povestind cum trăsese la întîmplare în turma grohăitoare şi invizibilă.

Vrăjile nu-s de vînzare

MICUȚUL TEDDY a apărut pe lume după mulți ani de așteptare, fiind singurul copil al familiei Farquar ; domnul și doamna au fost teribil de impresionați de bucuria servitorilor care au venit cu brațele încărcate de găini, ouă, flori, să-l admire pe noul-născut, scoțînd exclamații de încîntare la vederea căpșorului acoperit cu puf auriu și a ochilor albaștri. Au felicitat-o pe mamă de parcă realizase un lucru extraordinar, și ea, simțindu-se ca atare, a primit cu un zîmbet cald și plin de recunoștință felicitările servitorilor ce zăboveau pierduți în admirație.

Mai tirziu, cînd micuțului i s-a tăiat pentru prima oară părul, Gideon, bucătarul, a ridicat de jos buclișoarele mătăsoase și aurii și le-a păstrat reverențios în palmă. „Căpșorule gălbior", i-a zis el, zîmbindu-i ; și așa i-a rămas numele printre băștinași. Cei doi au devenit prieteni la cataramă încă de la început. După ce Gideon își termina treaba, îl cocoța pe Teddy pe umeri, se duceau la umbra unui copac mare și rămîneau acolo să se joace, bucătarul făcîndu-i tot felul de jucării ciudate din rămurele, frunze și iarbă, sau modelînd animăluțe din lut. Cînd Teddy a învățat să meargă, Gideon era cel care se ducea în fața lui, cloncănind a încurajare, luîndu-l în brațe de cădea în șezut și azvîrlindu-l în sus și prinzîndu-l, pînă li se tăia la amîndoi respirația de atîta rîs. Îl iubea mult pe băiețel, atrăgîndu-și astfel și mai mult simpatia doamnei Farquar.

Cum alt copil n-a mai urmat, Gideon se trezi exclamînd într-o zi :

— Ah, coniță, coniță, Dumnezeu din cer ni l-a trimis pe acesta ; Căpșorul Gălbior este nestematul cel mai de preț pe care-l avem în casa noastră.

Auzindu-l cum spunea „casa noastră", doamna Farquar îl privi înduioșată ; și la sfîrșitul lunii îi mări

leafa. Se găsea în slujba ei de cîţiva ani buni ; se număra printre puţinii băştinaşi care-şi aveau familia — soţie şi copii — în tabără şi nu-şi manifestase nicicînd dorinţa să se reîntoarcă în kraalul aflat la cîteva sute de mile distanţă. Uneori, la marginea brusei, se ităa capul iscoditor al unui piccanin, la fel de mic ca şi Teddy — fiind născuţi cam în aceeaşi perioadă — care-şi fixa privirile pline de veneraţie la albişorul uimitor de blond şi cu ochii de culoarea cerului nordic. Copilaşii se uitau unul la altul, cercetîndu-se curioşi, şi odată Teddy şi-a întins mîna, dornic să atingă părul şi obrajii copilului negru.

Privindu-i, Gideon clătină din cap a mirare şi spuse :

— Ah, coniţă, amîndoi sînt copii şi vor creşte mari, şi unul va fi stăpîn, celălalt servitor.

— Da, Gideon, şi eu mă gîndeam la asta, răspunse doamna Farquar, surîzînd trist şi oftînd.

— Voia Domnului, mai zise Gideon care crescuse la o misiune.

Familia Farquar era foarte religioasă, încît credinţa în Dumnezeu împărtăşită atît de servitor cît şi de stăpîni avu darul să-i apropie şi mai mult.

Teddy avea şase ani cînd primi un scuter şi descoperi beţia vitezei. Gonea cît era ziulica de lungă prin ogradă, călcînd straturile de flori, zburătăcind găinile cîrîitoare şi alungînd cîinii înfuriaţi la culme, şi după ce se rotea ameţitor într-un cerc larg, se oprea în uşa bucătăriei.

— Gideon, ia uită-te ! striga.

— Bravo, Căpşorule Gălbior, spunea bucătarul rîzînd.

Băiatul cel mic al lui Gideon, care îngrijea acum de turmele de animale, veni din tabără anume să-i vadă maşinăria. Îi fu teamă să se apropie de ea, ceea ce-l făcu pe Teddy să se umfle în pene.

— Ferea, piccaninule ! îi strigă şi porni să se învîrtească în jurul negrişorului pe care-l înspăimîntă atît de tare, încît copilul fugi şi se ascunse în hăţiş.

— De ce-l sperii ? îl luă la rost Gideon pe un ton de reproş.

— Nu-i decît un negrotei, sfidă copilul şi izbucni în rîs.

Dar văzînd că bucătarul îi întoarce spatele fără să-i mai spună un cuvînt, se pleoşti. După cîteva momente se strecură în casă, găsi o portocală şi i-o aduse lui Gideon.

— Poftim, e pentru tine, îi zise. Nu-i venea la îndemînă să-i spună că-i pare rău ; dar nu îndura nici să-i piardă afecţiunea.

Gideon luă portocala mai mult de nevoie şi oftă.

— În curînd ai să te duci la şcoală, Căpşorule Gălbior, se minună el, şi atunci ai să fii mare. Clătină încet din cap. Şi uite aşa ne trece viaţa.

Voia parcă să stabilească o distanţă între el şi Teddy, nu din pricina supărării, ci pentru că accepta o stare de lucruri inevitabilă. Pruncul de demult îi stătuse în braţe şi zimbise de atîtea ori feţei lui surîzătoare ; băieţaşul de mai tîrziu îi sărise în cîrcă, se jucase cu el ore întregi. Acum însă Gideon n-ar fi îngăduit să-şi atingă pielea de cea a copilului alb. Nu-şi schimbase atitudinea faţă de el, dar îi vorbea de fiecare dată cu o voce gravă şi ceremonioasă, ce-l făcea pe Teddy să se retragă în sinea lui bosumflat. În acelaşi timp îl provoca să se comporte ca un bărbat adevărat ; cu Gideon era întotdeauna politicos, solemn, adresîndu-i-se, ori de cîte ori intra în bucătărie să-i ceară ceva, ca un alb unui servitor, aşteptînd din partea acestuia supunere.

Dar în ziua cînd Teddy veni împleticindu-se în bucătărie, cu pumnii la ochi şi urlînd de durere, Gideon scăpă din mîini oala cu supă fierbinte, se repezi la copil şi-i dădu cu forţa mîinile la o parte.

— Un şarpe ! strigă el.

Teddy gonise ca de obicei cu scuterul şi la un moment dat se oprise lîngă un ghiveci mare cu tot felul de plante, sprijinindu-se cu piciorul de el. Un şarpe de copac care atîrna agăţat în coadă de rămurişul de deasupra îşi scuipase veninul drept în ochii lui. Alarmată de zarvă, doamna Farquar veni într-un suflet.

— O să orbească, hohoti ea, strîngîndu-l pe băiat la piept. Gideon, o să orbească !.

Ochii se şi umflaseră mari cît pumnul şi în mai puţin de o jumătate de oră aveau să-şi piardă complet lumina ; faţa mică şi albă a lui Teddy era deformată de cele două umflături roşietice care supurau.

— Aşteptaţi numa', coniţă, aduc eu un leac, zise Gideon, ţîşnind spre tufişuri.

Doamna Farquar luă copilul în braţe, îl duse în casă şi se apucă să-i spele ochii cu permanganat. Aproape că nu luase seamă la vorbele lui Gideon ; dar cînd văzu că doctoriile ei nu-şi fac efectul şi îşi aminti de băştinaşii orbiţi de scuipăturile şarpelui, începu să aştepte cu nerăbdare întoarcerea bucătarului, venindu-i în minte că auzise despre binefacerile miraculoase ale ierburilor indigene. Ţinîndu-şi în braţe copilul ce plîngea îngrozit, se apropie de fereastră şi cercetă disperată desişul. După cîteva minute numai, îl zări pe Gideon venind înapoi în goană, strîngînd în mînă o buruiană.

— Nu vă temeţi, coniţă, zise, asta o să tămăduiască vederea Căpşorului Gălbior.

Îndepărtă frunzele, dezvelind o rădăcină mică, albă, cărnoasă. Fără să o spele măcar, băgă rădăcina în gură, o mestecă energic, pînă făcu din ea un guguloi, apoi îl luă pe copil cu forţa din braţele mamei, îl prinse bine între genunchi şi îşi apăsă buricele degetelor în ochii umflaţi.

— Gideon, Gideon ! strigă doamna Farquar speriată de ţipetele copilului.

Dar Gideon nici c-o auzi. Se aplecă asupra copilului ce se zvîrcolea, depărtă pleoapele pînă apăru albul ochilor, apoi scuipă cu putere, de două-trei ori, întîi într-un ochi, apoi în celălalt. După care îl ridică pe Teddy cu blîndeţe şi-l depuse în braţele mamei.

— O să se facă bine.

Dar doamna Farquar nu se putea opri din plîns, atît era de îngrozită, încît abia dacă îngăimă cîteva cuvinte de mulţumire : nu-i venea să creadă că Teddy nu-şi va pierde vederea. În cîteva ore, umflăturile dispărură, ochii rămăseseră încă sensibilizaţi şi injectaţi, dar privirea era limpede. Domnul şi doamna îl găsiră pe Gideon în bucătărie şi-l copleşiră cu mulţumirile lor. Îi erau atît de recunoscători încît se simţeau neputincioşi, neştiind cum să-şi exprime gratitudinea. Îl încărcară cu daruri pentru nevastă şi copii, îi măriră salariul, dar nimic nu răsplătea ochii lui Teddy, acum vindecaţi.

— Gideon, prin tine și-a pogorît Dumnezeu bunătatea asupra noastră, spuse doamna Farquar.

— Da, coniță, Dumnezeu este foarte bun.

Este firesc ca o asemenea întîmplare să se afle în scurtă vreme în tot ținutul. Soții Farquar au povestit-o vecinilor, și așa s-a dus din gură în gură peste tot în împrejurimi. Brusa e plină de taine. Nimeni nu poate trăi în Africa, sau cel puțin în veld, fără să descopere, foarte repede, că există o străveche știință a frunzei și pămîntului și anotimpurilor — precum și a neștiutelor poteci ale minții umane, poate cea mai importantă dintre toate — pe care omul negru a moștenit-o dintotdeauna și a știut s-o folosească. De-a lungul și de-a latul hotarelor, fermierii își aminteau tot felul de întîmplări petrecute sub ochii lor, sau pe care le trăiseră pe propria lor piele.

— Dar am văzut-o cum te văd și cum mă vezi. Era mușcătură de viperă sîsîitoare. I se umflase cafrului ăluia brațul de la cot în jos, numa' o bășică uriașă, neagră și lucitoare. Ameți se pe loc. Era pe moarte, ce să mai spun. Și vine altul din tufișuri cu mîinile pline de nu știu ce frunze d'astea verzi. I-a uns brațul cu ceva și a doua zi băiatul mi se întorcea la muncă : două perforații mici pe piele, asta-i tot ce se mai zărea.

Așa sunau poveștile lor. Și ca întotdeauna, istorisite cu oarecare exasperare în glas, pentru că, deși toată lumea știa că în hățișurile continentului așteaptă pitite în scoarța copacilor, în frunze banale, în rădăcini leacuri neprețuite, nici un băștinaș n-avea să dezvăluie vreodată adevărul despre ele.

Pînă la urmă, pățania familiei Farquar s-a auzit și în oraș ; și se întîmplă ca la o serată, sau ceva asemănător, un doctor, care se nimerise acolo, să-și manifeste neîncrederea totală.

— Tîmpenii. Care cum o zice, mai pune ceva de la el. Să știți că le verificăm pe toate, și de fiecare dată tragem linie în dreptul lor.

Cu tot scepticismul doctorului, într-o bună dimineață își făcu apariția la fermă o mașină ciudată din care coborî un tip, încărcat de cutii cu eprubete și tot felul de substanțe chimice, zicînd că lucrează la laboratorul din oraș.

Domnul și doamna Farquar îl primiră cu interes, încîntați și flatați. Îl invitară pe savant la masă, și-i relatară și lui, pentru a suta oară, povestea lui Teddy. Băiețelul era și el acolo. Cu ochii albaștri scăpărînd de sănătate, mărturie a adevărului spuselor lor. Savantul le explică ce binefacere ar însemna pentru umanitate punerea în vînzare a acestui medicament miraculos, perspectivă care-i încîntă și mai mult pe părinți : erau oameni simpli, generoși, pe care-i bucura gîndul că prin ei avea să se nască ceva bun pentru toată lumea. Dar cînd savantul pomeni de banii ce ar putea ieși din afacerea asta, soții Farquar începură a se foi stingheriți. Sentimentele lor în fața acestui miracol (căci pentru ei asta fusese) erau atît de puternice, de adînci, religioase chiar, încît li se părea îngrozitor să se gîndească la aspectul financiar. Sesizînd expresia de pe chipurile lor, savantul se întoarse repede la primul său argument, adică progresul omenirii. Iar dacă nu suna prea convingător, nici nu era de mirare : nu umbla pentru prima oară după potcoave de cai morți, încercînd să descifreze unul din acele fabuloase secrete ale brusei.

În cele din urmă, după ce terminară masa, soții Farquar îl chemară pe Gideon și-i explicară cum că stăpînul acesta care se afla de față era un Doctor Mare din Marele Oraș, și bătuse drumul pînă aici numai ca să-l vadă pe el, Gideon. Auzind una ca asta, bucătarul făcu o față înspăimîntată : nu înțelegea despre ce era vorba ; doamna Farquar se grăbi să-l liniștească, spunîndu-i că pricina pentru care venise Marele Stăpîn era minunea pe care o săvîrșise el cu ochii lui Teddy.

Gideon se uită pe rînd la domnul și doamna Farquar, apoi la băiețașul care avea un aer foarte important. Într-un tîrziu întrebă în silă :

— Marele Stăpîn vrea să știe ce leac am folosit ?

În glasul lui răzbătea o undă de îndoială, de parcă nu-i venea să creadă că vechii lui prieteni îl puteau trăda pînă-ntr-atît. Domnul Farquar prinse să-i deslușească felul în care rădăcina aceea ar urma să fie transformată într-un leac folositor care să fie apoi vîndut, astfel ca mii de oameni, albi și negri de pe tot cuprinsul continentului african să-și salveze ochii

de scuipătura otrăvitoare a şarpelui. Gideon îl asculta sfredelind podeaua cu privirile, încruntîndu-şi fruntea vădit supărat. Nu scoase un cuvînt cînd domnul Farquar îşi încheie discursul. Savantul, care în tot acest timp stătuse răsturnat într-un ditamai scaunul, sorbindu-şi cafeluţa şi surîzînd cu amabilitate sceptică, se băgă în vorbă şi începu din nou să-i explice, în alte fraze, povestea cu făcutul medicamentelor şi progresul ştiinţei. În plus, îi oferi lui Gideon o recompensă.

Noua explicaţie fu urmată de cîteva minute de tăcere, după care servitorul observă indiferent că nu-şi amintea ce rădăcină anume folosise. Chipul lui era înnegurat şi ostil, chiar şi cînd se uita la cei doi soţi, faţă de care se comporta de obicei ca şi cu nişte prieteni vechi. Domnul şi doamna Farquar simţeau cum îi cuprinde iritarea şi această senzaţie alungă sentimentul de vinovăţie pe care-l trezise atitudinea acuzatoare a lui Gideon. Îi bătea chiar gîndul că bucătarul cam întrecea măsura. Dar în aceeaşi clipă înţeleseră cu toţii că omul nu va ceda niciodată. Leacul fermecat avea să rămînă la locul lui, neştiut decît de o mînă de africani care-i deţineau taina şi rostul, băştinaşi din cei pe care-i vedeai săpînd şanţuri pentru municipalitate, în cămăşi zdrenţuite şi şorţuri peticite, dar care se născuseră pentru a vindeca, moştenind arta tămăduirii, nepoţi şi fii ai acelor vraci de demult, ale căror măşti hidoase şi fărîme de oase şi toate cele ce compuneau arsenalul barbar al magiei închipuiau însemnele exterioare ale adevăratei puteri şi înţelepciuni.

De cîte ori pe zi nu o striveau oare domnul şi doamna Farquar planta aceea sub tălpile lor cînd traversau grădina în drum spre casă, sau cînd treburile îi mînau spre ocolul vitelor sau pe cîmp ? N-aveau s-o ştie niciodată.

Cu toate acestea, continuară să-l lămurească şi să-l convingă, întărîtaţi şi mai mult de propria lor exasperare ; iar Gideon o ţinea una şi bună că nu-şi amintea, sau că nici nu exista o asemenea rădăcină, ori dădea vina pe anotimp care nu era cel potrivit, ba chiar că nu rădăcina fusese cauza vindecării, ci propria lui salivă pe care o scuipase în ochii lui Teddy. Spunea toate acestea de-a valma, aparent ne-

păsător la faptul că se băteau cap în cap. Era țîfnos și îndărătnic. Soții Farquar aproape că nu-și mai recunoșteau bătrînul servitor, atît de blînd și de politicos, în acest african ignorant, încăpățînat pînă la perversitate, care stătea în fața lor cu ochii plecați, frămîntîndu-și șorțul de bucătar cu mîinile, repetînd într-una unul sau altul din acele refuzuri idioate care-i venea mai întîi în minte.

Și brusc omul păru să cedeze. Înălță capul, aruncă o privire lungă, seacă, mînioasă, albilor ce-l înghesuiau ca o haită lătrătoare de cîini, și zise :

— Am să vă arăt rădăcina.

Îl urmară în șir indian, ieșind din ogradă și luînd-o pe o potecă bătută de cafri. Era o după-amiază de decembrie toridă, cu cerul încărcat de nori fierbinți de ploaie. Totul ardea : soarele semăna cu o tipsie de bronz ce se rostogolea deasupra capetelor lor, cîmpurile tremurau încinse, pămîntul clocotea sub tălpi, vîntul îi izbea în față cu rafale dogorîtoare, pline de praf și de nisip. Era o zi cumplită, bună doar de zăcut în verandă printre băuturi ținute la gheață, așa cum și făceau de obicei la acea oră.

În răstimpuri, amintindu-și că în ziua cu șarpele nu trecuseră nici zece minute și planta fusese adusă, cîte unul se trezea întrebînd :

— Da' mai e mult, Gideon ?

Gideon arunca peste umăr, cu politețea lui arțăgoasă :

— Caut rădăcina, stăpîne !

Într-adevăr, se apleca deseori ba într-o parte, ba în cealaltă și-și trecea mîna printre ierburi, cu un gest jignitor prin nepăsarea lui. Timp de două ore i-a tîrît pe tot felul de poteci necunoscute ale brusei în căldura aceea distrugătoare care topea totul, dîndu-le dureri de cap și scăldîndu-i într-o sudoare rece. Nimeni nu scotea un cuvînt : soții Farquar pentru că erau furioși, savantul pentru că se dovedise, pentru a cîta oară, că avea dreptate : nu exista o asemenea plantă. Tăcerea lui era plină de tact.

Într-un tîrziu, cînd ajunseră la șase mile depărtare de casă, Gideon hotărî dintr-o dată că-i pedepsise destul ; sau poate că mînia lui se evaporase în acel moment. Fără să se ostenească să-și schimbe mina

indiferentă, culese un mănunchi de flori albastre care nu se deosebeau cu nimic de zecile de mii de flori albastre întîlnite peste tot pe unde bîntuiseră în acea după-amiază.

Le întinse savantului fără să-i arunce măcar o privire și porni de unul singur înapoi spre casă ; ceilalți n-aveau decît să-l urmeze dacă pofteau.

Cînd se văzură acasă, savantul se duse în bucătărie să-i mulțumească lui Gideon : avea o expresie foarte politicoasă, deși în ochii lui licărea o luminiță amuzată. Gideon însă nu era acolo. Aruncînd nepăsător florile în fundul mașinii, eminentul vizitator porni înapoi spre laboratorul lui.

Gideon reveni în bucătărie la timp să pregătească cina, dar era îmbufnat. Îi răspundea doamnei Farquar ca un servitor recalcitrant. Abia după cîteva zile bune li se trezi din nou simpatia reciprocă.

Vrînd să afle totuși adevărul, soții Farquar își întrebară servitorii ce știau despre rădăcină. Uneori, în loc să primească răspuns, erau priviți cu neîncredere. Alteori, cîte unul catadicsea să le zică : „Nu știu nimic. N-am auzit niciodată de ea.“ Iar altă dată, văcarul, care lucra acolo de cîțiva ani și prinsese oarecare încredere în ei, le-a spus :

— Întrebați-vă servitorul din bucătărie. Ăla-i vraciul, să știți. E fiul unui vestit tămăduitor care a trăit cîndva pe aceste meleaguri, și are leac pentru orice boală. După care adăugă repede, politicos : Nu-i la fel de meșter ca doctorii omului alb, se înțelege, dar pentru noi e foarte bun.

După o vreme, cînd supărarea pieri de tot, începură tachinările :

— Gideon, chiar nu vrei să ne arăți care-i rădăcina șarpelui ?

Bătrînul rîdea, clătinînd din cap și zicînd, cu o oarecare urmă de stinghereală :

— Da' v-am arătat-o, coniță, nu vă amintiți ?

După încă altă multă vreme, cînd Teddy venea de la școală, intra în bucătărie și-l lua la rost :

— Ah, Gideon, pezevenghi bătrîn ce ești ! Îți aduci aminte cînd ne-ai tras pe sfoară și ne-ai tîrît prin tot veldul degeaba ? Ne-ai dus atît de departe, că tata a trebuit să mă ia în circă !

Politicos, Gideon se ţinea cu mîinile de burtă prăpădindu-se de rîs. Şi după ce-şi isprăvea hohotele, se îndrepta repede de şale, îşi ştergea ochii bătrîni şi căta trist la Teddy, care-i trimitea un rînjet răutăcios din partea cealaltă a bucătăriei :

— Ehei, Căpşorule Gălbior, ce-ai mai crescut ! Curînd te văd mare şi stăpîn la ferma ta...

George „Leopardul“

GEORGE CHESTER și-a cîștigat numele acesta la cîțiva ani buni după ce devenise fermier. Trecuse bine de patruzeci cînd oamenii începuseră să-l întîmpine cu o bătaie prietenească pe umăr și să-l iscodească : „Ei, care mai e scorul acum ?“ Chipurile lor exprimau toleranța amuzată și admirativă față de un bărbat care-și dăduse măsura altfel decît ei, cîștigîndu-și dreptul la excentricități. Dar pentru George, vînătoarea de leoparzi era mai mult decît o pasiune. A fost chiar o perioadă în care, în fiecare vineri, ziarul local își începea rubrica de știri cu descrierea petrecerii ce tocmai avusese loc la ferma lui ; „Duminica trecută, captura clubului de vînătoare Four Winds a fost de patru șacali și un leopard“, sau un cîine sălbatic și doi leoparzi, după cum era cazul. Orice vînat merita provocarea ; în fiecare săptămînă, caii și cîinii goneau prin savană după tot ce se ivea. Cît despre George, era un lucru binecunoscut, că dacă norocul îi scotea în cale un leopard, haita era imediat chemată înapoi de pe urmele iepurelui, a micii antilope, sau a șacalului, și pusă pe urmele fiarei atît de bine camuflată de petele blănii, indiferent de prețul în timp, răbdare sau cîini sfișiați. George urca apoi singur culmea unde, în învălmășeala haotică de stînci și copaci, îl aștepta leopardul rănit ; mergea vorba că odată intrase într-o grotă întunecoasă și întortocheată cu mîinile goale, fără munițiile care se terminaseră și fără lanternă, care se spărsese, și reușise să răpună fiara care-l scuipa și-l ataca cu ghearele, izbind-o mortal cu patul puștii. Cicatricile acelei lupte îi acopereau tot trupul. Cînd intra cu mersul său apăsat la poștă sau în magazin, îmbrăcat cum era în șort și cu mînecile de la cămașă suflecate, oamenii se uitau la carnea lui brăzdată de la umăr la încheietura mîinii și de la șold la gleznă de urme mari albe, și repede

își întorceau privirile în altă parte. În spatele lui zîmbeau uneori, cu buzele strînse a îngăduință.

Dar asta se întîmpla după ce devenise unul din cei mai bogați oameni din ținut : unul dintre acei fermieri vînjoși și ageri care par fără vîrstă, căci soarele, munca aspră și hrana bună le-au modelat trupurile în arcuiri de mușchi pe care timpul cu greu le poate înfrînge.

George era fiul unuia dintre primii colonizatori. Crescuse la fermă, iar orașele îl nelinișteau. Cînd a izbucnit primul război mondial, a pornit imediat spre Anglia, unde s-a înrolat într-o unitate care promitea mult din ceea ce numea el distracție. După cinci ani de lupte se lăuda cu trei decorații, cîteva răni superficiale și numele de „George norocosul". Și-a permis să fie demobilizat cu aerul unuia care nu insistă să ia mai mult decît i se cuvine pe drept din ocaziile favorabile.

Întors în Rhodesia de Sud, nu s-a îndreptat către ținuturile pe care în copilărie îi plăcuse să le creadă ale lui, poate pentru că numele tatălui său era atît de binecunoscut prin părțile acelea, și George nu era omul care să fie doar fiul tatălui său.

A văzut multe ferme pînă cînd a ales Four Winds. Agentul comerciant îl cunoscuse bine pe tatăl lui George : asta contează mai mult decît banii acolo unde oamenii au timp să respecte trecutul, drept care lui George i se ofereau ferme la un preț ce frîngea inima de afacerist a agentului. Unde mai pui că era și erou de război. Dar în cele din urmă, omul s-a recunoscut înfrînt. Se îndeletnicea cu astfel de vînzări de prea multă vreme ca să nu recunoască privirea din ochii celui care se află pe pămîntul dorit, pămînt pe care-l va forma și-l va frămînta și preface după măsura propriei sale înțelegeri — privirea creatorului. Privirea aceasta nu apărea încă în ochii lui George.

Într-o bună zi, după ce luni de-a rîndul vizitaseră ba un ținut, ba altul, agentul îl duse pe George la o fermă atît de frumoasă încît părea cu neputință ca acesta să refuze să o cumpere. Era așezată într-o vale împînzită de păduri dese, iar fîșia lungă, fertilă de pămînt roșu și gras se întindea între două rîuri. Casa avea pe două laturi grădini ce ajungeau pînă la heleș-

tee. Rîuri și terenuri rodnice, arbori bătrîni și iarbă grasă pentru vite — o fermă ca asta nu se găsește de ici de colo în Africa. George, în schimb, se oprise pe un dîmb dintre ape, în locul unde cele două rîuri își apropiau văile, și-și tot mișca umerii cu un neastîmpăr pe care agentul ajunsese să-l înțeleagă.

— Nu-i bună ? întrebă el pe un ton enervat.

Se deprinsese totuși să fie îngăduitor, ca toți oamenii care aveau să aibă de-a face cu George : criteriile acestuia erau cu totul altele. Uneori poate chiar de neînțeles ; își dădea însă în sfîrșit seama că George nu-și dorea tihna îmbelșugată pe care-o promitea această fermă.

— Încearcă măcar să mă lămurești ce îți dorești de fapt, îi ceru el iritat.

— E o fermă bună, nimic de zis, observă, depărtîndu-se cu un mers țeapăn.

Agentul îl apucă de braț, făcîndu-l să se oprească.

— Ascultă-mă, cred că este una dintre cele mai bune din țară.

— Știu.

— Dacă vrei să-ți găsesc una, trebuie să te hotărăști odată ce dorești.

— Am să știu cînd am s-o văd, i-o reteză George.

— Și pentru asta să te duc la toate fermele disponibile din Africa, nu ? Fir'ar a dracului, omule, explodă el, mi-oi cîștiga eu existența cu treaba asta, dar fii totuși rezonabil !

George dădu din umeri. Agentul oftă, și cei doi își continuară drumul alături, tînărul privind insistent peste copacii deși, întunecați, ce mărgineau rîul, către povîrnișurile de pe malul celălalt. Acolo erau munții, lanțuri după lanțuri de munți, înălțîndu-se scînteietori spre cerul de un albastru proaspăt.

Agentul surprinse direcția privirii lui și începu să chibzuiască. Îl cercetă cu atenție. Nu ar fi putut arăta altfel după o copilărie atît de liberă și de plină de soare și după cei cinci ani de lupte. Foarte bronzat, slab, cu umeri lați, lăsați, cu mers degajat și legănat. Fața colțuroasă, slabă și ea, ochii cenușii, cu privirea ageră, și gura fermă, trădînd o permanentă stare de nemulțumire. Și tatăl lui George fusese la fel în tinerețe, se gîndi agentul ; și el părăsise tot ce-i era fami-

liar în ţara aceea bătrînă şi confortabilă, ca să-şi croiască o viaţă nouă printre oameni noi.

— Bine-i să scapi de oameni, ai ? Prea multă lume îngrămădită la un loc acolo în Bătrîna Ţară, nu-i aşa ? îl încercă agentul pe tînărul din faţa lui, la fel cum poate ar fi făcut şi cu bătrînul Chester.

Dar pe faţa lui George nu tresări nici un muşchi, de parcă întrebarea n-avea nici un înţeles pentru el. Continua să se uite lung, cu privirile încordate, spre munţi. Dar acum agentul ştia ce are de făcut. A doua zi îl conduse la Four Winds care tocmai fusese inspectată pentru a fi pusă în vînzare. Cinci mii de acri de brusă virgină, răspîndiţi neuniform la poalele unui şir de culmi înalte ce traversau o cîmpie pe care se mai aflau cîteva ferme. Four Winds era toată o îngrămădire de stînci, copaci pitici şi întinderi de iarbă mătăsoasă, iar dincolo de ele, bariera munţilor. Nici o casă, nici un rîu, nici măcar un gard ; nimeni n-ar fi putut spune că şi-ar fi dorit o asemenea fermă. În faţa acestor întinderi, chipul lui George se lumină de mulţumire şi în ochii lui apăru privirea pe care agentul o aştepta de atîta vreme.

Ziua întreagă hoinări în voie pe pămînturile pietroase şi sterpe, ca un cîine care pune stăpînire pe un nou teritoriu şi caută să adune un miros de ici, o senzaţie de dincolo, sau orice altceva care să se închege într-o carapace de familiaritate ce i-ar oferi mai apoi mîngîiere în faţa necunoscutului din jur. Dar oamenii sosiţi în Africa de pe alte meleaguri nu se mulţumesc doar cu ceea ce găsesc acolo, ci conferea spaţiului şi acea notă proprie ţărilor din care vin. Aşa se explică de ce, în orice ţinut pe care l-ai străbate, întîlneşti o atît de mare varietate de stiluri de la o fermă la alta. Fiecare casă este diferită, amintind de o ţară diferită, o ambianţă diferită sau un mod diferit de a vorbi.

Tîrziu după-amiază, la ora la care vîlvătaia galbenă a luminii solare îi cădea drept în faţă, orbindu-l, şi smălţuia sălbăticia ierbii şi a stîncii şi a copacului cu tristele luciri ale apusului, George se opri brusc într-un loc unde viroagele coborau din toate părţile către un teren neted acoperit de tufăriş.

— Ar trebui să se găsească apă pe aici, pentru un puț, cugetă el cu voce tare. Și după o clipă reluă : În Norvegia am zărit din tren o moară de vînt. Mi-a plăcut cum arăta. Forma ei, adică. S-ar potrivi în locul ăsta...

Cu aceste vorbe George își mărturisi intenția de a cumpăra ferma, arătîndu-se în sfîrșit mulțumit cu ceea ce vedea. De pe chipul lui prelung și osos dispăruse expresia aceea agitată, aproape flămîndă.

— Cel mai apropiat vecin este la cinsprezece mile de aici, îl mai avertiză agentul.

— Dar regiunea abia de acum va începe să fie populată, nu-i așa ? întrebă indiferent în loc de răspuns. Și a doua zi semnă hîrtiile.

Se dovedi însă că omul nu avea deloc de gînd să trăiască izolat, sau cel puțin nu în sensul în care-și închipuise agentul.

Respectînd obiceiurile locului, George trecu pe la ceilalți fermieri ca să-și prezinte omagiile și să le spună că el cumpărase Four Winds și le va fi vecin, în ciuda distanțelor mari dintre proprietăți. Iar casa pe care începu să și-o înalțe nu era nicidecum o baracă, din cele pe care mulți și le construiau la repezeală ca să aibă unde se adăposti pe vreme rea.

Clădirea încă nu era terminată cînd el se și mutase în ea. Arăta de parcă fusese mai întîi proiectată în amănunțime și apoi tăiată în două. Deocamdată erau doar trei camere mari, cu tavanul dintr-un lemn ce răspîndește un miros pătrunzător cînd se schimbă vremea, iar podeaua din lemn roșu-închis. Erau mobilate cu toate cele necesare unui trai confortabil, nimic de prisos. Aproape de fiecare dată cînd sosea poșta, George apărea la stație și toți îl salutau respectuos, nu numai pentru că era fiul bătrînului Chester și pentru că se întorsese din război cu un palmares bogat, dar și pentru că modul său de viață era pe placul oamenilor. Făcea și el parte din acea categorie de tineri înflăcărați care au năvălit în țară după cele două războaie * și ale căror expresii „Vreau să-mi fiu propriul stăpîn“ și „N-am de gînd să-mi petrec toată viața tocindu-mi turul pantalonilor pe un scaun“, deși s-au

* Războiul Burilor și Primul Război Mondial. (N.tr.)

banalizat cu timpul, exprimă încă și acum starea de spirit care a deschis atunci țara.

Între războaie, existase un alt tip de imigranți care s-au folosit de bani ca de niște lopeți pentru a-și săpa văgăuni călduroase în care să doarmă. Din cauza acelor indivizi care au transformat o țară întreprinzătoare într-una leneșă, precum și din cauza unui trecut ce nu poate fi uitat prea lesne, tinerii înflăcărați de acum se consideră pe deplin îndreptățiți să-și cîștige independența și să-și croiască singuri drum în viață. Ca și cînd ei ar deveni un soi de stindard, o conștiință a noii lumi.

Auzind că George a cumpărat Four Winds — savană neroditoare, bătută de vînturi, întinzîndu-se printre țancuri și bolovani uriași pînă la poalele munților — oamenii n-au spus decît „Să-i fie de bine", așa cum îi răspund și călătorului care, întors din drumurile sale, povestește că „Pe malurile lacului Nyasa este un om care trăiește de douăzeci de ani singur singurel într-o colibă" sau „Am auzit că cineva din Vale s-a sălbăticit de tot — fuge și se ascunde în desiș dacă apare vreun alb prin preajmă". Nu e nici o condamnare în vorbele lor, ci mai degrabă o recunoaștere a ceva din ei înșiși pentru care plătesc tribut prin procură.

La început, George a fost îngrijorat că nu va găsi destui muncitori indigeni ; așteptîndu-se însă la asemenea necazuri și știind ce avea de făcut, nu se pierdu cu firea ci se apucă să-și ridice casa, să-și foreze puțul și în același timp să-și cerceteze pămînturile. Și-au făcut într-adevăr apariția și cîțiva indigeni, dar aceștia erau muncitori ocazionali, nicidecum din cei pe care și-i dorea el. Îngrijorarea lui părea să fie totuși mai mare decît ar fi recunoscut chiar și față de sine însuși. E foarte ușor să capeți o reputație proastă ca stăpîn. De exemplu, ai toate motivele să concediezi un muncitor, dar omul, din răzbunare, doboară un copac la hotarul fermei, taman în drumul băștinașilor nomazi, astfel ca aceștia să poată citi din felul în care a fost retezat trunchiul că ferma cutare nu este bună și nici stăpînul ei nu e bun. Sau se nimerește în tabără un băștinaș care-i înspăimîntă și-i terorizează pe ceilalți, obligîndu-i treptat să plece, sub diferite pretexte,

la alte ferme, în timp ce stăpînul nu va afla niciodată unde-i buba. Și cîte alte pricini nu pot să apară, de pe urma cărora un fermier onest și corect, după obiceiurile vremii, în relațiile cu băștinașii, să capete o faimă proastă, fără să descopere vreodată adevărata cauză.

Dar cînd, într-o bună zi, se pomeni pe aleea din fața casei cu un băștinaș bătrîn care lucrase ani în șir pentru tatăl său, George înțelese că scăpase în sfîrșit de necazul cel mare. Îi ieși în întîmpinare pe treptele verandei, fumînd liniștit, iar cînd bătrînul se apropie, îl salută zîmbind.

— 'Mneața.

— 'Mneața, stăpîne.

— Toate-s bune, bătrîne Smoke ?

— Bune-s toate, stăpîne.

George își scutură pipa și-i făcu bătrînului semn să se așeze. Tinerii care-l însoțeau se opriseră mai încolo, la umbra copacilor, și așteptau acum să se încheie convorbirea. Fără îndoială, bătuseră cale lungă pînă aici, căci erau plini de praf și doborîți de greutatea legăturilor pe care le aduseseră în spate. Dar arătau viguroși, buni de muncă, așa că George se instală comod în scaunul mare pe care-l folosea pentru audiențe, simțind cum crește în el mulțumirea.

— Ați făcut drum lung ?

— Drum lung, stăpîne. Am auzit că Micul Stăpîn s-a întors din război și are nevoie de mine. Am venit la Micul Stăpîn.

George îi zîmbi cu căldură bătrînului care nu arăta nici cu o zi mai bătrîn decît în urmă cu zece ani, ba chiar cu douăzeci, pe vremea cînd îl lua la plimbare pe băiețelul de atunci, cocoțîndu-l în vîrful carului plin cu știuleți, sau îl ducea în circă atunci cînd obosea. Părea să fi fost dintotdeauna un om foarte bătrîn, cărunt, cu ochi încețoșați, dar tot atît de sprinten, puternic și mîndru ca unul tînăr.

— Cum de-ai aflat că m-am întors ?

— Mi-a spus unul din frați.

George zîmbi din nou, recunoscînd astfel tacit că asta era tot ce avea să afle despre calea misterioasă pe care o urmase mesajul transmis din gură în gură pe sute și sute de mile.

— Ai să trimiți vorbă tuturor fraților tăi să vină să lucreze pentru mine ? Am nevoie de o mulțime de băieți.

— Am adus douăzeci. Alții vin mai tîrziu. Și mai am frați care vor veni din Nyasaland după ce trec ploile.

— Ai să fii vătaful meu, Smoke ? Am nevoie de un vătaf.

— Sînt prea bătrîn, mult prea bătrîn, stăpîne.

— Da' cîți ani ai ? întrebă George, știind prea bine că nu va primi nici un răspuns satisfăcător, pentru că bătrînii de vîrsta lui Smoke n-au cum să-și măsoare anii.

— De unde să știu, stăpîne ? Poate cincizeci. Poate o sută. De zilele bătăliei mi-aduc aminte, eram tînăr. Se opri, apoi adăugă cu băgare de seamă, ferindu-și ochii : Poate-i mai bine să nu ne amintim de zilele acelea.

După cîteva clipe în care marea simpatie ce-o nutreau unul pentru celălalt alungă sentimentul neplăcut provocat de amintirea războiului, cei doi bărbați izbucniră în rîs.

— Dar de vătaf, tot am nevoie, repetă George. Pînă găsesc pe cineva mai tînăr, la fel de bun ca tine, ai să mă ajuți ?

— Dar sînt prea bătrîn, protestă Smoke din nou, și ochii i se luminară.

Discuția luă sfîrșit ; din acel moment, George putea fi sigur că necazurile cu muncitorii se încheiaseră. În curînd, tabăra băștinașilor avea să fie plină de frații cei mulți ai lui Smoke, veniți din toate colțurile țării. Căci africanii înțeleg cu totul altfel relațiile de rudenie dintre ei — ori în care parte a marelui continent s-ar îndrepta, băștinașul își întîlnește frații de trib chiar la sute și sute de mile depărtare de satul natal, și va fi întotdeauna întîmpinat cu bucurie de aceștia.

Deocamdată George le acordă celor veniți o dată cu Smoke răgaz de o săptămînă ca să-și întemeieze satul, și apoi încă una, semn că dorea ca între ei să se stabilească buna înțelegere. Apoi însă îi luă din scurt și le ceru să muncească vîrtos. Și așa a fost. Smoke era prea bătrîn să țină pasul cu ceilalți ; era și

tare hodorogit din pricina femeilor şi a băuturii — numele * i se trăgea de la faptul că fuma *dagga*, din pricina căreia ochii îi erau mereu împăienjeniţi, iar mîinile îi tremurau — dar ştia să-i ţină în frîu pe cei tineri şi pentru asta făcea toţi banii.

După o vreme Smoke a primit ca ajutor în treburile vătăşiei pe un nepot de-al lui, a cărui îndatorire era să supravegheze grupurile de băştinaşi ; dar bineînţeles că tot el rămăsese adevăratul conducător. La convorbirile săptămînale pe care le aveau cu stăpînul asupra treburilor fermei, cei doi bărbaţi veneau împreună din tabără, dar nepotul (chiar dacă dusese tot greul muncii) îl lăsa pe bătrîn să vorbească.

George îşi lua din casă scaunul cel mare, îl punea la piciorul treptelor ce duceau în camera de zi, se aşeza cît mai confortabil şi îşi aprindea trabucul, iar Smoke se lăsa turceşte pe pămînt în faţa lui. Nepotul rămînea în spatele unchiului, fără să se aşeze, nu numai din consideraţie faţă de George — pe care, fără îndoială, o nutrea — dar mai ales din respect pentru superiorul său tribal. (Toate astea se întîmplau la începutul anilor '20, cînd relaţiile dintre stăpîni şi servitori erau mult mai strînse, aproape feudale ; era loc şi de amabilităţi, încrîncenarea nu alungase încă afecţiunea.)

Drept care, în asemenea ocazii, nu se discutau doar problemele legate de fermă, ci şi cele personale. Întîi erau epuizate grînele, starea vremii, tot felul de planuri şi proiecte, apoi urmau cîteva momente de tăcere ; atunci Smoke se întorcea spre tînărul din spatele lui, îi mai spunea cîteva cuvinte, după care tînărul îi ura lui George noapte bună şi pleca.

Rămaşi singuri, se apucau să vorbească despre, să zicem, certurile şoferului cu noua lui nevastă, sau chiar despre intenţia lui Smoke însuşi de a-şi lua o nevastă tînără. George rîdea şi-l întreba :

— Ştrengar bătrîn ce eşti, ce să faci cu o nevastă la anii tăi ?

Şi Smoke îi răspundea că un bărbat bătrîn are nevoie de un trup tînăr care să-l încălzească atunci cînd

---

* *Smoke* — fum (engl.).

vine vremea rea și friguroasă. Alteori, bătrînul era cel care-l mustra pe George :

— Micul meu Stăpîn, e timpul să te însori. E timpul să fie o femeie la ferma asta — o spunea cu reproș și severitate, de parcă, pentru o clipă, uita că nu-i este tată.

La care Micul Stăpîn izbucnea în hohote, zicînd că era și el de aceeași părere, numai că nu găsea nici o femeie care să-i fie pe plac.

— Poate că Stăpînul vrea să-și aducă o nevastă din Anglia ? l-a întrebat o dată Smoke insinuant, și George a înțeles atunci că în tabără se vorbea de faptul că el ținea la vedere pe masa de toaletă fotografia unei tinere fete : taina o dezvăluise probabil bucătarul său, care nu era altul decît fiul bătrînului Smoke.

Fata fusese într-adevăr logodnica lui timp de o săptămînă și ceva în timpul războiului, dar se despărțiseră după una din acele discuții practice, de analiză temeinică, în urma căreia un anume fel de dragoste se risipește ca fumul. Tînăra era londoneză și-i plăcea viața pe care o ducea, nedorindu-și nimic altceva. S-au despărțit fără urmă de înverșunare, cel puțin nu a unuia împotriva celuilalt. George rămăsese însă cu un sentiment de mînie perplexă față de sine însuși. Era un bărbat căruia îi plăcea ca toate lucrurile să fie la locul lor, de aceea nu-și putea ierta această logodnă : își pierduse probabil mințile, altfel de ce o făcuse ? Gîndul ăsta îl chinuia adesea. Totuși, își amintea de fată cu o senzualitate tandră. Se măritase între timp și ducea o existență despre care el credea că o persoană sănătoasă la cap nu și-ar putea-o dori cu adevărat. Nici nu știa de ce-i mai păstra fotografia — care, de altfel, o surprinsese într-o ipostază foarte artificială. Mai ales că, în felul său violent și intermitent, ținuse la alte femei mult mai mult.

Dar fotografia continua să onoreze măsuța de toaletă, expusă nu numai privirilor bucătarului și ale servitorilor, ci și ale rarilor musafiri care-i vizitau casa. În scurt timp, tot ținutul aflase că George avea inima frîntă după o fată din Anglia ; și vestea se transformase într-o explicație, la fel de bună ca oricare alta, pentru autoizolarea lui jovială dar hotărîtă, căci sînt unii oameni cărora cuvîntul singurătate nu

li se potrivește deloc. George era singur și părea să nu-și dea seama de acest fapt. Pe oameni îi uimea felul în care își organizase existența, după un tipar mult prea mare pentru nevoile ființei lui. În cîțiva ani, cele trei camere fuseseră extinse la douăsprezece. Era cea mai arătoasă casă din împrejurimi. Acareturi, magazii, spălătorii și ogrăzi pentru orătănii împînzeau locul ; grădina era îngrijită de doi băieți plătiți gras pentru treaba asta. Între bolovanii din fața casei, George își amenajase o minunată piscină naturală, deasupra căreia atîrnau bambuși, iar în apă se oglindeau arabescuri de frunziș verde și petice de cer albastru. Își luase obiceiul să se scalde în fiecare dimineață la răsăritul soarelui, iarnă sau vară, și deseori și seara, după o zi întreagă de muncă. Mai apoi, își construise grajduri, încăpătoare cît să adăpostească o întreagă herghelie, dar de fapt înăuntru nu erau decît doi cai, unul pentru bătrînul Smoke (avea picioarele mult prea șubrede ca să mai poată merge pe jos pe distanțe lungi), celălalt pentru George. Al lui era o iapă inteligentă și ascultătoare, fără să fie frumoasă ; o alesese cu mare grijă, după ce săptămîni în șir asistase la vînzări și urmărise toate anunțurile : doar avea să o folosească în drumurile zilnice, nu să meargă la paradă. Drept care o călărea peste tot, scotea și sufletul din ea, cît era ziua de lungă, iar seara, cînd o ducea la grajd, o mîngîia de parcă îi părea rău că n-o poate lua cu el în casă. După baia în piscină, rămînea în lucirea soarelui care apunea repede, privind spre valea sălbatică și frumoasă, și bînd ceremonios lîngă o masă de lemn de casie americană încărcată de garafe și sifoane. Nici urmă din sticla și paharul celibatarului așezate pe o simplă tavă de cositor ; iar cina îi era servită cu mult dichis de doi bărbați în uniformă, cu care mai și pălăvrăgea uneori dacă avea chef. Apoi i se aducea cafeaua și, după încă o jumătate de oră, timp în care răsfoia reviste de agricultură, se ducea la culcare. Asta se întîmpla în jurul orei nouă ; dimineața se scula întotdeauna înainte de răsăritul soarelui.

Astfel își rostuise el existența. Ani și ani de zile viața lui a fost un continuu efort fizic epuizant, douăsprezece ore pe zi de sudoare și trudă în soarele nemilos, înconjurat însă de un spațiu și un confort ce pă-

reau să ceară cu totul altceva. Pe scurt, cereau o soție. Dar pe un om care duce o asemenea viață nu e simplu să-l întrebi ce-i lipsește, dacă-i lipsește cu adevărat ceva.

Să-i pui această întrebare ar însemna să pătrunzi în sufletul lui atunci cînd hoinărește ore întregi de-a lungul culmilor în bătaia soarelui, iarba unduind peste tot în jur, ca o imensă flamură aurie. Ar însemna să înțelegi ce l-a făcut să devină un călăreț singuratic.

În asemenea momente, chiar și Smoke, bătrînul, care obișnuia să-l însoțească în buiestru, îi arunca întîi o privire scrutătoare, apoi se întorcea din cale în tăcere.

Din fața casei pornea un clin lung de trei mile de iarbă neatinsă de fierul coasei, care creștea în fiecare an atît de înaltă încît nici călare cei doi bărbați nu puteau zări nimic dincolo de ea. Poteca ce o străbătea ducea la un dîmb, de fapt o îngrămădire de stînci umbrite de copacii care străpungeau dalele de granit. Ajuns aici, George descăleca și, rezemîndu-și brațul de gîtul iepei, rămînea cu privirile ațintite spre vale, ea însăși o înlănțuire de alte coline și văi, atît de sus era plasată ferma Four Winds față de restul ținutului. La douăzeci de mile distanță se aflau munții, blocuri de cristal colorat acoperind orizontul ; pînă la poalele lor domneau stîncile, iarba și copacii, iar din loc în loc verdele mai închis al vegetației ce creștea de-a lungul pîrîurilor. Treptat, o dată cu trecerea anilor, întinderea aceasta uriașă de ținut neîntinat a fost peticită cu terenuri cultivate ; vălătuci de fum trădau locurile unde fuseseră zidite noile case cu acoperișuri lucitoare. Valea se popula pe zi ce trecea. Dar George scruta și acum imensitatea ei de parcă aceste semne de viață uzurpatoare nu existau pentru el. Obișnuia să rămînă acolo toată dimineața, înconjurat de uguitul porumbeilor de pădure cu gît verde, iar cînd se întorcea acasă la masă, privirile îi erau triste și încețoșate.

Lua însă lucrurile așa cum erau. Four Winds se înălța spre cer printre țancurile bătute de vînturi și tremurînd în lumina soarelui, împresurată de peste tot de stînci prăvălite și expusă furtunilor și invaziei babuinilor și leoparzilor — nici măcar această sălbă-

ticie şi această izolare totală, nemiloasă, nu-l afectaseră în vreun fel.

Căci atunci cînd valea a fost împărţită între noii colonişti, iar vecinii nu se mai găseau la cinsprezece mile distanţă, ci la cinci, George a început să meargă în vizită pe la ei şi să-i invite la el acasă. Erau chiar prea încîntaţi să vină, descoperind că, în ciuda excentricităţilor lui, omul era total inofensiv. Atîta doar că prefera să trăiască singur. Un fapt care aţiţa curiozitatea femeilor. Şi pe deasupra era şi foarte bogat, ceea ce era pe placul tuturor. În rest, era considerat uşor trăznit, pentru că nu îngăduia să fie atins nici un animal de pe teritoriul fermei lui ; biciuia orice băştinaş pe care-l prindea punînd capcane, apoi se ducea cu el la poliţie unde plătea bucuros amenda pentru bătaie. Ferma lui era un fel de rezervaţie ; din pricina leoparzilor, staulele de vite deveniseră adevărate palisade. Dar dacă se întîmpla totuşi să-i piară cîte un dobitoc, atîta pagubă !

În fiecare duminică, George organiza petreceri în jurul piscinei ; uşile erau deschise tuturor, oricine era binevenit. El era o gazdă bună, casa era frumoasă, iar servitorii stîrneau invidia oricărei gospodine ; poate că acesta era singurul lucru ce nu i se putea ierta : desăvîrşirea servitorilor. Nici unul nu-l părăsea ca să meargă „acasă“, cum făceau ceilalţi ; casa lor era aici, la această fermă, sub supravegherea bătrînului Smoke ; de aceea tabăra arăta ca un sat băştinaş în toată legea, şi nu obişnuita adunătură de cocioabe dărăpănate de care nimeni nu se îngrijeşte pentru că nimeni nu rămîne în acelaşi loc destul de mult timp ca să se sinchisească de ele. Faptul că un celibatar avea servitori atît de stilaţi era o adevărată provocare pentru femeile din ţinut ; cînd îl tachinau pentru perfecţiunea tuturor lucrărilor din jurul său, vocile lor erau iritate. „Celibatar afurisit şi bătrîn ce eşti !“ spuneau ele cîteodată în loc de altceva. Iar el le răspundea cu o jovialitate calmă :

— Da, trebuie să mă gîndesc foarte serios să-mi iau o nevastă.

Şi poate că se şi gîndea cu adevărat că s-ar cuveni să se însoare. Toţi bănuiau că scopul acestor vizite reciproce era de a-şi găsi o fată — bănuială de care

era foarte conştient. Iar fetele nu se fereau să se arate doritoare. Dacă el nu era o partidă, atunci nu era nimic ; şi numai a lui era vina dacă oamenii îl judecau astfel. Se uita uneori la femeile tolănite pe jumătate goale în jurul piscinei, sub bambuşi — tolănite cu voită intenţie, special pentru el — şi-şi mijea ochii, cu o expresie deloc plăcută. În acelaşi timp nedreaptă, pentru că dacă un bărbat nu acceptă ca femeile să se apropie de el cu simpatie şi prietenie, atunci nu rămîne decît o singură alternativă pentru a-l cuceri. Urmarea acestui fapt a fost că fotografia din camera lui a apărut în mod ostentativ pe noptieră ; şi cînd fetele făceau comentarii la adresa ei, el răspundea, închizînd pe jumătate pleoapele, gest exasperant de atrăgător, bineînţeles : „Ah, da, Betty — ei, aceea da femeie !“

Într-un rînd s-a crezut că în sfîrşit a fost „prins“. Împărţea unul din hotare cu o femeie de vîrstă mijlocie care avea două fete mari ; ea nu era nici măritată nici nemăritată şi asta din cauză că bărbatul ei nu părea în stare să se hotărască dacă să divorţeze de ea sau nu ; iar fetele, la cei douăzeci de ani ai lor, erau ca nişte băieţoi, neîmplinite la trup, plăcîndu-le să călărească, să bea whisky şi obişnuite să se poarte cum credeau ele de cuviinţă cu bărbaţii de care se simţeau atrase. Ce neveste grozave ar fi astea pentru unul ca George, spuneau oamenii, n-ar rămîne niciodată datoare cu nimic. Dar continuau să vorbească despre ele la plural, căci George flirta cu amîndouă, iar ele semănau mult una cu alta. Cît despre mamă, ea ţinea ferma, soţul fiind mult prea ocupat cu o femeie din oraş ca să se intereseze de asemenea treburi, plus că obişnuia să bea puţin cam prea mult, şi nu rareori era auzit văicărindu-se cu un aer fatalist : „Cristoase, de ce mi-ai dat fete ? Măcar de la feciori ţi-e scris să *te aştepţi* la rele !“ Biata nevastă se plîngea de toate astea lui George care zîmbea, fără să facă vreun comentariu, şi-i mai oferea ceva de băut.

— Să te ferească Dumnezeu dacă te însori cu vreuna din ele, spunea ea mîhnită. Fie-mi iertat că o spun, dar nu ştiu altceva decît să se distreze.

— La vîrsta lor, doamnă Whately, este un lucru cît se poate de firesc.

Cu aceste vorbe George se refugia într-o atitudine indulgentă, paternă, nelipsită totuşi de o urmă de satisfacţie răutăcioasă ghicind tulburarea fetelor.

Cînd intra în casă, o căuta întotdeauna pe doamna Whately şi rămînea cu ea ore în şir, dînd impresia că-i plăcea compania ei ; şi ea părea să se simtă bine în prezenţa lui. De fapt, ea întreţinea conversaţia, în timp ce el stătea tolănit, cu ochii aţintiţi gînditori la paharul pe care-l clătina uşor între degete, scoţînd din cînd în cînd cîte un mormăit amuzat. Subiectul ei favorit era, evident, soţul, o povară pe care se pricepuse foarte bine să o transforme în avantaj, căci toţi cei aflaţi în cameră îşi întrerupeau discuţiile ca să-i asculte bodogănelile pline de haz.

— A venit acasă la sfîrşitul săptămînii trecute, începea ea, ţintuindu-l pe George cu ochi mari şi uluiţi, şi ştii ce mi-a spus ? — Doamne — a spus — nu ştiu ce m-aş face fără tine, bătrînico ; dacă n-aş putea ieşi din oraş cîteodată pentru o gură de aer curat, aş înnebuni. Şi iată-mă aşteptîndu-l, gata să-mi uit toate necazurile. Ce să te faci cu un asemenea om ?

— Şi eşti pregătită să fii o staţiune recreativă de sfîrşit de săptămînă ? o întreba George.

— Vai, domnule Chester ! exclama doamna Whately cu ochii măriţi deodată de o uimire de-a dreptul caraghioasă, la urma urmei e soţul meu, eu aşa socotesc.

Dar această matroană frumoasă şi destul de bătută de soartă nu era deloc proastă. Dacă ar fi fost, n-ar fi putut conduce ferma atît de bine. Aşa că lui George nu-i rămînea decît să rîdă şi să spună :

— Hai să mai bem ceva.

Doamna Whately era singura femeie care nu apărea în costum de baie.

— La vîrsta mea, explica ea, trebuie să laşi fiicelor asemenea plăceri.

Şi cu un exagerat oftat de invidie, aruncă o privire în direcţia lor. George le privea şi el cu un aer nehotărît ; deşi nu prea părea să-l intereseze genul acesta băieţos şi uscat.

În schimb, devenise un lucru binecunoscut ca, în zilele lungi şi călduroase ale petrecerii, cînd cei treizeci sau patruzeci de invitaţi leneveau ore în şir în costume de baie la marginea piscinei, mîncînd, bînd,

tachinîndu-se, el să se ridice brusc, arătînd în mod inexplicabil iritat, şi să se îndrepte spre grajd. Acolo îşi înşeua iapa — căreia, gîndeau ceilalţi, i s-ar fi cuvenit binemeritata odihnă duminicală după ce fusese atît de muncită toată săptămîna — se arunca în şa şi se avînta pe coastele dealurilor, călărind ca un besmetic. Oaspeţii nu se simţeau jigniţi, într-atît se obişnuiseră cu ciudăţeniile lui. Rîdeau — în special femeile — şi-l aşteptau să se întoarcă, scuzîndu-l : „Ei, ştiţi şi voi, bătrînul George..."

Unii dintre ei chiar îşi exprimaseră părerea că ar fi plăcut să călărească împreună, dar nimeni n-a reuşit vreodată să-l însoţească. Acum că fermele se întindeau din vale pînă la poalele dealurilor, George vedea oameni călărind în zorii zilei sau seara ; făcea un semn scurt cu biciuşca, se ridica în scări şi dispărea ca un fulger. Încă un lucru pe care toţi îl acceptau ca atare : George, bărbatul acela slab, cu umerii lăsaţi, cu faţa aspră, îndepărtîndu-se călare de-a lungul vreunei creste cu biciul ridicat mecanic în semn de salut, devenise şi el o caracteristică a peisajului, ca şi propria lui casă cocoţată chiar sub creasta muntelui, pe un promontoriu de un alb strălucitor, sau ca pancartele înalte de zece picioare înfipte peste tot la hotarele fermei lui, şi care te avertizau : „Oricine este prins vînînd, va fi aspru pedepsit".

Într-o seară, s-a întîlnit din întîmplare cu doamna Whately care se plimba de una singură, şi cînd şi-a întors cu un gest reflex calul să se facă nevăzut, a auzit-o strigînd :

— Nu muşc.

El a rînjit neprietenos chipului ei plin de speranţă şi i-a replicat :

— Nu-s mai neghiob ca tine, draga mea.

La următoarea petrecere, ea comentă acest eveniment cu un aer meditativ, pironindu-l pentru prima oară cu o privire rece :

— Sînt multe feluri de a fi neghiob, domnule Chester, iar dumneata eşti genul de bărbat care suflă şi în iaurt, după ce s-a fript cu ciorbă.

George se făcu stacojiu de furie.

— Dacă încerci să insinuezi că în jurul nostru există, *există* cu adevărat femei *dulci* şi *fermecătoare*,

numai să mă ostenesc eu să le văd, îţi jur că mi-au mai spus-o şi altele.

Ea nu se supără. Păru doar sincer surprinsă.

— Chiar mai rău decît credeam, observă prietenos, apoi începu să vorbească despre altceva, în felul ei familiar şi plin de haz.

Şi iată că într-o bună zi, la una din aceste petreceri, sări şi iepurele din sac. Bineînţeles că existenţa lui era de mult bănuită, dar fusese tratată cu îngăduinţă. Iar ceea ce se petrecu în acea zi căpătă importanţă nu din pricina reacţiei musafirilor, ci datorită comportării lui George însuşi.

Era o dimineaţă fierbinte de decembrie, şi ploaia stătea gata să izbucnească în orice moment. Toţi fermierii aveau răsadniţele pline cu tutun pregătit pentru plantat, încît atenţia nu le era atrasă atît de excelentele mîncăruri şi băuturi sau de farmecele muiereşti, cît mai ales de cerul acoperit de nori grei şi mohoriţi. Tunetul se rostogolea în spatele culmilor, aerul era încărcat şi apăsător. Sub frunzele nemişcate ale bambuşilor din jurul piscinei domnea o stare de nervozitate, firească de altfel într-o ţară în care anotimpul ploios este atît de capricios şi lunga aşteptare de săptămîni se poate dovedi zadarnică.

George şedea îmbrăcat pe un bolovan. Întotdeauna îşi punea halatul după ce făcea baie. Ceilalţi erau încă pe jumătate dezbrăcaţi. Deodată, George îşi dădu seama că toţi îşi ridicaseră capetele şi priveau spre copacii din spatele lui cu expresii curioase dar evazive. Se întoarse şi el să se uite într-acolo. Îi scăpă o exclamaţie de surpriză ; apoi, foarte calm, aruncă un „Scuzaţi-mă“ şi se ridică. Musafirii îl urmăriră traversînd grădina, luînd-o printre bolovanii înecaţi în plante tîrîtoare şi îndreptîndu-se spre o tînără băştinaşă care-l aştepta ţinîndu-şi provocator mîinile în şold şi unduindu-şi uşor trupul, parcă într-un început de dans. Ochii şi-i lăsase în jos, cu sfiala insolentă a femeilor indigene ; nu-i ridică nici cînd bărbatul se opri în faţa ei şi începu să-i vorbească. Nu-şi puteau da seama din gesturile sau din expresia feţei lui ce-i spunea ; dar după un timp, fata se îmbufnă, dădu din umeri şi o porni înapoi spre tabăra ce se zărea printre copaci,

dincolo de pintenul unei culmi înalte, cam la o milă distanță. Mergea tîrșîindu-și picioarele și legănîndu-și brațele pe lîngă trup, rupînd vîrfurile ierburilor ce se nimereau din întîmplare între degetele ei : o minunată demonstrație de retragere împotriva voinței ; toți aveau să rămînă cu impresia că atitudinea ei nu exprima doar propriile-i sentimente, ci și dorința de a le dezvălui celor prezenți. Privirea lungă, ambiguă, aruncată peste umărul gol (era îmbrăcată ca o băștinașă, cu rochia înfășurată la subțioară) spre grupul albilor, putea să dea naștere la o mulțime de interpretări. Dar nimeni nu dorea să-i priceapă tîlcul. Și nici să comenteze evenimentul în vreun fel anume, preferînd în schimb să privească foarte atenți cerul, copacii, apa, sau propriile unghii atunci cînd George reveni printre ei. El le aruncă o căutătură scurtă, fără nici o intenție de a lămuri cele petrecute, apoi se întoarse la locul și la paharul său. Luă o înghițitură și continuă discuția de unde o lăsase. Musafirii se grăbiră să-i răspundă ; și, după o clipă, conversația era generală, deși conștientă și controlată : se comportau ca și cînd un observator invizibil îi urmărea de undeva din apropiere, chicotind nestăpînit și strigîndu-le : „Bravo ! Bine făcut !“

Nu-și îngăduiră să-și manifeste față de el starea de iritare provocată de faptul că nu păstrase aparențele. Cu toate acestea, femeile erau vizibil acre ; dar George le întoarse un zîmbet pierdut care le atinse într-atît orgoliul, încît pînă seara, cînd oaspeții se pregăteau să plece (ploaia avea să înceapă înainte de miezul nopții și toți trebuiau să se scoale devreme pentru plantatul istovitor de a doua zi) relațiile reveniseră la normal. Oricum, George n-avea de ce să se teamă că ei ar fi spus sau ar fi dat altceva de înțeles decît : „Ah, George ! ce să zic, lui i se potrivește“.

Dar în ceea ce-l privea pe el, povestea nu era încheiată. Era foarte supărat. Atît de supărat încît, după plecarea musafirilor, îl convocă imediat pe bătrînul Smoke — fapt fără precedent, căci rînduiala lui era de a nu-i deranja pe muncitori duminica.

Tînăra băștinașă era fiica bătrînului vătaf (sau poate nepoata, nu știa exact) iar aranjamentul — cel mai nimerit termen să definească atitudinea lui George

față de această relație — se produsese aproape de la sine. Singura dată cînd cei doi bărbați au vorbit despre povestea asta a fost la puțin timp după ce fata îi ieșise lui George în cale, într-o seară cînd se întorcea de la piscină ; în cursul scurtei lor discuții, Smoke i-a atras atenția, fără reproș, dar destul de rece, că nu era de dorit un bastard printre ai lui. Drept răspuns, George l-a asigurat, la fel de afabil, că va avea grijă să nu se ivească o atare situație. Bătrînul a oftat și a spus că știa prea bine că omul alb are la dispoziție tot felul de mijloace ca să se ferească de... Și asta a fost tot. Fata venea la George de două sau de trei ori pe săptămînă, de cîte ori trimitea el după ea. Sosea de obicei după cină și pleca la răsăritul soarelui, cu pumnul plin de mărunțiș. Băgase el de seamă că fata prefera monezile mici, așa că păstra întotdeauna sub batiste o grămăjoară de monezi de trei și șase penny. Respectul pentru acest capriciu era o dovadă a interesului pe care îl manifesta față de nevoile și firea ei. Îi plăcea s-o încînte cu fleacuri de-astea. De exemplu, cînd se dusese odată la oraș să cumpere de la prăvăliile ambulante ale cafrilor un set de șorțuri pentru servitori, nu plecase de acolo pînă nu găsise și un șal de o anumită culoare care-i plăcea ei în mod deosebit. Iar fata nu se temea să-i ceară tot felul de favoruri pentru ai săi. Și așa au trecut cinci ani de zile.

De data asta însă, George îi spuse simplu bătrînului, care ședea în fața lui cu picioarele încrucișate, cu ochii plecați și o expresie neliniștită pe chip, semn că știa de cele întîmplate, îi spuse deci că dorea ca fata să fie trimisă în altă parte. Înainte de a-i răspunde, Smoke rămase o vreme nemișcat, cu privirile ațintite în pămînt. George avu răgazul să observe că omul îmbătrînise într-adevăr foarte tare. Se smochinise de tot, semănînd din ce în ce mai mult cu o maimuță ; sub smocurile albe, lînoase de păr se zărea țeasta zbîrcită, iar fața îi era numai piele și os ; din cauza vederii slabe, ochii îi erau tot timpul mijiți. Într-un tîrziu vorbi cu voce tremurătoare, în care se citea resemnarea :

— Poate că Micul meu Stăpîn ar putea vorbi cu fata ? N-o să mai facă niciodată ce-a făcut.

Dar George nu dorea defel să riște.

— Este copilul meu, se rugă bătrînul.

— Nu îngădui asemenea lucruri. E o nesăbuită, asta e ! i-o tăie George, brusc iritat.

— Înțeleg, stăpîne, înțeleg. E într-adevăr nesăbuită. Dar e încă tînără, și e copilul meu.

Nici de data asta rugămintea lui, rostită cu voce bătrînă și răgușită, nu-l înduplecă pe George.

Se învoiră pînă la urmă ca stăpînul să plătească toate cheltuielile necesare pentru ca fata să fie trimisă la o școală misionară aflată la vreo cincizeci de mile depărtare. Dar refuză să o mai vadă înainte de plecare, deși zile întregi ea a tot dat tîrcoale ușii din spatele casei. A încercat sărmana chiar să intre în dormitorul lui în noaptea cînd urma să pornească însoțită de unul din frații ei pe lungul drum ce avea s-o ducă la noul cămin. Dar George încuiase ușa. Nu mai era nimic de spus. Într-un fel, se socotea vinovat. Se gîndea că probabil el o încurajase pe fată ; n-avea de unde știi, de exemplu, cum putea fi înțeleasă de mintea unei femei primitive ca ea povestea cu șalul. Era oricum răspunzător pentru faptul că se purtase în așa fel încît „îi dăduse idei". Faptul că venise la piscină însemna un act de sfidare, o pretenție deliberată la persoana lui, o provocare cu implicații ce-l înspăimîntau pur și simplu. Îl înspăimîntau tocmai pentru faptul că dacă nu s-ar fi purtat așa, nu s-ar fi ajuns niciodată la această situație.

La cîteva zile după plecarea ei, într-o seară înainte de culcare, a luat cu un gest brusc fotografia fetei londoneze de pe noptieră și a azvîrlit-o într-un dulap. Apoi alte cîteva săptămîni s-a tot gîndit la fiica bătrînului Smoke — sau poate nepoata lui — cu o senzație neplăcută de durere în tot corpul ; pînă într-o seară cînd o altă fată și-a făcut apariția solicitîndu-i atenția.

Așteptase ca acest lucru să se petreacă de la sine ; căci nu avusese nici o clipă intenția să ademenească o femeie și să se expună astfel reproșurilor bătrînului Smoke.

În seara cu pricina, pe cînd stătea fumînd pe verandă, cu picioarele proptite de zid și uitîndu-se la luna mare și galbenă ce se înălța din partea stîngă a casei deasupra unei coame lungi și împădurite, observă

cu coada ochiului o siluetă care se furişa spre el cu mişcări uşoare, de felină. Rămase perfect nemişcat, pufăind doar din pipă, aşteptînd ca fiinţa aceea să urce treptele şi să traverseze pata de lumină aruncată de lampa din casă. În prima clipă ar fi jurat că era aceeaşi fată, dar îşi dădu repede seama că aceasta din faţa lui era mult mai tînără, abia dacă avea şaisprezece ani. Pieptul îi era dezvelit, anume ca el s-o poată examina în voie, iar în jurul gîtului avea un şirag de mărgele albastre.

Da data asta, pentru ca lucrurile să fie limpezi de la bun început, bărbatul scoase un pumn de mărunţiş şi-l puse în faţa lui pe zidul verandei. Fără să-şi ridice ochii, fata se întinse şi culese monedele, ascunzîndu-le în faldurile fustei. O oră mai tîrziu era dată afară iar uşile încuiate în urma ei. Ea plînse şi se rugă să fie lăsată să stea pînă la spartul zorilor (aşa cum făcuse întotdeauna cealaltă fată) pentru că îi era frică să meargă singură acasă prin desişul întunecos, bîntuit de fiare şi năluci şi atîtea alte spaime străvechi pe care le moştenise odată cu venirea ei pe lume. Dar George îi răspunse simplu că dacă ţinea să vină la el, trebuia să se resemneze să plece după ce-şi încheiau treaba din seara respectivă. Îşi amintea de nopţile dinainte, petrecute în îmbrăţişări — să fi fost asta greşeala ? Hotărît, aşa ceva nu trebuia cu nici un chip să se mai repete.

Fata plînse jalnic în prima noapte şi chiar şi mai amarnic în următoarea. George îi propuse să-şi roage vreun frate să vină seara şi s-o însoţească pînă acasă. Dar ideea aceasta o înspăimîntă aît de tare, încît înţelese că şi ea se găsea într-o situaţie asemănătoare cu a lui : relaţia era permisă atîta vreme cît putea fi trecută în mod decent cu vederea. Totuşi, fata trebui să plece acasă. Şi George nu-şi îngădui o clipă să şi-o imagineze strecurîndu-se printre umbrele negre de pe poteca luminată de lună, scîncind de frică aşa cum făcuse în braţele lui înainte de plecare.

La următoarea convorbire săptămînală, îl lăsă pe Smoke să înceapă discuţia, pentru că ştia că vrea să-i vorbească. Cu o hotărîre conştientă de a nu se arăta vinovat (reacţie ce-l surprindea şi-l neliniştea), îl urmări pe bătrîn făcîndu-i nepotului semn să plece, aş-

teptîndu-l să se depărteze bine pe poteca ce ducea în tabără și abia după aceea întorcîndu-se spre el și privindu-l cu ochi plini de rugă.

— Micul meu Stăpîn, între noi sînt lucruri ce nu mai trebuiesc rostite. George nu răspunse. Micul meu Stăpîn, e timpul să-ți iei o nevastă dintre ai tăi.

— Fata a venit la mine de bunăvoie, se scuză George.

Dar Smoke replică pe un ton de parcă ar fi fost o insultă faptul că era obligat să vorbească despre un lucru atît de evident :

— N-ar fi venit dacă ai avea nevastă.

Bătrînul era tare tulburat ; mult mai tare decît se așteptase George. Rămase tăcut o vreme. Apoi zise :

— Am s-o plătesc bine.

Rostise aceste vorbe cu aceeași onestitate, socotea el, de care dăduse întotdeauna dovadă în relațiile cu omul din fața lui, prietenul tatălui său, iar acum cel mai bun prieten pe care îl avea el însuși. N-ar fi putut spune lucruri pe care nu le simțea cu adevărat.

— O plătesc bine. Și voi avea grijă să nu ducă lipsă de nimic. Și pentru cealaltă plătesc bine.

— Ai, ai, oftă btărînul, de data asta cu reproș vădit, asta nu-i bine pentru femeile noastre, Stăpîne. Cine o să mai vrea să se însoare cu ea ?

George se foi fîstîcit.

— Singure au venit la mine, amîndouă, nu-i așa ? N-am alergat eu după ele.

Dar se opri. Era atît de limpede că dezvinovățirea lui n-avea nici o valoare pentru Smoke, deși el considera acest argument perfect valabil, încît nu mai știu ce să spună. Dacă s-ar fi dus în tabără să-și caute o femeie, atunci ar fi înțeles să dea socoteală. Era chiar supărat că bătrînul nu privea lucrurile în această lumină.

— Fetele tinere, continuă vătaful pe același ton de reproș, știi foarte bine cum sînt.

Glasul lui trăda mai mult decît reproș. În ochii bătrîni și slabi era o neliniște mai profundă. Nu se putea uita drept la George. Privirea rătăcea nesigură peste chipul acestuia, spre munții din zare și apoi jos în vale, iar cu mîinile își frămînta fără astîmpăr veșmîntul.

— Dar la bărbații tineri nu te gîndești ? zîmbi George cu voioșie forțată.

Smoke izbucni deodată mînios :

— Bărbații tineri, băiețandri fără minte, de la ei te aștepți doar la prostii. Dar dumneata, Stăpîne, dumneata ar trebui să fii însurat. Ar fi trebuit să ai copii și să ți-i crești, nu să-i strici pe-ai mei... și obrajii îi șiroiau de lacrimi. Se chinui să se ridice în picioare și apoi spuse cu un aer foarte demn : Nu vreau să mă cert cu fiul vechiului meu prieten, Stăpînul cel Bătrîn. Îți cer doar să te gîndești, Micul meu Stăpîn. Fetele astea, ce-o să se întîmple cu ele ? Ai trimis-o pe cealaltă la școala misionară, dar cît va sta acolo ? S-a obișnuit cu banii de aici și cu... S-a obișnuit să facă ce vrea. Se va duce în oraș și va deveni și ea o destrăbălată. N-o va lua nici un bărbat de treabă. Își va găsi un soț de oraș și apoi altul, și altul. Și acum astalaltă... Vorbea bolborosit, tînguindu-se, tulburat peste măsură. Demnitatea lui se lăsase copleșită de durere. Și acum astalaltă, astalaltă ! Dumneata, Micul meu Stăpîn, ai putut s-o iei pe femeia asta... O porni în jos pe cărare cu pasul șovăitor al unui om foarte bătrîn și slab pe care nu-l mai ajută picioarele.

O clipă George fu tentat să-l cheme înapoi, căci pentru prima oară întrevederea lor se încheia brutal, fără obișnuitul schimb de amabilități. Dar se mulțumi doar să-l urmărească pe bătrîn traversînd cu mersul său nesigur grădina pe lîngă piscină, trecînd de bolovani și pierind apoi printre copaci.

Era neliniștit și nervos, însă și uimit în același timp. Între ceea ce se întîmplase și ceea ce crezuse el că o să se întîmple era o discrepanță pe care o resimțea acum ca pe o imixtiune violentă — ceva nu se potrivea în toată povestea asta. Apoi, cîntărind în minte scena dintre ei, își dădu seama că nu pricepea deloc tulburarea bătrînului. Cînd cu fata dintîi, atitudinea dezaprobatoare a acestuia trebuia înțeleasă ca o acceptare fatalistă nu atît a comportării lui George, cît mai degrabă a situației în sine : stăpînul nu putea împărtăși felul său de a înțelege viața. Era o revoltă impersonală, îndreptată împotriva vieții înseși. Dar acum era cu totul altceva : Smoke îl acuza pe el, George, direct. Îl acuza de neloialitate. Refăcînd firul

discuției, se opri asupra cuvintelor care se repetaseră : „soț" și soție" ; și deodată îl trăsni un gînd greu de suportat. Era atît de hidos încît îl refuză din capul locului și căută o altă explicație. Gîndul nu se lăsă alungat prea multă vreme ; i se furișă din nou în minte, cotropindu-l, căci numai el dădea un înțeles celor petrecute : cu cîteva luni în urmă bătrînul Smoke își luase o nevastă tînără.

Chinuit de presimțiri sumbre, George îl strigă pe fecior, un tînăr pe care însuși bătrînul Smoke îl adusese acolo cu ani în urmă. Relațiile dintre ei erau formale, dar faptul că servitorul știa de aranjamentele practice ale stăpînului și le trata cu o discreție desăvîrșită îi apropiase oarecum pe cei doi bărbați. De data asta însă George se hotărî să lase discreția la o parte. Îl întrebă fără ocol :

— Ai văzut-o pe fata care a fost aici noaptea trecută ?

— Da, stăpîne.

— Este nevasta cea nouă a bătrînului Smoke ?

— Da stăpîne, răspunse tînărul plecîndu-și ochii.

George descoperi contrariat că simțea nevoia să se justifice : „N-am știut că este" ; reuși totuși să-și înfrîngă pornirea și spuse doar atît :

— Prea bine, poți pleca.

Tărășenia asta îl înfuria din ce în ce mai tare. Se afla într-o situație cumplită, fără să aibă nici o vină.

În acea noapte, intrînd cu un zîmbet sfios în camera lui, fata îl găsi citind. Era o făptură tînără și frumoasă, dar pentru George acest fapt încetase să mai aibă vreo importanță.

— De ce nu mi-ai spus că ești nevasta lui Smoke ? o luă el în primire.

Ea nu-și pierdu cumpătul. Răspunse din prag cu același aer sfios și smerit :

— Credeam că stăpînul știe.

Poate că era adevărat ce spunea ea, dar George insistă :

— De ce-ai venit cînd știai că eu nu știu ?

— Este bătrîn, Stăpîne, zise deodată cu voce rugătoare, părînd în același timp să se cutremure de scîrbă.

— Nu trebuie să mai vii, spuse George răspicat.

Fugi spre el, se aruncă pe jos și-i îmbrățișă picioarele.

— Stăpîne, stăpîne, murmură, nu mă alunga.

Mînia violentă ce-i cuprinsese toată ființa se concentră dureros ; o îndepărtă brutal și se sculă în picioare. Se ridică și fata, fără ca atitudinea ei să se schimbe, deși în supușenia sfiicioasă i se ghicea îmbufnarea. Nu rosti nici un cuvînt.

— Nu trebuie să mai vii, îi porunci el din nou ; și pentru că ea nu se mișcă nici de data asta, o apucă de braț cu blîndețea aceea extremă izvorîtă din repulsia stăpînită, și o împinse afară prin ușa din față. Trase apoi zăvorul și se duse la culcare.

Dormea întotdeauna singur în casă, bucătarul și servitorii întorcîndu-se în tabără în fiecare seară după ce terminau cu spălatul vaselor ; doar unul din grădinari înnopta împreună cu cîinii într-un șopron în curtea din spate, păzind astfel gospodăria de hoți. Spre deosebire de servitorii săi personali, grădinarii nu erau din cei angajați permanent, ci veneau și plecau la intervale scurte de cîteva luni. Cel de acum lucra la el doar de trei sau patru săptămîni, și nu se ostenise să și-l apropie cît de cît.

Către miezul nopții, auzi o bătaie la ușa din spate și cînd se duse să deschidă, dădu cu ochii de grădinar care stătea în prag cu fața lățită într-un rînjet pe care el, George, nu-l mai văzuse niciodată la vreun băștinaș — cel puțin nu adresat lui. Tînărul arătă spre o siluetă umană abia deslușindu-se în lumina puternică a lunii, și-l lămuri pe un ton de mare intimitate :

— Stă acolo și te așteaptă, Stăpîne.

Drept răspuns, George îi arse o palmă ca să-i corecteze expresia feței, apoi păși în lumină. Fata nu se mișcă, nici nu-l privi. Rămase în așteptare, întruchipare a durerii, cu brațele atîrnînd pe lîngă trup. Brațele acelea — neputința din ele — îl scoaseră din sărite pe George mai mult decît orice altceva.

— Ți-am spus să te întorci acolo unde ți-e locul, vorbi el cu voce coborîtă și mînioasă.

— Dar mi-e frică, Stăpîne, bîigui fata pornindu-se din nou pe plîns.

— De ce ți-e frică ?

Fata privi spre tabără și albul ochilor luci în lumina intensă a lunii ce se strecura printre ramuri. În fața lor se întindeau hățișul și culmile stîncoase ce mărgineau poteca de-o parte și de alta, cufundînd-o în umbră. De undeva se auzea urlet de cîine ; tufișurile erau pline de zvonurile nopții, zvon de păsări, de insecte, de animale neștiute după nume ; peste tot imensa pulsație a vieții, proteică și neîndurătoare. Privind spre tabăra care, în scînteierea ireală a nopții, părea să se fi retras în spatele stîncilor și al copacilor, fără ca licărirea vreunui foc să-i semnaleze prezența, George se simțea așa cum se simțise dintotdeauna : îl stăpînea același sentiment care-l adusese aici cu atît de mulți ani în urmă. Era ca și cum, în timp ce privea, ființa lui se scurgea încet în afara trupului, contopindu-se cu hățișul și lumina astrului. Nimic nu-l înspăimînta ; nu putea înțelege frica ; în el sălășuia aceeași neîndurare, ca și cea a naturii, bine închisă într-un străfund. Iar fata aceasta, născută din desișul și din sălbăticia brusei, n-avea nici un drept să tremure de spaimă. Cam asta era ceea ce gîndea și simțea el.

Scăldat de razele lunii ce se revărsau peste el, luminîndu-i dinții apăruți pentru o clipă printre buzele crispate, George o trase cu brutalitate din umbră, o răsuci cu fața spre tabără și-i spuse :

— Du-te, acum.

Fata tremura din cap pînă-n picioare cuprinsă de spasme violente. Se lipise de el, îi simțea convulsiile trupului ca atunci cînd făceau dragoste ; o împinse vrînd s-o depărteze, nepăsător la tulburarea ei.

— Du-te, repetă.

Fata începu să plîngă sălbatic și-și acoperi ochii cu brațele. George îl chemă pe grădinarul care rămăsese lîngă ușa de serviciu, urmărind de acolo scena cu fața cuprinsă de o tulburare pe care stăpînul preferă să nu o deslușească.

— Du-o pe femeia asta înapoi în tabără.

Pentru prima oară în viața lui i se întîmpla ca un băștinaș să refuze să i se supună. Tînărul clătină doar din cap și spuse cu o franchețe ce nu se vroia obraznică, ci suna mai curînd ca o dojană pentru faptul că i se cerea un lucru ce nu putea fi cerut :

— Nu, stăpîne.

George înțelese că nu avea rost să insiste. Nervos, se întoarse spre fată și încheie discuția spunînd :

— N-am de gînd să mă cert cu tine.

O luă înapoi spre casă și, după ce încuie ușa, se băgă în pat. Își încordă auzul, doar-doar o auzi zvon de glasuri : spera ca cei de afară să ajungă la o înțelegere. După cîteva momente răsună zăngănitul lanțurilor tîrîte pe pămînt și lătratul cîinilor ; apoi o ușă ce se închidea. Grădinarul se întorsese în șopronul lui. George își înfrînă pornirea de a merge la geam să afle dacă fata mai era în curte. Putea foarte bine să se furișeze în vreun acaret și să rămînă acolo peste noapte, gîndi el. Doar nu erau toate zăvorîte.

Trecură multe ore pînă izbuti să adoarmă. Prima noapte de ani de zile cînd somnul refuza să se lipească de el. Era încă tare furios ; îl trădase pe bătrînul Smoke și relația falsă pe care o avea acum cu el îi provoca un sentiment penibil ; dar nu era numai asta ; simțea din nou acea discordanță ce se manifesta în el printr-o iritare violentă : ca și cum o substanță chimică în fermentație fusese turnată într-un lichid distilat. Neliniștea ce-l cuprinsese era de nesuportat. Mădularele i se contractau spasmodic. Părea că ceva uriaș din afara lui cerea sfidător socoteală : „Dar pe mine, pe mine cum ai să mă poți cuprinde în ființa ta ?“ Cu greu reuși să ignore acel glas provocator și, într-un tîrziu, adormi.

A doua zi înainte de răsăritul soarelui, înainte ca fumul să se vălătucească din colibele taberei, George îl strigă pe grădinar, care apăru din șopron cu ochii încă roșii de somn, cîinii urmîndu-l îndeaproape, și-i spuse să-l aducă pe bătrînul Smoke. Simțea că trebuia să-i ceară iertare, trebuia să se explice în fața acestui om care, de cînd îi muriseră părinții, îi era mai apropiat decît oricine altcineva.

Se reîntoarse în cameră și începu să se îmbrace. Casa era pustie, servitorii încă nu veniseră din tabără. Îl cuprinse o stare de agitație febrilă din pricina ispășirii la care era nevoit să se supună. Dar bătrînul se lăsa așteptat. Soarele strălucea de mult deasupra culmilor și casa era plină de mirosurile de cafea și grăsime încinsă de la bucătărie, cînd, plimbîndu-se fără

astîmpăr în sus și-n jos în verandă, zări un grup de băștinași apropiindu-se printre copaci. Bătrînul Smoke era învelit într-o cuvertură și sprijinit de o parte și de alta de cîte un tînăr ; se mișca de parcă fiecare pas însemna pentru el un efort uriaș. Încă înainte ca ei să ajungă la scară, George se și simțea acuzat, fără ca vreunul dintre acuzatori să-l fi privit drept în față.

— Smoke, spuse el imediat, îmi pare foarte rău. N-am știut că este nevasta ta. Nici de data asta nu-și îndreptară privirile spre el. Deveni și mai nervos văzînd că nu-i acceptau pocăința. Glasul i se înnăspri : De unde era să știu ? Cum aș fi putut ști ?

În loc de răspuns, Smoke îl întrebă cu voce slabă și tremurătoare, de om foarte bătrîn :

— Ea unde este ?

Nu se așteptase la o asemenea întrebare. Mînia îl podidi cu o violență surprinzătoare.

— Am trimis-o acasă, spuse furios. Forța propriei sale furii îl domoli. Nici el nu știa ce se petrecea înăuntrul lui.

Cei trei rămaseră tăcuți. Tinerii, fiecare sprijinindu-l pe Smoke cu cîte un braț petrecut pe subsuori, își țineau ochii plecați. Bătrînul se uita cu priviri rătăcite printre copaci și peste taluzurile de iarbă înspre vale ; căuta ceva, dar fără speranță. Era învins.

— Pînă aseară n-am știut că este nevasta ta, spuse George cu un efort conștient de a-și stăpîni vocea. Se opri, înghiți în sec și apoi începu să explice situația de care abia acum înțelegea că se făcea vinovat. A venit la mine aseară și i-am spus să meargă acasă. A venit tîrziu. Nu s-a întors la tine ?

Smoke nu răspunse : ochii săi rătăceau peste stîncăria prăvălită peste tot în jurul lor.

— N-a venit acasă, spuse în sfîrșit unul din tineri.

— Poate că s-a dus la coliba vreunei prietene, speră George zadarnic.

— Nu este în tabără, spuse același tînăr vorbind în numele lui Smoke.

După încă o vreme de rătăcire, privirea bătrînului poposi pentru prima oară pe chipul lui George, dar ca și cum acesta ar fi fost un obiect, un lucru ce n-avea nimic de-a face cu el. Apoi încercă să se elibereze de brațele tinerilor care-l sprijineau ; înțelegîndu-i do-

rința, escorta îl ajută să se întoarcă și toți trei se îndreptară încet înapoi spre casă.

George era complet derutat : nu știa ce să facă. Rămase pe trepte fumînd, privind nehotărît la peisajul din jurul lui, sălbatic și familiar, apoi în jos spre vale. Totuși, ceva trebuia făcut. În cele din urmă își chemă servitorul și-i porunci să-l ia la întrebări pe grădinar. Servitorul se întoarse cu o umbră a rînjetului obraznic al grădinarului pe față și-i spuse :

— Zice că nu știe ce s-a întîmplat, stăpîne. S-a dus să se culce și a lăsat-o pe fată afară — așa cum a făcut și stăpînul.

Ultimele cuvinte repetau de fapt acuzația insolentă a grădinarului. Dar George nu reacționă în nici un fel la aceste vorbe, ci ignoră purtarea necuviincioasă a servitorului, mulțumindu-se doar să întrebe după o oarecare tăcere :

— Unde-i fata ?

Servitorul păru surprins : stăpînul îi pusese o întrebare prostească și, ca urmare, nu răspunse. Își ridică însă privirile spre povîrnișuri, cum făcuse și Smoke, cu un aer cercetător și neajutorat ; și George se văzu obligat să accepte în sinea lui un gînd de care se ferise pînă atunci cu încăpățînare.

În acel moment, în timp ce ochii săi urmăreau direcția privirii servitorului, simți că în el se produce o schimbare : uitîndu-se la steiurile înalte și bolovănoase ce se desenau negre și abrupte pe albastrul îndepărtat și proaspăt, albastrul dimineților africane, avu senzația că acel contur familiar și îndrăgit se rupe de el, cabrîndu-se amenințător ca un animal, și că în locul lui pătrunde primejdia, neîndurătoare, gata oricînd să lovească dintr-o văgăună întunecată, un cuibar al spaimei... Da, în George se cuibărise spaima ; era un sentiment pe care nu-l cunoscuse înainte ; iar acum i se întindea pe trup ca un veșmînt de gheață, înfiorîndu-l. Senzația era atît de nouă pentru el, că-i pierise pînă și glasul. Cu grija pe care o ai pentru un obiect fragil, își mută ființa în casă și își luă micul dejun, conștient că singurul lucru în care putea găsi sprijin era această ceremonie la care niciodată nu renunțase. În el se năștea un țel nou pe care-l ocrotea cu duioșie, căci prea bine nu știa nici el ce se petrece. Tot ce știa, atunci

cînd, punînd jos ceaşca de cafea, sună după servitori şi ieşi pe verandă, era că peisajul, odată atît de apropiat, se afla acum în afara lui şi că ceva din interiorul fiinţei sale arăta cu degetul spre acel peisaj. Soarele strălucea puternic, dar el fu din nou scuturat de un fior ; îşi încrucişă braţele, cuprinzîndu-şi umerii cu palmele : păreau nefiresc de fragili. Pînă de curînd avuseseră în ei forţa de neînfrînt a munţilor ; pînă în acea dimineaţă braţele lui fuseseră ramuri şi păsările cîntaseră în ele ; în el îşi avusese sălaş acea teroare care acum aştepta afară şi pe care trebuia s-o înfrunte.

Îşi petrecu ziua nefăcînd nimic, şezînd pe verandă cu pipa în gură. Servitorii ocoleau partea din faţă a casei.

Către apusul soarelui îşi luă puşca, pe care o folosea doar în rarele ocazii cînd trebuia ucis vreun şarpe, căci niciodată nu doborîse pasăre sau fiară cu ea, şi o curăţă cu multă atenţie. Comandă cina cu o oră mai devreme ca de obicei ; în timpul mesei ieşi de mai multe ori afară să privească cerul. Era senin de la un capăt la celălalt, iar deasupra stîncilor plutea o iradiere fosforescentă. Cînd luna galbenă şi grea se desprinse în sfîrşit de vîrful celui mai înalt pisc, le spuse servitorilor că iese cu puşca. Ei primiră vestea ca pe un lucru pe care stăpînul trebuia să-l facă ; şi nici nu-şi manifestară dorinţa să plece acasă : îl aşteptau să se întoarcă.

George trecu pe lîngă suprafaţa încreţită a piscinei, o luă printre bolovani şi ajunse în locul unde grădina se contopea pe nesimţite, prin cîrceii întinşi ai plantelor tîrîtoare, cu hăţişul. Pe o distanţă de cîţiva iarzi, poteca tăia prin iarba scurtă şi bătătorită, apoi se bifurca, o cărare ducînd spre terenurile agricole ale fermei, cealaltă traversînd crîngul. George înainta fără ezitare printre umbrele dese : pe aici iarba nu crescuse înaltă, iar trunchiurile copacilor erau luminate pînă jos. Între marginea pădurii şi jumătatea de milă de potecă ce şerpuia printre şi în jurul lespezilor uriaşe ale coastei era un spaţiu acoperit de bucăţi de stîncă prăvălite din perete ce păreau, sub razele lunii, mult mai înalte şi mai ascuţite decît în realitate. Aici se putea mişca în voie. Peste tot în jur se revărsa torentul galben al lunii ;

umbra îl însoţea credincioasă, scurtîndu-se şi lungindu-se, urmînd cu docilitate denivelările terenului. În spatele lui, ca nişte prăpăstii negre, rămîneau copacii cufundaţi în întuneric; în faţa lui, suprafeţele de granit ale stîncilor, albe şi strălucitoare, acoperite parcă de o crustă de sare. Între ele, umbrele frînte, de un violet palid, bălţate de razele lunii. În stînga lui, pereţii ţîşneau brusc în sus spre o altă creastă; de partea cealaltă, terenul cădea într-o vîlcea şi se lărgea apoi în lungul taluz de iarbă care, în adierea domoală a vîntului, îşi unduia suprafaţa uşor lucitoare, aplecîndu-se şi ridicîndu-se, făcînd lumina să curgă fără odihnă peste mile întregi de ţinut povîrnit. Departe în jos era valea unde se zărea licărul necontenit al celorlalte ferme.

Creasta din faţa lui era cufundată în tăcere, o tăcere de moarte. Nici măcar o pasăre nu tresărea, doar insectele îşi continuau zumzăitul firav. George intră în umbră cu o zvîcnitură dureroasă a inimii, avînd însă grijă ca teama să-i rămînă alertă, lucidă, simţind-o în el ca pe o adevărată armă. În schimb, puşca din mînă o ţinea nepăsător.

Aruncînd priviri prudente în jur, începu să urce poteca ce se strecura printre bolovanii de la poalele crestei. În timp ce mergea, se ruga să-i apară în faţă duşmanul şi să-l poată nimici. Cînd ajunse în punctul cel mai înalt al potecii de unde, la o jumătate de milă în urmă, se zărea veranda luminată a casei lui, iar în faţă apăreau în pîlpîirea focurilor siluetele colibelor din tabără, se opri şi aşteptă. Rămase nemişcat, lăsîndu-se şi mai mult copleşit de frica din el, pe care încerca totuşi să şi-o stăpînească pentru ca mîinile să nu-i tremure pe armă, chiar dacă i se încrîncena carnea iar pielea capului îl furnica. Peretele de granit din stînga lui se pleca puţin înainte şi apoi o lua drept, pe deasupra lui, ca un prag negru. În partea cealaltă, lespezi şi bolovăniş îngrămădite laolaltă şi împresurate cu un brîu des de crengi şi frunzet. De fapt, peste tot în jurul lui erau stînci şi copaci; creatura aceea putea să apară de oriunde. Dar locul, acesta era; instinctul îl adusese aici. Aşa că rămase complet nemişcat, ca nu cumva duşmanul să se sperie şi să fugă. Mult nu avu de

așteptat. Înainte ca urletul melancolic al cîinilor lunatici din tabără să fi avut timp să-i calmeze bătăile inimii ; înainte să fi simțit împunsături în ceafă din pricina neîntreruptelor răsuciri rapide ale capului într-o parte și-n alta, văzu cum una din umbrele aflate la cîțiva pași de el se lungește și în cele din urmă se dezlipește de peretele stîncos. Tîrîndu-se cu burta lipită de pămînt, creatura îl străfulgeră cu verdele ochilor ; razele lunii urmăreau mișcarea unduioasă a mușchilor. Cînd forma se opri și se făcu una cu poteca, pregătindu-și saltul, George înălță pușca și trase. Răsună un zgomot ca o tuse și forma se destinse. George coborî pușca ; se uită la ea aproape perplex și rămase nemișcat. Leopardul zăcea răstignit la cîțiva pași de el, convulsionat de spasmele morții. Bărbatul se simți din nou cuprins de mînie ; prea ușor, mult prea ușor fusese totul. Din nou își privi pușca mirat ; lovi carnea inertă a leopardului, întîi cu un fel de curiozitate, apoi brutal. Începu să-l izbească în cap cu patul puștii, cu lovituri dure, nemiloase. Nu opunea nici o rezistență, nici măcar un sunet nu ieșea din el, nimic.

Într-un tîrziu, amețit de mirosul cărnii și al sîngelui, se opri buimac și neputincios. Fusese trădat. Nu i se oferise ceea ce căutase. Cînd se îndreptă în cele din urmă spre casă, lăsînd fiara să zacă acolo, picioarele abia îl mai duceau iar respirația îi era întretăiată de suspine : plîngea cu plînsul frustrat și furios al unui om dezamăgit.

În acea noapte, ferită un timp de primejdii, servitorii s-au dus fără să protesteze pînă la locul cu pricina ca să tîrască trupul inert în curte. La lumina felinarului au început să jupoaie fiara. George a dormit adînc și cînd s-a trezit dimineața, a găsit blana țintuită la soare, cu partea ce fusese lipită de carne în sus ; pielița fină, subțire ca hîrtia, aburea și se bășica de căldură. A urcat din nou poteca și, după cîteva ore bune de căutare printre mărăcini și uscături și urzici vii, a găsit intrarea unei grote. Înăuntru zăceau osemintele unui om sfîșiat de curînd, alături de oase mai mari de vită și altele mai mici, probabil de antilopă și de iepure.

Creatura fusese ucisă ; dar George nu se săturase. Se simțea ca un om flămînd care n-are nici o șansă de a găsi ceva de mîncare. Nu-și dădea seama ce l-ar fi putut satisface.

După cum era obiceiul, oamenii de la fermă s-au strîns în curte să primească instrucțiuni și ordine, dar el le-a răspuns nervos să nu-l deranjeze, să se ducă la bătrînul Smoke.

Peste cîteva zile a venit să-l vadă însuși vătaful, care i-a spus, cu un aer evaziv, mîhnit și demn, că pleacă acasă ; era prea bătrîn acum să mai lucreze pentru fiul Stăpînului cel Bătrîn.

După alte cîteva zile, tabăra lui se golise pe jumătate. Nevoia urgentă de a atrage noi muncitori l-a obligat să-și adune din nou puterile. Știa că pentru el se încheiase o epocă. Deși nu plecaseră toate neamurile lui Smoke, în tabără nu mai exista nici un focar, nici o autoritate. El singur trebuia acum să asigure acel focar, cu autoritatea și voința lui proprie.

S-a apucat să dreagă lucrurile cum s-a priceput el mai bine și, în timp ce-și reorganiza existența, a descoperit că se comporta cu sine însuși ca și cu un convalescent. Fără să-și dea seama, păstra în el un punct dureros și o mînie flămîndă pe care nici o muncă nu i le ostoia.

O vreme, viața lui a urmat aceleași vechi tipare. Apoi, brusc, și-a umplut grajdurile de cai ; iar casa lui a devenit un loc de întîlnire pentru toți iubitorii de cai din împrejurimi. Și-a cumpărat o haită întreagă de cîini pe care i-a dresat singur. La urmă a dat jos toate pancartele de avertizare de la hotarele fermei. Așa s-a născut George „Leopardul". Pentru el, ținutul nu mai era acum decît patria leoparzilor. La fiecare sfîrșit de săptămînă, casa cea mare se umplea de oameni, tineri și bătrîni, femei și bărbați, care veneau acolo din diferite motive : unii pentru ospitalitatea lui binecunoscută, alții de dragul lui George, iar alții, firește, pentru distracția vînătorii duminicale urmată întotdeauna de un festin grandios cu mîncare și băutură.

Curînd după aceea, George s-a căsătorit cu doamna Whately, o femeie destul de inteligentă să înțeleagă ce putea și ce nu putea face dacă dorea să rămînă stăpîna fermei Four Winds.

Pacostea

DOUĂ POTECI ÎNGUSTE, dintre care una adîncită într-un adevărat făgaș prăfuit, netezit de necurmatul umblet al tălpilor desculțe, șerpuiau pînă la fîntîna cea veche, la jumătate de milă distanță, tăind prin iarba odată înaltă, bălaie, acum murdară și îmbîcsită din pricina colibelor îngrămădite în apropiere : tabăra se găsea pe coasta aceea de douăzeci de ani.

Pe aici hălăduiau băștinașele și copiii, și rîsetele lor ascuțite și sporovăiala răsunau printre copaci de parcă se aciuise în preajmă un stol de papagali nemaipomenit de gîlcevitori. Mersul la fîntînă părea să reprezinte pentru ele mai mult un eveniment social decît o îndatorire gospodărească. Odată ajunse, zăboveau jumătate de dimineață — se strîngeau în grupuri să clevetească, ținîndu-și brațele ridicate în acel gest grațios, mereu mișcător, de echilibrare a bidoanelor lucitoare sau ruginite așezate pe cap, pe inele împletite din iarbă, sau îngenuncheau să bată bucățile de pînză viu colorate pe lespezi de piatră scuipate din adîncurile pămîntului în vremuri de demult. Aici își îmbăiau, își suduiau sau își alăptau copiii. Aici își răzuiau cratițele. Aici se spălau și se pieptănau.

Cînd apăreai în preajma lor pe neașteptate, te întîmpinau țipete ascuțite ; ici o străfulgerare de umeri și coapse moi, maronii, retrăgîndu-se între tufe, colo ochi neliniștiți și ostili. Era fîntîna lor. Și în timp ce ele erau acolo, cu visurile, bîrfele și cîntările lor, cu pînzeturile numai falduri, brățări lucitoare, ulcioare de lut și piepteni de metal, vădind în fiecare gest indolența celor ce n-au altă grijă, părea că mugetul turmelor îndepărtate, duduitul tractoarelor, toate zgomotele fermei se acordau ca să compună fundalul anticului tablou : Femei, scoțînd apă la fîntînă.

După plecarea lor, pămîntul rămînea presărat cu pieliţele cărnoase, roz aprins, ale prunelor sălbatice indigene — din cele care-ţi strepezesc dinţii cu zeama lor stifoasă — sau cojile verzi şi lucioase ale portocalelor vîndute de cafri.

Era urît şi jalnic fără femei locul acela. Roata pe care se înfăşura frînghia slinoasă şi care era proptită pentru mai multă siguranţă într-o crăcană, se adăpostea sub un con mic de stuf ce arunca dincolo de potecă o umbră lungă şi neagră. Şi cît vedeai cu ochii, veldul : uscat de soare, monoton, veştejit.

Frumoase mai erau femeile. Dar printre ele era una, „Saşia" îi spuneam eu, alcătuindu-mi-o confuz în minte, care-ţi jignea ochiul. Pe drum rămînea în urma celorlalte, singură sau însoţită de copiii mai mari. Privirea îi era atît de şuie, încît atunci cînd şi-o îndrepta spre tine, te căuta nesigură cu albul ochilor ; ca şi cînd asta n-ar fi fost de ajuns, întreaga ei alcătuire era slută. Purta, ca toate celelalte, o fustă albastră cu modelele întunecate, înnodată pe talie, deasupra căreia sînii atîrnau dezveliţi, două triunghiuri zbîrcite şi tescuite.

Era o figură solitară la fîntînă, de una singură îşi spăla rufele şi nici un rîset nu se auzea în preajma ei. Se opintea la roată cît dura lunga şi înceata ridicare a găleţii ce se legăna şi rămînea uneori agăţată, undeva în adînc, de ieşiturile stîncoase ale peretelui, ca apoi, în acel moment decisiv cînd atîrna vibrînd deasupra buzei fîntînii, femeia să-şi strîngă toată puterea într-un umăr pe care şi-l împingea în curbura mînerului, şi cu o smucitură speriată să aducă vasul pe pămînt. Apa sărea peste margine, se dizolva într-o ploaie de stropi mari şi spărgea clipocind minuscula oglindă circulară ce lucea stins în fundul tunelului stîncos şi abrupt. Era tare neîndemînatecă şi greoaie în mişcări. Din pricina ochilor.

Era nevasta cea bătrînă a „Lunganului", cel mai destoinic văcar al nostru.

Lunganul nu era atît lung, cît nefiresc de slab. Slăbiciunea celor măcinaţi de o nelinişte interioară. Nu stătea locului o clipă. Mîinile rupeau firele de iarbă, umerii zvîcneau conduşi de un ritm tainic al nervilor. La extremitatea acelui trup nervos, deşirat, încordat,

se găsea un cap mic, cu urechi ascuțite, care-i dădeau aerul că s-ar fi aflat într-o continuă stare de alertă. Expresia feței era mereu violentă, fie că era mînios, rîdea, sau, cel mai adesea, te scruta batjocoritor. De gura lui se temeau toți muncitorii de la fermă. Chiar și tatăl meu schița un zîmbet jalnic după vreo ceartă cu el și zicea :

— Asta da, bărbat, băștinașul ăsta. La urma urmei, merită respectat. Nu-ți lasă nimic de la el niciodată.

Treaba lui era să mîne vitele — și în această îndeletnicire se dovedea un adevărat maestru. Stăpînea bivolii cu o brutalitate delicată ce te fascina și îngrozea în același timp. Dacă începea pe mîna lui o cireadă de juncani care mugeau și zvîrleau din picioare și cărora le-a venit rîndul să simtă apăsarea jugului, să-l fi văzut atunci cum îi înfrunta, ore întregi, în dogoarea soarelui, scăldat de sudoare, cu ochii arzînd de o satisfacție rea și sumbră. Apoi punea biciul pe ei, împingîndu-și vîrful limbii între dinți cînd cumpănea greutatea lăviturii și mîrîind sălbatic ori de cîte ori șfichiul mușca adînc din carne. Cu totul altceva era să-l vezi stăpînind un atelaj de șaisprezece bivoli grași și îmblînziți. Parcă urmăreai cu sufletul la gură un număr de dresură ; era o chestiune de mîndrie la el să nu aibă nevoie de bici. Asta nu însemna nicidecum că dorea să ferească dobitoacele de suferință, nu ; doar că-i plăcea să se împăuneze cu măiestria lui. Alături de șirul lung de vite greoaie care se opinteau peste cîmpul plin de bruși mari, dansa, țopăia și urla Lunganul, rotindu-și biciul lung de douăsprezece picioare în șerpuiri negre deasupra spinărilor lor ; și deși urletele de amenințare erau cele ale unui nebun posedat, și zvîrcolirile biciului puteau fi auzite în toată ferma, răsunînd, în nopțile cu lună cînd arau pînă tîrziu, precum pocnetul și vaierul unei puști, niciodată nu atingea periculosul șfichiu cu vîrf de metal nici măcar un fir de păr de pe pielea lor. Dacă cercetai animalele dejugate, obosite erau, nu-i vorbă, mai că se prăbușeau de-a-n picioarele, încît tata era nevoit să-l mustre de fiecare dată ; însă pe trupurile lor nu se zărea nici o urmă.

— Bivolii știe să-i stăpînească, dar pe femeile lui, habar n-are.

Îi etichetam pe băştinaşi în puţine vorbe, căci era imposibil să-i cunoaştem tot atît de bine ca ai lor din tabără. Iar cînd spuneam acele cuvinte despre Lungan, ne gîndeam la nevestele pe care le-a găzduit cît a lucrat la noi. Cine se întorcea la fermă după o absenţă mai lungă, întreba pe un ton amuzat, bănuind dinainte răspunsul : „Şi ce-a mai făcut Lunganul cu haremul său ?"

Tot timpul era belea cu cele trei neveste. Venea la tata să-i spună, ca de la bărbat la bărbat, cum nevasta cea tînără îi făcea ochi dulci vătaiului din tabăra vecină, aflată la şase mile depărtare, sau cum a azvîrlit o oală cu păsat fierbinte în soţia mijlocie care o gelozea.

Ne obişnuisem să-l vedem pe Lungan la uşa din spate, la ora apusului, cînd stătea tata de vorbă cu oamenii după terminarea treburilor. Purta întotdeauna pantaloni lungi, kaki, ce-i atîrnau pe oasele proeminente ale coapselor, şi umbla cu pieptul gol, lăsînd la vedere pielea neagră, lucioasă, cu sclipiri roşietice ; iar silueta lui lungă şi subţire, într-o veşnică agitaţie, se desena pe o mare de culori înflăcărate. Se tînguia el ce se tînguia, apoi îşi lua brusc un aer de resemnare, voit dezgustat. Tata rîdea cu lacrimi şi zicea :

— Omul ăsta e un cabotin înnăscut. Ar fi ajuns actor dacă n-ar fi negru.

Bufon însă nu era. Ştia că văicărelile lui îi satisfăceau tatei simţul umorului, dar nu se scălămbăia ca o maimuţă, cum făceau unii africani anume să ne distreze. Iar ai săi nu-l priveau nicidecum ca pe o figură nostimă. Acel ceva din el care se ţinea mereu deoparte, vigilent şi sever, chiar şi faţă de sine însuşi, dădea causticitate umorului său şi-i făcea vorba veninoasă. Femeile sale îl găseau foarte atrăgător. Îl vedeam adesea trecînd pe drum cu mersul lui greoi de la un atelaj la altul ; biciul se tîrîia prin praf în urma lui, pantalonii atîrnau în falduri în jurul gleznelor, ochii fixau cu ostentaţie depărtările, şi cînd depăşea un grup de femei printre care se găseau şi nevestele lui, dădea doar din cap. Parcă le-ar fi biciuit. Ele se făceau foc şi pară şi sufereau ; apoi strigau provocator după el, cu glasuri mînioase, ca să îl facă să le bage în seamă. Nici măcar nu întorcea capul.

Totuși, cînd necazurile lui au început să ia o întorsătură serioasă, tata s-a săturat repede de toată povestea asta. Lui îi plăcea să se distreze, nu să se implice în problemele muncitorilor. Lunganul nu mai venea doar din cînd în cînd, cum făcuse pînă atunci, ci în fiecare seară. Avea un aer grav și amărît. Vroia ca tata s-o convingă pe nevasta mai bătrînă, cea sașie, să se întoarcă acasă la ai săi. Femeia îl scotea din minți. O muiere rea de gură în casă e ca o muscă ce nu-ți dă pace ; o alungi, dar ea se mută în altă parte și n-ai liniște pînă n-o omori.

— Dar n-o poți trimite acasă doar pentru că te-ai săturat de ea.

Lunganul spuse că viața îi devenise insuportabilă. Aia mîrîia toată ziua, îi cășuna din te miri ce și gătea prost.

— Atunci să-ți gătească celelalte.

Lucrurile însă erau mai complicate. Cele două neveste mai tinere se urau, dar într-o privință erau solidare, și anume că nevasta bătrînă trebuie să rămînă unde este, căci le era de mare ajutor. Avea grijă de copii ; săpa în grădină ; culegea ierburi din veld. În plus, le oferea o distracție necurmată cu stîngăciile ei. Era eternul lor cal de bătaie, măscăriciul însemnat de soartă să-i amuze pe cei întregi la trup și frumoși.

Cînd discuția ajunse în acest punct, tata menționă un anume îndrumător de legi băștinașe în care se spunea limpede că o nevastă mai bătrînă era îndrituită să fie servită de una mai tînără, poate ca o compensație pentru faptul că trebuie să renunțe la plăcerile oferite de favorurile stăpînului. Ori Lunganul și gospodăria lui ignorau cu desăvîrșire această rînduială plină de omenie. Și tata, nefiind capabil să prescrie un remediu potrivit (cum ai căta un leac pentru boală în farmacopee) se mînie. După cîteva săptămîni de tînguiri neîncetate din partea Lunganului, îi spuse să-și țină gura și să se descurce singur cu muierile lui. În acea seară, omul o porni supărat tare pe potecă la vale, mîrîind printre dinții încleștați pe un fir de iarbă, îndreptîndu-se spre casă la cele două femei tinere care chicoteau tot timpul și la slutenia aia de nevastă bătrînă cu fața acră, mama copiilor lui mai mari, cenușăreasa casei și năpasta vieții lui.

După alte cîteva săptămîni, într-o bună zi tata întrebă într-o doară :

— Și, Lunganule, cum îți mai merg treburile ? Toate bune ?

— Da, stăpîne. A plecat, răspunse simplu.

— Cum, adică, a plecat ?

Lunganul dădu din umeri. Pur și simplu plecase. Plecase fără veste, fără să lase vorbă nimănui.

Acu, femeia venea din Nyasaland, la zile și zile de mers obositor. Doar nu s-a dus singură ! A venit un unchi s-o ia, sau un frate ? Ori s-a dus cu vreo ceată de africani în trecere spre satele lor ?

S-a frămîntat tata o vreme, apoi a uitat. Nu era treaba lui. Era mulțumit că băștinașul cel mai destoinic se întorcea la treabă liniștit. Dar ceea ce-l satisfăcea în mod deosebit era faptul că toată povestea luase sfîrșit înainte de tămbălăul din fiecare an cu transportul apei.

Căci erau două fîntîni. Cea nouă, folosită de noi, avea apa cristalină, proaspătă, dulce ; dar în iulie al fiecărui an, seca. Apa din fîntîna cea veche avea un gust sălciu și o nuanță maronie, dar izvoare erau din belșug. Drept care, trei sau patru luni pe an, după cum erau ploile, ne umpleam gălețile laolaltă cu cei din tabără.

Pe de o parte, era Lunganul, căruia nu-i plăcea de fel să se ducă de patru ori pe săptămînă, cale de trei mile, să umple cisternele cu apă. Pe de alta, femeile din tabără care erau nevoite să-și chibzuiască astfel vizitele la fîntînă încît să nu se nimerească în drumul cărăușilor. Bodogăneli de ambele părți.

În anul acela, încă nu începusem să ne folosim de cealaltă fîntînă, cînd au și început reclamațiile ; apa avea un gust păcătos. Marele stăpîn trebuia să curețe fîntîna.

La care tata a răspuns evaziv că o va curăța cînd va avea timp.

A doua zi se prezentă o delegație din partea femeilor din tabără. Șase stăteau la ușa din spate, susținînd sus și tare că dacă fîntîna nu va fi curățată imediat, li se vor îmbolnăvi toți copiii.

— Am să mă ocup de ea săptămîna viitoare, făgădui el în silă.

Dimineața următoare, Lunganul aduse prima încărcătură din acel sezon de la fîntîna veche ; și cînd am răsucit robinetele, o miasmă puturoasă se răspîndi în toată casa. De băut nici nu mai putea fi vorba.

— De ce nu țineți fîntîna acoperită ? se întoarse tata supărat foc spre femeile care încă mai zăboveau dușmănoase la ușa noastră. Ultima oară cînd am curățat fîntîna, am găsit patrusprezece șobolani morți și un șarpe mort. În a noastră nu intră nimic, pentru că punem mereu capacul.

Dar se părea că femeile considerau problema capacului, dacă era pus sau nu, ca ținînd de vrerea Domnului din ceruri, nu era nicidecum treaba lor.

De cîte ori era golită fîntîna, ne duceam și noi, fascinați ca de un ritual. Evenimentul marca un punct de cotitură al anului, la fel ca depănușarea sau primele ploi. Era ca și cum un oraș împresurat întocmea planuri pentru adăpostirea proviziilor. Seva se scurgea din copaci și rădăcinile ierburilor ; soarele se retrăgea în înalturi, în spatele unui văl de fum și praf ; în aer își făcea loc uscăciunea fioroasă ce pîrjolea frunzișul vlăguit de fierbințeală. Golirea fîntînii era un act de credință și de sfidare. O după-amiază întreagă, la fermă n-avea să fie strop de apă. Una din fîntîni era complet secată. Cealaltă urma să fie deșertată și lăsată apoi în voia misterioaselor fluxuri și refluxuri ale rîurilor subterane. Dacă ne trădau de data asta ? În fiecare an, seara cu pricina era bîntuită de neliniște ; iar dimineața, cînd Lunganul apărea la ușa din spate anunțîndu-ne radios că în găleată se găsea apă bună, nouă, era o adevărată sărbătoare.

Dar în după-amiaza aceea n-am rezistat. Duhoarea era de nesuportat. Am văzut garnitura obișnuită de șobolani buhavi, împrăștiați pe pietre în jurul fîntînii, și scheletul unui pui de antilopă ce căzuse probabil înăuntru în întuneric. Apoi am plecat pe drumul transformat vremelnic în rîu, al cărui izvor era acea succesiune, parcă fără sfîrșit, de găleți pline cu apă cenușie și rea.

Cel care veni să ne aducă vești fu însuși Lunganul. Mai pe urmă am încercat să ne amintim expresia de pe chipul lui, mereu atît de grăitor, cînd ne-a spus ce ne-a spus.

Se părea că în ultima găleată plutea un braţ omenesc, sau mai bine zis bucăţi dintr-unul. Au scos-o bucată cu bucată, pe Femeia Saşie, propria lui soţie dintîi. Au recunoscut-o după brăţări. La urmă, a coborît chiar el în adînc să scoată capul, care lipsea.

— Parcă mi-ai spus că soţia ta a plecat acasă ?

— Aşa am crezut. Unde să fi mers în altă parte ?

— Păi, zise tata într-un tîrziu, scîrbit de toată istoria, dacă tot trebuia să se sinucidă, de ce nu s-a spînzurat de un copac, în loc să spurce fîntîna ?

— Poate că a alunecat şi a căzut.

Tata îşi ridică brusc privirea. Cîteva minute se holbă la el.

— D-da, probabil că aşa s-a întîmplat.

Tare ciudat, ne-am zis cînd am rămas singuri, ca un băştinaş să se sinucidă ; aproape o impertinenţă, de parcă ar fi pretins că sentimentele lor sînt la fel de fragile ca ale noastre.

Şi după multă vreme, fără nici o legătură cu ceva anume, l-am auzit pe tata declarînd :

— Apoi, nu ştiu, să fiu al dracului dacă ştiu, dar, oricum, e un văcar al naibii de bun.

A doua colibă

PÎNĂ ÎN ACEL SEZON și pînă să se îmbolnăvească soția lui, nu-și închipuise că lucrurile pot să meargă și mai rău : se obișnuise ca sărăcia să însemne a nu se abate cu nimic de la ceea ce fusese învățat că înseamnă o existență normală.

Prima oară cînd a trebuit să ia viața în piept de unul singur a fost cînd a devenit fermier (și asta destul de tîrziu, împlinise patruzeci de ani). Înainte, găsise întotdeauna sprijin, invizibil dar puternic, în speranțele familiei legate de destinul său. Urmase cariera de ofițer și se bucurase de oarecare succes, cu prețul, însă, al unui permanent efort de a-și ignora propriile înclinații ; deși nici chiar el n-ar fi putut spune care erau acestea. Ceva din firea lui, o neputință încăpățînată de adaptare, îl făcea să evite compania celorlalți ofițeri. De fapt era vorba de o deosebire lăuntrică față de ei : el nu se vedea deloc soldat. Chiar și felul lui de a fi, direct, rezervat, disciplinat, vădea o anume slăbiciune, sau poate încordare, ce se trăda în zîmbetul prea pripit, precum zîmbetul unui surd care se teme să-și mărturisească neînțelegerea, și în căutătura neliniștită a ochilor. Ieșind din rîndurile armatei, deveni repede nepăsător, pînă la neglijență, față de îmbrăcămintea și ținuta lui. Iar acum, în veșmintele acelea de fermier nu mai rămăsese chiar nimic din soldatul de odinioară. Cu pălăria de fetru, murdară și blegită, dată pe ceafă, șortul kaki puțin prea lung și prea larg, mînecile atîrnînd desfăcute peste brațele slabe și bronzate, mustața tunsă măturică, acoperind gura încordată, fermă, Maiorul Carruthers arăta exact ceea ce era, un fermier care a trecut de mijlocul vieții.

Casa avea aspectul sfidător și istovit al celor care se luptă să păstreze aparențele. Era o baracă de patru

camere cu acoperiș roșu, vîrstat de umbre maronii. Genul de casă pe care un fermier începător și-o construiește ca adăpost vremelnic, pînă cînd își va putea permite unul mai bun. Mobila, de bună calitate dar uzată, acoperea rosăturile covoarelor. Pianul — dezacordat, cu clape înțepenite ; argintăria pentru ceai, adusă din casa mare și îngrijită din Anglia — unde locuia fratele său, avocatul — nu mai avea acum decît un rol ornamental, depozit de bucăți de hîrtie, inele de gumă, facturi, dopuri vechi.

În camera în care bolea soția lui, într-o obscuritate verzuie săgetată de cîte-o rază răzleață de soare, se cuibărise suferința. Doctorul spunea că totul venea de la inimă ; și Maiorul Carruthers știa că era adevărat : o îmbolnăviseră condițiile mizere în care trăiau. Nu mai avea nici o dorință să se facă bine. Lumina puternică de afară fusese alungată cu obloane întunecate, iar ea se întorsese cu fața la perete și zăcea acolo ore întregi, inertă, fără să se plîngă, cu acea indiferență a înfrîntului pe care nimic n-o poate străpunge. Nici măcar copiii nu o mai înduioșau. De parcă se hotărîse în sinea ei să se spele pe mîini de toată viața asta, dacă tot nu putea să le ofere ceea ce și-ar fi dorit pentru ei.

Uneori, amintindu-și de ea așa cum fusese odinioară, Maiorul Carruthers era năpădit de un sentiment de uimire neliniștită și de vinovăție. Englezoaica aceea tînără, drăguță, veselă, convențională, crescută după tot tipicul să devină o soție perfectă pentru soldatul de carieră cu care-și imagina ea că se însoțise, fusese aruncată de soartă la ferma asta izolată din Africa, într-o existență căreia i se supusese ca și cînd n-ar fi avut nimic de a face cu ea. În primii ani se înverșunase amuzată și curajoasă în această luptă : privea viața cu voioșie, de parcă totul era un joc, ca o femeie care se distrează flirtînd cu un bărbat ce nu înseamnă nimic pentru ea. Dar, cu trecerea timpului, casa arăta din ce în ce mai ponosită ; mobila și hainele nu puteau fi înlocuite cu altele mai bune ; în oglindă își zărea părul neîngrijit, uscat de soare și vînt, fața înăsprită ; izbucnea într-un hohot strident și zicea : „Doamne, unde poate un om să ajungă !“ Înfrunta sărăcia de aici așa cum ar fi făcut față în Anglia unei existențe

strîmtorate, dar acceptate social. Ceea ce nu putea ea îndura era teama, o teamă nouă, pe care Maiorul Carruthers ajunsese s-o înţeleagă prea bine, căci de la o vreme începuse să-l bîntuie şi pe el.

Copiii, doi băieţi, erau nişte creaturi palide, cu trăsături atît de delicate încît aproape că dădeau senzaţia de transparenţă, blonzi, slabi, şi într-o stare de permanentă agitaţie, cu gesturi defensive şi precaute ca ale celor crescuţi să se bucure de un trai mai bun decît li se oferă. Solicitudinea lor neliniştită îl irita pe Maior, care şi aşa era cu nervii la pămînt. N-aveau nici un drept să aibă expresia asta de milă dureroasă — îşi zicea el ori de cîte ori le surprindea privirile îndreptate asupra lui. Prea erau politicoşi, grijulii, scrupuloşi. Cînd intrau în camera mamei, ea le deplîngea plină de amărăciune soarta, iar ei acceptau răbdători această descărcare emotivă. În săptămînile de vacanţă care au urmat îmbolnăvirii ei, au bîntuit ferma ca două fantome tensionate şi îngrijorate, şi cînd dădea ochii cu ei, Maiorul simţea cum îl împunge ca o rană sentimentul vinovăţiei. Se bucura la gîndul că în curînd aveau să se întoarcă la şcoală pentru că atunci — aşa îşi închipuia el — se va descurca mai uşor. Aproape că nu mai suporta povara asta zilnică — să vadă de fermă, să se întoarcă în casa aceea lăsată de izbelişte unde-l aşteptau problemele chinuitoare ale mîncării şi hainelor şi soţia bolnavă care nu vroia să se însănătoşească dacă el nu era în stare să-i ofere speranţe.

Dar după plecarea lor, descoperi că de fapt situaţia nu se schimbase aproape cu nimic. Dormea puţin, pentru că nevastă-sa avea nevoie de îngrijiri nocturne ; începu să se teamă pentru propria lui sănătate, făcîndu-şi griji pentru ce mînca şi din pricina oboselii ce-l măcina. Se deprinse a se purta cu sine însuşi de parcă sănătatea n-ar fi fost totuna cu fiinţa lui, făcînd din el ceea ce era, ci un lucru cu totul aparte, un bun la fel ca şi, de exemplu, capacitatea de muncă pe care o poţi evalua la sfîrşitul unui sezon în funcţie de banii obţinuţi. Doar ea îi mai despărţea de ruina totală ; drept urmare, pe noptiera lui apărură curînd sticluţe cu medicamente, la fel de multe şi felurite ca şi cele ale soţiei, de pe noptiera alăturată.

Într-o zi, pe cînd se afla în dormitor şi îşi măsura atent nişte tonifiante, ridică privirea şi surprinse ochii mici şi injectaţi ai soţiei fixîndu-l neîncrezători dar ironici pe deasupra aşternutului.

— Ce faci acolo ?

— Am nevoie de un tonic, bîigui el, temîndu-se să nu o îngrijoreze cu alte explicaţii.

Pentru prima oară de cîteva săptămîni bune, femeia izbucni în rîs, ca imediat lacrimile firave să se cuibărească sub pleoape, făcînd-o să se întoarcă iarăşi cu faţa la perete.

În aceeaşi clipă înţelese că imaginea pe care şi-o crease nevastă-sa despre el murise pentru totdeauna. Nu-i mai rămăsese decît un domn ţîfnos, din ce în ce mai bătrîn, care-şi măsura cu grijă doctoriile după fiecare masă. N-o condamna ; niciodată n-o condamnase pentru nimic, nici chiar ştiind că boala ei se datora numai slăbirii voinţei. O mîngîie pe obraji stînjenit, scuzîndu-se :

— N-ar fi frumos din partea mea să mă şubrezesc, nu-i aşa ? Potrivi perdelele, alungînd astfel o rază jucăuşă ce ameninţa să-i cadă pe faţă, îi puse un pahar cu apă la îndemînă şi ieşi să-i pregătească tava cu fierturi.

Apoi, cu o mişcare bruscă şi dureroasă, de parcă ar fi sărit peste un obstacol greu, luă hotărîrea să facă în sfîrşit acel gest pe care ştia, de săptămîni de zile, că va trebui să-l facă mai devreme sau mai tîrziu. Îşi îndreptă umerii — o rămăşiţă a trecutului său soldăţesc — şi-şi încordă puterile ca să poată suporta încă o povară — era absolut necesar să-şi ia un ajutor, fie că-i era pe plac sau nu.

Atît de tare îi displăcea ideea de a-şi face publică neputinţa, încît nici nu se gîndi să dea un anunţ. Trimise în schimb un băştinaş la vecinul său, aflat la cîteva mile depărtare, cu un bilet prin care îl ruga să răspîndească vestea că avea nevoie de ajutor. Ştia că nu va trebui să aştepte mult. Era anul 1931, în plină criză, şi se găseau destui şomeri, o situaţie într-adevăr de excepţie într-o ţară nouă şi atît de puţin populată ca asta.

Iar celor doi fii ai săi le scrise următoarele :

„Presupun că o să vă mire să auziţi că-mi iau un ajutor. Treburile încep să mă depăşească şi cum am de gînd să plantez o suprafaţă mai mare cu porumb, am socotit că o să fie nevoie de doi oameni pentru această afacere. Mama se simte în general mai bine de cîteva zile, ceea ce mă face să cred că lucrurile se mai îndreaptă. Aşteaptă nerăbdătoare vacanţa voastră şi mă roagă să vă spun că o să vă scrie cît mai curînd. Între noi fie vorba, n-o prea văd în stare deocamdată să se pună pe scris. Am senzaţia că mult nu mai e pînă vine frigul, deci dacă aveţi nevoie de haine, anunţaţi-mă, să văd ce pot face...".

O săptămînă mai tîrziu, către seară, pe cînd şedea fumînd în verandă, zări apropiindu-se printre copaci un om călare pe bicicletă. Îl cercetă cu atenţie, încercînd chiar din acea clipă să-i desluşească firea, pe baza unor semne anume de care ţinuse mereu seamă în aprecierea celor din jur : distanţa dintre ochi, forma capului, îmbinarea oaselor şoldului. Deşi dăduse greş de multe ori, nu se îndoise niciodată de eficacitatea acestei metode. Din pricina ei, cădea uşor victimă oricărui şarlatan, împrumutînd bani pe care nu-i mai vedea înapoi, tras pe sfoară de tot felul de aventurieri profesionişti care — aşa crezuse el, judecîndu-i pe ceilalţi după propria sa bună-cuviinţă şi căldura spontană pe care o manifesta faţă de oameni — întruchipau esenţa oamenilor aleşi. Onorabilitatea, zicea, e o problemă de instinct ; un gentleman poate fi uşor recunoscut oricînd şi oriunde.

Vizitatorul descălecă şi se apropie de verandă — un bărbat tînăr, văzu Maiorul, în jur de treizeci de ani, viguros, cu braţe puternice, ca şi umerii, trădînd o forţă neobişnuită. Pielea bătută de soare căpătase o nuanţă portocaliu-maronie. Avea părul tăiat scurt, lins ca o blană de animal, fără luciu. Faţa rotundă avea trăsături mari, generoase, şi ochi cenuşii, spelbi, aproape incolori.

Privindu-l, Maiorul Carruthers renunţă instinctiv la orice scară valorică, deoarece omul din faţa lui era bur, intrînd într-o categorie cu totul aparte. Nu putea spune că acesta ar fi fost un motiv să-l antipatizeze,

deşi taică-său fusese omorît în Războiul Burilor, dar nu avusese niciodată pînă acum de a face cu populaţia de origine olandeză, iar ceea ce ştia despre ei era doar din auzite, de la englezii care încă mai păstrau vechile resentimente. Omul acesta însă îi plăcea ; îi plăcea chipul lui deschis şi onest.

Cît despre Van Heerden — aşa-l chema — el îşi recunoscu dintr-o privire duşmanul tradiţional şi aversiunea moştenită era prea puternică. Avu o pornire de îndărătnicie şi prudenţă. Dar cum, înainte de toate, amîndoi aveau disperată nevoie unul de altul, încît străvechea ură trebuia dată uitării, Van Heerden se aşeză cînd fu invitat să o facă, deşi cu vădită neplăcere, înăbuşindu-şi resentimentele, şi începu să deseneze în praf cu un pai ce-l ţinuse între buze.

Nu era nevoie să întrebe de situaţia lui : faptul că acceptase fără obiecţii condiţiile foarte modeste pe care i le oferea dovedea că bărbatul acesta era de multă vreme în căutare de lucru.

— Ştiu, începu el cu obişnuita lui scrupulozitate, că salariul este mic şi condiţiile de trai proaste, chiar şi pentru un bărbat necăsătorit. M-a cam urmărit ghinionul, şi mai mult nu-mi pot permite. Dacă refuzi, te înţeleg.

— Unde-i casa ? întrebă Van Heerden.

Avea vorba aspră a burilor fără învăţătură : neştiind exact unde să pună accentul, fraza lui era poticnită, şovăitoare, deşi privirea şi întreaga lui înfăţişare exprimau hotărîrea.

Maiorul Carruthers arătă undeva în faţa lor, în direcţia brusei care cobora în pantă uşoară spre cîmpuri.

— La poalele dealului este o colibă pe care o foloseam ca magazie. Destul de solid construită. E loc şi de-o bucătărie.

— Pot s-o văd ? întrebă Van Heerden, sculîndu-se de pe scaun.

Porniră într-acolo, n-aveau mult de mers. Coliba, acoperită cu frunze, fusese năpădită de vegetaţie. Iarba crescuse înaltă, ajungînd pînă la acoperişul înclinat. Copacii îşi împleteau rămurişul deasupra ei. Era circulară, ridicată din pari lipiţi cu lut, cu podea de bălegar bătătorit. Îi izbi mirosul închis de mucegai,

ce venea dinăuntru de la furnicile și goangele atrase de sacii cu grăunțe. Mare lucru nu se zărea, deoarece singura fereastră fusese acoperită cu scînduri. Prin crăpătura ușii pătrundeau totuși cîteva raze timide care luminau o pînză groasă și deasă de păianjen, ca o perdea ce împărțea coliba în două, înțesată de muște și insecte precum vizuina unui sfrîncioc. Păianjenul, mare și sclipitor, stătea la pîndă legănîndu-se ușurel, fixîndu-i cu ochi mici și roșii din mijlocul pînzei. Van Heerden făcu un gest pe care Maiorul nu l-ar fi făcut nici mort : sfîșie pînza cu mîinile, strivi spurcăciunea între degete, apoi se șterse de perete ca să scape de firele mătăsoase ce rămăseseră agățate și de terciul lipicios al insectelor.

— E-n regulă, spuse.

Refuză invitația la masă, precizînd astfel de la bun început că relațiile lor erau strict de afaceri. Dar ceru politicos (urînd faptul că era nevoit să ceară o favoare) să i se plătească în avans salariul pe o lună. Apoi încălecă pe bicicletă și plecă la magazin, cale de zece mile, să-și cumpere cele necesare traiului.

Maiorul se întoarse la soția lui cu un sentiment de împovărare — devenise răspunzător de încă o ființă umană, nevoită să îndure condițiile astea mizere. Nici vorbă să-l găzduiască în casă : îl bătuse gîndul, dar îl alungase repede. N-aveau nimic comun unul cu altul — își spunea el — n-ar fi făcut decît să se incomodeze reciproc. Pe lîngă asta, nici nu era loc. Dar în străfundul ființei lui, știa prea bine că dacă noul său ajutor ar fi fost englez, deci ar fi primit aceeași educație ca și el, ar fi găsit fără doar și poate un cotlon și l-ar fi omenit ca pe un prieten. Maiorul dădu la o parte toate șovăielile astea : le avea el pe ale lui care-l îngrijorau, fără să-și mai ia pe cap și necazurile altuia.

Nu-i plăcuse niciodată să organizeze, adică să-și împartă responsabilitățile cu alții, de aceea îi fu greu să discute cu Van Heerden despre cum trebuiau făcute toate. Dar cum olandezul se dovedi priceput la vite, lăsă în grija lui dobitoacele de la fermă, eliberîndu-se astfel de una din problemele cele mai supărătoare pentru care n-avea nici un fel de aplecare, lucru de care era conștient. Așa a fost începutul — amîndoi știau foarte exact cum stăteau. La sfîrșitul săptămînii,

Van Heerden îi făcea laconic raportul, ca un șef de echipă extrem de priceput ce dă seama în fața unui stăpin străin de toate aspectele tehnice — și Maiorul accepta această atitudine, căci lui îi plăcea să respecte oamenii și nici nu era greu să prețuiască instinctul inspirat al lui Van Heerden în ceea ce privea animalele.

Cîteva săptămîni, Maiorul se simți aproape fericit. Teama de a fi nevoit să apeleze la fratele lui pentru încă un împrumut — mai rău, să ceară bani pentru întors acasă și o slujbă, justificînd prin aceasta convingerea întregii familii că el era un eșec — fu în tot acest răstimp dată uitării ; faptul că angajase un administrator nu reprezenta în sine o soluție pentru toate problemele, totuși făcuse ceva, luase o hotărîre, și nimic nu-l înspăimînta mai tare ca deciziile. Gîndul la familia de acasă, în special fratele mai mare, năștea în el porniri sălbatice de împotrivire, care-l împungeau și-l ardeau. Scrisorile fratelui îl enervau în așa măsură încît ajunsese să urască zilele de poștă. Deși erau înflăcărate, afectuoase, fără urmă de condescendență, nu pomeneau despre altceva decît despre bani, bilete de bancă și polițe de asigurare. Altfel vedea Maiorul viața. Nu-i mai răspunsese de peste un an. Nevastă-sa, cînd era sănătoasă, le scria o dată pe săptămînă, ca să nu-l mînie pe Dumnezeu.

Chiar și ea părea înviorată de venirea administratorului ; nu-i scăpase înseninarea aproape irațională a soțului ei ce se petrecuse în acel scurt interval. Se străduia să se arate cît mai interesată de treburile fermei ; iar el începea să priceapă că dacă îi va putea în sfîrșit oferi existența pe care și-o visa, îi va reînvia și dorința de a trăi.

Dar cam la două luni după angajarea lui Van Heerden, pe cînd o luase agale pe drum, în direcția cîmpurilor, rămase trăznit văzînd un băiețaș cu părul bălai dispărînd în tufișuri. Strigă după el, dar băiatul îngheță ca un animal încolțit, lipindu-se de frunziș. Neprimind nici un răspuns, Maiorul porni spre el și, cum acesta se făcuse între timp nevăzut în pădurice, îl urmă pe potecă pînă la colibă. Clocotea de furie, presimțind ce avea să vadă.

Nu mai trecuse pe acolo de cînd îi dăduse adăpostul lui Van Heerden. Vegetația crescută aiurea fusese tă-

iată — rămăseseră doar cîteva pîlcuri de copaci şi iarba culcată la pămînt, în care se zbenguiau şase puradei cu părul ca fuiorul, ca şi băieţaşul din pădure, cu înfăţişarea spălăcită şi vlăguită a copiilor albi care trăiesc multă vreme la tropice în soarele nemilos.

Lipit de colibă, fusese construit un şopron. Mai precis, un simplu acoperiş, făcut din bidoane de benzină presate prinse între ele, ca nişte bucăţi de pînză, cu sîrmă şi cuie, şi sprijinit pe două trunchiuri necojite. Sub el, supraveghind o oală de gătit pusă pe vatra deschisă din care pălălaia se ridica ameninţătoare pînă sub acoperişul de frunze al colibei, se găsea o femeie grasă şi şleampătă. Ridică privirile, în timp ce plozii se îngrămădiră în jurul ei, şi-l cercetă bănuitoare, cu ochi şterşi, încadraţi de gene albe — ca o scroafă înconjurată de purcei, îşi zise Maiorul.

— Unde ţi-e bărbatul ? o luă la rost.

Femeia nu răspunse. Bănuiala se transformă într-o căutătură plină de ură : era limpede că nu cunoştea engleza.

Repezindu-se furios spre intrarea în colibă, văzu înăuntru două paturi uriaşe, făcute după moda băştinaşă : fîşii de piele întinse pe pari de lemn înfipţi în mîzga podelei. Paturile ocupau aproape tot spaţiul — restul era ticsit de catrafusele murdare şi jerpelite ale familiei. Maiorul Carruthers făcu stînga-mprejur şi porni ca din puşcă să-l caute pe Van Heerden. Deşi furios, se simţea în acelaşi timp ruşinat şi tulburat, încercînd să-şi imagineze ce trebuia să însemne viaţa într-o asemenea mizerie şi sărăcie.

Îl cuprinse frica. Pentru cîteva clipe, se trezi pe meleagul ce-i bîntuia visele, un ţinut cenuşiu, aflat sub imperiul unei ameninţări neiertătoare, unde îndura ceea ce nici cu gîndul nu îndrăznea să gîndească atunci cînd era treaz : sărăcia cruntă care putea să se abată asupra lui dacă nu i se întorcea norocul, sau dacă refuza să asculte de fratele său şi să plece în Anglia.

Ajunsese pe cîmp, unde porumbul, de un galben şters, pudrat cu alb, i se legăna deasupra capului, pocnindu-şi unele de altele frunzele uscate şi ascuţite, bătute de vînt — în faţa ochilor însă avea doar imaginea acelei cocioabe întunecoase şi puturoase şi a copiilor a căror soartă, lipsită de orice viitor, îi sfîşia su-

fletul. Mai rău de atît nici ai lui nu puteau ajunge ! Se simți deodată dezorientat, neajutorat, înspăimîntat : îl năpădi o transpirație rece. Acum știa ce are de făcut ; încolțit de teamă și mînie, își spunea că trebuie să fie neîndurător ; căuta în minte cuvintele cu care avea să-l concedieze pe olandezul care dăduse viață celor mai negre coșmaruri ale sale, tocmai aici, pe pămîntul său, în plină zi, de unde nu avea scăpare.

Îl găsi ocupat cu un bivol tînăr care se smulgea și mugea și pe care încerca să-l înhame la plug, punînd la bătaie toată priceperea sa într-ale animalelor. Băștinașii care ar fi trebuit să-l ajute se retrăseseră la oarecare depărtare în siguranță. Van Heerden însă, netemător, cunoscîndu-și meseria, înfrunta corp la corp animalul dezlănțuit. Văzîndu-l pe Maior, dădu drumul cornului agresiv — bivolul sări îndărăt, mugind furios, și se repezi spre băștinașii care, fără să se apropie prea tare, prinseră a-l lovi cu pietre și ciomege, ca să-l împiedice să o ia la goană.

Van Heerden rămase pe loc, ștergîndu-și sudoarea de pe față, rînjind încă satisfăcut de luptă, așteptînd ca stăpînul să spună ce are de spus.

— Van Heerden, începu fără altă introducere, de ce nu mi-ai zis că ai familie ?

În primul moment, olandezul roși vinovat, ca apoi chipul lui să devină rigid și îndărătnic.

— Pentru că n-am avut de lucru un an întreg și dacă ți-aș fi spus nu m-ai fi angajat.

Stăteau față în față, Maiorul — înalt, tîrșîindu-și zăpăcit picioarele în praf, împovărat de responsabilitate ; Van Heerden — ferm și sfidător. Băștinașii rămăseseră în preajma bivolului, împiedicîndu-l să fugă — întrerupînd astfel pentru un răstimp adevărata muncă la fermă — și strigătele lor se amestecau cu mugetul necurmat al fiarei. Era o zi toridă ; Van Heerden își șterse cu dosul palmei sudoarea ce-i picura pe gene.

— Nu poți să-ți ții nevasta și copiii aici — cîți copii ?

— Nouă.

Maiorul Carruthers se gîndi la cei doi ai lui și la necontenita durere surdă ce i-o provoca grija pentru

ei ; Van Heerden îi îngreuna şi mai mult sufletul. Doi copii, cu grămada de probleme pe care le puneau hrana lor, îmbrăcămintea, gîndurile şi viitorul lor, erau o povară copleşitoare ; cum de reuşea bărbatul ăsta, cu nouă copii, să arate atît de tînăr ?

— Cîţi ani ai ? întrebă deodată, schimbînd tonul.

— Treizeci şi patru, răspunse Van Heerden bănuitor — nu înţelegea unde bătea Maiorul.

Doar soarele arzător lăsase ceva urme pe faţa lui ; nu-ţi venea să crezi că era tatăl a nouă copii şi soţul femeii ăleia care arăta atît de cumplit. Privindu-l, Maiorul deveni conştient de încordarea de pe propriul său chip şi încercă să se relaxeze, zicîndu-şi că prea lua în tragic ceea ce omul ăsta îndura cu atîta seninătate.

— Nu-i poţi ţine în asemenea condiţii.

— Timp de nouă luni am stat într-un cort, în hăţiş, şi-am mîncat porumb şi ce mai reuşeam să vînez, şi asta în timpul ploilor, răspunse Van Heerden sec.

Maiorul ştia că era învins.

— M-ai indus în eroare, Van Heerden, spuse mînios. Ştii că nu-mi pot permite să-ţi dau mai mulţi bani. Ca să fiu drept, nici taxele şcolare pentru copiii mei nu ştiu de unde să le scot. Ţi-am spus de la început cum stau lucrurile. Nu-mi pot permite să ţin un om cu o asemenea familie.

— Nici alţii nu-şi pot permite, spuse Van Heerden posac.

— Cum să te las să trăieşti la ferma mea în asemenea condiţii ? Nouă copii ! Ar trebui să meargă la şcoală. Nu ştii că e o lege care-i obligă să meargă la şcoală ? N-a venit nimeni să te întrebe de ei ?

— Nu m-au prins încă. Şi nici n-o s-o facă, pînă nu le spune cineva.

În faţa acestei provocări — care era şi o rugăminte silită — Maiorul Carruthers rămase un timp tăcut, apoi se răsti la el :

— Ia aminte, îmi declin orice răspundere.

Şi plecă, după toate aparenţele foarte supărat.

Uluit, Van Heerden îl urmări cu privirea. Nu-i era clar dacă fusese concediat sau nu. După cîteva clipe, îşi trecu limba peste buzele uscate, îşi şterse din nou ochii cu dosul mîinii şi se întoarse la bivol. De la mar-

ginea cîmpului, unde se oprise să se mai uite odată în urmă, fermierul îi zări silueta vînoasă, lată în spate, sărind și aplecîndu-se în jurul animalului ale cărui răgete turbate răsunau în toată ferma.

Hotărî, odată pentru totdeauna, să nu se mai gîndească la acea familie. Dar chipurile lor nu-i dădeau pace ; îl urmăreau pînă și în vis, încît ajunse să nu mai știe dacă teama ce-i bîntuia somnul era provocată de propriii lui copii sau de cei ai lui Van Heerden.

Sezonul era foarte încărcat. Hărțuit, ca toți ceilalți fermieri, de necazurile cu mîna de lucru, avea zilnic probleme cu împărțirea treburilor gospodărești. În mintea lui încerca să ordoneze totul după priorități : aici era nevoie urgentă de un gard ; dincolo trebuia strînsă în grabă recolta. Cu toate astea, își zise că era de datoria lui să construiască încă o colibă lîngă cea veche. Mai mult decît să le îndulcească puțin amarul în mizeria în care trăiau, nu ar fi obținut, dar știa că nu avea să fie împăcat pînă nu o construia.

Tocmai cînd, hotărît fiind, se întreba cum să rezolve această problemă, apăru vătaful să-i spună că dacă olandezul nu pleacă de acolo, el și fîrtații lui părăsesc ferma.

— De ce ? întrebă Maiorul Carruthers, știind dinainte care va fi răspunsul. Van Heerden muncea cu sîrg, vitele îngrijite de el o duceau de la o săptămînă la alta mai bine, dar cu băștinașii nu știa să se poarte. Țipa la ei, își ieșea din fire, îi trata mai rău ca pe cîini. Nu se înțelegeau și pace.

— Olandezii nu-s buni, spuse vătaful simplu, dînd glas urii nutrite de negri pentru acea categorie de albi pe care ei îi consideră cei mai brutali asupritori.

Trebuie spus că Maiorul Carruthers se lăuda cu faptul că, într-o vreme în care majoritatea fermierilor erau obligați să cumpere forță de muncă de la contractanți, el era în stare să atragă destui muncitori voluntari cu care să-și ducă ferma.

Stăpîn bun cum se dovedise a fi, îi mersese vestea pentru comportarea lui cinstită și era mîndru de asta. Mulți dintre băștinași lucrau la el de ani de zile, luîndu-și din cînd în cînd cîteva luni libere ca să plece să se odihnească în kraal, după care se întorceau în tabără. Vecinii se plîngeau de atitudinea

îndărătnică a muncitorilor. Pînă acum, Maiorul reușise să evite manifestarea, printre băștinași, a acelei forme de rezistență pasivă care poate ruina un fermier. Situația era pe muchie de cuțit, dar relațiile, simple, umane, pe care le avea cu angajații lui, reprezentau cea mai mare calitate a sa ca fermier și de acest lucru era pe deplin conștient.

Rămase deci pe gînduri, iar vătaful, cu care colabora de doisprezece ani, aștepta răbdător răspunsul. Erau multe în joc. În primul moment se gîndi să-l concedieze pe olandez ; își dădu însă repede seama că n-ar fi putut face așa ceva : liota aceea de copii, ce s-ar fi ales de ei ? Trebuia găsită altă soluție, care îi displăcea profund. Va face apel la compasiunea slujbașului său.

— Oare nu m-am purtat întotdeauna cu dreptate față de tine ? îl întrebă — și nu te-am ajutat de cîte ori ai fost la necaz ?

Vătaful consimți pătimaș, fără ezitare.

— Știi că nevasta mea e bolnavă, și că sînt într-o perioadă foarte grea. Nu vreau să plece olandezul taman acum cînd este atîta de lucru. Am să vorbesc cu el, și dacă vor mai fi necazuri cu oamenii, spune-mi și am să mă ocup eu însumi.

Ziua era strălucitor de senină ; în văzduh plutea o adiere răcoroasă, răscolind sîngele firav al Maiorului, cum stătea așa și scruta implorator chipul ursuz din fața lui. Aerul proaspăt ce-i mîngîia obrajii îl făcu să-și ațintească o clipă ochii pe frunzele tremurătoare care scăldau copacii din josul pantei în unduiri aurii, și brusc simți că se ridică deasupra tuturor greutăților, simți în el forța de a face față oricărei situații.

— Hai, îl îndemnă cu zîmbetul lui sfios și atît de rar. După toți anii ăștia, după ce-am lucrat împreună atîta vreme, sînt sigur că poți face asta pentru mine. N-o să mai dureze mult.

Văzu chipul omului îmblînzindu-se, semn că-i acceptă rugămintea ; și se miră de ultimele cuvinte pe care le rostise inconștient, căci nu exista nici un motiv, la prima vedere, ca această stare de lucruri să nu continue la fel încă multă vreme.

Începură amîndoi să rîdă și se despărțiră bine dispuși, africanul dînd din cap a tristețe, copleșit, vezi

Doamne, de sacrificiul ce i se cerea — de fapt, dînd o turnură amuzantă incidentului — și dispăru în hățiș, ca să explice situația tovarășilor săi de muncă.

Înăbușindu-și dorința puternică de a se lua după el, de a-și petrece ziua aceea proaspătă și minunată în hoinăreală, Maiorul Carruthers intră în camera soției inexplicabil de optimist și cu pas de om tînăr.

Își găsi nevasta așa cum o lăsase, cu fața la perete; oasele umerilor împungeau cămașa roz pe care i-o cumpărase la preț de nimic anume pentru perioada cît zăcea bolnavă. Starea ei nu părea să se fi schimbat. Dar cînd își întoarse capul spre el, optimismul lui o învioră puțin; poate că simțea și ea bucuria zilei din spatele perdelelor întunecate.

Oare ce eliberare miraculoasă aștepta femeia asta? se întrebă Maiorul, aranjînd cu gesturi delicate cearșafurile și pernele și atingîndu-i blînd fruntea. Pielea ce învelea oasele capului era subțire ca hîrtia și albăstrie. La ce se gîndea oare? Își închipui creierul ei ca pe un mic animal înspăimîntat care tremura sub degetele lui.

— De ce nu-i scrii lui George? răsună vocea subțire și plîngăreață. Ochii erau ascunși în spatele pleoapelor înroșite.

Involuntar, degetele se crispară în părul ei, făcînd-o să tresară și să-l privească cu reproș. Maiorul aștepta să audă iarăși obișnuitele argumente: copiii, sănătatea mea, viitorul nostru. Dar ea oftă fără să spună nimic, loială încă bărbatului cu care-și imaginase că se căsătorise; aproape că-i simți gîndul: *vanitatea asta dementă, încăpățînată a bărbaților.*

Înțelegînd că pentru ea totul se reducea la o simplă chestiune de așteptare a înfrîngerii lui, ce ar fi însemnat salvarea ei, își retrase mîna ostil și spuse:

— Lucrurile nu stau chiar atît de prost.

Veselia din glasul lui era autentică, semn că nu-i dispăruseră încă speranța și curajul pe care i le insuflase luminoasa zi de afară.

— De ce, ce s-a întîmplat? se repezi ea cu voce puternică deodată și căutături pline de nădejde.

— Nimic, răspunse, și simți cum i se strecoară din nou deprimarea în suflet.

Chiar așa, nu se întîmplase nimic ; toată încrederea asta nu era decît o festă jucată de nervii lui încordați. Părăsi camera dezmeticit, cu gîndul întors la rezervorul ce trebuia construit, după care urma canalizarea, apoi... Dar toate, își zise, trebuiau să aștepte pînă după cea de-a doua colibă.

În mod ciudat, ideea aceasta îl obsedă și în zilele care urmară, deși problema colibei era minoră față de toate celelalte. Prudent și încet cum se dovedea în tot ceea ce făcea, își fixa singur jaloanele pe care apoi se lupta să le depășească unul după altul.

De la Crăciun, muncitorii lucraseră șapte zile din șapte ca să țină pasul în cursa contra buruienilor. Nu le convenea, dar așa era obiceiul. Acum că porumbul crescuse, sperau ca munca să-și mai domolească ritmul, așteptau să-și primească din nou duminicile. Să ceară chiar și numai cîtorva dintre ei să-și sacrifice vacanța săptămînală de dragul olandezului atît de urît ar fi însemnat să precipite criza ce plutea în aer. Maiorul Carruthers nu se grăbi, ci pîndi ca un vînător momentul cel mai potrivit, pînă într-o seară cînd se întîlni cu vătaful ca să discute, ca între bărbați, problemele fermei ; dar cînd aduse vorba despre colibă, Maiorul înțelese că avea să se întîmple exact așa cum prevăzuse : bărbatul din fața lui căpătă brusc o expresie rigidă și refractară. Maiorul își pierdu dintr-o dată cumpătul.

— Trebuie făcută, duminica viitoare. Șase oameni pot să o termine într-o zi, dacă-i dau bătaie.

Privirea negrului se umbri ostilă.

— Da, stăpîne, răspunse simplu tonului autoritar al Maiorului.

Adică accepta porunca venită de sus, dar își declina orice responsabilitate : nu se putea conta pe cooperarea lui ; era doar o mașină de transmis ordine, atît.

Nimic nu-l exaspera pe Maior mai mult ca această atitudine. Zise încruntat :

— Cam știu ce-ți trece prin cap. Dar ține minte, dacă bordeiul ăla nu va fi construit, o să fie bucluc.

— Da, stăpîne, repetă vătaful. Plecă ; pe drum opri cîțiva băștinași ce veneau de la cîmp cu săpăligile pe umăr și le transmise ordinul cu voce neutră.

Maiorul îi văzu căutînd la el dușmănoși și fioroși ; apoi își întoarseră capetele și plecară în grup spre tabără.

Va fi bine, încercă el să se liniștească. Era greu de spus de ce anume îi era teamă, cert însă că problema colibei căpătase asemenea dimensiuni în mintea lui, încît începu să fie înțepat de o presimțire aproape superstițioasă. Lovit de eșecurile repetate, soarta devenea pentru el realitate, o forță malefică și lucidă ; cîntărirea atentă a probabilităților nefavorabile pe care se întemeiau dintotdeauna planurile sale dezvoltase în el o susceptibilitate acută la tot ce însemna viitorul, încît se învățase să-și respecte visurile și premonițiile. Era uimit de ardoarea cu care dorea să vadă odată coliba aia construită și se întreba ce pericole aveau să-l mai pască după aceea.

Porni spre luminiș să-l găsească pe Van Heerden și să-i spună de intențiile lui. Îl găsi așezat în bătătură pe o ladă de lumînări, jucîndu-se bine dispus cu plozii, de parcă ar fi fost niște cățelandrii, răsturnîndu-i, pocnindu-și degetele sub nasul lor și izbucnind în rîs cu o exuberanță copilărească atunci cînd un puștiulache își repezi pumnișorii spre el, indignat de această comportare necuviincioasă, aproape disprețuitoare, față de ei. Maiorul rămase locului surprins de rîsul lui ; se uită pierdut la tînăr, apoi la nevastă-sa care supraveghea, ca de obicei, un bidon ce se legăna deasupra focului. În aer plutea miros de carne și dovleci. Femeia asta, își zise, greu ar putea fi luată drept ființă umană, mai degrabă întruchipa o forță primară, de neîmblînzit : vedea în ea, în cărnăria aceea abundentă, căzută, în chipul ei tîmp și inert, în reacțiile instinctive, afectuoase sau mînioase față de copii, însuși simbolul fecundității, o revărsare puternică, irezistibilă a materiei. Îl speria. Luîndu-și ochii de la ea, îi explică lui Van Heerden că urma să se mai construiască o colibă acolo, lîngă cea veche.

Olandezul primi vestea cu plăcere. Se înmuie, deveni prietenos și deschis. Se uită cu un aer de îndoială în spate, la coșmelia ce adăpostea unsprezece suflete, și mărturisi că nu era deloc ușor să trăiești într-un spațiu atît de restrîns cînd aveai puzderie de copii. Își privi țîncii, înghiontindu-i afectuos în timp ce vorbea,

zîmbind ca un băieţandru. Era limpede că se mîndrea cu familia lui, cu vrednicia lui în a face copii. Maiorul schiţă un zîmbet; apoi aruncă o căutătură prin uşă, la mizeria cenuşie dinăuntru, şi o luă grăbit din loc, decis să nu îngăduie gîndului să poposească asupra aspectelor respingătoare implicate de un asemenea trai înghesuit.

Sîmbăta următoare, cei doi bărbaţi măsurară luminişul cu ruleta şi bolobocul, însemnînd suprafaţa viitoarei colibe. Avea să fie mare. Smocurile de iarbă pentru acoperiş fuseseră deja pregătite, şi acum zăceau lucind arămii în soarele după-amiezii tîrzii; parii pentru pereţi, ascuţiţi la cîte un capăt, erau aruncaţi peste tot în jur, umplînd jarişteа cu albeaţa lemnului neted.

Rămăsese stabilit ca indigenii să vină din tabără şi să se apuce de treabă a doua zi, duminică, înainte de ivirea zorilor. Familia mai dormea încă atunci cînd Maiorul ajunse acolo, temîndu-se ca nu cumva, în lipsa lui, să se întîmple vreo boacănă. Ştia că Van Heerden şi-ar fi putut ieşi din fire văzîndu-i pe băştinaşi atît de ursuzi, şi vroia să evite acest lucru.

Se rezemă de un copac, urmărind trezirea naturii, în timp ce înaltul se umplea treptat de lumină şi păsările prinseră a cînta. Multă vreme coliba rămase întunecată şi tăcută. De pragul de sus atîrna şui o pînză de sac, dincolo de care se zăreau înghesuite unele în altele siluetele celor ce dormeau. Oribil, gîndi Maiorul — o vizuină puturoasă ce se ghemuia la pămînt, parcă ruşinată, cît mai departe de uriaşa cupolă a cerului albastru şi proaspăt. După un timp, dinăuntru îşi făcu apariţia un copil, apoi încă unul; curînd se revărsară cu toţii afară, în hăinuţele lor zdrenţuite, sau smucind în mers de pantaloni ca să-şi acopere goliciunile ciolănoase ale coapselor. Îi zîmbiră sfioşi, dăruindu-i prietenia lor. În urma lor se ivi femeia, ieşind într-o parte ca să poată trece prin despicătura îngustă a uşii — mai să rămînă înţepenită acolo, atît era de voluminoasă. Se îndreptă greoaie, amorţită şi buimăcită de somn, către vatră, întinzîndu-şi braţele în sus într-un căscat prelung; părul îi căzu în şuviţe blonde, spălăcite, peste umeri, iar rochia neagră şi largă se ridică, strîngîndu-se în încreţituri sub gît.

Dînd cu ochii de Maiorul Carruthers, zîmbi. Pentru prima oară Maiorul văzu în ea o ființă umană și nu o hidoșenie sinistră. Era ceva timid și totuși candid în zîmbetul ei ; și-o imagină adolescentă, vînjoasă, veselă, plină de acea senzualitate feciorelnică, ispititoare, sănătoasă, a tinerelor olandeze — așa fusese cînd se căsătorise cu Van Heerden. Cu un icnet dureros, se aplecă să răscolească cenușa și curînd focul țîșni în sus spre tinicheaua înclinată a acoperișului. Bărbatul încă nu se arăta ; nici băștinașii nu veniseră, deși ar fi trebuit să sosească de multă vreme ; Maiorul rezema copacul, zîmbind copiilor care nu se apropiaseră de el și nici nu se jucau, stînjeniți de prezența lui ; zîmbi și doamnei Van Heerden care arunca mălaiul cu pumnul în apa ce clocotea în bidon, ca să pregătească porridgeul după moda băștinașă.

Abia la ora opt, după două ore de așteptare nerăbdătoare, se zăriră muncitorii urcînd costișa prin tufăriș, cu topoarele și cazmalele pe umăr, evitînd să-l privească pe Maior. Acesta își stăpîni furia : la urma urmelor era duminică și n-avuseseră o zi liberă de săptămîni de zile ; nu-i putea condamna.

Începură prin a săpa șanțul circular în care aveau să fie ridicați parii peretelui. În timp ce cazmalele răsunau izbind pămîntul pietros. Van Heerden ieși din colibă, dînd la o parte cu o mînă sacul ce se legăna de prag, cu cealaltă trăgîndu-și pantalonii, căscînd cu poftă și zîmbindu-i Maiorului.

— Mi-am făcut somnul, se scuză el ; părea să creadă că patronul ar putea fi supărat.

Maiorul îi supraveghe pe muncitori îndeaproape, vrînd să le dea de înțeles, lor și olandezului, că el era răspunzător pentru această treabă. Prea era conștient de ostilitatea lor și știa că, dacă ar fi putut, ar fi făcut totul de mîntuială. Dacă vroia ca treaba să se împlinească după cum își pusese în gînd, trebuia să pună la bătaie întreaga bună-dispoziție și tactul de care era în stare... Rămase răbdător în preajma lor, privind la scînteile ce săreau din fierul cazmalelor cînd izbeau pietrișul. Van Heerden își pierdu și el vremea pe acolo, nevrînd să apară în ochii băștinașilor eliberat cu de-a sila de responsabilitatea ce-i revenea în construirea propriului său adăpost.

Cînd lăsară uneltele și se duseră să aducă parii, muncitorii îi aruncară Maiorului priviri chiondorîșe, provocatoare, așteptîndu-l să obiecteze că șanțul nu era destul de adînc. Rîzînd, stăpînul îi chemă înapoi.

— Pentru ce naiba săpați voi aici, pentru coteț de cîine sau colibă de om ?

În loc de răspuns, unul dintre ei zîmbi mînzește ; ceilalți se îmbufnară. Se apucară din nou de săpat, fără chef, cît să-i închidă Maiorului gura. La amiază, stîlpii zăceau într-o rînă în șanț, iar băștinașii desfăceau de sub coaja copacilor din apropiere fibra cu care urmau să-i lege. Fîșii lungi, cărnoase, rozalii, galbene, de culoarea caisei, șerpuiau de-a valma în iarbă, iar copacii vătămați, jur-împrejurul luminișului, te înfiorau cu rănile lor sîngerii. Parii fură legați cu repeziciune cu această frînghie naturală, alcătuind scheletul viitoarei colibe, care, în decorul acela de copaci verzi și cer albastru, ducea cu gîndul la o colivie șubredă de un alb strălucitor, străbătut de nervuri subțiri roz-gălbui. Doi băștinași se cățărară în vîrful ei ca să lege stîlpii ce urmau să dea forma conică a acoperișului, în timp ce toți ceilalți frămîntau sub tălpi amestecul de pămînt, nisip și apă pentru tencuială. În scurt timp se opriră — restul putea aștepta pînă după pauza de prînz.

Epuizat de efortul de a păstra pacea între olandezul iute din fire și muncitorii porniți, Maiorul plecă acasă la masă. Avea la dispoziție o oră și jumătate. Termină de mîncat în zece minute, tînjind să poată dormi și el odată după pofta inimii. Nevastă-sa picotea, așa că se întinse pe celălalt pat și adormi pe loc buștean. Cînd se trezi, trecuse de mult ora la care își propusese să se scoale. Se apropia de patru. Se ridică înfricoșat și porni întins spre luminiș, cuprins de presimțiri sumbre.

Da, olandezul era acolo, urlînd ca un nebun la băștinașii care se bălăbăneau în fața lui fără rost și-i rîdeau în nas. Tocmai se întorseseră și ei la muncă. În timp ce se apropia, Maiorul îl văzu pe olandez plesnind scurt, cu palmele sale grele, cîteva obrazuri, prinzîndu-i și îmbrîncindu-i unii în alții, de parcă își cîrpea propriii copii pentru că n-au fost cuminți. O rupse la fugă și năvăli între ei înainte să se mai în-

tîmple cine ştie ce bazaconie. Cînd îl văzu, Van Heerden se dădu cîţiva paşi îndărăt. Era roşu de furie. Băştinaşii se strînseră la un loc, gata să-şi lepede uneltele şi să lase totul baltă.

— Înapoi la treabă, se zborşi Maiorul Carruthers la ei ; iar către Van Heerden : Mă ocup eu de asta.

Ochii lui îl rugau să priceapă că era nevoie de tact, dar Van Heerden se înfipse în faţa lui agresiv, cu picioarele depărtate şi gîfîind.

— Maior Carruthers... începu, vrînd să-i spună că în lipsa patronului, el, ca alb, avea tot dreptul să preia comanda.

— Fă cum ţi-am spus, porunci Maiorul.

Aruncînd o privire ucigaşă vrăjmaşilor săi, Van Heerden se răsuci pe călcîie şi intră în colibă. Pînza căzu în urma lui cu o pocnitură, de parcă ar fi fost trîntită o uşă. Maiorul se întoarse către băştinaşi.

— La treabă, ordonă scurt, cu voce calmă şi categorică.

Urmă o clipă de şovăială, apoi însă oamenii îşi culeseră uneltele şi se apucară din nou de lucru.

Unii începură să împletească acoperişul ; alţii lipeau peretele. Această ultimă activitate era de obicei prilej de mare veselie, cu rîsete şi glume cînd, prin spaţiile încă neumplute dintre pari, scăpa cîte un guguloi de lut, izbindu-l drept în faţă pe cel aflat dincolo de perete : gestul involuntar se transforma apoi într-o joacă generală, ca o bătaie cu bulgări de zăpadă. Dar în ziua aceea nimeni n-avea chef de distracţii. La scăpătat, oamenii îşi adunară uneltele şi se pierdură unul după altul în hăţiş, fără să-l învrednicească pe Maior cu vreo privire. Mare scofală nu făcuseră. Snopii de iarbă fuseseră aşezaţi la întîmplare pe scheletul acoperişului, netunşi, atîrnînd pînă-n pămînt în smocuri lungi. Primul strat de tencuială rămăsese nefăţuit. O cocioabă ponositä, asta avea să fie.

„Vina lui“, gîndi Maiorul, îndreptîndu-şi căutătura albastră şi obosită spre coliba în care olandezul îşi ogoia urmele mîndriei rănite.

A doua zi, pe cînd Maiorul se afla într-o altă parte a fermei, olandezul îşi plăti poliţele într-o minunată scenă plină de scîntei cu plugarii : aceştia se

plînsera vătafului, nu Maiorului, lucru ce-l neliniști întrucîtva. Aștepta toată săptămîna noi reclamații la adresa comportării olandezului. Era atît de încordat, gîndindu-se la discuția pe care urma să o aibă cu vătaful nemulțumit, încît, neîntîmplîndu-se nimic în zilele următoare, temerile sale se transformară într-o presimțire cumplită.

Terminară construcția duminica următoare. Podeaua fu bătătorită bine cu bălegar proaspăt, acoperișul aranjat ca lumea, pereții neteziți. Dar de mutat, abia după alte două săptămîni se puteau muta în ea, pînă ieșea mirosul de jilăveală. Două săptămîni de îngrijorare pentru Maiorul Carruthers. I se părea nefirească pasivitatea și rezerva băștinașilor față de olandez, mai ales cînd știau că el, Maiorul, era de partea lor. Îi displăcea felul în care-și fereau privirile de el, precum și amabilitatea exagerată a vătafului.

Vremea minunat de limpede a lunii mai — care-l încîntase atît de mult altădată — tăioasă și aspră din pricina frigului, cu cerul senin, adînc, și pale de vînt ce mușcau frunzele uscate și ierburile veldului, își pierduse pentru el farmecul în acel an : în aer plutea o amenințare neștiută.

Cînd, în sfîrșit, familia își mută calabalîcul, Maiorul Carruthers se simți descumpănit : pentru cîte griji și necazuri îl costaseră construirea colibei, situația nu părea să se fi schimbat prea mult în bine — ce rost aveau două colibe mici și rotunde pentru o familie de unsprezece suflete ? Dar Van Heerden era foarte mulțumit și-și exprimă gratitudinea într-un fel ce-l înduioșă profund pe Maior care, incapabil să-și manifeste simțămintele, era recunoscător atunci cînd o făceau alții, eliberîndu-l astfel de povara propriei lui timidități. În seara zilei cu pricina, luminișul fu martor la o adevărată ceremonie : picioarele unuia din cele două paturi mari și șubrede, fură smulse din podeaua primei colibe și fixate în podeaua celei noi.

În aceeași noapte, către spartul zorilor, Maiorul se trezi în zvon de glasuri ce-l strigau de afară. Sări ca ars, știind că acel ceva, ce-o fi fost, de care se temuse atîta, se împlinise și că, în sfîrșit, putea să-și uite încordarea. La ușa din spate îl zări pe vătaf, ținînd în

mînă un felinar de vînt ce-l orbi în prima clipă pe Maior.

— A luat foc coliba.

Mijindu-şi ochii, se întoarse să vadă. Departe, în întuneric, limbile de foc săltau deasupra copacilor, luminînd crengile care, în bătaia vîntului şi în curgerea sîngerie a flăcărilor, îşi desenau limpede arabescurile negre ale frunzişului. Veldul întreg dansa în strălucirea aceea orbitoare şi spasmodică. Bărbaţii se repeziră spre locul incendiului, coborînd în goană drumul plin de hîrtoape şi tăind prin hăţiş.

Cînd ajunseră acolo, era luminat ca ziua. Van Heerden se cocoţase pe acoperişul primei colibe şi primea de la şirul de băştinaşi rămaşi jos bidoane pline cu apă luată din cisternă, pe care le vărsa peste iarba uscată ca să nu ia foc de la pălălaia celeilalte, aflate la o distanţă de numai cîţiva iarzi. A doua se transformase într-un rug uriaş şi mugitor. Scheletul fragil mai era încă în picioare, dar parii incandescenţi se contorsionau şi se zgîrceau devoraţi de flăcări, încît, pînă să se apropie Maiorul, începură a se nărui, prăbuşindu-se cu un bubuit final într-o ploaie de scîntei.

— Copiii, îngăimă Carruthers către doamna Van Heerden care urmărea cu o expresie fatalistă vîlvătaia, aşezată pe aşternuturile aruncate de-a valma, cu obrajii uzi de lacrimi şi strîngînd la piept un copil înfăşat în cîrpe.

Drept răspuns, femeia dădu la o parte învelitoarea, scoţînd la iveală pe cel mai mic dintre copii. Un smoc de iarbă arzîndă se desprinsese din acoperiş şi căzuse peste capul şi umerii acestuia. Maiorului i se făcu rău — în faţa ochilor avea o grămăjoară de carne carbonizată. Dar mai trăia : picioruşele tresăreau spasmodic.

— Iau maşina şi-l duc la doctor.

Fugi acasă şi porni maşina. Abia pe drum, la întoarcere, văzu că se uitase în pijama ; cînd ajunse în luminiş, Van Heerden tocmai cobora de pe acoperişul picurînd de apă ca după furtună. Se apropie de copilul ars.

— Prea tîrziu, spuse.

— Dar mai trăieşte.

Van Heerden aproape că dădu din umeri ; părea ca de pe altă lume. Își tot întorcea privirile spre mormanul incandescent ce-i adăpostise cu atît de puțin timp în urmă copiii. Cu o mișcare rapidă și inconștientă își umezi buzele arse de uscăciune. Pe chipul înnegrit de funingine și încins de dogoare, ochii lui tineri apăreau și mai strălucitori.

— Urcă în mașină, spuse Maiorul femeii. Aceasta se îndreptă mecanic spre mașină, fără să ia în seamă protestul soțului ei :

— Dar e prea tîrziu, omule.

Maiorul Carruthers știa că pruncul va muri, era însă singurul gest de revoltă de care era capabil împotriva acestui foc inutil și lipsit de sens : trebuia făcut tot ce se putea pentru salvarea lui, chiar și dacă pierise orice speranță. Porni mașina și coborî drumul accelerînd la maximum. După cîteva sute de metri se simți bătut pe umăr și, uitîndu-se îndărăt, văzu că pruncul era mort. Întoarse mașina în hățișul cufundat în beznă și porni înapoi. Femeia începuse să jelească, un vaiet slab, monoton, aproape reflex, care însă îl țintuia de scaun, în așteptarea țipătului.

Din rug nu mai rămăsese decît o movilă întunecată ce se înviora pînă la roșu încandescent în bătaia vîntului. Copiii stăteau în semicerc și o priveau fascinați. Rămas lîngă ei, Van Heerden le atingea cu gesturi blînde și neliniștite capetele și umerii, ca să se convingă de existența lor acolo, în carne și oase.

Doamna Van Heerden reuși cu chiu cu vai să coboare din mașină, jelind încă, și dispăru în colibă, strîngînd la piept copilul mort înfășat în cîrpe.

Simțind că nu mai are ce căuta în mijlocul acelei familii îndurerate, Maiorul plecă acasă unde bău ceașcă după ceașcă de ceai, încercînd să nu-și piardă firea, conștient că nervii îi pot ceda în orice moment.

Apoi intră în camera soției, care i se păru mică, întunecoasă, înăbușitoare. Cușca unui animal bolnav, își zise cuprins de scîrbă ; rușinat însă de simțămîntul lui, ieși afară sub cerul liber ce începea să se umple de lumină. Trimise vorbă vătafului și rămase în așteptare, încordat și mînios.

— De ce-a ars coliba ? îl luă în primire de cum apăru.

Vătaful îl privi în ochi.

— De unde să știu ? După cîteva clipe continuă cu inocență fățarnică : Bucătăria a fost de vină, prea aproape de acoperiș.

Maiorul căută la el neîndurător și acuzator, încercînd să frîngă fixitatea privirii celuilalt.

— Coliba aceea trebuie reconstruită neîntîrziat. Trebuie reconstruită chiar azi !

Expresia de pe chipul vătafului părea să spună că lui îi era total indiferentă această problemă.

— Mă duc să le zic celorlalți — și plecă.

— Stai, zbieră Maiorul.

Se opri speriat, nu atît de propria-i mînie, cît de umilință și vinovăție. Prevăzuse asta ! Prevăzuse totul ! Și totuși, acoperișul acela de ierburi uscate putea foarte ușor să se fi aprins de la vreuna din scînteile ce se înălțau cît era ziua de lungă din vatra construită imprudent de aproape.

Era gata să izbucnească în reproșuri violente, dar se înfrînă.

— Dispari din fața mea, zise.

Ce rost avea ? Știa prea bine că cel care dăduse foc era un african pe care îl lovise sau îl plesnise Van Heerden, poate doar strigase la el ; nimeni n-avea cum să dovedească acest lucru.

Rămase nemișcat, trăgînd de colțurile lungi ale mustății cu furie neputincioasă, privind în urma vătafului care se depărta.

Și acum ce-o să se întîmple ?

Ceru micul dejun, bău o ceașcă de ceai și irosi o felie de pîine prăjită. Aruncă încă o privire soției al cărei somn avea să mai dureze cîteva ore.

Și ciupindu-și iarăși mustața, ursuz, Maiorul Carruthers porni înapoi spre luminiș.

Nu se schimbase nimic, doar grămada neagră de resturi părea mai mică și dezolantă în lumina dimineții ce aprindea culorile sălbatice ale cerului și brusei. Copiii se jucau în preajmă, negri pe față și pe mîini, cu zdrențele înnegrite — totul părea pătat și mînjit cu negru, copacii își plecau spre ei frunzișul uscat și acoperit de funingine, iar pămîntul era încă fierbinte sub picioarele lor.

Van Heerden stătea rezemat de peretele primei colibe. Arăta copleşit şi istovit, dar altfel cel dintotdeauna. Îl salută pe Maior fără să se mişte.

— Cum se simte soţia ? întrebă Maiorul Carruthers. Din colibă se auzeau gemete.

— Bine.

— Duc eu copilul în oraş şi aranjez înmormîntarea, zise, imaginîndu-şi că femeia jelea pruncul mort.

— L-am îngropat, răspunse bărbatul arătînd cu o mişcare bruscă a mîinii spre tufişurile din spatele lor.

— Nu i-ai înregistrat naşterea ?

Olandezul dădu din cap în semn că nu. Privea provocator spre Maior, dîndu-i a înţelege că dacă nimeni nu spunea nimic, nici nu se va afla. Maiorul amuţise : se gîndea la trupuşorul acela carbonizat, îngrămădit într-o ladă de ambalaj, sau înfăşurat într-o bucată de pînză, azvîrlit în pămînt în voia fiarelor sau a furnicilor albe.

— Aşa e, unul pleacă, altul vine, rosti Van Heerden într-un tîrziu, cu vorba domoală, găsindu-şi alinarea în cugetare filozofică, şi ochii i se umplură de lacrimi amare.

Maiorul Carruthers se holbă : nu înţelegea. Cînd în sfîrşit sensul cuvintelor îşi făcu loc în mintea lui, se dumiri şi asupra gemetelor din colibă.

Aşa ceva nu i-ar fi putut trece prin gînd ; imaginaţia lui nu putea merge atît de departe. Dacă erau nouă copii, de ce să nu fie zece ? Sau cincisprezece, dacă-i pe-aşa, chiar douăzeci ? Bineînţeles că vor urma şi alţii.

— Şocul, explică Van Heerden. Ar fi trebuit să fie luna viitoare.

Maiorul Carruthers se rezemă de perete şi-şi scoase cu mare greutate o ţigară. Simţea că-l lasă puterile. De parcă Van Heerden îl lovise în moalele capului cu zîmbetul pe buze. Absurdă şi nedreaptă senzaţie, cu toate acestea cîteva clipe privi cu ură la Van Heerden pentru ceea ce citea pe chipul lui : ţărîmul ăsta cenuşiu al sărăciei, de care te temi atît de cumplit, o să ţi se pară altfel cînd ai să păşeşti pe el. Tu însuţi vei înceta să existi ; cînd vei lua viaţa în piept fără nici un sprijin, nu-ţi mai rămîne dram de

energie pentru delicatele tale sentimente, scrupule, regrete.

— Sperăm să fie băiat, mărturisi Van Heerden, vrînd să se arate prietenos. Nădăjduia ca Maiorul să considere această mărturisire a celor mai intime emoţii ale sale ca pe un gest de familiaritate faţă de [illegible] Avem cinci băieţi şi patru fete — trei fete, se corectă, şi chipul i se crispă.

Maiorul întrebă pe un ton aspru :

— O să se descurce ?

— Eu o ajut. Ultimul s-a născut în toiul nopţii, pe ploaie. Asta cînd am stat în cort. Pentru ea e un fleac, adăugă olandezul mîndru. În timp ce vorbea, trăgea cu urechea la geamătul molcom dinăuntru. Mai bine să intru la ea, zise, scuturîndu-şi pipa de lutul peretelui. Salutîndu-l din cap de Maior, ridică sacul şi dispăru în spatele lui.

După un timp, Maiorul Carruthers îşi strînse puterile şi se strădui să traverseze cît mai drept luminişul, sub privirile curioase ale copiilor. Mintea îi era opacă şi paralizată, dar umbla de parcă ar fi avut o destinaţie precisă. Ajuns acasă, scoase imediat hîrtie şi creion şi se puse pe scris, şi fiecare cuvînt ce-i ieşea încet, căznit, de sub peniţă, era un cui bătut în sicriul mîndriei lui de bărbat.

După cîteva minute intră la soţia lui. Era trează, întoarsă pe o parte, cu faţa spre uşă, aşteptînd ca pe o alinare venirea lui.

— Am scris acasă să-mi găsească o slujbă, spuse simplu, lăsîndu-şi mîna pe încheietura ei subţire şi simţind în palmă zvîcnetul puternic al pulsului.

Sub privirile lui cercetătoare, chipul femeii se boţi şi lacrimi de mulţumire şi uşurare prinseră a curge pe obraji, picurînd pe pernă.

Atacul blînd al lăcustelor

ERAU BUNE PLOILE din anul acela, veneau taman cînd aveau grînele mai multă nevoie de ele — aşa cel puţin a înţeles Margaret cînd i-a auzit pe bărbaţi zicînd că nu erau rele. Ea nu avea niciodată o părere personală despre probleme din astea cum era starea vremii, pentru că pînă şi pentru a te pricepe la un lucru aparent atît de simplu, ai nevoie de experienţă. Şi ea tocmai experienţă nu avea. Bărbaţii erau Richard — soţul ei, şi bătrînul Stephen, tatăl lui Richard, fermier din cei vechi, şi amîndoi stăteau şi se ciondăneau ore întregi pe tema ploilor, unul susţinînd că-s ruinătoare, celălalt — doar exasperante, ca de obicei. Margaret venise la fermă cu trei ani în urmă. Nici acum nu înţelegea cum de nu dăduseră încă faliment, cînd cei doi n-aveau niciodată o vorbă bună despre vreme, pămînt sau Guvern. Dar începea să se deprindă cu limbajul lor, al fermierilor. Nu dădeau faliment, dar nici nu se îmbogăţeau peste măsură. Mergeau înainte lipa-lipa, mulţumiţi de viaţa pe care o duceau.

Erau cultivatori de porumb. Trei mii de acri de coline ce se cocoşau spre platoul Zambezi, ţinut înalt, uscat, bătut de vînturi, friguros şi prăfuit iarna, iar acum, în sezonul ploilor, aburind de căldura ce se ridică în valuri moi, umede, de pe întinderile nesfîrşite de frunziş verde. Era într-adevăr minunat: cerul albastru, aerul proaspăt, culmile şi văile de un verde viu al ţinutului de la poale, şi munţii — abrupţi, stîncoşi, la douăzeci de mile dincolo de rîu. O dureau ochii atunci cînd se uita la cer, nu era obişnuită cu luminozitatea aceea. În oraşul din care venise, nimeni nu se zgîia atît de mult la bolta albastră ca aici. Încît în acea seară, cînd îl auzi pe Richard spunînd: „Guvernul avertizează că un nor uriaş de lăcuste se în-

dreaptă dinspre terenurile de păşunat din nord", ea privi instinctiv în jurul ei, la copaci. Insecte — roiuri de insecte — oribil ! Dar bărbatul ei şi bătrînul căutau cu ochii spre zările de dincolo de munţi.

— În şapte ani n-am avut parte de lăcuste, ziceau. Individele astea bîntuie periodic, da, da.

Îşi văzură însă mai departe de treburile obişnuite ale fermei, pînă într-o zi cînd, îndreptîndu-se spre casă pentru pauza de prînz, bătrînul se opri în mijlocul drumului şi arătă cu mîna undeva în sus :

— Uite-le, uite-le, au sosit !

Margaret ieşi în goană să li se alăture, fără să-şi ia privirile de la spinările dealurilor. Ieşiră şi servitorii din bucătărie. Stăteau toţi şi se uitau într-acolo. Deasupra crestelor stîncoase, văzduhul căpătase o nuanţă ruginie. Lăcustele. Veneau.

Fără să mai piardă vremea, Richard strigă la bucătar. Bătrînul Stephen urlă la fecior. Bucătarul se repezi să bată în fierul de plug ce atîrna de o cracă groasă, folosit pentru convocarea muncitorilor în momente de criză. Feciorul alergă spre magazie, să strîngă toate cutiile de conserve disponibile, precum şi orice altă bucată de metal ce-i cădea în mînă. Ferma răsuna de larma clopotului, în timp ce din tabără prinseră a se revărsa muncitorii care arătau spre dealuri şi strigau surescitaţi. Curînd, ograda se umplu de ei, iar Richard şi bătrînul Stephen împărţeau porunci — repede, repede, repede !

O rupseră cu toţi la fugă şi nu trecură cîteva minute cînd Margaret zări înălţîndu-se spre cer fumul de la focurile aprinse peste tot pe pămînturile fermei. Adunaseră în grabă grămezi de lemne şi iarbă pe cele şapte petice de pămînt gol, galben, sîngeriu, roşiatic, pe care plantele începuseră să se iveascá, acoperindu-le cu o peliculă fină de verde strălucitor, şi în jurul cărora se vălătuceau acum nori groşi de fum. Oamenii aruncau în flăcări frunze umede pentru ca fumul să devină înţepător şi negru. Margaret privi spre dealuri. Peste culmile lor şi aproape de ele, se formase un nor lung, ruginiu, ce înainta văzînd cu ochii, umflîndu-se şi lăţindu-se. Telefonul zbîrnîia fără încetare. Vecinii — repede, repede, vin lăcustele ! Recolta bătrînului Smith a

fost rasă de pe faţa pămîntului. Repede, aprindeţi-vă odată focurile ! Cum era şi firesc, în vreme ce fiecare fermier spera ca invazia să-i ocolească ferma şi să poposească la cea învecinată, cinstit era să se avertizeze unii pe alţii, trebuiau să joace corect. Cît cuprindeai cu ochii, era numai fum, înălţîndu-se din miriadele de focuri ce împînzeau acum cele cincizeci de mile ale ţinutului. Margaret răspundea la telefon si urmărea lăcustele cu febrilitate. Văzduhul se întuneca. O întunecime ciudată, căci soarele strălucea — întunecimea veldului incendiat, cînd aerul se îngroaşă de fum, schimbînd lumina astrului într-un portocaliu tulbure şi fierbinte. Devenise apăsătoare, ca înaintea furtunii. Lăcustele se apropiau cu repeziciune. Jumătate din cer era acoperit. În urma primelor valuri roşietice formate din avangarda imensului roi venea grosul, ca un nor negru, compact, aproape atingînd soarele.

Margaret ar fi vrut să facă şi ea ceva să-i ajute, dar nu ştia ce. Tocmai atunci sosi bătrînul Stephen de pe cîmp.

— Ne-au omorît, Margaret, o-mo-rît ! Cerşetoarele astea sînt în stare să ne devore toate frunzele şi firele de iarbă într-o jumătate de oră ! Şi de-abia a trecut de prînz — dacă reuşim să facem destul fum şi zgomot pînă la apus, poate se aşază în altă parte... Şi după o clipă de tăcere : Pune ceainicul, te rog.

Margaret se duse deci în bucătărie, puse lemne pe foc şi apă la fiert. Pe acoperişul de tablă al bucătăriei auzea deja bufnituri şi pocnituri, semn că lăcustele începuseră să cadă, şi uneori hîrşîituri, atunci cînd mai alunecau cîte unele. Astea erau primele. De pe cîmpuri răsunau zuruitul, zăngănitul şi duduitul sutelor de conserve şi bucăţi de metal. Stephen aşteptă nerăbdător să i se umple un bidon cu ceai fierbinte, îndulcit, de culoarea portocalei, şi celălalt cu apă. În timpul ăsta îi povesti cum, cu douăzeci de ani în urmă, fusese devorat, pur şi simplu adus la sapă de lemn, de o armată de lăcuste. Apoi, încă vorbind, smuci de mînerele de lemn ale bidoanelor şi se repezi cu ele, fiecare într-o mînă, pe drum în jos, spre muncitorii însetaţi. De-acum lăcustele cădeau ca grindina pe acoperiş. Parcă bîntuia o furtună

cumplită. Uitîndu-se pe geam, Margaret văzu aerul întunecat de păianjenișul insectelor ce zburau în toate părțile ; strînse din dinți și fugi afară — ce puteau face bărbații, putea și ea. Deasupra capului, văzduhul se îngreunase de atîtea lăcuste. Mătură cu mîna pe cele care, izbindu-se de ea, rămîneau agățate — creaturi grele, roș-maronii, ațintind-o cu mărgelele ochilor de om bătrîn, atîrnîndu-se de rochia și părul ei cu picioare chitinoase, zimțuite. Scîrbită, își ținu răsuflarea și fugi înapoi în casă, unde senzația că se află în mijlocul vijeliei se înteți. Acoperișul reverbera, iar larma fierăraiei de pe cîmpuri răsuna ca un bubuit prelung de tunet. Erau șocante stranietatea și nemișcarea copacilor pe care insectele se strînseseră ciorchini-corchini, îndoind pînă-n pămînt crengile sub greutatea lor. Pămîntul însuși, dispărut sub pătura deasă a roiului, părea să se miște o dată cu lăcustele ce mișunau peste tot. Privind către munți, i se păru că-i zărește prin torentele unei ploi potopitoare — și în aceeași clipă soarele fu stins de o nouă năvală. Peste lume se lăsase o noapte nefirească, o beznă anormală. Deodată, dinspre desiș, se auzi o troznitură puternică — o cracă cedase. Apoi alta. Jos, pe coastă, un copac se înclină și se prăvăli greu la pămînt. Prin grindina de insecte apăru silueta unui om care alerga spre casă. Era nevoie de apă, de ceai. Femeia îi dădu alte două bidoane. Punea întruna lemne pe foc și umplea cisternele, să fie gata pregătite ; apoi se făcu ora patru după-amiaza și lăcustele se revărsau deasupra lor în valuri la fel de compacte ca și cu cîteva ore în urmă. Din nou veni bătrînul Stephen, strivind vietăți la tot pasul sub călcătura bocancilor, scuturîndu-le de pe haine cînd se agățau de el, înjurînd și blestemînd, lovind aerul cu pălăria lui veche. Se opri brusc în fața intrării, trăgînd de pe haine, cu grabă, lăcustele, azvîrlindu-le cît colo, apoi se repezi în living, unde scîrboșeniile n-aveau acces.

— S-a terminat cu recolta. N-a mai rămas nici un fir, zise.

Tălăngile încă mai băteau, oamenii strigau încă.

— De ce nu isprăviți cu vacarmul ăsta ?

— Ca să nu se așeze roiul principal. Sînt grele de ouă. Caută un loc unde să se lase și să și le depună.

Totul e să împiedicăm roiul principal să se aşeze pe pămîntul nostru. Dacă apucă acum să-şi lepede ouăle, o să ne radă de tot mai tîrziu. Culese o lăcustă rătăcită pe cămaşă şi-i despică burta cu unghia mare — era stup de ouă. Închipuie-ţi cantitatea asta la milioanele care sînt. Ai văzut vreodată cum înaintează larvele? Eşti norocoasă, ascultă-mă pe mine.

Ajungea un roi adult, cît rău făcea, îşi zise Margaret. Afară, lumina devenise de un galben pal, diluat, pătat de umbre mişcătoare, după cum treceau norii de insecte, ca nişte burdufuri de ploaie, mai denşi sau mai subţiaţi.

— Au vîntul în spate, asta tot e ceva, zise bătrînul.

— E foarte rău? întrebă Margaret temătoare.

— Ne-au dat gata, — tonul lui era categoric. Să zicem că trece roiul ăsta, dar o dată ce-au început, or să vină dinspre nord unul după altul. Şi apoi sînt larvele — poate s-o ţină aşa doi-trei ani.

Margaret se aşeză descurajată. Dacă ăsta-i sfîrşitul — se gîndi — ăsta e. Şi ce-o să fie de acum încolo? Va trebui să ne întoarcem în oraş, toţi trei... Aruncă o privire scurtă lui Stephen, bătrînul care de patruzeci de ani cultiva pămîntul în această ţară, dăduse faliment de două ori şi pentru nimic în lume — de asta era sigură — n-ar fi mers la oraş, să devină un funcţionar oarecare. O durea sufletul pentru el — arăta atît de obosit, grijile săpaseră şanţuri adînci în jurul gurii. Sărmanul bătrîn ... Tocmai scosese din buzunar o lăcustă, care cine ştie cum ajunsese acolo, şi-o ţinea spînzurată de-un picior.

— Ai forţa arcurilor de oţel în picioarele astea ale tale, i se adresă lăcustei bine dispus. Apoi, deşi în ultimele trei ore nu făcuse altceva decît să se lupte cu ele, să le strivească, să urle la ele, măturîndu-le în focuri să ardă, pe aceasta o duse la uşă şi, grijuliu, o aruncă afară la suratele ei, temîndu-se parcă să nu-i pricinuiască vreun rău, oricît de mic. Gestul lui avu darul s-o mai liniştească pe Margaret; brusc şi inexplicabil, fu cuprinsă de un acces de veselie. Îşi aminti că nu era prima oară în aceşti trei ani că bărbaţii îşi anunţau ruina ultimă şi definitivă.

— Dă-mi ceva de băut, fetiţo, îi ceru, şi ea îi puse în faţă o sticlă de whisky.

În acest timp, afară, sub potopul de lăcuste, Richard bătea gongul, alimentînd focurile cu frunze, asaltat din toate părţile de lăcustele ce rămîneau agăţate de el — gîndul la bărbatul ei o făcu pe femeie să se cutremure.

— Cum poţi suporta să le laşi să te atingă ? îl întrebă pe bătrîn.

Stephen îi aruncă o privire dezaprobatoare ce-o făcu să-şi plece capul umilită —aşa cum făcuse şi cînd, abia venită de la oraş, cu părul auriu, coafat şi unghiile ascuţite şi date cu roşu, se supusese căutăturii lui cercetătoare. Acum arăta ca o adevărată soţie de fermier, încălţată ca toată lumea şi cu o fustă ţeapănă. Ar putea chiar să se deprindă cu atingerea lăcustelor — cu timpul.

După ce-a dat pe gît vreo două pahare, bătrînul ieşi din nou pe cîmpul de luptă, înotînd acum prin valurile strălucitoare, maronii, de insecte.

Cînci după-amiaza. Peste o oră, cînd va apune soarele, se va aşeza şi roiul. Acum se agita în văzduh, parcă mai compact decît înainte. Copacii se transformaseră în mormane zdrenţuite, maronii şi sclipitoare. Margaret începu să plîngă. Totul era fără speranţă — dacă nu era sezonul rău, erau lăcustele, dacă nu erau ele, era tăciunele, sau incendiile din veld. Mereu se ivea cîte ceva. Freamătul armatelor devoratoare semăna cu zbuciumul unei păduri bătute de furtună, iar cînd se lăsau pe acoperiş, parcă ropotea ploaia ; pămîntul dispăruse sub un şuvoi cafeniu, lucios, mişcător — întreaga lume părea inundată de lăcuste, înghiţită de scîrbavnicul puhoi maroniu. Tavanul însuşi stătea gata să se prăbuşească sub povara lor, uşa dădea să cedeze loviturilor şi camerele aveau să se umple de hidoşeniile astea — şi afară se însera... Femeia privi pe fereastră. Atmosfera se mai limpezise, se zăreau crîmpeie de cer prin norii negri şi mişcători. Spaţiile albastre erau reci şi transparente : semn că soarele cobora spre asfinţit. Prin ceaţa insectelor desluşi cîteva siluete apropiindu-se. Întîi bătrînul Stephen, cu mers vitejesc, urmat de soţul ei, sleit. Apoi

servitorii. Mișunau toți de insecte. Larma gongurilor contenise. Nu se mai auzea decît freamătul neîncetat al miriadelor de aripi.

Cei doi bărbați se scuturară de lăcuste și intrară.

— Ei, făcu Richard, sărutînd-o pe obraz, roiul principal a cam trecut.

— Pentru numele lui Dumnezeu, zise Margaret supărată, cu lacrimile încă șiroind, e rău și ce-a rămas, sau nu-i așa ? Căci, deși văzduhul serii nu mai era negru și îmbîcsit, ci se înseninase, străfulgerat doar de zboruri răzlețe de insecte zbîrnîitoare, restul — copacii, clădirile, tufișurile, pămîntul — dispăruse sub pătura maronie, în continuă mișcare.

— Dacă nu plouă la noapte, să le țină aici — dacă nu plouă, să devină grele de apă, se vor ridica mîine la răsăritul soarelui.

— De cîteva progenituri tot nu vom scăpa. Dar nu grosul, ăsta-i principalul.

Margaret se sculă în picioare, își șterse ochii, vrînd să-și tăinuiască plînsul, și le aduse ceva de-ale gurii, servitorii fiind frînți de oboseală. Îi trimise în tabără să se odihnească.

Le servi cina și se așeză să-i asculte. Nu mai rămăsese nici un fir de porumb, spuneau. Nici unul. Vor aduce din nou plantatorii, după ce vor fi plecat lăcustele. Totul trebuie luat de la capăt.

Dar ce rost are ? se întrebă Margaret, dacă larvele aveau să năpădească ferma ? Nu dădu glas întrebării, ascultîndu-i în schimb pe ei cum tocmai pomeneau de noua broșură editată de Guvern asupra metodei de stîrpire a larvelor. Trebuie să ai tot timpul oameni pe cîmp care să pîndească orice mișcare în iarbă. Cînd descoperă vreo porțiune ce colcăie de creaturi mici, negre, vioaie, asemănătoare cu greierii, să sape șanțuri în jurul ei, sau să dea cu otravă. Guvernul pune la dispoziție pompe anume în acest scop. Oficialitățile solicită tuturor cooperarea la întreprinderea unei acțiuni pe plan mondial de eliminare pentru totdeauna a acestei plăgi. Lăcustele trebuie stîrpite de la rădăcină. Adică de la stadiul de larvă. Bărbații vorbeau ca și cînd ar fi pus la cale un război — și Margaret îi asculta uimită.

Noaptea se scurse în liniște, nici un zvon de la hoardele ce odihneau afară, doar din timp în timp se frîngea o cracă sau vreun copac se prăbușea.

Margaret dormi chinuit alături de Richard care zăcea ca și mort, răpus de lupta din acea după-amiază. Se trezi dimineața, scăldată în lumina galbenă și limpede a soarelui ce poposise pe așternut, pătată doar de cîte o umbră răzleață, trecătoare. Se apropie de fereastră. Bătrînul Stephen fusese mai harnic decît ea. Ieșise afară și privea întinderea brusei. Căută în direcția privirii lui și rămase uluită — chiar vrăjită, fără voia ei. Fiecare copac, fiece tufiș, pămîntul întreg, păreau cuprinși de flăcări galbene. Lăcustele își vînturau aripile ca să le elibereze de roua nopții. O lumină roșie-aurie scînteia pretutindeni.

Ieși afară și, tăindu-și cu grijă drum printre insecte, se apropie de bătrîn. Rămaseră amîndoi nemișcați, cu privirile pierdute la spectacolul din fața lor. Deasupra, cerul senin era și mai albastru.

— Frumos, grăi bătrînul cu satisfacție.

Așa e, gîndi Margaret, om fi noi ruinați, faliți, dar nu multora le-a fost dat să vadă o armată de lăcuste vînturîndu-și aripile în zori.

Departe, peste taluzuri, se ivi o pată de roșu stins ce se îngroșă într-o clipită, ca apoi să se răspîndească.

— Uite-le că pleacă, spuse bătrînul. Armata principală o ia spre sud.

De pe copaci, de pe pămînt, de peste tot din jurul lor lăcustele își luau zborul. Ca niște avioane minuscule, făcînd manevre înainte de decolare, își încercau aripile dacă sînt uscate destul. În sfîrșit, porniră. Un abur roșcat-maroniu se înălță de pe întinderile brusei, deasupra cîmpurilor, peste pămînt. Lumina soarelui se întunecă din nou.

Și cînd ramurile ciorchinite se ridicară despovărate, nu mai rămăseseră din copaci decît scheletele negre ale crăcilor. Nici o fărîmă de verde nu se mai zărea. Stătură întreaga dimineață și priviră toți trei cum se subția și se risipea crusta cafenie, zburînd în văzduh ca să se alăture armatei principale — pata aceea maroniu roșcată de la orizontul sudic. Cîmpurile, acoperite numai ieri cu boarea verde a plăpîndelor lujere de porumb, zăceau acum despuiate, goale și pustii. Copa-

cii — la fel. Un peisaj devastat. Nici un strop de verde, nimic, nicăieri.

Spre prînz, norul roşcat dispăruse. Arar mai cădea cîte o lăcustă. Pe pămînt zăceau cadavrele şi răniţii. Muncitorii le măturau cu tîrnurile şi le strîngeau în cutii.

— Aţi mîncat vreodată lăcuste uscate de soare ? întrebă Stephen. Acum douăzeci de ani, cînd m-au ruinat, mi-am ţinut zilele trei luni în cap cu mălai şi lăcuste uscate. Nu-s rele deloc, aduc a peşte afumat dacă mă gîndesc bine.

Dar Margaret preferă să nu se gîndească.

După masa de prînz, bărbaţii o porniră pe cîmp. Toată treaba trebuia luată de la capăt. Cu puţin noroc, roiul următor n-avea să mai treacă pe aici în drumul lui spre sud. Dar sperau să plouă curînd, să răsară iarbă proaspătă, altfel vitele vor muri de foame — nici un firicel de iarbă nu rămăsese pe tot cuprinsul fermei. Cît despre Margaret, ea încerca să se deprindă cu ideea altor trei sau patru ani de lăcuste. De acum încolo, fiinţele astea aveau să fie ca şi vremea rea, o veşnică ameninţare. Se simţea ca un supravieţuitor de război — dacă peisajul acesta devastat şi mutilat nu era o ruină, atunci, mă rog, ce era aceea o ruină ?

Bărbaţii, în schimb, îşi mîncau cina cu multă poftă.

— Ar fi putut fi şi mai rău, spuneau ei. Ar fi putut fi mult mai rău.

Răsărit de soare în veld

ÎN FIECARE SEARĂ a acelei ierni își înfunda capul în ascunzișul pernei și repeta cu glas tare : Patru jumătate ! Patru jumătate ! pînă simțea că mintea lui a prins cuvintele și nu le va mai da drumul. Apoi adormea pe loc, parcă s-ar fi lăsat un oblon, și rămînea cu fața întoarsă spre ceas, ca pe el să-i cadă ochii întîi și-ntîi cînd se va trezi în zori.

Și patru jumătate era, nici un minut în plus, în fiecare dimineață. Apăsa triumfător alarma deșteptătorului pe care-l păcălise jumătatea întunecată a minții lui rămasă trează toată noaptea în urmărirea orelor, în timp ce ființa i se destindea în somn, și, cochetînd cu ideea de a rămîne în pat doar în această dimineață, singura, se mai ghemuia o ultimă clipă caldă în așternut. Își îngăduia acest joc pentru că știa prea bine că era o slăbiciune pe care o putea înfrînge fără efort ; la fel cum își punea seara ceasul tocmai pentru a trăi desfătarea din momentul trezirii cînd, întinzîndu-și membrele și simțind cum i se încordează toți mușchii, se gîndea : „Chiar și creierul meu — chiar și el ! Pot stăpîni fiecare părticică a ființei mele !“

Voluptatea trupului odihnit, cald, cu brațele, picioarele și degetele așteptînd ca niște soldați comanda ! Bucuria de a ști că orele prețioase erau dăruite somnului de bunăvoie ! — odată stătuse treaz trei nopți la rînd, să-și dovedească sieși că poate, și apoi muncise toată ziua, refuzînd pînă și să admită că era obosit ; iar acum, somnul i se părea un servitor căruia îi poruncea să vină sau pe care-l alunga după cum îi era voia.

Se întindea cît era de lung, atingînd peretele de la cap cu palmele și tăblia patului cu degetele de la picioare ; sărea apoi pe podea ca un pește ce țîșnește din apă. Și era atît, atît de frig.

Se îmbrăca repede, încercînd astfel să păstreze căldura nocturnă pînă avea să răsară soarele, două ore mai tîrziu ; dar pînă să-şi pună toate hainele, mîinile îi erau deja înţepenite, abia dacă mai puteau ţine pantofii. Pe ăştia nu-i încălţa, de teamă să nu se trezească părinţii şi să afle cît de devreme se scula.

Cum punea piciorul dincolo de prag, carnea călcîielor se contracta pe pămîntul rece şi picioarele începeau să-l doară de frig. Era noapte ; licăreau stelele, copacii se înălţau negri şi nemişcaţi. Căuta semnele zilei, cărunţirea vreunei muchii de piatră, sau luminarea cerului acolo unde avea să apară soarele, dar ele se lăsau aşteptate. Cu mişcări prudente de sălbăticiune, se furişa pe lîngă fereastra periculoasă, îngăduindu-şi trufaş să se oprească locului o clipă, cu mîna pe pervaz, şi să scruteze întunericul în care zăceau dormind părinţii.

Dibuind cu degetele picioarelor marginea de iarbă a potecii, ajungea la o altă fereastră, mai depărtată, unde-şi pregătise puşca de cu seară. Oţelul era îngheţat, mîinile înţepenite alunecau pe ţeavă, încît trebuia s-o strîngă în scobitura braţului ca să o poată ţine. Mergea apoi pe vîrfuri pînă în cămara în care dormeau cîinii, de fiecare dată cu teama că poate nu-şi stăpîniseră ispita şi porniseră de unii singuri ; dar ei îl aşteptau, ţinîndu-şi labele îndoite sub trupuri, alungate de frig, iar cînd zăreau arma, îşi ciuleau urechile şi-şi fluturau extaziaţi cozile. Şoapta lui de avertisment îi făcea să meargă precauţi, fără să scoată un sunet, pînă ce casa rămînea la o sută de iarzi în urma lor ; abia atunci o zbugheau ca din puşcă în hăţiş, lătrînd dezlănţuiţi. Băiatul şi-i imagina pe ai săi răsucindu-se în paturi bodogănind : Gata, s-au pornit cîinii ! şi cufundîndu-se iarăşi în somn ; şi zîmbea dispreţuitor. Înainte să treacă de cortina de copaci care ascundea vederii gospodăria, arunca în urmă o ultimă privire casei. Mică mai părea, scundă, ghemuită parcă sub bolta înaltă şi scînteietoare. Apoi întorcea spatele, ei şi celor ce dormeau, şi îi dădea uitării.

Trebuia să se grăbească. Pînă să pună lumina stăpînire pe lume, trebuia să fie la patru mile depăr-

tare ; și uite cum căușul frunzei căpătase un picur de verde, aerul mirosea a dimineață, stelele păleau.

Își aruncă pantofii pe umăr, skoenii lui de veld, cu vîrful întors și pielea întărită de roua sutelor de dimineți. Aveau să-i trebuiască atunci cînd tălpile nu-i vor mai putea păși goale pe pămîntul încins. Acum simțea praful răcoros strecurîndu-i-se printre degete, și îngăduia mușchilor picioarelor să se lungească și să se așeze în faldurile potecii ; „Pot să merg sute de mile cu picioarele astea", își zicea în gînd. „Aș putea umbla toată ziua și n-aș obosi !"

Trecu repede prin tunelul întunecos al frunzelor care, în timpul zilei, însemna drumul. Invizibili, ciinii bîntuiau mai în vale potecile brusei, le auzea gîfîiturile. Uneori simțea un bot rece atingîndu-i glezna, înainte să dispară iarăși, amușinînd după vreo urmă. Nu erau dresați pentru vînătoare, îl întovărășeau doar, alergînd liberi, plictisindu-se adesea de lunga pîndă ce pregătea împușcăturile finale, drept care se îndepărtau într-ale lor. Nu trecea mult și-i putea deslușî, mici și sălbatici într-o lumină ciudată, sălbatică și ea, în timp ce desișul tremura în așteptarea culorilor, a soarelui care picta pămîntul și iarba cu fiecare nouă zi.

Ierburile erau cît el de înalte ; copacii scuturau o ploaie palidă, argintie. Era ud pînă la piele ; un fior continuu îi încrîncena trupul.

Cînd i se întîmpla să se plece asupra drumului proaspăt însemnat cu urmele animalelor, se îndrepta cu părere de rău, amintindu-și că plăcerea de a se lua după ele trebuia să aștepte pînă într-o altă zi.

Începu să alerge de-a lungul cîmpului, observînd, printre salturi, cum îl acoperiseră ca o peliculă proaspetele pînze de păianjen, încît bulgării negri păreau prinși într-un năvod cenușiu, sclipitor. Alerga așa cum îi văzuse alergînd pe băștinași cu salturi egale ce însemnau lăsarea greutății de pe un picior pe celălalt într-o mișcare lentă, de balans, care nu obosește, nici nu taie respirația ; simțea sîngele zvîcnindu-i în picioare și brațe, și bucuria și mîndria trupului îl năpădeau într-atît, încît strîngea din dinți ca să-și înăbușe dorința violentă de a-și striga în gura mare triumful.

Curînd părăsi pămînturile cultivate ale fermei. În urmă se închidea acum hățișul, trist, negru. În față, o vîlcea lungă, ierburi nesfîrșite ce întorceau cu paloarea lor un abur de lumină pîlpîindă spre cerul ca atlazul. În preajma lui, smocurile stufoase se aplecaseră sub povara apei și fiecare fir era o diademă de stropi scînteietori.

Prima pasăre se trezi chiar lîngă piciorul lui, și imediat un stol întreg țîșni în văzduh, anunțînd prin țipete sosirea zilei ; la fel de brusc, desișul din spate se umplu de cîntece, iar undeva departe, înainte, se auzi chemarea picherei. Semn că acum vor începe să planeze din culcușurile cocoțate în copaci, în iarba deasă, și el anume pentru ele se afla acolo : ajunsese prea tîrziu. Dar nu-i păsa. Uitase că venise cu intenția de a vîna. Își depărtă picioarele, legănîndu-se de pe unul pe celălalt, apucă arma cu ambele mîini și începu s-o ridice și s-o coboare, într-un fel de gimnastică improvizată, lăsîndu-și capul mult pe spate pînă ajunse să și-l sprijine în perna mușchilor gîtului, urmărind cu privirea cum, deasupra lui, pîlcuri de nori trandafirii pluteau pe o mare de aur.

Deodată totul se deșteptă în el : copleșitor, insuportabil. Sări în aer, strigînd și țipînd dezlănțuit, aproape neomenesc. Apoi începu să alerge, nu cumpătat ca înainte, ci nebunește, cuprins parcă de turbare. Da, era dement, chiuia nestăpînit, fericit că trăia, preaplin de tinerețe. Se repezi în vale, într-o avalanșă de purpură și aur, în timp ce universul întreg era cotropit de cîntul păsărilor. Alerga în salturi largi și striga în același timp, simțind cum corpul i se înalță în văzduhul ce-l biciuia înviorător, și cade apoi fără ezitare pe picioarele sigure ; și îl fulgeră gîndul, necrezînd o clipă că i se putea întîmpla lui așa ceva, că oricînd glezna ar putea ceda frîntă în iarba încîlcită și deasă. Străbătea hățișurile și sărea peste bolovani cu sprinteneala antilopei ; în cele din urmă se opri într-un loc unde pămîntul se prăbușea abrupt în jos, spre rîu. Gonise ca un apucat mai bine de două mile prin vegetația înaltă pînă la piept, și acum gîfîia răgușit, glasul îi pierise. Se rezemă de un colț de stîncă și privi la întinderile de apă ce luceau printre copacii aplecați peste albie, și-și zise fără veste : „Am

cincisprezece ani ! Cincisprezece !“ Ce noi îi sunau cuvintele astea ; le repetă minunîndu-se, din ce în ce mai tulburat ; își simțea anii în palme, parcă ar fi fost bile de sticlă, fiecare tare, compactă, separată de celelalte, fiecare o minune strălucitoare. Asta era el : cincisprezece ani din pămîntul ăsta mănos, din această apă leneșă și din aerul ce-l ademenea ca o provocare, chiar dacă era cald și înăbușitor la ceasul amiezii, sau tăios ca apa rece, așa cum era acum.

Putea face orice pe lumea asta, orice ! Și pe neașteptate, în vreme ce stătea sprijinit în bolovan, avu o revelație, ca un copil care aude cuvîntul „eternitate“ și, încercînd să-l înțeleagă, simte cum timpul pune stăpînire pe mintea lui. Își văzu întreaga viață alcătuindu-se într-un tot minunat și măreț care-i aparținea numai lui ; și zise cu voce tare, în timp ce sîngele îi inunda fiecare ungher al creierului : „Toți oamenii însemnați ai acestei lumi au fost odată așa cum sînt eu acum, deci și eu pot deveni orice, pot face orice ; pot cuprinde toate țările pămîntului în ființa mea dacă vreau. Lumea în mine se află. Pot să fac din ea orice vreau eu. Dacă vreau, schimb și tot ceea ce se va întîmpla de acum încolo ; de mine depinde, și de ce hotărăsc eu acum.“

Nevoia urgentă de a împlini cele abia rostite, adevărul și temeritatea vorbelor, îl înflăcărară atît de tare încît începu din nou să cînte, cu toată puterea, și glasul i se rostogoli în ecouri prin defileul rîului. Tăcu în așteptarea ecoului, apoi iar scoase un chiot : tăcu și strigă. Așa era el ! — dacă poftea, cînta ; și lumea trebuia să-i răspundă.

Rămase acolo o bună bucată de vreme, strigînd și cîntînd și așteptînd minunatul vîrtej al ecoului ; propriile-i gînduri, atît de noi și de năvalnice, se întorceau și se roteau în jurul lui, ca și cînd cineva i-ar fi răspuns și l-ar fi încurajat ; pînă cînd defileul se umplu de susur de voci ce se izbeau de stînci deasupra rîului. Apoi i se năzări că mai aude o voce. Ascultă contrariat, căci nu era a lui. Se aplecă în față, cu toți nervii la pîndă, nemișcat : de undeva din apropiere se auzea un zgomot care nu era nici pasăre voioasă, nici cădere sau clipocit de apă, nici mișcarea greoaie a vitelor.

Iar se auzi. În adînca tihnă a dimineții care-i cuprindea viitorul și trecutul, se distingea un vaiet dureros, repetat : un fel de țipăt tăiat, de parcă acel ceva sau cineva nu avea destulă suflare să țipe. Băiatul își veni în fire, privi în jur și strigă după cîini. Nu se ivi nici unul ; cine știe pe unde hălăduiau după treburile lor, îl lăsaseră singur. Acum era treaz de-a binelea, toată nebunia dispăruse. Cu inima zvîcnind din pricina acelui strigăt speriat, se depărtă cu grijă de stîncă și se îndreptă spre un brîu de copaci. Se mișca prudent, căci nu cu multă vreme în urmă zărise un leopard exact în locul acela.

Se opri în dreptul ultimului copac și privi cercetător, ținînd pușca pregătită ; înaintă, uitîndu-se în stînga și în dreapta, cu ochii mijiți. Deodată, piciorul rămase ridicat, șovăitor, iar fața i se lungi perplexă. Scutură nervos din cap, nevenindu-i să-și creadă ochilor.

Chiar acolo, între trunchiurile a doi copaci, cu cîteva stînculițe negre abia ițindu-se în spatele lor, se găsea o apariție de coșmar, o vietate stranie, încornorată, cu picioare împleticite, ceva din care el nu mai văzuse și nici nu-și putuse imagina că există. Părea zdrențuit tot. Semăna cu un bărbătuș mic, parcă un pui, cu trupul acoperit de smocuri negre de blană, jumulite și zbîrlite, dedesubtul cărora, din loc în loc, se zărea carnea vie... dar peticele astea de carne dispăreau sub o masă neagră mișcătoare, ca să apară în altă parte ; și în tot acest timp creatura țipa, scoțînd sunete scurte, icnite, și țopăia ca beată, ba într-o parte ba în alta, de parcă era oarbă.

Chiar *era* un bărbătuș, se dumiri băiatul. Mai înaintă cîțiva pași și iar rămase locului, țintuit de o frică nouă. Iarba susura și fremăta de viață. Se uită înnebunit în jur și apoi în jos. Pămîntul se înnegrise de furnici, furnici uriașe, pline de rîvnă, care, fără să-l bage pe el în seamă, grăbeau și alergau, scurgîndu-se prin iarbă ca un șuvoi de apă întunecată, să se înfrunte cu acea vietate.

Și în timp ce băiatul răsufla adînc, copleșit de milă și groază, animalul se prăbuși, iar țipătul încetă. Acum nu se mai auzea decît ciripitul unei păsărele

și zgomotul făcut de furnicile fremătînde și șușoșitoare.

Se uită atent la negreala care se zvîrcolea și tresărea odată cu nervii ce-i zvîcneau spasmodic. Treptat, zvîcnetele se domoliră. Se mai crispa ușor, icicolo, materia aceea care încă mai amintea, vag, de forma unui biet animal.

Îi trecu prin minte să-l împuște și să-i curme chinurile ; și înălță pușca. Coborî însă din nou țeava. Cu siguranță animalul nu mai simțea nimic ; lupta lui era o împotrivire mecanică a nervilor. Dar nu din pricina asta lăsase jos arma. Ci năpădit de un simțămînt cotropitor de furie și suferință și protest pe care gîndul lui îl traducea astfel : „Dacă eu n-aș fi venit, tot așa ar fi murit ; atunci de ce să mă bag ? Brusa-i plină de asemenea întîmplări, tot timpul ; așa-și urmează viața calea, lăsînd vietățile să se stingă în cazne". Apucă pușca între genunchi și simți în propriile-i membre supliciul nemăsurat, viermuitor, al animalului scuturat de spasme, în care nu mai era simțire, și-și încleștă dinții, bolborosind abia auzit, o dată și încă o dată și încă o dată : „Nu-l pot ajuta. Nu-l pot ajuta. Nu pot să fac nimic".

Singura lui mîngîiere era că bietul animal își pierduse cunoștința și scăpase de suferință, ceea ce nu-l mai obliga pe el să se hotărască să-l ucidă în ciuda a ceea ce simțea cu tot trupul : așa se întîmplă, așa merg treburile.

Era drept — asta era ceea ce simțea el. *Era drept să fie așa și nimic nu putea schimba situația.*

Pentru prima oară în viața lui, conștiința fatalității, a ceea ce trebuie să se întîmple, îi cotropi ființa ; incapabil de vreo reacție trupească sau mentală, își zise doar atît . „Da, da. Asta e viața". Fatalitatea îi intrase în carne și oase, se întinsese în cele mai îndepărtate colțuri ale creierului și n-avea să-l mai părăsească niciodată. Și în acele momente, n-ar fi putut face nici cel mai mic gest de milostivire, cunoscînd veldul, după ce trăise în el toată viața, așa cum îl cunoștea, imens, imuabil, neîndurător : în fiece clipă te puteai împiedica de un craniu sau zdrobeai sub talpă scheletul cine știe cărei creaturi prăpădite.

Suferind, bolnav şi mînios, dar şi cu o satisfacţie sălbatică în faţa noului său stoicism, rămase sprijinit în puşcă, urmărind cum se micşora din ce în ce movila neagră, colcăindă. La picioarele lui, furnicile se retrăgeau cu bucăţele însîngerate între fălci, iar aerul se umpluse de un miros acid. Se ţinu tare şi-şi stăpîni convulsiile stomacului oricum gol, zicîndu-şi în sinea lui : furnicile trebuie şi ele să mănînce ! Descoperi însă că obrajii îi erau uzi de lacrimi, iar hainele se îmbibaseră de sudoarea ce i-o provocase chinul celeilalte fiinţe.

Grămada se micşorase şi mai mult. Nu mai aducea a nimic cunoscut. Cîtă vreme trecuse, nici el nu ştia, pînă văzu negreala aceea subţiindu-se, dezvăluind pete albe ce luceau în soare — da, soarele, răsărise, acum strălucea deasupra stîncilor. Pesemne că toată grozăvenia nu dura decît de cîteva minute !

Începu să înjure, cum auzise la tatăl său, ca şi cînd însăşi scurtimea timpului devenise de nesuportat. Înaintă cu paşi mari, zdrobind furnicile sub tălpi şi scuturîndu-le de pe haine, pînă ajunse deasupra scheletului răstignit sub o tufă. Nu mai avea fărîmă de carne pe el. S-ar fi putut crede că se afla acolo de ani de zile, dacă nu l-ar fi trădat cîteva capete roşii de zgîrci. Furnicile se depărtau din jurul oaselor cu cleştii plini de carne.

Băiatul le privi, insecte mari, negre, oribile. Cîteva se opriseră şi se uitau în sus la el cu ochi mici, sclipitori.

— Plecaţi de aici ! le zise el glacial. Eu nu sînt pentru voi — încă nu, oricum. Plecaţi. Şi i se năzări că furnicile se îndepărtară alungate de vorbele lui.

Se aplecă asupra oaselor şi atinse găvanele craniului ; nu-i venea să creadă că acolo fuseseră ochii aceia umezi şi negri pe care-i văzuse de atîtea alte ori. Apoi îndoi osul subţire al piciorului din faţă şi-l mişcă de cîteva ori înainte şi înapoi, ţinîndu-l în palmă.

În acea dimineaţă, poate doar cu o oră în urmă, fiinţa aceasta micuţă păşise liberă şi mîndră prin hăţiş, înviorată de răcoarea ce-i mîngîiase pielea, aşa cum i-o mîngîiase şi lui, băiatului. Mîndră călcase pămîntul şi adulmecase aerul rece al zorilor, aplecîndu-şi

coarnele și fluturîndu-și codița albă. Ca un rege și un cuceritor trecuse prin desișul nestăpînit de oameni, unde fiecare fir de iarbă creștea doar pentru el și rîul ducea la vale apă scînteietoare, neîntinată, cu care el să-și astîmpere setea.

Și apoi — oare ce se întîmplase? Cum de nimerise o asemenea ființă, iute ca fulgerul, cu piciorul atît de sigur, în capcana unui furnicar?

Cercetă cu luare aminte scheletul. Abia atunci văzu că piciorul din spate, care se afla deasupra și rămăsese întins în spasmul morții, era frînt la mijlocul coapsei și oasele rupte se încălecaseră aiurea. Deci asta era! Dacă nimerise șonticăind într-un mușuroi, nu mai avusese scăpare, odată ce-și dăduse seama de pericol. Bine, dar cum de-și rupsese piciorul? Căzuse oare? Imposibil, bărbătușul e o vietate prea ușoară și agilă. Îl lovise poate cu coarnele un rival gelos?

Ce-a putut să se întîmple? Să fi aruncat niscai africani cu pietre în el, cum fac de obicei, încercînd să-l ucidă pentru carne, și-i rupseseră piciorul? Da, asta trebuie să fi fost.

Dar pe cînd își închipuia hoarda de băștinași alergînd și strigînd, și pietrele care zburau prin aer și salturile animalului, o altă imagine își făcu loc în mintea lui. Se văzu pe sine, în oricare din acele dimineți senine și pline de cîntec, beat de emoție, trăgînd iute un foc în vreun bărbătuș pe jumătate ascuns de ierburi. Se văzu coborînd pușca, întrebîndu-se dacă îl nimerise sau nu; și gîndind apoi că e tîrziu și că i se făcuse foame și că nu merita să se ia, cine știe cîte mile, pe urma unui animal care oricum ar fi fugit de el.

O clipă nu fu în stare să accepte această realitate. Devenise iarăși copilandrul care lovea îmbufnat cu piciorul în schelet, ținîndu-și capul plecat, refuzînd să-și asume responsabilitatea.

Apoi își îndreptă spinarea și privi oasele cu o stranie consternare, în care nu mai rămăsese nimic din mînia dinainte. Mintea i se goli: peste tot în jur vedea dîre de furnici dispărînd în iarbă. Susurul slăbise și se uscase, semănînd acum cu foșnetul pe care-l face o piele de șarpe lepădată.

În cele din urmă, luă puşca şi porni spre casă. Vroia să mănînce, îşi spuse a desfidere. Se făcuse prea cald, îşi spuse, mult prea cald ca să mai bîntuie brusa.

Da, era cu adevărat obosit. Îşi tîrîia picioarele fără să se uite pe unde calcă. În apropierea casei se opri încruntat. Mai avea ceva la care trebuia să chibzuiască. Moartea vietăţii aceleia mici era un lucru ce-l privea pe el, şi cu nici un chip nu putea să treacă peste asta. Se cuibărise într-un cotlon al minţii lui şi nu-i dădea pace.

Curînd, chiar a doua zi dimineaţa, se va descotorosi de toţi, se va duce de unul singur în brusă şi va cugeta.

Eldorado

ÎN SUD, LA SUTE de mile distanță, se găseau filoanele purtătoare de aur ale Johannesburgului ; în nord, la alte sute de mile, bogatele mine de cupru. Cele două stele polare ale marelui platou central, cei doi magneți care atrăgeau atîția oameni, de toate culoriile ; sugeau grămezi de bani din visteriile lumii ; strîngeau în jurul lor nenumărate străzi, magazine, grădini ; și se înconjurau de imensă bogăție și nesfîrșită sărăcie — mai ales sărăcie.

Dar aici era ținutul fermierilor, cel bun pentru agricultură, un petec de pămînt, negru, bogat, pe toată acea întindere uriașă, bălaie, de veld nisipos. Doar un „petec", chiar dacă de cîteva sute de mile, în comparație cu nesfîrșirile stăpînite de nisipuri, pe care vitele cu greu pot găsi cîte ceva de mîncare, iar nepretențioasa plantă a tutunului se lăfăie în voie. Doar un „petec" pentru un anumit tip de fermier, cel de modă veche, în concepția căruia agricultura înseamnă hrană, iar cultura tutunului — o recoltă de pe urma căreia n-ai decît nervi, și care ia drumul marilor piețe londoneze și newyorkeze. Fermierul se uită la cîmpurile ce prind colț, acoperindu-se apoi cu frunze noi, strălucitoare, — mintea lui le și vede zdrobite în fabrici, înghesuite în depozite, ca să sfîrșească apoi într-un mănunchi de fum palid ; cum să-i placă acestui fermier ideea că rodul pămîntului muncit de el se risipește în fum ? Și dacă cei cu scaun la cap vin și-i spun : „Da, dar oamenii fumează, și tu fumezi, nu judeci cu dreptate", se pot aștepta la o ripostă (chiar iritată) de genul : „Da, just, aveți dreptate — dar eu vreau ca pe pămîntul meu să crească hrană, n-au decît alții să cultive tutun cît vor".

Cînd Alec Barnes a venit în această țară ca să-și caute o fermă, a preferat solul fertil, bun pentru creș-

terea porumbului, deși oameni inteligenți, cu mai multă experiență, i-au atras atenția că numai cu tutun poate scoate bani mulți. Tutun și aur, aur și tutun — marile afaceri bănoase. Pentru că țara asta avea și aur, chiar foarte mult ; dar probabil că în mintea omului de rînd, fiecare lucru pe această lume își are un unic simbol, o unică reprezentare : aurul îl va duce întotdeauna cu gîndul la Transvaal — la fel gîndea și Alec Barnes, la auzul cuvîntului vrăjit. Într-adevăr, țara asta nouă putea fi văzută în multe feluri, dar el își propusese s-o vadă cu ochiul producătorului de hrană. Doar nu părăsise Anglia, obișnuia să spună, ca să-și bată capul din pricina banilor și să vîneze succesul. Își dorea o viață tihnită care să-i aducă mulțumire, fără să trudească prea mult.

Și-a cumpărat o fermă nu prea mare, cam de două sute de acri, de la un individ care dăduse faliment. Casa, construită de fostul proprietar, era îmbietoare, cu ziduri și podele de cărămidă arsă, și acoperiș de tablă ondulată, cum erau mai toate casele din partea locului, camere mari, nemobilate, și o verandă spațioasă. Tufele și plantele agățătoare, lăsate în paragină, se desenau purpurii pe verdele întunecat al lăstărișului, sau se revărsau din copaci în torente aurii și stacojii. În urma ploilor, iarba crescuse înaltă și deasă, înecînd potecile și brazdele de flori. Pentru a putea ajunge la noua locuință, familia Barnes a fost nevoită să trimită înainte un african care să taie o potecă prin desiș, iar în camera cea mare, cărămizile podelei fuseseră împinse la o parte de rădăcinile bătrînilor arbori care-și croiseră drum sub casă. Multe mai trebuiau făcute pentru ca locul să devină cu adevărat confortabil, drept care Maggie Barnes s-a și pus pe treabă. Era fiica unui mic negustor din Glasgow, și s-ar fi putut crede că noua ei viață avea să-i fie cu totul străină ; dar bunicii fuseseră fermieri — deseori își amintea de zilele petrecute la țară, pe cînd era copil, de calul cel bătrîn și nețesălat înhămat la căruță, prietenul ei de joacă, de orătăniile pe care îi plăcea să le hrănească. Nu încăpea comparație între viața de fermier de acolo și cea de-aici, dar avea senzația că, într-un fel, își găsise rădăcinile. Cel puțin așa-și înțelegea ea existența de acum. Cîteodată se oprea din treabă, cu cîrpa

de praf în mînă, în fața unei ferestre sau în verandă, și privea peste lăstăriș spre lanurile de porumb, și nu i se părea chiar atît de ciudat că se găsea acolo, în casa aceea mare, cu servitori negri la dispoziție, și nici neobișnuit să hoinărească o oră întreagă peste cîmpuri, știind că pămîntul pe care călca era al ei. Nu mai era vechiul ei prieten din ham care-i mînca zahăr din palmă, doar cirezile de bivoli cu coarne ascuțite și ochi fioroși ; în schimb, își umpluse ograda cu găini, curcani și gîște — cunoștea prea bine valoarea banului ca să-l dea pe ceea ce putea crește și singură. Pe lîngă asta, ocupată pînă peste cap cum era, n-avea timp să stea să cîntărească lucrurile ca un om slab de înger ; treabă era din belșug și dorea ca truda ei să fie răsplătită pe măsura efortului depus. Își depășise bunicii cu mica lor fermă sărăcăcioasă al cărei rod le ajungea atît cît să-și ducă zilele ; ajunsese mai departe și decît părinții ei care-și socoteau profiturile modeste în camerele din dos ale prăvălioarei de coloniale. Într-un fel, în ea se regăseau ambele generații, învățînd din meritele și neajunsurile lor, dar ea și soțul ei aveau să „meargă înainte", vor prospera și ei ca toți fermierii din jur. E adevărat că s-a simțit puțin neliniștită cînd vecinii au privit cu un aer de neîncredere lanurile de porumb cultivate pe suprafețe mici, spunîndu-le că ar trebui să ia lucrurile mai în serios la ferma lor. Dar era de acord cu alegerea făcută de soțul ei ; așa gîndea și ea că e bine, să crească cereale pentru hrană, și acest fapt o lega și mai mult de bunicii ei, oameni cu frica lui Dumnezeu. În alte privințe însă, nu prea punea mare preț pe vorbele lui Alec. Odată i-a mărturisit înverșunat cît de bucuros era că scăpase de Anglia, unde oamenii se băteau pentru reușite și se luptau să fie mai grozavi decît cei de-alături, iar ea a zîmbit ; ce-l durea pe el mersul înainte, sau dorința omului de a deveni mai bun ? Pentru ea, astea nu erau decît vorbe. „E un om bizar, pentru că-i englez, nu mă poci nicicum obișnui cu el", spunea ea în felul ei direct și afectuos despre Alec. Căci ea punea toate opiniile lui exagerate pe seama faptului că era englez. Ciudată i se părea și docilitatea lui : bărbații din neamul ei erau oameni cu fire deschisă, dîrji, nu se plecau în fața femeilor lor. Alec însă

i se supunea. Uneori nu-l putea înțelege în ruptul capului ; dar era fericită cu el, și cu fiul ei care era încă abia un copil.

Paul era trimis, în compania unui servitor băștinaș, să se joace în veld, în timp ce ea își continua treaba : curăța, văruia, sau chiar se urca pe acoperiș să supravegheze instalarea jgheaburilor. Paul se deprinsese cu jocuri noi. Alerga prin toată ferma cît era ziulica de lungă, obligîndu-l pe tînărul băștinaș care-i ducea de grijă s-o țină tot într-o fugă. Jucăriile — mașinuțele mecanice, pietrele de construcții, păpușile, ce înlocuiau obiectele reale — fuseseră abandonate prin dulapuri ; prefera să ridice stăvilare în noroiul cîmpului, să se azvîrle temător pe plugul tras de bivoli, să călătorească în căruțe, cocoțat pe sacii burdușiți. Nu mai avea aerul copilului drăgălaș și ocrotit, de „acasă", stresat de străzi și trafic, mereu conștient de existența constrîngătoare a vecinilor. Creștea repede, înalt, slab, ciolănos și musculos, bronzat. Uneori, Maggie spunea surîzînd blajin : „Măi, măi, să nu mă recunosc în copilul ăsta atît de schimbat !" Dar în vocea ei răzbătea și o oarecare neliniște. Pentru că ea nu era atît de robustă precum părea. Ca majoritatea scoțienilor, era scundă, o constituție delicată, aproape fragilă, ochi mari, albaștri, pielea albă ce se pistruia la cea mai ușoară atingere a soarelui, și o claie de păr negru, lucios, numai cîrlionți. Chiar și după munca trudnică în soarele arzător, care o întărise, dînd trupului energie și putere, își păstrase, sub aparența de forță, structura firavă și un anume farmec timid. Și uite-l pe fiu-su crescînd ca din apă, deșirat, ciolănos, cu albul ochilor ușor injectat din pricina luminii prea puternice, părul negru și zbîrlit căzînd în bucle ruginii, decolorate de soare. Se uita la el cînd îi făcea baie, îi vedea pielea brună-cafenie, bronzată uniform, în afara acelei porțiuni mereu acoperită de șortul kaki, unde se păstrase fragedă și albă, ca un brîu legat permanent în jurul coapselor. Se simțea puțin tulburată, ca și cînd creșterea lui însemna o trădare îngrozitoare față de ea, față de bunii ei strămoși scoțieni, cu înfățișarea lor bălaie, senină, deschisă. Firea lui era încăpățînată, închisă, poate chiar puțin insolentă. Dar nu trebuia să uite jumătatea englezească din el — Alec, înalt, cu capul

prelung, o expresie rezervată, tipic englezească, pe chip, și vorba domoală a insularilor, care mai mult tăinuia decît spunea. O vreme a încercat să-l schimbe pe Paul, să-l facă mai dependent, pînă cînd, dîndu-și seama de intenția ei, Alec s-a înfuriat. Niciodată nu-l mai văzuse atît de furios. Era un om blajin de felul lui, calm, neatent la ce se petrecea în jur, mulțumindu-se cu munca de fermier și lăsînd toate celelalte în grija ei. Însă de data asta s-au luat la harță.

— De ce-l cocoloșești atîta ? a strigat Alec. La ce bun să-l fi adus în țara asta unde poate crește bărbat, dacă faci atîta circ și-ți faci probleme tot timpul ?

Nici ea nu s-a lăsat mai prejos, fidelă teoriei pe care o avea în privința bărbaților și pe care și-o mărturisea prietenelor : „Să li te pui împotrivă, asta le trebuie, nu să le tot cauți în coarne.“ Dar a înțeles repede că teoriile ei sunau de-a dreptul ridicole ; era ea nevoită să i se „pună împotrivă“ ? Tot cum o tăia pe ea capul făcea. Paul era singura excepție, însăși țara asta nouă fiind împotriva voinței ei. Curînd l-a lăsat pe băiat să facă ce-i poftea inima. La vîrsta lui, copiii de „acasă“ se țineau încă de fustele mamelor, dar el — avea abia opt ani — devenise foarte independent, îl alungase pe însoțitor și-și petrecea toată ziua pe cîmp, întorcîndu-se doar la ora mesei, de parcă... — se plîngea Maggie, cu vocea ei moale și ușor alintată, de scoțiană — „...de parcă m-am transformat în restaurant, și alta nu !“ Dar a acceptat și situația asta, nu-i stătea în fire să se vaite prea mult ; lamentările ei erau doar o bombăneală simpatică, atunci cînd mai stătea la taclale cu prietenele. În plus, viața pe care o ducea o înăsprise puțin. Sau poate cuvîntul „înăsprise“ nu era cel mai potrivit ? Aerul de nepăsare ce domnea peste tot în acea țară era ca o fatalitate, ce-i făcea pe Alec și Paul să vină mai tîrziu cu o oră la masă și să-i arunce priviri bizare dacă se plîngea de întîrzierea lor. „Ce înseamnă o oră ?“ păreau ei s-o întrebe ; sau chiar : „La urma urmei, ce-i timpul ?“ Înțelegea atitudinea lor, chiar și ea începea să judece la fel. Dar în sufletul ei era hotărîtă să nu-l lase pe Paul să crească prea liber și fără griji, ca orice alb din colonii. În curînd avea să meargă la școală, și „o să i se scoată lui gărgăunii din cap“ — așa gîndea ea, cu

acea convingere fermă, tipic scoțiană, în ceea ce privea educația : copiii trebuiau să muncească, să obțină burse. Era într-adevăr nevoie de o bursă, căci ferma nu avea de unde scoate bani pentru a-i asigura învățătura la școala pe care o visa ea pentru Paul. Începea să înțeleagă această crudă realitate. După primii cinci ani, s-a dovedit că vecinii avuseseră dreptate : ferma asta n-avea să le îndestuleze viața.

Cînd i-a mărturisit ce credea, Alec a adoptat brusc o atitudine aparent ostilă — fără scandal, ceea ce ar fi fost o reacție firească și chiar sănătoasă, ci retrăgîndu-se într-o tăcere încăpățînată. Oare chiar nu-l interesa ce avea să iasă din Paul al lor ? l-a încolțit ea. Bineînțeles că în fața problemei pusă în acești termeni, Alec s-a văzut nevoit să fie de acord, dar destul de echivoc, parcă i-ar fi spus : „Nu te înțeleg : ce legătură au una cu alta ?“ ceea ce a întristat-o pe Maggie, lăsînd-o fără replică.

Pînă la izbucnirea Primului Război Mondial, Alec fusese funcționar într-o bancă. După toate acele tulburări, n-a mai putut să se angajeze în vreo muncă de birou. S-a căsătorit cu Maggie și a venit în țara asta nouă. Cîndva, de mult, și în familia lui existaseră niscai fermieri, dar își amintise de ei abia cînd simțise nevoia să explice, ba chiar să justifice, acea pornire nonconformistă care l-a făcut să nu mai suporte convenționalismul vieții din Bătrîna Țară. Povestea de un oarecare frate al bunicului, care o pornise prin țară călare pe un cal negru sălbatec, lăsînd în urma lui o droaie de copii nelegitimi, mergîndu-i vestea de bețiv și purtîndu-se în asemenea hal încît sfîrșise în închisoare, condamnat pentru contrabandă. Bine, de acord cu asta, se gîndea Maggie, dar ce legătură avea ticălosul acela bătrîn cu Alec și mai ales cu fiul ei ? Căci Alec era foarte mîndru cînd vorbea de nenorocitul ăla de strămoș, uitîndu-se în același timp, contemplativ, la Paul — iar Maggie simțea că i se face pielea de găină văzîndu-l atît de fălos.

Cu timpul, atitudinea lui Alec deveni și mai de neînțeles ; se oprea deseori la marginea vreunui cîmp și-și pironea privirile mioape la coasta acoperită de hățiș ce se înălța de partea cealaltă a țarinilor spre albastrul măreț al cerului, sau la capătul rîpei celei

mari care tăia pămîntul fermei ca un brîu, nu prea adîncă, acoperită de auriul ierbii foșnitoare, prin mijlocul căreia se prelingea leneș firul verzui al unui pîrîiaș. În nopțile cu lună stătea și privea marea de un verde stins al lanurilor de porumb ale căror moțuri albe unduiau ca spuma pe creasta valului ; sau, în miezul zilei, admira întinderile cafenii de pămînt răscolit, înfierbîntat și plin de soare ; iar la apus, nu se mai sătura de nemărginita brusă cuprinsă parcă de flăcări aurii și sîngerii. Spațiul necuprins — de el avea nevoie. De aceea părăsise Anglia — ca să-l găsească.

În fiecare an defrișa noi terenuri. Cînd venise aici, aproape totul era acoperit de tufișuri, doar din loc în loc un petic de pămînt desțelenit. Casa era înecată în hățiș. Acum te întîmpina încîntătoarea grădină amenajată de Maggie, iar zidul verde al tulpinilor de porumb înconjura gospodăria pe trei laturi. De pe delușorul din spatele casei, lanurile ce se întindeau pe sute de acri apăreau ca o suprafață omogenă, compactă, mereu mișcătoare, mai mare dragul să te uiți la ea, dacă nu-ți venea în gînd avertismentul experților care se opuneau unui asemenea tip de cultură. Mai bine parcele mici — ziceau ei — împrejmuite de copaci drept pavăză împotriva vîntului ; mai bine brîuri de iarbă care să-și înfigă rădăcinile în solul prețios, spre a nu fi dus de torentele dezlănțuite ale furtunilor. Dar instinctul lui Alec cerea spațiu, încît, curînd după venirea lor, jumătate din pămînturile fermei fusese curățată de vegetație, plugurile trăgeau brazdă dreaptă de la un hotar la celălalt, iar muncitorii, înșiruiți precum o armată în atac, ridicau și coborau sapele ce străfulgerau în soare ca oțelul lănciilor. Verdele viu al frunzelor fremăta și scînteia, sau pălea sub razele lunii ; după strînsul recoltei, doar foile scuturate mai acopereau ici și colo pămîntul despuiat și tare ; în schimb, înainte de însămînțare, cîmpurile se acopereau de bulgări de un cafeniu închis ce își schimbau repede culoarea în roșu aspru atunci cînd îi spăla ploaia. Era într-adevăr minunat, Maggie înțelegea prea bine satisfacția lui Alec ; dar nu puteau să nu te îngrijoreze aceleași ploi ce tîrau solul prin albiile torentelor ; sau experții, care îi atră-

geau atenţia lui Alec, ori de cîte ori veneau de la oraş. că-şi ruinează ferma ; sau recoltele ce rămîneau la fel de sărace, în ciuda măririi constante a suprafeţei. Însă Alec primea cu aceeaşi îndărătnicie şi sfaturile cunoscătorilor, şi cele de netăgăduit ale cărţilor, continuînd să doboare copaci, eliberînd noi terenuri pentru a hrăni plantele puternice, frumoase ce-şi strîngeau bogăţia sevei în ştiuleţii grei. An de an, noile loturi se desenau cu claritate pe întinderea ţarinei —aici porumbul creştea cu cîteva picioare mai înalt. Alec trimitea şi mai mulţi oameni la tăiatul copacilor, şi cît ţinea anotimpul uscat, văzduhul necuprins şi limpede răsuna de bufniturile înfundate ale topoarelor, iar copacii se prăbuşeau unul după altul într-o învălmăşire de crengi şi frunze. Mereu alte şi alte cîmpuri, sau mai degrabă cel vechi lărgit ; mereu alt sol bun şi proaspăt, gata să primească sămînţa. Dar a venit şi clipa cînd nu s-au mai putut reteza copacii, altfel unde aveau să mai pască vitele ? Era nevoie de păşuni care să le îndestuleze, căci fără vite, plugurile şi carele nu se puteau urni din loc, iar bani să-şi cumpere tractor n-aveau. Aşa s-a culcat Alec pe proprii săi lauri cîţiva ani la rînd, lucrînd imensul cîmp, iar Maggie şi-a trimis băiatul la şcoală în oraş, la o sută de mile depărtare. Urma să vină acasă doar în vacanţe — mai înviorat, spera ea, mai hotărît, scos din starea aceea de veşnică visare pe care i-o dăduse viaţa la fermă. Îi era cumplit de dor de el, dar la gîndul că era cu alţi copii se simţea mai uşurată, singura ei consolare în faţa pierderii lui. În schimb Alec era neliniştit. Acum că fiul său era cu adevărat la şcoală, trebuia să-şi asume responsabilitatea viitorului acestuia. Se plimba de colo-colo cu un aer parcă mai preocupat, întrebîndu-se oare cum vedea Paul oraşul. Căci el aşa înţelegea situaţia : băiatul nu era la şcoală, ci în oraş ; din această pricină se şi opusese cu atîta înverşunare plecării lui. Nu-l dorea să devină un funcţionar, un conţopist, un scribălău, aşa cum fusese şi el ca să ajungă acum un renegat. Dar dacă puştiul nu judeca astfel lucrurile ? Alec rămînea cu privirile pierdute la un copac, sau la un ochi de apă, şi tare ar fi vrut să ştie ce însemnau toate astea pentru Paul, ce simţea oare cînd se

bălăcea aici ? — așa cum încearcă orice părinte să ghicească, în taină și nostalgic, sufletul copilului său. Ce fel de ființă mai *era* și Paul ăsta ? În fața acestei întrebări se bloca, deși copilul îi semăna mult, deșirat, brunet, tăcut, cu ochi negri visători și cu vorba molcomă. Iar dincolo era Maggie, care-și făcea atîtea planuri în legătură cu el, categorică în a-l vedea inginer, om de știință, doctor și, mai presus de orice, renumit. Cu puțină îngăduință, faima putea fi scăzută de la socoteală, pusă doar pe seama mîndriei și instinctului ei de posesiune maternă, dar pentru un om de știință nu erau suficiente profiturile pe care le obținea el, Alec.

Se gîndea tot mai îngrijorat la fermă. Să arendeze oare mai mult pămînt pentru pășunat, ca să poată continua defrișarea lotului ăsta atît de fertil ? Dar nu mai era nici măcar o palmă disponibilă. Problema era mult mai gravă, atît știa și el. Ar trebui să-și lucreze altfel pămîntul. Erau destule lucruri pe care le putea face — pe care *trebuia* să le facă fără amînare ; dar numai gîndul la ele, și se simțea cuprins de o asemenea oboseală, încît își zicea îndîrjit : „De ce trebuie, de ce să mă agit și să-mi fac griji, cînd m-am eliberat de toate astea, sînt eliberat de competiția din Bătrîna Țară ? N-am venit aici să-mi dau sufletul zbătîndu-mă să mă îmbogățesc...". Adevărul era însă cu totul altul, deși îl refuza cu încăpățînare — se plictisise. Ajunsese la capătul vechiului său drum, iar acum, ca să izbutească, trebuia s-o pornească din nou pe propriile sale urme, dar altfel — deci nimic nou ; asta era problema. Cu un oarecare sentiment de vinovăție, se surprindea visînd cu ochii deschiși — ce-ar fi să se smulgă de aici și să se ducă în altă parte — America de Sud, China ? Alungă însă repede asemenea visuri. Ca să mai amîne rezolvarea problemei, tăie încă o zonă de copaci, dezvelind astfel tot ce mai rămăsese pînă la poalele coastei ; acum, între casă și povîrnișul de dincolo de rîpă nu se mai ridica nici un obstacol în calea privirilor : peste tot numai porumb pretutindeni verdele lucitor al frunzelor ; iar sus pe creastă, hotarul celeilalte ferme, un gard scund de sîrmă ghimpată, și, lipită de gard, o mină. Nimic de anvergură, un șteamp cu două pive,

mînuite de un singur om care scotea și el cît aur putea dintr-un filon sărac dar constant. Mina se găsea acolo de ani de zile. Pivele bufneau zi și noapte, mai tare sau mai înfundat, după cum bătea vîntul. Dar pentru Alec, instalațiile minei înconjurate de munți negri de zgură, și fumul întunecat ce se înălța spre cerul albastru și proaspăt făceau parte dintr-un peisaj inedit și îngrozitor. Ochii săi cercetători și gînditori căutau deseori spre acele locuri. I se părea ciudat ca de sub acea grămadă neagră de hidoșenie, de sub acoperișul de fum, să iasă din pămînt aurul. Nu-i plăcea deloc ideea — pe pămîntul ăsta trebuia să crească hrana lor. Era revoltător că solul acesta, atît de bun, să fie acoperit, chiar și pe o suprafață de cîțiva acri acolo, de clădiri și mecanisme de fier, de toată acea tabără sordidă a minei.

Alec se simțea ca atunci cînd oamenii îl îndemnaseră să cultive tutun. Ar fi însemnat să trădeze, deși nici el nu știa ce ar fi trădat. Mina aceasta era o trădare a tot ceea ce însemna buna-cuviință. Scoteau minereul, spălau aurul, îl topeau în forme convenabile negoțului, și mii de muncitori își iroseau viața cu el, cînd ar fi putut fi mai de folos pe pămînturi ; în cele din urmă aurul era trimis în America. Deseori, în acele zile, își amintea de anecdota aia răsuflată cu scosul aurului dintr-o gaură și trimiterea lui în America pentru a fi îngropat în altă gaură. Maggie îl asculta plină de uimire. Ce om ciudat ! Nu băga nimic în seamă pînă nu era înfruntat cu situația respectivă. De ani de zile trăia la cîteva mile de o mină, urechile răsunîndu-i de zgomotele venite de acolo, dar abia acum, cînd o vedea lămurit sus pe coastă, părea să fi luat cunoștință de ea. Și totuși, de ani de zile bătrînul miner dădea pe la ei în cîte-o seară. Alec îi adresa o întrebare-două, de politețe, apoi începea să vorbească despre fermă, subiect care cu siguranță nu-i trezea nici un interes musafirului. „Sărmanul de el", obișnuia să spună Maggie, pe jumătate disprețuitoare, „ce rost are să-i împui tocmai lui capul cu prețuri și starea vremii ?" Era de aceeași părere cu soțul ei în ceea ce privea mineritul — modul acesta de a-ți duce existența nu dădea dovadă de seriozitate ; cu atît mai mult în cazul bătrînului ăstuia

care scormonea gunoaiele ca să găsească o fărîmă de aur. Așa gîndea ea. Dar măcar ea se gîndise ; pe cînd Alec, parcă făcuse marea descoperire a vieții lui.

Venind acasă în vacanță și zărind cocoțată pe culmea lungă și verde forma neagră, necunoscută încă, a minei, Paul s-a simțit cuprins de tulburare și a pornit-o imediat într-acolo, în cea mai lungă excursie a sa de partea cealaltă a cîmpului. Și-a petrecut toată ziua la mină și s-a întors turuind de grame și uncii de aur ; de filoane, straturi și vîne ; de minereu, sedimente și cianuri — un limbaj cu totul nou. Maggie însă a primit cu și mai mult dispreț această fascinație în fața aurului ; deși, în sinea ei, era încîntată să-l vadă captivat de o activitate practică. Măcar vorbea de lucruri, nu bîntuia ferma ca un vagabond întors din exil. Și-l și închipuia inginer minier sau geolog. S-a grăbit să ceară de la oraș cărți despre oameni de știință celebri și le-a împrăștiat prin casă. Dar Paul aproape că nu le băga în seamă. Practica sa în ceea ce privea mînuirea diferitelor obiecte, creșterea plantelor, modelarea uneltelor din fierul înroșit l-a obișnuit să-și dobîndească nemijlocit cunoștințele și abia pe urmă să caute confirmarea în cărți. Pe lîngă asta, alte gînduri îi umblau lui prin minte acum. Lovea cu bocancul vreun colț de stîncă de ieșeau scîntei, nu alta, și întreba : „Tăticule, oare asta nu-i rocă de aur ?“ Sau venea într-un suflet, aducînd bucăți sfărîmate de piatră, în care se zăreau luciri metalice palide, și exclama :

— Uite, ăsta-i aur, nu-i așa ?

— Poate, răspundea Alec în silă. Peste tot e aur în regiunea asta. Pe aici treceau prospectorii spre sud. Uite, culmea aia e traversată de un filon uriaș care are aceeași conformație ca și marile filoane din Rand ; odată chiar s-a crezut că au dat peste o mină la fel de mare ca aceea de acolo. Dar nu s-au ales cu nimic.

— Poate o găsim noi, insista încăpățînat Paul.

— Poate, se îndupleca Alec.

Fără să vrea, era și el atițat de patima copilului. Îi veneau în minte prospectorii din alte vremuri, hălăduind prin țară cu echipamentul lor rudimentar, spălînd aurul din nisipul albiilor, sfărîmînd roci, în-

lăturînd prundișul ca să găsească minusculele grăunțe ce ar fi făcut din acea parte a țării un alt Rand. Uneori, cînd dădea peste vreun colț de stîncă, în loc să blesteme ca alte dăți că apăruse în calea plugului, îl cerceta pe furiș, gîndind : „Bucata asta pare ciobită — cine știe ce mînă o fi ciocănit-o cu ani în urmă". Sau nimerea peste un puț străvechi, umplut pe jumătate de ploi, semn că cineva își încercase norocul acolo ; rămînea cu privirile pironite la cutele rocilor sub stratul de pămînt, unele orizontale, dispuse ordonat una peste alta, altele prăvălindu-se pieziș acolo unde le apăsaseră și le înghesuiseră neștiutele forțe subterane. Dar se scutura de vise și revenea la treburile fermei, la suprafețele vizibile, la solul cultivat și bine rînduit, acest strat superficial și pe înțeles, supus luminii, aerului, umezelii, afînat de viermi și rădăcini ce desăvîrșeau astfel miracolele descompunerii și creșterii. Se întorcea cu toate gîndurile la această suprafață maleabilă a globului — sau cel puțin așa își închipuia el ; își înăbușea speculațiile tainice cu privire la fascinantele structuri subpămînteno — dar nu de tot. În el se alcătuia încet o altă himeră, altă necesitate ; pivele de pe coasta de dincolo de cîmp bufneau regulat, ca răpăitul tobelor dintr-o țară al cărei hotar nu-i era îngăduit să-l treacă.

Într-o seară, apăru la ușa lor un bătrîn mîncat de vreme, care-și dezlegă din cîrcă sacul cu tot felul de scule și, profitînd de dreptul călătorului la ospitalitate, ceru găzduire peste noapte. Făcea parte din acea tagmă, aproape dispărută, a prospectorilor rătăcitori ; și toată noaptea le istorisi despre viața lui în veld. Ca o poveste dintr-o carte de aventuri pentru copii, atît de naive erau jocul norocului și al ghinionului și cutezanța necurmată, răsplătită doar de conștiința justeții acțiunilor sale. Căci pasiunea cu care înfățișa truda prospectorului semăna cu cea a omului de știință în fața unei mari descoperiri, sau a artistului cînd vorbește de arta sa. De două ori dăduse peste aur și-și vînduse avuțiile cu bună credință, fiind de ambele dăți tras pe sfoară de indivizi lipsiți de scrupule care se îmbogățiseră între timp, el rămînînd sărac, așa cum fusese și cu patruzeci de ani în urmă.

E drept că vorbele îi erau mînioase, dar era mînia pe care omul o acceptă de bună-voie, ca pe o rudă nesuferită, devenită însă, cu anii, o necesitate. Cîteva luni a fost foarte bogat, nici el nu ştia cîţi bani tocise în hotelurile luxoase din oraşul aurului. Vocea îi era indiferentă cînd amintea de acea vreme, de parcă pomenea de ceva ce trecuse prin ograda lui din pură întîmplare şi apoi îl părăsise la fel cum venise. Ascultîndu-l, Maggie mulţumea cerului că Paul lipsea din cameră. Deşi, un copil ar ţine minte o asemenea poveste toată viaţa, fericit că a zărit, chiar şi pentru o clipă, chipul unui străvechi aventurier, născut pe vremea cînd multe colţuri ale lumii acesteia zăceau încă nedescoperite de făcătorii de hărţi şi inventatorii de instrumente. Bătrînul era un adevărat ercu de roman, menit să înflăcăreze fantezia oricărui băiat; dar Maggie îşi zicea cu încăpăţînare: „Şi fără asta, e destulă aiureală în capul lui", — vrînd adică să spună, fără să se jeneze: „Ajunge influenţa nefastă a lui Alec". Era limpede că de-acum trebuia singură să se străduiască să trezească şi să menţină în Paul dorinţa de a atinge ţinta pe care o crease imaginaţia ei. Nu-i plăcea felul cum asculta Alec poveştile bătrînului: poate că el l-o fi crezînd un tip nemaipomenit, ea, însă, nu era de aceeaşi părere. Privindu-i chipul, nu mai avea nici o îndoială că bărbatul ei asculta cîntecul unei sirene. După cîtva timp, se pomeni că Alec începe să vorbească de pacostea de unchiul său pe care, printr-o logică foarte stranie, părea să-l asemene cu prospectorul din faţa ei. Ce Dumnezeu mai vroia omul ăsta? Nu-i destul de aventuros, ar zice oameni cu scaun la cap, s-o porneşti haihui să-ţi cauţi o fermă în Africa? Chiar mai aventuros decît să fii un prădător şi-un ticălos care seduci fete cinstite şi iei bunurile oamenilor cumsecade, sfîrşind apoi ca un criminal ordinar!

Cu toate că era o femeie cu capul pe umeri, în noaptea aceea, după ce Alec se cufundă în somn, Maggie izbucni în hohote mute de plîns, simţind cum îi îngheaţă curajul — sau, mai degrabă, ceea ce fusese înainte suliţă de atac, devenea acum scut de apărare. O cuprinse disperarea cînd se gîndi la Alec,

iar bătrînul care dormea alături o umplea de toate furiile. De ce-a trebuit să vină tocmai la ferma *asta*, de ce n-a putut să-şi ducă în altă parte scînteierea periculoasă? După multă vreme, amintindu-şi de acea noapte, avea să-i spună lui Alec pe un ton muşcător: „Da, atunci a început tot necazul, cînd s-a tîrît hodorogul ăla pînă aici, ca să nu-i tacă gura toată noaptea...". Dar „necazul" începuse mult mai dinainte; cine ar fi putut spune cînd? O dată cu războiul care a zdruncinat atît de tare bărbaţii, de i-a făcut s-o ia din loc spre alte ţări, alte femei? Sau de vină erau forţele acelea, cum-le-o-fi-numele, care-i fac pe bărbaţi să pornească războaiele neroade? Sau ceva chiar în Alec însuşi: poate a-nceput să se agite străbunul, să-i picure în sînge şoapte de aventură şi sălbăticie? Ei bine, orice-ar fi fost, n-avea decît să se descurce singur, ea trebuia să se îngrijească de fiul *ei*, să facă din el un avocat onorabil, sau un constructor de poduri. Îi ajungea această aventură.

Bătrînul plecă a doua zi, tîrîndu-şi picioarele prin porumbişte, cu sacul în spate, iar Alec rămase în verandă, privind în urma lui. La lăsatul serii se cocoţă pe deluşorul din spatele casei, de unde zări licărul roşiatic al unui foc, jos în rîpă. Deci acolo poposise, după o zi întreagă de scormonit rocile şi de ciocănit. Probabil îşi pregăteşte cina, sau s-a şi întins lîngă jeratec, învelit în pătură, acoperindu-şi cu un colţ ochii, astfel ca luna să nu-i tulbure pleoapele cu razele ei mişcătoare şi reci. Bătrînul era singur, nici un african nu-l însoţea ca să-i desluşească veldul; nu mai avea nevoie de mijlocitor; înţelegea meleagurile la fel de bine ca negrii ce trăiau aici. Într-un tîrziu, Alec se duse la culcare cu gîndul tot la bătrînul prospector atît de liber, de nimeni legat, fără nimic altceva decît o pătură, o cratiţă şi hainele de pe el.

După cîtva timp, sosi de la poştă un pachet pe care îl deschise Alec, urmărit de privirile lui Maggie. Era un şaitroc pentru spălarea aurului. Alec îl luă cu gesturi stîngace, încercînd să-l ţină aşa cum văzuse la bătrînul prospector. Nu era deprins cu un asemenea obiect. Părea o tigaie adîncă, fără mîner, din metal negru şi greu, cu un jgheab mic jur împrejurul

fundului. În el urma să se scurgă mîlul ce ar fi putut ascunde grăunțele de aur. În aceeași zi, Alec începu să aducă bucăți de rocă pe care le găsea peste tot pe cîmp, le sfărîmă într-o piuă și apoi rămase ore întregi lîngă cisternele de apă, învîrtejind la nesfîrșit amestecul noroios, blestemîndu-și frustrat neîndemînarea în a executa corect mișcările. Pierdea îngrozitor de mult timp cu fiecare probă în parte, fără să fie sigur, atunci cînd isprăvea, dacă făcuse bine ceea ce făcuse. Întîi trebuie pusă în șaitroc pulberea fină de rocă sfărîmată, și turnată apă deasupra. Apoi șaitrocul trebuie agitat în așa fel încît bucățelele grele de metal să se lase la fund, după care, cu o mișcare laterală bruscă, azvîrlite afară împreună cu apa, pulberea și nisipul rămase la suprafață. Se toarnă din nou apă și operația reîncepe, pînă rămîne apa curată, iar pietricelele și bucățile de metal alunecă pe jgheab — negrul mat și șters al fierului, cromul, ceva mai lucios, înșelătoarea sclipire a piritei, pe care un ageamiu ar putea-o lua drept aur, și la urmă, aproape în fiecare probă, rostogolindu-și încet greutatea, apar lucind stins cele cîteva grăuncioare de aur curat. Dar mișcările trebuiesc învățate. Secretul consta într-o mică smucitură laterală, chiar la sfîrșit, prin care se despărțeau metalele de resturile mai ușoare de rocă. Așa că Alec se apucă metodic de lucru, cu șaitrocul greu în mîini, pachetele cu rocă sfărîmată pe jos lîngă el, și de partea cealaltă robinetele picurînde. Risipea toată apa, cu atît mai valoroasă cu cît era adusă de la o fîntînă depărtată, de trei ori pe săptămînă, în cisterne trase de vite. Ai casei fuseseră întotdeauna zgîrciți cu apa, și uite-l acum pe Alec oferind pămîntului însetat zeci de galoane în fiecare zi. Maggie îl urmărea îndurerată de la fereastra bucătăriei.

Deocamdată era doar un hobby. Alec își continua munca la fermă, culegînd bucăți interesante de rocă dacă dădea peste ele, iar seara le trecea prin șaitroc, sau dimineața devreme, înainte de micul dejun. Casa era un talmeș-balmeș de grămezi de bolovani pe care Maggie îi cerceta minunîndu-se, dar numai cînd era singură, ca să nu-și încurajeze bărbatul în „prostia asta". O fascinau rocile, deși se împotrivea cu toată ființa acestei fascinații. Unele erau rotunde, nete-

zite de ape ; altele roșii, marmorate cu negru ; verzi, mate, ca jadul neșlefuit ; pietre albastre, cu reflexe metalice în lumină. Erau atît de frumoase încît puteau fi tăiate și prefăcute în bijuterii. Mai erau grămăjoare de materie incertă, ceva între pămînt și pietriș, de culoare sîngerie ; și unele dintre ele atît de pline de metale încît atîrnau grele în mînă. Cele mai promițătoare erau rocile de descompunere, din care elementele moi fuseseră treptat înlăturate sub acțiunea apei și a vîntului, rămînînd o structură nervuroasă, fărîmicioasă, ca un schelet al pămîntului — în această împletitură se zărea aurul, îngrămădit în orificiile rocii precum murdăria în cusăturile veșmintelor.

Alec era chinuit de faptul că nu cunoștea numele rocilor și al mineralelor. A cerut cărți ; în așteptarea lor, bîntuia ca un explorator ferma pe care își imaginase că o cunoștea ca-n palmă, învățînd acum să se uite cu alți ochi la întinderile ei. De exemplu, colțul ăla de stîncă ce intersecta rîpa ca un baraj natural — oare care era natura acelei roci dure și neclintite, și ce se petrecuse cu ea în adîncuri ? De ce avea pămîntul culoarea aceea închisă și roșietică la un capăt al cîmpului, iar la celălalt un oranj închis ? Se uita la cîmpul pustiu ce-și aștepta plantatorii — solul se umbrea și-și schimba nuanțele de la un acru la celălalt, după tipul de roci din care se formase — și ochii lui străpungeau străfundurile, căutînd filoanele, marnele, aluviunile și rîurile ascunse. Ridicîndu-și privirile, vedea steiurile din zare : granit dur ; iar colinele de la poale, avanposturi din lespezi de granit, rupte din masiv și rostogolite pînă aproape de hotarul lui — roci din altă eră, munți ce-au răbufnit în vremuri străvechi. Linia orizontului se continua cu lanțul muntos din care se scotea cromul, pentru a fi trimis apoi în țările ce-l foloseau în război. Povîrnișurile erau brăzdate de cicatricile vechilor lucrări și de galeriile noilor abataje — un alt univers, alt limbaj al trudei. Parcă toată viața lui fusese orb și de abia acum descoperea această realitate. Iar taluzurile de pe propriul său pămînt ascundeau filoanele vîrfuite de cuarț care promiteau atîta aur — așa-i spusese bătrînul prospector. Cuarțul, cea mai minunată rocă, în mii de forme și nuanțe strînse în milioane de ani,

uneori țîșnind reci și scînteietoare, ca niște ghețari în miniatură ; alteori lăptoase, ca lespezile de opal, sau de un roz pastel și chihlimbariu, cu un mugur fumuriu în profunzime, parcă de la un foc invizibil ; marmorate cu negru, sau bălțate cu albastru — fără sfîrșit erau stranietatea și varietatea filoanelor pe care ani de zile le blestemase, pentru că din pricina lor acri întregi de teren nu cunoscuseră fierul plugului. Acum le dădea tîrcoale cu un ciocan de prospecțiune în mînă, plăcîndu-i să vadă fragmentele de rocă sărind în jurul lui ca niște ace de gheață sau bijuterii sfărîmate. Cînd spăla aceste bucăți, zărea de fiecare dată urme de aur. Prea mici însă — învățase de acum să măsoare bogăția unei probe.

A cerut de la oraș o hartă geologică și a prins-o în cuie de perete, în camera sa de lucru. A văzut-o și Maggie și s-a oprit s-o studieze, însă fără știrea lui Alec. Uite Africa, dar cu totul altfel decît o știa ea. În locul hașurilor verzi, maronii, albastre — culorile pămîntului și ale vegetației, ale frunzelor, solului, ierbii, apelor mișcătoare, apăreau aici culori țipătoare ce aminteau de nuanțele metalice ale rocilor. Verde argintiu pentru zăcămintele de cupru din Rhodesia de Nord, galbenul rece — aurul din Transvaal — dar nu numai Transvaalul. Nici nu visase vreodată că puteau fi atîtea exploatări miniere peste tot ; petele galbene împestrițau tot sudul continentului. Dar Maggie nu se simțea atrasă de aur ; instinctele sale sănătoase se răzvrăteau împotriva materiei ăsteia inutile. O interesau în schimb negrul regiunilor carbonifere — unele dintre cele mai bogate din lume, spunea Alec, și aproape neexploatate ; cenușiul șters al zăcămintelor de crom, adevărați munți neatinși ; verdele deschis și strălucitor al azbestului ; fierul și manganul — dar despre multe din aceste denumiri nici nu auzise vreodată, îi venea greu chiar să le pronunțe.

Cînd au sosit cărțile cerute de Alec, s-a apucat și ea să le răsfoiască plină de curiozitate, desprinzînd din ele nu atît cunoștințe, cît o imagine asupra minunatului viitor al acestui continent. „Poate că Alec ar fi trebuit să devină un om de știință, cugeta ea, și nu fermier ? Poate că această capacitate a lui de a se

lăsa furat de o pasiune (cum se și lăsase) i-ar fi adus faimă ?“ Căci în acești termeni se contura în mintea ei imaginea din fața ochilor : judeca bogatele posibilități ale Africii prin prisma fiului ei, care ar putea ajunge într-o bună zi să lucreze în industria cărbunelui sau a cuprului ; sau prin cea a lui Alec, bărbatul care „s-ar fi putut aranja în viață“, dacă ar fi primit o altă educație. Educația, asta era. Își îndreptă deci, fără șovăire, gîndurile spre fiul ei, n-o mai interesa nimic altceva în afara lui. Își concentră întreaga voință, mai mult rugă, asupra lui, ca și cînd forța ei teribilă ar fi putut să-l influențeze acolo la școală, în orașul atît de îndepărtat.

Cînd se întoarse acasă în vacanță, Paul descoperi că tatăl său folosea un cu totul alt vocabular. Se mai ocupa de fermă, dar numai cu jumătate din grija de altădată, pasiunea lui cea mare devenind între timp povestea asta cu prospecțiunea aurului. Luase cîțiva muncitori de la treburile cîmpului și-i pusese să sape șanțuri de-a lungul filonului de cuarț de pe coastă. Maggie nu făcea nici un comentariu, dar Paul o simțea că nu era deloc de acord cu ce se întîmpla. Băiatul se trezi la mijloc, între loialitatea datorată mamei sale și fascinația în fața acestei noi pasiuni : săpăturile au cîștigat. Cîteva zile în șir, Maggie abia de-l zări, tot timpul era cu tatăl lui, sau dincolo, la mina de pe creastă.

— Poate o să avem și noi o mină, îi spunea Paul, și adăuga disprețuitor : Da' nu ca pricăjenia aia de colo, ci una mare, cît Johannesburgul.

Auzindu-l, lui Maggie îi sări inima. „A sosit momentul să-l plămădesc“, se gîndi și-l duse în fața hărții colorate din camera de lucru, încercînd s-o facă să prindă viață în fața ochilor lui, așa cum se însuflețise în mintea ei, și spunîndu-i că lumea are nevoie de ingineri și experți ; dar el privea harta și o asculta indiferent.

— Copilul meu, zise Maggie, folosind vechiul ei alint de care aproape și uitase, ca și de celelalte expresii caracteristice vorbei ei scoțiene, e timpul să te hotărăști ce vrei. Trebuie să știi ce vrei să devii în viață.

O privi îmbufnat și-i spuse că, dacă aveau să găsească „o mină mare ca Johannesburgul", se va face miner.

— Ah, nu, protestă Maggie indignată. Asta-i doar chestie de noroc. Peste oricine poate da norocul ăsta. Însă un om deștept trebuie să învețe, să știe cît mai multe.

Ca să scape de dădăceală, băiatul consimți să se facă fermier și să cultive tutun.

— Nu, protestă Maggie din nou, surprinsă și ea de patima cu care vorbea.

În fond, de ce să nu se facă fermier ? Dar nu ăsta era visul ei. Să devină un fermier bogat ? Să-și cîștige miile, să deprindă jongleria internațională a banilor și să cumpere alte ferme, să aibă subordonați și să ajungă să stea și să conducă dintr-un birou, ca un adevărat om de afaceri ? Căci în treaba asta cu tutunul nu exista cale de mijloc, fermierii trudeau din greu, ore în șir, nopți întregi, pe cîmp, parcă sub amenințarea unui bici invizibil, și ori dădeau faliment, ori se îmbogățeau pe neașteptate, punînd pe alții să se spetească în locul lor... asta nu era viață, sau, cel puțin, nu pentru fiul ei.

— Ce-i rău să am bani ? întrebă dușmănos Paul.

— Nu înțelegi, încercă Maggie disperată să-i insufle și lui cîte ceva din temeinicia și onestitatea concepției ei despre viață ; norocos poate fi oricine, oricine poate să facă asta. Vin tineri din Anglia, cu ceva bani puși deoparte, și nu-i musai să fie ceva de capul lor, pot să fie chiar nătărăi, da' îi ajută vremea, prețurile sînt bune și se îmbogățesc — și ce-i cu asta ? Tu doar vrei să faci ceva în viață, mai bun decît atît, sau nu ?

Paul o pironi cu ochii săi negri și încăpățînați și o întrebă cu duritate :

— Atunci despre tata ce crezi ?

Femeia simți că se sufocă ; îl privi trăznită — nu cumva-i trecea prin minte să-și critice tatăl ? ! Ba chiar așa ! dar sub uitătura ei, își plecă ochii rușinat oarecum și se grăbi să-i răspundă :

— Bine, mă mai gîndesc, după care se făcu nevăzut.

O luă glonț spre zona săpăturilor, și o vreme păru să-și evite mama. Cît despre Alec, Maggie era con-

vinsă că se ţicnise de-a binelea. Toată ziua se repezea în casă cu bucăţi de rocă şi ieşea val-vîrtej, anunţînd bogăţii iminente, încît lui Paul nu i-au trebuit multe să devină la fel de înrăit ca şi el, petrecîndu-şi o parte din zi cu spartul bolovanilor şi urmărind cum spăla tatăl său pulberea. Curînd învăţă şi el să mînuiască şaitrocul. Maggie se uita la el cu cît zel se spetea lîngă rezervoarele din care apa curgea şiroaie pe pămîntul uscat, umplînd tot locul cu băltoace, în ciuda căldurii teribile. Cînd rezervoarele se goliră, Alec se văzu nevoit să dea ordine ca cisternele să facă un drum în plus. „Da, se gîndea Maggie cu amărăciune, atîţia ani am economisit apa ; şi acum, din pricina neghiobiei ăsteia, cisternele merg aproape zilnic după apă.“ Din aceeaşi pricină, Alec începu să discute eventualitatea săpării a încă unei fîntîni ; ceea ce o amărî şi mai mult pe Maggie, căci de atîta vreme îi tot cerea să sape o fîntînă chiar în spatele casei, dar pentru ruga ei niciodată nu fuseseră bani, şi nici timp. Acum, în schimb, lui Alec i se părea foarte justificată această trebuşoară.

Oamenii care trăiesc multă vreme în veld îşi formează un adevărat instinct în ceea ce priveşte locurile unde pot să dea de apă. Un locuitor vechi al meleagurilor ăstora adulmecă şi simte ca un cîine pămîntul, luînd seamă la scufundările terenului, orientarea filoanelor, poziţia unui muşuroi de furnici, după care decide : „Acesta-i locul.“ Se prea poate s-o nimerească, deşi de multe ori dă greş, fără îndoială.

Exact aşa a făcut şi Alec şi-a petrecut o dimineaţă întreagă adulmecînd şi cercînd hăţişul din spatele casei, de unde ţîşneau lespezile colnicului. Deci forţele subpămîntene aici izbucniseră, semn că existau fisuri prin care-şi putea croi drum apa ; deseori dădeai peste izvoare în preajma filoanelor şi a steiurilor. Mai erau muşuroaiele : galeriile lor se terminau, de cele mai multe ori, chiar şi la o sută de picioare adîncime, în albia unui rîu subteran. Şi într-un loc descopereai o anumită specie de copac, foarte promiţătoare. „Da, s-a hotărît Alec, acesta ar fi un loc bun pentru o fîntînă.“ A şi însemnat locul, a adus doi muncitori

de la fermă ca să înceapă săpăturile, cînd, din senin, își făcu apariția încă un vizitator din acela periculos ; un alt vagabond bătrîn, la fel de jegos și de bătut de vremuri ca și cel dinainte ; bîntuit și el de o nebunie, numai că de data asta chiar mai rea — ăsta o ținea una și bună că era un rabdomant și avea să-i găsească lui Alec Barnes fîntîna pentru suma de, nici mai mult nici mai puțin, o liră sterlină.

În noaptea aceea, pînă la spartul zorilor, Paul s-a lăsat prins în mrejele magiei. Nu l-au putut face să meargă la culcare. Bătrînul avea tolba plină cu povești de călătorii presărate cu primejdii ; își petrecuse tinerețile vînînd animale mari, apoi, cînd a devenit prea bătrîn pentru jocul ăsta, s-a făcut prospector ; și, mult mai tîrziu, șansa l-a făcut să descopere că, dacă rupea din copac o ramură bifurcată, aceasta căpăta în mîna lui puteri magice. „Șansa ! — iarăși șansa", gîndi Maggie, ascultîndu-l cu un aer de îndoială. Oamenii ăștia trăiau între o pleașcă și alta. A avut ghinionul să-și nimerească elefantul ținta, lăsîndu-l pe bătrîn infirm pe viață — și acum se mai zăreau, de la gleznă pînă la vintre, brazdele albe făcute de colții cei puternici. Norocul i l-a „scos în cale" pe bătrînul Thompson care, din întîmplare, „dăduse lovitura" cu diamante în Statul Maryland. A fost un ghinion că s-a îmbolnăvit de malarie și apoi de febra neagră, încît n-a mai putut dormi noaptea în brusă. Din norocire, și-a încercat șansa cu nuiaua și uite-l acum, mergînd de la o fermă la alta, bine primit în fiecare casă și avîndu-și somnul de noapte asigurat, la adăpostul unei plase contra țînțarilor... Halal exemplu pentru Paul !

Băiatul stătea cuminte lîngă ea, sorbind fiecare cuvîntel. Ochii negri clipeau rar, urmărindu-l atenți pe bătrîn ; avea chiar un aer de împotrivire. Nu era de acord cu lăudăroșenia lui, nici cu insistența cu care găsea explicații științifice nuielușei vrăjite, sau cu pălăvrăgeala despre fîntîni și rîuri la care se referea mai degrabă ca la niște bîzdîgănii subterane cărora, cică, le lua urma și le prindea. Paul însă urmărea altceva, acel ceva ce l-a ținut și pe tatăl său nemișcat și atent, numai ochi și urechi, întreaga noapte, cu privirile ațintite asupra bătrînului. Acel *altceva* — ce

bine-l știa Maggie ! Cît de puțină încredere avea în el, și cît suferea pentru Paul, a cărui inimă bătea acum să-i spargă pieptul (îi auzea pulsația cu claritate) în ritmul acelui *altceva* atît de primejdios. Nu elefanții, leii, salvările de ultimă clipă ; nici aurul, sau rîurile subterane ; nici unul din aceste lucruri luate ca atare, și cu atît mai puțin năzuința de a ajunge la ele. Era vorba de o aptitudine în viață, mascată și imposibil de exprimat în cuvinte, pe care ea, încercînd totuși s-o definească în termeni cît mai exacți și familiari, o concedie în cele din urmă cu o formulă iritată și deloc încurajatoare : „Să cîștigi totul fără să dai nimic în schimb". Asta își doreau ei, își zise ea cu tristețe ; și cînd îl duse la culcare pe Paul și-l sărută, îi spuse cu vocea ei înțeleaptă :

— N-ai de ce să fii mîndru cînd obții ceva pe gratis. Văzînd că n-o înțelege, îl mai sărută o dată și plecă.

A doua zi dimineața, cînd s-au dus cu toții la locul cu pricina, Maggie rămase mai la o parte, punîndu-și șorțul pe cap ca să se ferească de razele nemiloase, și încrucișîndu-și brațele pe piept în acea atitudine antică a femeii răbdătoare și ironice ; clătină din cap cînd rabdomantul îi oferi nuielușa îndemnînd-o să încerce și ea. În schimb Paul nu refuză : se înfipse bine în țărînă cu picioarele depărtate, lipind coatele de corp, așa cum i s-a spus să facă, și apucă nuielușa între degetul mare și podul palmei din locul unde începea bifurcația. Nuielușa se dădu peste cap în mîna lui, făcîndu-l să țipe bucuros : „Sînt rabdomant, sînt rabdomant", bătrînul confirmînd că are într-adevăr acest har.

Alec arătă locul, bătrînul se fîțîi în jurul lui cu nuielușa și, într-un tîrziu, încuviință săparea puțului — nuiaua se răsturna infailibil exact în acel loc. Alec îi plăti douăzeci de șilingi și omul plecă mai departe, spre altă fermă.

— Într-o țară ca asta, zise Maggie resemnată, unde fiecăruia îi arde gura după apă, un om care ar putea arăta precis unde se găsește apa, ar deveni milionar. Și uită-te la ăsta, cu haina numai petice și bocancii scîlciați.

Știa că vorbește degeaba după uitătura celor două perechi de ochi negri care o fixau neîncrezători, de parcă ar fi vrut să spună : „Ei bine, femeie, și ce-are a face aspectul bocancilor cu treaba asta ?“

Tîrziu seara își văzu soțul furișîndu-se cu o nuia în mînă pe potecă spre colnic, și cînd s-a întors după cîtăva vreme, deslușì pe chipul lui o tulburare din care înțelese că și el „avea acel har“.

În timpul trimestrului ce a urmat, Maggie primi o scrisoare de la directorul școlii, prin care era anunțată că Paul nu avea aptitudini pentru învățămînt și nici nu-l considerau în mod special pregătit pentru susținerea examenelor. Dacă își dădea silința, putea totuși cîștiga o bursă ca să urmeze învățămîntul universitar... Și așa mai departe. Era o scrisoare plină de tact, a cărei adevărată semnificație Maggie preferă să nu o cerceteze, căci ar fi fost mult prea dureroasă pentru mîndria ei de mamă. Sensul imediat era limpede : Paul avea să-i coste o grămadă de bani. În răspunsul ei, ceru să i se acorde fiului lecții suplimentare, după care se duse să discute cu Alec. El primi noutățile destul de iritat, căci gîndul îi stătea la fîntîna ce se adîncea puțin cîte puțin. Își petrecea tot timpul supraveghind săpăturile. De ce Dumnezeu ? Săpatul fîntînilor era doar un lucru atît de obișnuit. Puneai cîțiva oameni la treabă și dacă nu dădeau de apă pînă la o anumită adîncime, îi scoteai din groapă și încercai în altă parte. Nu era nevoie să-i păzești ca o cloșcă. Așa gîndea Maggie, urmărindu-și din priviri soțul care se învîrtea în jurul găurii cu un aer contemplativ și cu nuiușa în mînă. La o adîncime de treizeci de picioare dădură de apă. Izvorul nu era prea bogat, era chiar posibil să sece în sezonul uscat, dar Alec era încîntat.

— Dacă nu venea zăpăcitul ăla bătrîn, tot aici săpai fîntîna, fără aiureala aia cu bagheta magică, preciză Maggie cu arțag.

Alec molfăi două-trei cuvinte și plecă la mina de pe coastă, luînd și nuiușa cu el. Indulgent, minerul îi dădu voie să-și verifice harul și nuiușa pe teritoriul minei. Alec alese un loc anume și cînd veni acasă, își anunță nevasta că va cîștiga o guinee dacă se va dovedi că acolo este apă.

— Bine, omule, făcu Maggie uimită, cu asta ai de gînd să-ţi întreţii familia ! ?

Îl întrebă din nou ce are de gînd cu banii pentru meditaţiile lui Paul, la care Alec o luă la rost :

— Ce ai cu băiatul, se descurcă foarte bine.

Dar ea insistă, aşa că el se văzu nevoit să cedeze ; deşi părea să-i repugne această hotărîre sălbatecă a ei de a scoate din băiat ceva cu totul deosebit. Însă cînd să treacă la acţiune, pas de găseşte banii trebuincioşi, căci în bancă nu era nici un sfanţ. Tot Maggie fu cea care se puse pe treabă, vînzînd ouă şi găini la magazinul de la staţie ca să cîştige cele cîteva lire necesare completării sumei. Din acel moment strîngea fiece bănuţ, îndesîndu-l într-un sertar, deşi nu banii pe ouă şi găini aveau să-l ţină pe Paul la universitate.

Într-o zi îi spuse lui Alec :

— Salariile băieţilor de la săpături ar ajunge pentru taxele şcolare.

Nevrînd să devină cicălitoare, se abţinu să mărturisească ce-i stătea pe suflet : Şi dacă ţi-ai bate puţin capul, ar fi şi mai mulţi bani la sfîrşitul sezonului. Dar Alec îi auzi gîndul şi-i răspunse cu o privire îndurerată şi o tăcere îndărătnică. Mai tîrziu însă, catadicsi să-i zică :

— Dacă am să găsesc alt Rand aici, băiatul o să poată merge şi la Oxford, dacă tu aşa vrei. Nu era nici o urmă de glumă în spusa lui, vorbise foarte serios.

Cît a durat săpatul fîntînii de la mină, a stat acolo tot timpul. Au dat de apă, iar el îşi primi onorariul — o guinee — pe care o puse grijuliu laolaltă cu banii pentru salarii. Ceea ce nu ştia Maggie era că în tot acest timp el a dat tîrcoale puţului cu vergeaua în mînă — se ştia cu exactitate cum erau dispuse filoanele şi cît aur conţineau.

— Noroc cu mina, că am unde-ncerca, mărturisi el gînditor. Necazul în treaba asta e că n-ai cum să verifici teoriile.

Maggie nu pricepu din primul moment ce vroia să zică, ea se gîndea la apă, drept care şi începu :

— Dar fîntîna de acolo e ca asta de... Se opri, expresia feţei i se schimbă şi o bănuială plină de revoltă puse stăpînire pe ea. Dar, Alec, izbucni indignată ; el însă îi întoarse spatele, refuzîndu-i cîrcoteala

și îndoiala. Alec, ascultă, insistă ea furioasă, doar nu te gîndești să...

— Rabdomanții există de secole, îi aruncă el cu simplitate, de ce n-ar fi și rabdomanți pentru aur?

Maggie înțelese că pentru el totul era foarte limpede, ca un crez religios, că nici o vorbă de-a ei n-avea să-l readucă la dreapta judecată. Rămase tăcută, simțind în aceeași clipă cum ultimele rămășițe de încredere ce-o mai avea în el se destrămau ca fumul; o umplu amărăciunea femeii care în afara bărbatului și a copiilor n-are o viață a ei și deodată își vede întreaga existență năruindu-se. Nu-i păsa de ea; Paul era problema — el avea să plătească pentru această scrînteală. Iar ea trebuia s-o accepte ca atare; se căsătorise cu Alec și cu asta, basta; nu putea concepe să-l părăsească; pentru o femeie de modă veche cum era ea, divorțul nu încăpea în discuție. Nu putea face nimic; n-ai cum să te certi cu un posedat, și Alec era posedat. Dar această acceptare, ca o ridicare din umeri, ascundea un tîlc mai profund — simțea pe undeva că această latură vizionară a caracterului lui Alec — deși ridicolă — era un rău necesar, căruia orice om cu simț practic trebuia, la un moment dat, să-i plătească tribut. Din acea zi, Alec descoperi în Maggie un auditor binevoitor, chiar dacă ironic; uneori se interesa chiar ea de „experiențele" lui. În fond, de ce nu? se trezea cugetînd; la urma urmelor, poate că descoperă într-adevăr ceva nou. Dar se dezmeticea repede, indignată: nu lipsea mult să se molipsească și ea de nebunia asta. În sinea ei începu să coboare ștacheta pretențiilor pe care le avea pentru Paul.

Întors în vacanță, băiatul găsi din nou atmosfera schimbată. Lui Alec îi pierise tot cheful; perioada de miere ce-a urmat descoperirii trecuse; acum avea un aer preocupat și înverșunat. Vergeaua magică devenise un organ suplimentar — nu o lăsa nici o clipă din mînă. O făcuse din sîrmă de fier, căci aflase el de o teorie conform căreia fierul ar fi atras de aur; era greu de priceput teoria asta, ca și toate celelalte. Maică-sa nu scotea un cuvînt; tare ar fi vrut Paul să poată ignora semnificația profundă a acestei tăceri, să fie astfel liber să se împartă între cei doi părinți fără nici un sentiment de vinovăție față de vreunul

din ei. Așa însă, era foarte tulburat. Pentru prima oară o privea pe Maggie cu ochi de adolescent, critici, despărțind figura din fața lui de imaginea mamei pe care o vedea mai degrabă cu ochii sufletului. Femeia aceasta era obosită, căruntă, ofilită. O urmărea seara cînd stătea lîngă lampă în camera aceea sărăcăcioasă și cîrpea ciorapii, cum se încrunta, chinuindu-se să vîre ața în ac ; și cum ciorapul sau bluza rămîneau uitate, uneori și cîte o jumătate de oră, în timp ce ea se pierdea în vreun vis de-al ei ce-o ținea nemișcată, cu un aer trist și apăsat pe chip, frecînd cu palmele brațele fotoliului într-un gest inconștient, stăruitor și nervos. Nu-i ușor să fii băiat, să crești și să-ți vezi mama ca pe o femeie în vîrstă ; dar faza asta n-a ținut mai mult de cîteva zile, pînă-l cuprinse și pe el patetismul și sfîrșeala ei, și, odată cu ele, o mînie posacă împotriva tatălui. Deși împlinise abia 13 ani, era bărbat în toată firea ; cercetîndu-și cu atenție tatăl, simți cum îl urăște pentru că o omorîse pe vesela și glumeața Maggie. Casa arăta ca vai de lume, hainele — curate, nu-i vorbă dar roase de atîta purtat, ferma lăsată în paragină. Își petrecu toată vacanța pe cîmp cu muncitorii, încercînd să descopere ce-ar fi de făcut pentru a îndrepta cît de cît lucrurile. Pe Maggie o înduioșa blîndețea protectoare a fiului ei, dar o și înspăimînta, neștiind cum să-l ajute. Venea la ea și-o întreba :

— Mamă, în mijlocul cîmpului ăluia e un șanț, ce să-i spun vătafului să facă ? Sau : Ar trebui să plantăm niște copaci, mai că n-a mai rămas o bucată de lemn p-aici, ăla a tăiat totul.

Vorbea de tatăl său cu dușmănie, spunîndu-i „ăla" ; așa au trecut săptămînile vacanței, și Maggie îl sfătuia de fiecare dată să nu-și facă atîtea griji, era prea tînăr pentru asta. Se temea îngrozitor pentru el să nu se lase absorbit de blestemata asta de fermă și să nu mai poată scăpa din mrejele ei. De la școală, băiatul îi scria scrisori disperate, pline de rugăminți : „Te implor, *fă-l* să repare gardul înainte de-a începe ploile, te rog, mamă, nu fi blîndă și înțelegătoare cu el". Dar mai mult ca sigur Alec s-ar fi enervat de flecuștețe ca astea ; așa că Maggie îl ruga la rîndul ei : „Ai răbdare, Paul. Termină-ți întîi studiile, apoi o să ai destul timp pentru fermă".

Examenul de bursă l-a trecut cu greu, numai cu trei sutimi peste limită, și Maggie se văzu nevoită să discute foarte serios cu el. Băiatul păru că o ascultă sau poate că a și încercat să o facă ; dar în cele din urmă o întrerupse nervos :

— Ah, mamă, ce rost are să-mi pierd timpul cu franceza și latina și literatura engleză ? Zău că n-are nici o noimă în țara asta, nu se poate să nu înțelegi atîta lucru.

Maggie n-a avut cum să răspundă acestor argumente de bun simț, formulate pe un ton agasat, drept care se hotărî să-i scrie tot ce avea de spus într-o scrisoare lungă și autoritară, cînd avea să se întoarcă la școală. Era înduioșătoare în credința ei că școala avea puterea să schimbe concepțiile tinerilor, arătîndu-le ce e bine, sau făcîndu-i să renunțe la ce e rău. Spera ca, odată prins de învățătură, băiatul să fie provocat să se gîndească serios la viitorul său, deoarece bursa n-avea să țină decît doi ani.

Pînă una alta, Paul încercă să obțină sfaturi legate de fermă de la tatăl său — Maggie ori nu putea să-l ajute, ori nu vroia. Dar toate avertismentele fiului — trebuiau săpate canale de drenaj, trebuiau plantați copaci — aproape că nici nu ajunseră la urechea lui Alec ; drept care, cuprins de o cumplită dezamăgire, Paul o porni spre mină : simțea nevoia unui tată, vroia să și-l caute. Minerului îi plăcea de băiat ; îl răsfăța cu dulciuri, îl ținea la curent cu stadiul lucrărilor și-i îngăduia să coboare cu liftul metalic în puț, în adîncul căruia pămîntul puturos răspîndea o miasmă acră. Odată chiar făcu o tură prin galeriile subterane unde trudeau minerii, fără altă îmbrăcăminte pe ei decît brîiele lor cenușii, îmbibate de sudoarea trupurilor și de apa ce picura din tavan. Bufniturile înfundate ale tîrnăcoapelor răsunau în galerii precum marșul unei întregi armate, răspunzînd bătăii pivelor de la suprafață ; iar lămpile pe care le aveau legate de frunte îi făceau să semene cu o specie ciudată de ciclopi ce-și caută prudenți drumul prin tunelurile scufundate pe jumătate în beznă. Seara rămînea să vadă cum coboară muncitorii din cușca ce-i scotea la lumină, murdari și transpirați, cu lămpile stinse, clipind orbiți de strălucirea ultimelor raze ale soarelui. Apoi stăteau

cu toții în jurul puțului, în așteptarea detunăturii. În ultimul moment, cușca scîrțîia din toate încheieturile din pricina grabei cu care scuipa afară pe ultimii doi care aprinseseră fitilul ; și aproape imediat se auzea un urlet înfundat din adîncuri, făcînd să vibreze pămîntul sub picioarele lor, și fețele și trupurile tuturor se relaxau. Căscau, se întindeau, plecau în grupuri să-și ia masa de seară. Paul se apleca peste gura puțului, să-și simtă fața bătută de suflul cu miros înțepător al exploziei ; apoi se ducea să mănînce cu James, minerul. Locuia într-o căsuță, împreună cu o băștinașă care-i gătea. Era un lucru neobișnuit ca o femeie să se ocupe de toate treburile gospodăriei, încît Paul era de-a dreptul fascinat de femeia asta plinuță care zîmbea tot timpul, îi dădea biscuiți și-i spunea „Dragule". Curată obrăznicie ca un cafru, cu atît mai mult o femeie cafru să-i spună „dragule" ; lucru pe care Paul nici nu se gîndi să-l mărturisească mamei, tare nervoasă și dojenitoare în ultima vreme — ar fi fost în stare să-i interzică să mai vină la James.

Se întîmpla adeseori ca Alec să-și facă apariția din josul coastei dinspre șanțurile săpate acolo, apropiindu-se grăbit printre tufișuri cu vergeaua magică în mînă. Cînd își zărea băiatul, spunea doar atît : „Deci aici mi-erai, fiule", și pe loc uita de el. Dădea din cap spre James, îl întreba : „Te deranjează ?" și, fără să aștepte răspuns, începea să se preumble în sus și-n jos în jurul puțului cu vergeaua lui. Uneori era mulțumit de ce descoperea și murmura : „Îmi pare că sînt pe calea cea bună". Sau rămînea nemișcat în soare, cu pălăria veche lăsată pe ceafă și ochii înnegurați de gînduri. „Contradictoriu", făcea el. „Nu-i dau nicidecum de capăt". Apoi arunca un „Mulțumesc !" scurt, dădea din cap către cei doi, ca și cînd ar fi fost niște străini, și o lua înapoi, la fel de repede și de hotărît, spre șanțurile de încercare. James se uita în urma lui cu o expresie neutră pe chip ; Paul îi evita privirile. Știa că James îl considera pe tatăl lui ridicol și nu vroia să arate că știe acest lucru. Rămînea cu privirile pierdute în hățiș, rozînd la un fir de iarbă, sau și le îndrepta spre pămînt, în colbul căruia închipuia tot felul de desene cu vîrful bocancului, iar obrajii lui împurpurați vădeau nefericirea. Ghicindu-i stînje-

neala, James îi spunea cu blîndeţe : „Tatăl tău o să reuşească".

— Crezi că ar putea fi aur acolo ? îl întreba Paul, dornic să i se confirme, nu existenţa aurului, ci judecata sănătoasă a tatălui său.

— De ce nu ? Mina asta tot aici e, nu-i aşa ? Şi mai sînt cîteva mine mici prin preajmă.

— Cum ai dat de filonul ăsta ?

— Baftă. S-a întîmplat să fugăresc un porc sălbatec. Animalul a dispărut nu ştiu pe unde, iar eu m-am oprit să fumez o ţigară şi mi-am sprijinit puşca de un bolovan. Cînd s-o iau, mi-au căzut ochii pe stînculiţa aia — părea ceva de capul ei şi cînd am spălat-o, s-a dovedit bună ; am săpat un şanţ-două, filonul cobora bine în jos, şi — iată-mă-s.

Dar Paul tot la taică-său se gîndea. Privirile lui trecuseră de copaci şi de gardul de sîrmă ghimpată şi se opriseră taman la şanţuri.

— Tata spune că dacă se dovedeşte că are dreptate, o să devineze mine pentru oricine, peste tot în lume, nu numai aur, ci şi cărbune şi diamante — şi orice !, nu se lăsă Paul, aruncînd minerului o uitătură mîndră şi sfidătoare.

— Aşa e, fiule, spuse James cu înţelegere. Taică-tu are dreptate, adăugă el ca să-l liniştească pe băiat, şi Paul îi fu recunoscător pentru aceste cuvinte.

Venea la James imediat după dejun, întorcîndu-se acasă abia după apusul soarelui. Maggie nu ştia ce să-i spună. Nu putea să-l condamne pentru că îşi mărturisise necazurile unui om care avea timp de pierdut cu el. Nu era vina lui că-l avea pe Alec ca tată — gîndul acesta o făcea să se simtă neloială faţă de bărbatul ei.

Într-o seară se duse şi ea să vadă şanţurile lui Alec. Filonul era dispus în diagonală faţă de panta coastei, pe o lungime de aproape o milă, ieşind în afară ca o terasă căzută într-o rînă şi nefinisată. Şanţurile erau săpate de-a latul ei, iar din loc în loc stînca fusese aruncată în aer cu încărcături de nitroglicerină.

Maggie era uimită de amploarea lucrărilor. Cam doisprezece muncitori trudeau acolo şi de peste tot răsunau loviturile tîrnăcoapelor în pămîntul pietros. Din şanţurile mai puţin adînci se zăreau umerii şi capetele cîtorva dintre ei, dar ceilalţi dispăruseră în

pămînt. Contempla, obosită și tristă, toată această trudă și în gîndul ei socotea cît trebuia să coste, pe lîngă banii pentru nitroglicerină, fitile, tîrnăcoape. Alec bîntuia tufișurile cu sîrma lui. Acum o mînuia altfel. La început o ținuse cu mare grijă, cu coatele lipite de trup, și pășise prudent, de parcă s-ar fi temut să nu tulbure magnetismul. Acum mergea cu pași mari și grăbiți, cu cămașa fluturînd în urma lui, iar sîrma îi atîrna între degete. Se mișca în zig-zag, cîte douăzeci de pași într-o parte, douăzeci în cealaltă, și Maggie își dădu seama că urmărea dispoziția unui filon, căci în centrul fiecărui segment străbătut, sîrma se întorcea prompt cu vîrful în jos. Fără să vrea, se gîndi că în toată povestea asta era ceva forțat.

— Lasă-mă și pe mine să încerc, îl rugă, luînd pentru prima oară în mînă vergeaua magică.

— Mergi pe aici, îi ordonă bărbatul, încordîndu-se din pricina concentrării, și ea i se supuse. E adevărat că sîrma părea să-i smucească și să-i forțeze mîinile ; dar cînd încercă a doua oară, avu impresia că dacă trăgea de cele două capete într-o parte și-n alta, tensiunea făcea ca vîrful vergelei să zvîcnească în jos, în timp ce dacă o ținea neîntinsă, sîrma rămînea nemișcată. Putea fi oare totul atît de simplu ? Oare Alec mișca sîrma după cum vroia el ?

— Poate că n-ai energia electrică necesară.

— Așa zic și eu, acceptă ea sec ; dar sesizînd bosumflarea lui copilărească la răceala din vocea ei, întrebă în pripă, încercînd să pară interesată : Cauți apă, sau vreun filon ?

— Filon. Ochii lui se înseninară patetic în fața acestei manifestări de interes și începu să-i explice : Am descoperit că în cazul apei, n-are importanță ce e, nuia sau vergea de fier, dar dacă neutralizezi curentul cu o nucă de fier la un capăt, înseamnă că acolo jos este un mineral, dar nu știu dacă aur sau altceva.

Maggie digeră explicația cu oarecare dificultate, apoi zise :

— Spui vergea de fier, dar ăsta se numește fier galvanizat, asta-i denumirea, și poate fi făcut din orice, oțel, aluminiu — sau orice.

Tăcu brusc, epuizîndu-și lista de metale cunoscute.

Cuvintele ei îl neliniștiră. Era limpede că această idee, în fond banală, nu-i trecuse prin cap.

— N-are importanță, zise el grăbit, principalul e că ține. Mi-am confirmat-o la filoanele de la mină.

Căzuse totuși pe gînduri, și Maggie își spuse, cu ironie, că îi sugerase o nouă teorie, pornind, probabil, de la cuvîntul *galvanizat*.

— De unde știi că acolo n-a reacționat la apă? Mina a avut întotdeauna probleme cu apa, se zice că ar exista un rîu subteran, paralel cu filonul principal.

Dar acest aspect era mult prea evident ca să nu fie insultătoare menționarea lui, drept care Alec izbucni indignat:

— Atîta minte am și eu, crede-mă. Chestia asta am verificat-o de mult. Luă sîrma, fixă o nucă de fier la fiecare capăt al bifurcației și prinse strîns capetele în mîini. Uite așa, zise el. Fierul neutralizează, vezi?

Ea dădu din cap, el îndepărtă nucile de fier și apoi îl văzu scoțînd din buzunar inelul cu sigiliu și legîndu-l de sîrmă.

— Ce faci? exclamă Maggie cu o foarte ciudată senzație de disperare.

Inelul acela ea i-l dăduse, cînd se căsătoriseră. Ca să i-l cumpere își cheltuise banii pe care-i economisise lucrînd, pe cînd era încă fată, în magazinul părinților, și pentru ea fusese un sacrificiu imens atunci. Chiar și acum, de altfel. Și uite cum îl folosea ca un accesoriu, fără să se gîndească o clipă măcar la ce-ar putea simți femeia de lîngă el. Terminînd demonstrația, Alec băgă inelul împreună cu nucile de fier la loc în buzunarul cămășii de lucru.

— Ai să-l pierzi, îi atrase atenția îngrijorată, dar el n-o auzi.

— Dacă fierul neutralizează apa, efect pe care l-am demonstrat, reluă el îngîndurat, atunci inelul de aur ar trebui să neutralizeze aurul.

Era greu de deslușit logica acestei concluzii, deși Maggie n-avea nici o îndoială că fusese formulată extrem de logic. Se lăsă condusă de-a lungul marelui filon, ascultîndu-i vorba molcomă și meditativă. Se simțea cuprinsă de o tristețe zadarnică — ce rost avea să fie atît de tristă? Nu credea în stările emoționale care n-aveau un oarecare rost.

După un timp, Alec începu din nou să se avînte înainte și înapoi pe un petec de pămînt de importanță vitală și atît se agită pînă scăpă inelul în iarba înaltă ; noroc cu Maggie care îl ajută să-l găsească.

— De fapt, cugetă el cu glas tare, cred că am să renunț la săpăturile astea și am să mă apuc de un puț ca lumea. Nu aici. I-am dat destule șanse ăstuia de aici. Am să încerc în altă parte.

La apusul soarelui, ea se apropie de unul din șanțurile adînci și privi înăuntru. Semăna cu un mormînt. Gura era îngustă, o despicătură între ierburile înalte și răzlețe încadrată de două grămezi de rocă sfărîmată ; razele trandafirii aruncau reflexe roșietice pe firele de iarbă și scăpărau în pietriș. Copacii erau incandescenți, iar cerul inundat de culori. Peretele șanțului dezvăluia straturi de pămînt și piatră. Întîi, cîteva picioare de sol ruginiu, îndesat, tare, împînzit de rădăcini ; apoi o felie de materie rozie, presărată cu pietricele rotunde, albe ; urma un strat îngust, alb, uniform, ce amintea de umplutura unui tort ; iar la urmă, scufundîndu-se pînă în adînc, marna cenușie care se spulbera ca un troian de zăpadă la atingerea tîrnăcopului. Nici urmă de filon pe fundul gropii ; alăturîndu-i-se, Alec se încruntă — ar fi trebuit să fie un filon acolo, așa spunea privirea lui întunecată, dar șanțul ăsta, în loc să-i confirme teoria, îl îngrijora din cale afară.

Cîteva zile mai tîrziu, își anunță nevasta că retrage muncitorii de la săpăturile acelea și-i mută în alt loc. Ea nu se osteni să-l întrebe unde anume ; dar în scurtă vreme zări mare agitație în mijlocul unui ditamai lanul de porumb. Da, chiar acolo hotărîse să înceapă săpatul puțului, tocmai el, care făcea înainte atîta tărăboi dacă se nimerea în brazdă vreo pietricică, oricît de mică, ce ar fi putut știrbi fierul plugului.

Afacerea începea să devină prea costisitoare. De două ori pe lună sosea de la stație o căruță plină cu lăzi de exploziv ; iar de la magazin se comandau cutii cu felinare pentru mină, în loc de cele trebuincioase gospodăriei. Cît despre spălare, așteptau la rînd douăzeci sau chiar mai multe mostre, în loc de cele cîteva dinainte, iar Alec trudea lîngă cisterne aproape toată dimineața. Era foarte mulțumit de puț ; era aproape

sigur că se află în pragul succesului. Găsea întotdeauna cîteva grăunțe de aur în șaitroc și într-o zi chiar o dîră lungă, ceea ce, în opinia lui, însemna că munca merita tot efortul. Trimise o mostră la Departamentul Minelor pentru testare și primi răspuns pozitiv. Dar alarma se dovedi falsă, căci nu se mai ivi nimica nou, așa că puțul fu curînd abandonat. Muncitorii încropiră o îngrăditură de sîrmă ghimpată în jurul gropii, nu care cumva să-și frîngă vitele gîtul pe-acolo ; plugurile ocoleau zona ; în mijlocul cîmpului odată curat ca-n palmă, se înălța acum un desiș de ierburi și tufișuri la a cărui vedere, cînd veni acasă în vacanță, Paul își sări din pepeni. Dar la toate mustrările lui, Alec răspunse că ceea ce făcuse era pe deplin justificat, deoarece învățase multe lucruri de la acest puț, ori știința trebuie plătită, nu-i așa ? Acestea erau cuvintele lui, întocmai, rostite cu multă seriozitate, cum îi stă bine unui savant. Maggie însă aminti că puțul costase pe puțin o sută de lire, numai săpatul, și-și mărturisi speranța că noile lui cunoștințe în domeniu făceau banii. Era pentru prima oară cînd atingea acest subiect și încă pe un asemenea ton ; își dădu seama că prinsese curaj numai pentru că era acolo Paul și-l știa de partea ei. De fiecare dată se întîmpla la fel. Revenirea băiatului în sînul familiei, în loc s-o liniștească, îi dădea un sentiment extrem de neplăcut, ca și cînd simpla lui prezență o îndemna să fie neloială față de Alec. Devenea fără voia ei cicălitoare și mereu pusă pe observații, ca, după plecarea lui Paul, să revină la starea ei de acceptare tăcută, fatalistă. Nu mult după acel comentariu crud, Alec pierdu definitiv inelul cu sigiliu ; și pentru că în cercetările sale avea absolută nevoie de un inel de aur, ceru verigheta nevesti-sii. Maggie nu și-o scosese de pe deget din ziua cununiei, dar acum i-o dădu fără un cuvînt. Din punctul ei de vedere, acea clipă însemna divorțul lor spiritual ; dar orice divorț implică două persoane — atunci ce divorț mai e și ăsta în care partenerul nici nu bagă de seamă ce se petrece ?

Bineînțeles că a pierdut verigheta, dar nu mai avea importanță, pentru că el își amendase teoria și inelele de aur aparțineau trecutului. Vergeaua pe care o folosea acum era făcută dintr-o sîrmă de cupru curat,

înfășurată în fîșii de azbest. Nici Maggie, nici Paul nu cerură vreo explicație : oricum n-ar fi priceput termenii pe care-i folosea în zecile de pagini cu note detaliate aflate pe biroul său, sau cei ce se găseau în cărțile despre cîmpuri și curenți magnetici, ori despre simpatia metalelor ; sistemul său de gîndire devenise cel mai fantastic amalgam de alchimie, magie, și ultimele teorii științifice. Camera de lucru, care ani de zile nu conținuse altceva decît un seif pentru bani și un raft cu reviste de agricultură, era acum burdușită cu grămezi de pietre, creuzete, mojare, pereții erau acoperiți de hărți și diagrame, iar de cuie atîrnau o sumedenie de vergele magice făcute din cele mai felurite metale. Alături de harta geologică abia editată și deja primită de la Departamentul Guvernamental, se afla una străveche, imaginată de un explorator din secolul al XVII-lea care o împodobise pe margini cu spirale sprijinite pe niște creaturi asemănătoare cu mamuții ; denumirile teritoriilor menționate acolo erau și ele fabuloase : El Dorado, Golconda, Tărîmul Reginei Sheba. Pe unde mai încăpeau în cameră, fuseseră fixate în dibluri rafturi cu retorte, eprubete, substanțe chimice, iar într-un colț zăcea cuminte un craniu de bivol pe care-l legase într-o vreme de vergeaua lui și bîntuise cu el, cîteva luni bune, pe pămîntul fermei ca să verifice o teorie conform căreia substanța osoasă avea afinități cu posibile zăcăminte subterane de calcar. Cărțile erau și ele variate, de la recentele publicații oficiale pînă la broșuri excentrice intitulate, spre exemplu : *Metalurgia și Zodiacul*, sau *Zăcăminte aurifere pe Venus*.

În această cameră, și nu în altă parte, îi puse Maggie sub nas o scrisoare de la directorul școlii. Banii de bursă se isprăviseră. Doreau ca băiatul să dea examene pentru altă bursă care să-l țină în continuare în universitate ? În acest caz, trebuia să-și schimbe atitudinea căci, deși nu putea fi calificat drept prost, „nu dovedește nici o înclinație reală pentru studiu serios“. Dacă nu acestea le erau intențiile, „nu era nici o urgență în revizuirea stării lucrurilor“, drept care atașau o listă cu numele cîtorva patroni cu care, dacă vroia, doamna Barnes putea intra în legătură. Pe scurt, directorul îl considera pe Paul greu de cap.

Maggie era furioasă la culme. Fiul ei să devină un simplu funcţionar ! Pe un ton peremptoriu îşi informă soţul că trebuia neapărat să găsească bani pentru ca Paul să poată urma facultatea. Alec tocmai era prins cu executarea unei schiţe foarte amănunţite a noului său puţ ; auzindu-i vocea imperioasă, ridică spre ea un chip preocupat şi o întrebă doar atît :

— Ce-l tot corcoleşti ? Dacă ar fi ceva de capul lui, ar munci.

Cuvintele lui fură cu atît mai dureroase cu cît exprimau propria ei convingere ; dar se trezi gîndind că vinovat era numai englezul de Alec, el îi molipsise fiul de lene. Îşi stăpîni gîndul, iar bărbatului îi spuse că trebuiau să găsească banii, chiar dacă pentru asta era nevoit să-şi reducă experimentele. O privi uluit şi mînios. Maggie înţelese că mînia era provocată de falsa ei scară valorică. În gîndul lui îşi spunea : „Cît valorează viitorul unui copil, (chiar dacă din întîmplare este al meu, un simplu accident biologic la urma urmei) comparativ cu o descoperire ce ar putea schimba viitorul lumii ?“ Dar se păstră în acea tăcere absolut necesară atunci cînd ai de-a face cu persoane mărginite, ca nevastă-sa. Ea însă nu se dădu bătută. Încercă să-l convingă prin tot felul de argumente, izbucni chiar în lacrimi, şi atîta îl bătu la cap pînă cînd tăcerea lui explodă într-un strigăt violent :

— Ah, la naiba, fă cum vrei !

Asta-şi zicea şi Maggie în sinea ei că ar fi trebuit să facă încă de la început, „pentru binele lui“. Dar nu după multă vreme regretă că-i vorbise. Alec bătea ferma fără astîmpăr, oprindu-şi privirile îngrijorate pe lucrurile ignorate de atîta vreme — solul erodat, gardurile căzute, şanţurile astupate ; vorbele ei îl scoseseră din acel refugiu interior unde totul era limpede şi avea sens, aşternîndu-i pe chip un nor de spaimă — copil bîntuit de coşmaruri. Suferea cumplit văzîndu-l aşa ; dar reuşi, cel puţin un timp, să îşi ţină firea, scrise o scrisoare directorului în care declara, cu demnitate, că nu trebuiau să-şi facă probleme din pricina bursei, aveau să plătească ei banii. Lui Paul îi trimise o scrisoare cicălitoare, spunîndu-i că lenea lui îl băga în boală pe taică-su şi măcar atît să facă, „după tot

ce-a făcut taică-su pentru el", să-şi treacă ultimele examene cu bine.

Scrisoarea îl zgudui pe Paul, dar nu în sensul sperat de ea. Ştia prea bine că pentru tatăl lui n-avea nici o importanţă dacă-şi lua examenul sau nu. Lipsa de onestitate a mamei îl făcu s-o urască ; se întoarse acasă pus pe harţă şi, cu un aer sfidător, o anunţă că n-are de gînd să urmeze universitatea. Era un gest de trădare ce-o scoase pe Maggie din minţi. În ultima vreme, din pricina unei perioade mai grele din viaţa ei de femeie, era îngrozitor de irascibilă şi mereu gata de gîlceavă, încît Paul mai să n-o recunoască. De hatîrul liniştii din casă, acceptă să-i facă voia, dar pe un ton din care Maggie pricepu pe dată că n-avea de gînd să se apuce de învăţătură. Totul depindea acum de Alec, şi cînd îi aduse din nou la cunoştinţă că era nevoie de bani pentru taxe, acesta răspunse evaziv că-i va avea la timpul cuvenit. În glasul său străbătea însă o notă febrilă şi urgentă ce-i dădea speranţe lui Maggie, făcînd-o să scruteze cîmpurile în fiecare zi, doar o apărea vreun semn de reorganizare. Deocamdată nu se zărea nici o schimbare. După cîteva săptămîni se duse din nou la el să-l întrebe ce avea de gînd. Alec răspunse nervos că făcea şi el ce putea, sau te pomeneşti că ea aştepta un miracol ? Era ceva cunoscut în vocea lui, încît femeia îl privi cu atenţie şi-l iscodi :

— Alec, poţi să-mi spui de fapt ce faci ?

— Sînt pe calea cea bună, Maggie, sună răspunsul, confuz ca întotdeauna. Sînt sigur că voi găsi rezolvarea în cel mult o lună.

Deci aşa stăteau lucrurile, pricepu ea : reuşise într-adevăr să-l stîrnească, însă nu în ceea ce privea treburile fermei, ci ca să pună mai multă energie în aiureala asta cu aurul. Descoperirea o tulbură atît de tare încît căzu la pat. Nu suferea de vreo boală anume ; pur şi simplu se retrăsese un timp din tot ceea ce însemna viaţă în jurul ei. Cu perdelele trase, zăcea în căldura sufocantă a camerei scufundată în întuneric. Mîncarea îi era dusă la pat, pentru că nu suporta să-i vadă în ochi nici pe soţul ei, nici pe Paul. Cînd, ciocănind şi neprimind nici un răspuns, băiatul îşi luă inima-n dinţi şi intră, o găsi stînd întinsă,

îmbrăcată în vechiul ei capot, privind în lături, cu chipul istovit și aprins de căldura insuportabilă, și răspunzînd la întrebările lui cu o neplăcere vădit iritată. Dar tot el o convinse în cele din urmă, cu acel spirit de înțelegere blînd și protector, atît de neobișnuit la un puști de vîrsta lui, să se întoarcă în sînul familiei. Nu avea de ales ; își reluă locul în existența lor, adoptînd o atitudine plină de tact, dar rezervată și controlată, care-l mîhnea pe Paul, dar pe care Alec nici n-o băga în seamă, atît era de obsedat de ale lui. El venea doar la masă, cu priviri înfierbîntate și scăpărătoare, și mînca mecanic, aruncînd din timp în timp cîte-un comentariu de genul : „Săptămîna viitoare o să aflu. Nu mai e mult și aflu absolut sigur".

Fără să vrea, Paul și Maggie erau și ei atinși de această certitudine a lui. Dar dacă are dreptate ? se gîndeau ei. La urma urmelor, toți marii inventatori sînt luați în derîdere la început.

Într-o bună zi, Alec intră în casă cu un aer triumfător, cu brațele pline de roci. „Ia uite la astea", spuse el cu convingere. Ca să-i facă plăcere, Maggie le întoarse pe o parte și pe alta. O materie brută, grea, sfărîmicioasă, ca un fagure uscat. În alveole se zăreau sclipirile mineralelor.

— Asta căutai ?

— Ai să vezi, se fuduli Alec și-i ordonă lui Paul să-l însoțească la puț ca să poată aduce mai multe mostre. Paul îl însoți, ursuz ca deobicei. Nu vroia să arate că, într-o oarecare măsură, îl credea pe tatăl său. Se întoarseră încărcați de bolovani. Bucățile primiră cîte un număr corespunzător fragmentului de filon din care fuseseră luate. Jumătate din fiecare bucată fu sfărîmată în mojar, după care, tată și fiu își petrecură toată după-amiaza spălînd pulberea.

— Pare destul de promițător, mamă, îi spuse Paul cu glas șovăitor.

Indirect o ruga să vină să vadă și ea. Maggie se ridică tăcută de la locul ei și-l urmă la cisterne. Privind-o cu același aer sfidător, Alec îi întinse șaitrocul. Obișnuitul șirag de minerale, apoi o dîră de aur curat, urmată de gogoloaie din aceeași substanță. Femeia aruncă o căutătură ironică și apatică lui Paul, dar el, foarte grav, dădu din cap a confir-

mare. Gestul o convinse — băiatul știa de-acum destule ca să pună temei pe opinia lui. Alec observă dialogul mut și, pricepînd imediat cui acorda Maggie încredere, se uită la ea mînios și descumpănit. Vrînd să-l liniștească, nevastă-sa întrebă repede :

— E mult ?

— Destul ca să o facă exploatabilă.

— Înțeleg, făcu serioasă.

Cu un licăr de speranță în suflet, își întoarse din nou ochii spre Paul care făcu o grimasă caraghioasă, parcă pentru a spune : „Nu te entuziasma încă" ; dar se vedea de la o poștă cît de emoționat era. Nici unul nu vroia să recunoască faptul că aproape credeau că totul putea fi adevărat, și asta-i făcea să se simtă stîngaci. Dacă nebunia se dovedea pînă la urmă a nu fi deloc nebunie, cît de ridicoli se vor simți !

— Și acum ce-ai de gînd ? îl întrebă pe Alec.

— Trimit toate mostrele astea la Departament pentru o evaluare corectă.

— Toate... dădu ea să prostesteze, dar se stăpîni, deși în gîndul ei era îngrozită : o să coste o grămadă de bani. — Și răspunsul ?

— Cam într-o săptămînă.

Alte priviri schimbate cu Paul, după care intrară în casă, lăsîndu-l pe Alec să-și termine treaba.

— Știi, mamă, — Paul continua să-și țină în frîu entuziasmul, — Dacă este adevărat...

— Dacă... pufni ea batjocoritoare.

— Dar mi-a spus că dacă a nimerit-o de data asta, înseamnă că poate devina orice. Spune că o să înceapă guvernele să trimită după el ca să le devineze cărbunele, apa, aurul — totul !

— Ascultă, Paul, făcu ea obosită, zăcămintele astea de cărbuni și minereu se pot depista cu instrumente de precizie, n-au ei nevoie de magie neagră. Se simțea chiar puțin rușinată că-l descuraja pe băiat în felul ăsta.

— Așa zici ? întrebă el îndoit, pentru că ceea ce-i spusese i se părea mult prea banal și nu-i venea să creadă un adevăr atît de la mintea cocoșului. — Bine, mamă, să zicem că nu poate devina, și totul e o aiu-

reală fără noimă, chestia asta cu vergeaua, dar de data asta o să avem o mină bogată aici la fermă.

— Taică-tu n-o să se mulțumească numai cu atît. Pînă nu inventează o teorie universală, n-o să aibă liniște.

Rocile au fost trimise la stație în aceeași zi ; și din clipa aceea deveniră cu toții agitați și nerăbdători, inclusiv Maggie, care încerca să nu se dea de gol. Într-o după-amiază merseră tustrei să cerceteze locul acela atît de important pentru ei. Se găsea într-o zonă de hățiș străbătut de o potecă băștinașă ce ducea pînă în zarișteа pietroasă, unde un simplu ax de troliu și un vas de extracție din fier ce se bălăbănea la capătul cablului marcau gura puțului. Maggie se aplecă peste margine. Obișnuită cu fîntînile în care se zărea oglinda apei din fund, nu deslușì nimic în prima clipă. Pe o distanță de cîțiva metri, pereții circulari coborau pietroși, ici și colo punctați de scăpărările vreunui bolovan retezat de tîrnăcop ; apoi întuneric deplin. Dar încet, începu să distingă departe în adînc un licăr slab și o siluetă proiectată pe stînca abia luminată.

— Cît e pînă jos ? întrebă ea scuturată de un fior.

— Am trecut de o sută, răspunse Alec nepăsător. Cobor să văd ce se mai întîmplă.

Africanii ridicară vasul pînă deasupra gurii, Alec trase de cablu ca să-l aplece spre buza puțului, intră înăuntru cu un picior, își făcu vînt ca să ajungă din nou deasupra găurii, și, ținîndu-se cu o mînă de cablu, se sprijini de pereți cu cealaltă și cu piciorul rămas afară, în timp ce troliul se scobora în adîncime. Înfricoșată de tot spectacolul ăsta, Maggie se retrase la o parte, ferindu-și privirile ; în schimb Paul se lungi pe burtă ca să vadă mai bine.

Într-un tîrziu, Alec urcă înapoi. Cînd sări sprinten din vasul mișcător pe pămîntul sigur, Maggie își înăbuși un suspin de ușurare.

— Ar trebui să vezi filonul ăsta, se făli el. E lat de trei picioare. L-am secționat transversal în trei locuri — nu se întrerupe.

„Și n-au trecut decît trei zile de așteptare !“ își zise Maggie. Așteptau cu toții rezultatul de la La-

borator într-o stare de calm halucinant. După numai cinci zile, Alec își pierdu răbdarea :

— Să trimitem feciorul să aducă poșta.

— Ridicol, e încă prea devreme, protestă Maggie, deși în sinea ei atîta așteptase ; la urma urmei, *se prea poate* să fi trimis deja răspunsul, n-aveai de unde ști — așa că servitorul se așternu la drum. De obicei îl trimiteau doar de două ori pe săptămînă să ridice corespondența. Dar a doua zi fu trimis din nou — tot nimic. Trecuse deja săptămîna și cei trei se învîrteau fără rost în jurul casei, scrutînd drumul, doar l-or zări pe poștaș. Opt zile : Alec nu putea nici munci, nici mînca ; Paul bătea veranda în sus și-n jos visînd cu voce tare :

— Ce grozav ar fi s-avem ditamai mina uite colea, pe pămîntul nostru. S-ar construi și un oraș în jurul ei și gîndește-te cîți bani ar face atunci locul ăsta !

— Nu vinde pielea ursului, îl temperă Maggie. Dar nu mai putea nici ea rezista atîtor dorinți refulate. Ce bine-ar fi să aibă haine noi ; și rufărie frumoasă în locul cearșafurilor subțiate de atîta spălat și folosite ani și ani la rînd. S-ar putea duce și la doctor cu durerile astea de cap ale ei, și poate doctorul o să-i recomande o vacanță și atunci ar pleca toți în Scoția, să-i mai vadă pe bătrîni...

Nouă zile. Încordarea devenea stînjenitoare. Paul și Alec se luară la harță. Alec se împotrivea ideii de a construi un oraș în jurul minei ; ar fi păcat să se irosească pămîntul ăsta bun pentru agricultură. Paul îl făcea nebun — uite Johannesburgul, fiecare centimetru pătrat de clădire valora mii și mii de lire. Maggie interveni, spunîndu-le că sînt amîndoi ridicoli ; iar ei izbucniră în rîs — mama n-avea imaginație, și pace.

A zecea zi era zi de poștă obișnuită. Dacă nu primeau nici acum răspuns, Alec era hotărît să telefoneze la Departament ; ca și cînd ăia de-acolo nu l-ar fi avut decît pe el în grijă : erau sute de mostre de la tot atîția căutători de aur plini de speranță, de peste tot din țară. Dar Alec o ținea pe-a lui :

— Mă mir că n-au dat telefon pînă acum. Tocmai Departamentul Guvernamental să nu sesizeze însemnătatea unei asemenea chestii !

Poşta întîrzia. Se lăsa întunericul, dar ei încă mai stăteau în verandă, cu privirile pironite la drumul mărginit de lanuri. Într-un tîrziu, sosi poştaşul — nici o scrisoare. Şi cît o aşteptaseră toţi trei.

Senzaţia fu de cădere în gol ; Maggie îşi văzu încă o dată confirmată credinţa ei tainică : familiei ăsteia nimic nu i se putea întîmpla curat şi liniştit ; de fiecare dată totul trebuie să se tîrîie să iasă la mal, ca apoi să se năruie, să se descompună şi să se ducă dracului. Chiar dacă se dovedeşte a fi aur, cugeta ea fără glas, o să apară tot felul de necazuri cu concesionarea lui şi afacerea o să se tărăgăneze luni şi luni de zile ! A unsprezecea zi a fost o adevărată tortură. Alec rămase toată ziua în biroul lui, verificînd calculele, bînd ceaşcă după ceaşcă de ceai tare şi îndulcit. Paul se prefăcea a citi, de fapt căsca şi urmărea ceasul pînă reuşi s-o scoată din sărite pe maică-sa. Iar feciorul, sătul să tot bată pe jos cele şapte mile dus şi tot atîtea întors, porni abia după prînz către staţie. Ceilalţi încercară să amăgească după-masa dormind, dar ochii nici gînd să se închidă. Soarele începea să scapete după munţi cînd îşi reluară locurile de veghe pe verandă. Abia după ce dispăru şi ultima geană dincolo de palisada stîncoasă îndrăzni Maggie să telefoneze la staţie ! Da, trenul întîrziase două ore. Îşi luară cina într-o tăcere tensionată ; ieşiră din nou în verandă. Lumina spectrală a lunii ce răsărea inunda lanurile, făcîndu-le să-şi piardă consistenţa, de parcă întreaga ţarină se transformase într-o mare unduitoare şi fremătîndă.

— Uite-l că vine, ţipă deodată Paul.

Dar, la vederea lămpaşului ce se legăna aruncînd o licărire slabă, roşietică, pe poteca poleită de razele astrului, nu reuşiră să facă nici un gest de întîmpinare. În gîndul lor se resemnaseră să nu primească nici de data asta nimic — în fond, de ce să nu mai aştepte o zi ? Omul le întinse sacul. Maggie îl luă, scoase teancul de scrisori şi-l dădu lui Alec ; într-adevăr, se zărea un plic cu antet guvernamental. O luase cu ameţeli, iar Paul se albise la chip, oasele feţei

devenind parcă și mai proeminente. În prima clipă, din pricina emoției, Alec scăpă scrisorile pe jos ; le strînse cît putu de repede, încurcat în propriile-i degete. După cîteva încercări nereușite de a-l dezlipi elegant, rupse pur și simplu plicul, sfîșiind și scrisoarea. Despături foaia de hîrtie, o netezi și — Maggie își întoarse repede privirile spre Paul. Și el o privea cu un zîmbet chinuit și stingaci.

Alec se îndreptă de spate, rămînînd nemișcat ; ținea scrisoarea de un colț, iar ochii îi erau înnegurați și goi.

— Nu-i bun, rosti el într-un tîrziu, cu vorbă opintită, sacadată. Parcă se strînsese deodată în sine ; carnea feței era crispată, buzele vinete. Scăpă hîrtia din mînă, privind fără țintă. Nu pot să înțeleg, pur și simplu nu pot să înțeleg, murmură el într-un tîrziu.

Maggie îi șopti ceva lui Paul. Fericit că poate scăpa de acolo, băiatul se repezi în bucătărie și după cîtva timp se întoarse cu o tavă cu ceai. Femeia umplu o cană mare, puse cîteva linguriță de zahăr și i-o întinse lui Alec. O îngrijora vinețiul buzelor. El o puse deoparte, dar ea i-o vîrî sub nas, obligîndu-l s-o dea pe gît. Gesturile sale nervoase o liniștiră pe Maggie. Bărbatul se relaxase întrucîtva, și obrajii prinseră culoare. „Nu pot înțelege", repetă cu voce îndurerată, semn că răul cel mare trecuse. I se frîngea inima de mila lui și a lui Paul care se făcea că citește — nu-și putea însă ascunde cumplita dezamăgire ce-l cuprinsese. „Încă-i copil", gîndi ea, o să-i treacă repede.

— Ce-ar fi să ne culcăm ? propuse cu voce mică, dar Alec parcă nici n-o auzi :

— Asta înseamnă... gîndi el cu glas tare ; apoi se opri, căută ceva în minte și continuă : Înseamnă că am greșit totul — am supraestimat cantitatea din fiecare mostră. Calculam unciile la tona de minereu, da' văd că nu-i bine. Și înseamnă că teoria mea despre cupru era... Stătea aplecat înainte, cu mîinile atîrnînd pînă-n podea ; apoi sări în picioare, intră val-vîrtej în birou și se reîntoarse cu o baghetă magică — una din cele vechi, o simplă vergea de fier. Ai ceva de aur la tine ? întrebă el nerăbdător.

Maggie îi dădu broșa pe care o avea de la mama ei. El o luă și ieși în verandă.

— Alec, nu în seara asta.

Dar uşa se şi închise în urma lui. Paul puse cartea pe masă şi-i zîmbi trist. Ea îi întoarse zîmbetul. Nu era nevoie să-i ceară să-şi uite toate castelele de nisip. Viaţa o să li se pară anostă şi cenuşie, dar nu pentru mult timp — asta ar fi vrut să-i spună ; ar fi vrut să mai adauge un mic discurs, despre cum nu trebuie să te încrezi în noroc, ci să munceşti atunci cînd vrei să obţii ceva în viaţă ; dar vorbele refuzau să o asculte.

— Du-te şi te culcă, îl sfătui ; el clătină din cap şi întinse ceaşca după ceai. Rămăsese cu privirile pironite la silueta neagră a tatălui care se agita în sus şi-n jos pe cîmpul scăldat de lumina lunii.

Tăcută şi îngrijorată, femeia se apropie de o fereastră şi începu să-l spioneze ascunsă după perdea, deşi gestul o făcu să se ruşineze, ştiind că Alec s-ar fi înfuriat dacă ar fi văzut-o. El însă avea alte treburi. Luna, ca o monedă de şase pence, se revărsa monoton peste cîmpie ; umbra plimbăreaţă se smucea şi se lungea, urmînd terenul accidentat pe care-l cerceta cu bagheta magică ; din cînd în cînd se oprea şi cădea pe gînduri. Maggie se întoarse la locul ei lîngă Paul. Îl luă pe după umeri, rămînînd un timp îmbrăţişaţi, cu gîndul la omul de afară. Apoi se apropie din nou de fereastră, făcîndu-i semn lui Paul să vină şi el să se uite.

— E un om foarte curajos, se trezi spunînd cu voce sugrumată ; căci figura aceea atît de hotărîtă de afară o înduioşa pînă la lacrimi. Paul încercă un sentiment penibil în faţa acestei emoţii mărturisite şi-şi lăsă ochii în jos cînd ea insistă : Tatăl tău este un om foarte curajos, să nu uiţi asta, auzi ?

Ca să scape de stînjeneala pe care i-o provocau vorbele ei, băiatul se duse să se culce. Nu-i mai putea îndura tulburarea, şi nici pe a sa proprie.

Alec rămase afară, măsurînd peticul de pămînt din faţa verandei pînă ce luna dispăru în spatele casei şi veldul se scufundă în beznă. În cele din urmă veni şi el la culcare, cu un aer posomorît, dar fără acea expresie de spaimă nedisimulată şi jalnică ce-o înfricoşa atît ; îşi regăsise echilibrul în universul interior pe care şi-l clădise.

— Dacă filonul din față este ceea ce cred eu că este, înseamnă că am descoperit unde am greșit. O eroare mică și stupidă, zău așa, îl auzi comentînd de pe patul din cealaltă parte a camerei, unde ședea fumînd în întuneric.

— Dai înainte cu puțul ăla ? întrebă prudentă.

— O să văd dimineață. Dar întîi vreau să verific ideea asta nouă.

Mai schimbară cîteva cuvinte pe aceeași temă, apoi Alec strivi țigara în scrumieră și se întinse pe pat. Adormi pe loc ; ea rămase în schimb trează, cîntărind tristă la viitorul lui Paul.

A doua zi dimineață, Alec se duse întins la puț, în timp ce Paul abia se adună să meargă să se consulte cu vătafii în legătură cu problemele fermei. Maggie avusese de gînd să-l provoace la o discuție foarte serioasă despre școală, dar starea lui de spirit o speria. Nu o dată îl auzi pufnind disprețuitor : „Tata-i nebun, nu mai are nici un pic de judecată", de parcă nu fusese și el cuprins de aceeași febră. Și izbucnea într-un hohot scurt, arogant, deși oarecum jenat. Își stăpîni mînia în fața acestei nedreptăți copilărești. Era obosită și îngrijorată de propriile ei iritări din ultimele zile, care păreau gata să izbucnească în toiul celor mai banale discuții. Nu voia să-și piardă cumpătul în fața lui Paul, pentru că de cîte ori se întîmpla așa, băiatul o trata cu îngăduință, ca un bărbat în toată firea care nu ia în serios toanele femeii. Trecură cîteva zile bune pînă se ivi în sfîrșit prilejul să-i poată vorbi, dar chiar și atunci dialogul luă o întorsătură lamentabilă.

— De ce vrei tu neapărat să fiu altfel decît sînt ? o întrebă posac, sătul de insistențele ei de a învăța pentru bursă. Tu și tata ați fost exact ca toți ceilalți, în schimb eu musai să ajung undeva sus de tot și cît mai mare.

Maggie simțea cum clocotește furia în ea. Îi spuse pe un ton ce-i amintea de propria ei mamă :

— Fiecare dintre noi are datoria să se auto-depășească, să meargă mai departe. Dacă te străduiești, poți deveni orice vrei.

Fața băiatului căpătase o expresie ostilă. Se prea poate ca modul ei de a vedea lucrurile să fie învechit

şi în total dezacord cu atmosfera din această ţară, care-i modelase fiul, totuşi stărui :

— Străbunicii tăi au fost fermieri modeşti. Au arendat pămînt de la un lord. Dar au strîns destui bani să-i poată da bunicului tău cincizeci de lire să plece la oraş. A muncit şi a devenit proprietar de magazin. Tatăl tău a fost un funcţionar modest, dar a profitat de ocazie şi a venit aici. În schimb, ţie nu ţi-e ruşine să accepţi o slujbă de nimic, dacă se găseşte cineva atît de amabil să ţi-o dea pe tavă.

Băiatul păru să se fîstîcească puţin, dar apoi obiectă :

— Toată chestia asta cu clasele sociale nu înseamnă nimic aici. Şi-apoi nici tata nu-i mai breaz decît străbunicii. Aşa că nu văd deosebirea.

Ca şi cînd vorbele lui ar fi eliberat resortul *mînie*, Maggie explodă :

— Dacă d'ăsta-mi eşti, dacă aşa înţelegi tu lucrurile, e o pierdere de vreme chiar şi să...

Se stăpîni, dar prea tîrziu. Îşi pierduse cumpătul şi asta pusese capăt comunicării. După ce rămase singură, se întrebă dacă băiatul n-avea cumva dreptate. Soarta lor se învîrtise oarecum în cerc : diferenţa dintre scoţianul acela bătrîn şi Alec consta în faptul că unul îşi lucrase pămîntul cu propriile lui mîini, constrîns doar de limitele proprii ; pe cînd celălalt folosea numeroase braţe de muncă, devenind sclavul muncitorilor prost hrăniţi, înapoiaţi şi posaci, în aceeaşi măsură în care erau ei sclavii lui. Atunci, dacă acesta era adevărul, şi Paul îl sesizase la fel de lămurit ca şi ea, de ce nu se putea hotărî să spargă cercul şi să se alăture celor care deţineau puterea pentru că aveau ştiinţa de partea lor : adică oamenii liberi, cum le spunea ea. Cunoaşterea elibera omul ; de la această credinţă, adînc înrădăcinată în firea ei, nu putea să abdice, şi toată viaţa avea să sufere că Paul nu pricepea un adevăr atît de simplu şi de evident.

După alte cîteva zile, îi zise cu arţag :

— Dacă n-ai de gînd să te întorci la şcoală, ai putea măcar să-ţi baţi puţin capul cu ferma asta.

Asta şi încerca să facă, îi răspunse el.

— Dar mi-e greu, mamă, se dezvinovăţi în faţa

nerăbdării ei iritate. Totul e dat peste cap. Nici nu știu de unde să încep. Nu mă pricep.

Maggie își dovedi cu greu demonul dezamăgirii și mîniei ce-o făcea atît de aspră și de nemiloasă.

— Ai să înveți muncind, îi zise simplu, pe un ton uscat.

Paul se duse iarăși la tatăl său și-i făcu o propunere avantajoasă pentru amîndoi — să-și petreacă o lună cu el („doar o lună, tată, nu-i așa mult") ca să-i descifreze tainele fermei. Alec acceptă, însă Paul își dădu repede seama că oriunde mergeau, pe cîmp sau la pășune, și chiar dacă-i explica rosturile plugului și ale căruței, gîndurile lui erau în cu totul altă parte. Nici întrebările nu i le auzea. Încît după trei zile renunță, clocotind de frustrare și ciudă. „Ce se așteaptă să fac ?" bombănea de unul singur, „ce vor toți de la mine ?" Maică-sa era ca un zid rece ; n-avea să-i dăruiască dragostea ei decît dacă se hotăra să urmeze colegiul ; iar tatăl era amabil și indiferent. Nu-i rămînea decît să caute ajutor la celelalte ferme. Vecinii se arătau binevoitori pentru că le era milă de el. Dar după o săptămînă de primit sfaturi, băiatul se trezi mai descurajat ca înainte. „Mai bine ai face ceva cu solul ăla, băiete", spuneau ei. „Taică-tu l-a secătuit de tot." sau : „În primul rînd plantează niște copaci, și cît mai repede, altfel o să-ți zboare vîntul și bruma de sol ce-a mai rămas". Alții : „Valea aia mare a voastră, anul trecut a secat de tot cu o lună înainte de a veni ploile ! Taică-tu a arat pînă și bazinul de captare ; apucă-te și sapă repede niște fîntîni". În concluzie, reorganizare completă. Fără îndoială că putea face totul, dar... adevărul era că nu simțea nici o tragere de inimă, atîta vreme cît nimeni nu manifesta nici un interes față de el. „Nu le pasă, asta-i," se tînguia în sinea lui ; și după cîteva săptămîni de trudă anapoda, se duse la James, tatăl său adoptiv. Își petrecea o parte a zilei pe cîmp, cît să miște mașinăria, după care o ștergea la mină.

James era un cogeamite bărbatul, fioros la înfățișare, cu față lătăreață, ciolănoasă. Ochii mici și cenușii sfredeleau din găvanele adînci, gura îi era aspră. Cu ținuta șleampătă, adusă de spate, și mîinile bălăbănindu-se pe lîngă trup, semăna mai degrabă cu o go-

rilă. Dădea impresia de forță colosală, și Paul de asta avea nevoie. Dar avea și o oarecare ezitare în atitudinea lui, o clipă de nehotărîre înainte de a face un gest sau de a rosti un cuvînt, și o notă sardonică în tărăgăneala lui — semn că forța lui era defensivă, vigilentă și cu atît mai primejdioasă. Fuma mult, țigări grosolane pe care le răsucea între degetele îngălbenite ; și obișnuia să bea cu regularitate, puțin cam peste măsură. Turtă se făcea de cîteva ori pe an, dar între aceste scăpări se rezuma la cele trei whisky-uri de la apusul soarelui. Le dădea pe gît fără să se așeze, unul după altul, de cum se întorcea de la muncă ; apoi arunca sticlei o privire lungă și pizmașă și o pitea într-un ungher unde să n-o mai vadă. Abia după aceea își lua cina, fără nici o plăcere, doar ca să hrănească alcoolul ; și se culca imediat. O dată, la un sfîrșit de săptămînă, cînd l-a găsit dormind căzut peste masă beat criță, lui Paul i s-a făcut rău, însă după ce s-a trezit din beție, James s-a purtat la fel de firesc și de prietenos ca întotdeauna ; nici măcar nu și-a cerut scuze, considera doar de la sine înțeles că un bărbat are din cînd în cînd nevoie de o beție cruntă. Atitudine care, în mod ciudat, i-a redat băiatului încrederea în prietenul său. Alec nu avea de fel acest obicei, iar Maggie manifesta un dezgust puritan față de tot ce însemna alcool ; deși oaspeților le oferea de băut, căci era o gazdă politicoasă. Niciodată nu fusese confruntat cu această problemă ; iar acum că i se înfățișa cu atîta violență, nu părea de fel o problemă.

Îl iscodea pe James în legătură cu viața lui. Bărbatul îl cerceta mai întîi cu o privire domoală și pătrunzătoare, ezita puțin, apoi, cu vocea ușor obosită, ca și cînd i-ar fi displăcut să vorbească, răspundea întrebărilor stîngace ale băiatului. Era întotdeauna foarte răbdător cu el ; dar dincolo de această răbdare prietenoasă, răzbătea și un alt sentiment, ca un fel de cruzime stăpînită ; nu una de ordin personal, îndreptată împotriva lui Paul în mod special, ci auto-pedepsirea fatalistă, în care-l cuprindea și pe puști.

Mama lui James era bură, tatăl englez. Moștenise simțul practic, umorul și judecata sănătoasă a olandezilor, iar de la englezi păstrase firea visătoare, închisă, mută care se manifesta tocmai în acel fatalism mînios

și în băutură. A crescut intr-o suburbie a Johannesburgului și de la o vîrstă fragedă s-a dus să lucreze în mină. Ascultîndu-l cum vorbește cu un amestec de scîrbă și fascinație de acel oraș, Paul și-l alcătuia în minte ca pe o miniatură a tuturor măreților orașe strălucitoare ale lumii. Dar tocmai cînd visa la desfătările acelui loc, îl trezi vorba legănată a lui James :

— Am avut destulă minte să mă smulg din el la timp, — și cu toate că n-ar fi vrut să i se întunece visul, fu nevoit să asculte povestea : Cînd te duci prima oară acolo, ești plătit ca un prinț și întreaga lume e a ta. Apoi te însori și te legi de o casă ipotecată, cu mobilă cumpărată în rate. Mașina însă îți aparține — o schimbi în fiecare an. Viața e a dracului de grozavă, banii intră și ies, nevasta te iubește, totul e cum nu se poate mai bine, petreceri și distracții berechet. Apoi afli că bunul tău prieten are nu'ș'ce la piept și se duce la doctor și deodată descoperi că este înlăturat din turmă ; veniturile i se înjumătățesc, apar o mulțime de facturi pe care trebuie să le plătească. Pe nevastă-sa n-o mai amuză această situație și-o șterge frumușel cu altul. După aia, îți dai seama că nu e vorba numai de prietenul ăsta, ci de o grămadă de alți bărbați cunoscuți, epave la treizeci de ani, fără altceva decît o mașină, și-o vînd și pe asta ca să plătească pensia alimentară. Începi să bei prea mult — te roade ceva, cum s-ar zice. Apoi, dacă ai destulă minte, ieși din jocul ăsta cît încă lucrurile merg bine. Dacă nu, stai și te socotești : „Mie nu mi se poate întîmpla", și rămîi pe loc. Bărbatul tăcu o clipă, să vadă cît din cele spuse i-au pătruns în cap. Apoi ținu să precizeze pe un ton hotărît : Asta nu-i doar povestea mea, băiete, crede-mă. Sute au pățit la fel.

Paul rămase un timp pe gînduri, după care îl întrebă :

— Dar tu ai fost insurat ?

— Da, am fost și mi-a ajuns, răspunse James amuzat și fioros totodată. Tare bună nevastă, da' numa' cît am stat sub pămînt și-aduceam lovele. Cînd m-am hotărît că nu era bine ce făceam și-am ieșit la suprafață, la bani mai puțini, ca să-mi salvez plămînii, s-a transferat la unul din ăia de-lor-nu-li-se-poate-întîmpla. L-a lăsat și p-ăla cînd i-a spus docto-

rul că e bun de fiare vechi, şi-a pus capul la bătaie şi s-a luat cu unul de la bursă.

Paul nu zise nimic — imaginea pe care-o avea despre mama lui nu confirma această înverşunare împotriva femeilor.

— Ai vrea să te mai întorci acolo ?

— Uneori, recunoscu James în silă. Johannesburgul este un adevărat ospiciu, dar are ceva — şi cînd mă apucă dorul, mi-amintesc că sînt încă în viaţă şi liber să zburd, pe cînd ăia din gaşcă au murit aproape toţi sau sînt trimişi la plimbare.

Vorbea despre oraş aşa cum povestesc bărbaţii de aventuri pe mare, călătorii sau droguri ; fantezia lui Paul lucra febril. Dar James îi aruncă o privire tăioasă :

— Hei, flăcăiaş, dacă te bat gînduri s-o iei în sud spre oraşul de aur, mai gîndeşte-te. Să nu-ţi treacă prin minte că te îmbogăţeşti repede. Dacă vrei să te bagi în afacerea aia, atunci plăteşte-ţi învăţătura şi rămîi la suprafaţă ca să-i conduci pe alţii, nu coborî sub pămînt să slugăreşti. Ascultă-mă pe mine, fiule.

Şi Paul îl ascultă, deşi împotriva voinţei lui. Oraşul de aur îi pîlpîia în cap ca un miraj. Şi ce altă alternativă avea ? Să rămînă la ferma asta mică şi jigărită ? Cît de temerară, minunată şi plină de primejdii i se părea viaţa lui James ! Avea impresia că bărbatul lăsa deoparte tocmai ce era mai important — şi curînd reveni ca să mai primească o porţie de înţelepciune astringentă care-i lăsa dorurile flămînde, chiar dacă raţiunea îi spunea că bătrînul avea dreptate.

Îl găsi pe James aşezat pe o grămadă de şisturi argiloase, la gura puţului, cu spatele spre soarele înserării, răsucind ţigări. Paul păşi peste umbra prelungă şi întunecată şi se aşeză lîngă prietenul său. Nefiind îndesată, grămada se adînci sub greutatea trupului, formînd o scobitură caldă şi comodă. Ceru o ţigară, iar James, bine dispus, îi făcu şi lui una.

— Îţi convine că acum eşti un simplu muncitor ? îl întrebă de cum şi-o aprinse.

Căutătura pătrunzătoare fu însoţită de răspunsul tărăgănat :

— Nu mă plîng, am din ce trăi cît ţine filonul — fiindcă veni vorba, mult n-o să mai dureze.

Paul nu luă seamă la ultima remarcă și insistă în ideea lui :

— Dacă ar fi să mai trăiești o dată, ți-ai schimba viața ?

— Cine-mi mai dă viața înapoi ? se strîmbă el.

Chipul încruntat al băiatului mărturisea dezamăgirea.

— Dar vreau să știu, se încăpățînă el ca un copil.

— Ascultă, fiule, spuse James liniștit, nu-s eu omul căruia să-i ceri sfaturi d-astea. Nu prea am cu ce mă lăuda. Singurul lucru de care sînt mîndru este că am avut destulă minte să mă smulg la timp din jocul marelui cîștig și să-mi salvez plămînii.

Lăsînd vorbele să treacă pe lîngă el, Paul îl privi intens pe colosul din fața lui care părea atît de bun, de puternic și de înțelept.

— Ești fericit ?

În sfîrșit, rostise întrebarea ce-l rodea. James tresări ; apoi, schimonosindu-se caraghios, dădu capul pe spate și izbucni în rîs. Paul se simți jignit.

— Fiule, ești un puști de treabă, făcu James îngăduitor, fără să conteneasca hohotele, și-l plesni peste genunchi. Să nu-i lași să te doboare.

Rușinat, cu o amăgire de zîmbet pe chip, Paul trăia sentimentul unei cumplite trădări. De parcă și James îl respinsese. Dar nu se putea desprinde de el — n-avea pe nimeni altcineva ; continua să vină în fiecare seară și să stea împreună de vorbă, însă în sinea lui se hotărîse să-și concentreze toate gîndurile la treburile fermei. Altceva nu-i rămăsese de făcut.

Totuși, continua să viseze. Se imagina călătorind spre Sud, ajungînd la Marele Podiș și muncind așa cum muncise și James, ca să strîngă sume nemaiauzite de bani și apoi să se retragă la timp, bogat, încă sănătos, sau nu se retrăgea, ci era scos de acolo pe targă, urmat de maică-sa și James, martori îndoliați ai acestei victime a industriei aurului. În alt vis se vedea cel mai mare expert minier de pe continent, plimbîndu-se degajat printre grămezile de zgură și turla Marelui Filon, și împărțind calm perlele înțelepciunii sale oamenilor de afaceri care-l ascultau cu venerație. Sau își cumpăra o fermă de tutun, scotea cincizeci de

mii în primul sezon și depunea mari sume de bani în contul părinților și al lui James.

Apoi însă își luă seama, și nemaiîngăduindu-și nici măcar mîngîierea acestor fantezii, se concentră pe treburile de la fermă. Venea la Maggie entuziasmat și plin de speranțe, spunîndu-i că împărțea cîmpul cel mare în vederea unei rotații raționale a culturilor și în curînd pămîntul avea să fie acoperit de fîșii colorate, de la verdele închis al porumbului la galbenul orbitor al florii-soarelui. Maggie asculta politicoasă, fără să reacționeze așa cum s-ar fi așteptat el. Deci renunță să-i mai spună ceva — mai ales că trăia într-o permanentă neliniște, neștiind dacă era bine ce făcea sau nu. Strînse din dinți ca să nu-i răbufnească mînia, și se duse la Alec :

— Ascultă, trebuie să-mi răspunzi la o întrebare.

Alec, cu vergeaua în mînă ca întotdeauna, se întoarse spre el :

— Ce mai e acum ?

— Vreau să știu dacă să grăpez acum sau să aștept pînă după ploi ?

— Tu ce crezi ? îl întrebă după o clipă de ezitare.

— Vreau să știu ce crezi *tu*, strigă Paul. Tu ești cel cu experiența, nu-i așa ?

— Nu vezi că vreau să lămuresc problema asta ? se enervă Alec la rîndul lui. Du-te și întreabă-l — de ce nu te duci să întrebi vreun vecin ?

Paul nu avea de gînd să se dea bătut. Aștepta ca Alec să-și termine treaba și iar îl încolți :

— Perfect, acum vii cu mine pe cîmp. Vreau să știu.

Alec îl urmă în silă. În fiecare zi, Paul era nevoit să se lupte cu taică-său ; descoperi că, în loc să-i pună întrebări cu caracter general, era mai bine să vină cu o problemă bine definită pe care insista pînă primea un răspuns mulțumitor. Începea să-și găsească drumul printre greutățile de tot felul ce-i apăreau în cale, cînd, într-o bună zi, Maggie se rugă de el :

— Paul, știu că ai să spui că-s necruțătoare, dar vreau să-ți lași tatăl în pace.

— Cum adică ? întrebă el nedumerit. Eu am nevoie de el doar o dată sau de două ori pe zi. În rest, are tot timpul să se ocupe de jucăriile lui.

— Trebuie lăsat în pace, insistă Maggie. Știu că n-ai să înțelegi, dar așa e, Paul.

Îl urmărea pe Alec de cîteva zile ; nu-i scăpase norul acela de teamă din ochii lui, pe care ea îl cunoștea atît de bine. Era semn că nu suporta să fie obligat să privească în afara ființei lui, a lumii lui interioare, să admire dezastrul pe care l-a produs propria lui neglijență. Îl auzea noaptea zvîrcolindu-se și tînguindu-se fără încetare : „Ce vrea ? Ce să fac mai mult ? O ține una și bună, deși știe că sînt aproape de marea descoperire. Curînd, Maggie, știu asta. Filonul o să fie plin de aur, sînt sigur...". O durea inima de mila lui. Se hotărî, foarte decisă, să-și sprijine soțul împotriva fiului. La urma urmei, Paul era tînăr, avea toată viața în față. Îi spuse deci pe un ton liniștit :

— Lasă-l, Paul. Nu înțelegi. E o cruzime să-l obligi pe un ratat să-și recunoască eșecurile.

— Nu-l fac să recunoască nimic, se înverșună el. Nu-i cer decît sfatul, asta-i tot, tot ! Și adolescentul de șaisprezece ani izbucni în lacrimi de furie ; îi aruncă o privire sălbatecă, neputincioasă, maică-sii și o luă la fugă, împiedicîndu-se de pietre și bruși, pierzîndu-se în hățiș. „M-am săturat, își zicea, am să fug. Am să fug în Sud...". Dar, după o vreme se liniști și se reîntoarse la muncă. Pe Alec îl lăsă în pace. Dar ușor nu-i era. Iar venea la Maggie să se plîngă :

— Uite, a săpat nu șanț chiar peste valul de demarcație pe care abia l-am făcut ; nici măcar nu m-a întrebat... Mai tîrziu : Acum s-a apucat de puț taman în mijlocul lanului de floarea-soarelui, a distrus o jumătate de acru — nu poți vorbi cu el, mamă ?

Maggie îi promise că va încerca, dar cînd să aducă vorba, îi pieri curajul. Alec era ca un copil, ce rost avea să-i spună ?

— Îți dai seama cît a cheltuit anul ăsta cu aiureala lui ? îi zise băiatul în altă zi.

— Da, oftă Maggie.

— Ei bine, nu-și mai poate permite, să fie clar.

— Ce-ai de gînd să faci ? Înțelegînd dintr-o privire, adăugă repede : Fii blînd cu el, Paul. Te rog...

Într-o seară băiatul îi ceru insistent lui Alec „să-l asculte cîteva clipe". Îl făcu să ia loc la masă, îi puse

registrele de socoteli în față și rămase lîngă el cît timp acesta le răsfoi.

— NU mai poți continua așa, tată, îl lămuri Paul chibzuit și răbdător ; trebuie să-ți reduci din cheltuieli.

Maggie îi privea îndurerată. Nici Paul nu se simțea bine — avea sentimentul că-și pune propriul tată pe linie moartă. Îi impunea condiții, asta făcea, pe care Alec trebuia să le accepte, rugîndu-se în același timp de el ca un jălbaș speriat : „Nu-i așa că n-o să-mi iei chiar totul ? Nu poți face asta, așa-i ?“ Îi atîrnau obrajii a dezamăgire, dar cînd auzi că poate totuși păstra patru muncitori pentru uz personal și are la dispoziție cincizeci de lire pe an, se lumină deodată patetic.

— Nici un bănuț în plus, îi atrase Paul atenția. Și să astupi toate șanțurile și puțurile abandonate. Nu se mai poate merge nicăieri pe pămîntul ăsta fără să riști să-ți frîngi gîtul.

Maggie se arătă blîndă cu el cînd, ceva mai tîrziu, veni să i se plîngă :

— Puștiulache ăsta de Știe-tot răstoarnă totul cu fundu-n sus, fără să aibă habar de ceva, numai teorii debitează !

Umplu totuși șanțurile, după care se refugie într-un colț îndepărtat al fermei unde găsise un nou filon.

Era însă pus pe observații sarcastice la adresa fiului său ; și Maggie se vedea tot timpul nevoită să țină pace între ei, simțind că-i trădează pe amîndoi cînd aproba ba spusele unuia, ba ale celuilalt — Paul devenise și el bărbat, ceea ce o mîhnea și mai mult. Șaisprezece ani, slab ca o scîndură, fața încordată și înnegrită de soare, mult prea răbdător cu ea. Nici nu putea fi altfel : văzînd-o pe femeia asta bătrînă și ostenită — mama lui, care, de drept, ar fi trebuit să fie încă tînără, strîngea din dinți ca să nu izbucnească în reproșuri : „De ce-l încurajezi în nebunia asta ? De ce-l aprobi în tot ce spune ?“ Gînduri din astea îl chinuiau, pe lîngă toate celelalte probleme ale fermei. Și a venit în sfîrșit ceasul bilanțului, la capătul primului sezon, cînd se întîmplă ceva cu totul neașteptat.

După ce s-au încheiat calculele și cifrăraia, Alec, care părea să nu fi băgat de seamă ce se petrecuse în jurul lui, se duse în camera de lucru și-și petrecu o

seară întreagă în compania registrelor. Ieși de acolo cu un zîmbet triumfător și sfidător.

— Apoi să știi că n-ai făcut mai mare brînză decît mine, cu toată pălăvrăgeala ta, atacă el.

Paul se uită la maică-sa care-i făcea semne disperate să-și țină firea. Reuși să se stăpînească și, alb la față, făcu efortul să zîmbească. Dar Alec o ținea una și bună :

— Vă dați aere cu mine, amîndoi, dar cînd e să dăm socoteală, n-ați făcut nici voi nici o scofală.

Cît de nedrept era... Paul nu se mai putu stăpîni.

— Lasi ferma să se ducă dracului, se îndîrji el, nu-mi dai sfaturi cînd ți le cer și apoi mă acuzi...

— Paul, se precipită Maggie.

— Și cînd am să găsesc o mină de aur, spuse Alec pompos, nu mai e mult pînă atunci, ai să vii tu la mine cu limba scoasă, o să-ți pară ție rău ! Nu poți duce o fermă și n-ai avut nici atîta minte să înveți cele mai elementare noțiuni de geologie de la mine. Ai fost cu *mine* toți anii ăștia și nu știi să deosebești un filon de altul. Ești atît de al dracului de leneș, că nici nu meriți să trăiești. Cu aceste vorbe ieși din cameră.

Paul stătea nemișcat, capul puțin plecat, fixînd podeaua cu privirile. Maggie aștepta să-l vadă zîmbind — Alec era doar un copil mare. Tocmai se pregătea să-și aranjeze pe buze surîsul vesel cu care vroia să destindă atmosfera tensionată, cînd Paul se ridică încet și spuse liniștit :

— Păi, cam ăsta-i sfîrșitul.

— Nu, Paul, țipă Maggie, să nu-l iei în seamă ; doar n-o să-l iei în serios...

— Nu ? se înverșună Paul. Mi-a ajuns.

— Unde te duci ? Ce vrei să faci ?

— Nu știu.

— Nu poți pleca, se trezi Maggie spunînd. N-ai învățat destul să... Se opri, dar prea tîrziu. Chipul lui Paul avea o expresie atît de îndurerată și de abandonată încît o făcu să urle în sinea ei : „Ce-i cu mine ? De ce-am spus-o ?“

— Ei, asta e, mai zise, ieșind după taică-său.

Se duse direct la mină unde-l găsi pe James stînd în verandă.

— Mă iei asociat, James ? îl întrebă în loc de salut.

Pe fața bărbatului nu tresări nici un mușchi. Ochii însă îl priviră stăruitor.

— Stai jos, îi zise. Băiatul se așeză, aplecîndu-se puțin în față, în așteptare. Profitul nu-i destul de mare aici pentru un asociat, știi prea bine. Altfel, mi-ar face multă plăcere. În plus, filonul ăsta îmi pare secătuit. Așteptă o vorbă din partea lui, apoi continuă : Ce s-a întîmplat ?

Paul făcu o mișcare iritată, prin care-i dădea a înțelege că se descotorosea de părinți, fermă, tot trecutul său, și întrebă :

— Cum adică, secătuit ?

— Ți-am spus-o mai demult.

Așa era, dar Paul nu reținuse amănuntul ăsta.

— Și acum ? vru să știe.

— Habar n-am. Își aprinse degajat o țigară. O scot eu la capăt.

— Bine, dar... Paul era foarte nervos. Nehotărîrea bătrînului îi amintea de taică-său. Ceva trebuie să faci, insistă el.

— Sînt de acord. Ce propui ? întrebă James pe un ton glumeț, vrînd să-l destindă pe flăcău. Dar Paul își încleștă pumnii :

— De ce să propun eu ? strigă furios. Ce-așteptați toți propuneri de la mine ?

— Hei, ușurel, îl domoli James.

— Iartă-mă. Se relaxă și-i ceru o țigară. O aprinse cu stîngăcie și reveni : Bine, și dacă nu e filon, nu e nici profit, — din ce-ai să trăiești ?

— Ah, mă aranjez pe undeva sau găsesc alt filon, sau... văd eu, spuse bărbatul deloc tulburat.

— Să înțeleg, zise, izbucnind fără voie în rîs, că știai că filonul a secat și-ai rămas aici de parcă n-ai avea nici o grijă pe lume ?

— N-am spus că a secat. Slăbește, atîta tot. Nici nu pierd, nici nu cîștig. Dar într-o săptămînă închei socotelile, m-am și gîndit. Pufăi cîțiva nori leneși de fum.

— Pleci în prospecțiune ? stărui băiatul.

— De ce nu ?

— Pot să vin cu tine ?

— Dar tu ce înțelegi prin prospecțiune ? îl temperă James. Dacă-ți închipui că mă pun pe colindat cu

un ciocan și un șaitroc, stilul romantic, te înșeli. Îmi place să trăiesc confortabil. O iau încet și văd eu ce găsesc.

Paul rîse din nou gîndindu-se la confortul lui James. Aruncă o privire celor două cămăruțe ce se zăreau din verandă. Aproape că nici nu erau mobilate, iar în bucătăria construită în spate, africana aia șleampătă și blajină gătea carne și cartofi, cartofi și carne de pasăre fiartă și din cînd în cînd aducea o farfurie de roșii proaspete, ca să mai dea gust.

— M-am întîlnit cu un vechi amic săptămîna trecută, explică el. Spunea că a dat de curînd peste un filon, cam la o jumătate de milă de aici. Cum sosește utilajul din oraș, se și apucă de treabă. Țara asta e plină de aur, nu te teme.

O perspectivă formulată ad-hoc, care însă îl satisfăcu pe Paul. Planul de bătaie fiind ca și pus la punct, James propuse în mod deliberat o beție pe cinste.

— E timpul să-mi iau o vacanță, se justifică el foarte serios. Drept care, în numai două zile dădu gata două sticle de whisky. Încet, dar perseverent, trecînd mai întîi prin faza lacrimogenă și sentimentală, făcîndu-l pe Paul să se simtă tare stînjenit. Apoi începu să fie turbulent și scandalagiu, ponegrindu-și fosta nevastă, pe proprietarii de mine de la Podiș, pînă și pe părinții care l-au scos din școală la cincisprezece ani ca să se descurce cum o știi. La urmă, după ce a epuizat și acest punct al ordinii de zi, judecîndu-și scrupulos condiția, sorbi o ultimă jumătate de pahar de whisky sec, se întinse cît mai comod pe pat și ieși din scenă. Paul îl veghe pînă se trezi, după cinci sau șase ore, destul de sobru și foarte abătut. Și o luă de la capăt.

Cînd reveni la ai lui după trei zile de absență, spunînd că James avusese o criză de malarie și stătuse cu el să-l îngrijească, Maggie se arătă foarte supărată. În același timp însă era foarte mîndră în sinea ei că avea un asemenea fiu care, după ce stătuse la căpătîiul unui bolnav atîta vreme, venea acasă, traversînd veldul, fără tărăboi și fără alte pretenții decît ceva de mîncare, culcîndu-se apoi calm și înțelept, ca un om mare.

Ar fi vrut să-l întrebe dacă avea de gînd să preia el ferma, dar nu îndrăznea. Ştiind ce era în sufletul lui, îi dădea dreptate, dar nu era de acord nici cu fuga lui. Pînă la urmă tot Alec aduse oarecum vorba despre asta, în prezenţa lui Paul :

— Nepreţuitul tău Paul. Lasă ferma baltă şi o şterge frumuşel să se îmbete pînă cade sub masă.

Auzise între timp de la un african că James era într-o dispoziţie bahică.

— Paul nu bea, rosti Maggie fără drept la replică, avertizîndu-l din ochi pe soţul ei că n-avea de gînd să şadă şi să-l asculte cum îşi ponegreşte fiul. Alec îşi feri privirile de ea şi-l întrebă batjocoritor :

— Te-a dat gata ferma, ai ? Nu rezişti mai mult de un sezon, ia zii ?

— Cum zici tu, aprobă Paul calm.

— Şi ce-ai vrea să faci acum ? întrebă Maggie la rîndul ei.

— Cînd o să fie cazul, ai să afli. Apoi către taică-su, nemaiputîndu-se abţine : Şi tu o să afli curînd, ca să nu te mai muncească îndoielile.

După plecarea lui, Maggie rămase multă vreme gînditoare : dacă era cu James, însemna că se apucă de minerit ; la urma urmei, era aceeaşi poamă ca taică-su. Chiar mai rău, pentru că-l şi provoca. Cu speranţa firavă că Alec nu-i sesizase atitudinea, porni pe cîmp în căutarea lui, gîndind să-l roage să-şi sacrifice puţin timp ca să ţină cît de cît ferma în picioare. Îl găsi muncind lîngă noul puţ şi se aşeză tăcută pe o piatră mare, în timp ce Alec se puse să-i explice o idee proaspătă. Maggie nu rosti nici un cuvînt despre fermă.

Cît despre Paul, acesta îl luă în primire pe James de cum ajunse :

— Hai s-o pornim.

— Nu-i nici o grabă, răspunse minerul leneş.

— Ba da, este, presă băiatul.

James ridică din umeri şi se duse să-şi caute ciocanul.

Îşi petrecură împreună cîteva zile, cercetînd zona de brusă din preajma minei. Evitau să se apropie de ferma lui Barnes, ţinîndu-se mai pe lîngă hotarul vecin. Stăpînul acestuia se arătă foarte amabil, doar-doar s-o găsi filonul cel mare, şi atunci îşi va putea

vinde pămîntul la un preț fabulos. Uneori trimitea chiar un indigen să le spună că în locul cutare i se păruse a zări un filon promițător, și cei doi se duceau imediat să-l testeze. Dar nu descopereau nimic. Noaptea rămînea să doarmă la James. O dată sau de două ori, pentru a avea liniște, trecu și pe acasă, cu un aer destul de provocator. Dar Maggie îl salută afabilă. Acum nu-i mai păsa de nimic. Era apatică și ironică. Nu se temea decît de faptul că Alec ar putea afla de preocupările fiului său.

— Ce-ai face dacă Paul ar găsi aur ? îl întrebase ea, încercînd s-o dea pe glumă.

— Orice dobitoc poate găsi aur, răspunse Alec emfatic. Dar ca să te știi folosi de vergeaua magică, ai nevoie de inteligență.

Maggie dăduse din umeri zîmbind. Apoi însă o cuprinse o altă grijă : dacă Paul afla că lui taică-su puțin îi păsa de ce făcea el, era în stare să renunțe la căutare ; ceea ce nu i-ar fi plăcut de fel, căci prefera să-l știe împătimit de prospecțiune decît să fugă în sud, sau să-și irosească timpul bînd. Se gîndea cu tristețe că băiatul vedea în Alec un om crud și neîndurător, cînd, de fapt, acesta aducea mai mult cu o umbră. A-l înfrunta era ca și cum te-ai fi luptat cu umbra lui. Fără să vrea, își aminti de ce simțise atunci cînd cu inelele de căsătorie. Alec îl pierduse pe al ei, și pentru ea asta însemnase prăbușirea temeliei a însești căsătoriei lor, dar el îi spusese simplu : „Comandă-ți altul de la oraș, ce înseamnă un inel la urma urmei ?“ Și într-adevăr, ce *însemna* un inel ? Bărbatul avea dreptate. Cînd era vorba de Alec, toate stările emotive se rezolvau cu o ridicare din umeri.

Apoi, un timp a fost mare freamăt în familie. Alec descoperise un filon aurifer ; nu mare, dar aproape că se putea compara cu cel de pe coastă. Și bineînțeles că dorea să-l exploateze. Maggie nu vroia să-și dea consimțămîntul. Spunea că e prea riscant și, oricum, de unde bani ? Foarte calm, Alec îi spuse că banii se puteau împrumuta. Adică să-și atîrne piatra de gît ? îl luă Maggie la rost... și așa mai departe. În cele din urmă veniră experții de la oraș, care-și dădură verdictul : cantitatea era sub minimul necesar exploatării. Dar, în mod ciudat, acest fapt, în loc să-l

dezamăgească pe Alec, păru să-l stimuleze chiar și mai mult.

— Poftim, izbucni, am spus sau nu că aici e aur ?

Maggie îl aprobă de formă, ca să-i măgulească vanitatea, iar el plecă satisfăcut să investigheze alt filon.

Prinzînd de veste despre această descoperire, Paul, care nu mai trecuse pe acasă de cîteva săptămîni, veni în mare grabă, agitat, să afle dacă era adevărat că tatăl lui dăduse lovitura.

— Nu, răspunse Maggie. Apoi cu ironie tristă : N-ai fi bucuros pentru el dacă ar găsi ? Băiatul roși sub privirile ei, dar îi fu imposibil să-i spună că i-ar face plăcere. Deodată Maggie îl întrebă : Te-ai apucat de băut, Paul ?

Nu arăta bine, dar asta din pricina febrilității cu care căuta metalul prețios, nu din a băuturii, James nu-i îngăduia să bea : „Cînd o să împlinești douăzeci și unu, n-ai decît să faci ce poftești", îl probozea el ca un tată. „Dar pînă atunci, și cîtă vreme ești cu mine, să nu te prind." Paul nu voia să-i spună mamei că-i dădea voie lui James să-l dădăcească, drept care îi răspunse :

— Tare mai ești pornită împotriva alcoolului.

— Multor oameni le-ar merge mai bine dacă ar fi fost crescuți cu *această* prejudecată, i-o întoarse ea sec. Uită-te numai cîți se ruinează în țara asta din pricina băuturii.

— James e în regulă, nu-i așa ? se încăpățînă el. E ceva rău cu el ? Nu — și bea de stinge.

— La fel de „în regulă" poți fi și dacă nu le stingi, sau n-am dreptate ? se interesă Maggie cu acea ironie apatică ce-l mîhnea pe băiat, pentru că nu semăna deloc cu ea. O sărută spunîndu-i :

— Nu-ți face griji în privința mea, o duc foarte bine. Și se întoarse la James.

Își petreceau tot timpul cu prospecțiunile. Atmosfera era cu totul alta decît atunci cînd îl însoțise pe Alec. Pornind de la ideea că aceasta era țara aurului, James părea convins că-l va găsi, totul reducîndu-se la o problemă de stăruință. Își închise așadar foarte liniștit mina, concedie muncitorii și se porni să găsească alta. Atitudinea aceasta îi dădea încredere lui Paul ; bineînțeles că nu mai era chiar atît de palpi-

tant ca și cu Alec, care dădea mereu impresia că e în pragul unei descoperiri epocale și mai puțin nu ; în schimb, treaba era făcută cu mai mult cap. Poate că la aceasta se adăuga și necesitatea de a crede cu adevărat ; și orice necesitate își are logica ei.

După ce epuizară ferma vecină, ezitară dacă să treacă hotarul pe pămîntul lui Alec. Pînă într-o seară, cînd săriră gardul de sîrmă ghimpată, Paul rămînînd ceva mai în urmă, cuprins de un inexplicabil sentiment de vinovăție. James vroia să cerceteze filonul de cuarț. Aruncă o privire interogativă băiatului care, urmîndu-l încet, încerca să se convingă de faptul că sentimentul său era nemotivat. În fond, legal avea tot dreptul să prospecteze. Ajunseră destul de greu la filon. Șanțurile fuseseră astupate de-a valma, iar locurile unde fuseseră sparte și sfărîmate rocile abia dacă se mai zăreau. Trudiră cîteva zile bune ; din cînd în cînd, James spunea amuzat :

— Cînd se apucă taică-tu de o treabă, apoi știu c-o face ca lumea...

Căci nu era părticică din acel filon lung de o milă care să nu fi fost cercetată. Îl părăsiră curînd și porniră să bată coasta. Peste tot, povîrnișul era spart de filoane ieșite din adînc, aflorimente, bolovăniș, nici un semn însă care să indice că Alec ar fi trecut pe acolo.

— Ei, fiule, zise James, parcă e ceva pe-aici, hm ?

Nu înțelegea de ce să se fi deosebit această zonă de celelalte, dar avea încredere în instinctul bătrînului miner. Îi plăcea să-i urmărească mersul atent, să-l vadă zăbovind asupra unui colț de stîncă, sau dînd cu piciorul în pietricelele albe și strălucitoare. Gesturile sale păreau să facă parte dintr-un ritual magic, precum gîndurile ce n-au primit încă nume și nu și-au găsit locul într-un sistem. Dar în ele se strînseseră ani de conviețuire cu roci, minerale și pămînturi ; deși, dacă l-ar fi întrebat de ce se oprea tocmai la colțul cutare și nu la celălalt, n-ar fi știut să răspundă, încît Paul avea senzația că asistă la un proces aflat sub zodia arbitrariului.

Într-o dimineață s-au întîlnit cu Alec. În primul moment, Paul bătu în retragere. Apoi însă înaintă cu un aer sfidător. Alec îi privi cu dușmănie.

— Ce căutaţi aici ? îi luă din scurt.

— Prospecţiunea e legală, domnule Barnes, se scuză James.

— N-aţi avut nici măcar atîta bun simţ să-mi cereţi voie, se încruntă Alec. Reproşul îi era adresat lui Paul, nu lui James. Băiatul nu-i răspunse, vădit încurcat, şi tatăl lui dădu să plece, ca şi cînd, brusc, nu l-ar mai fi interesat prezenţa lor. — Totuşi, aveţi dreptate să cercetaţi zona asta, aruncă el, spre stupoarea celor doi. Mi-a părut dintotdeauna promiţătoare. Poate că într-o zi am să-mi încerc şi eu norocul pe aici. Şi cu aceste vorbe se depărtă.

Paul se simţea prost ; se obişnuise să vadă în tatăl său un adversar ; dar după întîlnirea asta, mai că-i venea să lase totul baltă, şi chiar s-ar fi întors acasă dacă n-ar fi fost James să-l reţină. Căci James nu era genul care să abandoneze, odată ce se apuca de o treabă.

— Nu-ţi face griji, băiete, răspunse, privindu-l atent. La urma urmelor, taică-tu este un om de treabă. Avea dreptate, ar fi trebuit să-i cerem voie, aşa, de politeţe.

— Nu contează, făcu Paul fără să-şi ascundă vechiul resentiment. Pare să-şi fi revenit acum, dar să-l fi auzit ce spunea.

— Ei, ei, toţi ne pierdem cumpătul uneori, îl domoli James îngăduitor.

Cîteva zile mai tîrziu în toiul căutărilor, James spuse deodată :

— Bucata asta de rocă arată bine, hai s-o spălăm. Şi într-adevăr se dovedi a avea aur bun. — Asta nu înseamnă mare lucru. Mai bine să săpăm un şanţ-două. Săpară. — Se pare că am dat lovitura, rosti calm.

Trecu ceva timp pînă să se dumirească Paul că ăsta era felul lui James de a anunţa succesul. Atît de plat ? Se trezi gîndind : „Dacă asta-i tot, ce rost mai are ? *Să găseşti aur* — numai cînd auzi cuvintele şi-ţi simţi pulsul luînd-o razna. La fel şi restul : Aş putea găsi aur, ai putea găsi aur ; ei, mai mult ca sigur, întotdeauna par a găsi aur". Şi uite că era posibil să le rosteşti ca pe cele mai banale vorbe din lume, ba

chiar să fii dezamăgit auzindu-le — cum era Paul acum, stare de care James nici nu-şi dădu seama.

— Da, ăsta e, confirmă el după cîteva zile, adăugînd imediat : Hai să îmbucăm ceva, n-are rost să ne lipsim de confort.

Decorul era atît de anost, cîteva săpături colo, împrăştiate prin lăstărişul verde, sub un cer de septembrie plin de fum şi apăsător, încît Paul încercă să găsească, măcar în sinea lui, o expresie cît mai dramatică pentru a comenta evenimentul : „Am găsit aur ! James şi cu mine am găsit aur. Şi să nu se supere tata !?“ Degeaba ; îl urmă supus pe James la baracă unde-i aşteptau carnea rece şi cartofii fierţi. Săptămînile treceau. James supraveghea toată zona, săpînd şanţuri transversale, forînd un puţ mic. Apoi trimise cîteva roci la cei de la Laborator care confirmară evaluarea. Momentul ar fi trebuit sărbătorit, dar James se mulţumi să zică doar atît :

— N-o să ne îmbogăţim noi dintr-atît, ar putea fi însă şi mai rău. Ca şi cînd, în clipa următoare ar fi fost gata să întoarcă spatele întregii afaceri şi s-o ia de la capăt în altă parte.

Din nou veniră experţii, cercetînd săpăturile, rostindu-şi cu prudenţă aprecierile ; orăşeni îmbrăcaţi în costume kaki elegante, croite special pentru excursiile în veld. „Da, era exploatabil. Da, cu puţin noroc, filonul ar putea fi chiar foarte bogat.“ Paul trăia sentimentul că era prădat de gloria pe care o merita din plin, şi nu era nimeni care să-l poată înţelege. Nici Maggie ; zîmbind trist, încercă să-i prindă privirea, dar ea îşi ferea ochii. Venise acolo să asiste la triumful fiului ei, doar pentru că o invitase el, fără să-i spună lui Alec. Şi tot timpul cît îi urmărise pe experţi, pe James şi Paul, gîndul ei fusese la Alec, căruia trebuia totuşi să-i spună. După atîţia ani de trudă cu vergeaua magică şi teoriile lui, după toată acea migăloasă cercetare a aurului, astrul smîrcurilor, i se părea o cruzime ca propriul lui fiu să treacă întîmplător creasta pe care el, Alec, o cercetase atît de amănunţit, şi să găsească un filon în numai cîteva săptămîni. Atît de nemilos era acest joc al sorţii încît nu-şi găsi curajul să-i dezvăluie adevărul. De ce tocmai acolo, pe aceeaşi coastă ? De ce nu oriunde alt-

undeva pe întinderea nesfîrşită de veld ? Cu atît era mai tristă pentru soţul ei, cu cît ştia prea bine că filonul acela de pe coastă făcea parte din triumful lui Paul. Se temea ca tatăl să nu zărească licărul victoriei în ochii fiului.

În acest timp, preţiosul petic de pămînt zăcea în aşteptare, păzit de obligatoriile placarde îngrăditoare pe care erau ţintuite bucăţi de pînză imprimate cu tot felul de amenzi şi pedepse împotriva tuturor — inclusiv Alec — celor care s-ar fi apropiat, fără permisiune, de aurul încă ascuns vederii. Apoi îşi făcură apariţia oamenii de afaceri şi avocaţii şi a urmat o perioadă lungă de semnat documente şi băut toasturi cu toţi cei implicaţi. Cînd veni Paul într-o seară la cină, Maggie stătu tot timpul ca pe ghimpi aşteptînd lovitura de graţie pentru bietul Alec : mărturisirea fiului. Nici tînărul nu era în apele lui. Încercă de cîteva ori să vorbească, dar de fiecare dată îşi înghiţi vorbele şi pînă la urmă nu spuse nimic. După retragerea tatălui în birou, unde avea de isprăvit nişte calcule pentru un nou filon, Maggie îl înţepă :

— Deci aşa, sper că eşti încîntat de tine..

— N-ar trebui să fiu ? rînji Paul.

— Săracu' taică-tu — chiar nu-ţi dai seama cum are să se simtă ?

— Perfect, atunci spune-i tu. Eu n-am să scot un cuvînt.

Din punctul lui de vedere, discuţia se încheiase.

— Mă bucur că ai cît de cît consideraţie pentru el.

Paul plecă. Lăsase în grija ei sarcina de a-i spune lui Alec. Cum de nu aflase pînă acum ? se întreba ea. Era suficient să-şi ridice ochii şi să privească atent coasta. Acolo, printre copacii rari şi goi ai veldului de septembrie, se zăreau şanţurile, ca nişte cicatrici, şi o viermuială întunecată de muncitori prinşi într-o activitate febrilă.

N-a trecut mult şi băiatul veni din nou la ei.

— Ştii, va trebui să-i spui, îi zise pe un ton de parcă îşi cerea iertare. Mîine aducem utilajul cel greu. Oricum o să bage de seamă.

— Atunci o să-i spun, promise ea.

— Nu vreau să se simtă rău, zău că nu vreau, mamă. Se ruga de ea ca un copil care ţine cu tot dinadinsul să fie iertat.

— Înainte nu te-ai gîndit la asta, răspunse ea sec.

— Ba da, protestă el, numai că niciodată nu mi-aţi spus că sînteţi bucuroşi, nici măcar o dată. Nu înţelegi ? Experţii au spus că s-ar putea să fie o chestie nemaipomenită. S-ar putea să devin asociat la o mină cu adevărat mare.

— Şi n-ai nici optsprezece ani, spuse ea, zîmbind ca să mai îndulcească puţin vorbele.

Ce tristă abatere de la tot ce-şi dorise pentru el, gîndea. Un muncitor modest ca oricare altul, asta avea să fie. Cu şcoala neterminată, fără nici un ideal, depinzînd de acel lucru îngrozitor, norocul. Avea şanse să rămînă un biet muncitor toată viaţa lui, avîndu-l drept tovarăş pe James, petrecîndu-şi sfîrşitul de săptămînă în băutură, cu africana aia în bucătărie, — da, da, ştia prea bine ce se petrece acolo, chiar dacă el părea s-o creadă tîmpită. Şi dacă aveau noroc, poate se va îmbogăţi şi va deveni unul dintre marii capitalişti ai subcontinentului. De ce nu, orice era posibil — zîmbi cu îngăduinţă şi nu mai spuse nimic.

În noaptea aceea n-a avut somn, tot încercînd să-şi adune curajul să-i spună lui Alec. Dar nu reuşi. La micul dejun îi cercetă chipul preocupat şi înstrăinat şi iar încercă să-şi găsească vorbele. Dar ele refuzau să se arate. După ce mîncă, bărbatul se retrase în camera lui de lucru şi ea se repezi afară. Cu mîna streaşină la ochi, privi dincolo de lanurile de porumb, spre coastă. Da, se şi vedeau remorcile grele ce aduceau încărcătura neagră a turlei, pîlniilor de aerisire, moletelor : Alec ar fi văzut totul de la fereastra camerei lui dacă s-ar fi uitat. Intrînd încet în cameră, îi spuse :

— Alec, vreau să-ţi zic ceva.

— Ce-i ? întrebă nervos, fără să-şi ridice ochii.

— Vino cu mine o clipă.

O privi, se încruntă, apoi dădu din umeri şi o urmă. Maggie arătă cu mîna spre dîra de praf roşu

ce se înălța din lăstăriș : „Uite“, îl îndemnă ea cu voce de copil.

Întîi zări camioanele încărcate, apoi, plimbîndu-și ochii de-a lungul coastei, se opri cu privirea asupra săpăturilor.

— Ce-i asta ?

Încercă să-i explice, dar buzele îi tremurau. În sinea ei plîngea : „Bietul de tine ; bietul, bietul de tine !“

— Ce-i asta ? repetă el. Apoi, după o pauză : Au găsit ceva ?

— Da, reuși ea în sfîrșit să îngaime.

— Ceva bun ?

— Ei așa spun, că ar putea fi chiar foarte bun. Îndrăzni să-l cerceteze cu coada ochiului. Pe fața lui se așternuse o expresie gînditoare, nimic altceva, ceea ce îi dădu curaj să adauge : James și Paul sînt asociați.

— Și tocmai pe coasta aia ! exclamă el. Nici un resentiment nu răzbătea din vocea lui. Îl privi din nou. — Ce chestie cumplită, nu-i așa ? spuse el șoptit ; ea îi prinse repede brațul.

— Da, dragul meu, așa e, așa e, îmi pare atît de rău... — și izbucni în lacrimi. Ar fi vrut să-l ia în brațe, să-l consoleze. Dar el rămăsese cu privirile pironite la povîrniș.

— Acolo n-am încercat niciodată, spuse el îngîndurat. Femeia se opri din plîns. Ce ciudat, am avut de gînd să forez un puț exact în acel loc și apoi — nu mai știu de ce n-am făcut-o.

— Da ? îl îndemnă ea timid. Înțelegea că totul era în regulă.

— Am spus întotdeauna că pe coasta aia este aur, și uite că e. Am spus-o, nu-i așa ?

— Da, dragul meu, așa e — unde te duci ? adăugă imediat căci el se și depărta cu vergeaua magică bălăngănindu-i-se în mînă.

— Dau și eu pe-acolo să fac niște cercetări în jurul șanțurilor, îi aruncă din mers. Dacă ăia știu cum sînt dispuse filoanele, pot verifica...

Dispăru printre tufe cu mers grăbit și cămașa fluturîndă.

Cînd îl văzu venind, Paul îi ieși în întîmpinare cu un zîmbet pierit și inima grea de vinovăție, dar Alec nu zise decît atît :

— Mi-a zis maică-ta că ai nimerit-o în plin. Te superi dacă mă-nvîrt puțin pe-aici cu vergeaua ? Neprimind nici un răspuns din partea lui Paul, care rămăsese mut de uimire, spuse nerăbdător : Haide, fii băiat de treabă, mă cam grăbesc.

Și în timp ce muncitorii descărcau instalațiile grele, îndrumați de James și Paul, Alec începu să descrie cercuri și zigzaguri, vergelele înălțîndu-se și coborînd în mîna lui ca niște insecte stranii prinse-n capcană. Era atît de cufundat în gînduri încă nu lua seamă la nimic din jurul lui. Trebuiră să-l tragă deoparte ca să nu fie strivit sub utilaje. Iar la prînz, cînd îl invitară să împartă cu ei bucatele reci și-l anunțară că descoperiseră un al doilea filon, chiar mai bogat decît primul, cu șanse mari să ajungă pînă-n China „cu puțul de extracție", îl auziră rostind mîndru și satisfăcut :

— Ei, poftim, dovada. V-am spus, nu-i așa ? Întotdeauna v-am spus asta !

Familia De Wet sosește la Kloof Grange

SPRIJINITĂ PE STÎLPI de piatră, terasa țîșnea în afară deasupra grădinii ca o lojă de teatru. Dedesubt se lăfăia luxurianta abundență a arbuștilor înfloriți și a plantelor agățătoare ale căror frunze, ca niște bănuți de argint, reflectau lumina unui cer împestrițat cu purpuriu, sîngeriu și verde cald. Un apus plin de splendoare, ce umplea jumătate de cer, stingîndu-se lin, prin umbre violacee, într-o mare calmă de cenușiu tulbure burat cu norișori trandafirii ; și pe acest cer liniștit de seară, chiar deasupra unui pîlc din ce în ce mai negru de conifere, atîrna o lună mică, de cristal.

Acolo sus, în verandă, ca în fiecare seară la acea oră, se aflau domnul Gale și doamna lui, așezați în șezlonguri, unul lîngă altul, în ținuta de rigoare, cu băutura de seară pusă la îndemînă pe măsuțe, urmărind cu ochi critici, de experți, mărețul spectacol ce li se oferea.

— Excelent apusul în seara asta, spuse maiorul Gale satisfăcut, și amîndoi își întoarseră privirile spre luna maiestuoasă.

Amurgul își pogorî vălurile peste cer și grădină ; moment în care, punctuală ca în fiece zi, doamna Gale se scutură de nostalgie cum se scutură de apă un cîine, și ridicîndu-se, spuse :

— Tînțari !

Trase șezlongul la perete, îl strînse și-l propti la locul lui.

— Vine poșta, se însufleți ea dintr-o dată.

Maiorul Gale se apropie de scară, așteptîndu-l pe băștinașul care grăbea spre ei printre boschetele înalte ce umbreau aleea. Cînd ajunse lîngă maior, săltă sacul de pe umăr și i-l întinse. Aerul se umplu de miros acru de carne crudă. Cu disprețul indulgent

cu care se adresa de obicei servitorilor băştinaşi, domnul Gale îl întrebă :

— Te-au atacat fantomele ? şi izbucni în rîs.

Băştinaşul, care abia îşi mai trăsese sufletul pe ultima milă din cele zece cîte avusese de făcut, străbătînd în goană un desiş bîntuit de năluci fără nume, spirite ale străbunilor, duhuri ale copacilor şi fiarelor, se prefăcu tare înspăimîntat, clănţănind din dinţi şi bîţîindu-se ca o maimuţă, pentru a-i face pe plac stăpînului. Maiorul îi spuse să plece. Omul se făcu repede nevăzut după colţul casei, fericit că se poate duce în spate unde ardeau luminile şi-l aşteptau prietenii.

Doamna Gale ridică sacul şi intră în camera din faţă. După ce aprinse lampa cu petrol, îl chemă pe fecior şi-i dădu în grijă produsele de băcănie şi carnea. Din fundul sacului scoase apoi un pachet gros de scrisori la a căror vedere strîmbă uşor din nas : erau pătate cu sîngele scurs din carne. Împărţi scrisorile în două ; pe urmă, soţ şi soţie se aşezară faţă în faţă şi, luîndu-şi fiecare teancul, se apucară de citit

Mai rar îţi era dat să vezi prin casele fermierilor o cameră de zi ca a lor. Deasupra căminului se răsfirau coarne de koodoo, iar de un cui atîrnau cîteva măciuci indigene ; în schimb, podeaua era acoperită de carpete fine, iar mobila să tot fi avut două sute de ani. Tăblia mesei părea luciul unei ape în care se reflecta stins orice rază de lumină ; doamna Gale însăşi o lustruia în fiecare zi, înainte de a aşeza pe ea un vas de lut plin cu flori purpurii înghimpate. Africa şi secolul optsprezece englez conviețuiau aici într-o armonie deplină.

Din cînd în cînd, doamna Gale se ridica să potrivească lumina. Lampa nu ardea bine — era una din obiectele acelea îngrozitoare, cu petrol lampant, care scot un sîsîit continuu şi cărora una-două trebuie să le pompezi aer ca să aibă flacără albă. Deasupra capetelor celor doi, un nor străveziu de insecte îşi căuta cu încăpăţînare moartea înfiorătoare, şi micile zburătoare cădeau pe masă una după alta, plici, plici, printre scrisori.

Doamna Gale luă un plic din grămadă și-l întinse soțului.

— De la ajutorul tău, observă distrată, ținîndu-și ochii plecați asupra foii din mîna ei. Ceea ce citea o făcea să zîmbească înduioșată. Scrisoarea era de la cea mai veche prietenă a ei, o doctoriță din Londra, cu care-și scrisese în fiecare săptămînă de treizeci de ani încoace, de cînd doamna Gale se exilase în Rhodesia de Sud.

— Ia te uită, exclamă în surdină, fiica fratelui lui Betty vrea să studieze științele economice. Și deși niciodată nu-l cunoscuse pe fratele lui Betty, cu atît mai puțin pe fiica lui, vestea păru să-i facă plăcere și s-o emoționeze teribil. Toată scrisoarea pomenea despre oameni pe care nu-i întîlnise niciodată și puțin probabil s-o facă de aici încolo, despre vreme, despre politica engleză. Fără îndoială că pentru un cititor neavizat, fiecare rînd dădea impresia că fusese scris dintr-un spirit de datorie; doamna Gale în schimb, terminîndu-și lectura, puse grijulie foaia deoparte și rămase zîmbind tăcută: gîndurile i se întorseseră în urmă cu o jumătate de veac, la copilăria ei.

Treptat, reveni la realitate și ochii i se opriră asupra soțului prin care priviseră pînă atunci ca prin sticlă. Arăta tulburat; ceva nu era în regulă cu scrisoarea aia.

Maiorul Gale era înalt, cu un aspect milităros, chiar și cînd purta pantaloni scurți și cămașa kaki de lucru. Le schimba de două ori pe zi. Dunga pantalonilor, bine călcată, stătea țeapănă precum muchia unei hîrtii împăturite, iar cele șase buzunare ale cămășii erau întotdeauna închise. Capul mic, acoperit de păr negru, lucios, mustăcioara neagră tunsă îngrijit, mîinile de fermier cu unghiile rupte dar curate — toate păreau să spună că nu era ușor lucru să nu te lași pradă decăderii, să nu lași această țară blestemată, necivilizată, indolentă, unde totul se ducea de rîpă, să-ți toace nervii. Ușor nu era, dar el reușea; reușea cu prețul acelui efort conștient care îi încetinea mișcările și dădea înfățișării sale o ușoară notă de caricatură; un om ca maiorul Gale numai în exil putea fi găsit.

Se sculă de pe scaun și începu să măsoare camera în sus și-n jos, în timp ce nevastă-sa îl urmărea meditativă, așteptîndu-l să-i spună ce-l durea. Observase încă de cînd se ridicase el în picioare că se întîmplase ceva. Ce anume? Tare elegant și dichisit mai era omul ăsta al ei; dar rigoarea ținutei era alterată oarecum de o ciudată îngrășare și puhăvire; capul mic și rotund se sprijinea pe un gît din ce în ce mai gros; fesele, și ele, căpătau proporții și tremurau la fiecare pas. Deși asaltată de aceste adevăruri, doamna Gale le îndepărta scrupuloasă: ea își avea propria ei imagine despre soț, și nu admitea să-i fie distrusă.

În sfîrșit soțul oftă și-i aruncă o privire; și cînd ea îl întrebă: „Ei, dragă?“, el se grăbi să-i răspundă:

— Omul are o nevastă!

— Vai de mine! exclamă consternată.

Ca și cînd atita așteptase, protestul ei, ripostă înviorat:

— Pentru tine o să fie bine, că mai e un suflet de femeie aici.

— Da, presupun că da, aprobă veselă.

Cunoștea prea bine această notă din glasul ei, încît smuci capul pe spate și izbucni agresiv:

— Tot timpul te plîngi că te îngrop de vie.

Și chiar se plîngea. Foarte adesea, deși mai rar în ultima vreme, își vărsa amarul făcînd glume nevinovate pe socoteala propriului ei necaz; de mulți ani însă nu mai credea nici ea în tînguirile ei; erau mai mult, zău așa, un semn de afecțiune față de el, ca atunci cînd îl săruta seara la culcare. De fapt, învățase să-și iubească izolarea și o durea să vadă că el nu-și dădea seama de acest lucru.

— Bine, dar nu pot să vină să stea aici. Asta chiar n-aș suporta.

Plănuiseră ca noul ajutor — ferma prospera și se extindea, și maiorul nu mai pridideа de unul singur — să fie găzduit în camera liberă, să locuiască adică la un loc cu stăpînii săi.

— Nu, așa zic și eu, dacă are nevastă. Maiorul părea totuși să ezite; era limpede că nu l-ar fi deranjat prezența a încă unei familii în casă. Ce-ar fi să le dăm casa cea veche? iscodi el în cele din urmă.

— Am să văd ce-i de făcut, spuse doamna Gale, ușurînd umerii bărbatului de povara acestui necaz. El la afaceri se pricepea ; oamenii îi dădeau dureri de cap. Și pe ea o enervau, acum, dar ajunsese să se resemneze în fața neputinței lui de a înțelege. Pentru că știa că el abia dacă o băga în seamă ; în afara fermei, nimic altceva nu exista pentru maiorul Gale. Fapt care-i convenea de minune. În primii ani după căsătorie, cît fuseseră copiii mici, dăinuise între ei o ușoară stinghereală, ca o datorie rămasă neplătită. Acum însă erau prieteni și-și puteau ierta multe. Ce ușurare că n-o mai „iubea" ! (Așa se exprima ea) Ah, „iubirea" aia — și se gîndea la ea cu o urmă de aversiune amuzată. Bătrînețea își avea avantajele ei.

Auzind-o cum spune „Am să văd ce-i de făcut", bărbatul se uită brusc la ea, drept în față — tonul fusese prea consolator și matern. De obicei, privirile lui pluteau deasupra ei, fără să o vadă. Acum o fixară scrutătoare cîteva clipe ; în fața lui se găsea o englezoaică bătrîioară, slabă și uscată ca un cocean de porumb în septembrie, cu trupul aplecat deasupra scrisorilor pe care le mîngîia drăgăstos cu mîna, și iscodindu-l cu ochi albaștri ca vioreaua. Descoperi tulburat o lucire vinovată în ei. Se apropie și o sărută pe obraz.

— Și tu acum ! chicoti ea vesel, plecîndu-și capul.

Maiorul se fîstîci, rămase o clipă nemișcat, apoi zise cu hotărîre :

— Mă duc să fac baie.

După ce se îmbăie, se reîntoarse în cameră îmbujorat și radios ca un bebeluș bătrîn, îmbrăcat în pantaloni de flanel și o haină albastră, și amîndoi își consumară cina sub lampa șuierătoare și norul zburător de insecte. De cum terminară, el spuse doar atît : „În pat" și plecă. Se culca întotdeauna înainte de opt și se scula în jurul orei cinci. Pe vremuri, se adaptase și doamna Gale acestui orar al lui. Băieții însă le plecaseră pe mări, înrolați în marina militară, iar servitorii își cunoșteau bine îndatoririle, încît, neavînd nimic de făcut care s-o tragă jos din pat, dormea pînă la opt, oră la care se alătura bărbatului la micul dejun.

Refuza să mănînce în pat, și nici nu concepea să apară în capot. Destul că dormea trei ore în plus după răsăritul soarelui, și găsea de cuviință să-și ceară scuze pentru trîndăveală. Seara, în schimb, după ce bărbatul se ducea la culcare, rămînea lîngă lampă, revedea scrisorile, cosea, citea, sau pur și simplu visa la trecutul ei, la timpurile atît de îndepărtate cînd fusese Caroline Morgan și trăise în apropierea unui orășel de provincie, fiica unui modest proprietar de pămînt. Așa îi plăcea cel mai mult să se gîndească la sine.

În seara asta stinse curînd lampa și ieși pe terasă. Luna semăna cu un fruct mare, catifelat, galben, întemniţat între ramurile înalte ale eucaliptilor. Femeia se lăsă pătrunsă de vraja ce stăpînea grădina. Coborî liniștită treptele și intră sub bolta copacilor, aruncînd în urmă o privire scurtă, îngrijată, spre fereastra dormitorului : soțului nu-i plăcea s-o știe ieșind noaptea singură din casă. În fața ei, drumul tăia prin veld și după o jumătate de milă poposea în pragul celeilalte case.

Înainte să o fi cumpărat familia Gale, ferma aparținuse unor frați, doi la număr, sud-africani prin naștere și educație. Cele două case erau, pe vremea aceea, despărțite de o fîșie de brusă virgină, fără nici un gard sau măcar un drum între ele ; așa au trăit cei doi bărbați, în această stare de independență păzită, burlaci și singuri amîndoi. Doamna Gale se bine dispunea de cîte ori se gîndea la ei. Și-i imagina trimițîndu-și biletele politicoase unul altuia, invitîndu-se la masă, ori să-și petreacă serile împreună. Îi și vedea împrumutîndu-și cărți prin cîte un curier băștinaș, sau întîlnindu-se într-un punct neutru, undeva la mijlocul distanței. O amuzau toate astea, respectîndu-i în același timp pentru un anume simțămînt pe care ea îl înțelegea prea bine. Cîte idei năstrușnice nu-și făcuse despre ei, pînă într-o zi cînd a aflat de la un vecin că de fapt cei doi se certaseră tot timpul și pînă la urmă dăduseră faliment pentru că nu s-au putut înțelege asupra felului în care să-și administreze ferma. După această descoperire, doamna Gale încetă să se mai gîndească la ei ; o fantezie plăcută se dovedise o realitate respingătoare.

Primul lucru pe care l-a făcut cînd a venit aici a fost să schimbe numele fermei din Kloof Nek în Kloof Grange, în amintirea a ceea ce lăsase acasă. Apoi a scos mobilierul din una din cele două case, transformînd-o în magazie. Un spațiu pătrat, gol, ca o cutie, înfiptă în mijlocul veldului pustiu, ale cărei ferestre reflectau lumina soarelui cît era ziua de lungă. Cealaltă casă însă a fost extinsă și împrejmuită cu verandă și gard ; dincoace de gard erau două pogoane de grădină pe care o obținuse după ani grei de trudă. Și încă ce grădină ! Arbuști africani grei de floare, peluze englezești strălucitoare, bazine pline de nuferi și carași aurii. Pentru astea tráia. Puțini oameni se puteau lăuda cu o asemenea grădină.

O străbătu acum sub razele lunii, simțind cum o cuprinde un soi de beție și ființa ei devine ireală în acea lumină verzuie, stranie, îmbălsămată de parfumul florilor. Atinse în treacăt frunzele cu degetele și-și apropie obrazul de petalele trandafirilor. La poartă se opri sub pîlniile albe ale florilor de ochiul-boului și zăbovi puțin să privească întinderea pustie a veldului ce-o despărțea de cealaltă casă. Nu-i plăcea să iasă din grădină noaptea. Nu se temea de băștinași, nici vorbă : disprețuia femeile care se temeau, căci pentru ea africanii erau mai degrabă niște copilași înduioșători, din care pricină se și purta cu multă bunăvoință față de ei. Nu știa de unde îi venea această frică. Așa că trase adînc aer în piept, strînse buzele și păși cu băgare de seamă peste prag, închizînd poarta în urma ei cu un pocnet puternic. Nisipul se întărise ca o crustă și scînteia stins la fiecare mișcare, încît drumul părea o panglică albă ce pîlpîia continuu. Din loc în loc, de o parte și de alta, copaci cioturoși își răsfrîngeau umbrele adînci și negre. Un caprimulg tăie cîmpul de stele, fîlfîindu-și aripile gheboase și codate ; femeia făcu o grimasă sfidătoare : la urma urmei, drumul ăsta nu era altul decît cel pe care-l urma în plimbările ei din fiecare după-masă ! Pentru copacii ăștia se rugase ea, cînd maiorul dorise să-i facă lemne de foc ; într-un fel, erau copacii ei. Încetinind deliberat pașii, ca un fel de pedeapsă, înaintă printre abisurile de umbră, cîștigînd ficcare palmă de lumină selenară cu un sentiment de

ușurare, pînă cînd ajunse la casă. O apariție neînsuflețită, un mort cu ochii holbați, așa părea cu ferestrele acelea oarbe ce luceau palid în razele lunii. Prostii, își spuse. Prostii. Se îndreptă spre ușa din față, o descuie și aprinse lanterna. Sacii cu grîne erau îngrămădiți pînă-n grindă, iar podeaua de cărămidă era plină de coceni răzlețiți. Șoarecii dispărură ca prin farmec în ascunzișurile lor ; pereții erau înnegriți de cuiburile de gîndaci. Oprindu-se într-o pată de lumină de pe podea, ca să nu nimerească din greșeală într-o pînză de păianjen sau vreun sac ieșit în afară, răsuflă adînc de cîteva ori, inspirînd mirosul dulceag de porumb, și alcătui în minte lista cu tot ce trebuia făcut ; doamna Gale era o femeie destoinică.

Deodată o străfulgeră un gînd : dacă bărbatul uitase să spună că are nevastă, cînd solicitase slujba asta, era în stare să uite că are copii. Dacă avea copii, nu ținea ; nu, nu ținea. Pur și simplu nu putea suporta ca o șleahtă de puradei — căci burii n-aveau niciodată mai puțin de doisprezece — să alerge ca sălbatecii prin minunata ei grădină și să-i chinuie peștișorii. Aproape că se sufocă de furie. De Wet — i se încîlcea limba în gură. Soțul ei n-ar fi trebuit să accepte un bur. Ei, hai, hai, Caroline, se mustră ea recăpătîndu-și umorul și mai zăbovind cîteva clipe în casa părăsită și luminată de lună, nu te pripi să tragi concluzii, nu fi nedreaptă.

Se hotărî să aranjeze casa pentru un bărbat și soția lui, ignorînd posibila existență a copiilor. Își va da silința să aranjeze cît mai bine totul pentru o femeie care poate nu e obișnuită să trăiască în singurătate ; va fi bună cu această femeie ; așa se dojenea ea fără milă, în loc de ispășire pentru meschinăria de care dăduse dovadă mai înainte. Dar cînd încercă să compună în minte portretul acelei femei care venea să împartă cu ea existența, chiar dacă asta se reducea la ceaiul de dimineață și la schimbul de rețete (cum era de presupus) nu reuși să-și imagineze altceva decît o matroană olandeză, toată numai plăceri casnice și generozități nădușite, și se simți dezgustată. Abia acum înțelese pe deplin că în curînd, săptămîna viitoare, va trebui să accepte

încă o femeie în viața ei și acest adevăr îi displăcu profund.

De ce trebuia ? Nu era obligatoriu ca soțul ei să lege prietenie cu acel om. Vor lucra împreună, atîta tot ; dar ele, soțiile, două femei la o fermă izolată, era de așteptat să se împrietenească. Toate instinctele ei doritoare de solitudine, distanța pe care o crease între ea și ceilalți oameni, inclusiv soțul ei, se revoltară. Și pentru că se revoltau, repudiind această olandeză imaginară față de care se simțea atît de străină, începu să se gîndească la prietena ei Betty, ca și cînd ea ar fi venit să locuiască la fermă.

Cu acest gînd o porni spre casă, prin veldul tăcut, închipuindu-se mergînd cu prietena ei pe același drum și pălăvrăgind ca pe vremuri. Obișnuia să-și caute în gîndul la Betty — care ajunsese o doctoriță bătrînă, înțeleaptă, cu ochi plini de bunătate — sprijinul în mijlocul tăcerilor înspăimîntătoare. La poartă își înălță capul să adulmece mireasma grea a florilor de ochiul-boului, dar își dădu seama că mai plutea ceva în aer, invadîndu-i visul : un miros puturos, o miasmă de putreziciune se amestecase în parfumul florilor ei. Ceva murise în veld, vîntul își schimbase direcția și aducea miasma spre casă. „Trebuie să trimit feciorul mîine dimineață să vadă ce este", își notă în minte. Ca imediat să o izbească nepotrivirea dintre gîndurile la Betty și propria ei viață. „Ești o proastă, Caroline", își zise. Cu trei ani în urmă, cînd își petrecuseră vacanța în Anglia, descoperise că ea și Betty nu aveau ce să-și spună. Existențele lor erau atît de depărtate, și fuseseră atîta amar de vreme, încît cele cîteva săptămîni cît stătuseră împreună trebuiau înțelese ca un prinos adus prieteniei lor de mult stinse. Știa foarte bine lucrul acesta, dar încerca să nu se gîndească la el. Pentru ea era absolut necesar ca Betty să rămînă, măcar în închipuire, o contragreutate la singurătatea ei. Acum era obligată să vadă limpede adevărul. Nici asta nu-i plăcea, și vinovată oarecum de resentimentul pe care-l încerca era doamna De Wet, olandeza care avea să-i năpădească viața cu pretenții personale și insolente.

Încît a doua zi, și în zilele care urmară, curăță, mătură și puse ordine în casa cea veche nu pentru doamna De Wet, ci pentru Betty. Altfel n-ar fi putut să facă tot ce făcea. Și cînd totul a fost gata, trecu prin camerele în care adusese ceva din mobilele ei și se adresă unei Betty imaginare (dar Betty cea de acum treizeci de ani) : „Ei, ce părere ai ?“ Prea multe nu erau acolo, dar era curat, mirosea a soare și aer. Cărămizile podelei erau acoperite cu rogojini aspre, colorate ; cuverturi striate în nuanțe vii înveleau paturile așezate în colțuri opuse. Și peste tot, vase cu flori. „Ți-ar plăcea să locuiești aici“, zise doamna Gale lui Betty înainte să încuie ușa și să se întoarcă acasă, simțindu-se de parcă repurtase o victorie asupra ei înseși.

Familia De Wet telegrafiase că aveau să sosească duminică după prînz. Deci s-a dus cu odihna ei, observă cu năduf doamna Gale, obișnuită să doarmă în fiecare după-amiază cît ținea fierbințeala cea mare. Maiorul Gale, pentru care fiecare zi era o zi lucrătoare (ura trîndăveala și găsea cele mai bizare îndeletniciri care să-i ocupe duminicile) plecă într-un colț îndepărtat al fermei să se îngrijească de vite. Doamna Gale se întinse pe pat cu ochii închiși, așteptînd cu toți nervii încordați să audă zgomot de mașină. Muștele bîzîiau lenește pe la ferestre ; adierea din grădină era caldă și înmiresmată. Avu un somn chinuit, luptîndu-se de fapt să rămînă trează. La patru se trezi de-a binelea, indispusă și obosită, dar de mașină, nici vorbă. Se sculă și trase pe ea o rochie luată din dulap la întîmplare : oricum cele mai multe haine le avea de mai bine de cincisprezece ani. Își perie părul absentă ; luîndu-și însă brusc seama că nu se ostenise îndeajuns, atîrnă în jurul gîtului un medalion mare de aur, un semn scrupulos de bun venit. Lăsă feciorului vorbă că poate fi găsită în grădină și părăsi veranda pradă unei emoții puternice. Starea i se accentuă și mai mult cînd trecu pe lîngă boschetele îngrămădite sub ziduri, prin grădina de trandafiri cu peluzele largi și verzi, stropite de apă tot anul, și ajunse la locul ei favorit între fîntîni și bazinele cu nuferi. Bazinele erau o

extravaganță, căci pomparea apei din rîu costa o grămadă de bani.

Se așeză pe o bancă umbrită ; de o parte erau fîntînile cu panașul lor scînteietor, trandafirii, peluzele, casa și dincolo de ele veldul înalt, aspru, bătut de vînturi ; de partea astalaltă, la picioarele ei, pămîntul se prăvălea abrupt, sute de metri în adînc, pînă la rîu. Un prag stîncos împins deasupra abisului — aici îi plăcea ei să stea, ore întregi, aplecîndu-se pînă la amețeală peste buza rîpei, părul scurt, cărunt fluturîndu-i peste față, pierdută în adorație pentru dealurile de pe malul celălalt. Nu pentru rîul însuși, nu, la el se gîndea cu un simțămînt de primejdie pentru că acolo, dedesubt, în valea aceea înecată în verdeață, începeau brusc tropicele : palmierii, și apa maronie, curgînd încet, învolburîndu-se în meandre de mlaștini, sau cotind după bancuri de trestii înalte cît casa. Acolo erau crocodilii, iar leoparzii apăreau dintre stînci să se adape. De cîte ori stătea pe pragul ei expus, o loveau în față mirosurile ce se ridicau în valuri din prăpastie, de verdeață încălzită de soare, de apă stătută, încinsă, de vegetație luxuriantă, mirosuri grele, amețitoare. Se deprinsese să nu ia seamă la ele, și nici la rîu, cînd privea dealurile. Acelea erau dealurile *ei :* ea așa le simțea. De ani de zile stătea aici, ore întregi în fiecare zi, urmărind umbrele norilor ce alunecau peste ele, văzîndu-le cum se colorează în albastru cu cît erau mai îndepărtate, sau cum par să se apropie după ploaie, dezvăluind minunatele nuanțe ale copacilor de pe pantele mai joase. Niciodată nu erau la fel, de la o clipă la alta. Sub ochii ei își schimbau contururile în lumina mereu schimbătoare care ba arunca un țanc mai în față, ba ascundea altul, sau le împingea pe toate în spate, de apăreau încețoșate în zarea fumurie, chircite parcă într-o retragere ursuză, sau, alteori, le înălța ca pe niște turnuri semețe spre slava strălucitoare și purificată. Iar ea, bătută de vînturi, arsă de soare, sau încrîncenată de frig, simțea în ea puterea să desfidă orice. Ai ei erau munții : erau ceea ce era și ea ; ei o făcuseră, îi cristalizaseră singurătatea în această putere, o susținuseră și o hrăniseră.

Aproape că uitase de familia De Wet, care ar fi trebuit de mult să vină. Aproape, nu de tot. În cele din urmă, dîndu-şi seama că soarele scăpăta (dogoarea lui o lovea mai jos de umeri), iritarea provocată de întîrzierea lor se transformă în neliniște. Dacă li se întîmplase ceva ? Să fi greșit drumul ? Poate li se stricase mașina ? Și maiorul era dus departe cu a lor, deci n-avea cum să plece să-i caute. Să trimită băștinașii pe drumuri ? Dacă o luaseră spre rîu, s-ar putea să zacă acum înnămoliți pînă la osii. Jos acolo, în căldura aia mlăștinoasă, o să-i muște țînțarii și atunci...

„Caroline", se dojeni cu asprime (părăsindu-și în sfîrșit munții) „nu te lăsa pradă îngrijorării". Se ridică, se scutură, dădu părul de pe față și-și strînse pe lîngă trup fustele înfoiate. Se retrase cu spatele din calea vîntului care mușca din muchiile stîncii, își luă cu un oftat rămas bun de la grădină pentru acea zi și se întoarse acasă. Acolo, în fața porții, era o mașină, un hîrb străvechi, ticsit de bagaje, cu portierele din spate legate cu funie. Și copii ! O fetișcană stătea cocoțată pe scară. Nu, zău, era prea mult. De partea cealaltă a mașinii se agita un bărbat înalt, subțire, blond, cu pielea ciocolatie de soare, și se uita în jur, oare nu apare careva ? Asta trebuie să fie tatăl. Se apropie, potrivindu-și un zîmbet pe față și căutînd din priviri, cu teamă, pe ceilalți copii. Bărbatul înaintă încet, urmat de fată.

— Vă așteptam mai devreme, îi luă în primire doamna Gale, țintuindu-l cu reproș pe bărbat drept în ochi.

Ochii acestuia erau atenți, albaștri, cercetători. O măsură din cap pînă-n picioare nepăsător, părînd să nu pună nici un preț pe ea.

— E aici domnul Gale ?

— Eu sînt doamna Gale, replică ea. Apoi repetă : Vă așteptam mai devreme.

Chiar așa, patru ore întîrziere, și nici un cuvînt de scuză !

— Am pornit tîrziu. Unde ne putem pune lucrurile ?

Doamna Gale își înghiți enervarea.

— Nu știam că ai familie. N-am făcut pregătiri.

— I-am scris domnului Gale de soţia mea. N-a primit scrisoarea ? întrebă ofensat.

— Soţia dumitale ? făcu ea cu voce stinsă şi se uită uluită la fata care zîmbea cu stîngăcie în spatele soţului.

La o privire mai atentă se vedea clar că n-avea mai mult de optsprezece ani. Un boţ de fată cu picioarele şi braţele bronzate şi delicate, o claie de cîrlionţi negri şi şturlubateci, şi ochi mari, negri, neastîmpăraţi. Îl luă de braţ pe bărbatul ei cu amîndouă mîinile şi chicoti :

— Eu sînt doamna De Wet.

Soţul o împinse uşurel la o parte, gest care, deşi blînd, o făcu pe fată să se bosumfle, şi zise :

— Ne-am căsătorit săptămîna trecută.

— Săptămîna trecută, îngînă doamna Gale, conştientă de ostilitatea ce răzbătea din glasul ei.

— M-a întîlnit la cinema, explică fata cu un extraordinar amestec de insolenţă şi sfială, şi a doua zi ne-am căsătorit. Părea să se ofere, într-un anume fel, femeii mai în vîrstă, să-şi dăruiască ceva preţios din fiinţa ei.

— Aşa deci, se dumiri doamna Gale politicoasă, aruncînd o căutătură aproape speriată acestui om, sud-africanului ăsta viclean, laconic, cu mişcări lente, care se comportase cu atita violenţă şi nesăbuinţă. Şi se simţi iarăşi năpădită de aversiune.

Deodată bărbatul o apucă pe fată de braţ şi scuturînd-o încetişor, cu un fel de exasperare ţinută în frîu, spuse :

— M-am gîndit să-mi iau o nevastă care să-mi gătească tot timpul ăsta cît oi sta prin pustii. Nu prea-s restaurante pe aici, ce zici, puicuţo ?

— Oh, Jack, chiţăi ea îmbufnată. Numa' la burta lui se gîndeşte, se adresă doamnei Gale de parcă ar fi fost o puştoaică de vîrsta ei, apoi îşi ridică spre el privirile pline de o teamă seducătoare.

— Pentru gătit te-am luat, zise bărbatul zîmbindu-i intim.

Şi doamna Gale stătea în faţa lor şi-şi dădea seama că uitaseră de ea ; şi că doar printr-un efort extraordinar de voinţă nu se sărutau.

— Asta da, surpriză, observă ea sec.

Cei doi se depărtară unul de altul și imediat expresia de pe chipurile lor se schimbă. Erau iarăși cei de la început : doi străini potrivnici. Se uitau la ea de dincolo de bariera care părea să le interzică accesul spre lume. Vedeau o doamnă englezoaică trecută, într-o rochie de mătase albastră, lălîie și demodată, cu un medalion de aur ce atîrna pe pieptul uscat, care le zîmbea cu răceală și-i scruta sever printre pleoapele ochilor ei albaștri și cețoși.

— Am să vă duc la voi acasă, zise energic. Eu merg pe jos și voi cu mașina — nu, sînt obișnuită să merg pe jos.

Nimic n-o convinse să se urce în hodoroaga aia nenorocită care mai că nu exploda de atîtea bagaje și intimități pe jumătate reprimate.

Țeapănă de parcă ar fi înghițit un băț, o porni înainte pe drum, urmată de mașina care se hurduca și scrîșnea în viteza întîi. Era ridicolă, știa asta ; le simțea în spate privirile, îi ghicea amuzîndu-se ulduiți ; dar nu putea altfel.

Cînd ajunseră acolo, descuie ușa, le arătă repede ce pregătiri făcuse și-i părăsi. Se întorcea acasă într-un clocot de furie, din pricină mai ales că revedea scena dinainte, ea mergînd pe drum, urmată cu resemnare de mașină, și refuzînd să facă singurul lucru inteligent, adică să se suie lîngă ei.

Rămase în verandă o jumătate de oră și privi la luminile apusului fără să le vadă, răscolită cum era de tot felul de simțăminte, nici unul bine definit. Într-un tîrziu îl chemă pe fecior și-l trimise dincolo cu un bilet prin care îi invita pe amîndoi la cină. Nu se depărtă bine băiatul, tropăind pe poteca dintre boschete spre poartă, cînd îl chemă înapoi.

— Mă duc eu, zise. Asta poate ca să le demonstreze că nu-i păsa ei de jumătatea aia de milă pe care-o făcea pe jos, și parte cuprinsă de căință. La urma urmei, nu era nici o crimă să te căsătorești, și cei doi păreau tare îndrăgostiți. Așa-și zicea ea.

Cînd ajunse, camera din față era un talmeș-balmeș de bagaje, hîrtii, oale și crătiți. Se dusese naibii toată ordinea ei minunată. Din dormitor se auzeau voci.

— Dar, Jack, nu vreau să mergi. Vreau să stai cu mine.

Apoi vocea lui veselă, fudulă, domoală, drăgăstoasă :

— Faci cum îţi spun eu, fetiţă. Trebuie să-l văd pe bătrîn şi să aflu ce se coace. Nu uita că mîine încep munca.

— Dar, Jack...

Apoi se auziră bruftuluieli, rîsete şi o palmă zdravănă.

— Aşa care va să zică, mormăi doamna Gale ţinîndu-şi răsuflarea. Bătu în tocul uşii şi zgomotele încetară.

— Intră, răsună vocea fetei.

Doamna Gale ezită, apoi intră în dormitor.

Doamna De Wet stătea cocoţată pe un balot în mijlocul patului, cu rochia colorată înfoiată în jurul ei, şi-şi pieptăna părul. Doamna Gale băgă de seamă că paturile fuseseră deja unite.

— Am venit să vă invit la masă, spuse dintr-o suflare. De-abia aţi sosit, doar nu vrei să te şi pui pe gătit.

O ascultară cu chipuri inexpresive, dar politicoase.

— O, nu, nu vă deranjaţi, doamnă Gale, se scuză De Wet stîngaci. Ne facem noi ceva, nu vă îngrijaţi. Se uită la fată şi faţa i se îmblînzi. Nu se mai putu stăpîni : Parc-o văd cum ia deschizătorul de conserve, imediat. Aşa socoteşte ea că trebuie hrănit un bărbat.

— Oh, Jack, se îmbufnă nevastă-sa.

De Wet se întoarse spre lighean şi începu să se săpunească. Fluturîndu-şi pămătuful spre doamna Gale, spuse :

— Oricum, mulţumim. Dar spuneţi-i maiorului că vin după ce mănîncă, să punem lucrurile la punct.

— Prea bine, cum vreţi.

Se depărtă de casă. Acum se simţea respinsă. La urma urmei, ar fi putut da dovadă de atîta cuviinţă şi să vină ; era totuşi mulţumită că nu veniseră ; şi dacă preferau să facă dragoste în loc să-i cunoască pe cei care urmau să le fie cei mai apropiaţi vecini timp de, poate, ani de zile, treaba lor...

— Adică cine dracu' îşi închipuie asta că e ? zicea în schimb doamna De Wet, vopsindu-şi unghiile, cu genunchii strînşi sub bărbie şi sticluţa de ojă ţinută

între călcîie. Ar fi putut să ne ofere o masă fără să facă atîta circ atunci cînd am venit.

— A venit să ne cheme, da ?

— Sperînd să zicem nu.

Doamna Gale știa prea bine că așa gîndeau și, după părerea ei, era nedrept. I-ar fi plăcut să vină : în felul său, bărbatul nu era soi rău ; un suflet simplu, dar deschis ; cît despre fată, mai avea cîte ceva de învățat, atîta tot. Ar fi trebuit să vină, numai ei erau vinovați. Cu toate acestea, o stăpînea un fel de ciudă, ca atunci cînd faci un lucru și-ți iese prost. Dacă ea s-ar fi purtat altfel, ar fi venit. Se așeză supărată la masă ; dar abia mîncaseră jumătate, cînd se auzi o bătaie în ușă. De Wet stătea în prag, părînd surprins că nu isprăviseră, semn că el se mulțumise pînă la urmă cu sardele, pîine și unt.

Domnul Gale se ridică și ieși în verandă să discute afaceri. Doamna Gale rămase să termine de mîncat, apoi se alătură și ea bărbaților. Soțul se sculă politicos în picioare la apropierea ei, îi oferi un scaun, se reașeză și uită de ea. Îi ascultă vorbind aproape două ore. Apoi îi scăpă o observație (lucru pe care nu-l făcea niciodată, căci femeile se obișnuiesc să șadă tăcute cînd bărbații discută despre fermă). Nici ea nu știa de ce spusese ceea ce spusese despre vite ; dar cînd De Wet îi aruncă o privire absentă, parcă sfătuind-o să-și vadă de treabă, și bărbatul ei o aprobă la fel de absent cu un „Da, dragă", deși acest Da, dragă se potrivea ca nuca în perete, se ridică supărată și intră în casă. Foarte bine, atunci lasă-i să vorbească, puțin îi păsa.

Cînd se dezbrăcă să se bage în pat, hotărî că era obosită, din cauza somnului frînt din acea după-amiază. Dar nici să doarmă nu putea. Asculta vocile bărbaților care răzbăteau pînă la ea cu întreruperi de după colțul casei. Păreau să se distreze de minune. Trecuse de douăsprezece cînd îl auzi pe De Wet spunînd, în felul său mucalit și molcom : „Mai bine mă duc acasă. S-o prind caldă, vorba aia". Și imediat hohotele soțului ei, ceea ce o înfurie de-a binelea pe doamna Gale. Soțul ei rîdea ! Își dădu seama că însăși mintea ei clocise o replică răutăcioasă cu care să-l întîmpine cînd o veni în cameră ; dar cînd îl văzu intrînd în sfîrșit, duhnind a fum de pipă și rînjind, și

apoi țopăind în indispensabili prin cameră, își ținu gura, dar observă că începuse să se îngrașe, cu toată munca lui istovitoare.

— Ei, ce părere ai despre om ?

— O să se descurce foarte bine, spuse el satisfăcut. Foarte bine. Își cunoaște meseria. După o clipă întrebă politicos : Și ea cum e ? și se azvîrli dintr-un salt în patul său din partea cealaltă a camerei.

— Prea mult n-am văzut-o, nu-i așa ? Dar pare destul de prietenoasă. Vorbea cu o detașare cumpătată.

— Ai pe cineva cu care să pălăvrăgești, zise maiorul Gale, întorcîndu-se pe o parte să doarmă. N-ar fi rău s-o inviți la ceai.

La care vorbe, doamna Gale se sculă în capul oaselor, brusc enervată. Ei poftim, cineva cu care să pălăvrăgească ! Dar se abținu, spuse noapte bună cu obișnuita ei vioiciune și rămase trează. Negreșit trebuie s-o invite pe fată la ceaiul de dimineață. Ar fi o lipsă de tact să n-o invite. În plus, îi va rămîne după-amiaza liberă pentru grădina și munții ei.

Dimineața îl trimise pe fecior cu un bilet : „Mi-ar face mare plăcere să vii la ceaiul de dimineață". Semnat : Caroline Gale.

Se duse în bucătărie să pregătească plăcinte și prăjituri. La orele unsprezece stătea pe verandă în umbra împestrițată cu verde a plantelor agățătoare, spunîndu-și că în curînd avea s-o apuce durerea de cap. Ducînd viața pe care o dusese, într-o lungă și necontenită izolare, înconjurată doar de ființe care creșteau și munți și tăcere, devenise foarte conștientă de reacțiile trupului la vreme și la înceata scurgere a anilor. O mică durere în gleznă cînd se apropia ploaia era ca un prieten drag. Sau cînd stătea la umbră cu ochii închiși, după ce toată dimineața și-o petrecuse în soarele nemilos, curățind copacii de uscăciuni, și simțea valuri de durere scurgîndu-i-se pe sub pleoape pînă în ceafă, spunea satisfăcută : „Așa-ți trebuie, Caroline !" Era drept să plătească o asemenea plăcere cu dureri atît de mari.

Într-un tîrziu, auzi pași apropiindu-se agale pe potecă și fu nevoită să deschidă ochii. O zări pe fată pregătindu-se să-și compună expresia potrivită unui eveniment monden, apropiindu-se cu mers grațios pe

sub arcurile de bougainvillaea, într-o rochie la fel de înfloratã ca şi peisajul înconjurător. Doamna Gale sări în picioare şi strigă veselă :

— Mă bucur atît de mult că ai avut timp să vii !

Doamna De Wet chicoti fără voie.

— Dar ce altceva aveam de făcut ?

Mai tîrziu avea să-i spună dispreţuitoare soţului ei :

— E scrîntită. Îmi trimite scrisori în plicuri lipite, cînd sînt la cinci minute de ea şi mă întreabă : Ai timp ? Ce dracu' îşi închipuie că am altceva de făcut ? Şi cu violenţă : Ea oricum nu face altceva. Era mîncare acolo să ajungă la zece.

— N-ar fi o idee rea să-ţi petreci mai mult timp gătind, îi spuse De Wet drăgăstos.

Ziua următoare doamna Gale şi-o petrecu lucrînd în grădină, simţindu-se tot timpul vinovată că nu se putea hotărî să trimită altă invitaţie. După cîteva zile, îi pofti pe amîndoi la cină, şi cît ţinu masa conversă politicos cu fata, în timp ce bărbaţii se pierdură în discuţii despre bolile vitelor. Ce puteai să vorbeşti cu una ca ea ? Nimic ! Mintea ei, în opinia doamnei Gale, era un continent negru pe care nu era doritoare să-l exploreze. Pe doamna De Wet n-o interesau reţetele, iar cînd gazda îi dădu sfaturi folositoare despre cum să-şi comande haine din Anglia, ceea ce era mult mai ieftin decît să şi le cumpere din magazinele locale, ea îi răspunse că încă de la şapte ani îşi făcea singură toate hainele. La care nu mai era nimic de adăugat, căci cum să-i zici că rochiile alea de vară cu bretelute şi pantalonii largi pe care-i purta nu se potriveau de fel cu viaţa de la fermă, pe lîngă faptul că era o adevărată neghiobie să umbli cu umerii goi în soarele dogoritor. Cît despre încălţări ! Purta sandale de curele care căpătaseră deja culoarea prafului din pricina drumurilor.

Au mai urmat două întîlniri la ceai ; după care protocolul a putut fi dat uitării. Din cînd în cînd, doamna Gale se întreba, oarecum jenată, ce dumnezeu făcea sărmana copilă toată ziua, şi simţea că e de datoria ei să se ducă să afle. Dar nu se ducea.

Într-o dimineaţă, tocmai planta nişte răsad într-un ghiveci, cînd veni feciorul să-i spună că Mica Stăpînă se găsea în verandă şi-i era rău.

Imediat o cuprinse disperarea. Se gîndi la o mulţime de boli tropicale, avusese şi ea destule experienţe neplăcute, şi aproape că fugi pînă pe verandă. Fata se ghemuise pe un scaun, cu faţa schimonosită, ochii roşii, trupul scuturat de spasme violente. „Malarie", îşi zise pe loc doamna Gale, cînd îi observă tremurul.

— Ce s-a întîmplat, draga mea ? o întrebă blînd, punîndu-şi mîna pe umărul ei.

Doamna De Wet se întoarse şi-şi zvîrli braţele în jurul mijlocului femeii, plîngînd, plîngînd, ascunzîndu-şi căpşorul cîrlionţat în pîntecele ei. Ţinîndu-se ţeapănă, ferindu-se de acest contact îngrijorător, doamna Gale îi mîngîie capul şi scoase tot felul de sîsîieli menite s-o liniştească pe copilă.

— Doamnă Gale, doamnă Gale...

— Ce s-a întîmplat ?

— Nu mai suport. Am să înnebunesc. Nu mai pot suporta.

Pricepînd că nu e vorba de o boală trupească, doamna Gale o ridică, o duse înăuntru, o întinse pe propriul ei pat şi aduse colonie şi batiste. Doamna De Wet suspină cît mai suspină, agăţîndu-se de mîna femeii mai în vîrstă, şi într-un tîrziu se linişti. Apoi se ridică cu un zîmbet mic, jalnic, şi zise patetic :

— Sînt o proastă.

— Dar ce *este*, draga mea ?

— Nimic, de fapt. Sînt atît de singură. Am vrut s-o aduc pe mama să stea cu mine, dar Jack a spus că nu e loc, şi are dreptate, numai că m-am enervat îngrozitor, pentru că mă gîndeam că ar fi putut măcar atîta, s-o primească pe mama...

Doamna Gale se simţi străpunsă, ca de obicei, de sentimentul vinovăţiei ; ar fi putut să-i ţină loc de mamă acestei copile.

— Şi nu s-a întîmplat nimic, doamnă Gale, nimic cu adevărat. Nu că nu-s fericită cu Jack. Sînt, dar nu-l văd niciodată. Nu-s obişnuită cu lucruri din astea. Ai mei sînt treisprezece, cu părinţii, şi pur şi simplu nu suport.

Doamna Gale stătea şi o asculta, şi se gîndea la propria ei singurătate, cînd începuse, cu ani în urmă, felul ăsta de viaţă.

— Apoi vine tîrziu seara, uneori abia la şapte şi ştiu că n-are ce face, cîtă treabă e la fermă, şi apoi mănîncă de cină şi se bagă direct în pat. Mie nu mi-e somn. Şi mă scol uneori şi-mi iau cîinele şi o pornesc pe drum...

Doamna Gale îşi aminti cum, în zilele de demult, cînd soţul îşi isprăvea îmbrăţişările scurte şi împăciuitoare, se scula cu un sentiment de uşurare şi se furişa în camera din faţă unde aprindea iarăşi lampa şi se apuca să scrie scrisori, să le recitească pe cele vechi, gîndindu-se la prietenii ei şi la ea însăşi de pe vremea cînd era fetişcană. Dar asta a fost înainte să nască primul copil. „Fata asta ar trebui să facă un copil", gîndi şi fără să vrea se uită spre pîntecul ei.

Doamna De Wet, căreia nu-i scăpă direcţia privirii, zise cu obidă :

— Jack spune că ar trebui să fac un copil. Asta-i tot ce-mi spune. Şi pentru că era nevoită s-o includă şi pe doamna Gale în această ciudă a ei, dintr-o dată se schimbă din copilul plîngăcios într-o femeie tînără, nechibzuită dar impenetrabilă, cu care doamna Gale nu putea stabili nici un contact. Îmi pare rău, spuse de formă. Apoi pe un ton discordant de vesel : Mulţumesc că mi-aţi îngăduit să-mi descarc nervii. Se dădu jos din pat, îşi îndreptă fustele şi clătină din cap : Mulţumesc. V-am deranjat. Şi cu înţelegere dureroasă, adăugă : Deci aşa stau lucrurile. Dacă vrei să fii femeie, nu-i aşa ?

Doamna Gale deveni deodată rece.

— Să vii să mă vezi ori de cîte ori eşti singură, zise forţîndu-se să fie amabilă. I se părea greu de crezut că fata asta, care venise la ea prăbuşită, să o excludă atît de brutal cu o asemenea prostie caraghioasă. Totuşi, nu putea să nege că se simţea mult mai bine ştiindu-se departe una de alta.

— Oh, voi veni, doamnă Gale. Vă mulţumesc tare mult că m-aţi invitat.

Zăbovi o clipă în camera mare, încruntîndu-se dezaprobator la masa lustruită ca oglinda, apoi plecă. Doamna Gale o urmări cu privirea. La poartă o auzi fluierînd veselă, şi zîmbi şăgalnic. Să-şi descarce nervii ! Deci aşa, îşi spuse, deci aşa... şi se întoarse în grădina ei.

După-amiază nu mai avu liniște pînă nu se duse dincolo — vroia să-i arate doamnei De Wet grădina. Cele două femei se întoarseră împreună — și doamna Gale se întrebă dacă fata regreta cumva căderea emoțională din acea dimineață. Pentru că nu dădea nici un semn că i-ar fi părut rău. Izbucnea într-un ciripit vesel cînd i se năzărea vreo idee ; altfel, tăcea politicoasă, atentă să prindă orice vorbă pe care, părea ea să spere, o va rosti doamna Gale.

Gazda era convinsă că fata o să fie impresionată de grădina ei. Trecură de casă printre arbuști. Iată fîntînile ce-și trimiteau spre înălțimi ploaia strălucitoare de stropi, iată covoarele răcoroase ale nuferilor pe sub care alunecau peștii colorați, iată irișii îngropați în gazonul verde.

— Trebuie să coste o avere să întreții toate astea, spuse doamna De Wet. Se opri la marginea bazinului, își privi chipul dizolvîndu-se printre frunzele mari și verzi, se uită pieziș spre doamna Gale și-și bălăci în apă unghiile roșii ce ieșeau din sandale.

Doamna Gale pricepu că se gîndea la sine ca la soția angajatului soțului ei.

— Costă destul de mult, zise uscat, amintindu-și că singurele scandaluri pe care le avusese vreodată cu soțul ei fuseseră legate de banii ce se cheltuiau cu pomparea apei pînă sus. Îți plac grădinile ? o întrebă ; nu-și putea închipui că ar exista cineva căruia să nu-i placă grădinile.

— Mama a fost întotdeauna prea ocupată să aibă copii ca să mai aibă timp și de grădini, răspunse fata ursuză. Ultimul ei copil s-a născut la începutul anului ăsta. Un resentiment ce mocnea de mult în sufletul ei și care nu putea fi împărtășit îi înnegură chipul.

Văzînd că toată frumusețea și pacea acelui loc nu însemnau pentru însoțitoarea ei nimic din ceea ce ar fi dorit ea să însemne, doamna Gale își jucă ultima carte :

— Hai să-mi vezi munții ! și imediat regretă pronumele pe care îl rostise — suna *atît de* exagerat.

Dar cînd o conduse pe fată într-un loc mai puțin expus de pe buza stîncoasă a promontoriului, numai ce-o auzi exclamînd :

— Uite-mi rîul ! Se aplecă asupra hăului şi repetă aproape strigînd de emoţie : Uite-l, uite-l acòlo. Se întoarse spre doamna Gale, dîndu-şi capul pe spate ca să alunge părul ce-i căzuse în ochi ca o ploaie fină, irizată, strîngîndu-şi fustele în jurul picioarelor, rîzînd înveselită de bătălia cu vîntul.

— Ai să cazi, fii atentă. Doamna Gale o trase înapoi. Deci ai fost jos la rîu ?

— Mă duc în fiecare dimineaţă pînă acolo.

Doamna Gale o privi în tăcere. Ce auzea i se părea un lucru împotriva bunului simţ.

— Dar sînt patru mile pînă acolo şi tot atîtea înapoi.

— Ah, sînt obişnuită să merg pe jos.

— Dar... Vocea îi sună atît de iritată şi dojenitoare încît se opri. La urma urmei, ce motiv logic exista ca fata să nu se ducă ? Şi ce faci la rîu ?

— Mă aşez pe marginea unui bolovan şi-mi bag picioarele în apă, uneori pescuiesc. Săptămîna trecută am prins o mreană. A avut un gust îngrozitor, dar m-am amuzat s-o prind. Şi culeg nuferi.

— Sînt crocodili, se răsti doamna Gale. Sucită mai era ; şi nu numai ea, ci oricine ar fi declarat că-i place sauna aia de aburi, dogoare, miasme şi — ce încă ? Îngrozitor loc ! — Anul trecut, zise, a fost mîncată o băştinaşă de vîrsta ta, jos la vad.

— Unde merg eu, nu pot fi crocodili. Apa e limpede, se vede fundul. Pînă sub pietre. E un ochi minunat acolo. E şi un pescăruş, şi păsări de apă, de toate culorile. Sînt atîta de drăguţe. Şi cînd stai şi te uiţi, cerul e ca o crăpătură lungă şi îngustă. De aici, malul celălalt pare tare departe, dar nu e aşa... Şi copacii ăştia deşi îl aduc şi mai aproape. Gîndiţi-vă numai cîte milioane de ani i-au trebuit apei să roadă stînca atît de adînc.

— Mai e şi bilharzia.

— Ah, bilharzia !

— Nu-i de glumit cu bilharzia. Soţul meu a avut. Şase luni a făcut injecţii pînă a scăpat.

Fata se posomorî.

— O să am grijă, zise ironică şi-i întoarse spatele, ferindu-şi de doamna Gale ca pe o taină rîul şi lungile dimineţi fierbinţi şi feerice.

— Uită-te la munți, o îndemnă gazda, arătînd cu degetul.

Fata privi colinele de dincolo de prăpastie, apoi se aplecă iarăși înainte, cu o expresie de evlavie pe chip. În oceanul verde străfulgera din loc în loc un maroniu mătăsos. Inspiră adînc.

— Ce miros minunat, nu-i așa ?

— Hai să mergem să luăm un ceai, zise doamna Gale. Era prost dispusă și enervată ; habar n-avea de ce. Fără voia ei, vorbea răstit cu fata. Drept care, în cele din urmă se lăsă tăcerea ; și tăcute rămaseră și cît își băură ceaiul în veranda suspendată deasupra minunatei grădini, așteptînd cu nerăbdare clipa cînd urmau să se despartă.

Nu trecu mult pînă își văzură soții venind dinspre grădină. Chipul doamnei De Wet se lumină ; sări de pe scaun și fugi în jos pe potecă, ușoară ca un fulg. Îl apucă pe bărbatu-său de braț și rămase agățată de el.

— Bună, o salută De Wet bine dispus, desfăcîndu-și blînd brațul din strînsoare. Iar mănînci ?

Și se întoarse spre maiorul Gale ca să-și continue discuția. Fata rămase în urmă pe cărare, îmbufnată ca un copil, ciugulind trandafirii prea iubiți ai doamnei Gale și aruncînd pe jos petalele stacojii.

Ajunși pe terasă, bărbații se afundară în scaune și, fără să-și întrerupă vorbele, luară fiecare cîte o ceașcă mare de ceai din care începură să bea însetați. Doamna Gale îi asculta zîmbind : recolte, vite, boli, vreme, recolte și vite. Doamna De Wet se cocoțase pe zidul terasei și-și bălăbănea picioarele. Era ciudoasă, buzele îi tremurau, ochii i se umpluseră de lacrimi. Văzînd-o în halul ăsta, doamna Gale își zicea în sine, cu milă zeflemitoare și nu lipsită de oarecare cruzime : „Ai să te obișnuiești, drăguțo ; ai să te obișnuiești". O respecta totuși pentru curajul ei : făcea tot drumul ăla pînă la rîu și înapoi, bîntuia noaptea la lumina stelelor printre flori și tufișuri, încercînd să-și găsească tihna — măcar încerca să și-o găsească.

— Domnule De Wet, începu cu vorbă aspră, băgîndu-se în discuția lor, știai că soția dumitale își petrece diminețile la rîu ?

Bărbatul îi aruncă o privire tulbure și încercă să se dumirească ce vrusese femeia asta să zică : mintea lui era dusă la treburile fermei.

— Bineînțeles, răspunse într-un tîrziu. Și ce dacă ?

— Nu te temi de bilharzia ?

— Dacă era s-o facem, zise laconic, am fi făcut-o de mult. E de ajuns un strop de apă pe piele și gata, te-ai infectat.

— N-ar fi mai înțelept ca în primul rînd să nu lași apa să te atingă ? se interesă ea cu o blîndețe parșivă.

— Păi, eu i-am spus. Nu mă ascultă. Acum, oricum e prea tîrziu. Dacă-i place, treaba ei.

— Dar...

— Și junca aia roșcată, trînti maiorul care nu-și dăduse seama de întrerupere.

— Nu, îl opri doamna tăios. Nu așa rezolvi o problemă ca asta.

Cei trei o priveau uluiți.

— Domnule De Wet, te-ai gîndit vreodată ce înseamnă pentru o femeie să fie singură toată ziua și să n-aibă cu ce-și umple timpul ? Simte că înnebunește, nu alta.

Maiorul Gale înălță din sprîncene ; de mult n-o mai auzise pe nevastă-sa vorbind astfel. Cît despre domnul De Wet, acesta răspunse cu jovialitate obraznică, aproape brutală :

— Și cam ce-ar trebui eu să fac ?

— Dumneata nu-ți dai seama, continuă ea zadarnic, știind prea bine că el nu avea ce să facă. Nu înțelegi ce înseamnă asta.

— O să aibă un copil în curînd, zise bărbatul. Cel puțin așa sper. Asta o să-i dea de lucru.

Doamna Gale se aprinse de mînie precum benzina de la o scînteie. Tremura toată.

— Ori ea, ori vaca aia roșcată, totuna, explodă în sfîrșit.

— E ceva rău să ai copii ? întrebă De Wet. Vreo obiecție ?

— Ai putea să mă întrebi întîi pe mine, se auzi glasul amar al fetei.

De Wet se uită chiondorîș la ea, cu gura căscată de uluială.

— Ei, ce-i asta ? vru să știe. Ce-am făcut ? Tu ai spus că vrei să ai copii. Altfel nu m-aș fi însurat cu tine.

— N-am spus că nu vreau.

— Vorbești de ea de parcă ar fi...

— Și atunci, pe cînd ?

Doamna Gale și bărbatul se săgetau din priviri.

— Femeile au nevoie și de altceva decît să facă pîozi, izbucni ea și imediat roși, dîndu-și seama cît de ridicole erau cuvintele ei.

De Wet o măsură de sus în jos și de jos în sus.

— Eu vreau copii. Vreau o familie mare. Să se înțeleagă bine asta. Și cînd m-am însurat cu ea — făcu un gest cu capul în direcția nevesti-si — i-am spus că-i vreau. Nu se poate spăla pe mîini acum să spună că nu i-am zis.

— Cine se spală pe mîini și cine spune ce ? întrebă fata afectată și batjocoritoare, cu privirile pierdute pe deasupra copacilor.

— Păi atunci, dacă nimeni nu acuză pe nimeni de nimic, interveni maiorul, răsucindu-și vesel mustața, despre ce e vorba ?

— Dumnezeu știe, eu unul nu, zise De Wet furios. Se uită pe sub sprîncene la doamna Gale. Nu eu am început.

Doamna Gale stătea tăcută, tremurînd, simțindu-se caraghioasă, dar atît de furioasă că nici nu putea vorbi. După cîteva clipe îi spuse fetei :

— Vrei să intrăm, draga mea ?

Fără tragere de inimă și aruncînd peste umăr o privire șovăitoare soțului ei, sări jos și o urmă pe doamna Gale.

— N-a vrut să te jignească, încercă ea stîngaci să-și scuze soțul față de soția angajatului său.

Camera asta, cu mobila veche și frumoasă, trezea de fiecare dată în ea dorința de a fi împăciuitoare. Tocmai atunci apăru și De Wet.

— Hai să mergem acasă.

— E un ordin ? întrebă repede fata, și se retrase lîngă doamna Gale, căutîndu-i chiar mîna. Doamna însă nu i-o dădu ; asta era prea de tot.

— Ce dracu' te-a apucat ? întrebă el exasperat. Vii, sau nu ?

— N-am de ales, nu-i așa ? replică ea și ieși din cameră în urma lui, cu aerul unei regine insultate.

După cîteva clipe intră maiorul.

— Ceartă de îndrăgostiți, rîse el stingherit.

Cuvintele lui o enervară și mai tare pe doamna Gale.

— Ce om ! Ce om !

— De ce ? Ce-ai cu el ?

Ea nu răspunse, prefăcîndu-se ocupată cu aranjarea florilor. O înfuria toată scena asta stupidă, cu dedesubturile ei sentimentale. Era furioasă pe sine însăși, pe soțul ei, furioasă pe acel cuplu neghiob care reușise să o indispună și să-i distrugă liniștea. Într-un tîrziu zise :

— Mă duc să mă culc. Mă doare capul de nu pot să gîndesc.

— O să-ți aduc ceva de mîncare, draga mea, se oferi maiorul, exagerîndu-și puțin amabilitatea, ceea ce o scoase de-a binelea din sărite.

— Mulțumesc, n-am nevoie de nimic, se burzului ea copilărește și se îndreptă spre dormitor.

Se dezbrăcă și se vîrî în pat. Încercă să citească, descoperi că nu putea urmări sensul cuvintelor, puse cartea pe noptieră și suflă în lampă. Lumina lunii se revărsă în cameră ; din culcușul patului, doamna Gale vedea copacii înșiruiți de-a lungul gardului, decupîndu-se negri pe cerul înstelat. De alături răsuna zăngănitul cinei solitare a bărbatului ei.

Mai tîrziu auzi voci în verandă. Apoi soțul intră în cameră.

— De Wet întreabă dacă n-a fost nevastă-sa pe aici.

— Ce ? ! exclamă doamna Gale, dumirindu-se încet asupra implicațiilor acestei întrebări. Da' cum, a plecat undeva ?

— Nu-i acasă, explică maiorul jenat. Întotdeauna se simțea jenat și devenea extrem de politicos cînd avea de-a face cu asemenea situații.

Doamna Gale se afundă cu voluptate în perne.

— Spune-i tînărului domn că soția lui pleacă deseori în plimbări lungi cînd doarme el. Poate că n-a băgat de seamă acest lucru. Îi aruncă bărbatului o privire fioroasă. Exact așa cum făceam și eu, nu se putu abține.

Maiorul trase de colțul mustății și se uită la ea parcă pentru a zice : „Ah, doamne, să nu-mi spui că iar ne întoarcem la povestea aia !“ Ieși din cameră.

— Poate s-a dus să se plimbe ? îl auzi spunînd.

— Știu că face asta uneori, veni răspunsul tînărului. Nu-mi place că iese singură noaptea, dar se plimbă numai în jurul casei. Și ia cîinii cu ea. Poate că acum s-a dus mai departe — supărată cum era, știți.

— Da, știu.

Rîseră amîndoi. Hohotele astea nu aveau nimic din gravitatea și responsabilitatea tonului cu care vorbiseră doar cu o clipă înainte ; și doamna Gale se trezi că stă în capul oaselor, mîrîind :

— Cum *îndrăznește ?*

Se sculă și se îmbrăcă. Presimțea lucruri neplăcute. Soțul ei ședea în camera cea mare și citea, și cum se întîmpla rar să citească, era semn că-l rodea aceeași îngrijorare. Nici unul nu scoase un cuvînt. Uitîndu-se la ceas, doamna Gale constată că abia trecuse de nouă.

După o oră de încordare, auziră pașii mult așteptați. De Wet apăru cătrănit, teribil de neliniștit, alb la față și cu ochii arzînd.

— Trebuie să scoatem băieții, se adresă el direct Maiorului, ignorînd-o pe doamna Gale.

— Vin și eu, zise ea.

— Nu, draga mea, se opuse pe un ton dulceag soțul, tu rămîi aici.

— Nu-i de dumneavoastră să alergați prin veld la ora asta, se răsti De Wet cu grosolănie.

— Fac cum vreau, i-o întoarse ea.

Așteptară pe terasă venirea băștinașilor. Totul în jur era scăldat în lumina lunii. Curînd, de după o culme crescu zvon de glasuri și după alte cîteva minute bezna din acea parte fu alungată de torțe aprinse, ținute de mîini invizibile ; parcă o porniseră cu de la sine putere prin noapte. Apoi, în pîlpîirea flăcărilor începu să se distingă o îmbulzeală de siluete întunecate. Stîrniți de perspectiva unei vînători nocturne în veld, băștinașii de la fermă chiuiau ca atunci cînd hăituiau un iepure sau o biată antilopă.

Pe doamna Gale o luă cu amețeală.

— Chiar e nevoie să-i băgăm pe toţi în povestea asta? întrebă ea. Am eliminat toate posibilităţile? *Unde* poate să fugă o fată prin locurile astea?

— Acesta e esenţialul, aprobă maiorul glacial.

— Nu suport gîndul că e urmărită, aşa, de o hoardă de băştinaşi. E îngrozitor.

— Şi mai îngrozitor dacă s-a rănit cumva şi aşteaptă ajutor, zise De Wet. O luă la fugă în jos pe potecă, strigînd la oameni şi agitîndu-şi braţele.

Soţii Gale îi văzură despărţindu-se în trei grupuri şi curînd trei mănunchiuri de lumini se repeziră în direcţii diferite prin întunericul ceţos, lăsînd în urmă doar chiotele şi strigătele aduse de vînt.

„Poate că s-a dus la gară şi atunci o mai putem prinde cu maşina", îşi zise doamna Gale şi imediat se întoarse spre soţul ei :

— Ia maşina şi du-te pe drum, poate o zăreşti.

— E o idee ! zise maiorul şi se îndreptă spre garaj.

Întîi se auzi duduitul motorului, apoi licărul roşietic al luminilor din spate se pierdu în noapte.

Dar asta era cea mai puţin rea dintre posibilitaţi. Dacă însă, orbită de mînie, de durere, sau ce sentimente or fi fost acelea care au făcut-o să fugă, a luat-o pur şi simplu razna prin veld, fără să ştie încotro? Mii şi mii de mile de copaci, ierburi dese, văioage, dîlme. Poate că zăcea acum pe undeva, cu o mînă ruptă sau un picior schilodit ; poate că-şi croia drum prin ierburi mai înalte decît ea, împiedicîndu-se de bolovani şi rădăcini. Cine ştie pe unde era şi striga după ajutor de teama sălbăticiunilor, căci dacă trecuse valea spre dealuri, acolo erau leoparzi, lei, cîini sălbatici. Doamna Gale îşi ţinu respiraţia, cuprinsă de panică : valea ! Dacă apucase aiurea şi se prăvălise peste buza prăpastiei în întuneric? Dacă se avîntase în rîu şi-o prinsese vreun crocodil? Atîtea se puteau întîmpla : se putea chiar să fi nimerit în vreo capcană. Odată, într-o plimbare, ea însăşi dăduse peste un laţ lung, chiar lîngă potecă, de care se bălăngăneau coastele şi coloana unei antilope mari, iar pe pămînt zăceau împrăştiate oasele bine curăţate de carne ale bazinului şi picioarelor unui animal prins în cursă şi uitat acolo de vînător. Orice se putea întîmpla. Şi mai rău decît pericolele fizice ca atare era

pericolul de a cădea pradă fricii : să te ştii singur în veld, în toiul nopţii, rătăcit ; numai atît, şi era destul să-ţi pierzi minţile.

Prostuţă neghioabă, prostuţă neghioabă : mînia şi mila şi groaza o zăpăciră de tot pe doamna Gale, încît începu să umble ca nebună prin grădină, printre boschete, rupînd florile şi frunzele şi fărîmiţîndu-le cu degete tremurătoare. Nu-şi mai dădea seama cum se scurgea timpul ; într-un tîrziu se întoarse maiorul Gale şi îi spuse că străbătuse cele zece mile pînă la staţie mergînd cu şapte mile pe oră şi luminase desişul cu farurile în toate părţile. La staţie toată lumea dormea ; poliţia însă era alertată, numai să li se dea de veste. Trecuse de mult de doisprezece. Cît despre De Wet şi cetele de băştinaşi porniţi în căutare, nici un semn din partea lor. Trebuie să fi ajuns departe.

— Du-te la culcare, îi zise maiorul în cele din urmă.

— Nu fi ridicol. Apoi îşi întinse mîna spre el : Te simţi atît de neputincios.

Orice cuvînt era de prisos ; se plimbară împreună sub acoperişul de stele, bîntuiţi de tot felul de spaime. Mai tîrziu, doamna Gale făcu ceai şi-l băură în picioare ; ar fi însemnat să fie lipsiţi de suflet să se aşeze. Erau atît de obosiţi că abia se mai puteau mişca. Ceaiul îi mai întremă şi începură din nou să se plimbe. În noaptea aceea, doamna Gale simţi numai ură pentru grădina ei, acel petec, îngrijit ca nici unul altul, de vegetaţie luxuriantă, înfipt în inima unei ţări care îţi putea da o asemenea lovitură cînd te aşteptai mai puţin. Numai ţara asta era de vină ! Într-un loc civilizat, fata ar fi luat trenul, s-ar fi dus la mama ei şi cu un telefon s-ar fi aranjat totul. Aici însă, ar fi putut chiar să se sinucidă, din pricina unei crize trecătoare de disperare. Simţi că nu-şi mai poate stăpîni nervii. Începu să plîngă încet, lăsîndu-se îmbrăţişată de bărbatul ei, în timp ce înalturile se luminau şi roşeaţa răsăritului umplea cerul.

Cînd se ivi soarele, îl zăriră pe De Wet întorcîndu-se singur prin veld. Le spuse că pe băştinaşi îi trimisese acasă, să se culce. Nu găsiseră nimic. Le mai spuse că intenţiona să doarmă o oră şi că la opt va fi la treabă. Maiorul dădu din cap : consfinţea hotărî-

rea lui ca pe o disciplină autoimpusă împotriva şocului psihic. Dar după ce tînărul se îndepărtă spre casa lui, bătrînii se priviră şi se luară după el.

— Nu trebuie să fie singur, zise doamna Gale înţeleaptă. Am să-i fac un ceai şi am să-l oblig să-l bea.

— El de somn are nevoie, îşi dădu cu părerea maiorul. Proprii lui ochi erau roşii, grei de oboseală.

— Am să-i pun ceva în ceai. Nici n-o să simtă.

Acum avea ceva de făcut şi asta o învioră puţin. În timp ce plănuia odihna lui De Wet, îl văzu pe acesta cotind spre poartă şi dispărînd în casă : se găseau la vreo sută de paşi în urma lui.

Deodată răsună un strigăt şi apoi o învălmăşală de urlete şi ţipete. Domnul şi doamna Gale străbătură în goană distanţa ce le mai rămăsese şi năvăliră în cameră, albi la faţă şi aşteptîndu-se la ce putea fi mai rău, indiferent de forma în care avea să se înfăţişeze răul acela.

Şi iată-l pe De Wet, livid de furie, aplecat asupra nevestei-sii care se ghemuise pe podea şi-şi apăra capul cu braţele, în timp ce el îi izbea umerii cu pumnii încleştaţi.

— Îţi baţi nevasta ! exclamă doamna Gale.

De Wet o împinse pe fată cît colo şi se ridică ameţit.

— A fost aici tot timpul, zise furibund şi perplex. S-a ascuns sub pat şi rîdea de mine.

Fata lovi cu palmele în podea, plîngînd şi rîzînd în acelaşi timp.

— Acum va trebui să iei seamă la mine. Cum m-ai căutat toată noaptea prin veld cu netoţii ăia de băştinaşi ! Ca nişte furnici proaste aţi alergat peste tot căutîndu-mă.

— Doamne Dumnezeule, făcu simplu De Wet dezarmat. Se prăbuşi pe un scaun şi rămase acolo pironit, cu ochii închişi şi o zbatere nervoasă a obrajilor.

— Aşa că acum va trebui să mă bagi în seamă, spuse ca sfidător, dar începînd să arate speriată. Trebuie să mă fac că fug, abia atunci te trezeşti şi bagi seamă.

— Taci din gură, gîfîi De Wet. Taci din gură, dacă nu vrei s-o păţeşti mai rău.

— Să-ţi baţi nevasta, repetă doamna Gale. Pînă şi sălbaticii se poartă mai bine.

— Caroline, draga mea, interveni jenat maiorul. Făcu un pas spre uşă.

— Ia femeia asta de aici, dacă nu vrei s-o bat şi pe ea, îi zise De Wet maiorului.

Doamnei Gale îi dădură lacrimile de furie.

— Nu plec. Nu plec. Biata copila asta nu-i în siguranţă cu dumneata.

— Dar ce s-a întîmplat ? întrebă domnul Gale punîndu-şi cu blîndeţe mîna pe umărul fetei. Ce-a fost, draga mea ? De ce a trebuit să faci aşa ceva şi să ne îngrijorezi pe toţi atît de tare ?

Ea începu să plîngă.

— Îmi pare atît de rău, domnule maior. M-am pierdut cu firea. Am înnebunit. I-am spus că o să am un copil. I-am spus cînd am ajuns acasă de la dumneavoastră. Şi el numai atît mi-a zis : foarte bine. E primul, a zis. Nu m-a iubit, sau să-mi spună că-i pare bine, nimic.

— Isuse Cristoase, făcu De Wet cu voce obosită şi exasperată la culme, de ce mă provoci să fac asemenea lucruri ? Crezi că vreau să te bat ? Credeai că nu mă bucur ? Îţi tot spun că vreau copii, că iubesc copiii.

— Dar de mine nu-ţi pasă, hohoti ea.

— Nu-mi pasă ? zise neajutorat.

— Să-ţi baţi nevasta cînd e însărcinată, repetă doamna Gale pentru a treia oară. Ar trebui să-ţi fie ruşine. Înaintă spre domnul De Wet cu pumnii încleştaţi, fără să-şi mai dea seama de ce face. Dumneata ar trebui să fii bătut, asta ar trebui.

Doamna De Wet se sculă de pe podea, se repezi la doamna Gale, o trase îndărăt, încît femeia mai să-şi piardă echilibrul, şi apoi se aruncă asupra soţului ei.

— Jack, îmi pare atît de rău, îmi pare atît de rău, Jack, şi se agăţă de el disperată.

El o înconjură cu braţele.

— Gata, zise cu vocea îngroşată de oboseală, nu mai plînge. Ne-am zăpăcit de cap, asta-i tot.

Maiorul Gale, care-şi prinsese nevasta cînd fusese gata să cadă pe spate, îi şopti :

— Hai, Caroline. Hai. Lasă-i să se descurce singuri.

— Şi dacă ăsta-şi pierde iarăşi cumpătul şi chiar o ucide ? ţipă doamna Gale.

De Wet se sculă în picioare, ridicînd-o şi pe nevastă-sa odată cu el.

— Plecaţi acum, doamnă maior. Ieşiţi de aici. Aţi făcut destul rău.

— Am făcut destul rău ? icni ea. Şi ce-am făcut, mă rog ?

— Oh, nimic, chiar nimic, rînji el cu sarcasm. Chiar nimic. Dar, vă rog, plecaţi şi lăsaţi-mi nevasta în pace pe viitor, doamnă maior.

— Hai, Caroline, te rog, murmură maiorul.

Femeia se lăsă dusă din cameră. Din pricina durerii de cap, lumina vie a dimineţii îi răni ochii. Se clătină ameţită.

— Doamna maior, auzi ! doamna maior.

— Era supărat, găsi maiorul explicaţia logică.

Ea pufni. Apoi, după o clipă de tăcere :

— Deci a fost vina mea.

— N-a spus asta.

— Eu aşa am înţeles din vorbele lui. Se poartă ca o brută şi apoi spune că-i vina mea.

— N-a fost vina nimănui, o linişti maiorul bătînd-o uşurel pe umăr şi pe spate, în timp ce paşii lor îşi căutau drumul spre casă.

Ajunseră la poartă şi intrară în grădina plină de cîntec de păsări.

— Minunată dimineaţă, observă el.

— Altă dată, cînd mai angajezi un ajutor, ia-ţi unul dintre ai noştri. Aştialalţi pot fi şi sălbatici, după cum se poartă.

Ultimele cuvinte pe care le-a mai rostit vreodată în legătură cu acest subiect.

Mușuroiul

DINCOLO DE CÎMPIE, sub cerul de un albastru crud, se înălțau munții, albaștri și ei și încețoșați. Cu cît te apropiai, cu atît deveneau mai bălțați, cafenii, cenușii, verzi, înșirîndu-și masivele unul lîngă altul. Numai cerul rămînea la fel de albastru. Urcînd prin trecătoare, lăsai în urmă cîmpia ce se zărea din ce în ce mai netedă și mai mică, pe cînd în jur, din îngrămădirea uriașă de bolovani și lespezi de granit țîșneau țancuri ascuțite, profilîndu-se aproape negre pe albastrul adînc și limpede de deasupra, iar dogoarea se înălța în valuri tremurătoare de peste tot. „Pe aici, prin trecătoare, să trecem de lanțul ăsta, să ajungem repede în cîmpie, de partea cealaltă — hai, zorește, acolo o să fie mai răcoare, o să umblăm mai ușor.“ Așa gîndește călătorul. De multe secole gîndesc așa călătorii, grăbind pașii să scape de stînca înăbușitoare, să dea din nou în răcoarea cîmpiei, unde vîntul suflă în voie. Dar dincolo nu e nici o cîmpie. Trecătoarea se deschide într-o depresiune strînsă între culmile muntoase : chiar în acest loc crestele se adună ca un pumn în jurul palmei, prinzînd la mijloc o suprafață lată de o milă, acoperită de brusă deasă, spre care se scurge căldura, ca să radieze apoi in bolovăniș, să se scuture din copaci, căzînd șuvoaie dintr-un cer greu, apăsător, galben din pricina fumului ce se înalță, de atîta amar de vreme, din adîncitura asta ferecată între munți. Căci, cu toată această atmosferă aridă, fierbinte și închisă jumătate din an, și apoi caldă, aburită și umedă în timpul ploilor, aici se găsește aur, care dintotdeauna a atras oameni pe meleagurile astea : brusa e toată spartă de gropi, șanțuri, găuri sau chiar puțuri, mai mult sau mai puțin adînci, urme ale perindării prospectorilor. Se spune că în urmă cu sute de ani trecuseră pe-aici boșimanii, căutînd aur. Tot ce e posibil. La fel se spune și despre arabi, care veneau

de pe coastă, în caravane, aducînd sclavi şi luptători, pentru a găsi aurul cu care să îmbogăţească apoi curţile Reginei din Saaba. Nimeni n-a dovedit pînă acum contrariul.

Dar este absolut sigur că la cumpăna veacului şi-a făcut apariţia o mare companie minieră care a săpat cîteva puţuri neînchipuit de adînci şi a dat într-adevăr de aur, uneori cîteva uncii la tona de minereu; terenul este însă capricios, plin de toane, filoanele se întrerup cînd nici nu te aştepţi, încît compania şi-a încărcat instalaţiile grele în camioane şi dusă a fost, să caute aur în altă parte, unde filoanele sînt dispuse mai regulat.

Cîţiva ani, depresiunea dintre munţi a rămas pustie, fumul greu nu mai întuneca cerul, cu excepţia poate a unui fuior răzleţ, albăstrui şi unduitor, de la focul cine ştie cărui prospector rătăcit, de parcă un uriaş se găsise să-şi fumeze tocmai acolo trabucul, sub azurul adînc şi fierbinte al cerului.

Apoi deodată, între munţi au tăbărît furia, larma şi agitaţia a sute de oameni. Domnul Macintosh cumpărase drepturile de exploatare a minei. I s-a spus că era o nebunie ce vroia să facă : nimeni, oricît de bogat ar fi fost, nu-şi putea permite să-şi încerce norocul acolo.

Dar cei care-l avertizaseră cu siguranţă nu ţineau cont de personalitatea domnului Macintosh, care pierduse o primă avere în Australia şi apoi îşi făcuse alta în Noua Zeelandă, punîndu-şi-o acum la bătaie, cu gîndul să şi-o facă şi mai mare cu această mină. Bineînţeles că nu avea de gînd să foreze puţuri costisitoare, cum se obişnuia, ce ar fi dat sau nu de aur sau de filoanele şi straturile atît de hazardate. O singură privire i-a fost de ajuns să înţeleagă cum trebuia procedat, şi şi-a urmat calea, deşi se opunea oricărei reguli cunoscute de minerit corect.

Pur şi simplu a angajat sute de muncitori africani pe care i-a pus să sape exact în mijlocul acelei depresiuni înalte şi străjuite de munţi, mai întîi o scobitură adîncă, apoi un crater uriaş, şi la urmă un hău în toată legea, ca un munte răsturnat. Domnul Macintosh muşca din pămînt ca un monstru flămînd după aur, fără să-şi bată capul cu puţuri, cu cheltuit bani pentru sprijinirea galeriilor, sau alte mofturi din astea. La

început, pămîntul era încărcat în vase mari de extracție, trase în sus, pe pantele ușor înclinate ale gropii, cu frînghii răsucite din coajă de castan — ce rost avea să-și irosească averea pe cabluri de oțel, cînd copacii îi ofereau gratis materia primă ? Și dacă acestea plesneau și se rupeau, scăpînd vasele grele în fundul gropii, atîta pagubă ! Slavă Domnului, fibră se găsea din belșug. Mai tîrziu, cînd groapa a început să capete proporții, au apărut vagonete pe șine, care nu rareori alunecau îndărăt, prăbușindu-se în abis, dar nici ăsta nu era motiv de supărare, căci în tot ceea ce întreprindea, domnul Macintosh avea o bună dispoziție hîtră și îngăduitoare ce-l făcea mai degrabă să rîdă decît să se mînie de asemenea accidente. Și dacă în calea vagonetului sau a vasului se întîmpla să fie capul vreunuia, apoi avea de unde angaja alte brațe și capete negre. Cînd se surpau malurile abrupte și neîntărite, sau tunelurile înguste ca niște galerii de furnicar, săpate pieziș față de puțul principal — tentacule iscodind după noi filoane — și înghițeau cîțiva oameni — ei bine, nu poți face omletă fără să spargi ouă. Acesta era mottoul favorit al domnului Macintosh.

Africanii care lucrau la această mină o porecliseră „Craterul morții", iar pe domnul Macintosh, „Stomacul mîncător de aur". Cu toate acestea, veneau cu sutele să lucreze pentru el, oferind astfel noi argumente celor ce obișnuiau să spună că băștinașul nu știe de vorbă bună, n-ascultă decît de bici : „Uitați-vă la domnul Macintosh, niciodată nu duce lipsă de muncitori".

Cocoțată în creierul munților, mina domnului Macintosh se găsea departe de orice post de poliție ; drept care, sub directa îngrijire a patronului, în tabără se producea din plin bere indigenă, iar criminalii căutați de poliție puteau fi siguri de ajutorul domnului Macintosh care îi întîmpina pe oamenii legii încredințîndu-i că băștinașul cutare cu numărul de înregistrare Y 23456789 nu lucrase niciodată pentru el. Da, puteau cerceta registrele, cum să nu.

Văzînd registrele și documentele acelea, un naiv ar fi putut crede că erau întocmite la întîmplare și total ineficiente, dar cei care lucrau acolo nu ar fi putut

descrie în aceşti termeni metodele folosite de el în relaţiile cu muncitorii, motiv pentru care domnul Macintosh prefera să-şi ţină singur toate socotelile. Nu-şi angajase nici contabil, nici vreun alt conţopist de acest soi. De altfel, singurul alb pe care-l angajase era un inginer. În rest, avea şase supraveghetori, sau vătafi, cărora le dădea bani buni şi pe care-i trata ca pe nişte persoane însemnate.

Inginerul era domnul Clarke. Casa lui, precum şi cea a domnului Macintosh, se găsea pe unul din malurile craterului, pe malul celălalt aflîndu-se tabăra africanilor. Domnul Clarke avea un salariu de cincizeci de lire pe lună, mai mare decît ar fi cîştigat oriunde în altă parte. Era un om tăcut şi foarte muncitor, exceptînd momentele cînd se îmbăta, ceea ce nu se întîmpla foarte des. De trei sau patru ori pe an lipsea de la datorie cîte o săptămînă întreagă ; pînă-şi venea în fire, îl înlocuia domnul Macintosh, care-l întîmpina vesel cînd revenea : „Ei, băiete, scăpaşi de belea ?"

Domnul Macintosh nu consuma nici un fel de băuturi, transformînd abstinenţa într-un refuz aproape pătimaş al oricărui soi de alcool, căci, ca mulţi alţi scoţieni, alegea extremele : în casa lui nu se găsea strop de băutură. În plus, din pricină că părinţii lui fuseseră nişte oameni foarte evlavioşi, avea în firea lui ceva monahal. Trăia într-o baracă de două camere în care nu se găseau decît o simplă masă de lemn, trei scaune de lemn, un pat şi un dulap. Bucătarul îi gătea rasol de vită cu morcovi şi cartofi de trei ori pe săptămînă, în alte trei prăjea carnea, iar duminica pregătea un pui.

Şi totuşi, domnul Macintosh era unul dintre cei mai bogaţi oameni din ţară, era mai mult decît milionar. Lumea se minuna de el : pentru Dumnezeu, ar putea face orice i-ar trăzni prin minte, ar putea merge oriunde ar vrea, ce rost are să ai atîta bănet cînd trăieşti la capătul pămîntului, înconjurat de o clică de negri, cocoţat pe buza unei gropi cît hăul ?

Dar lui i se părea foarte firesc să trăiască astfel, şi cînd îşi lua cîte un concediu şi pleca la Cape Town, unde se instala în cel mai costisitor hotel, se întorcea de fiecare dată mult mai devreme decît era aşteptat. Nu-i plăceau vacanţele. Îi plăcea să muncească.

Purta o pereche de pantaloni kaki, vechi și soioși, legați în talie cu un șiret roșu, vechi și el, iar în jurul gîtului își înnoda o batistă roșie ce atîrna peste flaneaua albă de bumbac. Era scund, dar foarte solid, cu capul mare, pătrat, și gîtul gros. În jurul mînecilor și a gulerului se zărea părul negru și des ce-i creștea pe brațele vînjoase, bronzate, și pe umerii lați. Ochii erau cenușii, mici, vicleni. Gura subțire, cu buzele strînse la mijloc. Își acoperea capul cu o pălărie veche de fetru, iar în mînă avea o vargă tăiată din hățiș, cu care, în preumblările în jurul craterului, șfichiuia tufișurile și iarba și uneori spinările africanilor puturoși ; urla porunci vătafilor săi, urmărea viermuiala muncitorilor departe jos, în fundul gropii, apoi se întorcea în micul său birou ca să-și completeze catastifele, și uite așa-i trecea ziua. Seara, uneori, îl invita pe domnul Clarke la o partidă de cărți.

În asemenea ocazii, domnul Clarke îi spunea nevestei : „Annie, mă vrea" ; ea dădea din cap și comanda cina mai devreme.

Doamna Clarke era singura femeie albă de la mină. Nu o deranja acest lucru, fiind din fire o persoană solitară. Era chiar recunoscătoare că ajunsese în acest refugiu de cincizeci de lire pe lună, la un patron care nu lua în seamă accesele de beție ale soțului ei. Era o femeie abia trecută de prima tinerețe, subțire și neîmplinită la trup, fața colțuroasă și palidă și ochii albaștri, liniștiți. Traiul în căldura aceea nimicitoare, atîția ani la rînd, nu o îmbolnăvise, ci îi secase vitalitatea, lăsînd-o amorțită și taciturnă. Arareori scotea vreun cuvînt, dar cînd se hotăra să vorbească, spunea exact ceea ce trebuia.

De exemplu, cînd a venit întîi și-ntîi la mină, au găsit o căscioară de două camere. S-a dus glonț la domnul Macintosh și l-a luat la rost :

— Ești singur și ai patru camere. Noi sîntem doi, cu copilul trei, doar în două camere. Nu înțeleg cum vine asta.

Domnul Macintosh i-a aruncat o privire scurtă și dură, gura i s-a strîns și mai tare, ca apoi să izbucnească în rîs.

— Da, așa e, ai dreptate, și imediat a eliberat casa, chicotind apoi ori de cîte ori își amintea cum îl pusese la punct tăcuta de Annie Clarke.

În același fel, cam o dată pe lună, Annie Clarke mergea la el acasă și-i spunea pe un ton fără replică : „Hai, șterge-o de-aici, să fac puțină ordine în locul ăsta". Iar cînd termina cu dereticatul, i-o trîntea : „Ești un porc, ăsta-i adevărul". Se referea la prostul său obicei de a-și arunca hainele peste tot, sau a le purta săptămîni în șir fără să le schimbe, și chiar la alte aspecte ale vieții lui, de care nimeni altcineva nu îndrăznea să pomenească, nici măcar în maniera asta indirectă. Cînd o auzea vorbindu-i astfel, îi răspundea uneori chicotind înfundat, încîntat de ciuda ei : „Doamnă Clarke, dumneata ești o femeie căsătorită". „După cîte văd eu, nimic nu te împiedică să te însori". Și cu asta pleca, bătoasă și îmbujorată de indignare.

Țineau mult unul la altul, iar domnul Clarke îl admira și-l plăcea, sentimente nutrite și de domnul Macintosh. Și întrucît domnul și doamna Clarke duceau o viață bună împreună în casa lor de patru camere, împărțind și patul fără să se certe vreodată, era de presupus că împărtășeau aceleași sentimente și unul față de celălalt. Dar de vorbit, rar își vorbeau. Ce ar fi fost de spus ?

Micul Tommy a crescut în această tăcere și în aceste adevăruri subînțelese, fiind nevoit să li se adapteze.

Avea trei luni cînd a venit la mină, și de atunci, zi și noapte, ceas de ceas, an după an, urechile lui au fost umplute de zgomotele minei, încît ajunsese să le considere un alt fel de liniște. Pivele minei bufneau, aur, *aur,* aur, *aur,* aur, una-ntruna, nici o variație, fără oprire. Încît nici nu le mai auzea. Dar într-o zi, mașinăria s-a oprit, Tommy avea trei ani pe-atunci, și tăcerea s-a lăsat atît de cumplită și de pustie, încît băiatul s-a dus scîncind la mama lui : „S-a oprit, s-a oprit". S-a pitulat într-un colț și acolo a rămas, plîngînd și tremurînd tot pînă ce bufniturile au pornit din nou. Parcă însăși inima lumii încetase să mai bată. Dar abia după ce au reînceput bufniturile și-a dat seama Tommy de ele, a înțeles diferența între tăcere și sunet și urechile lui au dobîndit o nouă sensibilitate, ca un

fel de conștiință a auzului. Acum distingea strigătele și cîntecele gloatelor de africani, nepăsători și turbulenți din pricina permanentelor pericole ce le apăsau viețile. Auzea loviturile cazmalelor în piatră, bufniturile mai surde și înfundate cînd loveau pămîntul îndesat. Auzea zăngănitul vagonetelor, urletul pămîntului ce se prăbușea, uruitul troliului pe cabluri. Noaptea țipau bufnițele, caprimulgii scoteau țiuituri stridente, iar greierii țîrîiau. Cînd izbucnea furtuna, cerul însuși părea să reverse asupra munților torente de vacarm, căci tunetul se rostogolea și se spărgea de stîncă, iar fulgerul lovea pe rînd piscurile din jurul lui. Spațiul acela nu cunoștea pacea decît în cumplita clipă cînd marea inimă înceta să bată. Cu timpul, a ajuns să-și dorească oprirea ei, măcar pentru o oră, ca să poată asculta adevărata liniște. Dar asta se întîmpla după ce mai crescuse puțin, cînd liniștea din propria lui casă începuse să-l îngrijoreze. Părinții lui, totdeauna blajini, nu spuneau decît : „Așa stau lucrurile“ ; sau „Pui prea multe întrebări“ ; sau : „Ai să înțelegi cînd ai să mai crești puțin“.

Tăcerea lor era falsă, cu mult mai rea decît acea primă clipă de tăcere adevărată.

Obișnuia să se joace în bucătărie, lîngă maică-sa care arunca un Da sau un Nu, sau — răbdătoare, oftînd, de parcă pînă și vocea lui o obosea — : „Vorbești atît de mult, Tommy !“

Iar cînd îl ducea taică-său în cîrcă în apropierea mașinăriilor mari și grele ce funcționau fără încetare, nu puteau vorbi din pricina vacarmului. Nici domnul Macintosh nu zicea mai mult de : „Ei băiete ?“ cînd îi dădea dulciuri pe care le păstra în buzunar special pentru el. Într-o seară i-a văzut jucînd cărți, pe el și pe tatăl său, și în afară de cele cîteva cuvinte absolut necesare jocului, nu-și spuneau nimic altceva.

Astfel că Tommy își căută scăparea în hărmălaia veselă din tabără unde, cît era ziulica de lungă, se prindea în jocul plozilor cu pielea neagră, dansînd laolaltă cu ei, gonind prin brusă după iepuri, sau modelînd din lut păsări și animale. Acolo nu era tăcere, numai zarvă și veselie, iar seara se întorcea la părinții săi impasibili și tăcuți, mînca și se băga în pat să asculte pivele bufnind, buf, *buf*, buf, *buf*, buf. În

tabăra de dincolo de prăpastie se bea și se dansa, printre bufniturile rare ale pivelor se auzea răpăitul în cascade al tobelor, strigătele dansatorilor din jurul focurilor se unoau într-un sunet înalt și vălurit, ca al vîntului nestăvilit strangulat în hornul vreunui pisc. Aceea era o altă lume, căreia însă el îi aparținea la fel de mult ca și acesteia unde nu auzea decît : „Termină-ți budinca" ; sau : „E timpul să te culci", și aproape nimic altceva.

La cinci ani se îmbolnăvi de malarie și zăcu multă vreme. Își reveni într-un tîrziu, dar anul următor, cînd începură ploile, căzu din nou la pat. În ambele rînduri, domnul Macintosh a urcat în limuzina lui americană și a străbătut ca fulgerul cele treizeci de mile de brusă pînă la cel mai apropiat spital, după doctor. Chinină, a recomandat acesta, și plase contra țînțarilor. Cu chinina, treacă-meargă, era ușor de dat, dar doamnei Clarke, mereu obosită și lasă-mă-să-te-las cum era, i se părea prea istovitor să-i spună : „Nu face cutare" ; „Întoarce-te la șase" ; „Nu te apropia de apă" ; astfel că la șapte ani Tommy se îmbolnăvi din nou. De data asta doamna Clarke se sperie de-a binelea cînd doctorul le vorbi cu asprime, pomenind în treacăt și de apa neagră *.

Domnul Macintosh îl conduse pe doctor înapoi la spital, iar cînd veni acasă, se duse glonț la Tommy pe care-l iubea foarte mult.

— Nici nu mă mir, pufni doamna Clarke indignată și îngrijorată, toate găurile astea de pe-aici se umplu de apă în sezonul umed.

— Apoi, fetițo, nu pot astupa chiar toate găurile și puțurile, doar oamenii sapă aici de pe vremea reginei din Saaba.

— Ia mai lasă-mă cu regina aia. Ai putea cel puțin să pui plasă ca lumea la casă.

— Bărbatul tău cîștigă cincizeci de lire pe lună de la mine, replică domnul Macintosh, convins de dreptatea lui.

— Cincizeci de lire și o casă ca lumea, nu se lăsă Annie Clarke.

---

* Black Water — boala tropicală cu urina însîngerată.

Domnul Macintosh o fulgeră printre pleoapele întredeschise, apoi izbucni într-un hohot puternic. O săptămînă mai tîrziu, toată casa, de la streaşină pînă la zidul verandei, era îmbrăcată în plasă de sîrmă foarte subţire, semănînd acum mai degrabă cu un dulap de alimente contra muştelor ; drept răsplată, doamna Clarke se duse la domnul Macintosh acasă şi-i făcu o curăţenie de zile mari, ca apoi, la plecare, să-i trîntească, după cum îi era obiceiul :

— Un porc, asta eşti, bogat ca Oppenheimii şi nu eşti în stare să-ţi cumperi măcar nişte flanele noi. O să te îmbolnăveşti şi tu de malarie, cum umbli noptile haimana.

Cu aceste vorbe se întoarse la Tommy care stătea în verandă, la adăpostul plasei cu luciri cenuşii, într-un şezlong mare. Ieşise din febră slab şi palid. Trupul ciolănos se lungise mult, ochii îi erau mari, negri şi gura plină, zvîcnind nervos din pricina bolii. Capul îi era acoperit de o claie castanie, cu lucirile şi nuanţele caramelului. Aruncînd o privire scrutătoare băiatului ăsta palid al ei, care, deşi suferind, păstra încă viu coloritul său natural şi întreaga vitalitate a vîrstei, mama simţi cum se stîrneşte în ea puterea voinţei, atît de obosită altfel, obligînd-o să-i impună fiului un nou regim de viaţă. Nu mai avea voie să iasă după şase seara, cînd se trezeau ţînţarii. Şi nici înainte de răsăritul soarelui.

— Poţi să te ridici, îi spuse ea, şi băiatul sări imediat în picioare, aruncînd recunoscător păturile deoparte.

— Mă duc în tabără, anunţă el pe loc.

Mama ezită o clipă, apoi însă îl opri :

— Nu mai ai voie să te joci acolo.

— De ce nu ? întrebă de pe treptele de dincolo de cuşca de sîrmă.

Ah, cum mai ura ea aceste „de-ce-uri“ şi „de-ce-nu-uri“ ! Cumplit ce-o mai oboseau.

— Pentru că aşa spun eu, explodă ea.

— Da' eu acolo mă joc, insistă el.

— Acum însă ai crescut mai mare şi în curînd ai să te duci la şcoală.

Tommy se aşeză pe o treaptă şi rămase cu privirile aţintite la malul celălalt al craterului, la tabăra

însorită și forfotindă. Știuse, bineînțeles, că va veni și această clipă. Făcea parte din tăcerea din casă. Numai că pînă acum nu fusese conștient de ea. „De ce ? De ce ? De ce ? De ce ?“ murmura el ca într-un vaiet prelung și stăruitor.

— Pentru că așa spun eu. Apoi, cu o exasperare istovită : De la africanii ăia te îmbolnăvești.

Brusc, băiatul își întoarse privirile spre maică-sa. Erau atît de ironice și de disprețuitoare, încît ea roși fără să vrea. Dar era convinsă de ceea ce spusese sau, mă rog, trebuia să fie, pentru că atîta vreme cît țineau ploile, brusa se transforma într-o adevărată mocirlă, colcăind de țînțari și, neavînd cum schimba această stare de lucruri, trebuia găsit un vinovat.

— Nu stăm la discuții. Nu ai nevoie să te joci cu ei. Ești prea mare acum pentru gloata aia de cafri murdari. Cît ai fost mai mic, a fost altceva, dar acum ești băiat mare.

Tommy rămase tăcut pe trepte, în soarele dogoritor al după-amiezii, ce-și dezvăluia discul galben deasupra munților prin negura de praf și fum. Era nevoit să renunțe la ideea de a mai merge în tabără să se joace laolaltă cu negrii, dacă de asta depindea maturizarea sa. Fusese învățat să gîndească așa, deși, în realitate, nu credea un cuvînt din toată bazaconia asta.

Cîteva zile mai tîrziu, pe cînd bătea mingea în spatele casei, se auzi strigat de cîțiva puradei care se apropiaseră printre tufișuri ; dar el le întoarse spatele, ca și cînd nu i-ar fi zărit. Copiii îl mai strigară o dată, apoi se făcură nevăzuți. Tommy izbucni în plîns, pentru că acum rămăsese cu adevărat singur.

Se duse la gura craterului și se întinse pe burtă ca să privească în adîncuri. Soarele fierbinte îi pîrjolea pînă și oasele ; își scutură capul și claia de păr îi căzu pe frunte, protejîndu-i ochii de strălucirea de deasupra. Sub el, oamenii semănau cu biete furnici truditoare, vagonetele, cît cutiile de chibrituri, urcau pereții aproape verticali ai craterului, iar sistemul de scări și trepte săpate în pămînt de partea cealaltă a hăului părea înspăimîntător de fragil, gata parcă să se prăbușească sub prima piatră căzută. Și cădeau pietre, nu-i vorbă. Tommy se întinse și mai mult

deasupra gropii, încordîndu-şi pîntecele şi răşchirîndu-şi picioarele ca să nu alunece în jos. Numai furnici şi muşte pe-acolo. Şi domnul Mancintosh se vedea cît o muscă atunci cînd cobora, ceea ce se întîmpla foarte des, căci nimeni n-ar fi putut spune că era laş. Şi tatăl lui, şi chiar el, Tommy, nu erau mai mari ca nişte insecte, odată ajunşi în afund.

Iar craterul însuşi arăta ca o lucrătură de furnici, la fel de pestriţ colorat ca şi un muşuroi proaspăt înălţat. În jurul buzei, pămîntul era roşu, urma apoi un strat cenuşiu şi prunduit, după care lutul de un galben curat. Peste tot în jur erau movile de pămînt galben, cleios şi inert, scos din adînc. Întinse mîna şi luă puţin în palmă. Rămînea lipit de degete, nesimţitor, lipsit de viaţă, dens, umezit de ploaie. Strînse pumnul şi-l redeschise — urmele degetelor rămîneau întipărite în gogoloiul galben. Cu ce semăna ? Cu o rădăcină ? Sau un fragment de rocă şănţuită de ape ? Îl tăvăli între palme — acum era neted ca o piatră de rîu. Se ridică şi luă mai mult pămînt, îl frămîntă, apoi închipui o scobitură pe pereţii căreia înălţă nişte scări aeriene din aşchiuţe de lemn ; amenajă şi cîteva rampe din pămînt umezit, pentru cărucioare imaginare. Dar soarele usucă repede lutul, încît micul crater crăpă şi se sfărîmă. Tommy dădu un şut resturilor şi o porni mîhnit spre casă. Asfinţitul era aproape. Avea senzaţia că lăsase în urmă o vîrstă de aur a libertăţii, că trecuse hotarul unui nou tărîm, al restricţiilor şi orelor fixe.

Maică-sa îi vedea suferinţa, dar în sinea ei îşi zicea că în curînd va merge la şcoală şi-şi va găsi acolo alţi tovarăşi de joacă.

Şcoala însă era departe, în oraş, Tommy abia împlinise şapte ani, era prea mic să facă atîta cale pînă acolo. Drept care doamna Clarke comandă cărţi de la oraş şi-l învăţă să citească. Asta dura două-trei ore pe zi ; restul timpului rătăcea ca un somnambul, aşa se plîngea ea, holbîndu-se la tabăra de peste prăpastie, de unde răsunau zvon de joacă şi voci vesele. Părea să nu-i pese de ceea ce se petrecea dincolo, dar în sufletul lui suferea cumplit din pricina acestei noi înţelegeri a lumii, mai importantă decît tot ce învăţase din cărţile de şcoală. Învăţase de-acum cuvîntul sin-

gurătate ; întins la marginea craterului, modela lutul în mici figurine pe care le boteza Freddie, Betty, Dirk. Prieteni de joacă. Dirk era numele băiatului care-i plăcea mai mult decît toţi ceilalţi copii din tabăra de peste hău.

Într-o zi, maică-sa îl chemă la uşa de serviciu. Dădu cu ochii de Dirk care ţinea în braţe un pui de antilopă, mic, bietul, ca o pisică sfrijită. Tommy se apropie în fugă şi era cît pe ce să se bucure împreună cu prietenul său de minunea aceea, cînd îşi aduse brusc aminte de noul statut pe care-l avea. Se opri, deveni băţos şi întrebă :

— Cît face ?

Dirk răspunse ocolindu-i privirea :

— Un şiling, stăpîne.

Tommy se uită la maică-sa ; apoi spuse ţanţoş, cu voce înaltă :

— Auzi obrăznicie ; prea scump.

Annie Clarke roşi. Enervată şi ruşinată, veni repede lîngă băiat :

— E-n regulă, Tommy, îţi dau eu un şiling. Scoase moneda din buzunarul şorţului şi i-o întinse fiului, care, la rîndul lui, i-o dădu negrişorului.

Tommy luă micul animal în braţe cu multă grijă, şi dragostea ce-l cuprinse pentru creatura aceea speriată şi însingurată îl înduioşă atît de tare încît se întoarse cu spatele la Dirk — s-ar fi simţit cumplit de ruşinat dacă şi-ar fi trădat slăbiciunea faţă de prietenul său care dovedea atîta tărie şi curaj.

— De-abia s-a născut, poate să moară, mai spuse Dirk retrăgîndu-se, nevrînd să asiste la ceea ce păreau a fi ultimele clipe ale puiului.

— Bine, îl concedie doamna Clarke, o să aibă Tommy grijă de el.

Dirk o luă încet din loc, pipăind şilingul din buzunar, dar uitîndu-se în urmă spre cotlonul unde Tommy şi maică-sa pregăteau un culcuş într-o ladă. Doamna Clarke improviză un biberon din nişte cîrpe înfundate în gîtul unei sticle în care se găsea un amestec de lapte, apă şi zahăr. Tommy îngenunche lîngă ied, încercînd să-i picure lichidul între buze.

Animalul se sforţa să-şi ridice căpşorul delicat de pe picioruşele strînse ghem sub el ; abia se putea

mișca de slăbit ce era, iar ochii mari și negri priveau disperați. Trupul fu scuturat de un spasm de neputință și capul se prăbuși, lovind cu o bufnitură surdă peretele cutiei. După cîteva clipe, tremurînd de atîta încordare, reuși să-și înalțe din nou capul. Tommy încercă în zadar să-i strecoare între buzele moi cocoloșul de cîrpe — laptele se scurgea pe piept, îmbîcsindu-i blana. Băiatului îi dădură lacrimile de ciudă.

— O să moară, mamă, o să moară, strigă el cu obidă.

— Nu-l forța, îl sfătui Annie Clarke și se întoarse la îndatoririle ei casnice.

Tommy rămase lîngă puiul de antilopă, mîngîindu-l și suferind ori de cîte ori gîtul subțire ceda, biruit de slăbiciune, și străduindu-se din răsputeri să-l facă să simtă gustul laptelui. Dar puiul refuza să bea.

— De ce ? țipă Tommy mînios și nenorocit. De ce nu vrea să bea ? De ce ?

— De-abia s-a născut, înțelege, explică doamna Clarke.

Cordonul ombilical încă mai atîrna de buricul vietății, ca un bețigaș negru și uscat.

Seara, Tommy luă puiul în cameră și, pe întuneric, să nu prindă ai lui de veste, îl înveli într-o pătură, culcîndu-l în pat lîngă el. Simțindu-i tremurul spasmodic, lipit de pieptul lui, izbucni în plîns, căci nu se mai îndoia că bietul animal va muri.

Cînd se trezi dimineața, puiul nu-și mai putea înălța capul ; îngreunat de neputință și slăbiciune, zăcea prăbușit pe pieptul lui Tommy, înfiorîndu-l cu răceala lui. Cuvertura era mînjită de o gelatină gălbenă, ca și cînd s-ar fi spart un ou în ea. Tommy spălă iedul cu grijă, îl înveli în cîrpe curate și-l scoase în verandă, în căldura soarelui.

Doamna Clarke descleștă cu gesturi blînde fălcile, îi turnă lapte în gură, dar puiul se înecă, așa că se lăsă păgubașă. Tommy rămase îngenuncheat lîngă el toată dimineața, suferind ca niciodată pînă atunci. Lacrimile îi șiroiau pe obraji și tot ce-și mai dorea era să moară odată cu bietul animal ; iar doamna Clarke tare ar fi vrut să pună mîna pe Dirk și să-i tragă o mamă de bătaie, ceea ce ar fi fost nedrept dar măcar s-ar fi răcorit nițel.

— Ca să nu mai vorbim de faptul, îi zise soțului ei, că-i o adevărată cruzime să desparți o ființă atît de plăpîndă de maică-sa.

Puiul muri în după-amiaza aceleiași zile. Neluînd seamă la amărăciunea fiului ei, doamna Clarke aruncă trupușorul înțepenit în brațele bucătarului, poruncindu-i să-l îngroape. Tommy rămase în verandă, cu o expresie încordată și înverșunată pe chip, urmărindu-l pe bucătar cum îngroapă repede micul trup neînsuflețit sub niște tufe și se întoarce apoi fluierînd.

Băiatul intră în casă și se apropie de părinții lui :

— De ce are Dirk pielea galbenă și nu maron-închis, ca și ceilalți cafri ?

Tăcere. Domnul și doamna Clarke căutară unul spre altul.

— Așa se nasc ei. Diferit colorați, răspunse într-un tîrziu doamna Clarke. Privirile insistente ale lui Tommy o făcură să adauge : Dirk e metis.

— Ce-i aia metis ?

— Ai să înțelegi cînd ai să mai crești nițel.

Tommy își întoarse privirile către tatăl său, care își umplea foarte concentrat pipa, apoi din nou spre maică-sa, ai cărei obraji se acoperiseră cu acea purpură vie și înțepată a ei.

— Înțeleg și acum, spuse el sfidător.

— Atunci de ce mai întrebi ? făcu doamna Clarke supărată. Adică, vroia ea să spună, de ce calci regula tăcerii ?

Tommy părăsi încăperea și se duse la marginea craterului. Se întreba de ce oare spusese că înțelege, cînd de fapt nu înțelegea nimic. Își amintea, deși nu sesizase acest lucru înainte, că în ceata de copii din tabără erau doi cu pielea galbenă. Unul era Dirk, celălalt, sora lui — un boț de om ce abia învăța să umble și se apropia cu pași încă șovăitori de grupul celor mai mari care se jucau. Dar mama lui Dirk era neagră sau, mai precis, cu pielea cafenie-închis, ca și ceilalți. Iar Dirk nu era chiar galben, ci arămiu-deschis. Culoarea pămîntului ăstuia, puțin mai închisă. Degetele lui Tommy frămîntau lutul umed. Se uită la micile figurine pe care le făcuse, Betty și Freddie. Cu un gest a lehamite le zdrobi de pămînt. Îl luă și pe Dirk și-l aruncă. Dar probabil că gestul nu fusese

destul de brutal, căci figurina nu se sparse ; drept care o culese de pe jos și o rezemă de-o buruiană. Luă alt gogoloi de argilă și de sub degetele sale care plămădeau și munceau lutul, apăru curînd silueta unei mici antilope. Dar nu a puiului bolnav care murise pentru că fusese rupt de lîngă mama lui. Ci o ființă frumoasă, viguroasă, cu o copită ușor ridicată și capul înălțat în ascultare, cu urechile ciulite.

Tommy stătea îngenuncheat pe buza gropii, preocupat de silueta ce-și definea tot mai bine conturul. O privi nemulțumit — era prea mică. O sfărîmă înfrigurat, luă un gogoloi și mai mare de pămînt gălbui și vîrtos, îl înmuie bine cu apă dintr-o traversă veche, ruginită, în care se strînsese ploaia, pînă făcu din el o masă moale, docilă. Truda începu din nou. Vroia să-l facă acum jumătate din mărimea naturală.

Degetele lucrau, și mintea căuta febrilă răspuns la nedumeririle ei. „De ce ? De ce ?“ și ultima dintre ele : „Dacă Dirk este pe jumătate negru sau, mai bine zis, jumătate alb și jumătate cafeniu-închis, cine-i tatăl ?“

Multă vreme gîndul bătu la porțile răspunsului, dar de intrat, nu izbuti să intre. Din cînd în cînd totuși, ochii îi fugeau spre malul celălalt al prăpastiei pe unde se preumbla agale domnul Macintosh, bălăgănindu-și ciomagul. La mina asta nu-s decît doi bărbați albi, conchise în sinea lui.

Puiul de antilopă era gata. Își muie degetele în apa de ploaie plină de rugină și netezi lutul moale ca să-i dea strălucirea blănii, dar lutul se uscă imediat. Privindu-l, își închipui cum avea soarele să-l crape și să-l sfărîme și la acest gînd se simți atît de frustat încît își lăsă capul în piept, furios, cuprins de o teribilă nevoie de a plînge. Tocmai atunci auzi în spatele lui un fluierat ușor și cînd se întoarse, îl zări pe Dirk, tupilat în spatele unui tufiș, privindu-l printre frunze.

— Ce face puiul ? întrebă.

— A murit, spuse Tommy, dînd cu piciorul în figurina de lut care se sparse în bucăți.

— Nu-l strica, e frumos, exclamă Dirk, repezindu-se să pună bucățile la loc.

— Tot aia, oricum o să crape la soare, izbucni Tommy în lacrimi, deși tare se rușina să plîngă față de Dirk. A murit, hohoti el, a murit.

— O să-ţi aduc altul, făcu Dirk, privind mirat la Tommy. Pe mama ăstuia am omorît-o cu o piatră. E simplu.

Dirk avea şapte ani, ca şi Tommy. Era la fel de înalt şi vînjos. Avea ochi negri şi mari, dar buzele nu erau groase, cărnoase, ci prelungi şi subţiri, uşor strangulate la mijloc. Părul — negru tăciune, moale şi lung, căzînd în jurul feţei, iar pielea — lucioasă, galbenă-arămie. Tommy se opri din plîns şi se uită la Dirk.

— Ce cruzime, să ucizi cu pietre mama unui pui, spuse. Şi mai surprins, Dirk izbucni în rîs, dezvelindu-şi dinţii albi. Văzîndu-l cum rîde, Tommy îşi zise : „Acum ştiu cine-i taică-su".

Se uită spre casa lui, la două sute de iarzi mai încolo, scăldată de soarele orbitor şi înconjurată de tufe pitice de hibiscuşi şi poinsettia. Îşi întoarse privirile spre casa domnului Macintosh, aflată la alte sute de iarzi mai departe. Apoi îşi opri ochii pe chipul lui Dirk. Clocotea de mînie, nu ştia nici el de ce, dar simţea nevoia să se răzvrătească, şi acum era momentul hotărîtor. După o tăcere lungă zise :

— De aici ne pot vedea.

Hotărîrea fusese luată.

Cînd se ridicară, Dirk observă mica figurină de lut rezemată de tulpina buruienii şi o luă în mînă.

— Asta-s eu, se recunoscu îndată. Căci, deşi modelată grosolan, faţa era neîndoios a lui Dirk. Puştiul zîmbi încîntat. Mi-o dai mie ? întrebă, la care Tommy dădu din cap mîndru, la fel de încîntat.

Se pierdură prin tufărişul dintre cele două case şi merseră încă aproape o jumătate de milă, afundîndu-se în desişul neumblat al depresiunii. Nimeni nu trecea pe acolo, agitaţia şi vacarmul se concentraseră în partea cealaltă. În faţa lor se înălţa un pisc ascuţit la poalele căruia trona un gigantic muşuroi de furnici ascuns în spatele unei cortine de ferigi albe şi acoperit de tufişuri.

Băieţii dădură la o parte ferigile şi se aşezară. Aici nu puteau fi zăriţi. Dirk puse cu grijă figurina de lut în împletitura rădăcinii unui copac.

— Să faci din nou puiul.

Tommy scoase briceagul, îngenunche lîngă un trunchi căzut și începu să cioplească. Lemnul era moale, putrezit, se lucra ușor, încît la lăsarea serii, silueta stîngace a puiului se desprindea de butuc.

— Acum avem fiecare cîte ceva, făcu Dirk mulțumit.

A doua zi băieții ajunseră la mușuroi pe poteci diferite și rămaseră acolo să se joace. A treia zi la fel, și încă multe altele.

Apoi într-o seară, cînd Tommy dădu să meargă la culcare, doamna Clarke îl luă la rost :

— Mi se pare că ți-am spus să nu te joci cu cafrii ?

Tommy rămase nemișcat. După cîteva clipe înălță capul și-i zise, uitîndu-se în același timp insistent la tatăl său :

— De ce să nu mă joc cu fiul domnului Macintosh ?

Doamna Clarke simți că se sufocă. Închise ochii. Îi redeschise, căutînd imploratoare spre soțul ei. Dar el își umplea pipa. Neprimind nici un răspuns, Tommy le ură noapte bună și se duse în camera lui.

Se dezbrăcă încet, se căță în patul îngust de fier și zăcu liniștit, ascultînd glasul pivelor : buf, buf, aur, aur, buf, buf. Dincolo, în tabără, se dansa, tobele băteau, la fel de repede ca și inima puiului de antilopă în noaptea aceea cînd îl ținuse lipit de pieptul său. Se auzeau urlete, ca ale vîntului strecurat prin spintecăturile stîncii ; în fața ochilor îi juca pălălaia înaltă a focurilor în jurul cărora se desenau siluetele negre, sălbatice și neobosite, ale dansatorilor.

Doamna Clarke intră repede în cameră. Plîngea. Se așeză pe marginea patului, în întuneric.

— Tommy.

— Da ? făcu el prudent.

— Să nu mai spui asta niciodată.

Băiatul tăcu. Mîna mamei îi strîngea stăruitor brațul.

— Tata și-ar putea pierde slujba, continuă disperată. N-o să mai găsim banii ăștia nicăieri. Niciodată. Trebuie să înțelegi, Tommy.

— Înțeleg, răspunse băiatul neînduplecat, părîndu-i rău pentru maică-sa dar urînd-o în același timp.

— Doar atîta-ţi cer, nu mai spune asta niciodată, Tommy.

Îl sărută drăgăstos şi rugător, după care ieşi, închizînd uşa. Soţului ei îi spuse că era timpul să fie trimis la şcoală. Şi chiar a doua zi scrise la oraş în acest sens.

Veni deci vremea ca Tommy să facă lungul drum cu maşina şi trenul, de patru ori pe an, şi de alte patru ori să vină acasă, în vacanţă. De fiecare dată, domnul Macintosh îl conducea cu bolidul său american pînă la gară, îi dădea zece şilingi bani de buzunar, iar la începutul vacanţei îl aştepta împreună cu părinţii lui, întrebîndu-l invariabil :

— Ei băiete, cum e la şcoală ?

— Bine, domnule Macintosh, suna răspunsul.

— O să facem din tine un student sadea.

La aceste vorbe, Annie Clarke se împurpura de mîndrie şi repede se uita la soţul ei care zîmbea fîstîcit. Domnul Macintosh îşi punea mîinile pe umerii băiatului :

— Aşa te vreau, băiete, aşa te vreau, şi Tommy se ţinea drept şi ţeapăn. Ajunşi acasă, doamna Clarke îi spunea :

— Ţine la tine, Tommy, o să-ţi facă mult bine. Iar altădată : Mi se pare firesc, dacă el n-are copii.

Dar Tommy se uită la ea atît de urît că o făcu să roşească :

— Sînt lucruri pe care încă nu le înţelegi, Tommy, şi dacă dai cu piciorul unui asemenea noroc, o să-ţi pară rău mai tîrziu.

Tommy îi întoarse spatele iritat. Dar lucrurile nu erau chiar atît de simple precum păreau la prima vedere ; era adevărat, îşi ducea viaţa de elev ca şi un fiu de bogătaş, cu bani de buzunar, pachete de biscuiţi şi dulciuri pe care i le trimitea domnul Macintosh în timpul trimestrului, şi limuzina ce-l ducea şi aducea de la gară. Dincolo de toate astea însă, avea senzaţia că, de fapt, încercau să-l ducă de nas. De parcă lua parte la o conspiraţie despre care nimeni nu-i spunea un cuvînt. Totul se păstra într-o tăcere absolută. Sub apăsarea ei, adevăratele sale sentimente se conturau încet, întortocheate şi îndîrjite.

La şcoală nimic nu era complicat — acolo era cealaltă lume. Tommy îşi făcea lecţiile, se juca laolaltă cu noii lui prieteni, fără să se gîndească la Dirk. Sau, mai exact, ceea ce gîndea despre el se conforma lumii din care făcea acum parte. O corcitură ignorantă, care trăia în sălaşul cafrilor — îi era ruşine că se jucau împreună în vacanţe, nu vorbea nimănui despre asta. Chiar şi în tren, în drum spre casă, gîndea la fel ; dar cu cît se apropia de gară, cu atît gîndurile deveneau şovăielnice, pînă dispăreau de tot. În prima seară povestea despre şcoală, cum era el primul în clasă, cum se juca cu băiatul cutare şi cutare, sau era invitat în cutare casă aleasă. A doua zi dimineaţa stătea în verandă şi se uita la groapa cea mare şi la tabăra de pe malul celălalt, urmărit de privirile mamei, al cărei zîmbet trăda o implorare neliniştită. Apoi cobora treptele şi o lua în partea opusă gropii, prin hăţiş, spre muşuroi. Acolo îl aştepta Dirk. În fiecare vacanţă era la fel. La început, nici unul nu pomeni de lumea care-i despărţea. Dar în ajunul reîntoarcerii lui în oraş, după primul an de şcoală, Dirk spuse :

— Tu înveţi o grămadă de lucruri acolo, eu, aici, n-am ce învăţa.

— Cînd voi veni, se grăbi Tommy să răspundă, parcă ruşinat, am să-ţi aduc cărţi şi am să te învăţ şi pe tine.

— Vorbeşti ca să nu taci, albule. Privirile lui Dirk erau acuzatoare şi mînioase.

Lui Tommy nu-i căzu bine, dar nici ce spusese el nu era tocmai plăcut, de parcă s-ar fi îndurat să-i facă o favoare.

Stăteau amîndoi pe muşuroi, sub dantelăria fină a ferigilor, uitîndu-se la piscul stîncos ce se avînta spre cerul gălbui, plin de fum. Tommy se simţi deodată jenat de neplăcuta stare de iritare ce-l cuprinsese. Şi chipul lui Dirk, deşi agresiv, trăda stînjeneală. Şedeau la cîteva palme unul de altul, privindu-se aproape cu ură, dar ştiind, în acelaşi timp, că sentimentul acesta se datora presiunii lumii exterioare.

— Eu ţi-am spus că am să te învăţ, da ? se îmbăţoşă Tommy, ochind un tufiş cu o piatră şi zburătăcind frunzele în toate părţile.

— Nemernic alb ce eşti, mîrîi Dirk, lăsînd să-i scape hohotul scurt şi rău ce-i dezvelea dinţii albi.

— Ce-ai spus ? păli Tommy şi sări în picioare.

— Ce-ai auzit. Rîzînd, se ridică şi el în picioare.

Tommy se azvîrli asupra lui şi amîndoi îşi pierdură echilibrul şi se rostogoliră în tufăriş, lovindu-se şi zgîriindu-se. Se despărţiră, se sculară de pe jos şi începură să-şi care pumni. Se potriveau : Tommy era mai bine hrănit, cu o structură mai sănătoasă, în schimb Dirk era mai vînjos. Într-un tîrziu se opriră, epuizaţi de loviturile încasate. Se îndreptară clătinîndu-se spre muşuroi şi se aşezară unul lîngă altul, gîfîind şi ştergîndu-şi sîngele de pe faţă. Apoi se întinseră pe pămîntul zgrunţuros, aţintindu-şi privirile la cer. Orice urmă de aversiune dispăruse : se simţeau liniştiţi şi împăcaţi. Cînd soarele scăpătă spre asfinţit, o luară amîndoi înapoi prin hăţiş, pînă într-un loc unde încă nu puteau fi zăriţi din cele două case şi abia acolo se despărţiră cu obişnuitul „Pe mîine".

În gară la plecare, domnul Macintosh îi dărui cei zece şilingi pe care el îi puse în buzunar cu gîndul să-şi cumpere o minge de fotbal, ceea ce nu se întîmplă. Banii rămaseră necheltuiţi pînă aproape de sfîrşitul trimestrului cînd Tommy îi dădu pe o aritmetică, un abecedar, cărţi de exerciţii, creioane. Le ascunse în fundul cufărului şi cînd ajunse acasă, le scoase înainte să apuce mama lui să le vadă.

A doua zi o porni cu ele spre muşuroi ; nici nu se apropie bine că şi zări coliba pitită sub uriaşa ferigă ce-i împodobea ca un văl acoperişul. Hăţişul fusese tăiat jur-împrejur, tăinuind acum doar povîrnişul, încît adăpostul părea cocoţat în vîrful arbuştilor. Era făcut din pari descojiţi, înfipţi în pămînt, acoperiţi cu stuf, iar în faţă cîţiva dintre ei fuseseră tăiaţi pe jumătate pentru a lăsa loc de intrare. Înăuntru se găsea o bancă, tot din pari, şi o masă de scîndură. Acolo îl găsi pe Dirk, aşteptîndu-l flămînd ; Tommy se aşeză lîngă el, punînd în faţa lor pe masă cărţile şi creioanele.

— E frumoasă coliba asta, începu Tommy, dar Dirk se şi repezise la cărţi. Aşa că se apucă să-l înveţe să citească. Întreaga vacanţă şi-au petrecut-o în colibă, Dirk cu nasul în cărţi. Pentru el era mult mai compli-

cat decît pentru Tommy, deoarece întîlnea nenumărate cuvinte ce desemnau lucruri necunoscute lui, ca de exemplu perdele sau covor, şi învăţîndu-l cum se citeşte cuvîntul covor, Tommy era nevoit să-i povestească tot ce ştia despre covoare şi mobilierul unei case. Deseori, sătul de lecţii, începea să se foiască : „Hai să ne jucăm", dar Dirk i-o tăia cu înverşunare : „Nu, vreau să citesc". Tommy era din ce în ce mai nervos, căci la urma urmei muncise tot trimestrul şi considera că are şi el tot dreptul să se joace. Nu le trebui mult să se ia din nou la bătaie. Dirk îl făcu nemernic alb şi puturos; iar Tommy corcitură jegoasă. Ca şi prima dată, la fel de puternici, nu ieşi nici unul învingător ; dar lupta îi făcu să se simtă bine şi mult mai apropiaţi, dispuşi chiar să glumească pe socoteala ei. Hotărîră să înveţe numai dimineaţa, lăsînd după-amiezile jocului. Cînd Tommy se întoarse acasă în acea seară, maică-sa băgă de seamă zgîrieturile de pe obraji şi nasul umflat, şi-l întrebă plină de speranţă : „V-aţi bătut ?" Tommy însă îi răspunse că s-a izbit cu faţa de un copac.

Bineînţeles că părinţii ştiau de coliba din hăţiş, dar îi tăinuiră existenţa în faţa domnului Macintosh. Nimeni nu pomenea nimic despre ea. Căci însăşi existenţa lui Dirk era un fapt ce trebuia ignorat şi nici un muncitor, nici măcar supraveghetorii, nu îndrăzneau să-i rostească numele. Cînd domnul Macintosh îl întrebă ce-a păţit la faţă, Tommy zise că a alunecat şi a căzut.

Astfel trecură al optulea şi al noulea an al vieţii lor. Dirk ştia să citească, să scrie şi să facă toate socotelile pe care le învăţase Tommy. Dar pentru că nu cunoştea acel alt fel de a trăi, se simţea mereu în dezavantaj şi cînd se plînse într-o zi, mînios, că nu era drept să fie aşa, se bătură din nou ; după care, Tommy adoptă o altă metodă de predare. Îi spunea, de exemplu, ce înseamnă să mergi la cinema, acolo în oraş, îi explica fiecare detaliu, cum erau aşezate scaunele, cît costa intrarea şi cum erau luminile, cum se mişca imaginea pe ecran. Sau îi spunea ce primeau la şcoală la micul dejun şi la prînz, descriindu-i fiecare fel de mîncare. Sau îşi amintea de omul care a venit cu diapozitive şi le-a vorbit despre China. Căutară ţara

în atlas și Tommy repetă cuvînt cu cuvînt tot ce spusese omul acela. Dacă nu era China, era Italia, ori altă țară. Și se certau pe ceea ce ar fi trebuit să povestească lectorul, căci Dirk nu-și ascundea disprețul față de felul arogant, zicea el, în care înțelegea omul alb acele lucruri despre care vorbea. Curînd, Tommy ajunse să privească lumea prin ochii lui Dirk ; ca și prietenului său, viața de la oraș îi apărea acum luminoasă, viu colorată, amăgitoare.

Întors la școală, Tommy se trezea deseori gîndind : chestia asta trebuie s-o țin minte, ca să i-o spun lui Dirk. Imposibil să facă sau să zică ceva fără să fie deplin conștient de cum se petreceau faptele, de parcă privirea neagră și sarcastică a lui Dirk se ascunsese în ființa lui și rămînea mereu la pîndă. Încet, îl cuprinse un sentiment de reținere față de tot ceea ce se întîmpla în jurul său, din pricina permanentului efort de a potrivi cele două lumi împreună. Se trezea înjurîndu-i pe negri și pe cafri cum făceau și ceilalți copii, ca imediat după aceea să-și ia seama : „S-o țin minte și pe asta, ca să-i spun lui Dirk". Din pricina gîndului mereu viu și a cîntăririi lucide a tuturor faptelor, era un elev strălucitor, iar cartea i se părea teribil de ușoară. Depășise cu mult nivelul clasei sale.

Se împlinise al zecelea an cînd, într-o bună zi, Tommy nu-l mai găsi pe Dirk așteptîndu-l la colibă. Vacanța abia începea. Tot trimestrul își încărcase mintea cu tot felul de lucruri pe care să i le povestească, și acum prietenul său nu era acolo. Îl întîmpină uguitul leneș, somnoros și singuratec al unui porumbel ce odihnea pe feriga uriașă în soarele fierbinte al dimineții. Pivele bufneau, greoaie, aur, aur, aur. Iar coliba era pustie, pînă și lada în care țineau cărțile zăcea deschisă și goală.

Se întoarse într-un suflet la maică-sa.

— Unde-i Dirk ?

— De unde să știu ? făcu doamna Clarke pe un ton prevăzător. Și într-adevăr nu știa.

— Ba știi, știi ! țipă Tommy furios.

Porni ca din pușcă spre groapa cea mare. Domnul Macintosh ședea pe un vagonet răsturnat la marginea hăului și urmărea sutele de muncitori ce se agitau ca furnicile în afundul galben.

— Ei, băiete ? îl primi el prietenos, dîndu-se mai într-o parte ca să-i facă loc şi lui Tommy.

— Unde-i Dirk ? atacă Tommy, proţăpindu-se în faţa lui.

Domnul Macintosh îşi împinse pălăria veche de fetru mai pe ceafă, se scărpină în frunte şi se uită la Tommy.

— Dirk munceşte, zise într-un sfîrşit.

— Unde ?

Domnul Macintosh arătă spre fundul gropii.

— Stai jos, băiete, vreau să-ţi vorbesc.

— Da' nu vreau eu, ripostă băiatul făcînd stînga împrejur şi rupînd-o la fugă, împiedicîndu-se de tufe şi rădăcini, pînă la colibă.

Se aşeză pe bancă şi începu să plîngă amarnic. Trecu ora mesei şi el tot acolo era, suspinînd. Rămase pe bancă toată ziua, plîngînd o vreme, apoi, istovit, se rezemă de perete şi-şi aţinti privirile în desiş. Porumbeii uguiau, ugu-hu, ugu-hu, ciocănitoarea îşi făcea de lucru în scoarţa unui copac, pivele bufneau. Cu toate acestea, o linişte adîncă pusese stăpînire pe hăţiş, încît putea auzi carii şi furnicile găurind de zor lemnul băncii. Îşi dădu seama că, deşi muşuroiul părea mort, o movilă vîrfuită de pămînt tare şi ars de soare, în el clocotea viaţa, căci lată, în mijlocul colibei se ivise o grămăjoară de pămînt proaspăt, jilav, iar pereţii erau acoperiţi de o spuzeală roşietică şi dantelată. În curînd, micile vietăţi aveau s-o devore şi coliba va trebui din nou construită. Dar fără Dirk, ce rost mai avea ?

Abia la căderea întunericului veni acasă şi cînd maică-sa îl întrebă ce păţise de plîngea, el îi zise că nu ştie, răspunzînd cu o minciună lipsei ei de loialitate. A doua zi plecă la colibă încă înainte de micul dejun şi se întoarse tîrziu seara, refuzînd cina, deşi nu mîncase din seara precedentă.

Ziua următoare la fel ; de-acum începea să se plictisească şi se simţea tare singur. Scoase briceagul din buzunar şi se apucă să scobească un lemn — după un timp apăru silueta unui băiat, cocîrjat sub greutatea mare ce-o ducea în spate şi pe care o sprijinea cu mîinile ridicate spre umeri. Luă figurina cu el acasă şi-o puse pe masă, în faţa lui, cît mîncă cina.

— Asta ce-i ? întrebă Annie Clarke.

— Dirk.

În dormitor se aşeză lîngă lampă şi continuă să meşterească la mica figurină, iar dimineaţa cînd se întîlni cu domnul Macintosh la marginea gropii, o ţinea în mînă.

— Ce-i aia, băiete ? îl întrebă domnul Macintosh.

— Dirk.

Buzele bărbatului se subţiară, dar apoi se destinseră într-un zîmbet.

— Dă-mi-o mie.

— Nu, e pentru Dirk.

— Ţi-o plătesc, zise scoţînd portmoneul.

— Nu vreau bani ! se stropşi Tommy.

Domnul Macintosh puse portmoneul la loc în buzunar, oarecum şocat. Dar după un moment de ezitare, Tommy reveni :

— Ba da, vreau.

Văzîndu-şi confirmate principiile valorice, domnul Macintosh răsuflă uşurat, scoase din nou portmoneul şi extrase din el o bancnotă de o liră, sumă ce i se părea extrem de generoasă.

— Cinci lire, ceru Tommy prompt.

Domnul Macintosh se încruntă, apoi rîse. Îşi dădu capul pe spate şi izbucni într-un hohot nestăpînit.

— Ei, băiete, ce mai afacerist o să iasă din tine. Cinci lire pentru un ciot de lemn !

— Atunci fă-ţi-l singur, dacă-i doar un ciot.

Domnul Macintosh numără cinci lire şi i le întinse.

— Ce-ai să faci cu banii ? întrebă, văzîndu-l cum îşi închide cu grijă buzunarul cămăşii.

— Am să-i dau lui Dirk, răspunse băiatul triumfător.

Faţa bătrînă şi buhăită se împurpură. Tommy se îndepărtă, iar el rămase în continuare aşezat pe vagonet, privind în urma lui şi lovindu-şi uşor pantofii cu ciomagul cel greu. „E un băiat bun“, îşi zise ca să-şi împace cugetul în urma discuţiei avute, „are suflet bun“.

În aceeaşi seară, pe cînd îşi lua friptura de vacă şi porţia de varză, se trezi cu doamna Clarke.

— Domnule Macintosh, vreau să am o vorbă cu dumneata.

Făcu semn cu capul spre un scaun, dar ea nu se aşează.

— Tommy e tare abătut, spuse timid, s-a obişnuit cu Dirk şi acum nu mai are cu cine să se joace.

Cîteva clipe, bărbatul îşi ţinu ochii plecaţi, apoi zise :

— Se aranjează, Annie, nu-ţi mai face griji. Era plin de solicitudine, şi nici nu era greu, cîtă vreme dispunea de muncitori după bunul său plac.

Auzindu-l, roşi fără voia ei, cuprinsă de indignare, şi aruncă bărbatului o căutătură revoltată. Dar el n-o luă în seamă.

— Aranjez mîine dimineaţă, Annie.

Îi mulţumi şi plecă acasă, chinuită de faptul că nu rostise acele cuvinte ce-i uşuraseră întotdeauna conştiinţa : „Nu eşti decît un porc, domnule Macintosh".

Cît despre Tommy, el se refugie în colibă şi vărsă lacrimi amare. Şi cînd acestea secară, îl cuprinse o asemenea furtună de mînie şi suferinţă amestecate la un loc, încît n-avea s-o uite toată viaţa. Partea cea mai rea era că nici el nu ştia de ce. De vină nu era doar domnul Macintosh, care-l iubea, comiţînd astfel o cumplită trădare faţă de propriul său copil, carne din carnea lui, nici tăcerile părinţilor. Ceva mult mai profund măcina însăşi esenţa vieţii, aşa cum furnicile rodeau cu fălcile lor harnice rădăcinile parilor pe care stătea Tommy, ca să producă o nouă substanţă necesară formei lor deosebite de viaţă. Ajunsese să trăiască pe propria lui piele acele noţiuni atît de des pronunţate sau uneori doar sugerate şi care, pentru un băiat de zece ani, devin uneori un adevărat chin. Copilul zice într-o zi despre tovarăşul său că-l urăşte din cutare pricină, iar a doua zi îl consideră cel mai bun prieten. Relaţiile dintre ei se schimbă şi oscilează, dar urile şi iubirile nu-i vatămă, protejaţi fiind de ţesătura vieţii sociale pe care părinţii au grijă s-o întindă spre capetele lor. Adulţii spun : „Acesta-i prietenul meu, celălalt duşmanul meu", cuprinzînd fluctuaţiile şi schimbările sentimentelor într-un singur cuvînt, ca să-şi împace cugetul. La mijloc se află tinerii care, împlinind vîrsta de douăzeci de ani, experimentează totul şi acceptă multe adevăruri necruţătoare şi pline de cruzime despre viaţă, doar pentru

că n-au habar cît de greu este să le accepți ca adevăruri ultime ale existenței. Ușor mai e să fii de bună-credință la douăzeci de ani.

Dar unui băiețel de zece ani, singur singurel, nu-i vine ușor să priceapă cuvîntul prietenie. Deci ce era prietenia ? Fără îndoială, Dirk era prietenul lui ; îi plăcea însă de Dirk ? Îl iubea ? Uneori chiar deloc. Își amintea de vorbele lui : „Am să-ți aduc alt pui. O să-i omor mama cu o piatră". Își amintea de sentimentele ce-l cuprinseseră în fața acestei cruzimi. Dirk era crud. Dar — și aici Tommy izbucni pe neașteptate în rîs, înțelegînd pentru prima oară felul de a rîde al lui Dirk. Zău că era caraghios să spui că Dirk era crud, cînd însăși existența lui era o cruzime. Dar și domnul Macintosh rîdea la fel, deși pielea lui era albă, sau, mai corect, fusese albă înainte de-a o înnegri soarele. Ce-l îndreptățea pe domnul Macintosh să izbucnească în aceleași hohote hidoase și brutale ? Cine știe dacă nu cumva începuturile bogatului domn Macintosch se aflaseră sub semnul aceleiași cruzimi, care-și croise drum prin viața lui pînă devenise cruzimea lui Dirk, băiatul de culoare, metisul ? În acest caz, problema depășea simpla diferență de colorit al pielii, era mult mai profundă și mai greu de priceput.

Dirk părea tot timpul să-l aștepte, ca și cînd el, Tommy, era obligat să-i stea mereu alături, o obligație de la sine înțeleasă pentru Dirk ; și în fond, Tommy nici nu făcea altceva decît să se bată pentru el, neputînd să se comporte altfel. De ce ? Oare pentru că Dirk îi era prieten ? Totuși, uneori îl ura pe Dirk și cu siguranță Dirk îl ura pe el, și cînd se băteau, ar fi putut să se și omoare, și încă foarte bucuroși.

Atunci ? Atunci ? Ce era prietenia, de ce erau ei doi atît de legați, ce-i ținea împreună ? Stînd de unul singur în vîrful mușuroiului, ajunse să înțeleagă toate aceste lucruri cu acea resemnare a oamenilor mari, numită ironie. Adultul știe, de exemplu, că are legături dintre cele mai profunde cu o anume persoană care, de fapt, nu-i place în accepțiunea curentă a cuvîntului, sau nu-i plac vorba lui, convingerile politice, sau altceva din firea lui. Și totuși sînt prieteni și întotdeauna vor fi și orice s-ar întîmpla acestui cuplu atît de unit se răsfrînge asupra fiecăruia în parte, chiar

dacă se găsesc pe continente diferite sau soarta îi desparte pentru totdeauna. Sau poate că se întîlnesc peste douăzeci de ani și n-au trebuință de vorbe, totul este înțeles de la sine. Și aceasta tot prietenie se numește și e la fel de reală ca și bunăvoința sau asemănarea.

Atunci ? Concluzia la care ajunsese Tommy era tare complicată pentru vîrsta lui și greu de acceptat. Dar o acceptă și din clipa aceea știu că ei doi erau mult mai apropiați decît dacă ar fi fost frați, și întotdeauna avea să fie așa. În ziua aceea de zbucium dureros, Tommy îmbătrînise cu cîțiva ani — iar pivele îngînau ca și pînă atunci aur, aur, aur, și furnicile dădeau mai departe din fălci, distrugînd lemnul băncii și fabricîndu-și hrana.

A doua zi dimineața, Dirk veni la colibă și, văzîndu-l, Tommy își dădu seama că și el îmbătrînise în lunile astea cît muncise în marea groapă. Avea doar zece ani — dar trudind cot la cot cu bărbații, își pierduse copilăria.

Tommy scoase din buzunar cele cinci lire și i le dădu.

— Pentru ce ? întrebă acesta, nevrînd să i le ia.

— Le-am primit de la *el*.

Atunci Dirk le înșfăcă, de parcă i se cuveneau de drept.

Simțînd că prietenul său îl ia de fraier, Tommy se zborși la el :

— De ce nu ești la muncă ?

— Mi-a zis că nu-i nevoie. Adică pînă ești tu în vacanță.

— Eu te-am scăpat, se făloși Tommy.

— E tatăl meu, îl preveni Dirk, pomenind pentru prima oară acest lucru. Ochii îi mijeau mînioși.

— Dar te-a pus să muncești, îl zeflemisi celălalt. De ce muncești ? Eu n-aș face-o. M-aș opune.

— Care va să zică te-ai opune, ai ? rosti Dirk sarcastic și din ce în ce mai furios.

— Nici o lege nu te poate obliga.

— Așa deci, nici o lege, albule, nici una... Dar Tommy se și aruncase asupra lui ; se luară iarăși la bătaie, rostogolindu-se și tăvălindu-se, și cînd isto-

vină, se descleștară și rămaseră multă vreme întinși pe pămînt gîfîind.

— Ce prostie, de ce ne batem ? întrebă Dirk într-un tîrziu.

— Habar n-am. Tommy izbucni în rîs. Rîse și Dirk. De multe ori aveau să se mai bată, dar niciodată atît de înverșunat ca acum, tocmai din pricina hohotelor acestea eliberatoare.

Abia în vacanța următoare se ivi un nou prilej de încăierare. Dirk îl aștepta în colibă.

— Te-a lăsat să pleci ? zise Tommy în loc de salut, punînd pe masă cărțile ce i le adusese.

— Am venit așa, fără să cer voie.

Nici nu se așezaseră bine că un picior al băncii se frînse, azvîrlindu-i la pămînt.

— Trebuie s-o reparăm, zise Tommy rîzînd în hohote.

— Să nu ne pierdem vremea cu ea. Cît ești aici, învață-mă, coliba o pot face și singur după ce pleci.

Tommy se ridică încet în picioare și se încruntă. Prea îl lua băiatul ăsta de fraier.

— Da' cît sînt la școală n-ai să muncești ?

— Nu, nu mai cobor în mină. I-am spus-o și lui.

— Trebuie să muncești, zise Tommy sfătos.

— Așa zici tu, că trebuie, făcu Dirk amenințător. Tu poți să mergi la școală, albule, dar eu musai să muncesc, iar în vacanță să-mi iau liber ca să-ți fac ție pe plac.

Se păruiră pînă le sleiră puterile — cinci minute mai tîrziu stăteau iarăși la taclale în vîrful mușuroiului.

— Ce-ai făcut cu banii ăia ?

— I-am dat mamei.

— Ea ce-a făcut cu ei ?

— Și-a cumpărat o rochie, și mîncare pentru noi toți, iar mie mi-a cumpărat pantalonii ăștia, și cîți au mai rămas i-a pus bine.

Cîteva clipe de tăcere. Apoi, teribil de încurcat, Tommy întrebă :

— Nu-i dă bani ?

— Nu mai vine. De mai bine de un an.

— Aha. Credeam că mai vine, și scoase un fluierat scurt a nepăsare.

— Nu. Apoi, mîrîind încrîncenat : Or să mai fie cîteva corcituri în tabără, aşteaptă numa'.

Stătea ciucit, fixîndu-l cu ochii săi negri şi fioroşi, gata să sară la bătaie. Dar Tommy îşi lăsase capul în piept.

— Nu-i drept, şopti, nu-i drept.

— În sfîrşit, ai descoperit şi tu asta, albule ? pufni Dirk, dar cum glasul i se îmblînzise, nu mai aveau de ce să se bată. Se întoarseră la cărţile lor şi Tommy îi desluşi cîteva socoteli noi.

Despre ce avea să facă Dirk în viitor, cum avea să se folosească de toate cele învăţate, nu vorbeau. Nu îndrăzneau să discute această problemă.

Şi aşa a trecut cel de-al unsprezecelea lor an.

În cel de-al doisprezecelea, venind în vacanţă, Tommy fu întîmpinat cu întrebarea : „Ai auzit noutăţile ?“

— Ce noutăţi ?

Şedeau, ca de obicei, pe bancă. Coliba era nou construită, cu acoperiş solid şi pereţi lipiţi de data asta cu lut, ca să-i mai apere de furia furnicilor.

— Se vorbeşte că o să te trimită departe.

— Cine spune asta ?

— Oh, toată lumea, zise Dirk cu o expresie vagă pe chip şi agitîndu-şi picioarele sub masă. Întotdeauna era reţinut în primele cîteva minute de revedere, pînă se încredinţa că sentimentele lui Tommy faţă de el nu se schimbaseră. Iar acel „toată lumea“ sunase ca o detunătură. Tommy dădu din cap şi întrebă plin de teamă : „Unde ?“

— Pe mare.

— De unde ai aflat ? şopti el stins.

— Bucătarul a auzit-o pe mama ta vorbind... Rînji, continuînd în silă : Cafri neruşinaţi, împuţiţi, care-şi permit să-i bîrfească pe albi.

— Cum adică pe mare ? zîmbi Tommy mînzeşte. Ce-nseamnă asta ?

— De unde să ştim noi, cafri împuţiţi ?

— Ah, taci dracului, se burzului Tommy. O clipă privirile lor scăpărară şi muşchii tresăriră încordaţi. Apoi însă oftară şi-şi feriră privirile. Nu mai era chiar atît de simplu să te baţi la 12 ani, problema devenea mult prea serioasă.

În acea seară, Tommy se adresă părinților săi :

— Am auzit că plec pe mare, adevărat ?

— Cine ți-a zis ? întrebă maică-sa repezit.

— E adevărat ? Apoi batjocoritor : Cafri obraznici și împuțiți care clevetesc despre *noi*.

— Te rog, Tommy, nu mai vorbi așa, nu-i frumos.

— Of, mamă, zău, cum o să plec eu pe mare ?

— Tommy, fii rezonabil, nu-i nimic aranjat, domnul Macintosh...

— Deci domnul Macintosh !

Doamna Clarke privi spre soțul ei, care veni și se așeză sprijinindu-și coatele pe masă. O consfătuire de familie. Se așeză și Tommy.

— Ascultă aici, fiule. Domnul Macintosh are o slăbiciune pentru tine. Ar trebui să-i fii recunoscător. Poate să facă multe pentru tine.

— Dar de ce să plec pe mare ?

— Nu trebuie neapărat. El a făcut doar o propunere — știi că mai demult a făcut parte din Marina Comercială...

— Deci trebuie să mă duc pentru că a fost și el.

— S-a oferit să plătească pentru tine ca să poți urma un colegiu în Anglia, și să te întrețină pînă intri în Marină.

— Dar nu vreau să devin marinar. Nici măcar n-am văzut marea vreodată.

— La matematici te pricepi, așa și trebuie să fie, atunci nu înțeleg de ce nu vrei ?

— Nu vreau, se burzului băiatul. Nu vreau, nu vreau. Îi fixă cu ochii înecați în lacrimi. Vreți voi să scăpați de mine, asta e. Vreți să mă îndepărtați de locul ăsta, de...

Părinții se priviră și oftară.

— Bine, dacă nu vrei, nu trebuie. Dar nu orice băiat dă peste un noroc ca ăsta.

— De ce nu-l trimite pe Dirk ? Vocea îi era agresivă.

— Tommy, exclamă doamna Clarke tare nenorocită.

— Ei, de ce n-o face ? E mai bun decît mine la socoteli.

— Du-te la culcare, strigă doamna Clarke cuprinsă brusc de furie. Du-te la culcare.

Tommy ieşi din cameră, trîntind uşa în urma lui. Îi veniră în minte vorbele tatălui său şi-şi dădu seama că-i vorbise ca unui om adult. Se aşeză pe marginea patului, plin de împotrivire îndărătnică. De afară răsunau bufniturile pivelor. Iar jos în tabără se dansa ; flăcările focurilor băteau roşietice în geam.

Tare ar fi vrut să ştie dacă Dirk era şi el printre cei care ţopăiau în jurul focurilor.

Drept care, a doua zi, prima întrebare asta i-a şi fost :

— Tu dansezi cu ceilalţi ?

Dar îşi dădu imediat seama că făcuse o gafă grosolană. Cînd Dirk era supărat, ochii i se întunecau şi mai mult şi se îngustau. Cînd era jignit, gura-i căpăta un rictus ce-i strîngea uşor buza la rădăcina nasului. Aşa arăta acum.

— Ascultă, albule. Ai voştri nu ne au la inimă pe noi, corciturile. Nici negrii nu ne prea iubesc. Nimeni nu ne iubeşte. Deci nu dansez cu ei.

— Hai să facem nişte lecţii, se grăbi Tommy să schimbe vorba. Şi se reîntoarseră la cărţile lor, lăsînd deoparte subiectul ăsta neplăcut.

Mai tîrziu, domnul Macintosh veni acasă la familia Clarke şi îl rugă pe Tommy să-l însoţească. Părinţii îi văzură luînd-o agale în jurul craterului. Stăteau la fereastră, tăcuţi, urmărindu-i cu privirea.

— Ei, băiete, deci nu vrei să te faci marinar, începu domnul Macintosh pe un ton liniştit.

— Nu, domnule Macintosh.

— Eu am plecat pe mare cînd aveam cincisprezece ani. E greu, dar tu nu te temi de asta. Unde mai pui că o să fii ofiţer.

Tommy rămase tăcut.

— Nu-ţi place ideea ?

— Nu.

Domnul Macintosh se opri locului şi privi în fundul craterului. Pămîntul era la fel de galben cum fusese şi pe vremea cînd Tommy avea şapte ani, doar că acum groapa era mult mai adîncă. Domnul Macintosh nu ştia cît de adîncă, nu o măsurase. Departe, sub picioarele lor, în rîpa aceasta făcută de mîna omului, muncitorii se mişcau şi se agitau ca nişte minuscule seminţe negre zburătăcite pe o foaie de hîrtie.

— Știai că taică-tu a lucrat în mină și a devenit inginer învățînd noaptea ?

— Da.

— I-a fost tare greu. Cînd a primit diploma, avea treizeci de ani, apoi a cîștigat douăzeci și cinci de lire pe lună pînă a ajuns la mina asta.

— Da.

— Tu nu vrei să faci la fel, nu-i așa ?

— Dacă trebuie, o voi face, murmură Tommy înfruntîndu-l. Fața domnului Macintosh se înroși și se buhăi, făcînd să apară și mai negre venele de-a lungul nasului și pe frunte. De ce oare îl trata flăcăul ca pe un gunoi, cînd el se oferea să-i facă hatîrul ăsta colosal ? Și totuși, în ciuda expresiei de indiferență ursuză ce-i urîțea atît de mult chipul de copil, nu putea să nu-l iubească. Era un băiat frumos, înalt, puternic, cu părul castaniu, mătăsos, lucios și ochi negri luminoși. Avea să fie mult mai bun decît tatăl său, care era prea aspru, marcat de tinerețea lui zbuciumată.

— Bine, băiete, zise într-un tîrziu, nu-i musai să te faci marinar, dar poate vrei să mergi la universitate și să devii savant.

— Nu știu, răspunse Tommy în silă, deși inima îi tresărise de bucurie — semn că în sinea lui începea să cedeze. Deodată țîșni din el întrebarea :

— Domnule Macintosh, de ce vreți să mă trimiteți la colegiu ?

Și domnul Macintosh intră singur în cursă.

— N-am copii, zise sentimental. Țin la tine de parcă ai fi propriul meu fiu. Se opri. Imposibil să-i scape tîlcul privirilor pe care Tommy le îndrepta spre tabără. Prea bine, atunci, spuse aspru. Fii neghiob, dacă așa vrei.

Tommy plecă ochii : știa foarte bine că-i neghiob, dar n-ar fi putut să se comporte altfel.

— Nu fi nechibzuit, reluă domnul Macintosh după o pauză. Nu da cu piciorul norocului, băiete. Ești încă un copil. Nu te pripi. Cu aceste vorbe, domnul Macintosh transformă esența conflictului într-o simplă chestiune de așteptare. Tommy nu se clinti, și domnul Macintosh continuă : Da, așa e, mai gîndește-te. Băgă repede mîna în buzunar, scoase o bancnotă de o liră și i-o strecură în palmă.

— Știți ce-am să fac cu ea, îl provocă Tommy izbucnind într-un rîs deloc plăcut.

— Fă ce vrei, fă exact ce vrei, doar e a ta, răspunse bătrînul ferindu-și fața ca să nu fie obligat să înțeleagă.

Tommy îi duse banii direct lui Dirk, care-i primi la fel de degajat ca și prima oară, sentiment la care Tommy devenise de-acum complice. Stăteau amîndoi în colibă.

— Trebuie să fiu ceva, izbucni Tommy furios. Vor să mă oblige să fiu ceva.

— Pe mine n-ar fi trebuit să mă oblige să fiu, comentă Dirk sardonic. Eu știu ce vreau să fiu.

— Ce ? sări Tommy invidios.

— Inginer.

— De unde știi ce trebuie să faci ?

— Pentru că asta vreau, zise încăpățînat.

Tommy rămase puțin pe gînduri.

— Dacă te-ai duce la oraș, acolo este o școală pentru copiii de culoare.

— Dar n-aș mai vedea-o pe mama.

— De ce nu ?

— Sînt legi, albișorule, legi. Oricine trăiește cu și după datina băștinașilor este băștinaș. Deci sînt băștinaș și nu am dreptul să merg la școală cu metișii.

— La oraș n-ai mai trăi cu băștinașii, deci ai fi considerat de culoare.

— Dar atunci n-o s-o mai văd pe mama, pentru că dacă ar veni la mine acolo, ea tot băștinașă ar fi.

Era atît de categoric și de triumfător în același timp, încît Tommy înțelese că altele erau căile pe care vroia Dirk să-și atingă scopul. Prin mine, își zise. Dar de mult acceptase acest mod de a-i face dreptate. Își privi brațul întins pe scîndura aspră a mesei. Partea exterioară era arsă de soare, brună, acoperită de firișoare de păr arămii. A lui Dirk avea exact aceeași nuanță, nici mai închisă, nici mai deschisă. Tommy își răsuci brațul. Pielea era albă, aproape albă, netedă, brăzdată de venele albăstrii și proeminente. Se uită la Dirk surîzînd ; acesta își răsuci brațul cu un gest provocator.

— Nu poți merge la școală ca toată lumea, zise Tommy nefericit, pentru că n-ai pielea albă. Asta e !

Gura strînsă şi înverşunată a lui Dirk se destinse într-un rînjet ce amintea de zîmbetul aspru al tatălui său.

— Aşa e, albule, aşa e.

— Eu n-am nici o vină, izbucni Tommy pe un ton agresiv, strîngînd pumnul şi izbind cu el în masă.

— N-am spus că eşti de vină, sări Dirk.

— Nici măcar n-am văzut-o vreodată pe maică-ta. Stinghereala îl făcu mai agresiv.

Dirk izbucni în rîs, parcă pentru a spune: „N-ai vrut s-o vezi.

— Hai să mergem acum la ea, reluă Tommy după cîteva clipe.

— Dar nu-i nevoie. Vocea lui Dirk, sunînd ca o compătimire, îl zăpăci de tot.

— Ba da, insistă el. Ba da, acum. Se ridicară amîndoi.

— N-o să ştie ce să zică, îl avertiză Dirk. Nu vorbeşte englezeşte. Adevărul e că nu dorea ca Tommy să meargă în tabăra băştinaşilor; nici Tommy nu dorea cu adevărat. Cu toate acestea se duseră.

Urmară tăcuţi poteca printre copaci, şi la fel de tăcuţi înconjurară groapa, intrînd apoi în păduricea de pe cealaltă parte şi apucînd pe o cărare ce ducea pînă în sat. Acesta se întindea pe o suprafaţă mare, puzderie de colibe aflate în toate stările posibile, unele noi, cu acoperişuri de paie proaspete, altele dărăpănate, paiele atîrnînd în smocuri înnegrite de vreme, multe în construcţie, parii subţiri şi descojiţi ce compuneau structura acoperişului lucind albi ca laptele în soare.

Dirk îl conduse pînă la o colibă mare, pătrată. Oamenii, băgă Tommy de seamă, se uitau la ei, apoi se întorceau unii spre alţii ca să rîdă şi să şuşotească. Trase cu coada ochiului la chipul încordat şi mîndru al lui Dirk. După cum se simţea, şi al lui părea să fie la fel. În faţa colibei stătea o fetiţă cam de zece ani. Avea aceeaşi piele ca a lui Dirk, culoarea bronzului. O altă fetiţă, mai mică, de şase ani poate, cu pielea neagră, încălecase un buştean şi-i privea sugîndu-şi degetul. În prag se ivi un copilaş, nesigur încă pe picioare, care, zărindu-i, se îndreptă spre Dirk, împleticindu-se peste genunchii acestuia. Pielea îi era aproape albă. În urma lui apăru mama lui Dirk; zîmbi cînd

dădu cu ochii de fiul ei, dar văzîndu-l pe Tommy, se intimidă şi-i privi neliniştită. Făcu o reverenţă mică, apoi fîstîcită, încurcată brusc de propriile-i mîini, se repezi şi luă în braţe pruncul.

— Acesta e stăpînul Tommy, zise Dirk la fel de fîstîcit.

Femeia se înclină încă o dată, zîmbind.

Era corpolentă, cu trupul numai rotunjimi şi moliciuni, dar picioarele erau zvelte, iar braţele, încolăcite în jurul copilului, subţiri şi noduroase. Faţa de lună plină trăda o curiozitate sfioasă, ochii treceau repede de la Dirk la Tommy şi înapoi, iar gura zîmbea, muşcînd din cînd în cînd buzele cu dinţii ei puternici.

— Bună dimineaţa, zise Tommy.

— Bună dimineaţa, îl îngînă ea rîzînd.

— Gata acum, — vocea lui Dirk era supărată — să mergem.

— La revedere, zise Tommy.

— La revedere, repetă mama lui Dirk, înclinîndu-se ; îşi mută copilul de pe un braţ pe celălalt şi-şi muşcă neliniştită buzele, ascunzîndu-şi zîmbetul luminos.

Băieţii se depărtară de coliba de lut ; copiii diferit coloraţi rămaseră în bătătură să privească în urma lor.

— Ei, făcu Dirk mînios. Acum ai văzut-o pe mama.

— Iartă-mă, se scuză Tommy jenat, simţindu-se de parcă era singur vinovat de toată întîmplarea asta.

Dirk izbucni în rîs.

— E-n regulă, albule, nu-ţi faci griji, nu-i vina ta. Părea totuşi satisfăcut de tulburarea prietenului său.

După un timp, Tommy îl întrebă pe un ton ce se vroia indiferent :

— Domnul Macintosh vine din nou la mama ta ? — referindu-se desigur la cei doi copii mai mici.

Răspunsul lui Dirk căzu scurt, un singur cuvînt :

— Da.

Se întoarseră la coliba lor. Dirk se apucă să înveţe la geografie, în timp ce Tommy stătea pe bancă fără rost, amintindu-şi amărît că ai lui vroiau să-l facă marinar. Apoi mîinile sale inactive se răzvrătiră ; scoase briceagul şi începu să cresteze marginea mesei. Cînd scrijeliturile dezveliră miezul alb al lemnului, luă un băţ de pe jos şi-l ciopli pînă se frînse de sub-

ţire ce ajunsese ; ieşi afară, căută printre copaci, găsi un butuc şi-l aduse în colibă. Îşi puse la treabă cuţitul, neştiind ce avea să iasă de sub lama lui ; la un moment dat, o curbă făcută de tăiş îi aminti de sora lui Dirk, cum stătea ciucită în prag ; şi gîndul i se limpezi. Luptă cîteva zile în şir cu butucul, în timp ce Dirk îşi vedea liniştit de învăţătură. Aduse de acasă o cutie cu cremă de ghete şi unse albul smîntînos al lemnului cu ceara maronie şi lucitoare. Curînd avea să aibă în faţă silueta unei fetiţe, cu pielea de culoarea bronzului, privind lumea cu ochi mari, plini de curiozitate şi şezînd cu picioruşele subţiri ghemuite sub ea.

Tommy puse cioplitura în faţa lui Dirk. Acesta o răsuci pe toate părţile zîmbind.

— Seamănă leit, sună verdictul.

— Ţi-o dau, dacă vrei.

Dirk ezită o clipă, dezvelindu-şi dinţii strălucitori, apoi băgă mîna în buzunar şi scoase o legăturică făcută dintr-o pînză murdară. O deznodă şi scoase la iveală mica figurină de lut pe care o făcuse Tommy cu ani în urmă după chipul şi asemănarea prietenului său. Devenise sfărîmicioasă, aproape o grămăjoară de lut, dar mai vădea încă silueta sfidătoare, hotărîtă, a băiatului. Tommy o recunoscu imediat — uitase de ea — şi o luă în mînă.

— Ai păstrat-o, deci ! ? întrebă sfios.

Dirk zîmbi. Se priviră zîmbind. Era un moment de intensă apropiere sufletească şi totuşi, dincolo de căldura sentimentului, stăruia suferinţa pe care nici unul n-o înţelegea, dar şi cruzimea şi sfidarea care-i făceau să se bată. Îşi plecară ochii nefericiţi.

— Am s-o fac şi pe maică-ta, zise Tommy ; se ridică şi o rupse la fugă printre copaci, ca să scape de apropierea aceea provocatoare. Căută pînă găsi un porumbar, cu lemnul atît de tare încît îndoia tăişul toporului, luă un topor şi se puse pe treabă — avea lîngă el o piatră pe care o uda întruna şi de care ascuţea unealta. Dar nu reuşi să doboare copacul nici la apusul soarelui. A doua zi începu iarăşi truda, şi pînă la urmă lemnul cedă. Ascuţi din nou tăişul tocit şi despică un buştean cam de două picioare, îl descoji de scoarţa tare şi aduse bucata de lemn la colibă. Pe peretele din fund, Dirk fixase o poliţă şi aranjase pe ea figura micuţă

şi sfărîmicioasă ce-l închipuia pe el şi alături noua siluetă, de culoarea bronzului, a surioarei lui. Mai era loc pentru încă o statuetă.

— Am s-o fac cît pot de repede ca să fie gata înainte de începutul trimestrului, zise Tommy cu glas sugrumat.

Apoi, lăsîndu-şi ochii în jos, intimidat de sentimentele pe care le citea în privirile celuilalt, cercetă atent bucata de lemn. N-avea paloarea şi lucirea de migdal ale lemnului moale. Era maron-roşcat, cu fibra deasă, noduros, cu miezul — după cîte ştia — negru şi tare. Îl răsuci pe toate părţile şi îşi dădu seama că se apuca de o treabă cu mult mai grea decît tot ce făcuse pînă acum. Pentru prima oară studia lemnul înainte de a-l ciopli, avînd deslușit în minte forma ce vroia să i-o dea, încercînd să vadă cum se va desprinde ceea ce-şi dorea din masa densă a materialului pe care-l avea în faţă.

Apoi scoase briceagul şi începu să cioplească, dar lama se rupse repede. Îi ceru lui Dirk briceagul lui. Era o bucată lungă de metal luată dintr-o grămadă de utilaje de mină stricate, şi ascuţită pe piatră pînă ajunsese să taie ca briciul. Mînerul era făcut din cîrpe strînse în jurul ei.

Cu ajutorul uneltei acesteia noi şi incomode se luptă zile în şir să înfrîngă duritatea lemnului. Spre sfîrşitul vacanţei silueta era gata, dar faţa încă nu căpătase expresie. Mama lui Dirk avea trupul plin, formele moi şi grele, umerii durdulii, dezveliţi, deasupra unei pînze legate strîns într-o parte, peste sîni. Picioarele zvelte călcau energic cu tălpile goale, iar braţele subţiri, cu mîini noduroase din pricina trudei, erau încolăcite în jurul unui copil, o fiinţă plăpîndă şi neajutorată învelită în cîrpe, care privea cu ochi mari şi curioşi. Numai faţa mamei era oarbă.

— Am s-o termin în vacanţa următoare.

Dirk o puse cu grijă la locul ei pe raft lîngă celelalte două statuete. Fără să se întoarcă spre Tommy, îl întrebă precaut :

— Dar dacă n-ai să mai fii aici vacanţa următoare ?

— Ba am să fiu, spuse Tommy. Da, am să fiu.

Suna ca o promisiune. Îşi zîmbiră unul altuia, un zîmbet abia schiţat, aproape involuntar, dar plin de

căldură, şi se despărţiră, Dirk luînd-o spre tabără, Tommy spre casă, unde-l aştepta cufărul pregătit pentru un nou trimestru.

În seara aceea, domnul Macintosh trecu pe la familia Clarke şi stătu de vorbă cu părinţii în camera de zi. Tommy, care dormea, se trezi deodată şi-l zări pe domnul Macintosh lîngă el, la picioarele patului.

— Vreau să-ţi vorbesc, băiete.

Tommy mări flacăra lămpii ; în lumina neclară, observă expresia încurcată de pe chipul domnului Macintosh, trupul său masiv lăsat uşor pe spate din pricina pîntecului, cu mîinile sprijinite pe genunchi, ochii săi cenuşii de scoţian scrutîndu-l.

— Vreau să cugeţi la ce ţi-am spus, zise cu veselie prost jucată, pripită. Maică-ta spune că în doi ani poţi să dai examenele finale, că mergi bine la şcoală. După care poţi urma colegiul.

Tommy stătea sprijinit în cot ; din tabără răzbătea pînă la el răpăitul tobelor ; spuse :

— Dar, domnule Macintosh, nu sînt eu singurul bun la învăţătură.

Domnul Macintosh se foi, dar nu se lăsă intimidat.

— Mă rog, eu vorbesc despre tine.

Tommy nu mai zise nimic ; nu era prima dată cînd adversarii se dovedeau mai puternici doar pentru că se pricepeau să dea cuvintelor alt înţeles.

— De ce nu-l trimiţi pe Dirk la colegiu ? Eşti bogat, slavă Domnului şi Dirk ştie tot ce ştiu eu. Ba e chiar mai bun decît mine la socoteli. M-a întrecut de mult şi rezolvă probleme pe care eu nu le pot face.

Domnul Macintosh îşi încrucişă nervos picioarele şi le desfăcu din nou.

— Da', ia spune-mi, de ce să-l trimit pe Dirk la colegiu ?

Ca să-i răspundă, Tommy ar fi trebuit să dea glas gîndului său tainic, ceea ce, domnul Macintosh era convins de data asta, nu avea s-o facă. Dar ca să fie şi mai sigur, continuă cu voce coborîtă :

— Gîndeşte-te la maică-ta, băiete, e tare îngrijorată din pricina ta. Şi tu nu vrei s-o necăjeşti, nu-i aşa ?

Tommy privi spre uşa pe sub care se strecurase o fîşie lată de lumină galbenă : dincolo erau părinţii

lui care aşteptau tăcuţi ca domnul Macintosh să revină cu veşti despre viitorul sigur şi minunat al băiatului.

— Ştii de ce-ar trebui să mergă Dirk la colegiu, zise Tommy disperat şi se întinse nefericit sub cuvertură.

Domnul Macintosh se prefăcu a nu-l auzi. Se ridică şi spuse repede :

— Mai gîndeşte-te, băiete. Nu-i nici o grabă, dar în vacanţa următoare vreau să ştiu, şi se îndreptă spre uşă. Cînd o deschise, Tommy zări pentru o clipă, în lumina puternică a camerei, spectacolul penibil oferit de maică-sa şi taică-său care îl aşteptau pe domnul Macintosh, zîmbind cu un aer jenat, de rugăminte stăruitoare. Uşa se închise, Tommy stinse lumina şi camera se cufundă în întuneric.

A doua zi plecă la şcoală. Iar doamna Clarke, terminînd curăţenia obişnuită în casa domnului Macintosh, îi zise acestuia :

— Sper să găseşti toate la locul lor, şi se furişă afară, parcă ruşinată.

Cît despre domnul Macintosh, era într-o dispoziţie care-i făcea pe toţi, inclusiv pe doamna Clarke, să fie foarte prudenţi cînd i se adresau. Bucătarul, care lucra la el de doisprezece ani, îşi dădu demisia. De două ori fusese izbit la pămînt de pumnul puternic şi păros al stăpînului şi, la urma urmei, nu era sclav ca să rămînă în slujba unui individ atît de ţîfnos. Şi cînd o încărcătură de rocă alunecă şi zdrobi ţestele a doi muncitori şi poliţia veni să cerceteze cazul, domnul Macintosh se stropşi la ei spunîndu-le să-şi vadă de treabă. Pentru prima oară în istoria de o atît de scandaloasă nechibzuinţă a acelei mine, după atîtea şi atîtea accidente, domnul Macintosh fu interpelat de cuvintele indignate ale ofiţerului de poliţie :

— Vorbiţi de parcă aţi fi mai presus de lege, domnule Macintosh. Fiţi atent, dacă se mai repetă o dată...

Colac peste pupăză, cînd îi ordonă lui Dirk să se reîntoarcă la lucru în mină, acesta refuză.

— Cine-i şefu' la mina asta ? urlă domnul Macintosh.

— Nici o lege nu-i obligă pe copii să muncească, îl înfruntă băiatul de treisprezece ani.

Stăteau față în față, la fel de înalți, unul tînăr, cu spatele drept, mlădios la trup, celălalt bătrîn, mătăhălos, plin de forță.

Cuvîntul *lege* biciui atît de violent mînia domnului Macintosh încît simți cum i se întunecă vederea și sîngele îi invadează bezna fierbinte din creier. Dar tocmai forța acestei mînii îl domoli, căci de multă vreme, de pe cînd fusese tînăr, învățase să se teamă de furiile sale. Dar mai ales era viclean.

— De ce vrei să-ți pierzi vremea în tabără, cînd ai putea munci și cîștiga bani ?

— Știu să citesc și să scriu, ripostă băiatul, știu să socotesc mai bine decît Tommy — stăpînu' Tommy, adaugă el pe un ton ce-l înfurie din nou pe bătrîn, silindu-l să facă un nou efort de a se stăpîni.

Tommy însă era punctul slab al domnului Macintosh.

— Prea bine, zise, sub primul impuls — mai tîrziu avea să se întrebe dacă nu cumva înnebunise de-a binelea cînd rostise acele vorbe — foarte bine, cînd ai să împlinești șaisprezece ani, îți dau voie să vii să-mi ții catastifele și să-mi scrii corespondența.

— De acord, făcu Dirk, de parcă primise ceea ce i se datora, și plecă, lăsîndu-l pe domnul Macintosh stăpînit de o furie zadarnică împotriva lui însuși.

Cum oare să îngăduie altcuiva să-i vadă registrele ? Omul care ar face acest lucru ar deveni stăpînul lui. Nu, așa ceva era imposibil, n-avea nicicînd intenția să-l lase pe Dirk, și nici pe nimeni altcineva, să-și bage nasul în ele. Da' acum promisese. Deci trebuia găsită o altă modalitate de a-l folosi pe Dirk, sau — și gîndul acesta îi veni fără veste — să scape de el.

Din starea aceea de irascibilitate continuă, căzu într-una meditativă, posacă, ce nu i se potrivea de fel. A fi isteț nu este totuna cu a gîndi. Istețimea, în special cea care aduce bani, face parte din categoria instinctelor. Chiar dacă domnul Macintosh știuse întotdeauna ce vroia să facă și cum să facă, asta nu însemna că știuse și de ce vroia bani, sau de ce alesese aceste căi anume de a-i obține. Se simțea ca o mîță căreia i se vîrîse nasul în propria-i scîrnăvie, și multe nopți rămase de veghe în micuța lui casă încinsă de soare și în continuă vibrare din pricina

bufniturilor pivelor, contemplîndu-şi cu un sentiment neliniştitor viaţa şi personalitatea. Îşi aminti, de exemplu, că avea şaizeci de ani şi că probabil nu mai avea de trăit decît vreo zece-cinsprezece. Gîndul ăsta n-are darul să bucure un om necumpătat care niciodată nu a ţinut seama de vîrstă. Era încă atît de sănătos, puternic, viguros. Dar, vrînd-nevrînd, avea şaizeci de ani şi în urma lui rămînea — ce? — o groapă uriaşă în pămînt şi o proprietate ce valora 1.000.000 de lire. Atunci, cum să-şi petreacă restul de zece sau cinsprezece ani? Exact aşa cum i-a petrecut şi pe ceilalţi, atîta vreme cît niciodată nu i-a plăcut să se îndepărteze de acest loc — îl năpădi deodată o senzaţie de inutilitate şi claustrare descoperind, pentru prima oară, că nu era nicidecum atît de liber pe cît îşi închipuise el.

Bine, atunci de ce nu se însurase? —gîndul acesta îl făcea să sufere cel mai mult. Întotdeauna crezuse despre sine că este genul de bărbat familist şi întotdeauna îşi dorise să găsească femeia potrivită cu care să se însoţească. Şi uite că ajunsese la şaizeci de ani. Adevărul era că n-avea habar de ce nu o făcuse pînă acum, să aibă şi el copii; şi printre aceste cugetări greoaie şi neplăcute îşi făcu loc gîndul la mama lui Dirk; îl alungă însă repede. Senzualului domn Macintosh îi plăceau femeile cu pielea neagră — prea tîrziu să accepte ca pe o trăsătură proprie firii sale ceea ce el considerase a fi un capriciu trecător, un paleativ — ca cineva care, neputînd să-şi procure tutun din cel mai fin, se mulţumeşte cu timpul şi cu unul de o calitate inferioară.

Îi veni în minte Tommy — „Mi-a căzut cu tronc băiatul ăsta", obişnuia să spună. Simpatia se transformase într-o dragoste adîncă şi dureroasă pentru fiul angajatului său, care-l trata cu atîta dispreţ, iar el, domnul Macintosh, se simţea de fiecare dată cuprins de o ruşine mînioasă, de parcă s-ar fi făcut vinovat de ceva. De ce anume? Ce ridicol!

Întreaga situaţie era ridicolă, astfel că domnul Macintosh îşi îngădui să alunece înapoi în obişnuita lui stare de spirit. Îşi zise că Tommy nu era decît un băieţandru căruia îi va veni într-o bună zi mintea la

cap. Cît despre Dirk, îi va găsi o slujbă la timpul potrivit.

La sfîrşitul trimestrului, cînd Tommy se întoarse acasă, domnul Macintosh ceru, ca de obicei, să-i vadă situaţia şcolară care îi umplea de fiecare dată sufletul de mîndrie. Dar acum, în loc să fie tot în fruntea clasei, cu aprecieri din partea profesorilor şi note maxime la toate materiile, Tommy ajunsese aproape ultimul, calificat drept *neglijent, leneş, prost crescut*. Singura materie la care obţinuse cît de cît nişte note mai ca lumea era cea denumită Arte, pe care domnul Macintosh nici n-o luă în seamă.

Întrebat de părinţi de ce nu se ţinuse de treabă, Tommy replică nervos: „Nu ştiu", ceea ce era în mare parte adevărat; şi imediat o şterse în direcţia mușuroiului. Dirk era acolo, aşteptînd cărţile pe care i le aducea de fiecare dată. Tommy în schimb se repezi la statuia ce-o închipuia pe mama prietenului său, o luă de pe raft şi studie suprafaţa încă nelucrată unde urma să apară chipul femeii.

— Ştiu cum s-o fac, mărturisi el punînd alături pe masă cîteva cuţite şi dălţi pe care le cumpărase de la oraş.

Astfel îşi petrecu cele trei săptămîni ale vacanţei şi cînd, la urmă, se întîlni cu domnul Macintosh, îl văzu pe acesta posac şi frămîntat.

— Va trebui să înveţi mai bine, îi zise bătrînul la despărţire, dar singurul răspuns pe care-l primi fu un zîmbet îndărătnic.

În timpul trimestrului, Tommy se evidenţie în două feluri, pe lîngă faptul că-şi păstră locul din coadă în clasa în care, pînă nu demult, fusese primul. În cadrul cercului ştiinţific ţinu un discurs înflăcărat despre nedreptatea discriminării rasiale, discurs de care profesorii au fost chiar încîntaţi, fiind un lucru ştiut că tinerii trebuie să treacă mai întîi printr-o perioadă revoluţionară înainte de a intra pe făgaşul conformismului. De fapt, cu cît mai aprigă revolta verbală, cu atît mai docil avea să devină. Tommy îşi procura pe ascuns cărţi de la biblioteca oraşului, din cele care nu sînt de obicei citite de băieţii de vîrsta lui, despre istoria Africii, antropologie comparată, trecînd apoi la istoria pe

care o trăia ; de la Arhiva Guvernamentală solicita documente ce priveau legislaţia ţării, în special cele referitoare la relaţiile dintre albi, negri şi populaţia de culoare, documente pe care le şi cumpără pentru Dirk. Dar pe lîngă acest ferment ce clocotea în el, mai era şi acea materie denumită Arte, care în această şcoală însemna o lecţie de desen de două ori pe săptămînă, în timpul căreia elevii executau cópii după busturi reprezentîndu-l pe Iulius Cezar sau pe Nelson, desenau în clar-obscur diferite plante, ferigi, frunzişul copacilor, sau realizau naturi moarte cu vaze mari şi mese aşezate în diagonală pentru a deprinde aşa-zisele legi ale perspectivei. Nici vorbă de modelaj sau ceva cît de cît apropiat sculpturii ; cu toate acestea, misterioasa prohibiţie ce-i interzicea lui Tommy să se evidenţieze la engleză sau geometrie dispărea ca prin farmec atunci cînd punea creionul pe hîrtie.

La sfîrşitul trimestrului, Raportul profesoral era catastrofal, admiţînd totuşi că manifesta *Interes pentru evenimentele în curs şi Talent la materia Arte.*

Al doilea trimestru la încheierea căruia apărea acest cuvînt, Arte — părinţii se neliniştiră, iar domnul Macintosh se văzu nevoit să-l ia în seamă.

— E foarte frumos să faci tablouri, i se adresă el Annei Clarke, dar cu asta nu-ţi poţi cîştiga existenţa.

Iar doamna Clarke îi transmise lui Tommy observaţia sub formă de reproş :

— Perfect, Tommy, dar n-ai să-ţi cîştigi existenţa pictînd tablouri.

— Nici n-am spus că aş vrea să trăiesc din asta, strigă Tommy nenorocit. De ce trebuie neapărat să *fiu* ceva, tot timpul vreţi să *fiu* ceva.

Vacanţa aceea, în timp ce Dirk se apucă să studieze Legile Parlamentare şi Rapoartele Comisiilor şi Subcomisiilor aduse de prietenul său, Tommy îşi urmă credincios vocaţia. Găsise în colibă o bucată pătrată de lemn moale şi alb pe care o şterpelise Dirk anume pentru el de la mină, gîndind că i-ar putea fi de folos. Tommy o sprijini de perete, îngenunche în faţa ei şi se apucă să facă o... nici el nu ştia exact cum se numea, friză sau gravură. Imaginä un crater mare, înconjurat de movile de pămînt

și bolovăniș, pe un fundal de piscuri înalte, iar la marginea gropii o matahală de om cu un ciomag în mînă ; un șir lung de siluete reprezentînd muncitori negri urma buza prăpastiei, prăvălindu-se în hău. Din adînc se vălătuceau fum și flăcări. Tommy amestecă argilă cu o infuzie verde de frunze pentru a colora munții și marginile gropii, înnegri siluetele cu cărbune iar pălălaia focului o vopsi în roșu, cu vopseaua folosită la instalația minieră.

— Dac-o lași aici, or s-o mănînce furnicile, îl avertiză Dirk, uitîndu-se cu o plăcere macabră la lucrătura stîngace dar sugestivă.

Tommy ridică din umeri. Căci, cu toată conștiinciozitatea solemnă de care dădea dovadă cînd lucra, temîndu-se de orice i-ar putea distruge opera sau i-ar distrage atenția de la ea, din momentul în care era gata nu-i mai păsa cîtuși de puțin de soarta ei.

Atunci Dirk așeză bucata de lemn pe o foaie de tablă pe care o unse cu o soluție ce îndepărta furnicile — cu care de altfel impregnase și raftul ce adăpostea celelalte statuete — și o propti în așa fel încît să nu atingă pereții colibei, ferind-o astfel de invazia insectelor devoratoare.

În aceeași stare de indiferență îndărătnică se întoarse Tommy la școală, ca să facă și alte cópii după Iulius Cezar și naturi moarte cu vaze de flori, iar Dirk rămase la cărțile lui și la Legile Parlamentare. Aveau să împlinească paisprezece ani pînă se întîlneau din nou și amîndoi știau că-i aștepta momentul hotărîrilor capitale. Cu toate acestea, la despărțire nu-și spuseseră altceva decît : „Pe curînd". Nici n-aveau să-și scrie, deși Tommy primise însărcinarea expresă de a-i trimite anumite cărți și Legi, într-un scop ce-i era prea bine cunoscut și pe care-l aprobase fără rezerve.

Dirk își ridicase propria lui colibă, în care locuia singur — o construise în tabără, deși nu făcea parte din comunitatea ei, fără să se rupă sufletește de maică-sa, dar preferînd să trăiască separat de ea. În această colibă se strîngeau noaptea cîțiva muncitori pe care interesul stîrnit de ce le povestea băiatul despre Legi și Rapoarte îi făcea să-și uite aversiunea pentru metis, puiul ăsta de cuc abandonat în cuibul lor. Dirk le împărtășea cea ce el însuși aflase în singurătatea

demnă a izolării lui. „Cartea", le spunea el, „cartea, în ea stă tot secretul" — și Tommy aproba întocmai, deși, în ceea ce-l privea pe el, abandonase — sau cel puțin așa părea după felul în care se manifesta — orice idee de a se forma din acest punct de vedere. Cît a durat trimestrul, pachetele soseau unul după altul cu destinația „Lui Dirk, prin bunăvoința domnului Macintosh", iar domnul Macintosh le înmîna destinatarului fără să pună vreo întrebare.

În fiecare noapte, în coliba slab luminată și plină de fum, cei cîțiva muncitori trudeau cu crîmpeie de creioane și cărți de exerciții trimise de Tommy, să învețe să scrie, să socotească și să înțeleagă Legile.

Într-una din aceste nopți, ieșind destul de tîrziu din cealaltă colibă, domnul Macintosh zări lumina roșie a unui foc pîlpîind pe pămîntul zgrunțuros la intrarea în coliba lui Dirk. Toate celelalte colibe erau cufundate în întuneric. Trecu precaut printre ele și se opri în umbra din dreptul intrării, aruncînd o privire înăuntru. Ciucit la pămînt, Dirk se uita împreună cu cei șase bărbați într-un ziar.

Domnul Macintosh o luă spre casă gînditor, pe poteca luminată de stele. Dacă ar fi știut Dirk gîndurile tatălui, s-ar fi mîniat tare, pentru că toată revolta lui înfocată, ostilitatea vorbelor pe care le rostea erau îndreptate împotriva domnului Macintosh și a tiraniei sale. Cu toate acestea, pentru prima oară bătrînul se gîndea la fiul său cu o anume mîndrie, primitivă și amuzată. Poate pentru că la urma urmei era scoțian și, ca toți din neamul său, avea și el acel respect instinctiv pentru cultură și pentru oamenii animați de dorința de „a merge înainte". Așchia nu sare departe de copac, gîndi, amintindu-și de băiatul de odinioară care se luptase din greu să deprindă și el puțină carte. Și dacă așchia greșise culoarea — ei bine, va face el ceva pentru Dirk. Ce anume, asta va hotărî cînd va veni momentul. Cît despre ceilalți care erau cu Dirk, nimic mai simplu să concediezi un muncitor și să angajezi altul. Domnul Macintosh se duse la culcare îmbrăcat, cum îi era obiceiul, în flanea și pantaloni de pijama, nespălat și făcînd economie de lumînări.

Dimineața următoare trimise un supraveghetor după Dirk. Se și înduioșase la gîndul întrevederii de-

bordînd de generozitate ce urma să aibă loc în scurt timp. Intenţiona să-i propună lui Dirk să-i înveţe pe supraveghetori, pe toţi supraveghetorii, să citească şi să scrie — bineînţeles, primind un salariu pentru treaba asta — să devină şi indivizii ăştia mai eficienţi în munca lor. Adică să poată, de exemplu, întocmi formele de plată.

Supraveghetorul îl anunţă că stăpînu' Dirk îşi petrecea zilele învăţînd în coliba lu' stăpînu' Tommy — vrînd să zică prin aceasta că stăpînu' Dirk era atît de ocupat că nu putea să se deranjeze şi că tot ce făcea, făcea cu consimţămîntul lui Tommy.

Urmărind atent efectul vorbelor sale asupra domnului Macintosh, făcu un pas îndărăt cînd văzu cum se buhăieşte faţa lătăreaţă şi vînoasă a bătrînului. Nu făcea parte dintre cei care-l admirau pe Dirk.

Cîteva clipe, domnul Macintosh simţi că se sufocă; viclenia însă domină furia. Îi făcu omului semn să plece şi-şi văzu de ale sale.

Nu mult după aceea, părăsi groapa şi se afundă în hăţiş, în direcţia piscului înalt şi albastru. Auzise el ceva despre o colibă a lui Tommy dar şi-o imagina ca pe o joacă de copil. Încă-l mai rodea furia din pricina acelor cuvinte „Stăpînu' Dirk", rostite premeditat. O vreme urmă poteca netedă printre copaci pînă ajunse într-o zarişte. De partea cealaltă era un muşuroi, iar în vîrful lui o colibă în toată regula, ornată cu ferigi uriaşe la intrare, ca un fel de perdea. În prag se afla Dirk. Purta o cămaşă albă, curată şi pantaloni lungi, neteziţi cu grijă. Capul, cu părul dat cu grăsime şi pieptănat lins, era plecat asupra cărţilor. Mîna ce dădea paginile avea un inel de alamă. Semăna perfect cu un cancelarist ambiţios, specia umană pe care domnul Macintosh o disprețuia mai mult decît orice altceva.

Rămase un timp la marginea luminişului, într-o aşteptare nelămurită, parcă să se întîmple ceva ce l-ar obliga, împins de mînia şi disprețul ce clocoteau în el, să ia o hotărîre care să-l nimicească pe Dirk pentru totdeauna. Dar nu se întîmplă nimic. Băiatul îşi răsfoi mai departe cărţile, iar domnul Macintosh plecă acasă unde-şi consumă rasolul de vită şi soteul.

Apoi se duse în dormitor şi scotoci într-un sertar după un obiect învelit la repezeală într-o cîrpă: era figurina ce-l înfăţişa pe Dirk şi pe care o făcuse Tommy cu cîţiva ani în urmă, vînzîndu-i-o apoi pe cinci lire. Răsuci în mînă, cîntări şi cercetă cu o curiozitate atît de nestăpînită acel chip de lemn, cioplit stîngaci, de parcă băiatul nu ar fi trăit pe acelaşi petec de pămînt, răsărindu-i în ochi mai tot timpul zilei.

La un imaginar ceas al Judecăţii de Apoi, cînd toate mormintele şi-ar elibera, fără părtinire, morţii, — negri, albi, arămii, galbeni — întru fericită reuniune, n-ar fi oare o adevărată desfătare să vezi oameni care au locuit toată viaţa lor pe aceeaşi stradă, sau pe acelaşi pogon, privindu-se cu un aer de recunoaştere neîncrezătoare? „Deci aşa arătai...“ s-ar auzi atunci un murmur general de peste tot din Raiul Domnului. Căci peretele de sticlă ce-i desparte pe albi de negri nu-i împiedică doar să se atingă ci, de la o vreme încoace, a prins a se-ngroşa, deformînd chipurile, încît oamenii se privesc şi se văd... cum se văd ? Domnul Macintosh examina silueta lui Dirk de parcă era în căutarea unei revelaţii ultime, dar tot ce-i sugera bucata de lemn era că la fel de bine ar fi putut, chipul acela, să fie propriul său chip de pe cînd avea 12 ani. Şi după alte cîteva clipe o înveli din nou în cîrpă şi-o piti în acelaşi ungher al sertarului, înlăturînd-o astfel din raza vederii sale laolaltă cu chinuitoarea şi nepoftita descoperire.

Tîrziu după-amiaza o luă iarăşi pe poteca ce ducea la coliba din creştetul muşuroiului. La ora aceea era pustie ; traversă luminişul prin iarba înaltă pînă la genunchi şi printre tufe, urcă povîrnişul tare şi alunecos al furnicarului şi intră în căscioară.

Întîi cercetă cărţile din ladă. Cu cît le studia mai îndelung, cu atît se stingea mai repede acea imagine a lui Dirk ce-l închipuia ca pe un cancelarist onctuos şi spilcuit, pe care o păstrase cu insistenţă în minte de cînd aruncase chipul cioplit în fundul sertarului. Se trezi gîndind cu respect la el. Matematici sofisticate, mult mai complicate decît învăţase el vreodată. Geografie. Istorie. *Lărgirea negoţului de sclavi în secolul al XVIII-lea. Dezvoltarea instituţiilor parlamentare în Marea Britanie.* Titlul acesta îl făcu să zîm-

bească — ca un corsar prădalnic, dînd cu ochii de avertismentele pazei de coastă. La fel de zîmbitor trecu în revistă şi celelalte cărţi. Apoi dădu peste un vraf de broşuri subţiri, cu coperţi albastre — *Legea utilizării băştinaşilor, Legea utilizării copiilor băştinaşi, Legea permiselor pentru băştinaşi.* Domnul Macintosh răsfoi teancul hohotind — un hohot mai rău decît şfichiuitura unui bici, dacă l-ar fi auzit Dirk.

Pentru băiat, stînd nopţile în coliba din tabără şi explicînd răbdător aceste legi şi altele la fel celor cîţiva aliaţi înverşunaţi, fiecare vorbă pe care o rostea era ca o piatră aruncată în domnul Macintosh, tatăl său ; şi uite-l aici pe bătrîn citind titlurile aceloraşi legi şi rîzînd — pentru că, evident, le dispreţuia la fel de mult ca şi Dirk, dar din cu totul alte motive. În rarele ocazii cînd mergea la oraş şi cînd, din întîmplare, trecea pe lîngă Parlament, îi arunca o privire îngăduitoare şi aprobatoare. „Şi de ce nu ?“ părea să spună. „E şi asta o profesie, ca oricare alta“.

Înţelegînd din tot ce vedea dorinţa disperată a lui Dirk de a se răzbuna, bătrînul zîmbi şi azvîrli cărţile şi broşurile înapoi în ladă. Se întoarse apoi să vadă ce se mai găsea pe acolo ; abia acum îi căzură ochii pe raftul înalt pe care erau aranjate statuetele. Simţi cum i se schimonoseşte faţa de furie potopitoare. O recunoscu pe mama lui Dirk care părea să-l fixeze cu o senzualitate sfioasă peste capul pruncului, iar în silueta micuţă a fetiţei ciucită pe picioruşele subţirele şi care-l privea atent, îşi recunoscu propria fiică. La capătul raftului zări forma de lut, aproape sfărîmată, ce mai păstra încă forţa viguroasă a lui Dirk. Respirînd cu greutate şi înăbuşindu-şi mînia, domnul Macintosh se dădu înapoi ca să cuprindă toate figurinele dintr-o singură privire ; călcîiul îi alunecă pe o bucată de lemn înclinată. Căută în jos şi observă imaginea minei, aşa cum şi-o închipuise şi o realizase Tommy : groapa cea mare, siluetele micuţe şi negre prăbuşindu-se în flăcări, el însuşi la marginea gropii, cu ciomagul în mînă, cu picioarele răscrăcănate şi pălăria dată pe ceafă.

Tulburat şi furios în acelaşi timp, domnul Macintosh ţîşni afară din colibă şi coborî în luminiş unde începu să se agite în sus şi-n jos, aruncînd cîte o pri-

vire adăpostului, clocotind și gemînd de indignare. După un răstimp, se cățără din nou pînă la colibă și se uită înăuntru. Da, mama lui Dirk era tot acolo, pe raft, cercetîndu-l sfioasă, parcă pentru a-i zice : „Eu sînt, îți amintești ?“ Iar pe podea se afla bucata aia pătrată de lemn vopsit ce dezvăluia felul în care îi înțelegea Tommy viața și ființa. Scoase o cutie de chibrituri din buzunar. Aprinse un băț. Se dumiri că stă fără rost în mijlocul podelei cu un chibrit aprins în mînă. Aruncă bățul și-l stinse cu vîrful bocancului. Scoase pipa, o umplu, o aprinse, fixînd în continuare raftul și bucata de lemn. Al doilea chibrit căzu pe jos arzînd cu o flăcăruie albă. Îl strivi cu călcîiul. Mînia îl cuprinse deodată dementă — aprinse încă un chibrit, îl înfundă în stuful acoperișului, ieși din colibă, străbătu luminișul și o porni spre casă prin hățiș fără să se mai uite în urmă. Pe masă îl așteptau rasolul și soteul. Era năuc, furios, jignit. În cele din urmă, copleșit de tristețe, simți nevoia să explice unei ființe umane cît de monstruos de nedreaptă era părerea lui Tommy despre el. Dar n-avea cui să se destăinuie : căzu treptat într-o stare de mîhnire posacă ce-l ținu cîteva zile pînă cînd timpul îl tămădui și-l făcu să revină la normal. Abia acum își analiză comportarea și nu-i plăcu ce văzu în ea. Nu regreta incendierea colibei, o întîmplare cu totul lipsită de importanță. Ceea ce-l supăra era faptul că se lăsase stăpînit de mînie și acționase sub impulsul ei. Știa că un asemenea fapt nu putea rămîne fără consecințe.

Rămase și el în așteptare, gîndind mai ales la soarta cea crudă ce-i refuza un fiu care să-i continuie munca — pentru că el așa socotea, că munca lui trebuia dusă mai departe. Se gîndea cu tristețe la Tommy care-l renega. Și gîndindu-se la el, îl copleși iarăși dragostea pentru băiat — pe el îl aștepta, și avea ce să-i reproșeze.

Cînd Tommy sosi în vacanță și se duse glonț în luminiș, mai găsi doar o grămăjoară de cenușă pe mușuroi, și aceasta împrăștiată și suflată de vînt. Dirk ședea pe un buștean, așteptîndu-l.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă. Și imediat : Măcar ți-ai salvat cărțile ?

— El le-a ars.

— De unde știi ?

— Știu.

Tommy dădu din cap.

— S-au dus cărțile tale. Glasul îi era cumplit de îndurerat și cu o undă de vinovăție, de parcă el fusese făptașul.

— Au ars și statuetele tale, și sculpturile.

Ridică din umeri — prea puțin îi păsa de ele după ce le termina.

— Construim din nou coliba ? propuse el.

— Mi-a ars cărțile, șopti Dirk și Tommy, uitîndu-se la el, văzu că-și ține pumnii încleștați. Se dădu instinctiv înapoi, ca pentru a face loc mîniei prietenului său.

— Cînd am să cresc mare, am să vă curăț pe toți de-aici, pe toți, n-o să mai rămînă picior de alb în Africa, nici unul.

Schiță un zîmbet slab, pe jumătate speriat. Ura lui Dirk îndreptată împotriva lui era atît de crîncenă încît îi veni s-o ia din loc. Se așeză totuși lîngă el și-i zise :

— Am să încerc să-ți aduc altele.

— O să le ardă și pe alea.

— Bine că ai băgat la cap ce era în ele, îl consolă.

Dirk nu răspunse, întreaga ființă îi era încordată, ca și pumnii săi strînși. Au rămas toată dimineața pe trunchiul acela răsturnat din mijlocul hățișului tăcut și fierbinte, în care doar porumbeii mai dădeau glas în răstimpuri, acoperind bufniturile îndepărtate ale pivelor. La prînz cînd trebuiră să se despartă ca să se întoarcă fiecare în lumea lui, îi năpădi o tristețe adîncă, știind că se sfîrșiseră copilăria și jocul și că aveau să intre într-un alt univers, necunoscut.

Acasă, părinții îl așteptau cu situația școlară pe masă, iar ochii lor îl priveau dezaprobatori. Tommy ajunsese ultimul din clasă, nici vorbă să se poată înscrie la examenul final din acel an. Și nici în altul, dacă avea s-o ducă tot așa.

— Erai un băiat atît de capabil, se tîngui maică-sa, și uite acum, ce s-a întîmplat cu tine ?

Tommy stătea la masă adus de spate, fără să scoată un cuvînt ; ridica doar din cînd în cînd din umeri, iritat, dînd a înțelege că dorea să fie lăsat în pace.

Oricît ar fi spus raportul acela că era leneș și incapabil, el știa prea bine că nu era așa.

Camera lui era plină de blocuri de desen, creioane, ciocane și dălți. N-ar fi putut spune că-și schimbase scopul în viață, căci nu avea nici unul, și cum să aibă, dacă niciodată nu i se oferise un viitor ce merita să fie acceptat ? Avea cinsprezece ani, părinții săi probozitori îi făceau reproșuri tot mai amare, în curînd domnul Macintosh îi va vedea Raportul, și tot ce simțea era o încăpățînare opacă, iar în străfundul lui o nouă putere.

După masă se reîntoarse în luminiș, luîndu-și dălțile cu el. În așteptarea lui Dirk, se așeză pe același trunchi bătrîn, cu lemnul moale și putred, pe care stătuse de dimineață. Dar Dirk nu veni. Încercînd să se pună în locul lui, înțelese că prietenul său nu mai suporta să stea în preajma unui om cu pielea albă — pentru el, orice față albă, chiar și cea a celui mai vechi prieten al său, devenise un dușman de moarte. Cu toate acestea rămase în luminiș pînă pe înserat, cu ciocanele și dălțile într-o ladă pusă în iarbă lîngă el ; își omorî timpul pipăind lemnul moale și cald al copacului, imprimîndu-și în buricele degetelor forma și textura fibrei.

Dirk nu veni nici a doua zi.

Tommy începu să dea tîrcoale copacului, studiindu-l. Era foarte gros, rădăcinile contorsionate îi ajungeau pînă la umăr. Începu să sculpteze rădăcina. Avea de gînd să-l facă din nou pe Dirk.

Seara veni la ei domnul Macintosh și citi raportul școlar. Se duse acasă și începu să se întrebe de ce era oare băiatul atît de pornit împotriva lui. A doua zi iar trecu pe la ei, vrînd să stea de vorbă cu Tommy, dar nu-l găsi acasă.

O porni deci prin hățiș spre furnicar și-l găsi pe Tommy îngenuncheat în iarbă, lucrînd la rădăcina copacului.

Băiatul îl salută și-și continuă treaba, iar domnul Macintosh se așeză pe trunchi, urmărindu-l cum lucrează.

— Ce faci acolo ?

— Îl fac pe Dirk.

Domnul Macintosh roși pînă-n vîrful urechilor și aproape că-i veni să sară în sus și să se depărteze de copac. Dar Tommy nu-și ridică privirile spre el. Bătrînul se stăpîni și rămase tăcut. Văzîndu-l cît de concentrat lucra și cîtă energie irosea în jurul rădăcinii ăleia putrezite, îi veni deodată un gînd, atît de firesc încît era de mirare că nu-l trăznise pînă atunci.

— Ce-ar fi să te faci sculptor ? îi sugeră el.

Tommy își îngădui o clipă de odihnă și se uită la domnul Macintosh ca și cînd acesta i-ar fi întins încă o cursă. Ridică din umeri și reveni la lucrul său cu un aer supărat.

— Dacă ai talent cu adevărat, poți cîștiga bani frumoși. Am avut un văr în Scoția care trăia din așa ceva. Făcea suveniruri, știi, din alea pentru turiști — avea un ton vesel și alinător.

Tommy nu luă în seamă vorbele, considerîndu-i zisa doar ca pe o nouă încercare de a i se constrînge libertatea, și-l întrebă pe nepusă masă :

— De ce-ai ars cărțile lui Dirk ?

După un moment de năuceală, domnul Macintosh rîse ușurat.

— De ce să-i ard cărțile ? Chiar că i se părea ridicol. Ceea ce-l înfuriase erau sculpturile lui Tommy, nu preocupările lui Dirk.

— Știu că ai făcut-o, strigă băiatul. Știu. Și Dirk știe.

Bine dispus, domnul Macintosh își aprinse pipa. Ce simple îi păreau lucrurile acum. Tommy nu știa de ce dăduse el foc adăpostului și acesta era lucrul cel mai important. Pufăi de cîteva ori, apoi îl întrebă :

— De ce-ți închipui că eu nu vreau ca Dirk să învețe ? Face chiar bine puțină carte, acolo.

Tommy se holbă la el neîncrezător.

— L-am rugat pe Dirk să-și folosească învățătura, l-am rugat să-i învețe și pe alții. Dar nici n-a vrut s-audă. E vina mea ?

Fața lui Tommy era acum de-a dreptul sceptică. Apoi se împurpură, spre totala uimire a domnului Macintosh : de ce trebuia să aibă aerul ăsta atît de nătîng ? Dar Tommy se gîndea : Înseamnă că am fost tot timpul pe o cale greșită... Apoi, imaginîndu-și ce lovitură trebuie să fi fost propunerea bătrînului pentru

mîndria furioasă, răzvrătită, a lui Dirk, mintea i se lumină. Cu fața încă împurpurată, izbucni în hohote. Un rîs crud, ironic, ce-l neliniști pe domnul Macintosh — nu semăna cu rîsul unui băiat.

Încet, roșeața dispăru din obrajii lui Tommy și acesta se reîntoarse la dalta lui. După un timp zise :

— De ce nu-l trimiți pe Dirk la colegiu, în loc să mă trimiți pe mine ? E mult mai deștept decît mine. Eu nu sînt, doar ai văzut Raportul.

— Măi, băiete... începu domnul Macintosh cu o undă de reproș — vroia să zică : Ești leneș la școală doar ca să-mi forțezi mie mîna în privința lui Dirk. Chiar îl miră pornirea de a-i spune așa ceva ; dar imediat reveni la fățărnicia lui obișnuită pe care Tommy o ignoră voit :

— Știi cum stau lucrurile, sau ar fi trebuit să știi de-acum. Vorbești de parcă n-ai înțelege.

Cu spatele la domnul Macintosh, băiatul îngenunche lîngă rădăcină, drept care bătrînul tăcu și el, pufăind mai departe. A doua zi veni din nou și se așeză în același loc. Băiatul își ridică privirile spre el, cu aerul unuia care nu e deloc încîntat de prezența musafirului nedorit, dar nu spuse nimic.

Treptat, rădăcina colțoasă ce se înălța din trunchi lua forma lui Dirk. Domnul Macintosh urmărea transformarea cu silă și neliniște. Nu-i plăcea ce vedea, dar nu-și putea lua ochii de la ea. La un moment dat zise :

— Dar dacă o să ia foc veldul, o să ardă. Oricum o s-o mănînce furnicile.

Tommy dădu din umeri. Importantă era plăsmuirea și nu ce se întîmpla cu ea după aceea — o atitudine atît de străină firii strîngătoare a domnului Macintosh încît fu convins că băiatul se scrîntise.

— De ce nu lucrezi cu un material durabil ? Sau măcar să înveți ca Dirk, și asta ar fi mai de folos.

— Pentru că asta-mi place.

— Da' uite că furnicile s-au și apucat de copac. Pînă te întorci de la școală, n-o să mai fie nici urmă din el.

— Sau o să-i dea cineva foc, insinuă Tommy.

Îl țintui triumfător cu privirea, în timp ce fața bătrînului se congestionă. Băiatul îl ghicise. Observase și el cîtă ură, teamă și dezgust tăinuiau privirile musafirului pe măsură ce munca avansa. Acum silueta era

aproape gata. Putea să rămînă chiar așa, fără să i se mai adauge nici o lovitură de daltă.

Trupul prelung și puternic al lui Dirk se zvîrcolea parcă să scape de strînsura lemnului. Capul era dat pe spate, încleștat în agonia nașterii, ochii întredeschiși, disperați, gura — gura domnului Macintosh — strînsă, exprimînd hotărîre îndîrjită. Umerii erau desprinși, dar mîinile nu reușiseră încă să se smulgă din materia compactă, lemnul le ținea prizoniere. Trupul se avînta liber pînă la genunchi — mai jos însă, membrele își confundau musculatura perfectă cu formele naturale ale trunchiului.

Nu era pe gustul domnului Macintosh. Nu se pricepea la treburi din astea — arte, sau cum se numeau, dar știa că nu-i plăcea ; îi crea un asemenea sentiment de neliniște încît îi venea să ia un topor și să o facă fărîme. Sau să-i dea foc.

Cît despre Tommy, tulburarea bătrînului care stătea toată ziua lîngă el și-l urmărea reprezenta un adevărat triumf. Încet de tot, și pentru prima oară, băiatul începea să-și dea seama că ceea ce făcea el putea să aibă și altă semnificație decît cea a unui joc. Putea fi o armă — surprinzînd expresia de repulsie de pe chipul domnului Macintosh, se trezi în el un respect nou pentru propria sa ființă și pentru munca lui.

În seara aceea, bătrînul rămase multă vreme cu lumînarea aprinsă, gîndind, sau mai degrabă *simțind*, că trebuie să ia o hotărîre.

Talentul lui Tommy era de necontestat, știa asta Numai să găsească modalitatea de a-l transforma în bani. Nu era priceput în d-alde astea, așa că tot băiatul fu cel care-i arătă drumul ce trebuia urmat : la sfîrșitul vacanței se trezi cu el spunîndu-i :

— Cînd ești atît de bogat, poți face orice. L-ai putea trimite pe Dirk la colegiu fără măcar să simți c-o faci.

— Dar știi că cei de culoare nu au unde să se ducă, zise bătrînul — de la un timp încoace i se adresa lui Tommy pe un ton cumpătat și persuasiv.

— L-ai putea trimite la Cape. La universitatea de acolo sînt oameni de culoare. Sau la Johannesburg. Văzînd că domnul Macintosh tace, insistă : Ești destul de bogat ca să faci tot ce poftești.

Numai că domnul Macintosh, ca orice bogătaș, nu asocia banii cu lucrurile ce puteau fi cumpărate sau făcute, ci îi vedea investiți în construcții și pămînturi.

— M-ar costa mii, zise, mii de lire pentru un băiat de culoare.

Dar privirea lui Tommy era atît de disprețuitoare, încît aruncă un „Am să mă mai gîndesc“ și tăcu. Gîndul însă îi era la Tommy, nu la Dirk. Rămînînd singur în camera lui, își zise că în fond totul se reducea la a da bani pentru știință, nimic mai mult.

A doua zi se pregăti să plece la oraș, se bărbieri și peste flanela de bumbac își puse o jachetă vărgată care-i acoperea pe jumătate pantalonii lungi și soioși — singurele concesii pe care le făcea, în disprețul său, vieții de la oraș. Apoi se urcă în limuzina americană și se așternu la drum.

În oraș, alese drumul cel mai scurt către cunoaștere.

Se duse la Ministerul Învățămîntului și ceru să-l vadă pe ministru. „Sînt Macintosh“, spuse, foarte plin de sine, iar drăguța secretară, care-i studiase foarte atent hainele, intră imediat la Ministru și-i zise : „Un oarecare domn Macintosh vrea să vă vadă“. Îl descrise ca pe un tip bătrîn, gras, murdar, pîntecos, și curînd după aceea porțile se deschiseră și domnul Macintosh fu primit de însuși izvorul cunoașterii.

Cinci minute mai tîrziu se afla din nou în stradă cu ceea ce-și dorise, adică numele unui anumit expert. Conduse pe străzile pline de verdeață ale orașului pînă la casa care-i fusese indicată, o clădire mare și bine îngrijită ce-i confirma domnului Macintosh credința că arta folosită așa cum trebuie poate face bani. Parcă mașina și intră.

În verandă, în spatele unei mese doldora de cărți, stătea un bărbat de vîrstă mijlocie, cu ochelari. Domnul Tomlinson era cărturar prin excelență, cu ore precise de studiu pe care și le respecta cu sfințenie ; își ridică privirile și, dînd cu ochii de matahala aia de om, murdar, cu o claie neagră în loc de păr, și o flanea ce-și pierduse de mult albeața, întrebă răstit :

— Ce poftești ?

— Răbdare, băieţaş, zise liniştit domnul Macintosh, şi-i întinse o notiţă din partea Ministrului.

După ce o citi, domnul Tomlinson se domoli. Recomandarea era formulată în aşa fel încît întrevederea cu domnul Macintosh putea fi considerată ca o favoare pe care i-o făcea personal Ministrului.

— O să-ţi recompensez osteneala, zise domnul Macintosh, dar domnul Tomlinson se făcu deodată stacojiu şi pufni dezgustat :

— Îmi pare rău, dar n-am timp.

— La dracu' omule, nu asta ţi-e meseria ? Cel puţin aşa mi-a zis Wentworth.

— Nu. Adăugă, rostind răspicat fiecare cuvînt : Eu mă pronunţ asupra Monumentelor Istorice.

Domnul Macintosh se holbă la el cîteva clipe, apoi izbucni în rîs :

— Wentworth mi-a zis că o să accepţi, dar n-are importanţă, o să găsesc pe altcineva, — şi plecă.

Domnul Tomlinson se uită după haimana, o văzu coborînd treptele verandei şi urcîndu-se într-o maşină magnifică. Precis c-a furat-o, îşi zise. Intrigat şi indispus în acelaşi timp, puse mîna pe telefon. Dar după cîteva clipe faţa i se destinse într-un zîmbet. Apoi într-un hohot sănătos. Domnul Macintosh nu era altul decît domnul Macintosh — un autentic exemplar al vechii generaţii. Vechea generaţie — domnul Tomlinson se înmuie. Sună la hotelul la care bănuia că trebuie să tragă un om atît de bogat ca domnul Macintosh şi spuse că a făcut o greşeală, a doua zi era liber şi putea să-l însoţească.

Deci a doua zi dimineaţa, cei doi oameni, unul deloc surprins că expertul consimţise în cele din urmă să-l servească, iar celălalt păstrîndu-şi un zîmbet tolerant, plecară spre mină.

Puternica maşină gonea nebuneşte pe drumul accidentat, obligîndu-l pe domnul Tomlinson să se ţină bine ca să nu zboare de pe scaun la toate hîrtoapele. Ascultînd poveştile domnului Macintosh despre Australia şi Noua Zeelandă, i se părea că descifrează tainele unui monument antic.

Într-un tîrziu, cîmpia cea lungă se sfîrşi, în jurul lor îngrămădindu-se dealurile acoperite cu tufăriş verde, apoi munţii înalţi, cu lespezile de granit de la

poale ; căldura intra în mașină în valuri compacte, lenețe, făcîndu-l pe domnul Tomlinson să nu-și mai dorească altceva decît să scape cît mai repede de zona aceea, să ajungă din nou în cîmpie. Nu mică-i fu mirarea cînd, în loc de șes, dădură într-o depresiune înaltă, mărginită peste tot de munți, cu o groapă uriașă în mijloc și pe o parte a ei două căscioare, iar pe cealaltă sute de colibe indigene. Cu urechile înfundate de bufniturile regulate ale pivelor, ca zbaterile unei inimi gigantice, domnul Tomlinson se întrebă cum de putea cineva, fie el alb sau negru, să trăiască într-un asemenea loc.

În timp ce-și mîncă porția de rasol, morcovi și cartofi în untură, stînd la masă cu unul dintre cei mai bogați oameni din sudul continentului, se gîndea că, dacă ar fi avut el tot bănetul ăsta, ar fi știut cu siguranță să-l folosească mult mai inteligent — singura consolare ce-i rămîne unui om cult cu un venit modest.

— Și acum, la treabă, zise domnul Macintosh după ce isprăviră masa.

Domnul Tomlinson consimți și, zîmbind în sinea lui, se luă după el pe potecă afundîndu-se în hățiș. Nu se lămurise despre ce era vorba. Clientul nu-l întrebase decît atît : „Poți să-mi spui dacă un tînăr are talent, doar văzînd o bucată de lemn pe care a sculptat-o ?“ iar el îi promisese că o să facă tot ce-i stătea în putință.

Se trezi deodată în fața unui trunchi de copac căzut ; lîngă el, îngenuncheat în iarbă, un flăcău deșirat, cu părul castaniu ciufulit căzut peste față, trudea cu o daltă mare la rădăcina copacului.

— Acesta-i un prieten de-al meu, zise domnul Macintosh, și Tommy se ridică în picioare neliniștit, întrebîndu-se ce însemna toată povestea asta. Te superi dacă domnul Tomlinson se uită puțin la ce faci ?

Băiatul dădu din umeri, înțelegînd că n-avea de ales. Se uita cu o uimire temătoare și respectuoasă la domnul acesta care semăna mai degrabă cu un dascăl, sau profesor, nicidecum cu ce-și imagina el că trebuie să arate un artist.

— Ei ? făcu domnul Macintosh, după doar o jumătate de minut.

Domnul Tomlinson rîse, parcă pentru a zice : „Nici chiar atîta grabă", și continuă să se învîrtă în jurul rădăcinii cioplite, ca să privească silueta lui Dirk din unghiuri diferite.

— De ce faci sculpturile astea ? se adresă el lui Tommy.

Băiatul ridică din umeri și mai zăpăcit. Stupidă întrebare îi mai punea și omul ăsta.

— Primește note mari la Arte, se grăbi domnul Macintosh să-i explice.

Domnul Tomlinson zîmbi din nou și trecu de partea cealaltă a trunchiului. Din acel unghi se zărea fața lui Dirk, dată mult pe spate, ochii pe jumătate închiși cu privirea încordată, mușchii gîtului contopindu-se cu fibra groasă, naturală a lemnului.

— Cineva cunoscut ? îl iscodi pe un ton degajat, de mare intimitate, ca între artiști.

— Da, sună răspunsul scurt ; îi displăcea întrebarea.

Expertul își trecu repede privirile de la chipul sculptat la cel al domnului Macintosh.

— Are expresia dumitale, observă rece, dar imediat roși cînd îi surprinse tresărirea mînioasă. Se depărtă de ei cîțiva pași, pentru ca domnul să-și poată reveni din stînjeneala pe care i-o crease observația, apoi se apropie de băiat :

— Va să zică, vrei să te faci sculptor ?

— Nu știu, îl sfidă Tommy.

Domnul Tomlinson înălță din umeri ușor iritat și cu o mișcare a capului îi dădu a înțelege domnului Macintosh că se edificase. Își luă rămas bun de la băiat și porni împreună cu bogătașul spre casă.

Fu servit cu ceai și biscuiți.

— Ei, ce crezi ?

Era deja sătul și ofensat de atitudinea asta atît de indiferentă și de pragmatică față de Artă, drept care răspunse :

— Mă rog, aș zice că depinde, nu-i așa ?

— Depinde de ce ?

— Talent are, fără îndoială, recunoscu domnul Tomlinson.

— Asta vroiam să știu, încheie domnul Macintosh, cu subînțelesul că de acum putea să-l ducă înapoi la oraș.

Dar expertul mai avea ceva de adăugat :

— Sculptura aia — este chiar interesantă. Presupun că a văzut fotografii prin reviste. Are o viziune foarte modernă.

— Modernă ? Cum adică ?

Domnul Tomlinson dădu iar din umeri, renunțînd la orice explicație. Trecu la aspectul practic al problemei :

— Bine. Și ce-ai de gînd să faci ?

— Dacă spui că are talent, am să-l trimit la universitate să studieze artele.

— Ce băiat norocos, zise domnul Tomlinson după un timp, pe un ton ce ar fi vrut să dezvăluie sensuri mai adînci, de dezamăgire și ironie, dar bătrînul ținu să se explice :

— L-am îndrăgit dintotdeauna pe băiatul ăsta, — și cu asta discuția luă sfîrșit.

Îl duse pe expert înapoi în oraș și cînd îl lăsă pe treptele verandei, îi înmînă un cec de cincizeci de lire pe care acesta îl refuză indignat.

— Ooof, dă-l unei instituții filantropice, se enervă domnul Macintosh și se întoarse la mașină, lăsîndu-l pe Tomlinson să-și tămăduiască cum o știi el mai bine sensibilitatea rănită.

Ajunse la mină pe la miezul nopții. Casa familiei Clarke era cufundată în beznă, așa că nu-i rămase decît să-și stăpînească pînă dimineața nevoia de a fi generos.

Cînd, a doua zi, îi spuse lui Annie că-l va trimite pe băiat la universitate unde va deveni un artist adevărat, femeia vărsă lacrimi de recunoștință, spunînd că domnul Macintosh era mult prea bun față de cum se purta fiul ei, și poate că asta o să-i bage mințile în cap și o să se apuce din nou de învățătură.

Din punctul de vedere al domnului Macintosh, lucrurile erau ca și aranjate.

Porni printre copaci să-l găsească pe Tommy și să-i spună și lui ce viitor îl aștepta.

Dar cînd ajunse în preajma luminișului, văzu două siluete în loc de una — Dirk și Tommy ședeau pe

trunchiul de copac, discutînd. Domnul Macintosh se opri locului : îl cuprinse o asemenea furie amară împotriva acestui nou obstacol în calea planurilor sale, încît nu se simţi în stare să meargă mai departe.

Se întoarse acasă şi, încă furios, căzu pe gînduri — ştia exact cum va decurge discuţia cu Tommy, de aceea trebuia să se hotărască, acum, nu mai avea scăpare.

În timp ce el cugeta amărît în camera sa, băieţii îl aşteptau în luminiş ; ştiau şi ei la fel de bine ce urma să se întîmple.

Dirk apăruse lîngă el tocmai în momentul în care cei doi bărbaţi plecau. Tommy rămăsese îngenuncheat lîngă rădăcina colţuroasă, privind chipul cioplit şi făcînd eforturi să înţeleagă ce avea să i se ceară de acum încolo. Îi stătea pe limbă cuvîntul „artist", îl rostea în gînd, încercînd să-i asocieze rezonanţa nefamiliară cu silueta plină de forţă ce se lupta să scape din încleştarea lemnului. Nu-i plăcea. Nu vroia — dar, de fapt, ce vroia ? Se simţea constrîns, simţea că-ncepe să-l împresoare ceva ce, într-o bună zi, avea să devină un fel de tunel al naşterii din care va trebui să se zbată să iasă la lumină ; simţea cum îl năpădesc responsabilităţile, ca o strămurare ce se va preface curînd în bici, mînîndu-l necontenit cu şfichiuirea lui, obligîndu-l la o veşnică înaintare.

Intuiţia îi fusese confirmată cînd îl văzuse pe Dirk lîngă el şi cînd îi auzise întrebarea : „Ce-au vrut ?"

— Vor să mă facă artist, mereu vor să devin ceva anume, răspunsese el morocănos. Începuse să ţintească în trunchi, şi să radă vîrfurile ierbii cu pietre. Nimerind fără să vrea chipul lui Dirk, se oprise.

Dirk îşi studia reprezentarea.

— De ce m-ai făcut aşa ? Pe faţa lui îngustă şi energică nu se citea altceva decît obişnuita duşmănie sardonică reproşîndu-i mut : „Şi tu, ca toţi ceilalţi !"

— Cum adică, ce-i rău ? sărise Tommy ca ars.

Dirk îi dăduse ocol şi revenise.

— Eşti ca toţi ceilalţi.

— De ce ? Ce nu-ţi place ? Acum era nefericit de-a binelea. Ce-l privea pe el, la urma urmei ? se întreba. Treptat, înţelesese că tulburarea îi venea tocmai din credinţa că avea dreptul la libertate, credinţă pe care

Dirk o intuise perfect de fiecare dată. Hai, spune-mi ce nu-i bine ? repetase întrebarea pe alt ton.

— De ce trebuie să ies din lemn ? De ce n-am mîini, sau picioare ?

— Ai, dar, nu înțelegi... Privindu-l deodată pe Dirk cel în carne și oase, făcuse un gest de iritare : În fond, n-are importanță, nu-i decît o statuie.

Se așezaseră amîndoi pe copac.

— Cum ar trebui să fii ? îl întrebase după un timp.

— Dacă te-ai face pe tine, ar fi jumate lemn ?

Tommy încercase să-și închipuie situația respectivă, dar nu reușise. Rostise cu greutate :

— Dar nu-s eu ăsta, ci tu ; în gîndul lui își zicea însă că problema are într-adevăr importanță și că va trebui să cugete la ea foarte serios. Gemuse surd, dîndu-și seama că se și ivise prima responsabilitate din lungul șir al celor pe care avea să fie obligat să le onoreze.

— Nici nu-i nevoie să fie lemn, îi întrerupsese Dirk gîndul. Pune-mi cătușe la mîini și obții același efect. Tommy ridicase capul, scăpînd un hohot scurt și uluit. — Și, mă rog, ce-i de rîs ? se rățoise Dirk agresiv. Nu poți s-o faci cum e mai simplu, nu, mă faci pe jumătate lemn, de parcă-s mai degrabă copac decît ființă omenească.

Tommy rîsese din nou, dar amărît.

— Bine, o fac din nou, acceptase în cele din urmă. Dă-o naibii pe asta, oricum e gata. Am să fac alta.

— Ce-a spus ăla despre tine ? întrebase Dirk după un răstimp de tăcere.

— De unde să știu ?

— Se pricepe la artă ?

— Presupun că da.

— Poate o să ajungi vestit, zisese Dirk într-un sfîrșit. Mi-ai dat tu o carte despre pictori. Poate o să ajungi ca ei.

— Ah, termină, se rățoise Tommy. Ești la fel de rău ca *el*.

— Și care-i baiul ?

— De ce trebuie să *fiu* ceva ? Întîi că să fiu marinar, apoi savant, acum artist.

— Pe mine n-ar *avea* de ce să mă oblige să devin ceva, zisese Dirk sarcastic.

— Știu, recunoscuse Tommy cu invidie. Și apoi izbucnise pătimaș : N-am să merg la universitate decît dacă vii și tu.

— Știu, răspunsese prompt Dirk. Știu că n-ai să te duci.

Se priviseră zîmbind, zîmbetul acela timid, abia schițat, ca o mărturisire, și, în fapt, atît de potrivnic. pentru că îi angaja într-o luptă nemiloasă în viitor.

— De ce n-ai venit aici atîta vreme ?

— M-am săturat de tine. Cîteodată simt că nu vreau să mai văd nici o față albă, niciodată. Simt că vă urăsc pe toți, pe toți.

— Știu, rînjise Tommy. Apoi izbucniseră în rîs, alungînd și ultima rămășiță de aversiune dintre ei.

Pentru prima oară discutau acum, în așteptarea domnului Macintosh, despre viața ce le stătea în față.

— Și ce-ai să faci după ce-ți dai examenul de inginerie ? îl întrebă Tommy. Cei de culoare n-au voie să fie ingineri.

— Pînă atunci o să se mai schimbe lucrurile.

— O să fie tare greu. Tommy îl privi întrebător, dar cînd auzi răspunsul sarcastic al lui Dirk se liniști pe dată :

— Greu, zici că *o să fie* greu ? Da' acum nu e greu, albule ?

Apăru și bătrînul într-un tîrziu.

Se opri în fața lor, el, omul bogat, mătăhălos, cu priviri pătrunzătoare în ochii săi cenușii, mici, inteligenți și gura subțire și neiubitoare — și se adresă pe un ton agresiv lui Tommy :

— Vrei să mergi la universitate și să te faci artist ?

— Dacă vine și Dirk, sună neîntîrziat răspunsul.

— Tu ce vrei să studiezi ? se întoarse spre Dirk.

— Vreau să mă fac inginer, răspunse la fel de prompt.

— Vă plătesc universitatea, da' cînd o terminați, am terminat și eu cu voi. Nu vreau să mai aud de voi și nici nu vă mai întoarceți la mină, odată ce-ați plecat de-aici.

Băieții consimțiră cu o mișcare a capului și această armonie instinctivă dintre ei îl făcu pe domnul Macintosh să fie și mai încrîncenat împotriva propriei sale hotărîri, drept care scrîșni cu răutate :

— Voi credeți că o să rămîneți împreună la universitate ? Înseamnă că nu înțelegeți. O să trăiți separat, nu puteți fi împreună cum ați vrea.

Băieții se priviră, apoi, ca și cînd ar fi încheiat un pact, aprobară cu o mișcare a capului.

— Iar tu, Tommy, oricum nu te poți înscrie la universitate pînă nu-ți îndrepți situația școlară. Dacă mai faci un an și tragi tare, poți să-ți iei examenul și să mergi mai departe, dar acum, codaș cum ești, nu poți.

— O să învăț, făgădui Tommy, adăugînd imediat : Dirk are nevoie de cărți ca să poată munci aici pînă mergem.

Chipul domnului Macintosh începu să se schimonosească de mînie, dar Tommy îl temperă :

— Așa-i cinstit, le-ai ars, nu mai are nici una.

— Bine, rosti bătrînul cu greutate. Deci așa stau lucrurile !

Se uită la băieții așezați unul lîngă altul pe trunchiul de copac. Tommy stătea aplecat în față, cu privirile în pămînt și fața vădind îngrijorare, dar și dîrzenie. Dirk în schimb se ținea drept, pironindu-și tatăl cu priviri pline de ură.

— Așa, făcu domnul Macintosh, cu eforturi vizibile să o dea pe glumă, din care pricină vocea îi sună aspră : Vas'că vă trimit pe amîndoi la universitate și nici măcar nu-mi mulțumiți !

Auzindu-i cuvintele, băieții îi aruncară priviri atît de uluite și de înverșunate, încît bărbatul roși.

— Bine, bine, mormăi. Bine, bine... Se întoarse și o porni spre hățiș ; din mers le aruncă totuși peste umăr, vrînd să arate că tot el domină situația : Ia seama, băiete, nu vă trimit dacă nu înveți bine anu' ăsta...

Și cu asta ieși din luminiș, întorcîndu-se la el acasă, bătrîn și furios, învins de ceva rămas de neînțeles pentru el.

Băieții nu scoaseră nici un cuvînt.

Victoria era în întregime a lor, dar acum trebuiau să o ia de la capăt, în lunga și greaua luptă de a înțelege ce anume cîștigaseră și cum să folosească acest cîștig.

Coborîrea

MULȚI ANI MAI TÎRZIU, în noaptea dansului, cînd am văzut-o pe doamna Slatter intrînd în dormitor pe la miezul nopții, ea nezărindu-mă pentru că cercul de lumină al lămpii era îndreptat în jos, cu o expresie înghețată și încrîncenată pe care nu i-o știam și nici n-aș fi crezut — cunoscînd-o de atîta vreme, dar, e drept, doar în timpul zilei și al vizitelor obișnuite — că-i poate cuprinde chipul — în acea noapte, după ce s-a tîrît din nou afară din cameră, încă fără să-și fi dat seama că îi fusesem martoră, m-am apropiat de oglindă să-mi văd propriul chip. Am adus lampa cît am putut de aproape și m-am privit. Pînă atunci nu bănuisem că obrazul pe care-l zărești destins și plăcut, chiar dacă de multe ori trist, devine deodată, în singurătate, departe de oameni și forfota dansului (se băuse mult, iar vocile cîntăreților îmi aminteau de urletele cîinilor la lună), rigid, piatră răbdătoare și îmbătrînită. Da, așa păruse fața doamnei Slatter, o piatră albă, roasă de ploaia prelinsă pe ea în anotimpul umed.

Îmi priveam chipul în oglindă — pudrat cu galben de lumina lămpii, încadrat de apele negre ale geamului din spate, îl zăream calm și iscoditor, cu aerul obraznic și satisfăcut al unei fetișcane care-a îmbrăcat pentru prima oară rochia lungă și se află la primul ei dans cu tineri de aceeași vîrstă. Nimic altceva nu vedeam, doar un obraz de fată, lipsit de griji. Și cu toate acestea, plînsesem cu puțin înainte, și tare mi-aș fi dorit să mă refugiez în întuneric și să rămîn acolo pentru totdeauna. Încrîncenarea lui Molly Slatter însă îmi era familiară, ca și cînd aceea ar fi fost adevărata ei natură. Îmi părea atît de cunoscută — semn că toți acei ani în care o știusem liniștită și caldă, în ciuda tuturor necazurilor pe care le avusese, îmi dezvă-

luiseră cu totul altceva despre ea. Dar abia acum eram pregătită să le ascult povestea.

M-am depărtat de oglindă, am pus lampa la loc pe masa de toaletă, am ieşit pe coridor şi am căutat-o dín ochi pe Molly prin viermuiala de oameni ; era acolo, în rochia de satin roşu, cu expresia ei obişnuită, discutînd cu tata, sprijinindu-se cu o mînă de speteaza scaunului şi zîmbind în jos spre el.

— N-a fost un sezon rău, domnule Farquar, am auzit-o spunînd. Ne-au prins bine ploile.

În noaptea aceea, în maşină, în drum spre casă, mama l-a întrebat :

— Ce-ţi tot spunea Molly ?

— A-a-a, nu ştiu, chiar nu ştiu. Vocea tatei suna tristă şi supărată.

— Şi rochia aia de pe ea. Rochiile ei de seară arată ca de bar de mîna a şaptea, a continuat mama.

— Da, a aprobat el cu un aer preocupat şi la fel de trist ca şi vocea ; de fapt i-am şi spus ceva legat de treaba asta.

— Era şi cazul să i-o spună cineva.

— Nu, s-a repezit ca să pareze răceala şi nota critică din glasul ei. Nu. Culoarea era drăguţă. Dar i-am spus : „Rochia asta nu e cine ştie ce, nu crezi ?“ — aşa i-am spus.

— Şi ea ?

— A durut-o. Apoi mi-a părut rău.

— Hm-m-m, a făcut mama, pufnind uşor în rîs.

Şi-a întors capul spre ea, încît o clipă farurile au măturat sălbatic drumul brăzdat de făgaşurile roţilor, şi i-a zis fără ocol :

— E o femeie bună. E o femeie drăguţă.

Dar ea a pufnit din nou revoltată — ca o femeie oare o ţine pe-a ei, deşi ştie că nu are dreptate, dar nu vrea să cedeze.

Cît despre mine, mi-am amintit de rochia aceea cu betelii înguste, de un roşu mai închis din pricina transpiraţiei, care se încrucişau pe spatele alb, îmbătrînit, şi mi-a apărut în faţa ochilor expresia de pe chipul doamnei Slatter atunci cînd o criticase tata. De parcă aş fi fost de faţă, aşa de limpede revedeam totul. Ea roşise, îşi înălţase capul, plecase pleoapele ca să nu i se vadă lacrimile şi şoptise : „Regret că aveţi

o asemenea părere, domnule Farquar". Rostise aceste vorbe cu un aer demn. Da, da, nu întîmplător îmbrăcase rochia cu pricina, dar tata nu fusese de acord cu semnificaţia gestului. Şi i-o spusese deschis.

Molly preţuia opiniile lui. Ţineau mult unul la altul. Ea i se adresa întotdeauna cu „domnule Farquar", iar el îi spunea pe nume ; şi cînd familia Slatter venea la noi la ceai şi domnul Slatter era brutal, atitudinea tatei faţă de ea devenea blîndă şi respectuoasă, lucru pe care-l sesiza şi domnul Slatter, care se simţea uneori provocat să-i repete nevesti-sii vorbele abia rostite, pe acelaşi ton iritat, dar transformat în şoaptă.

Prima oară cînd mi-am dat seama că tata ţine la Molly Slatter şi că mama o privea chiondorîş din pricina asta a fost pe cînd aveam, cred, şapte sau opt ani. Casa lor se găsea la şase mile de noi dacă o luai peste cîmp, şi la zece dacă urmai drumul. Ca şi a noastră, şi a lor era aşezată pe o coastă. La sfîrşitul sezonului secetos, printre copacii chirciţi de uscăciune, cu frunzişul subţiat, zăream după apusul soarelui luminile izbucnind la ferestre, pierzîndu-şi din intensitate şi albeaţă pînă ajungeau la noi. Într-o seară, după ce s-a întors dintr-o vizită ce i-o făcuse domnului Slatter în legătură cu nişte treburi de-ale fermei, tata rămase la geam cu ochii pironiţi la luminile de dincolo, urmărit de privirile cercetătoare ale mamei. Îl auzirăm murmurînd : „Poate că ar trebui să-l înfrunte ? Nu, nu-i asta. În felul ei o face. Dumnezeule, ce individ dur e Slatter ăsta !"

— Ea s-a măritat cu el, spuse mama, aplecată asupra lucrului din poală.

Tata se întoarse spre ea uluit. Apoi rîse :

— Aşa e, ea s-a măritat cu el.

— Şi atunci ?

— Of, las-o baltă, bătrînico, spuse el aproape vesel ; în rîsul lui însă răzbătea o notă dură. Se apropie de ea şi o sărută pe obraz.

— Îmi place de Molly, intră ea în defensivă. Îmi place. Nu se prea pricepe la conversaţie, cum s-ar zice, dar zău că-mi place de ea.

— Nici nu mă mir, lîngă Slatter ăla cred şi eu că s-a obişnuit să-şi ţină gura.

Cînd venea să-şi petreacă ziua cu mama, stăteau amîndouă ore întregi de vorbă despre diferite treburi gospodăreşti. Apoi venea tata, la ceai sau la cină, şi imediat se simţea în aer unda aceea de simpatie ce-i lega, şi mama se uita la el ironic atunci cînd îl vedea apropiindu-se şi aşezîndu-se, chiar şi numai un minut, lîngă doamna Slatter.

— Ei, Molly ? Cum îţi merg treburile ? o întreba el.

— Bine, mulţumesc, domnule Farquar. Şi copiii la fel.

Mulţi se temeau de domnul Slatter. Avea patru fii, şi cînd bătrînul, furios fiind, îşi flutura biciul pe care-l purta mereu cu sine, ei o zbugheau în desişul brusei şi rămîneau ascunşi pînă îi treceau năbădăile. Şi băştinaşii îi ştiau de frică. Odată, aflînd că feciorul furase nişte săpun, l-a legat în grădină de un copac şi l-a lăsat acolo fără mîncare şi apă o zi şi o noapte, biciuindu-l ori de cîte ori trecea pe lîngă el, pînă cînd băiatul a recunoscut. Iar altă dată lovise pe unul de la fermă şi acesta se plînsese la poliţie, drept care domnul Slatter l-a legat de cal şi a ţinut-o tot într-un galop pînă la staţia de poliţie, cale de douăsprezece mile, făcîndu-l pe pîrîcios să alerge pe lîngă el şi ameninţîndu-l că dacă se va mai plînge altădată, îl va omorî. Apoi a plătit amenda de zece şilingi şi tot aşa înapoi, pînă acasă.

Mie una, mi-era atît de frică de el că începeam să tremur numai văzîndu-i maşina cotind de pe cîmp în sus pe drum.

Era un bărbat zdravăn, blond, cu ochi mici, albaştri şi gene nisipii, gură mică şi buze crăpate, umflate, mîinile roşii, urîte. Cînd urca treptele largi, din piatră roşie, lucioasă, ale verandei, ne cuprindea pe toţi dintr-o privire şi schiţa un rînjet. Apoi îi apuca de clăile de păr lînos pe oricare din fiii lui care se nimerea în preajmă, cîte un smoc în fiecare pumn, încleştîndu-şi degetele, fără să rostească un singur cuvînt, în timp ce ei îi întorceau rînjetul şi ochii li se abureau. Bătrînul îşi îndrepta atunci căutătura spre Molly Slatter care şedea tăcută, privindu-i neputincioasă. Unuia dintre băieţi tot îi scăpa un scîncet de durere, la care domnul Slatter îşi jimbea dinţii mici,

gălbejiți, bine dispus și triumfător și le dădea drumul ; apoi intra în casă duduind cu cizmele lui mari de lucru.

— Să nu plîngeți, își ogoia doamna Slatter fiii, tatăl vostru nu-și cunoaște puterea. Nu plîngeți. Și continua să coasă, palidă și stăpînită.

Odată, la stație, mașinile Slatterilor și a noastră erau trase una lîngă alta în fața magazinului. Doamna Slatter ocupa locul mortului. Noi, copiii, eram așezați pe banchetele din spate. Domnul Slatter ieși din bar însoțit de doamna Pritt și se opriră amîndoi în verandă să mai sporovăiască de una alta. Stăteau față în față, el în poziția lui obișnuită, cu picioarele răschirate, capul dat pe spate și aplecat pe un umăr, ochii mijiți, gura lățită în rînjet și mîinile roșii atîrnînd pe lîngă trup ; vorbea întruna — cred că a vorbit mai bine de o jumătate de oră. Doamna Pritt își lăsase greutatea pe-un picior și se tot legăna în fața lui. Purta o rochie strîmtă, de un verde țipător, atît de scurtă că i se vedeau rotunjimile genunchilor subțiri.

Ne burdușisem mașina cu provizii și am fi putut foarte bine s-o luăm din loc, dar tata se aplecă pe geam afară și începu să discute cu glas domol și blînd cu doamna Slatter care stătea liniștită, evitînd să-și scape ochii în direcția soțului ei, răspunzînd însă tatei și, peste capul lui, mamei. Au stat de vorbă pînă s-a hotărît domnul Slatter s-o părăsească pe doamna Pritt, să se trîntească pe locul lui și să pornească mașina.

Nu-mi plăcea de doamna Pritt și știam că nici părinții mei n-o aveau la suflet. Era o femeie slabă, vînoasă, înaltă, cu părul negru tăiat scurt și zburlit. Avea fața ascuțită, de femeie descurcăreață, rîsul exploziv, ca un cîrîit de găină prinsă de picior. Rîdea mult și vorbea la fel de mult.

Dar era suficient s-o vezi alături de domnul Slatter ca să-ți dai seama că se potriveau. Nu era blîndă și cumsecade ca doamna Slatter. Era, în felul ei, la fel de dură ca domnul Slatter. Și mult înainte de a auzi bîrfele, am înțeles că se plăceau, cum spunea mama făcînd o grimasă. Am întrebat-o, așteptîndu-mă bineînțeles să-mi spună adevărul, de ce se duce domnul Slatter mereu la doamna Pritt cînd domnul Pritt nu

este acasă, și mama mi-a răspuns simplu : „Presupun că domnul Slatter o place".

În ținutul nostru, doar cu treizeci sau patruzeci de familii de albi care trăiau la fermele răspîndite pe aproximativ o sută de mile pătrate, nimic din ce se petrecea nu putea rămîne tăinuit. Aveam zece sau unsprezece ani cînd s-a întîmplat povestea de la gară, dar nu era prima oară, și nici ultima, că fusesem martoră la discuția dintre ai mei :

Tata : — Aș îndrăzni să spun că asta i-ar face lui Molly viața mai ușoară.

Mama : — Așa zici tu ?

— Dar dacă-i musai să aibă o legătură, ar putea cel puțin să nu ne-o vîre nouă pe gît, dacă-i pasă cît de cît de Molly.

Iar mama : — Chiar trebuie să aibă o legătură ?

Îi venise greu să pronunțe cuvîntul „legătură". Nu făcea parte din vocabularul ei, și nici din cel al tatei, și ea tocmai împotriva acestui lucru protesta. Amîndoi țineau la convenții și erau religioși. Totuși, în momente de criză, în situații de gîlceavă și dezordine, tata își amintea de celălalt vocabular, rostindu-l cu răceală și detașare, de parcă s-ar fi născut cu el.

— În cazul unui tip ca Slatter, continuase el gînditor, ca și cînd s-ar fi adresat unui alt bărbat, este firesc. Și Emmy Pritt. Da. Evident, evident ! Dar depinde cum o ia Molly. Pentru că dacă Molly n-o ia așa cum trebuie, o să-și facă viața iad.

— *S-o ia așa cum trebuie,* îl îngînase mama cu ochi scăpărînd de indignare, reducîndu-l pe tata la tăcere.

Cînd veneam în vacanță, mi se întîmpla deseori să rămîn cu zilele la familia Slatter. O luam peste cîmp, pe una din numeroasele poteci bătute de cafri, călare pe bicicletă sau pe jos, cu cîteva haine aruncate într-o valijoară.

Nevoiți să-l înfrunte mereu pe domnul Slatter, băieții erau duri și indiferenți și bîntuiau ferma fără nici un alt tovarăș. Mai aveau mult pînă să împlinească nouăsprezece ani, dar munceau ca niște bărbați în toată firea, conducînd tractoare și supraveghind cetele de băietani băștinași. Eu rămîneam cu doamna Slatter. Gătea mult, cosea, îngrijea de grădină. Cea

mai mare parte a zilei, şedea în verandă şi cosea. Din cînd în cînd mai schimbam o vorbă. Obişnuia să-şi facă singură rochiile, din stambe imprimate şi olandă în culori pastel, aşa cum purtau toate femeile din ţinut. Cămăşile kaki de lucru ale domnului Slatter şi pe cele ale băieţilor tot ea le făcea. Odată şi-a făcut un jupon, care însă îi ieşise prea strîmt, şi văzînd-o cum se chinuie în faţa oglinzii să şi-l pună, domnul Slatter a luat-o peste picior : „Ce măsură îţi închipui *tu* că ai, Clopoţelule ?“ la fel cum o întreba cînd ne aşezam la masă : „Ce-ai făcut azi cu mîinile tale albe ca un crin, Primulo ?“ La care ea răspundea, pe un ton amabil, de parcă el chiar dorise să ştie acest lucru : „Am făcut nişte prăjituri“. Sau : „Azi am luat nişte carne sărată de la măcelarul de la staţie, scoasă direct din saramură“. Cînd cu juponul a zis doar atît : „Da, probabil că m-am îngrăşat mai mult decît credeam“.

Aveam doisprezece ani sau aşa ceva, cînd am observat că băieţii începuseră să se arate ostili faţă de mama lor ; fără să fie brutali, îi vorbeau aidoma tatălui, numind-o „Clopoţelule,“ sau „Femeia grasă de la bîlci“. Sunau ciudat cuvintele astea în gura lor, parcă i-ar fi zis simplu mămică sau mamă. Nici măcar odată n-am văzut-o să-şi iasă din fire faţă de ei. Înţelegeam prea bine că luase hotărîrea să nu-i cuprindă în ceea ce avea ea împotriva domnului Slatter. Ştiam că-i fac plăcere să fiu acolo cu ea în acele zile, cînd cei cinci bărbaţi nu mai dădeau pe acasă decît la masă.

Într-una din seri — mă aflam la ei de mai multă vreme —, după ce băieţii s-au retras, ca de obicei, în camerele lor, să se mai joace înainte de culcare, domnul Slatter îi spuse neveste-sii : „Plec. Mă întorc mîine dimineaţă la dejun“. Apoi ieşi în întunericul şi umezeala nopţii. Ploua tare în seara aceea. Apa se scurgea şiroaie pe geamurile scuturate de vînt. Doamna Slatter îşi îndreptă privirile spre mine şi-mi spuse — atunci a fost prima oară cînd auzeam pomenindu-se de frecventele lui plecări de seară şi întoarcerile în zori, sau chiar după două-trei zile :

— Trebuie să ţii minte ceva. Sînt unii bărbaţi, cum este domnul Slatter, care au atîta energie, de nici

nu mai știu cum s-o cheltuie. Știi cum a început-o el ? Cînd l-am cunoscut și ne făceam curte, era băiat de serviciu la măcelarul din colț. Și uite că acum e la fel de grozav ca oricare alt bărbat de pe-aici.

— Da, am zis, înțelegînd că era foarte mîndră de el.

Așteptă ca eu să mai spun ceva, dar văzînd că tac, continuă :

— Da, cînd sîntem tinere avem tot felul de idei. Dar domnul Slatter este un bărbat care nu-și cunoaște puterea. Sînt unele lucruri pe care nu le înțelege și de aici se trag toate celelalte. Nu poate pricepe că nu-s toți oamenii la fel de puternici ca el.

Stăteam în camera cea mare. Podeaua de piatră era acoperită cu blănuri și carpete. Deodată se auziră tropăituri de cizme pe dale și, ridicînd ochii, pe cine văzurăm, pe domnul Slatter. Printre buzele întredeschise i se zăreau dinții. Era încălțat cu cizmele lui mari și negre, lucind acum de ude ce erau, la fel ca și mantaua neagră în care se reflecta lumina din încăpere.

— Vechilul zice că rîul e umflat, ne anunță el. Așa că în noaptea asta n-am să-l trec.

Își scoase pelerina chiar acolo unde se afla, scuturînd-o de apă pe podeaua de piatră abia lustruită de doamna Slatter, își zvîrli cizmele din picioare, se întinse din prag să-și atîrne haina în cuierul din coridor și să-și pună încălțările dedesubt, apoi reveni lîngă noi.

Între cele două ferme, a Slatterilor și a familiei Pritt, curgeau două rîuri care puteau să devină de netrecut, chiar și ore în șir, dacă mătcile erau asaltate de apele mari.

— Care va să zică nu-mi cunosc puterea ? începu el fără altă introducere ; vocea îi era moale, cu toate acestea niciodată nu mă înspăimîntase mai tare ca acum, căci începuse să rînjească, dezvelindu-și dinții, și-și ținea pumnii mari încleștați pe lîngă trup.

— Nu, răspunse ea cu hotărîre, nu cred că ți-o cunoști. Nu-și ridică ochii, ci rămase netulburată în colțul canapelei, în cercul de lumină al lămpii. Nu sîntem singuri, adăugă ea repede și-și înălță în sfîrșit privirile spre el, prevenitor.

El întoarse capul și se uită la mine. M-am repezit la ușă.

— Te rog, tocmai spunea doamna Slatter, îmi pare rău de povestea asta cu rîul. Dar lasă-mă în pace, te rog !

— Așa deci, îți pare rău de povestea cu rîul ?

— Da.

— Și nu-mi cunosc puterea ?

Am închis ușa. Dar ușa aceea nu stătea niciodată închisă ca lumea, motiv pentru care și acum se deschise singură. Am luat-o la fugă pe coridor, îndepărtîndu-mă de camera de unde răsunau vorbele domnului Slatter :

— D-asta ții tu zăvorîtă ușa dormitorului, Lady Godiva, așa-i ?

— Ah, lasă-mă în pace, am auzit-o țipînd. Nu-mi pasă ce faci. Acum nu-mi pasă. Dar de mine n-ai să te folosești. *N-am să te las eu să te folosești de mine.*

Era o casă mare, cu odăi răspîndite peste tot. Băieții aveau două dormitoare și o cameră de joacă tocmai la capătul coridorului lung de piatră. Căsăriile, cămările și bucătăria dădeau în același coridor. Urmau o sufragerie, cîteva dependințe și un birou. Apoi holul. Și după colț, un alt coridor unde se găseau camera în care dormeam eu, alături dormitorul cel mare al doamnei Slatter cu pat dublu, și apoi încă o cameră căreia ei îi spuneau atelier, de fapt o încăpere obișnuită în care se găseau lucrurile domnului Slatter și un pat.

Pînă atunci nu-mi trecuse prin minte că ei nu împărțeau același dormitor. Nu cunoșteam nici un cuplu căsătorit în tot ținutul care să aibă camere separate și de aceea nu băgasem în seamă cămăruța aia în care dormea domnul Slatter.

Curînd după ce am încuiat ușa de la camera mea, i-am auzit venind pe coridor și apoi voci în camera de alături. A ei rugătoare, a lui puternică, acompaniată de hohote de rîs.

A doua zi dimineață, la micul dejun, m-am uitat la doamna Slatter, dar ea nu ne băga în seamă pe noi, copiii. Era palidă. Îl servea pe domnul Slatter cu obișnuitele ochiuri, trei sau patru, pe bucăți groase

de slănină și cu nenumărate felii de pîine prăjită ; urmau cîteva cești de ceai negru și foarte tare. Ea în schimb se mulțumi să ronțăie puțină pîine prăjită, bău o singură ceașcă de ceai și în tot acest timp își privi soțul hulpav. Terminînd masa, el se ridică să plece la treburile fermei și apropiindu-se de nevastă-sa, o sărută. Femeia roși.

După micul dejun, am ieșit amîndouă în verandă, ne-am așezat la cusut iar ea, cu obrajii ca para focului, găsi de cuviință să se scuze :

— Sper să nu-ți faci cine știe ce gînduri în legătură cu noaptea trecută. Oamenii căsătoriți se ceartă deseori. Asta însă nu înseamnă nimic.

Părinții mei nu se certau. Sau cel puțin eu nu consideram că se ceartă. Dar acum că-mi spusese ea aceste lucruri, încercam să-mi amintesc de situații în care avuseseră păreri diferite și poate chiar ridicaseră vocea unul la altul, dar apoi rîdeau și se sărutau. Da, cugetam eu, e adevărat că soții se mai sfădesc, dar asta nu înseamnă că nu sînt fericiți împreună.

În aceeași seară, după cină, băieții s-au dus în camerele lor și domnul Slatter ne anunță :

— Rîurile au scăzut, plec.

Doamna Slatter rămase impasibilă la locul ei de sub lampă, fără să-și ridice ochii sau să scoată un cuvînt. Dar pentru că bărbatul continua să stea în picioare, privind-o, îi zise :

— Cred că știi ce înseamnă asta, nu-i așa ?

Domnul Slatter ieși din cameră și curînd auzirăm camionul pornind ; farurile țîșniră în sus spre ferestre, orbindu-ne cîteva clipe cu lumina lor galbenă și strălucitoare, apoi totul se întunecă din nou.

Cum doamna Slatter tăcea, senzația că se petrecuse ceva îngrozitor se stinse treptat. După un timp începu să-mi povestească de copilăria ei la Londra. Fusese vînzătoare la un magazin înainte de a-l întîlni pe domnul Slatter. Îmi vorbea deseori de familia ei și de strada pe care locuise, încît mă întrebam dacă nu-i era cumva dor de acasă ; la Londra însă nu s-a mai întors niciodată, deci probabil că nu-i era dor.

La scurtă vreme s-a îmbolnăvit Emmy Pritt. Era greu de imaginat că o asemenea femeie putea fi bolnavă. Și iată că a trebuit chiar să fie operată. Toată

lumea o sfătuia să-şi ia o vacanţă, să coboare la şes. Ţinutul nostru se găsea într-o zonă de platou a Africii Centrale, la aproape patru mii de picioare înălţime, şi era un lucru ştiut că atunci cînd te lăsau puterile trebuia să cobori la poale, să-ţi recapeţi forţele în aerul de pe coastă. Aşa a făcut şi doamna Pritt, a coborît la Cape, unde după numai cîteva zile a sosit şi clanul Slatter, petrecîndu-şi cu toţii vacanţa în acelaşi hotel

La întoarcere, Slatterii au venit însoţiţi de un tînăr care avea să dea o mînă de ajutor la treburile fermei. Domnul Slatter se plîngea că nu le mai dovedea de unul singur. În schimb, pe tata l-am auzit spunînd că Slatter împingea lucrurile puţin cam prea departe ; la fiecare sfîrşit de săptămînă, de vinerea seara pînă lunea dimineaţa, şi aproape în fiecare seară după cină pînă a doua zi în zori, el se refugia la familia Pritt. „Sînt convins că are în el vigoare cît o cireadă de tauri", zicea tata, dar nimeni n-o poate duce aşa la nesfîrşit ; şi apoi, trebuie să ştii să păstrezi cît de cît simţul proporţiilor. Domnul Pritt nu era niciodată pomenit : mi-au trebuit cîţiva ani pînă să mă dumiresc ce semnificaţie avea acest lucru. De obicei îl zăream la staţie, sau la stadion. Era un om obişnuit, dar nu cum sînt fermierii, cei pe care-i ştim noi, oameni buni la toate ; omul acesta putea fi luat drept oricine, chiar şi drept persoană oficială. De înălţime mijlocie, subţirel, cu părul blond, spălăcit, dezvelind o frunte îngustă şi osoasă. Unde mai pui că era contabil. Oamenii vorbeau că Charlie Slatter era cel care-i ajuta nevasta să ducă ferma, în timp ce domnul Pritt era mai tot timpul plecat pe la fermele învecinate să ţină socotelile.

Noul angajat de la ferma Slatter se numea Andrews şi era un adevărat gentleman — aşa se exprimase despre el doamna Slatter cînd a venit la noi la ceai. Se trăgea însă dintr-o familie strîmtorată, capitalul său ridicîndu-se doar la cîteva sute de lire. Vroia să lucreze doi ani la ferma lor ca ajutor şi apoi să-şi întemeieze propria lui fermă.

Un timp nu m-am mai dus să stau la doamna Slatter. O dată sau de două ori am întrebat-o pe mama dacă nu-i pomenise ceva despre mersul meu

acolo, dar ea mi-a răspuns pe un ton uscat, evident ca să mă descurajeze :

— Nu, n-a spus nimic.

M-am dumirit abia cînd l-am auzit pe tata comentînd.

— Ei, bine, s-ar putea nici să nu fie chiar atît de rău. Întîi pentru că este un băiat simpatic, şi apoi chestia asta s-ar putea să-l facă pe Slatter să vadă lucrurile şi altfel. Iar altă dată : Te pomeneşti că Slatter o să divorţeze de Molly ? În fond, el practic locuieşte la familia Pritt ! Şi ar avea şi Molly în sfîrşit o viaţă mai ca lumea.

— Dar băiatul ăla n-are nici douăzecişicinci de ani, exclamă mama. Vocea ei nu mai era mică şi îndîrjită — ca atunci cînd îl probozea, socotind că prea se încăpăţîna în vreo greşeală de-a lui, sau era peste măsură de slobod la gură — semn că acum era foarte indignată.

Tata nu zise nimic la aceste vorbe, dar după cîteva minute reveni de pe cine ştie ce potecă a gîndului şi reluă :

— Sper ca Molly să se poarte cu înţelepciune în toată povestea asta. Sper să o facă. Pentru că dacă n-o face, o să-şi facă un drăguţ de iad din toată viaţa.

L-am văzut pe George Andrews la stadion, stînd lîngă parapet cu doamna Slatter. Deşi nu venise de mult din Anglia, pielea îi era deja bronzată, iar hainele pe care le purta erau largi, uşoare, cum purtau toţi bărbaţii de pe aici. N-avea ce să nu-ţi placă la el în această privinţă. Era mai degrabă scund, slab, dar lat în umeri şi cu tendinţă evidentă de îngrăşare. Şi în primul rînd avea un aer foarte sănătos, cu faţa senină, roşcovană, poleită de soare cu un bronz luminos, ochi albaştri, senini şi ei, şi păr des, tuns perie, cu luciri de blană de animal. Mi-am pus în gînd să-mi placă omul ăsta şi mi-a plăcut. Mă uitam la el cum stătea rezemat de parapet lîngă doamna Slatter, ţinîndu-i mantaua de praf pe braţ şi întinzîndu-i programul să marcheze punctajul. Înţelegeam că după toată viaţa de pînă atunci alături de Slatter, tare i-ar mai fi plăcut femeii ăsteia un domn care să-i deschidă uşa şi să se ridice în picioare în faţa ei. Vedeam că era mîndră că e cu el. Şi atunci mi-a plăcut şi mai mult

omul, deşi nu puteam spune acelaşi lucru despre gura lui ; avea buze trandafirii şi mereu umede. Mi-am propus să nu mă mai uit la gura lui. Şi pentru că îmi plăcea de el, m-am supărat pe tata cînd, după concurs, l-am auzit spunînd :

— Apoi, chiar nu ştiu. Dacă mă gîndesc bine, nu-mi prea place povestea asta. Are ceva de cățelandru în el, cu tot Cambridgeul lui.

La şase luni după venirea lui George Andrews în districtul nostru, familia Slatter a organizat o seară de dans pentru tineri. Era prima petrecere dansantă pe care o dădeau la ei acasă. Băieţii cei mari împliniseră optsprezece şi şaptesprezece ani şi aveau prietene. Ceilalţi doi mai mici aveau cincisprezece şi treisprezece ani şi încă disprețuiau fetele. Eu eram de cincisprezece pe atunci şi toţi băieţii ăştia erau prea tineri pentru mine, iar prietenele celor doi mai mari aveau aproape douăzeci. Noi eram vreo şaisprezece, iar cei căsătoriţi treizeci sau patruzeci, ca de obicei. Perechile căsătorite dansau în camera de zi, tinerii pe verandă. Domnul Slatter dansa cu Emmy Pritt şi uneori cu altă femeie, iar doamna Slatter era ocupată cu îndatoririle de gazdă şi cu George Andrews cu care dansa. Eu purtam încă rochie scurtă şi eram nefericită pentru că eram îndrăgostită de unul din ajutoarele de la ferma dintre rîuri şi ştiam prea bine că pînă n-aveam să port şi eu rochie lungă, el n-avea să mă bage în seamă. Într-un tîrziu m-am dus în dormitorul doamnei Slatter, căci părea să fie singura cameră goală, şi m-am uitat afară pe fereastră în noaptea întunecoasă şi umedă. Ne aflam în plin sezon ploios, şi venind încoace, trecusem cu maşina peste rîul umflat şi tumultuos, şi tot drumul apa de ploaie se scursese în şuvoaie pe sub roţi. Afară ploua întruna şi lumina lămpii poleia şiroaiele, astfel încît atunci cînd întorceam capul într-o parte şi în alta, zăbrelele negre şi aurii dansau în faţa ochilor mei, iar eu mă întrebam (pentru prima oară mă gîndeam firesc la aceste lucruri) : „Cum de reuşesc ? Cu băieţii ăştia mari în casă ! Şi pariez că nu se culcă înainte de unşpe, sau unşpe jumătate şi domnul Slatter care vine de la Emmy Pritt pe nepusă masă — trebuie să fie foarte complicat. Probabil că el e nevoit să aştepte pînă adorm toţi. Trebuie să fie

îngrozitor să se întrebe tot timpul dacă băieții n-au observat cumva...". M-am întors de la fereastră și m-am uitat prin camera confortabilă, cu tavanul jos și patul scund și mare acoperit cu trandafiri roz, pernele stînd sprijinite, îmbrăcate în fețe cu volănașe roz, și deși fusesem aici de atîtea ori în timpul vizitelor mele, mi se părea acum străină și urîtă. O iubeam pe doamna Slatter. Dintre toate femeile din ținut, ea era cea mai cumsecade și întotdeauna fusese bună cu mine. Dar în acele clipe o uram și o disprețuiam.

Tocmai vroiam să părăsesc camera, dar la ușă m-am oprit, pentru că doamna Slatter era pe coridor, rezemată de zid, iar George Andrews o înconjurase cu brațele și-și lipise fața de gîtul ei.

— Te rog, nu, George, încerca ea să se opună, te rog, nu ! Ne-ar putea vedea băieții.

Dar el o mozolea fără s-o audă. Chinuindu-se să-și ferească fața și gîtul, îl împinse la o parte. El se îndepărtă de ea, clătinîndu-se, ca și cînd gestul ei ar fi fost prea brutal, dar de fapt era beat și nu se mai ținea bine pe picioare.

— Ah, vino puțin în dormitorul tău, un minut. N-o să afle nimeni.

— Nu, George. De ce să furăm cinci minute în mijlocul unui dans, ca niște...

— Ca niște ce ? Fața i se lăți într-un rînjet. Îi vedeam buzele trandafirii lucind în lumina ce se furișa pe coridor din camera mare.

Ea îl privi cu reproș.

— Molly, știi, treaba asta începe să întreacă măsura. Îmi pun ceasul la unu dimineața și parcă mă scol din morți. Mă tîrîi din pat și apoi îți pui tu ceasul la patru și numai Dumnezeu știe că n-am nici un chef să mă bîțîi toată noaptea după ce trag pentru bătrînul tău.

Porni spre camera mare unde se dansa. Molly fugi după el și-l apucă de braț. Pînă să mă furișez în odaia domnului Slatter, îl și întorsese spre ea și-l săruta cu foc. Cei de dincolo ar fi avut ce vedea dacă ar fi fost curioși.

În seara aceea doamna Slatter purta o rochie de crep albastru electric, cu carouri în partea de sus și model floral pe șolduri. În față avea un decolteu adînc

prin care i se vedeau sînii săltînd liberi sub crep, deşi de obicei îi strîngea în corsete tari. Spatele îl avea descoperit în întregime, pînă jos în talie. Cînd se întoarse împreună cu George şi porniră amîndoi spre cameră, am văzut cum bărbatul îşi bagă mîna în decolteu şi scoate sînul stîng, lipindu-şi din nou buzele de gîtul ei. Ii citeam disperarea pe chip, lucru ce nu mă mira, ştiind că ii era neîndoielnic ruşine de toată povestea asta. Sînul acela lung şi alb ce zăcea în mîna lui mă făcea s-o dispreţuiesc, căci nu avea nimic comun cu doamna Slatter care se adresa bărbaţilor cu „domnule", chiar dacă îi cunoştea de douăzeci de ani, şi se purta mereu cu sfiiciune, şi tare îi mai plăcea domnului Slatter s-o tachineze pentru că roşea de cîte ori îl auzea vorbind urît.

— De ce-ai făcut tot circul ăsta ? o întrebă George Andrews cu voce bolborosită de beţiv. Doar putem încuia uşa, nu-i aşa ?

— Da, putem încuia uşa, bolborosi la rîndul ei chicotind.

Eu m-am întors în înghesuiala perechilor căsătorite, unde se aflau copiii mici, m-am aşezat lîngă mama şi nici n-au trecut bine cinci minute că doamna Slatter s-a şi întors, intrînd pe una din uşi, cu aerul că nu s-a întîmplat nimic, şi aproape imediat l-am văzut pe George Andrews apărînd pe altă uşă.

Cîteva luni nu m-am mai dus pe la ei. Întîi din pricină că începuse din nou şcoala şi a trebuit să plec la oraş, şi în al doilea rînd pentru că se vorbea că doamna Slatter era foarte slăbită şi trebuia un timp să coboare jos, la poale. Tata nu mai aducea vorba despre ei — se certase cu mama din cauza lor. Mi-am dat seama de asta din faptul că ori de cîte ori era pomenită Molly Slatter, mama strîngea din buze şi schimba subiectul.

A trecut un an. La Crăciun iar au organizat o petrecere ; eu purtam pentru prima oară rochie lungă şi m-am dus la dansul acela fără să-mi pese că era la Slatteri sau în altă parte. Era primul meu dans de adolescentă. Astfel că am stat şi eu în verandă, dansînd aproape toată seara, deşi uneori ploaia bătea în noi, pentru că iarăşi turna cu găleata, sezonul umed fiind în toi, şi cerul era greu şi negru, luna străfulgera

ca o lamă de cuţit printre vălătucii de nori şi dispărea la fel de repede, scufundînd veranda în beznă, încît abia de ne puteam zări unii pe alţii. La un moment dat am coborît scările să-mi iau rămas bun de la nişte vecini care plecau mai devreme, la pruncul lăsat acasă, şi cînd să urc înapoi, l-am văzut pe domnul Slatter care îşi prinsese de braţ soţia.

— Vino 'ncoa, Lady Godiva. Dă-ne un pupic.

— Ah, dă-te-ncolo, îl respinse ea cu o undă de bună dispoziţie în voce. Şterge-o de aici şi lasă-mă în pace.

Domnul era afumat, dar nu din cale-afară. Îi răsuci braţul la spate. Gestul păruse doar o joacă, dar ea se lăsă deodată pe spate, căzînd peste el, şi rămase aşa, cu picioarele şi coapsele lipite de bărbatul care nu dădea semn că ar slăbi strînsoarea. Faţa femeii se schimonosi de durere.

— Nu-ţi cunoşti puterea, aproape că ţipă ea.

El n-o luă în seamă, ci o ţinu în continuare lipită de el, cu braţul răsucit, în timp ce deasupra lor cerul nesfîrşit filtra cu zgîrcenie lumina furtunoasă a lunii care cădea pe chipurile lor şi pe dinţii lui rînjiţi.

— Fi'-ţ-ar mîndria să-ţi fie, Lady Godava, mîrîi el, pe cine crezi tu că dai gata, cine crezi că-i fraierul la afurisita aia de uşă pe care-o ţii încuiată ? Femeia nu zicea nimic, ţinea doar ochii închişi. — Şi acum l-ai îndepărtat şi pe George cu răceala ta ? Care-i baiul, nici *el* nu-i destul de bun pentru tine ? Smuci şi mai tare braţul ; ei îi scăpă un icnet, dar pe-al doilea şi-l stăpîni strîngînd tare buzele. — Deci acum eşti singură de tot în pătuţul tău curat şi singurică îţi spui poveşti cu zîne în întuneric, soră Theresa, micuţă floare.

Îi dădu atît de brusc drumul, încît ea îşi pierdu echilibrul ; o prinse cu cealaltă mînă ca să nu cadă şi o ţinu aşa pînă îşi reveni. Iată un lucru ciudat : domnul Slatter avea grijă ca doamna Slatter să nu cadă şi o sprijinea cu propriul său braţ, ajutînd-o să-şi recapete echilibrul.

M-am întors în verandă. Toată noaptea am dansat cu tînărul care muncea ca ajutor la ferma dintre rîuri. Avusesem dreptate în privinţa lungimii rochiei. Luni de zile, de cîte ori ne întîlnisem la staţie sau la curse,

nu mă băgase niciodată în seamă. În noaptea aceea însă i-au căzut ochii pe mine iar eu tare doream să mă sărute. M-a sărutat într-un tîrziu, dar eu l-am pălmuit — abia atunci băgasem de seamă cît era de beat. Nu-mi trecuse prin minte că ar fi putut ajunge în starea asta, deşi era normal, cînd toţi de acolo erau făcuţi criţă. Ca să nu mai spun că nici nu mă sărutase aşa cum îmi imaginasem eu că are s-o facă.

— Scuzaţi, vă rog, a îngăimat el, şi l-am scuzat, trecînd pe lîngă el în coridor şi apoi în camera de zi. Era o îmbrînceală de nedescris acolo, ochii mă usturau, aşa că am ieşit în celălalt coridor unde, la fel ca şi cu un an în urmă, de parcă nu trecuse toată vremea asta, am dat peste doamna Slatter şi George Andrews. Nu doream să văd ce se petrece, mai ales în starea în care mă aflam.

— Şi de ce nu ? întreba el, muşcîndu-i gîtul.

— Oh, George, toate astea s-au sfîrşit de mult !

— Dar, te rog, Molly, n-am habar ce-am făcut, nu te-ai ostenit niciodată să-mi explici.

— Nu. Şi apoi ţipînd : Braţul ! Fii atent.

— Ce-ai păţit ?

— Am căzut şi l-am scrîntit.

El îi dădu drumul.

— Păi, atunci, mulţumesc oricum pentru grozavul interludiu, mulţumesc, bătrînico. Spusese asta anume ca s-o rănească, eram sigură, pentru că şi pe mine mă duruseră vorbele lui.

Bărbatul o luă spre camera mare singur ; îl urmă şi ea, dar acolo se prinse în vorbă cu altcineva, iar eu am intrat în dormitor. Era pustiu. Lampa se afla pe măsuţa de lîngă pat, cu flacăra mică ; în spatele ferestrelor cerul era smolit şi plin de apă, nu răzbătea de nicăieri nici o licărire de lumină.

După un timp intră şi doamna Slatter ; se aşeză pe pat şi-şi prinse capul în mîini. Nu mă zărise, aşa că am rămas nemişcată.

— Oh, Dumnezeule, am auzit-o spunînd. Oh, Dumnezeule, Dumnezeule !

Nu-i mai recunoşteam vocea. Îşi pierduse blîndeţea, deşi era la fel de stinsă, dar acum din pricina nodului ce i se pusese în gît.

— Doamne Dumnezeule ! repetă ea, după o tăcere lungă, lungă. Luă în braţe o pernă de pe pat şi-şi lăsă capul pe ea. Era multă linişte în jur, chiar dacă din camera mare ajungea pînă la noi larma cîntăreţilor, aducînd mai degrabă a urlet, pentru că toţi erau beţi, sau cel puţin ameţiţi, şi glasurile lor căpătaseră acea unduire barbară, melancolică, a beţivilor cuprinşi de patima cîntatului.

Într-un tîrziu aranjă perna la locul ei şi prinse a se legăna înainte şi înapoi, gemînd :

— Of, Doamne, îmbătrîneşte-mă cît mai repede, îmbătrîneşte-mă. Nu mai pot suporta. Nu mai pot suporta.

Şi din nou tăcerea, cu vaietul cîntăreţilor şi paşii dansatorilor tîrşîind cimentul verandei.

— Nu mai pot trăi, şopti doamna Slatter, ascunsă cîteva clipe în întunericul de deasupra pîlpîirii timide a lămpii.

Se aplecă în faţă îndoindu-se din mijloc, săgetată parcă de o durere fizică, prinzîndu-şi gleznele în mîini, strîngîndu-se în sine, şi rămase aşa ghemuită, cu faţa — aflată acum în conul de lumină — îndreptată spre peretele dinaintea ei. Îi vedeam bine obrazul, un chip necunoscut — era de piatră, piatră albă, doar ochii jucau în scînteieri şi licăriri negre. Părul lucea la fel de negru, fără nici un fir nins, şi atîrna desprins din legătura lui în şuviţe ce încadrau albeaţa de marmură a tîmplelor.

— Nu mai suport, şopti iarăşi cu vocea aceea străină. Parcă se adresa cuiva anume şi pentru o clipă mi-a venit să cred că mă văzuse şi mi se explica. Încet, se desfăcu din propria-i îmbrăţişare şi se întoarse la dans.

Am ridicat lampa şi am ţinut-o cît mai aproape de oglindă, aplecîndu-mă şi privindu-mi chipul. Dar pe chipul meu nu se citea nimic.

A doua zi i-am povestit tatei cum o auzisem pe doamna Slatter spunînd că nu mai poate trăi.

— Sărmana de ea, sper că nu din pricina celor zise de mine în legătură cu rochia, s-a îngrijorat el, dar eu i-am zis nu, asta fusese înainte să-i spună el că nu-i place rochia. — Cu atît mai mult, dacă era abătută — înseamnă că obiecţia mea a făcut-o să se

simtă şi mai rău. Şi după o clipă de tăcere murmură : Oh, biata femeie, biata femeie !

Intră în casă, o strigă pe mama şi discutară cîtăva vreme despre asta. După care se duse la telefon şi l-am auzit rugînd-o pe doamna Slatter să se abată pe la noi cînd se va mai duce la staţie.

Da, zise, avea drum pe acolo chiar în acea dimineaţă ; aşa se întîmplă că nici nu bătuseră douăsprezece ceasuri şi se găsea deja pe verandă stînd de vorbă cu tata. Mama nu se arătă — pricepuse din puţinele vorbe ale tatei că-i mai bine să-i lase singuri. Eu însă m-am pitit într-un ungher îndepărtat de unde puteam prinde fiece cuvîntel.

— Ascultă, Molly, începu tata, noi doi sîntem prieteni vechi. Arăţi ca dracu' de cîtva timp încoace. De ce nu-mi spui care-i necazul ? Ştii doar că mie poţi să-mi spui orice.

— Domnule Farquar, răspunse ea într-o vreme, unele lucruri nu le poţi spune nimănui. Nimănui.

— Molly, ceva tot am învăţat eu cît am fost tînăr, de mult de tot, şi am dus-o greu — fiecare ascunde în străfundul sufletului ceva îngrozitor, Molly. Şi e nevoit să trăiască toată viaţa cu acest secret cumplit. Ne ducem zilele împreună, ne vedem tot timpul, dar habar n-avem ce grozăvii tăinuieşte cel de lîngă noi.

— Eu nu consider că-i aşa, domnule Farquar. Cunosc oameni despre care nu aş spune că au vreo taină care să-i facă nefericiţi.

— De unde ştii, Molly ? De unde ştii ?

— Domnul Slatter, de exemplu. Un bărbat care face numai ce-i place. Dar el nu-şi cunoaşte puterea. Şi din cauza asta pare nici să nu înţeleagă vreodată ce simt ceilalţi.

— Dar de unde ştii, Molly ? Trăieşti cincizeci de ani lîngă un om şi tot nu afli de ascunde ceva sau nu. Poate-l chinuie şi pe el vreo taină cînd e singur, cum se întîmplă cu fiecare !

— Nu, domnule Farquar, nu cred.

— Molly, izbucni el rugător şi exasperat totodată. Eşti prea necruţătoare cu tine însăţi, Molly.

Ea nu spuse nimic.

— Ascultă, de ce nu pleci o vreme, du-te la mare, la altitudinea asta o să ajungem să înnebunim cu toţii.

Coboară în vale un timp. Cum ea se ferecase în muțenie, el își transformă vocea în șoaptă ; și auzindu-l ce-i spune, mi-am închipuit expresia împietrită și glacială ce s-ar fi așternut pe chipul mamei dacă ar fi fost acolo : Și distrează-te cît stai acolo. Distrează-te și dă-ți puțin drumul.

— Dar, domnule Farquar, eu nu vreau să mă distrez. Protestul ei sunase de parcă distracția nu putea să aibă nici o legătură cu ea.

— Dacă nu putem avea ce ne dorim pe această lume, atunci să luăm ce ni se oferă.

— N-ar fi drept, murmură ea într-un tîrziu. Știu că fiecare gîndește în felul său, iar eu nu vreau să oblig pe nimeni să gîndească la fel ca mine.

— Molly, strigă tata și mai exasperat, sau cel puțin așa mi s-a părut mie, dar își lăsă vorba neterminată.

Unul din fotoliile de răchită scîrțîi, semn că femeia se ridica în picioare.

— Am să vă urmez sfatul, spuse ea. Am să cobor la mare și am să iau și copiii cu mine. Pe cei doi mai mici.

— Lasă-i naibii de plozi, măcar o dată. Ia-l pe bătrîn cu tine și ai grijă ca de data asta să nu vină cu voi și Emmy Pritt.

— Domnule Farquar, dacă domnul Slatter o vrea pe Emmy Pritt, n-are decît. Ori pe mine, ori pe ea. Dar nu pe amîndouă deodată. Dacă l-aș lua cu mine, nici nu ne-am întoarce bine și iar s-ar duce acolo.

— Ah, Molly, ce ale dracului puteți fi voi femeile. Măcar o dată fie-ți milă de el.

— Milă ? Domnul Slatter e un bărbat care n-are nevoie de mila nimănui. Oricum, mulțumesc pentru sfatul dumneavoastră bun, domnule Farquar. Sînteți întotdeauna foarte buni, dumneavoastră și doamna Farquar.

Cînd și-a luat la revedere de la tata, m-am arătat și eu ; m-a sărutat, rugîndu-mă să merg s-o văd cît mai curînd. Apoi și-a văzut de drumul ei la stație, după provizii.

Și doamna Slatter a continuat să trăiască. George Andrews și-a cumpărat o fermă, s-a căsătorit, și nunta s-a ținut la Slatteri. Mai tîrziu, Emmy Pritt s-a îmbol-

năvit din nou ; au operat-o iarăși, după care a murit. Avusese cancer. Pentru prima oară în viața lui, domnul Slatter s-a îmbolnăvit de durere, și doamna Slatter s-a dus cu el la mare, numai ei doi, lăsîndu-i pe băieți acasă, pentru că ei erau mari de-acum. Toate astea s-au întîmplat mulți ani mai tîrziu, cînd părul doamnei Slatter încărunțise și trupul ei era gras și bătrîn, așa cum și-l dorise.

Caseta de bijuterii

AȘA ESTE, NUMAI că abia de cîtva timp încoace, de cînd a devenit limpede pentru toți că zilele mătușii Maud sînt cu adevărat numărate, au început oamenii să pună toate întrebările acelea care ar fi trebuit să-i tulbure, pare-se, mult mai demult.

Sau poate că lucrurile stau cu totul altfel : trezindu-se deodată asaltată de nenumăratele nepoate și nenumărații nepoți și veri care se interesau de ea, o invitau să cunoască tot felul de persoane importante, nu cumva a fost atît de tulburată să se știe împinsă în mijlocul scenei unde simțea că nu-și are locul, încît s-a refugiat în patul ei ca să-și poată da cu discreție obștescul sfîrșit ?

Nici măcar acum, cînd zace între multele perne, ca o smicea aruncată de valuri pe nisipurile albe și fine ale țărmului, nu este lăsată în pace. Rude îndepărtate, care se mulțumeau doar să-i scrie o dată pe an o felicitare de Crăciun, vin să o vadă, stau lîngă patul ei ore în șir, îi trimit flori. Dar de ce ? Nu-i aduce numai dorința de a afla cum i se părea Londra anilor '90 unei tinere doldora de bani, deși o trezesc să o întrebe :

— Spune-ne, îți amintești de afacerea Oscar Wilde ?

Și fața ei se crîmpoțește neliniștită :

— Oscar Wilde ? Ce ? Ah, da, am citit o carte foarte interesantă, e în bibliotecă.

Poate că însăși mătușa Maud își amintește de fata drăguță și plină de viață de odinioară (e o fotografie a ei într-un album pe undeva) ca de un personaj dintr-o piesă istorică. Și totuși, altfel de întrebare — care o fi aceea ? — stă pe buzele celor ce vin, dar nimeni nu îndrăznește s-o rostească, și pleacă într-un tîrziu abătuți, chiar puțin exasperați — oare pentru că nu e firea mătușii Maud să îndemne la întrebări fără răspuns ?

Unde a început totul ? Nu știu ce rudă s-a întors după o vacanță îndelungată și interesîndu-se întîmplător de familie, a exclamat :

— Ce ? Mai trăiește mătușa Maud ? N-a murit ?

Așa au început oamenii să întrebe :

— Bine, bine, dar cîți ani are ? Optzeci ? Nouăzeci ?

— Fugi de-aici, nu poate avea nouăzeci.

— Dar spune că-și amintește...

Se reivesc nume de vechi „incidente", de genul celor consemnate în cărți de memorii prăfuite de vreme. Altă lume. Pare imposibil ca oameni ce trăiesc în jurul nostru, și îndeosebi cineva care ne este atît de cunoscut, să-și amintească de ele.

— Ba vorbește de întîmplări chiar și mai vechi. Mi-a zis odată — să tot fie douăzeci de ani de atunci — că a plecat de acasă înainte de Războiul Burilor. Socotește și singur.

— Tot nu ies mai mult de șaptezeci — hai, optzeci. Optzeci de ani nu e o vîrstă care să stîrnească atîta agitație.

— Războiul Crimeii...

Rîd cu toții.

— Asta-i acum, doar n-o avea o sută !

Nu, o sută nu, însă cu treizeci de ani în urmă, nu mai puțin, o bătrînică șubredă, cu mersul țeapăn dar încă vioi, urca malul unui rîu african secat și cînd a ajuns la grupul de copii de care avea grijă în timpul unui picnic, a fost auzită spunînd :

— Oasele mele bătrîne trosnesc din toate încheieturile.

Mai apoi, și-a luat o mașină străveche. Unul din primele modele Ford, pe care-l hurduca pe drumuri ca vai de lume sau direct prin veld, dacă nu erau drumuri. Nimănui nu i s-a părut un lucru ieșit din comun. Pentru că așa cum nimeni nu se gîndea la ea ca la o domnișoară bătrînă sau o celibatară, așa nu era privită nici ca o doamnă în vîrstă.

Ca să nu mai vorbim de felul în care se muta de pe un continent pe altul, de la o familie la alta, servindu-le fără să ceară nimic în schimb. La acea vreme sărăcise de tot : după moartea fratelui, oaia neagră a familiei, ținuse morțiș să-și ofere micul ei capital

pentru a-i plăti datoriile. Generozitate zadarnică, de altfel : individul fusese dator vîndut, dar nimeni n-a putut-o convinge de acest adevăr.

— Sînt unele lucruri pe care omul trebuie să le facă, le-a răspuns ea atunci. Iar acum, numai ce-o auzi dintre perne : Omul nu vrea să devină o povară — cu aceeaşi voce mică şi stinsă cu care anunţa altădată, şi nici măcar atît de demult : Plec în America de Sud, o însoţesc pe doamna Fripp — e atît, atît de bună.

Adică timp de şase luni era gata să se devoteze trup şi suflet unei doamne bătrîne şi ea, totuşi cu cîţiva ani mai tînără, numai de dragul de a vedea America de Sud ? Nu, nu mai putem crede aşa ceva. Sîntem obligaţi să aflăm că doar gîndul la propriile dureri şi suferinţe a făcut-o pe doamna Fripp să o roage cu atîta căldură pe mătuşa Maud s-o însoţească.

Şi din Anzi sau din Insulele Sfinte, ori din alt loc, la fel de îndepărtat şi de absurd cum par, după atîta vreme, şi războiul ruso-japonez sau bătălia pentru Maroc, soseau acele scrisori lungi, lungi de tot, care începeau aşa :

„Jacheta albă pe care mi-aţi dăruit-o mi-a prins tare bine cînd am fost în munţi".

Atîtea cadouri a primit din partea noastră încît acum ne simţim jenaţi. Nu de ele avea ea nevoie, în definitiv.

Apoi, fără veste, ne trezeam cu o scrisoare trimisă de te miri cine : „Apropo, ştiaţi că mătuşa Maud a stat cu mine de la Paşti ?" Se întorsese din Anzi sau de pe unde fusese ? Dar de ce se dusese *dincolo ?* Te pomeneşti că Anne mai născuse un copil ?

Stătea în pat, între pernele şi fotografiile ce-o încadrau aşa cum alţii se înconjoară de mobilă, mereu la ore foarte matinale — toată viaţa şi-a scris corespondenţa între cinci şi şapte ale fiecărei dimineţi — şi răspundea cu caligrafia ei măruntă şi pedantă :

„Piciorul lui Jacko nu s-a vindecat complet, deşi cred că e pe calea cea bună. După aceea voi fi încîntată să profit de propunerea voastră atît de amabilă. Am să vin pe la mijlocul lui...". La data şi ora stabilite sosea ; oaspetele perfect. Şi cînd pleca, din pricina unui prunc nou născut, sau o boală ivită pe neaşteptate

undeva, poate la cinci sute de mile depărtare, sau chiar într-o altă țară, ne copleșea cu mulțumirile ei pline de recunoștință afectuoasă, pînă uitam și de grămada de lucruri pe care le cîrpise și de mîncărurile delicioase pe care le gătise și de nenumăratele nopți petrecute la căpătîiul bolnavului. După o săptămînă primeam inevitabilul pachet cu daruri atît de priceput alese încît ne cuprindea o senzație chinuitoare de cîte ori ne așezam să-i răspundem. Cum de reușea să ne cunoască cele mai intime dorințe? Pe nesimțite, stinghereala se transforma în resentiment. N-avea dreptul, n-avea nici un drept să ne ofere asemenea cadouri costisitoare, cînd depindea de noi toți să-și ducă zilele.

Așa se făcea că fiecare vizită a ei lăsa în urmă o stare de ciudă și iritare. Poate că asta și vroia, oamenii pe care-i servea să nu resimtă niciodată obligația jenantă de a fi recunoscători? Cine știe dacă nu vroia să gîndim, în timp ce trimiteam scrisorile de mulțumire: „Dar, în fond, pe socoteala noastră trăiește, la urma urmei noi sîntem buni că o hrănim și o găzduim pe rînd, cîteva săptămîni".

Inadmisibil, pur și simplu inadmisibil; și acum parcă simțim fiecare nevoia să intrăm la ea și s-o întrebăm:

— Mătușă Maud, cum ai suportat? Cum ai putut răbda, ani și ani la rînd, să-ți reverși comorile de iubire în fața unor oameni care nici nu te băgau în seamă? Înțelegi, mătușă Maud, că abia acum, după ce ne-ai slugărit mai bine de treizeci de ani, abia acum, pentru prima oară ne dăm cu adevărat seama că ai trăit o viață întreagă printre noi? Ce spui de asta, mătușă Maud? *Sau ai știut tot timpul?*

Căci noi de asta vrem să fim siguri: că n-a știut și nici nu va ști vreodată.

Ne tot fîțîim fără astîmpăr ba în cameră, ba afară, din ce în ce mai jenați de expresia pe care o surprindem pe chipul ei — e prea bătrînă să-și mai poată ascunde sentimentele. Dă semne de nerăbdare cînd ne vede; vrea să plecăm de acolo.

— Nu de asemenea grijă are omul nevoie, am auzit-o spunînd.

Casa e plină tot timpul de musafiri care se ațin în preajmă și discută, discută, cu voci scăzute, precipitate, nervoase, ca și cînd, în vreme ce așteaptă, s-ar scurge pe lîngă ei ceva prețios și vital.

— Femeia asta *nu poate* fi exact la fel, e imposibil !

— Dar îți spun, mi-o amintesc cum arăta în ziua în care a început războiul ! Cel de demult, știi care. Stătea pe peron și-i făcea semn cu mîna fiului meu care pleca. Arăta la fel, fiecare zbîrcitură. Pata aia galbenă mică, de pe obraz — parcă-i murdară de gălbenuș. Și ochii mici, liliachii, și felul caraghios de a vorbi. Cine mai vorbește azi așa, rostind separat fiecare silabă ?

— Ochii i s-au schimbat totuși.

Ne furișăm înăuntru să ne uităm la ea. Se întoarce spre noi și ne privește peste puful roz al liseusei — ochii i se acoperă de un văl albicios. Vederea i se tulbură, și temîndu-se — tocmai ea, care a stat la căpătîiul atîtor muribunzi — să nu ne indispună cu urîțenia obrazului, își ferește fața, se afundă în perne, își împreunează mîinile, tace.

Ce îngrozitoare poate uneori să apară priveliștea morții, cu chipuri buhăite, cărnuri revărsate, duhori, suferință. Dar mătușa Maud se stinge ca o frunză care se veștejește. Parcă-i de ajuns un suspin uscat, o cutremurare scurtă și carnea, ca hîrtia de subțire, s-ar preface în praf și pulbere, lăsînd în urmă-i, sub așternutul care abia dacă are ce ascunde, un schelet mic și alb. Așa moare ea, fără să-i pricinuiască aproape nici un necaz nepoatei care-i scruta pe toți, așteptînd ca altcineva să zică „fericită eliberare“ înainte să fie ea nevoită să rostească aceste vorbe.

— Chiar dacă nu mănîncă nimic, tava tot trebuie pregătită. Și viermuiala asta de oameni în casă !

— Înainte cu ce se ocupa ?

— Era profesoară, n-ai știut ? Împlinise patruzeci cînd s-a recăsătorit tatăl ei, ea a plecat de acasă și s-a angajat la o școală. Drept pentru care taică-su n-a mai vorbit niciodată cu ea.

— Dar de ce ? De ce ?

— Bineînțeles că el nu avea dreptate. Mătușa nu se căsătorise ca să aibă grijă de el.

— Vrei să spui că s-ar fi putut căsători ? Și cine era individul ?

— Îl mai ţii minte pe bătrînul John Jordan ?

— Dar ăla a murit înainte să termin eu şcoala — ce bătrîn simpatic !

S-o întrebi de ce nu s-a căsătorit nu e posibil. Cineva se încumetă totuşi. O străneapoată, foarte tînără, se opreşte lîngă pat şi se uită în jos la ea, înfiorîndu-se scîrbită de bătrîneţe şi de moarte :

— Mătuşă Maud, tu de ce nu te-ai măritat niciodată ?

— Măritat ? Măritat ? A pomenit cineva de măritiş ? se aude glasul ei supărat şi ţîfnos ; ochii mici se înceţoşează : Cine spuneai că se mărită ?

Străneapoata e alungată şi alte întrebări nu mai sînt.

Nici musafiri, spune doctorul. Problemă de ore. Cîteva, nu multe, şi lăcriţa aceea de amintiri şi senzaţii se va fi închis pentru totdeauna. E monstruos ca o fiinţă umană care a supravieţuit ca prin miracol, şi oricum precar, atîtor decenii de războaie, boli şi accidente să moară într-un sfîrşit fără să lase nimic în urmă.

Ne-am aşezat cu toţii în jurul patului şi aşteptăm să-şi dea ultima suflare. Nu-i nimic de făcut. Nimeni nu mişcă. Stăm doar şi privim, cugetăm, atingem pe furiş obiectele care i-au aparţinut, încercînd să întrezărim, chiar şi numai pentru o clipă, adevărul ce va pieri în atît de scurtă vreme.

Şi dacă ne gîndim la pasiunile ei, la entuziasmele de care rîdeam, căci ni se părea ciudat ca o femeie bătrînă cum era ea să nutrească sentimente atît de puternice faţă de marile probleme ce frămîntă omenirea, ce răspuns primim ? Mai presus de toate, era o feministă. Neam de neamul ei fusese, şi ea nu-i trăda. Era şi socialistă ; primise scrisori de la Keir Hardie. Nu se mai ivise altul ca el, după ce murise. Îi apăra pe vegetarieni, dar refuza să le urmeze exemplul, pentru că-ţi dădea atîta bătaie de cap cu gătitul. Doamna Curie, Charles Lindbergh, Marie Corelli, Lenin, Clara Butt — aceştia erau idolii ei şi-i apăra cu vehemenţă de cîte ori vorbea de ei, de parcă aveau permanent nevoie să fie apăraţi. Ce galerie extraordinară de eroi şi eroine în craniul acela mic şi stafidit. Nici un răspuns însă nu se iveşte acolo.

Oricît ne-am strădui, oricît i-am pipăi punguța, sau ne-am aminti de caraghioasele pălării turtite pe care le purta, decorate cu panglici reprezentînd drapelul Independenței, de felul cum mergea, parcă în fiece clipă i s-ar fi putut cere să ia cu asalt un zid înalt, adevărul ființei ei ne scapă. Să ne resemnăm deci și s-o lăsăm să moară.

Apoi vorbește ; după atîtea ore lungi de așteptare, parcă prinde glas un mort. Acuma, acuma ! Ne aplecăm spre ea să deslușim acel singur cuvînt, acea unică vorbă de iertăciune menită să ne lase tămăduiți și întregi.

Și-a făcut testamentul, zice, cu avocatul „care a fost întotdeauna atît de bun cu ea". N-are nimic de lăsat, decît niște flecuștețe personale... Vocea mică și precisă e gîfîită, ochii strîns închiși.

— I-am spus avocatului că avutul meu, cît și cum este, e pus în caseta neagră de bijuterii, în dulap acolo. Știe el. Totul e în ordine. Am aranjat eu totul cînd cei din jurul meu au devenit atît de buni și am știut că voi muri.

Asta-i ultimul lucru pe care avea să-l mai spună. Așteptăm încordați, mișcîndu-ne picioarele și evitînd să ne uităm unii la alții, de teamă ca privirile noastre vinovate să nu întipărească în amintirile ce ne leagă de ea îngrozitorul adevăr dezvăluit de ordinea acelei fraze finale. Nu vrem să ne amintim de ea cu un sentiment de vinovăție, oh, nu. Dar cu toată așteptarea noastră tensionată, nimic nu mai urmează ; pare să fi adormit și, încet, ne relaxăm picioarele și gîndurile se îndreaptă spre caseta neagră. Acolo vom găsi jurnalele, sau teancul de scrisori care ne vor mărturisi ceea ce ea refuză să ne spună. Oh, mai mult ca sigur că vom găsi ceva de soiul ăsta. Nu poate să moară așa, nelăsînd nimic. Vom da peste dovezi despre cine știe ce durere trecută, măcar atît, ceva care să dea sens acestei sărăcii. Și cînd, în cele din urmă, ridicăm privirile și ne consultăm ceasurile, ne surprinde liniștea ce s-a așternut pe fața ei mică și albă — semn că a murit.

Ne ridicăm, înțepeniți după atîtea ore de ședere, lăsăm să treacă timpul cuvenit și abia apoi deschidem caseta. E plină ochi de bucăți de dantelă și panglici,

petice înflorate, catarame, șnururi, broșe, mărgele de sticlă. Și bucățele de hîrtie, prinse de fiecare în parte : „Nasturii ăștia cred că se potrivesc la rochia pe care și-o făcea Alice cînd am fost acolo luna trecută". Sau : „Micului Robin, cu dragoste adîncă. Am cumpărat păunul ăsta de sticlă din Cape Town în 1914 pentru alt băiețel". Și așa mai departe, toți avem cîte ceva. Și cînd ajungem la fund și căutăm jurnalele și scrisorile, nu mai e nimic ! Ciocănim pe furiș fundul de lemn — dar nu, e lemn solid. Punem lucrurile la loc și abia acum înțelegem că mătușa Maud e cu adevărat moartă. Simțim nevoia să plîngem. Și am face-o, dacă n-ar fi absurd să plîngem după o bătrînă pe care nimeni n-a dorit-o. Ce-ar spune dacă ar vedea lacrimile astea ? „Nu poți să nu simți că ar fi fost mai de folos să vă fie milă de mine cît am fost în viață" ? Nu, n-ar spune niciodată așa ceva ; dar acum nu ne mai putem face iluzii, după ultimele cuvinte care ne-au dezvăluit o Mătușă Maud pe care ea a tăinuit-o cu atîta grijă în toți anii ăștia. Și ar ști că nu plîngem nicidecum pentru ea.

Nu ne putem despărți de cutia neagră. Pipăim dantelele, mîngîiem lemnul. Dăm tîrcoale mesei pe care se află, în camera în care mătușa își așteaptă prohodul. La ea nu ne uităm, n-a mai rămas din ea decît un ghemotoc acoperit de haine. Și încet, încet, în fiecare din noi se înăsprește un simțămînt, cu atît mai chinuitor cu cît nu mai poate fi alungat. Revoltă, oare asta simțim ? În orice caz, o revoltă lipsită de înverșunare, căci ea n-a fost niciodată înverșunată. Și necompătimitoare, căci nu ți-o poți închipui pe mătușa Maud compătimindu-se. Atunci ce-a mai rămas ? Oare ni se pretinde să continuăm, tot restul vieților noastre (care, sperăm, vor fi la fel de lungi ca a ei) să îndurăm această durere insuportabilă, această furie surdă și disperată ? Și dacă brusc simțim cu toții că nu poate fi îndurată și trebuie să sărim de pe scaune și să izbim cu pumnii în perete, urlînd : „Nu, nu ! Nu se poate să fie totul zadarnic !" — atunci trebuie să ne înfrînăm și să rămînem liniștiți la locurile noastre : căci auzim mustrarea din vocea mică și scrupuloasă : „Sînt unele lucruri ce nu trebuie făcute".

Trece timpul și ne liniștim în fața cutiei, și acum ni se pare că o ținem pe mătușa Maud în căușul palmelor. Asta a fost ea ; în sfîrșit o cunoaștem.

Iată-ne ajunși și aici : știindu-i onestitatea și mîndria, am devenit și noi mîndri și onești și, punîndu-ne pe celălalt taler al balanței, ne acordăm dreptul să simțim numai acel firicel de mînie stăruitoare, dar ușor amuzată, pe care cu siguranță a simțit-o și ea. Doar mînie, e îngăduit, ea ne-ar îngădui-o. Dar împotriva cărui fapt ? Împotriva cărui fapt ?

Povestea celor doi cîini

N-AM FI CREZUT că va fi atît de complicat să ne mai luăm un cîine, și asta numai din pricini adînc înrădăcinate în natura familiei noastre. Căci, la prima vedere, odată ce s-a hotărît că Jock avea nevoie de un tovarăș, „altfel o să-și petreacă tot timpul cu jigodiile alea ale cafrilor din tabără", ce putea fi mai ușor decît să găsești un puiandru ? Toate fermele din ținut aveau cîini care nășteau pui dintre cei mai grozavi. În toate taberele se găseau creaturi nenorocite, anume înfometate ca să devină buni vînători pentru stăpînii lor lacomi de carne ; deși se întîmpla adesea ca puii născuți din cățelele ținute în lanț în acea lume a colibelor de lut să fie aduși în casele albilor și să iasă din ei dulăi minunați. Auzind de dorința noastră, Iacob, zidarul, s-a prezentat cu un cățelandru vioi legat de un capăt de sfoară. Dar l-am refuzat cu tact. Caraghioslîcul acela slăbănog, plin de purici, nu era suficient de bun pentru Jock, a spus mama, deși noi copiii l-am fi adoptat fără nici o reținere.

Jock era el însuși o corcitură, un amestec de alsacian, Ridgeback rhodesian și încă o rasă — terrier poate ? — care îi sumeția cam tare urechile scurte deasupra unei fețe prelungi și melancolice. Pe scurt, ca aspect exterior nu prea aveai cu ce te lăuda la el ; calitățile erau lăuntrice, sau îi erau atribuite de mama care-și dăruise inima acestui animal din momentul în care fratele meu a plecat la școală.

Teoretic, Jock era cîinele fratelui meu. Totuși, ce rost avea să dai un cîine în grija unui băiat care tocmai atunci lua drumul orașului și avea să lipsească două treimi din an ? În realitate, cîinele ținea locul fiului ; și biata mama, ai cărei copii erau mereu duși departe la învățătură — noi fiind o familie de fermieri, și copiii fermierilor n-aveau de ales, trebuiau

să plece la oraș să învețe carte — biata mama dezmierda urechile inteligente și prea scurte ale lui Jock și îngîna :

— Așa, Jock ! Cuminte, bătrîne ! Așa, cîine bun, da, ești un cîine *bun,* Jock, ești un cîine atît de *bun*...

— Pentru Dumnezeu, femeie, intervenea tata jenat, o să-l nenorocești, ăsta nu-i animal de casă, nu-i cîine să-l ții în poală, e cîine de fermă.

Mama nu zicea nimic, în schimb fața ei căpăta expresia aceea atît de cunoscută nouă, de suferință neînțeleasă, își apropia capul de cel al cîinelui, lăsîndu-și obrazul lins de limba roșie, tremurătoare, și-i cînta :

— Atunci bietul meu bătrîn Jock, da, ești un biet cîine bătrîn, nu ești un cîine de fermă necioplit, ești un cîine bun, și nu ești puternic, nu, ești plăpînd.

La acest ultim cuvînt, fratele meu protesta ; protesta și tata ; și eu. Fiecare în felul nostru refuzasem să fim „plăpînzi" ; scăpasem de acest pericol și doream să salvăm un cîine tînăr, viguros și perfect sănătos de condamnarea la invaliditate, cum fusesem noi fiecare la momentul său. Și, bineînțeles, toți (și o știam și ne simțeam vinovați din pricina asta) eram în taină încîntați că Jock absorbea acum apriga nevoie patetică a mamei de ceva „plăpînd" ce trebuia îngrijit și protejat.

Totuși, în atitudinea ei era un fel de reproș la adresa noastră. Cînd mama își pleca fața tristă asupra animalului, mîngîindu-l cu minunatele ei mîini albe pe care inelele deveniseră prea largi, și spunea : „Așa, cățel bun, da, Jock, ești un adevărat gentleman" — ei bine, în vorbele ei răzbătea ceva ce ne făcea, pe tata, pe frate-meu și pe mine, să simțim nevoia să explodăm de furie, sau să-l luăm pe Jock și să-l facem să alerge cît era ferma de mare, ca o bestie tînără și viguroasă ce era, sau să plecăm noi înșine unde vedeam cu ochii, numai să nu-i mai auzim vocea grea de acel alean neogoit. Doar noi eram de vină de simțămîntul trădat de glasul ei ; dacă ne-am fi îngăduit să fim plăpînzi și buni, sau chiar gentlemeni și doamne, n-ar fi fost nevoie ca Jock să șadă între genunchii mamei, ținîndu-și capul nobil și devotat în poala ei, în timp ce ea dezmierda, tînjea și suferea.

Tata a fost cel care a hotărît că trebuia găsit încă un cîine și ne-a spus motivul : să nu devină Jock un „fătălău". (Expresie care, amintind de alte sute de bătălii trecute, l-a făcut pe frate-meu să roșească, să se îmbufneze și să iasă glonț din cameră.) Mama nici n-a vrut să audă de alt cîine pînă n-a început Jock să o șteargă în tabără să se joace cu javrele cafrilor.

— Oh, cățel rău ce ești, Jock, spunea ea mîhnită, să te joci cu cîinii ăia murdari și nesuferiți, cum ai putut, Jock !

Jucăuș, dar și chinuit de remușcări, el sărea și-i lingea obrazul, în timp ce ea își apleca întreaga putere a ființei ei inevitabil trădate asupra lui, jeluindu-se, „Cum ai putut, Jock, ah, cum ai putut ?"

Deci trebuia găsit încă un cățelandru. Și pentru că Jock era (în străfundul sufletului, în ciuda păcatelor sale vremelnice) nobil și generos, și mai presus de toate bine crescut, tovarășul său musai să vădească aceleași calități. Și unde în lume, ce cîine putea oare să fie destul de bun ? Mama a refuzat nu știu cîți puiandri ; Jock însă continua să se furișeze în tabără și apoi să se întoarcă pe nesimțite și să se așeze în fața ei, oferindu-și tot sufletul în privirea cu care o fixa. Puiul cel nou urma să fie cîinele meu. Eu am hotărît așa : dacă fratele meu avea un cîine, trebuia să am și eu unul, așa mi se părea corect. Dar lipsa de forță în a-mi susține acest drept se datora faptului că în capul meu bîntuia doar ideea abstractă a dreptății. Adevărul era că eu nu-mi doream un cîine bun, nobil, bine crescut. Cum mi l-aș fi dorit, nu știam, însă gîndul la un asemenea animal mă plictisea. Așa că mă mulțumeam s-o las pe mama să respingă puii, atîta vreme cît teribila ei energie maternă se revărsa asupra lui Jock, iar pe mine mă lăsa în pace.

Apoi am plecat, întreaga familie, într-una din lungile noastre vizite în alt ținut al țării, trecînd de la o fermă la alta, făcînd popas la prieteni pentru o noapte, o zi, o masă comună. La ultima dintre ferme am fost invitați să rămînem tot sfîrșitul acela de săptămînă. Un văr îndepărtat de-al tatei, „un om din Norfolk", (tata era din Essex), se căsătorise cu

o femeie care, în timpul războiului (Primul Război Mondial), lucrase ca infirmieră împreună cu mama. Locuiau acum într-o căscioară din cărămidă și drugi de fier, în mijlocul țancurilor de granit ce spărgeau desișul brusei. Trăiau mai izolați decît toți cei pe care-i cunoșteam, la optzeci de mile de cea mai apropiată gară. Nu se „potriveau" de fel, cum zicea tata, și fiecare sfîrșit de săptămînă și-l petreceau în scandaluri sau trimițîndu-se reciproc la plimbare. Dar abia mult mai tîrziu am avut răgazul să mă gîndesc la nota patetică a acestor doi oameni care vieţuiau „fără bună înțelegere", de unii singuri, cu o pensie de nimic, în mijlocul brusei ; căci în acele zile m-am îndrăgostit.

Se întunecase cînd am ajuns, cam la opt seara, o lună aproape plină plutea grea și galbenă peste o culme golașă de blocuri de granit. Hățișul era negru, pitic și tăcut, doar greierii țiuiau surd, fără contenire. Am tras mașina în fața unei construcții de cărămidă, ca o cutie, al cărei acoperiș era inundat de razele astrului. Cînd s-a oprit motorul, cîntecul greierilor a devenit și mai puternic, răceala luminii lunare ne-a învăluit fețele cu o boare parfumată, și din apropiere s-a auzit un chefnit nestăpînit și sălbatec. În aceeași clipă, de după colțul casei s-a ivit o mogîldeață care s-a repezit spre mașină, schimbînd direcția aproape imediat de cum a atins-o, și s-a retras la fel de repede în spatele casei, scoțînd un schelălăit ascuțit, din ce în ce mai slab pe măsură ce se depărta, încît instinctiv ne-am încordat auzul, cel puțin eu, ca să-l deslușim.

— Nu luați seamă la cățelandrul ăla, ne-a spus gazda, omul din Norfolk. De cîteva nopți e ca nebun din pricina lunii.

Am intrat în casă, am primit de mîncare și toate cele trebuincioase ; pe mine m-au trimis la culcare pentru ca cei mari să poată vorbi în tihnă. De afară se auzea hămăitul strident și înnebunit. Sechestrată în minusculul meu dormitor, m-am uitat pe geam afară la fîșia netedă de nisip alb ce unea casa de acareturi și care sclipea în lucirea lunii. Acolo se zbenguia dezlănțuit un cățelandru zbanghiu, nebun de bucuria vieții, ori din pricina astrului, sărind

într-o parte şi-n alta, învîrtindu-se pe loc, încercînd să-şi înşface umbra neagră şi împiedicîndu-se în propriile-i picioruşe stîngace — ca un fluture beat în jurul flăcării de lumînare, sau ca... nimic din ce mi-a fost dat să văd şi să aud de atunci încoace.

Luna, mare, depărtată, blîndă, atîrna deasupra copacilor, a nisipului alb şi pustiu, a casei ce adăpostea suflete nefericite, şi deasupra unui căţeluş smintit ce lătra şi-şi urma itinerarul delirului său beat şi fericit. Acesta, nu mai încăpea îndoială, era căţelusul meu ; şi cînd domnul Barnes a ieşit din casă spunînd : „Gata, gata, acum gata, bestie lunatecă...", şi în cele din urmă aproape că s-a aruncat asupra creaturii înnebunite, ca să o poată lua în braţe şi să o ducă, încă lătrînd, zbătîndu-se, zvîrcolindu-se, în lada de ambalaj ce-i servea drept culcuş, îmi şi ziceam în sinea mea, la fel de îngrijorată ca o mamă care vede un străin atingîndu-i copilului : ai grijă, acum ai grijă, e cîinele meu.

A doua zi după micul dejun am vizitat culcuşul. Pe lemnul alb se prelingea răşina ce îmbăta cu mirosul ei încins de soare, şi prin deschizătura din faţă ieşeau paie moi şi galbene. Pe ele zăcea o căţea neagră, mare, frumoasă, cu capul culcat pe labele întinse. Lîngă ea, un puiandru bălţat se răsturnase pe spate, cu labele răschirate în toate părţile şi ochii daţi peste cap, la fel de extaziat de căldură, hrană şi lene cum fusese cu o noapte înainte de bucuria zbenguielii. Pe buzele lui negre şi lucioase uşor retrase, dezvelind un şir perfect de dinţi mici de lapte, se uscase o crustă de fiertură de mălai. Căţeaua nu-l scăpa din ochi, dar mîndria ei era învăluită în somn şi căldură.

Am intrat în casă pentru a-mi anunţa proprietatea spirituală asupra puiului. Cei mari se mai găseau încă la masă. Omul din Norfolk şi tata îşi aduceau aminte de copilăria lor, petrecută în acelaşi spaţiu dar despărţită prin ani. Soţia, cu ochii încă roşii de plînsul ce urmase unui scandal nocturn, sporovăia cu mama despre diferitele spitale din Londra unde îşi petrecuseră, aşa reieşea, un timp minunat îngrijind de răniţii de război.

Mama a sărit ca arsă.

— Oh, draga mea, nu cățelușul ăla, nu l-ai văzut noaptea trecută ? N-o să-l educăm niciodată.

Omul din Norfolk ni-l dădea cu plăcere.

Tata nu vedea ce păcate avea cîinele, important era să fie sănătos, la care mama, disperată, și-a lăsat privirile în pămînt și n-a mai scos un cuvînt.

Nevasta omului din Norfolk, în schimb, nu suporta să se despartă de caraghiosul ăla mic, numai Dumnezeu știa ce puține bucurii avea în viață.

Cunoscînd prea bine atmosfera ce domnește între cei aflați la cuțite, nu era nevoie să mi se spună de ce nu cădeau la învoială asupra cățelului meu, sau în ce fel, sau cam ce aveau să-i reproșeze. Știam doar că raționamentele interioare se vor decanta la timpul potrivit și cuțulanul va fi al meu. I-am lăsat pe cei patru adulți să-și războiască nepotrivirile pe socoteala unui biet cățeluș și am ieșit să mă înclin în fața vietății care stătea acum într-un con de umbră lîngă lada ce mirosea a lemn dulce — blana lui bălțată cu negru avea pete mai întunecate, umede, acolo unde îl linsese limba grijulie a mamei. Propria lui limbă trandafirie se strecura caraghios printre dinții albi, ca și cînd, din prea multă lene sau nepăsare, uitase să și-o retragă la locul ei sub cupola umedă și la fel de rozalie a botului. Ochii minunați, doi năsturași căprui... dar destul, era o corcitură de puiandru ca atîția alții și nimic mai mult.

Mai tîrziu m-am întors la cei mari să văd în ce parte înclina talgerul balanței : mama, evident, îl biruise pe tata, căci l-am auzit spunînd că era mai înțelept să nu luăm puiul, „Sîngele rău își spune cuvîntul, să știi".

Sîngele rău era de la tată, a cărui poveste nu putea decît să desfete închipuirea unei puștoaice de patrusprezece ani ce mă aflam. Ținutul acesta fiind zonă de brusă, aproape deloc populată, plină de sălbăticiuni, chiar și leoparzi și lei, cei patru polițiști de la postul de pază aveau o sarcină mult mai grea decît cei din apropierea orașului ; drept care își cumpăraseră șase dulăi cît toate zilele ca, în primul rînd, să bage groaza în eventualii spărgători ce ar fi atacat însuși postul de control, și în al doilea, să dea impresia că

sînt înconjurați de fiare a căror ferocitate o țin sub control. Căci dulăii erau dresați să ucidă la nevoie. Unul din acești cîini, un Ridgeback uriaș, s-a „sălbăticit". Scăpase din lanț și se făcuse nevăzut în brusă, ducîndu-și de unul singur zilele cu antilope mici, iepuri, păsări, furînd chiar orătăniile de la ferme. Cîinele acesta, a cărui siluetă mîndră și solitară fermierii se obișnuiseră să o zărească în nopțile cu lună sau în zorii și amurgurile cenușii, ținîndu-se departe de căldura și prietenia oamenilor, o ademenise pe Stella, mama puiului meu, și o ținuse lîngă el o săptămînă întreagă, hîrjonindu-se și vînînd împreună. Cățeaua l-a urmat pur și simplu într-o dimineață ; soții Barnes au văzut-o plecînd ; au strigat după ea ; nici n-a catadicsit să se uite în urmă. S-a întors după o săptămînă, în zorii unei dimineți, și a scheunat încetișor sub fereastra dormitorului, anunțîndu-i : Am venit ; s-au sculat să o vadă pe aventuroasa Stella stînd dreaptă în lumina lunii ce pălea, fără să-și întoarcă botul spre ei, ci întinzîndu-l spre un cîine uriaș, puternic, ce-și mișca ușor coada, parcă pentru a-i transmite un ultim mesaj înainte de a dispărea în hățiș. Domnul Barnes a tras cîteva focuri în urma lui, dar nu l-a nimerit. Apoi, soț și soție au boscorodit-o pe Stella care, la timpul cuvenit, a adus pe lume șapte pui în toate combinațiile posibile de negru, cafeniu și auriu. Nici ea nu era de rasă pură, deși, bineînțeles, proprietarii o considerau a fi, sau așa se cuvenea să fie, doar era cîinele lor. În noaptea în care s-au născut puii, omul din Norfolk și soția lui au fost treziți de un vaiet trist, sau un plînset, și cînd s-au uitat pe geam, l-au zărit pe cîinele polițist sălbăticit aplecîndu-și capul și vîrîndu-l în deschizătura lăzii de ambalaj. În lumina roz-aurie ce inunda brusa, cîinele însuși părea înconjurat de un nimb auriu. Cățeaua scheuna și mîrîia în același timp, în semn de bun-venit, de protest, sau poate înfricoșată de reapariția lui masivă, puternică, și de botul împins atît de aproape de puii neajutorați. La strigătul stăpînilor, și-a întors capul proscris spre fereastra unde stăteau aceștia, unul în pijama vărgată, cealaltă în cămașă roz cu broderie. Apoi și l-a lăsat pe spate și a urlat, a urlat, o tînguire sălbatecă, nebună, care le-a încrîncenat carnea — povesteau ei ;

dar nu i-am înțeles decît mulți ani mai tîrziu, cînd Bill, puiul, s-a „sălbăticit“ și l-am văzut în acea zi cocoțat pe mușuroi, urlîndu-și dorul sfîșietor spre o lume pustie ce-l asculta.

Tatăl puilor nu s-a mai întors la Stella ; o lună mai tîrziu, a fost împușcat la o altă fermă, cincizeci de mile mai departe, pe cînd ieșea dintr-un coteț cu o minunată Leghorn albă în bot ; la acea vreme, cățelei îi rămăsese un singur pui, ceilalți fuseseră înecați. Sînge rău, ziceau ei, n-avea rost să-i păstreze, îi lăsaseră acel unic fiu numai din milă.

N-am scos nici un cuvînt cît a durat povestea asta de prevenire, mi-am păstrat doar calmul încăpățînat al celeia ce știe că tot cum vrea ea se vor termina toate. Era dreptatea de partea mea ? Era. Mi se datora un cîine ? Da. Avea cineva dreptul, în afara mea, să mi-l aleagă ? Nu, dar... Prea bine, atunci, făcusem alegerea. Pe acesta îl alegeam. L-am ales. Prea tîrziu, *îl alesesem.*

La familia Barnes am stat trei zile și trei nopți. Zilele se scurgeau încet, toride, pline de emoții latente ; cei doi cîini dormeau în lada lor. Noaptea, adulții stăteau în living, o încăpere mică de cărămidă, încinsă pînă la insuportabil de o lampă cu parafină a cărei lucire galbenă, uleioasă, atrăgea fluturi de noapte și gîze într-o aură necurmată, învîrtejită, de mici trupuri în mișcare. Cei mari vorbeau, iar eu ascultam chefnitul nebun, îndepărtat, ca apoi să mă furișez în lumina rece de afară. În ultima noapte, luna era în al treilea pătrar, o minge mare, albă, perfect rotundă, a cărei taină stătea însemnată pe un chip ce părea atît de aproape încît l-ai fi putut atinge cu mîna în plutirea peste brusa întunecată, încărcată de cîntecul greierilor. Și acolo, pe nisipul strălucitor, chefnăia și dansa puiul smintit, în timp ce mama lui, marele și minunatul animal, ședea și-l privea cu ochii ei galbeni, inteligenți, ușor îngrijorați, iar cu botul urmărea mișcările haotice ale copilului, copilul perechii sale moarte din hățiș. M-am ghemuit lîngă Stella, așezîndu-mă pe cimentul încă fierbinte, i-am înconjurat gîtul moale și îmblănit cu brațul și mi-am apropiat capul de capul ei gînditor. Mi-am potrivit respirația în așa fel încît pieptul să-mi salte odată cu al ei,

să fiu mai aproape de căldura pieptului rotund ca un butoiaș, și împreună ne-am întors ochii de la chipul mare, încremenit, al lunii ce trecea pe deasupra, spre puiandrul negru și zvînturat care țîșnea în cercuri din apropierea noastră — mai că se izbea de noi, atît de aproape — la două sute de iarzi depărtare, unde reușea în ultima clipă să evite roțile camionului. Îl urmăream amîndouă, iar eu simțeam răcoarea luminii lunare pătrunzînd în blana Stellei și întinzîndu-se ca mătasea pe pielea mea, în timp ce coastele noastre se înălțau și coborau deodată, și așa am așteptat pînă ce omul din Norfolk a ieșit, întîi să strige, apoi să urle, și mai pe urmă să se azvîrle asupra micului smintit și să-l închidă în lada de lemn în a cărei întunecime cu miros de cîine poposeau zăbrelele galbene ale astrului.

— Așa, acum, Stella fată, te duci cu puiul tău, a spus omul, aplecîndu-se și bătîndu-i ușor capul cînd ea a intrat ascultătoare în cușcă.

Cu nasul moale și-a împins puiul deoparte. De obosit ce era, zăcea prăbușit cu picioarele întinse și tremurînde ca ale unui cîine împușcat, abia respirînd în gîfîieli șuierate, mai mult gemete. Și așa i-am lăsat, pe Stella și puiul ei, și m-am cuibărit în patul din căsuța de cărămidă în care aproape nu mai aveai loc de atîtea simțăminte vrăjmășite. M-am culcat cu gîndul la cățelandrul zurliu, acum în sfîrșit adormit de extenuare, cu nasul înfipt în coasta neagră a mamei, mișcîndu-se în ritmul respirației ei, în timp ce blana îi era mîngîiată de fuioarele de lumină galbenă ce alunecau deasupra lui printre scîndurile lemnului înmiresmat.

L-am luat a doua zi dimineață, după ce-am închis-o pe Stella într-o cameră, să nu ne vadă plecînd.

Un drum de trei sute de mile pînă acasă, și în tot acest timp Bill a chefnit, a țopăit, a căscat și s-a răsturnat ca un netot pe spate în brațele oricui se nimerea, dîndu-și ochii peste cap și lăsîndu-și labele mari să atîrne blege. Pînă în oraș, caii lui de bătaie au fost mama și cu mine, iar după aceea frate-meu, care tocmai își începea vacanța. În prima clipă, cînd a dat cu ochii de cîine, și-a amintit de statutul lui de stăpîn al lui Jock și mi-a concediat animalul ca pe un soi indiscutabil inferior ca valoare. Mama, intrată deja în

sclavia lui Bill, nu l-a contrazis, dar l-a invitat să admire adorabilele încreţituri de pe fruntea puiului. Iar tata, iritat, a cerut ca amîndoi cîinii să fie „dresaţi ca la carte".

Cît a mai durat călătoria aceea de coşmar, am putut observa că mama vorbea despre Jock din ce în ce mai mult, cu un sentiment de vinovăţie, ca şi cum îl trădase. „Sărmanul, micul Jock, ce-o să spună ?"

În realitate, Jock era un cîine tînăr şi frumos. Mai mult alsacian decît orice altceva, avea talia mică, blana groasă, de o nuanţă caldă, aurie, cu o urmă de „creastă" pe şira spinării, aducînd mai degrabă a lup sau vulpe dacă-i priveai din faţă urechile ascuţite şi ciulite. Şi, categoric, nu era „mic". De cum ieşise din faza de pui, căpătase o anume distincţie pe care şi-o păstra chiar şi cînd era admonestat de mama pentru vizitele în tabără.

Întîlnirea, pentru care ne pregătisem cuprinşi de mare îngrijorare, a decurs într-un fel ce ne-a făcut cinste la toţi, dar în special lui Jock al nostru care astfel a recîştigat inima mamei într-o clipită. Căţelu-şul a fost scos din maşină şi dus în apropierea lui Jock ; acesta aştepta cu binecunoscutul lui aer nobil şi rezervat să-l salutăm. Pe loc Bill şi-a început şerpuirile şi hămăitul, dînd tîrcoale terasei de piatră din faţa casei. Zărindu-l pe Jock, a alergat spre el, s-a retras cîţiva paşi, s-a aşezat pe poponeţul lui dolofan şi s-a pus pe un chefnit îndîrjit. Jock întîi şi-a căscat fălcile, pe urmă a clănţănit din dinţi, înclinîndu-şi capul într-o parte şi-n alta într-o mişcare de protest, mîrîind şi rînjind în acelaşi timp ; căţelandrul s-a apropiat tîrîş, şi deodată s-a ridicat şi s-a repezit dintr-un salt spre nasul înălţat şi încreţit a adulmecare al cîinelui mai bătrîn. Jock nu s-a ferit ; s-a silit să rămînă nemişcat pentru că vedea că noi îl privim. În cele din urmă şi-a ridicat laba, l-a rostogolit pe Bill, ţintuindu-l la pămînt, l-a examinat şi la urmă l-a adulmecat şi l-a lins. Îl acceptase, iar Bill găsise un înlocuitor al mamei sale care, de bună seamă, jeluia pierderea lui. Puteam să lăsăm copilul (cum îi spunea mama) în grija nemăsurat de răbdătoare a lui Jock.

— Eşti un cîine atît de bun, Jock, l-a alintat mama copleşită de această scenă, şi de celelalte, la fel de

înduioşătoare, care au urmat, toate însemnate de extraordinara indulgenţă a lui Jock pentru cel care era, chiar şi eu trebuia să recunosc, un căţelandru inadmisibil de stricător.

Educarea lui devenise o problemă urgentă. Dar nu era un lucru simplu, din aceeaşi pricină ca şi în povestea cu găsirea noului pui, adică natura lăuntrică a familiei noastre.

Ca să amintesc o singură dificultate : cîinii trebuie dresaţi de stăpînii lor, trebuie să se supună unei singure persoane, şi cui să se supună Jock ? Sau Bill : teoretic, eu îi eram stăpînul. Practic, Jock. Urma deci să-l preiau de la Jock ? Dar chiar numai formularea unei asemenea necesităţi era absurdă : adoram puiul necuviincios, deci ce nevoie aveam de un cîine bine dresat ? Dresat pentru ce ?

Cîine de pază ? Toţi cîinii noştri erau cîini de pază. „Băştinaşii“ — aşa se credea, cel puţin — se temeau din firea lor de cîini, însă la fel de plauzibile erau poveştile despre hoţi care otrăveau dulăi fioroşi sau se împrieteneau cu ei. S-ar putea zice deci că nimeni nu era convins cu adevărat de folosul cîinilor de pază. Cu toate acestea, fiecare fermă îşi avea cîinele său de pază.

Cît am fost copil, mi-a plăcut să zac în pat şi să ascult glasurile brusei ce înconjura casa din toate părţile, la mai puţin de cincizeci de iarzi depărtare, ţipetele caprimulgilor, ale cucuvelelor, orăcăitul broaştelor şi ţîrîitul greierilor ; din tabără auzeam răpăitul tobelor ; deasupra capului meu foşneau tainic stufuł sau ierburile lungi tăiate de la poalele dealului ; distingeam miile de zgomote ale veldului noptatec ; şi fiecare din aceste zgomote era însoţit de agitaţia cîinilor de casă care lătrau, amuşinau, investigau şi mîrîiau la toate cele ; pînă şi la lumina stelelor ce bătea în luciul frunzei, la luna ce se înălţa deasupra munţilor, la trosnetul unei crengi în spatele casei, la prima geană de roşu incandescent ce colora orizontul, pe scurt, la orice şi la toate. Cîinii de pază, din experienţa mea, nu dormeau niciodată ; dar ei nu erau atît o pavăză împotriva hoţilor (din cîte îmi amintesc, n-am avut niciodată parte de ei) cît un soi de instrument destinat să măsoare sau să înregistreze murmu-

rele și mișcările nopții africane ce părea să-și aibă viața ei proprie, uriașă, dar colectivă ; încît căderea unei pietre, o stea țîșnind prin Calea Lactee, grohăitul unui porc sălbatec și vîntul fîșîind prin lanul de porumb erau tot atîtea dovezi și ipostaze ale aceluiași adevăr.

Ce însemna să „dresezi" un cîine de pază ? Probabil să-l faci să reacționeze numai la apropierea furișată a unei ființe umane, albă sau neagră. Altfel, ce rost are un cîine de pază ? Chiar și acum, cea mai puternică amintire a copilăriei mele este aceea cînd stăteam trează, ascultînd urletul întretăiat de suspine la inexplicabila apariție a chipului galben al lunii ; ori mă cățăram pînă la geam să văd botul lung și negru îndreptat spre bolta maiestuoasă a stelelor. N-aveam nevoie de calendar lunar cu cîinii ăștia, care erau ca traficul din Londra : dacă vroiai să dormi, trebuia să te înveți să nu-i mai auzi. Și dacă nu-i auzeai, n-aveai să auzi nici mîrîitul încordat, de avertizare, ce ar fi întîmpinat — nu-i așa ? — un eventual prădător.

La început, Jock și Bill au fost închiși în sufragerie în timpul nopții. Dar atîta fojgăială era și atîtea lătrături și alergături de la o fereastră la alta, în urmărirea răsăritului de soare sau de lună, sau a umbrelor negre ce se mișcau pe pereții văruiți în alb, trimise de ramurile copacilor din grădină, încît în curînd n-am mai suportat lipsa de somn și i-am scos în verandă. Cu multe îndemnuri pline de speranță din partea mamei de a fi „cîini buni", ceea ce însemna să-și ignore adevărata lor natură și să doarmă de la apusul soarelui pînă la răsăritul lui. Însă încă de pe atunci — Bill abia sfîrșise cu pruncia — se întîmpla deseori să lipsească amîndoi în zori. Se întorceau la micul dejun, venind pe drum în sus dinspre cîmpuri, cu un aer vinovat și blana plină de semințe de iarbă, și știam că se repeziseră în hățiș după vreo bufniță sau vreun ierbivor și, trezindu-se mai departe de casă decît se așteptaseră, într-o lume nocturnă străină, începuseră să adulmece și să amușine și să exploreze, antrenîndu-se pentru zilele de sălbăticie ce aveau să urmeze curînd.

Deci nu erau cîini de pază. Poate cîini de vînătoare ? Fratele meu a luat asupră-și sarcina de a-i

dresa, și așa s-a scurs o lungă și absurdă perioadă de „culcat, Jock", „aici, Bill", cu bucăți de zahăr candel ce încercau să stea în echilibru pe nasuri, și labe oferite spre a fi strînse de mîini omenești, etc, etc. Jock trecea prin toate astea suferind, bărbătește, dar mărturisind cît se poate de limpede, cu fiecare atom al ființei lui, că făcea tot ce-i stătea în putință s-o bucure pe mama — îi trimitea ocheade pe jumătate mîndre, pe jumătate spăsite de cîte ori frate-meu îl punea să exerseze, încît după o oră de dresaj băiatul se retrăgea, bodogănind că era prea cald, iar Jock o zbughea să-și pună capul în poala mamei. Cît despre Bill, n-a ajuns niciodată să facă ceva. Nu stătea nemișcat cu bucățile aurii în vîrful botului, ci le mînca pe loc. Nu venea cînd era strigat. Niciodată nu-și amintea că trebuie să-și ridice laba cînd vreunul din noi îi întindea mîna. Urmărind ședințele de dresaj, am înțeles tot adevărul : Bill era prost. Susțineam, bineînțeles, că disprețuia să fie dresat, că se considera umilit, și că zelul cu care se supunea Jock afacerii ăsteia atît de stupide dovedea lipsa lui de duh. Dar, vai ! altul era adevărul, pur și simplu Bill nu era foarte inteligent.

Între timp, dispăruse și craiul dolofan de la început ; Bill devenise un cîine tînăr, subțirel, mîndru la vedere, cu haina vărgată în negru și capul mare care dezvăluia urme de Terra-Nova. Mai păstra încă un aer de puiandru. Căci, așa cum Jock părea să se fi născut bătrîn, cu bărbia presărată încă din prima clipă de viață cu fire albe, respectabile, așa rămăsese în Bill ceva tineresc ; și tînăr a rămas pînă la moarte.

Ședințele de dresaj n-au durat mult. Frate-meu zicea că trebuiau dresați la locul faptei : asta ca să-l liniștească pe tata care o ținea una și bună că erau o rușine și „nevrednici de pîinea pe care o mîncau".

Și am început un nou regim, fratele meu, eu, și cei doi cîini. Porneam în fiecare dimineață, în frunte băiatul, grav din pricina responsabilității pe care o avea, cu pușca în mînă și cîinii urmîndu-l îndeaproape. În urma acestui grup consfințit de vreme, veneam eu, fata, fără vreun rol trebuincios în toată această îndeletnicire serioasă și bărbătească, dar necesară în asigurarea publicului admirator. Un vechi rol al meu, într-adevăr : să merg mereu pe lîngă scenă, o fetiță

pătimașă, flămîndă să facă parte din ea, dar știind că niciodată nu va intra în joc, mai presus de toate pentru că inima ce-i fusese dată să pulsese toată viața sub coastele ei nu era numai severă și intransigentă, dar tînjea, totodată, cu atîta ardoare, să se topească într-o acceptare plină de dragoste. O combinație neplăcută, știam asta încă de pe atunci — totuși, nu-mi puteam alunga zîmbetul ursuz de pe buze. Totul *era* absurd : uite-l pe frate-meu, atît de concentrat și de serios, cu Jock, cîinele cel bun imediat în urma lui, și iată-l pe Bill cel rău, urmîndu-l doar din cînd în cînd, căci mai mult o ștergea să se delecteze pe vreo potecă lăturalnică. Și iată-mă pe mine, însoțindu-i fără tragere de inimă, lăsîndu-mi greutatea de pe un picior pe altul, plictisită și fără să fac efortul să ascund acest lucru.

Cunoșteam traseul prea bine. Pînă la desișul mohorît al brusei, unde se puteau vîna păsări, ducea o potecă lungă ce ocolea pe după culme, tăia o pădurice luxuriantă de copaci paw-paw, se strecura printre vițele de cartofi dulci care ni se încurcau în jurul picioarelor prinzîndu-ne în lațurile lor, înconjura o grămadă de gunoi al cărui miros dulceag de putreziciune atrăgea un roi de muște negre și sclipitoare, și în sfîrșit ajungea la desiș. Copăcei piperniciți, de un verde stins, mile și mile de copaci msasa care, tăiați cîndva pentru cuptoarele minelor, crescuseră acum din nou, pitici, aproape atingînd pămîntul cu rămurișul lor. Și peste întinderea desfigurată, teșită, a brusei, trufașa deschidere albastră a cerului.

Pornisem în căutare de hrană — așa ziceam de fiecare dată. Vînatul pe care l-am fi adus ar fi fost consumat de „ai casei", sau de servitori, sau de „cei din tabără". Dar de la o vreme încoace, alt temei decît nevoia de hrană ne mîna la vînătoare, din care pricină aveam întotdeauna un aer pocăit cînd o luam din loc și preferam să ne întoarcem cu mîinile goale. Porneam la vînătoare pentru că fratele meu primise o pușcă nouă și foarte eficace care putea doborî (fără greș, dacă ar fi tras cu ea) păsăret, mare și mic ; și animale mici ; și foarte adesea vînat mare, cum erau antilopele koodoo și samurii. Ne duceam

deci pentru că aveam o puşcă. Avînd-o, trebuia să dresăm şi cîinii în acelaşi scop, astfel că toată afacerea căpăta un aspect mai puţin respingător.

Ne îndreptam spre Valea Largă, care se deosebeşte esenţial de Valea Mare, aflată la cinci mile în direcţie opusă. Valea Mare era pîrjolită şi erodată, iazurile secau repede. Nu ne plăcea să mergem acolo. În schimb, ca să ajungem în minunata Vale Largă, eram nevoiţi să trecem prin urîţenia aceea de brusă „din spatele colinei". Denumirile rituale pentru anumite zone ale fermei păreau mai degrabă, în imaginaţia noastră, nume de ţări. „Mersul în Valea Largă" împrumuta ceva din atmosfera basmelor, tocmai din cauza inevitabilei călătorii prin desişul urît, neprimitor, înspăimîntător. Şi cu adevărat ne înspăimînta, de fiecare dată, fără să cunoaştem motivul: îl simţeam doar ostil şi-l traversam repede, ştiind că, înfruntînd acest pericol, ne cîştigam dreptul la pacea apei curgătoare din Valea Largă. Doar o parte din ea aparţinea fermei noastre; hotarul cu cealaltă fermă trecea nevăzut prin mijlocul ei, o linie închipuită de ochi de la bolovanul ăsta, la copacul ăstalalt, la vîrtopul cela, mai încolo la muşuroi. O vale ierboasă, copaci înalţi, umbrind ambele maluri ale rîului ce tăia în două deschiderea de o jumătate de milă de verde intens, rupt de iazuri cafenii în care se răsfrîngea oglinda cerului. Aici domnea brusa bătrînă, copacii aceştia nicicînd nu fuseseră tăiaţi: Valea Largă păstra nealterată natura virgină: fiecare ramură, tufiş, mărăciniş sau stîncărie se afla exact acolo unde trebuia să se afle.

Aici, gropile erau mereu pline. Apa căpăta o nuanţă maronie, noroiul de pe fund viermuia de mici vietăţi, în timp ce undele cafenii erau atinse în zbor razant de gaiţele albastre şi păsărelele colibri, şi de tot felul de alte păsări vioaie ce treceau ca un fulger şi ale căror nume nu-l ştiam. De-a lungul malurilor abundînd de vegetaţie, nuferi albi şi roz se lăfăiau pe frunzele împodobite cu nestematele stropilor de apă.

În acest paradis urmau să fie dresaţi cîinii.

În timpul primei vacanţe, cea lungă de şase săptămîni, fratele meu era neobosit şi porneam în fiecare dimineaţă după micul dejun. Ajunşi în vale, eu mă aşezam la marginea unei bălţi sub un porumbar şi mă lăsam dusă în visare de cîntul clipocit al undelor, legănîndu-mi picioarele deasupra apei, în timp ce frate-meu, înarmat cu puşcă, beţe de diferite grosimi, bucăţi de zahăr şi felii de pastramă, punea cîinii la treabă. Uneori, trezindu-mă din reverie, poate din pricina soarelui ce-mi ardea umerii prin dantela verde a copacului, mă întorceam să-i văd pe cei trei trudind la o sută de iarzi de mine, pe o palmă stearpă de nisip. De cele mai multe ori îl zăream pe Jock făcînd pe mortul, sau ţinîndu-şi botul pe labe, în timp ce ochii lui atenţi scrutau chipul băiatului. Sau stătea în picioare, statuia unui cîine auriu, minunat, supus ca nimeni altul. Bill, din contră, se rostogolea pe spate cu labele în aer, cu capul răsucit, lipit de pămînt de la vîrful cozii la cel al botului, primind căldura soarelui pe toată suprafaţa blăniţei lui dungate. Printre gîndurile-mi leneşe răzbătea vocea fratelui meu :

— Bun cîine, Jock, da, bun cîine. Idiot, Bill, cîine prost, de ce nu munceşti ca Jock ? Şi cu faţa congestionată şi transpirat tot, venea să se aşeze lîngă mine : Numai Bill e de vină, îi dă un exemplu rău. Şi bineînţeles că Jock nu pricepe de ce trebuie el să se ostenească dacă Bill se joacă tot timpul.

Ce să zic, probabil că era vina mea că dresajul nu reuşea. Dacă m-aş fi preocupat în întregime şi cu seriozitate aşa cum ştiam că se aştepta de la mine, de trebuşoara asta a băiatului şi a celor doi cîini, poate că am fi obţinut pînă la urmă o pereche de animale eficace şi supuse, gata oricînd să se prefacă moarte, să răspundă la comenzi şi să aducă prada. Poate.

Pînă la vacanţa următoare, în familie îşi făcuse deja loc dezbinarea morală. Tata se plîngea că animalele nu mai ascultă de nimeni. Cerea deci dresaj, serios şi susţinut. Mama continua să-l răsfeţe pe Jock şi să-l certe pe Bill ; în faţa unei astfel de situaţii, noi copiii am căzut la o învoială tacită.

Mergeam ca și înainte în Valea Largă, dar odată ajunși acolo, umblam creanga printre bălțoace, lăsîndu-i pe cîini de capul lor să descopere desfătările libertății.

Rostul apei, de exemplu. Prudent ca întotdeauna, Jock încerca balta cu laba și abia apoi intra în ea pînă la piept, cu botul deasupra undelor, lingîndu-le cu chefnituri scurte de salut sau emoție. După care înainta încet și începea să înoate, străbătînd apele maronii în toate direcțiile, în umbra verde a porumbarilor. În vremea asta, Bill își găsea un ochi de apă și se punea pe joaca lui favorită. De la douăzeci de iarzi de malul bălțoacei, se năpustea cu lătrături ascuțite peste iarbă și traversa apa mai mult sărind decît înotînd. Ieșea repede la mal, urca panta văii, dădea ocol mare și fuga înapoi, și iar ocol... și iar, și iar, și iar. Împroșca stropi mari de apă maronie care se înălțau deasupra lui în văzduh, căzînd înapoi în bălțoacă, făcîndu-l să latre de încîntare.

Asta era un joc. Altul era cînd se urmăreau unul pe altul, ca niște adevărați dușmani, cît era valea de lungă — patru mile cu totul — și cînd se prindeau, urmau niște mîrîituri și rînjiri de colți și zvonuri de încăierare ce păreau destul de autentice. Uneori ne duceam să-i despărțim, o imixtiune pe care o acceptau ; cum le dădeam drumul, unul o și rupea la fugă, picioarele dinapoi mișcîndu-se ca niște pistoane, urmat de celălalt, fioros și tăcut. Goneau o milă, două, pînă ce unul sărea de gîtul celuilalt și-l dobora. Și tot așa, repetat la nesfîrșit, încît atunci cînd s-au sălbăticit de-a binelea, știam cum ucideau mistrețul sau antilopa cu care-și duceau zilele.

În dimineți banale vînau fluturi, în timp ce noi ne bălăceam picioarele în vreo baltă și-i priveam. Odată, cu un aer foarte solemn, parodiind parcă povestea ridicolă (care, slavă cerului, luase sfîrșit) cu „aport“ și „aici“, Jock ne-a adus între fălci un fluture mare, portocaliu cu negru, ce-i pudrase botul blănos cu pulburea colorată a aripilor frînte. L-a depus în fața noastră, și-a pus laba pe vietatea care

încă se mai zbătea, apoi s-a întins pe burtă, arătîndu-ni-o cu nasul.

„Poftim, un fluture, sînt un cîine bun," părea să spună mutra lui răutăcios de ipocrită și ochii dați peste cap.

În tot acest timp, Bill țopăia și lătra, un cățelandru cafeniu care se azvîrlea în sus spre cerul imens și albastru după aripi plutitoare și multicolore. Nici nu băga în seamă captura lui Jock. Dar am simțit amîndoi că mai degrabă el, decît Jock, ar fi făcut un asemenea comentariu răzvrătit.

— Bill l-a corupt pe Jock, spunea fratele meu. Sînt sigur că Jock n-ar fi atît de sălbatic dacă nu l-ar fi văzut pe Bill. Sîngele își spune cuvîntul.

Dar vai ! Pe atunci nu știam încă ce însemna cu adevărat „a se sălbătici". Cîțiva ani buni, expresia aceasta avea să definească micile lor acte de indisciplină, în special ale lui Bill.

De exemplu, atunci cînd Bill a reușit să se strecoare pe după scîndura desprinsă din ușa magaziei și a mîncat. pe săturatelea ouă, cozonac, pîine, o halcă de carne, o bibilică rumenită, jumătate de jambon. Apoi n-a mai putut ieși. Dimineața era tot numai pîntece, tăvălindu-se pe podea și scheunînd în suferința prea marelui răsfăț.

— Cîine tembel, Bill, Jock n-ar face niciodată așa ceva, e mult prea inteligent ca să nu știe că se umflă dacă mănîncă atîta.

Apoi a prins gustul ouălor din cuibare, crimă pentru care la orice fermă un cîine este împușcat. Puțin a lipsit ca Bill să nu împărtășească aceeași soartă. A fost efectiv văzut strecurîndu-se afară din coteț, cu nasul numai pene, murdar de ou pe bot. Paiele cuibarelor erau toate o năclăială de scurgere galbenă și albicioasă. Orătăniile cotcodăceau și-și înfoiau penele ori de cîte ori trecea Bill. Întîi l-a bătut bucătarul, de se cutremura ferma de urletele lui. Apoi mama a fiert ouă, le-a umplut cu un amestec de muștar și le-a lăsat în cuibare. Bineînțeles, a doua zi dimineața, un vacarm de urlete și schelălăituri sălbatice : bătaia nu-l învățase minte. Am ieșit să vedem un cîine cafeniu alergînd și gonind în cercuri amețite de durere, cu limba atîrnîndu-i de un cot, în timp ce

soarele se înălța roșu peste munții negri — splendid fundal pentru o scenă dezonorantă. Mama i-a apucat sărmanele fălci bobotite, le-a spălat cu apă caldă și i-a spus :

— Acuma, Bill, mai bine să te-nveți minte, sau te vede mama naibii.

S-a învățat, dar nu ușor. Nu numai o dată am stat cu frate-meu — sculați devreme pentru vînătoare — în fața casei, în liniștea zorilor, cu un cer depărtat și înalt deasupra noastră, geana munților abia roșind și imensitatea brusei tăcute plină încă de întunericul nopții. Adulmecam umezeala pătrunzătoare a rouei și mirosul greu, somnolent, noptatic, al desișului, simțeam aerul rece și aspru în obraji. Fluieram încetișor ca să apară cîinii de pe unde își aleseseră ei locul de dormit. Jock se ivea primul, căscînd și dînd din coadă. Nici urmă de Bill, — apoi îl vedeam șezînd pe labele dinapoi chiar în fața cotețelor, cu nasul înfipt într-un colac de sîrmă, cu ochii închiși, tînjind după vîscozitatea caldă și delicioasă a oului proaspăt. Ne duceam mîinile la gură și ne îndoiam de rîsul ce nu ne ierta, dar trebuia înăbușit ca să nu ne deranjăm părinții. În acele dimineți, știam că nici n-aveam să ne depărtăm cîteva sute de metri și unul din ei, Jock sau Bill, se și prăvălea lătrînd în desiș ; cel care rămînea cu noi uita de propria lui adulmecare și amușinare și țîșnea după el. Auzeam cum se stinge duetul de lătrături dezlănțuite în trosnetele și fîșîiturile provocate de trupurile lor și, foarte adesea, de agitația sălbăticiunilor care dormiseră pînă atunci, sau doar așteptaseră nemișcate plecarea noastră. Acum, în sfîrșit, puteam să umblăm și noi după niscai vînat pe care probabil niciodată nu l-am fi zărit de-ar fi fost cîinii cu noi. Puteam să ne punem la pînde lungi, dînd tîrcoale vreunui koodoo sau altor antilope care pășteau liniștite. Se întîmpla să ne ațînem în preajma lor ore în șir, nescăpîndu-le din ochi, temîndu-ne doar să nu se întoarcă Jock sau Bill și să pună capăt acestei plăceri deosebite. Îmi amintesc că odată am zărit o antilopă ce păștea la marginea unui cîmp cufundat încă pe jumătate în întuneric. Ne-am întins pe burtă și ne-am tîrît prin iarba înaltă, sperînd ca animalul

să mai fie acolo, căci de văzut nu-l puteam vedea. Treptat, cîmpul s-a deschis în fața noastră, o îngrămădire de bulgări mari și negri. Ne-am înălțat precauți capetele și, la cîțiva pași de noi, la marginea mării de pămînt răscolit, erau trei antilope mici, cu capetele întoarse spre locul unde avea să răsară soarele. Trei siluete negre, aproape nemișcate. Departe, de partea cealaltă a cîmpului, bulgări mari se tiveau cu aur roșietic. Pămîntul se întorcea atît de repede spre soare încît lumina trecea în fugă de pe coama unui bulgăr pe cealaltă, acoperind cîmpul ca niște flăcări ce saltă peste vîrfurile ierburilor în fața unui vînt puternic. Lumina a ajuns la antilope, conturîndu-le cu o nuanță caldă de auriu. Trei animale mici, strălucind în pragul unui răsărit iminent. Au început să se izbească unele pe altele cu picioarele dinapoi pe care le ridicau și coborau în salturi mici, bătînd din copite, parcă dansau. Sau își înclinau cornițele ascuțite și iar se repezeau scurt, pe jumătate mînioase. Soarele era sus. Trei pui dansau la marginea desișului de un verde adînc în care ne pitisem noi, și o rază timidă le încălzea pieile aurii. Curînd soarele s-a despărțit de muchia dealurilor, devenind calm, mare, galben, și peste lume s-a revărsat atunci o culoare caldă, la fel de galbenă ; puii s-au oprit din dans și au luat-o încet spre brusă, vînturîndu-și codițele albe și scuturînd din căpșoarele lor caraghioase.

Niciodată nu i-am fi văzut dacă n-ar fi fost ciinii atît de departe de noi.

De fapt, ăștia doi nu erau buni pentru altceva decît pentru indisciplina lor. Dacă voiam să fiin siguri că ne întoarcem cu tolba plină, îi țineam legați de zgărzi pînă auzeam aievea clincănul firav al picherei care alerga prin tufăriș. Abia atunci îi dezlegam. Cîinii o porneau ca din pușcă în urma păsărilor care se înălțau stîngace, parcă ar fi fost niște eșarfe purtate de vînt, chiar deasupra firului ierbii, amenințate de fălcile cîinilor ce clămpăneau dedesubt. Nu doreau decît să se poată așeza neobservate în iarba înaltă, dar erau mereu forțate să se ridice cu mare chin în copaci, bătînd din aripile lor slabe. Uneori, dacă stolul era mare, o sumedenie

de copaci se împestriţau cu micile siluete ce se decupau negre pe cerul zorilor sau al înserării. Se uitau la cîinii care lătrau, pe noi nu ne băgau în seamă. Fratele meu, sau eu însămi — căci nici măcar eu nu puteam greşi ţinta în asemenea condiţii — ne propteam zdravăn în picioare, luam în cătare o pasăre anume şi trăgeam. În timp ce trupul se prăbuşea între fălcile nerăbdătoare, altă pasăre era ţintită şi împuşcată. Cu cele două păsări legate de labe, şi bălăbănind mîndri puşca a cărei utilitate fusese justificată prin folosinţă, ne grăbeam spre casă prin hăţişul poleit de soare al copilăriei noastre vrăjite. Cîinii, din politeţe, ne escortau o bucată de drum, apoi plecau să vîneze de unii singuri. Hăituirea picherelor devenise pentru ei un sport foarte banal.

Se ajunsese la situaţia în care, dacă doream cu adevărat să vînăm sau să privim animalele, sau să ne plimbăm prin acele părţi ale brusei unde, cale de mile întregi, animalele nu fugiseră încă de spaima vînătorilor, trebuia mai întîi să încuiem cîinii, ignorînd scheunăturile şi urletele lor. Chiar şi aşa, dacă li se dădea drumul prea devreme, se luau după noi. Odată, după ce mersesem cam şase mile, o plimbare matinală tihnită în direcţia munţilor, numai ce ne-am trezit cu amicii noştri ţopăind fericiţi, lingîndu-ne braţele şi genunchii cu limbile lor trandafirii, fierbinţi şi umede, manifestîndu-şi astfel încîntarea că ne găsiseră. Ne-au lins ei ce ne-au lins, au dat puţin din coadă — şi duşi au fost, au dispărut şi nu s-au mai întors decît seara. Eram îngrijoraţi. Nu ştiam că s-au depărtat singuri atît de mult de casă. Ne ziceam că ar fi fost tare rău să înceapă să cutreiere alte ferme, poate chiar alte coteţe, mai ştii ? Dar, prea tîrzii îngrijorările. Erau prea bătrîni să mai fie dresaţi. Ori îi ţineam numai în lanţ, legaţi de copac în faţa casei — ceea ce, pentru nişte cîini ca ei era echivalent cu a-i omorî — ori aşa, ori îi lăsam liberi şi cum le-o fi soarta.

Citeam amîndoi, fiecare la şcoala lui, unde se presupunea că trebuia să învăţăm cum să fim disciplinaţi, ordonaţi şi oameni întregi, scrisori cu noutăţi de genul :

„Jock şi Bill au stat trei zile şi trei nopţi în brusă. Abia acum au venit, frînţi".

„Cîinii au lipsit o noapte întreagă, s-au întors abia la prînz".

„Mai mult ca sigur au ucis ceva și au stat lîngă pradă ca sălbăticiunile, pentru că au venit acasă prea îmbuibați să mai mănînce, au băut doar o găleată de apa și au dormit ca niște prunci".

„Domnul Daly ne-a sunat ieri să ne spună că i-a văzut pe Jock și Bill bătînd dealul din spatele casei lui după vînat. Se apucaseră să-i hăituiască bivolii. Va trebui să-i pedepsim cînd vor veni acasă, pentru că dacă nu se învață minte, o să ne trezim că-i împușcă într-una din nopțile astea întunecoase".

Cînd ne-am întors în vacanță, nici urmă de cîini. Lipseau de aproape o săpămînă. Dar — sau cel puțin cu asta ne mîngîiam — simțiseră întoarcerea noastră, căci iată-i alergînd cu pas mărunt, unul lîngă altul, pe deal în sus, luminați de lună, două siluete lungi, negre, mișcîndu-se deasupra contururilor negre ale umbrelor ce-i însoțeau, cu ochii lucind roșii atunci cînd au ajuns în raza felinarelor. Ne-au salutat, pe fratele meu și pe mine, cu destul de multă afecțiune, dar imediat s-au retras să se culce. Ne-am spus că vedeau în noi niște creaturi la fel ca ei, care plecau în lungi partide de vînătoare ; dar știam că este o absurditate sentimentală menită să mai tocească din durerea pe care ne-o provoca faptul că animalelor noastre, *cîinilor* noștri, le păsa atît de puțin de noi. Au plecat din nou în aceeași noapte, sau mai precis, la prima geană de lumină. O săptămînă mai tîrziu au venit din nou acasă. Miroseau urît, probabil vînaseră un sconcs sau o pisică sălbatică. De blană li se agățaseră tot felul de semințe și pielea le era bobotită de căpușe. Au băut apă pe săturatelea, dar au refuzat mîncarea : respirația lor duhnea a carne.

S-au întins să doarmă, și fără vlagă au rămas tot timpul cît noi, fiecare luînd în brațe capul greu de somn al cîte unuia din ei, i-am curățat de căpușe, semințe de iarbă, neghină. Pe laba din față a lui Bill am simțit o cută întărită, o cicatrice veche mi-am închipuit eu. Cînd i-am atins-o, a scheunat în somn. Era urmă de laț de iarbă împletită, din cele folosite de africani să prindă păsări. Din fericire, lațul se rupsese.

— Da, a zis tata, așa o să sfîrșească, amîndoi, o să moară prinși în capcană și așa le trebuie, n-o să le plîng de milă !

Eram atît de speriați încît i-am ținut închiși o zi întreagă ; dar nu le-am putut îndura suferința și le-am dat din nou drumul.

Cînd nimeream peste capcane puse pentru tot felul de sălbăticiuni, le stricam fără să alegem. Pentru antilope mari, — samuri, elanzi, koodoo — africanii îndoiau un puiet peste potecă, îl legau cu o sfoară subțire și înnodau de el un laț de sîrmă groasă tăiată dintr-un gard. Pentru antilopele mai mici puneau capcane aproape de pămînt, cu lațuri din sîrmă subțire de ambalaj, sau fibră de copac împletită. În colțurile țarinilor, unde veneau păsăretul și iepurii să găsească hrană, locul era împînzit de capcane minuscule ascunse în iarbă, și deseori deasupra fiecărei poteci atîrna un laț mic de iarbă răsucită. Ne trebuiau uneori zile întregi să le distrugem pe toate.

Ca să-i distrăm pe cîini, făceam plimbări lungi în fiecare zi. Noi eram epuizați, ei nu, încît noaptea o porneau iarăși în hălăduială. Atunci ne luam bicicletele și pedalam din răsputeri pe potecile aspre ale fermei — cîinii alergau liniștiți pe lîngă noi. Ne dădeam sufletul încercînd să-i mulțumim, iar ei, ne închipuiam noi, știau foarte bine ce făceam și-și rîdeau de noi. Dar de renunțat, n-am renunțat. Odată, la marginea unui luminiș, am zărit scheletul unui animal mare ce atîrna de un laț. Cine știe ce african uitase să-și viziteze capcana. Le-am arătat rămășițele și le-am vorbit, i-am avertizat, i-am amenințat, aproape plîngînd din pricină că limba noastră nu era și a lor. Au dat tîrcoale oaselor, adulmecînd, au lătrat de cîteva ori scurt la noi — de politețe, ne-am zis ; și duși au fost.

La școală ne-au ajuns vești că s-au sălbăticit aproape de tot. Se mai întorceau din cînd în cînd, ca să mănînce, sau să tragă un pui de somn în timpul zilei, „ca la hotel“ se plîngea mama.

Apoi soarta și-a spus cuvîntul sub forma unei capcane pentru antilope.

Într-o noapte, foarte tîrziu, am auzit scheunături și am ieșit să le primim cum se cuvine. Se tîrau pe burtă spre ușa de la intrare. Coastele împungeau pielea,

blana era numai smocuri, ochii arătau bolnavi. S-au aruncat asupra mîncării ; erau hămesiţi. Apoi am zărit gîtul lui Jock aplecat peste castron şi am înţeles pricina : o sîrmă groasă. Nu era din cea tare, ci răsucită din mai multe fire care fuseseră roase chiar lîngă zgardă. Am examinat gura lui Bill : mult timp i-o fi trebuit să roadă cablul acela, zile întregi poate : buzele şi gingiile îi erau numai răni sîngerînde, iar dinţii se tociseră pînă la rădăcină, ca la un cîine bătrîn. Dacă sîrma n-ar fi fost împletită, Jock ar fi murit în capcană. Dar aşa, i s-au strîns plămînii, căci aproape se sufocase în laţ, şi s-a îmbolnăvit. Bill nu mai putea mesteca, ci mînca stîngaci şi chinuit, aşa cum mănîncă bătrînii. Au rămas acasă săptămîni în şir, cîini reformaţi care lătrau noaptea în ogradă şi-şi luau mesele la ore fixe.

Apoi iar au plecat, dar se întorceau mult mai des ca înainte. Plămînii lui Jock nu-şi reveniseră : stătea afară în soare, gîfîind şi şuierînd, parcă încerca să şi-i odihnească. Cît despre Bill, el nu putea mînca decît lucruri moi. Cum oare se descurcau atunci cînd plecau la vînătoare ?

Într-o după-amiază ieşisem cu puşca departe de casă şi i-am văzut. Întîi am auzit, la vreo două mile distanţă, binecunoscutul lătrat scurt, nervos : se îndrepta spre noi. Ne găseam într-o vîlcea largă, acoperită cu iarbă înaltă, albicioasă, ce se legăna şi se apleca în unduiri regulate ; apoi a apărut o vietate, o antilopă ; dar abia cînd s-a apropiat am identificat-o, pentru că avea pielea brun-roşcată şi vîlceaua era plină de iarbă din aceea cu moţ rozaliu care capătă o nuanţă de un roşu intens în lumină puternică. Fiind aproape de apus, ierburile spelbe aproape că nu se mai vedeau, decît ca nişte fuioare albe de lumină ; în schimb, iarba roşie ardea învăpăiată ; la fel de roşie era şi blana micii antilope. Brusc şi-a schimbat direcţia. Ne văzuse oare ? Nu, Jock era vinovatul — făcuse o manevră rapidă de întoarcere din locul de unde pîndise pitit în ierburile stacojii. În spatele antilopei se afla Bill, pistonînd ca un motor. Jock nu mai putea alerga, drept care împinsese prada în fălcile lui Bill. L-am văzut pe acesta sărind la gîtul ei, răsturnînd-o

și țintuind-o bine, pînă veni tovarășul său s-o omoare : dinții lui nu-i mai erau de folos.

Ne-am îndreptat spre ei să-i salutăm, dar cu strîngere de inimă, căci aceste două creaturi ce mîrîiau și-și arătau colții nu păreau să ne recunoască, ridicau spre noi ochi sticloși, de sălbăticiune, sfîșiind în același timp animalul ucis. Mai precis, Jock sfîșia... Înainte să ne depărtăm, l-am văzut împingînd hălci de carne aburindă spre Bill, care altfel ar fi flămînzit.

Acum într-adevăr formau o echipă : nici unul nu putea supraviețui fără celălalt. Eram convinși de asta.

Dar curînd Jock nu s-a mai putut scula, rămînea întins și privea desișul ; iar cînd se întorcea Bill, îl lingea pe față și pe urechi de parcă își reluase vechiul lui rol de mamă.

Odată l-am auzit pe Bill lătrînd și m-am dus să văd ce s-a întîmplat. Cablul de telefon trecea printr-o văioagă din apropierea casei și ducea la ferma de peste deal. Firele bîzîiau, cîntau, zbîrnîiau. Bill se oprise sub ele și, deși se aflau la cîteva picioare deasupra lui, sărea și le lătra de mama focului : se juca la fel de exuberant ca și pe vremea cînd era pui. Numai că acum m-a întristat cîinele ăsta mare și viguros care se juca singur-singurel, în timp ce prietenul său zăcea potolit în soare, șuierînd din plămînii vătămați.

Oare cu ce se hrănea Bill în brusă ? Șobolani, ouă de păsări, șopîrle, orice se dovedea suficient de moale pentru el ? Dureros și acest gînd, dacă îmi aminteam de puternicii vînători în zilele lor glorioase.

Curînd am început să primim telefoane de la vecini : Bill a trecut pe la noi și a mîncat tot ce mai era în castronul cîinelui nostru... Bill părea flămînd, așa că i-am dat să mănînce... Bill al vostru arată tare slab, nu-i așa ?... Bill a dat tîrcoale cotețelor — îmi pare rău, dar dacă e în căutare de ouă, atunci...

Bill a făcut pui cu o cățea cu pedigree de la o fermă mai îndepărtată ; proprietarii erau neliniștiți : cîinele meu nu era destul de bun pentru ei, și în plus era problema „sîngelui rău". Puii au fost omorîți. Pe Bill l-au bătut, au tras chiar cîteva focuri în aer ca să-l sperie, dar el tot pe acolo dădea tîrcoale. Nu puteam să-l ținem acasă ? ne întrebau ; că se săturaseră să-și lege cățeaua.

Nu, nu puteam face nimic, Sau, mai corect, nu *am fi făcut* nimic ; căci atunci cînd Bill ieșea cu pas mărunt din hățiș și venea să bea apă, multă apă, din castronul lui Jock, și apoi să se întindă cîtăva vreme nas în nas cu el, atunci l-am fi putut prinde și lega, dar n-am făcut-o.

— Oricum n-o să reziste multă vreme, spunea tata, iar mama îl alinta pe Jock, zicînd că era un cîine cu scaun la cap și inteligent ; îi cînta din nou osanale pentru firea și caracterul lui, ca și cînd uitase de anii glorioși petrecuți în brusă.

M-am dus în vizită la vecinul care deținea perechea lui Bill. Era legată de un stîlp al verandei. Toată noaptea ne-a fost tulburată de un urlet sălbatic, trist, ce venea din hățiș, iar ea scîncea și se smulgea în lanț. Dimineața am ieșit în tăcerea fierbinte a tufișurilor și l-am chemat : Bill, Bill, eu sînt. Nimic, nici un sunet. M-am așezat la umbră pe clina unui mușuroi și am așteptat. Curînd a apărut și Bill, alergînd cu pas mărunt printre copaci. Era foarte slab. Arăta sfrijit, încordat, precaut — un proscris bătrîn, temător de capcane. M-a zărit, dar s-a oprit la cîțiva pași de mine. A urcat pînă la jumătatea pantei unui alt mușuroi și a rămas acolo în plină lumină, astfel că am putut să văd cît de răpănoasă îi era blana. Ne-am privit tăcuți. Apoi și-a înălțat capul și a urlat, așa cum urlă cîinii la lună, lung, cumplit, însingurat. Dar era dimineață, soarele pașnic și limpede, și brusa fără taine. Urla din străfundul ființei cu botul întins spre locul unde tovarășa lui stătea legată în lanț. Se auzeau scîncetele ei slabe și clinchetul castronului de cîte ori trecea pe lîngă el. N-am mai putut suporta. Mă lua cu frig și părul de pe brațe mi se zburlise. M-am dus la el, m-am așezat și l-am îmbrățișat, la fel cum o îmbrățișasem, cu mulți ani în urmă, pe maică-sa în acea noapte cu lună, înainte să-i fur puiul. Și-a pus botul pe brațul meu și a început să scîncească, mai degrabă să plîngă. Apoi l-a înălțat din nou și a urlat.

— Oh, Dumnezeule, Bill, nu face asta, te rog, nu, nu are nici un rost, te rog, dragul meu Bill...

Dar a continuat să urle și deodată a sărit în picioare în mijlocul unui urlet, ca și cînd durerea din el

era prea intensă și nu mai putea răbda să stea, m-a adulmecat spunîndu-mi parcă : Tu ești, da, ei, la revedere — și, întorcîndu-și capul sălbatec spre brusă, a luat-o din loc.

La scurtă vreme după aceea a fost împușcat, prins pe cînd ieșea dintr-un coteț cu un ou în gură.

Jock a rămas tare singur. Își petrecea bătrînețea culcat în soare, cu nasul îndreptat spre brusa ce se întindea pe atîtea mile între casa noastră și munții prin care vînase în toți anii aceia cu Bill. Era cu adevărat un cîine bătrîn, cu picioarele înțepenite, blana răpănoasă, răsuflarea horcăită și șuierată. Uneori noaptea, cînd răsărea luna, ieșea să urle la ea, iar noi spuneam :

— Îi e dor de Bill.

Se întorcea și se așeza lîngă genunchiul mamei, punîndu-și capul în poală ca să fie mîngîiat.

— Sărmane Jock, bătrînule, bietul de tine, ți-e dor de cîinele ăla rău, Bill ?

I se întîmpla, cînd moțăia, să sară deodată și să pornească pe picioarele lui țepene să dea ocol casei și acareturilor, amușinînd totul și scîncind neliniștit. Apoi rămînea nemișcat, cu o labă ridicată, cum făcea și cînd era tînăr, și scruta hățișul, jeluind încetișor.

— O fi visat că a ieșit la vînătoare cu Bill.

Și într-o zi s-a îmbolnăvit. Abia mai respira. L-am dus în brațe pînă la poalele dealului între tufe și mama l-a mîngîiat și l-a alintat, în timp ce tata i-a pus țeava puștii la ceafă și l-a împușcat.

Foamea

E ÎNTUNERIC în colibă şi tare frig. Totuşi, forma dreptunghiulară a intrării în dreptul căreia, dintr-o minimă nevoie de intimitate, atîrnă un sac, e înconjurată de o lucire galbenă orbitoare, iar prin spărturile ţesăturii se furişează tentacule de căldură aurie, înghiontind şi înţepînd picioarele lui Jabavu. „Brrr !“ mîrîie el, ridicîndu-şi-le şi apucînd pledul cu degetele ca să-l întindă peste el. Trupul îi e culcat pe o rogojină de trestie şi cînd răceala ei îi atinge în vreun loc pielea, Jabavu tresare şi se fereşte, mormăind în somn. Picioarele i se răşchiră din nou, iarăşi îl împung tentaculele calde şi simte deodată cum îl cuprinde o înverşunare furibundă. Se agaţă de somn de parcă un hoţ ar încerca să i-l ia ; se înveleşte în propriu-i somn ca într-o pătură ce tot dă să alunece de pe el. Niciodată nu şi-a dorit şi nici nu-şi va mai dori vreodată ceva atît de mult cum îşi doreşte acum somnul ăsta. Se întinde lacom după el ca după o băutură caldă într-o noapte rece. Îl bea, se umflă de el şi se scufundă mulţumit în uitare, cînd deodată vorbele se prăbuşesc în amorţeala lui ca într-o baltă mocirloasă. „Brrr !“ mîrîie Jabavu. Zace nemişcat ca un iepure mort. Dar vorbele continuă să-i cadă în urechi şi, deşi s-a jurat să nu se ridice şi să se ţină de somnul ăsta pe care ele încearcă să-l alunge, se ridică totuşi în capul oaselor, cu o expresie morocănoasă şi îndărătnică pe chip.

De cealaltă parte a spuzei stinse din mijlocul podelei de lut, se scoală fratele său, Pavu... Şi el este bosumflat. Îşi fereşte faţa şi clipeşte rar în timp ce se ridică, trăgînd pledul după el. Dar se păstrează într-o tăcere respectuoasă, cît îi ocărăşte mama :

— Băieţii mei, tatăl vostru putea să plivească un cîmp întreg de cînd vă tot aşteaptă.

Spunînd acestea, ea urmărește de fapt să le reamintească de datoria lor, să le bage din nou în cap ceea ce mintea lor a lăsat să se piardă — că au mai fost treziți o dată, mai devreme, de tatăl lor, care și-a pus tăcut mîna întîi pe umărul unuia și apoi pe al celuilalt.

Cu un aer vinovat, Pavu împăturește pledul și îl așază pe pragul scund de pămînt aflat într-o latură a colibei, rămînînd apoi în picioare, în așteptarea lui Jabavu.

Dar Jabavu stă rezemat în cot lîngă rămășițele focului din seara trecută și, cum mama n-a isprăvit cu probozeala, o repede :

— Mamă, atîtea multe și mărunte vorbești, cîte fire de praf aduce vîntul.

Pavu îl privește năuc. El este întotdeauna respectuos cînd vorbește cu părinții săi. Dar, de ce să nu recunoască, îl știe și pe frate-său, Jabavu, Gură Mare, așa că vorbele lui îl surprind doar pe jumătate. Drept e că părinții spun cu mîhnire că pe vremea lor nici un copil n-ar fi îndrăznit să vorbească astfel, dar drept este și că acum sînt mulți aceia care vorbesc așa — să te mai mire atunci ceea ce se întîmplă zilnic ?

— Of, mamă, *taci naibii !* trîntește Jabavu, spărgînd vîrtejul strident al vorbelor femeii.

Cuvintele „taci naibii“ sînt rostite în engleză. Dar acum Pavu este șocat de-a binelea, întreaga lui ființă respinge purtarea lui Jabavu, nu numai acea parte care plătește încă tribut vechilor norme de conduită.

— Acum, ajunge, îl ia el la rost, ne așteaptă tata.

Îi este atît de rușine de frate-său încît ridică pînza de sac și pășește afară, clipind orbit de lumina prea puternică. Discul de un auriu șters al soarelui strălucește deasupra și-l încălzește dintr-o dată. Pavu își mișcă membrele amorțite în dogoarea lui ca într-o baie fierbinte, apoi se apropie de părintele său.

— Bună dimineața, tată.

— Bună dimineața, fiule, îl salută bătrînul la rîndul lui.

E învelit într-un pled cafeniu, vărgat cu roșu, dat peste umăr și prins cu un ac de siguranță din oțel. Ține în mînă o săpăligă pentru munca la cîmp și sulița strămoșilor săi ca să ucidă niscai iepure sau țap,

de s-ar arăta vreunul. Băiatul n-are pled. E îmbrăcat cu o flanelă găurită de atîta purtat și îndesată într-un brîu lat. Are și el o sapă.

Din colibă răsună glasul mamei care încă mai ocărăște. Se aud zgomote de răzuială și de lemn lovit ușor — semn că ea a îngenuncheat lîngă vatră, să dea la o parte cenușa moartă și să aprindă focul. Cei doi o și văd chircită acolo, înduplecînd flacăra să prindă viață. Și parcă-l văd și pe Jabavu ghemuit pe rogojina lui, ferindu-și posac fața de mama care mustră mai departe.

Tatăl și fiul se privesc rușinați ; apoi își îndreaptă căutătura dincolo de micile colibe ale satului băștinaș ; văd cum dispar printre copaci o mulțime de prieteni și rubedenii de-ale lor care locuiesc în aceste colibe. De mult au pornit-o bărbații spre cîmpuri. E aproape șase dimineața. Ferindu-și rușinați ochii unul de altul, tatăl și Pavu se iau și ei după săteni. Jabavu trebuie să vină singur — dacă vine. Pe vremuri, bărbații din coliba lor erau primii la cîmp, pe vremuri cîmpurile lor erau primele săpate, primele însămînțate și tot primele culese. Acum erau ultimii, și asta numai din cauza lui Jabavu care lucrează sau nu, după cum îi e pofta.

În colibă, mama stă îngenuncheată și se uită la flăcăruia firavă ce prinde putere în căușul palmei protectoare. Căldura o mulțumește, îi topește amărăciunea.

— Ah, Gură Mare al meu, scoală-te odată, îl dojenește ea blajin. Ai de gînd să zaci toată ziua în timp ce tatăl și fratele tău trudesc ? Își ridică fața zîmbind, dispusă să-și ierte fiul cel rău. Dar Jabavu sare de sub pătură ca și cînd ar fi dat peste un șarpe și răcnește :

— Numele meu este Jabavu, nu Gură Mare. Chiar și numele meu, cel dat, mi-l iei !

Stă în capul oaselor, îndîrjit, acuzator, cu ochii scăpărînd de mînie nefericită. Iar mama lui își pleacă încet privirile, de parcă ar fi vinovată.

Ciudată atitudine din partea ei, cînd în fond Jabavu este cel care-a greșit de atîtea ori ; în timp ce ea a fost întotdeauna o mamă adevărată și bună soție. Totuși, în acel moment, între cei doi, mamă și fiu, ea este cea care se simte vinovată, iar el, firește, este în-

dreptățit să o acuze. Curînd, trupul lui își revine din indîrjirea mîniei și Jabavu se reazemă leneș de perete, urmărind mișcările mamei ; ea se întoarce spre poliția de pămînt în formă de seceră care se află în spatele ei, să ia o oală. Jabavu e numai ochi. Un gînd nou, o nouă nevoie pune stăpînire pe el — oare ce vas va lua ? Cînd vede recipientul din mîna ei, îi scapă un oftat de ușurare, iar mama, auzindu-l, se miră și se minunează. Nu a luat oala în care pregătește porridgeul de dimineață, ci bidonul de petrol în care încălzește apa pentru spălat.

Tatăl și Pavu, toți bărbații din sat se vor spăla cînd se vor întoarce de la lucru la masa de dimineață, sau se spală în rîul din apropierea cîmpului. În schimb, ființa lui Jabavu, fiecare atom al minții și trupului său este concentrat pe nevoia ca ea să-l servească în acest fel — să-i încălzească adică apa anume ca el să se poată spăla acum. Deși, în alte zile nu-i pasă de curățenia trupului său.

Mama umple bidonul pe jumătate și-l așază pe pietre, în vîlvătaia flăcărilor roșii, vîjîitoare, și aproape imediat un fuior de abur albăstrui se învîrtejește din apa fremătîndă. Îl aude pe Jabavu suspinînd din nou. Iar o cuprinde mirarea, dar nu-și ridică ochii spre el. Parcă ar sălășlui o fiară înăuntrul lui Jabavu, fiul ei — își zice ea — o fiară mereu flămîndă care cercetează lumea prin ochii lui și grăiește cu gura lui. Îl iubește pe Jabavu. Îl vede curajos, iubitor, deștept, puternic și plin de respect. Chiar așa îl vede și e convinsă că animalul furios care și-a făcut bîrlog în Jabavu nu este fiul ei. Cu toate acestea, soțul, ceilalți copii, satul întreg vorbesc de Jabavu Gură Mare, Jabavu lacomul, fanfaronul, fiul cel rău, care, hotărît lucru, va fugi într-o bună zi în orașul omului alb și va deveni un matsotsi, adică unul din tinerii aceia criminali. Da, ei așa vorbesc, și ea o știe prea bine. Cîteodată chiar și ea vorbește la fel. Și totuși — cu cincisprezece ani în urmă, a fost un an de foamete. Nu aceea care a bîntuit prin alte țări, ca India, sau China, despre care femeia asta nici n-a auzit vreodată. Ci a fost o perioadă lungă de secetă, cînd au murit cîțiva oameni și mulți au flămînzit.

În anul dinaintea secetei, ai lor îşi vînduseră, ca şi altădată, grînele la magazinul african, păstrînd pentru ei destul să facă faţă nevoilor. Vînzarea se făcuse la preţurile pieţei din acea vreme. Omul alb de la magazinul cu pricina, un grec, depozitase grînele, cum îi era obiceiul, urmînd să le revîndă aceloraşi băştinaşi cînd aveau să li se termine proviziile, ceea ce se întîmpla adesea — gloată nesăbuită, vînzînd întotdeauna mai mult decît ar trebui, doar de dragul şilingilor lucitori cu care să-şi cumpere năframe, zorzoane, sau pînzeturi. Dar în acel an se schimbaseră preţurile pe marile pieţe din America şi Europa. Grecul vînduse porumbul la magazinele din oraş şi-şi trimisese oamenii prin sate să-i convingă pe băştinaşi să vîndă tot ce mai aveau. De data asta le oferise mai mult decît erau ei obişnuiţi să primească. El cumpăra oricum la jumătatea preţului pe care-l obţinea în oraş. Şi totul ar fi mers strună, dacă n-ar fi urmat lunile acelea de secetă. Porumbul se veştejea, ştiuleţii se chinuiau să se împlinească, dar pînă la urmă au rămas mici cît pumnul. Satele au fost cuprinse de panică şi oamenii se îmbulzeau la magazinul grecului şi la toate magazinele africane de peste tot din ţară. Grecul spunea : „Da, da, avea porumb, întotdeauna avea porumb, dar bineînţeles la preţul cel nou impus de Guvern". Şi bineînţeles că oamenii nu aveau bani să cumpere porumbul ăsta atît de scump.

Aşa că băştinaşii au avut de îndurat un an de foamete. Sora cea mare a lui Jabavu, care avea trei anişori pe atunci, veni într-o zi să se alinte la sînul mamei, dar se trezi zvîrlită cît colo, ca un căţelandru obraznic. Mama încă îl mai alăpta pe Jabavu care fusese întotdeauna un copil flămînd, revendicativ, şi pe lîngă el, mai avea încă un prunc de o lună. A venit şi iarna, rece şi prăfoasă. Bărbaţii plecau să vîneze iepuri şi antilope, femeile scotoceau toată ziua prin hăţişuri după buruieni şi rădăcini, iar pentru porridge de-abia de mai găseau vreo grăunţă. Praful umplea satele, atîrna deasupra lor în nori sumbri, pătrundea în colibe, în nările oamenilor. Fetiţa a murit — înghiţise prea mult praf, aşa ziceau oamenii. Sînii mamei atîrnau vlăguiţi, şi cînd Jabavu venea şi o trăgea de rochie, ea îl alunga cu brutalitate. Se

îmbolnăvise de durere după moartea copilei, iar acum se temea și pentru pruncul celălalt. Antilopele și iepurii se împuținaseră, fuseseră vînați fără cruțare. Și cum să-ți duci zilele doar cu rădăcini și frunze ? Dar Jabavu nu renunța atît de ușor la sînii mamei. Într-o noapte, pe cînd femeia dormea cu pruncul lîngă ea, Jabavu a pornit-o de-a bușilea, luptîndu-se să ajungă la laptele ei ; mama s-a trezit speriată și dînd cu ochii de el a îngăimat : „Măi, da' puternic mai e copilul ăsta al meu". N-avea decît un an, totuși a trebuit să-și strîngă toate puterile ca să-l dea la o parte. S-a trezit și bărbatu-său și l-a luat pe Jabavu, care urla și dădea din picioare, de lîngă maică-sa și de lîngă pruncul cel mic și fraged. Pruncul acela a murit, dar pe atunci Jabavu devenise deja băiețașul mereu ursuz care se lupta ca un pui de leopard pentru orice firimitură de mîncare ce mai exista. Scheletic, cu pielea maronie fleșcăită și ochi enormi, arzători, adulmeca peste tot în praf după boabe de porumb căzute, sau vreun rest de legumă puturoasă.

La asta se gîndește mama cît stă așa chircită, urmărind fuioarele de abur ce se învîrtejesc din apă. Pentru ea, Jabavu înseamnă trei copii, și-l iubește și acum cu toată pasiunea văduvită din acel an cumplit. Atunci s-a născut Jabavu Gură Mare, își zice, cînd era el atît de mic și prăpădit, de pe atunci îi spuneau oamenii Jabavu Gură Mare. Foametea cea lungă e vinovată că Jabavu este acum așa cum este.

Dar chiar și cînd îi găsește scuze de acest fel, nu poate să nu-și amintească de pruncul care a fost odată. Femeile rîdeau cînd îl vedeau cum suge. „Ăsta s-a născut flămînd, ziceau, ăsta o să ajungă om mare !" Pentru că era un copil atît de mare și sugea cu atîta sălbăticie, mereu plîngînd după mîncare... înduioșată, îi găsește din nou scuze : „Dacă n-ar fi fost el așa, dacă nu și-ar fi hrănit puterea de cînd s-a născut, ar fi murit ca și ceilalți". Și la acest gînd își ridică privirile spre el, pline de dragoste și mîndrie — dar le pleacă din nou repede. Pentru că știe că un băiat mare, de aproape șaptesprezece ani cîți are Jabavu, este nemulțumit cînd o mamă îl privește prin aburul amintirilor de pe vremea cînd era ținc. Jabavu se știe doar pe sine cel de acum, și nici asta prea lămurit. Stă re-

zemat de zidul de lut, fără să se uite la maică-sa, ci doar la apa pusă la încălzit pentru el. Și brusc înăuntrul lui se învolburează mînia, dragostea, suferința și revolta, atît de multe sentimente îl năpădesc, și toate deodată, de parcă un diavol al vîntului a intrat în el. Știe prea bine că nu se poartă așa cum ar trebui, totuși nu poate altfel ; știe că printre ai lui este ca un taur negru într-o turmă de capre — dar din ei s-a născut ; nu-și dorește decît orașul omului alb, deși tot ce știe despre acel loc este ceea ce a auzit de la drumeți. Și deodată îl bate un gînd : „Dacă plec în orașul omului alb, mama va muri de durere".

Abia acum își îndreaptă privirile spre ea. Nu o vede nici tînără, nici bătrînă, frumoasă sau urîtă. E mama lui, care a venit la soțul ei cu o zestre frumușică, după ce s-a plătit pentru ea cantitatea cuvenită de vite. A născut cinci copii, din care trăiesc trei. Își respectă soțul și gătește bine. Ca mamă, este așa cum trebuie să fie o mamă, conform vechilor idei. Jabavu nu disprețuiește aceste idei : pur și simplu nu-s pentru el. N-ai cum să disprețuiești un lucru pe care de mult l-ai înlăturat din existența ta. Soția lui Jabavu nu va fi ca mama lui : nu știe de ce, dar e sigur de asta.

De fapt, după noile idei, mama lui este o femeie tînără — nu are încă treizeci și cinci de ani, — care ar arăta chiar drăguță dacă și-ar pune pe ea o rochie din cele cu care se îmbracă femeile de la oraș. Dar ea poartă o țesătură de bumbac albastră, legată deasupra sînilor, lăsîndu-i umerii dezveliți, și o fustă din același material, adunată în jurul picioarelor pentru ca dogoarea focului să n-o pîrjolească prea tare. Niciodată nu i-a trecut prin cap că ar putea fi tînără, bătrînă, modernă sau demodată. Totuși, își dă și ea seama că nevasta lui Jabavu nu va fi ca ea, și către această femeie necunoscută mintea ei se îndreaptă cu mirare respectuoasă, dar temătoare. Se gîndește : „Poate că dacă acest fiu al meu își găsește o femeie care să-i semene, atunci n-o să mai fie ca un taur sălbatec printre boi..." și gîndul acesta o mîngîie ; se ridică, ia bidonul de pe foc și se îndepărtează de căldura pîrjolitoare.

— Acum te poți spăla, fiule.

Jabavu înșfacă bidonul de parcă acesta ar putea s-o ia la fugă, și-l duce afară. Dar se oprește în prag și-l lasă încet jos. Intră înapoi în colibă, îmbufnat, părînd rușinat de ceea ce vrea să facă, ridică pătura care a rămas în același loc unde a lăsat-o el să cadă, o împăturește și o așază pe polița de pămînt. Apoi își rulează rogojina de trestie și o pune lîngă perete, făcînd același lucru cu rogojina fratelui. Aruncă o privire mamei care-l urmărește în tăcere, îi vede ochii blînzi și înduioșați... dar nu poate suporta ceea ce vede. Îl năpădește furia ; iese.

„Uite, se gîndește ea, ăsta mi-e fiul ! Ce repede și cu cîtă îngrijire a strîns pătura și a pus rogojinile la locul lor ! Ce ușor îi este să ridice vasul greu de apă ! E puternic și bun ! Da, se gîndește la mine și se întoarce să facă ordine în colibă, se rușinează de nepăsarea lui". Așa cugetă ea, spunîndu-și de fiecare dată că Jabavu al ei este bun, deși știe prea bine că el nu e bun mai ales cu sine însuși, și că atunci cînd îl cuprinde o pornire bună ca acum, Jabavu se poartă de parcă a făcut o faptă rea și nu una bună. Știe că dacă îi mulțumește, el va striga la ea. Privește pe furiș spre intrare și-și vede fiul, vînjos, puternic, cu pielea de culoarea aramei și strălucind de sănătate în soarele proaspăt al dimineții. Dar surprinzîndu-i fața încruntată din pricina mîniei și revoltei, își întoarce privirile în altă parte, numai să n-o mai vadă.

Jabavu duce bidonul la umbra unui copac stufos, își desface brîul și începe să se spele. Apa caldă i se prelinge mîngîietoare pe trup, clăbucii de săpun îi furnică pielea și asta-i place tare mult : el a fost primul în tot satul care s-a folosit de săpunul omului alb. Se gîndește : „Eu, Jabavu, mă spăl cu apă caldă, bună, și cu săpun adevărat. Nici măcar tata nu se spală cînd se trezește...". Cîteva femei trec pe lîngă el, dar se face că nu le vede. Știe ce gîndesc ele, dar în sinea lui își zice : „Femei de kraal, proaste, habar n-au de nimic. Eu știu însă că Jabavu este ca omul alb care se spală întotdeauna cînd se trezește din somn".

Femeile trec încet mai departe și chipurile lor sînt mîhnite. Își îndreaptă privirile spre coliba în care mama lui stă îngenuncheată și pregătește mîn-

carea, şi dau din cap, căinînd-o pe această biată femeie, prietena şi sora lor, că a dat naştere unui asemenea fiu. Glasurile lor trădează însă alt sentiment şi, deşi nu le aude, Jabavu îşi dă seama de acest lucru. Invidie ? Admiraţie ? Nici una, nici alta. Dar nu este prima oară cînd s-a născut prin părţile acelea un copil ca Jabavu. Şi aceste femei ştiu bine că purtarea lui Jabavu poate fi înţeleasă doar luînd seamă la lumea omului alb. El este cel care a adus răul şi binele, lucruri de admirat şi lucruri de temut, şi e greu să le deosebeşti unele de altele. Însă cînd un avion străbate înălţimile ca un cărăbuş strălucitor, şi cînd maşinile cele mari trec pe drum spre nord, ele îşi amintesc de Jabavu şi de alţi tineri ca el.

Jabavu a terminat cu spălatul. Cu spatele întors la colibele satului, rămîne un timp în umbra copacului, gol puşcă, ascunzînd în căuşul palmei acea parte a trupului ce nu trebuie să se vadă. Petele galbene de soare tremură şi se leagănă încoace şi-ncolo pe pielea lui. Le simte mişcîndu-se calde şi începe să cînte de plăcere. Dar un gînd neplăcut îi întrerupe cîntecul : ce să pună pe el, cînd n-are decît pînza pe care-o leagă peste şolduri — o simplă fîşie, singura îmbrăcăminte a oricărui băiat de kraal ? Are el nişte pantaloni scurţi, vechi, dar îi sînt mici, i-au fost mici încă de la început. I-a purtat odată fiul grecului de la magazin, pe cînd era băietan de zece ani.

Jabavu ia pantalonii din crăcana copacului şi încearcă să-i tragă peste coapse. Nu vor să urce. Deodată se rup în spate. Cu grijă mare se răsuceşte să vadă cît de mare este ruptura. Fesa îi iese prin crăpătură. Se încruntă, ia un ac, din cele folosite la coaserea sacilor de grăunţe, bagă prin ureche un fir subţire de fibră desprinsă din coaja copacului şi se apucă să ţească fundul pantalonilor. Face asta fără să se dezbrace ; stă răsucit din mijloc, ţinînd într-o mînă acul, iar cu cealaltă apropiind marginile materialului destrămat. În sfîrşit, treaba este făcută. Pantalonii îl acoperă decent. Sînt vechi, îl strîng la fel de tare cum strînge scoarţa lemnul alb al trunchiului, dar sînt pantaloni, nu o cîrpă acolo.

Piteşte acul înapoi sub coaja copacului, pune brîul în crăcană şi caută pieptenul, bine ascuns în

frunziș. Îngenunchează ca să se poată vedea în ciobul de oglindă pe care l-a găsit într-o grămadă de gunoi din spatele magazinului grecului, și-și piaptănă claia. Se tot piaptănă, pînă-i obosește mîna, dar în cele din urmă reușește să tragă dreaptă cărarea. Fudul, își înfige pieptenele de metal în coamă, ca pe o creastă de cocoș țanțoș, și se admiră fericit în oglindă. Acum este pieptănat ca un alb.

Ridică vasul și aruncă în tufiș apa ce desenează o curbă subțire, scînteietoare, atingînd apoi pămîntul cu o ploaie de stropi strălucitori ; o găină bătrînă ce se adăpostise de arșiță tocmai acolo o zbughește cîrîind. Izbucnește în rîs văzînd găina bătrînă și zburătăcită. Apoi aruncă și bidonul. E nou, lucește printre frunze. Se uită la el, și deodată îl cuprinde iarăși acea pornire interioară — care-i provoacă atîta suferință, lăsîndu-l de fiecare dată neputincios și buimac. Se gîndește că mama lui, care a dat un șiling pentru vasul ăsta la magazinul grecului, nu va ști unde a dispărut. Pe furiș, ca și cînd ar face un lucru rău, ridică bidonul, îl duce pînă în prag și, strecurînd cu băgare de seamă mîna prin deschizătură, îl depune înăuntrul colibei. Ocupată cu mestecatul fierturii pentru porridge, mama nu se întoarce. Dar el bănuiește că ea știe ce se întîmplă în spatele ei. Zăbovește să o vadă întorcîndu-se — dacă o va face și-i va mulțumi, va țipa la ea ; numai la gîndul ăsta și-l înecă mînia. Femeia însă își vede mai departe de treburi — mînia din el clocotește și mai avan și ochii i se acoperă de o negură fierbinte. Nu mai poate suporta gîndul că nimeni, nici măcar mama lui, nu înțelege de ce se furișează el ca un hoț cînd face o faptă bună. Se întoarce cu un aer trufaș în umbra copacului, murmurînd : — „Eu sînt Jabavu, eu sînt Jabavu“ — ca și cînd acesta i-ar fi răspunsul la orice privire tristă, sau vorbă de reproș, sau tăcere îngăduitoare.

Prudent, ca nu cumva pantalonii să se rupă de tot, se lasă pe vine. Privește satul. Un kraal, cum pot fi văzute peste tot în Africa, colibe rotunde de lut cu acoperișuri conice de iarbă, construite care pe unde a apucat. Cîteva dintre ele sînt pătrate, imitînd construcțiile dreptunghiulare ale omului alb. Dincolo

de kraal, un brîu de copaci, și mai departe cîmpurile. „Acesta este satul meu", își spune Jabavu, și imediat gîndurile îi zboară la orașul omului alb. Știe totul despre acel oraș, deși n-a fost niciodată acolo. Ori de cîte ori se întoarce vreun călător în sat, sau trece pe drum mai departe, Jabavu aleargă să asculte poveștile despre minunata viață, aventuroasă și agitată, de acolo. În mintea lui și-a format o idee foarte clară asupra locurilor. Știe că omul alb are casă de cărămidă, două camere frumoase cu scaune și mese și paturi înălțate de la podea pe patru picioare. Știe că orașul omului alb e făcut din asemenea case, multe, multe case, poate la fel de multe cît să se-nșiruie de sub copacul lui pînă la marele drum ce duce spre nord, cale, adică, de o jumătate de milă. În sinea lui freamătă de uimire și emoție cînd își închipuie aceste lucruri, și își privește satul cu o nemulțumire plină de neastîmpăr. Satul este pentru moșnegi, pentru ei e bun. Nu-și amintește să fi gîndit altcîndva altfel decît acum ; ca și cînd s-a născut știind că satul înseamnă trecutul, și nu viitorul său, tînjind după clipa în care va putea pleca la oraș. În el se dezlănțuie o foame cumplită după acel oraș. Ce-i foamea asta ? Nu știe. E atît de puternică încît aude o voce strigîndu-i în ureche : „Vreau, vreau", și parcă-și simte degetele încleștîndu-se lacome, „Vrem", și fiecare fibră a trupului său cîntă și țipă : „Vreau, vreau, vreau...".

Vrea totul și nimic. Nu-și spune : „Vreau o mașină, un avion, o casă". Jabavu e inteligent și știe că omul negru nu poate avea asemenea lucruri. Dar vrea să fie lîngă ele, să le vadă, să le atingă, să poată chiar să aibă grijă de ele. Cînd se gîndește la orașul omului alb, vede ceva frumos, bogat colorat, straniu. Pentru el, orașul omului alb se aseamănă unui curcubeu, sau unei dimineți calde și frumoase, sau unei nopți de dans sub cerul înstelat. Și viața asta palpitantă pe el îl așteaptă, pe Jabavu, care pentru ea a fost născut. Își imaginează un loc plin de lumină și căldură și rîsete, și oamenii exclamînd : „Hei ! — Uite-l pe prietenul nostru Jabavu ! Vino, Jabavu, și stai cu noi".

Asta vrea el să audă. Nu mai vrea să audă vocile mîhnite ale bătrînilor : „Gură Mare, uite la Gură Mare, ascultă la Gură Mare cum împroaşcă iarăşi cu vorbe".

Dorinţa lui este atît de intensă încît îi provoacă dureri în tot corpul — începe să viseze cu ochii deschişi. Iar visul care i se furişează pe jumătate ruşinat prin minte ăsta este : se vede în drum spre oraş, intrînd apoi în oraş, şi un poliţist negru care îl salută : „Ei, Jabavu, deci ai venit, sînt din satul tău, mă mai ţii minte ?" „Prietene, răspunde el, am auzit de tine de la fraţii noştri, mi s-a spus că eşti acum un fiu al Stăpînirii". „Da, Jabavu, acum sînt în slujba Stăpînirii. Vezi, am uniformă frumoasă şi loc unde să dorm şi prieteni. Sînt respectat şi de oamenii albi şi de cei negri. Îmi stă în putinţă să te ajut". Şi fiul acesta al Stăpînirii îl ia pe Jabavu în camera lui şi-i dă de mîncare — poate chiar pîine, pîine albă, din cea din care mănîncă oamenii albi, şi ceai cu lapte. Jabavu a auzit de o asemenea mîncare de la oamenii întorşi în sat. Apoi fiul Stăpînirii îl duce la omul alb pe care îl slujeşte. „Acesta este Jabavu, spune, prietenul meu din satul meu". „Deci acesta este Jabavu, se dumireşte celălalt. Am auzit de tine, fiul meu. Dar nu mi s-a spus şi cît de puternic eşti, cît de deştept. Trebuie să îmbraci uniforma asta şi să devii şi tu un fiu al Stăpînirii". Jabavu a văzut poliţişti din ăştia, deoarece o dată pe an umblă prin sate să strîngă impozitele. Oameni mari, oameni importanţi, oameni negri în uniformă... Jabavu se vede în această uniformă şi ochii îi scapără pătimaşi. Se închipuie mergînd prin oraşul omului alb. „Da, stăpîne, nu, stăpîne" ; cu cei de-un neam cu el este foarte bun. „Da, spun ei, acesta este Jabavu al nostru, din satul nostru, vă amintiţi ? Este bunul nostru frate, el ne ajută..."

Visul lui Jabavu s-a înălţat atît de sus încît deodată se năruie şi el se dezmeticeşte buimac. Căci a auzit despre oraş lucruri care-i spun că acest vis este o nerozie. Nu-i chiar atît de simplu să devii poliţist şi fiu al Stăpînirii. Pentru asta trebuie să fii cu adevărat deştept, drept care Jabavu se ridică şi, privind întîi în jur ca nu cumva să-l zărească cineva,

se îndreaptă spre o piatră mare, netedă, pe care o saltă cu o smucitură, scoate de sub ea un sul de hîrtie, lasă repede piatra la loc și se așază pe ea. În mînă ține cîteva coli de hîrtie din cele cu care se împachetează cumpărăturile la magazinul grecului. Unele sînt acoperite cu litere de sus pînă jos, altele au mici desene colorate, multe laolaltă, închipuind o poveste. Cel mai mult îi plac paginile astea cu desene, care i se par minunate.

Din ele a învățat Jabavu să citească. Le întinde în fața lui pe pămînt și se apleacă asupra lor, chinuindu-și buzele să rostească acele cuvinte. Prima imagine înfățișează un om alb mare pe un cal mare negru, cu o pușcă mare care scuipă foc roșu. „Bang! Buuuummm!“ arată literele de deasupra.

„Bang! pronunță Jabavu încet. B-a-n-g.“

Acesta a fost primul cuvînt pe care l-a învățat. A doua imagine înfățișează o fată albă, frumoasă, cu rochia alunecîndu-i de pe umăr, cu gura deschisă. „Ajutor!“ spun literele.

„Ajutor! repetă Jabavu. Ajutor, Ajutor.“

Trece mai departe. Acum omul mare și alb a prins-o pe fată pe după mijloc și o saltă pe cal. Niște oameni albi răi cu pălării negre mari țin puștile îndreptate spre fată și spre omul alb cel bun. „Ține-te de mine, iubito“, explică literele. Jabavu rostește și el cuvintele acestea. Încet, încet, își croiește drum în josul paginii. Îi place povestea asta, o știe chiar pe dinafară. Dar cea de pe pagina următoare nu este chiar atît de simplu de înțeles. E vorba de niște oameni galbeni, cu fețe mici și schimonosite. Sînt răi. Mai este și un om alb mare care este bun și are un bici. Pe Jabavu îl neliniștește biciul ăsta, îl știe prea bine; el însuși a fost biciuit de grecul de la magazin pentru că a fost obraznic. Cuvintele spun: „Grrr, Fețe Galbene, asta o să vă învețe minte!“ Omul alb îi biciuiește pe micii oameni galbeni și Jabavu rămîne derutat și consternat. În prima poveste el însuși este omul alb de pe cal care salvează fata cea frumoasă de oamenii cei răi. Dar în astalaltă nu mai poate fi omul alb, din cauza biciului... Ore în șir și-a bătut Jabavu capul cu istorioara asta, mai ales din pricina cuvintelor: „Șerpi mici și galbeni ce sînteți...“.

Pleazna biciului se roteşte peste desen, şi multă vreme Jabavu a crezut că acel cuvînt, şarpe, se referea la bici. Dar apoi a înţeles că şerpii erau oamenii galbeni... În cele din urmă dă pagina, renunţînd ca de atîtea ori la povestea asta complicată, şi trece la alta.

Jabavu poate citi nu numai poveştile desenate, ci şi literele disparate. Mai demult a găsit pe grămada de vechituri din spatele magazinului grecului abecedarul unui copil, mai precis jumătate din el. I-a trebuit multă vreme pînă să priceapă că abecedarul nu era întreg. Stătea cu orele şi potrivea literele alfabetului în cuvîntul „Lang !“, sau alte cuvinte englezeşti pe care le învăţase din poveştile mai triste sau mai vesele despre oamenii albi : negru, alb, culoare, băştinaş, cafru, mălai, miros, rău, murdar, prost, muncă. Pe astea ştia să le pronunţe încă înainte de a învăţa să le citească. După încă o vreme a completat alfabetul singur. Multe zile i-au trebuit — mai mult de un an a stat acolo sub copacul stufos şi şi-a stors mintea, în timp ce oamenii din sat rîdeau de el şi-l făceau leneş. Mai tîrziu, a încercat să descifreze paginile fără desene. I-a fost tare greu, de parcă nu învăţase nimic pînă atunci. Au trecut luni. Încet, foarte încet, foaia cu litere negre a început să capete înţeles. Jabavu nu va uita cît va trăi ziua aceea în care a pus laolaltă o frază întreagă. Suna astfel : Ca să fie sănătos, africanul trebuie să mănînce fasole şi legume precum şi carne şi nuci“. Cînd a priceput în sfîrşit fraza aceea lungă şi complicată, nu-şi mai încăpea în piele de mîndrie şi a izbucnit în rîs :

„Deci omul alb spune că noi trebuie să mîncăm lucrurile astea în fiecare zi ! Asta o să mănînc atunci cînd voi ajunge în oraşul omului alb.“

Dar oricît s-ar chinui el, sînt unele cuvinte pe care nu le poate pricepe în ruptul capului.

„Oricine încalcă orice prevedere al oricărui regulament (care numără cincizeci de articole) este pasibil de o amendă de douăzeci şi cinci lire, sau trei luni închisoare.“

Jabavu şi-a pierdut alte multe zile cu fraza asta şi tot nu i-a dat de capăt. S-a dus chiar pînă în satul vecin, cale de cinci mile, ca să-l întrebe pe un om

cu carte, care știe engleza, ce înseamnă cuvintele astea. Nici el nu le-a înțeles. În schimb, l-a învățat pe băiat o mulțime de cuvinte englezești, așa că acum Jabavu se descurcă destul de bine. Și-a însemnat cu un cărbune cuvintele mai complicate — odată tot o să găsească el pe cineva să i le explice. Poate vreun călător care va veni de la oraș ? Dar nu e așteptat nimeni. Ar fi trebuit să vină unul dintre tineri, băiatul unchiului său, fratele tatei, dar între timp s-a dus la Johannesburg. De un an de zile n-au mai primit nici o veste de la el. Din sat sînt plecați șapte tineri să lucreze la oraș, și doi la minele din Johannesburg. Oricare din ei poate veni săptămîna viitoare, sau poate la anu'... Foamea lui Jabavu clocotește și mai aprig : „Cînd am să merg și eu ? Cînd, cînd, cînd ? Am șaisprezece ani, sînt bărbat. Vorbesc englezește, citesc ziarul, înțeleg toate desenele“ — dar imediat își amintește că nu le înțelege chiar pe toate. Dă silitor pagina înapoi la povestea cu oamenii mici și galbeni. Ce-au făcut oare de sînt biciuiți ? De ce sînt unii oameni galbeni, alții albi, alții negri, sau arămii, așa cum e el ? De ce este război în țara omuleților galbeni ? De ce li se spune șerpi și Fețe Galbene ? De ce ? De ce ? De ce ? Jabavu n-are pe cine întreba și de la cine primi răspuns, și frustrarea îl face și mai flămînd. „Trebuie să merg în orașul omului alb, acolo voi ști, acolo voi afla.“

„Să mă duc singur ?“ șovăie el. Îl sperie gîndul ăsta, nu are curaj. Stă tolănit și apatic sub copac, închipuind cu mîna desene în colb. „Poate o să vină totuși cineva din oraș și m-aș duce cu el cînd s-ar întoarce ? Sau să-l conving pe Pavu să mă însoțească ?“ Dar inima îi zvîcnește dureros : cu siguranță mama și tata ar muri de amărăciune dacă i-ar părăsi amîndoi deodată ! Fata a plecat cu trei ani în urmă și s-a angajat bonă la o fermă aflată la douăzeci de mile depărtare ; nu vine acasă decît de două sau trei ori pe an, și atunci doar pentru o zi.

Foamea însă crește pînă cînd stinge orice urmă de regret pentru părinții săi. Se hotărăște : „Am să vorbesc cu Pavu. Am să-l fac să vină cu mine“.

Cînd bărbaţii se întorc de pe cîmp şi laolaltă cu ei tatăl şi fratele lui, îl găsesc pe Jabavu aşezat la umbră, cugetînd la ale lui. Zărindu-i, se ridică imediat şi intră în colibă. Acum foamea lui cere mîncare, sau, mai corect, că trebuie să fie acolo primul pentru a fi servit înaintea celorlalţi.

Mama pune porridgeul alb în blide. Blidele sînt din lut roşu, cu mîna ei le-a făcut şi le-a decorat cu negru. Sînt frumoase, dar Jabavu tînjeşte după farfuriile de cositor pe care le-a văzut la prăvălia grecului. Doar lingurile sînt din cositor şi tare îi mai place să le atingă.

Mama netezeşte frumos fiertura cu dosul lingurii, ca să lucească. A gătit şi o tocană din rădăcini şi frunze culese din hăţiş şi toarnă puţin peste fiecare moviliţă albă. Aranjează blidele pe o rogojină pe podea. Jabavu se pune imediat pe mîncat. Mama se uită la el şi e gata să întrebe : „De ce nu aştepţi, aşa cum se cuvine, pînă cînd mănîncă tatăl tău ?“ Dar nu dă glas întrebării. Cei doi bărbaţi intră şi ei şi reazămă sapele şi suliţa de perete. Tatăl îşi priveşte fiul care mănîncă într-o tăcere ursuză, fără să-şi ridice ochii spre ei.

— Cel care este prea obosit cînd e vorba de muncă, nu e obosit cînd e vorba de mîncare.

Jabavu nu răspunde. Aproape că şi-a terminat porţia şi se gîndeşte că a mai rămas destul în oală pentru încă un blid plin. Îl arde poftа să mănînce mult, mult, pînă-i plesneşte pîntecele de atîta mîncat. Înfulecă în grabă ultimele linguri şi ridică blidul către mama lui. Cum ea însă nu se grăbeşte să i-l umple, mînia pune iarăşi stăpînire pe el, dar înainte ca vorbele să-i iasă clocotitoare pe gură, tatăl, care a băgat de seamă ce se petrece, începe să vorbească. Jabavu lasă resemnat farfuria jos şi rămîne în ascultare.

Bătrînul e obosit, vorbeşte încet. Nu e prima oară cînd spune aceste lucruri. Familia îl ascultă şi nu prea. Spusele lui sînt ca vorbele pe o coală de hîrtie — le citeşti sau nu ; le asculţi sau nu.

— Ce se petrece cu oamenii noştri ? se întreabă el mîhnit. Ce se petrece cu copiii noştri ? Odată, în

kraalurile noastre era pace, era ordine. Fiecare om știa ce avea de făcut și cum să facă acel lucru. Soarele răsărea și apunea, luna se schimba, venea anotimpul uscat, apoi veneau ploile, omul se năștea, trăia, murea. Știam atunci ce era rău și ce era bine.

Soția lui, mama, se gîndește : „Tînjește atît de mult după vremurile de altădată pe care le înțelegea, încît a uitat cum se prădau triburile între ele, a uitat cum trăiam prin părțile astea cu spaima triburilor din sud. Ne-am petrecut jumătate din viață prin dealurile 'celea, ascunzîndu-ne ca iepurii, iar noi, femeile, eram mînate ca vitele să devenim nevestele bărbaților din alte triburi". Dar nu-și rostește gîndurile, ci aprobă :

— Da, da, bărbate, asta e foarte adevărat.

Mai ia o lingură de porridge din oală și i-o pune în blid, deși bărbatul de abia dacă s-a atins de mîncare. Văzînd acestea, lui Jabavu i se încordează toții mușchii și ochii o țintuiesc pe mama lui flămînzi și revoltați.

— Și acum, continuă bătrînul, parcă s-a abătut furtuna peste oamenii noștri. Bărbații pleacă la orașe, în mină, la ferme, învață apucături rele și cînd se întorc în sat, sînt ca niște străini, au uitat de respectul cuvenit celor bătrîni ! Femeile tinere se strică în orașe, se îmbracă și ele ca femeile albe, iau pe oricine de soț, uitînd de buna-cuviință. Și omul alb face din noi servitori și cine știe cînd se vor sfîrși vremurile astea de sclavie.

Pavu și-a isprăvit porridgeul. Se uită la maică-sa care îi mai pune o porție, turnînd și niște sos deasupra. Abia după ce și-a făcut datoria față de bărbații care muncesc, se îngrijește și de cel care n-a muncit. Răstoarnă în farfuria lui Jabavu ce-a mai rămas, destul de puțin, și răzuiește restul de sos de pe fundul oalei. Evită să-l privească. Știe prea bine durerea ce-i macină sufletul lui de copil, pentru că a fost lăsat la urmă. Jabavu nici nu mai poate mînca de supărare. Stă morocănos și-și ascultă tatăl. E adevărat ce spune bătrînul, dar sînt multe lucruri pe care nu le zice, și nici n-ar putea, pentru că este bătrîn și vremea lui a trecut. Jabavu se uită la frate-său, îi vede chipul în-

gîndurat, încruntat, și înțelege că Pavu judecă la fel ca el.

— Ce se va alege de noi ? Cînd privesc spre viitor, văd parcă o noapte fără sfîrșit. Cînd aud poveștile aduse din orașul omului alb, inima mi-e cernită ca o vale sub un nor de ploaie. Cînd aud cum sînt stricați copiii noștri, de omul alb, simt cum mi se înecă mintea în mocirlă, nu mă pot gîndi la aceste lucruri, sînt prea multe de înțeles.

Jabavu prinde privirea fratelui și-i face un semn scurt din cap. Pavu cere părinților îngăduința să se ridice de la masă, lucru pe care îl face și în numele lui Jabavu care nu catadicsește să scoată un cuvînt.

Bătrînul se întinde pe rogojină în bătaia soarelui, să se odihnească oleacă înainte de a pleca iar la cîmp. Mama strînge blidele, ia oala și se apucă de spălat. Băieții ies și se duc sub copacul cel stufos.

— Grea a fost munca fără tine, frate.

Jabavu se aștepta la acest reproș, drept care răspunde încruntat :

— Am stat și m-am tot gîndit.

Ar vrea ca fratele să se arate nerăbdător să afle ce gînduri anume l-au frămîntat, atît de minunate și importante, dar în loc de asta, Pavu continuă să-l mustre :

— A mai rămas jumate de cîmp și s-ar cădea să muncești cu noi după-amiază.

Jabavu simte din nou fremătînd în el revolta aceea cumplită, dar reușește să și-o stăpînească. Înțelege că nu e înțelept să aștepte de la fratele lui să priceapă rostul desenelor și a cuvintelor înscrise pe foile de hîrtie, așa că-i spune :

— M-am gîndit la orașul omului alb.

Îl privește plin de sine, dar Pavu zice doar atît :

— Da, știu că va veni în curînd vremea să ne părăsești.

Jabavu este indignat de atîta indiferență arătată celor mai tainice gînduri ale sale.

— Nimeni n-a spus că trebuie să plec. Mama și tata o țin una și bună, pînă-i doare gura, că fiii cei buni rămîn în sat.

— Da, vorbesc și ei ca toți bătrînii, zice Pavu cu un hohot scurt, dar știu că va veni vremea să plecăm amîndoi.

Auzindu-l, Jabavu se încruntă și-l privește cercetător ; apoi exclamă jubilînd :

— Ai să vii cu mine !

Dar Pavu își lasă capul în piept.

— Cum să vin eu cu tine ? se codește el. Tu ești mai mare și drept e să pleci. Dar tatăl nostru nu poate răzbi cu lucrul de unul singur. Poate că am să vin și eu, da' mai tîrziu.

— Mai sînt și alți tați cărora le-au plecat copiii. Tatăl nostru vorbește de obiceiuri, dar dacă obiceiul este ceva ce se întîmplă tot timpul, atunci obiceiul vremii noastre este ca tinerii să plece din sat și să meargă la oraș.

Pavu șovăie. Chipul lui e ros de îndoieli. Ar vrea să meargă la oraș, dar se teme. Știe că Jabavu se va duce în curînd, și dacă ar pleca împreună cu fratele său mai mare, care e puternic și deștept, n-ar mai avea de ce să se teamă.

Jabavu citește toată frămîntarea în încruntarea lui și deodată simte un soi de neliniște, de parcă s-ar afla în fața unui tîlhar. Se întreabă dacă nu cumva fratele său visează ca și el la orașul acela, dacă n-are cumva aceleași planuri.

La acest gînd își întinde brațele, voind parcă să apuce totul doar pentru sine. E atît de nestăvilită dorința asta a lui, încît simte că are nevoie de întregul oraș ca să și-o poată îndestula și atunci nu i-ar mai rămîne chiar nimic fratelui său. Își lasă brațele în jos și spune viclean :

— Vom merge împreună. Ne vom ajuta unul pe altul. Nu vom fi singuri în acel loc în care călătorii spun că străinii sînt jefuiți și chiar omorîți.

Vorbind, îi aruncă o căutătură piezișă lui Pavu care arată de parcă ar asculta pălăvrăgeala unor îndrăgostiți.

— Frații trebuie să fie împreună, așa e bine. Cel ce umblă singur e ca vînătorul care a pornit-o la vînătoare de capul lui prin locuri bîntuite de primejdii. Și după plecarea noastră, tata nu va mai trebui să se îngrijească de atîta hrană, căci pîntecele noastre nu vor

mai trebui umplute. Şi dacă o va mărita pe sora noastră, va avea vitele ei şi banii de lobola...

O ţine tot aşa, vrînd să pară cît mai convingător, încercînd în acelaşi timp să-şi stăpînească vocea care devine din ce în ce mai puternică, stîrnită de pofta-i pătimaşă după acele minuni ale oraşului. Se străduie să vorbească aşa cum vorbeşte un bărbat chibzuit despre probleme grave, dar mîinile şi picioarele agitate îi trădează nerăbdarea. Îi mai spune el multe şi mărunte lui Pavu, pînă cînd tatăl lor iese din colibă, aruncîndu-le o privire scurtă. Atunci ei se ridică şi pornesc după el. Jabavu îi însoţeşte doar pentru că vrea să-l cîştige pe Pavu de partea lui, nu de altceva. Merg alături cît ţine poteca şerpuitoare prin pădurice, şi continuă să-i vorbească în şoaptă despre planurile sale.

Două petice de pămînt pietros sparg hăţişul brusei. Aici a fost cultivat porumbul, şi printre tulpini se rostogolesc dovleci. Plantele cresc la întîmplare, dovlecii sînt rari. Deunăzi, un om alb a venit cu maşina de la oraş şi s-a supărat cînd a văzut cîmpurile astea. Le-a spus că lucrează pămîntul ca nişte nepricepuţi, că în alte părţi ale ţării negrii ascultă de sfaturile albilor şi lanurile lor sînt bogate, pămîntul roditor. Le-a mai spus că solul e sărac pentru că ţin prea multe vite pe el — dar auzindu-i ultimele cuvinte, oamenii i-au întors spatele. Ştiu ei prea bine că dacă omul alb spune că trebuie să-şi împuţineze cirezile în folosul terenului, o face doar ca să pună el mîna pe aceste vite. Animalele înseamnă bogăţie, înseamnă putere ; doar cineva străin de acele locuri poate să-şi închipuie că o vacă bună valorează cît zece slabe. Din cauza acestei neînţelegeri asupra vitelor, oamenii satului primesc cu suspiciune orice sfat venit din partea fiilor Stăpînirii, albi sau negri. Neîncrederea asta le împovărează existenţa, ca un nor ameninţător ce pluteşte deasupra capetelor lor. Şi creşte cu fiecare nou călător venit de la oraş. Bîntuie tot felul de zvonuri şi şoapte despre conducători noi, gînduri noi, o nouă îndîrjire. Tinerii ca Jabavu şi, în felul său, ca Pavu, le ascultă fără să le descopere semnificaţii ascunse şi cumplite, dar bătrînii sînt speriaţi.

Cînd cei trei ajung la locul de unde trebuie să înceapă lucrul, bătrînul face o glumă pe seama sfaturilor date de omul de la oraș ; Pavu rîde politicos, Jabavu rămîne tăcut. Îl nemulțumește pînă și felul în care tatăl său ține cu tot dinadinsul la vechile deprinderi de a lucra pămîntul. El a văzut cum se lucrează acum pămîntul în satul vecin, doar la cinci mile depărtare. Știe că omul alb are dreptate în ceea ce spune.

— Tatăl nostru e un prost. Pămîntul ăsta ar scoate de două ori mai mult dacă ar face cum spun fiii Stăpînirii.

— Taci, îl dojenește blînd Pavu. O să te audă. Lasă-l în legea lui. Un bou bătrîn tot pe poteca aia merge la apă pe care a mers și cînd era vițel.

— Ah, *tacă-ți fleanca*, mîrîie Jabavu în engleză și dă zor ca să rămînă singur. Ce rost are să-l ducă pe țîncul ăsta de frate-său la oraș ? se întreabă el. Totuși, va fi nevoit să-l ducă, pentru că singur se teme. Ca să se împace cu el, încearcă prin semne să-i dea de înțeles că trebuie să se grăbească să-l ajungă. Dar Pavu se face că nu-l vede și-și continuă lucrul lîngă tatăl său.

Jabavu sapă ca stăpînit de diavol. La asfințitul soarelui, a isprăvit aproape cu o treime mai mult decît ai lui. Tatăl spune mulțumit :

— Cînd muncești, fiule, muncești de parcă ai fi mîncat numai carne.

Pavu tace. E supărat pe Jabavu, dar în același timp așteaptă, cu jind și teamă, clipa cînd va începe din nou dulcea și primejdioasa discuție. După cină, frații ies în întunericul nopții și se preumblă printre focurile celorlalte colibe, și Jabavu începe iar să vorbească și nu se mai oprește. Trece o săptămînă, apoi o lună. Cîteodată Jabavu își pierde cumpătul și Pavu se îmbufnează. Jabavu iar își îmblînzește și-și înmoaie vorbele. Pavu spune într-o zi „Da", a doua zi se răzgîndește și spune „Nu" și „Cum să-l părăsim amîndoi pe tata ?" Dar Jabavu Gură Mare nu se dă bătut, ochii îi ard, corpul îi e încordat de atîta nerăbdare, și în tot acest timp frații sînt mereu împreună, cum n-au fost ei niciodată în scurta lor viață. În fiecare seară sînt văzuți stînd de vorbă sub copacul cel stufos, sau

plimbîndu-se printre colibe, sau șezînd unul lîngă altul în prag și discutînd. Oamenii spun :

„Jabavu vrea să-și convingă fratele să meargă cu el, de aia vorbește atîta".

Jabavu însă nu-și dă seama că lumea i-a deslușit intențiile, căci pentru el nu există altcineva decît ființa lui și a lui Pavu.

Și iată că într-o bună zi, fratele acceptă, însă vrea să le spună și părinților : dorește ca durerea pricinuita de plecarea lor să fie cît de cît ostoită de rînduielile supușeniei. Jabavu nici să n-audă de așa ceva. Din ce cauză ? Nu știe, dar i se pare că fuga asta spre noua viață nu va avea farmec dacă nu este furată. Pe lîngă asta, se teme ca amărăciunea tatălui să nu slăbească hotărîrea lui Pavu. El o ține pe-a lui. Pavu nu se lasă mai prejos. Apoi se ceartă. O săptămînă întreagă domnește între ei o tăcere urîtă, ruptă din cînd în cînd de replici violente. Satul șoptește : „Uite, Pavu, fiul cel bun, nu ascultă la pălăvrăgelile lui Jabavu, Gură Mare". Singurul care n-are habar de clevetelile satului este tatăl lor, și asta poate pentru că nu dorește să afle nimic despre asemenea grozăvenii.

În a șaptea zi, pe înserat, Jabavu se apropie de Pavu și-i arată o legăturică pe care și-a pregătit-o pentru drum. În ea și-a pus pieptenele, hîrtiile cu desene și cuvinte, săpunul.

— Am să plec în noaptea asta.

— Nu cred, face Pavu.

Îl crede totuși pe jumătate. Jabavu e neînfricat, și dacă o pornește singur la drum, s-ar putea ca el, Pavu, să piardă unica șansă de a pleca. Se lasă jos pe prag cu o expresie chinuită.

— Și acum, frate, e timpul să te hotărăști, zice Jabavu așezîndu-se lîngă el, pentru că nu mai avem vreme de așteptat.

În acea clipă apare mama lor.

— Așa, fiii mei, vă duceți la oraș ? Vocea ei e tristă și auzind-o, fratele mai mic tare ar vrea s-o liniștească și să-i spună că niciodată nu i-a trecut prin cap să părăsească satul. Dar Jabavu se oțărăște supărat :

— Da, așa e, plecăm. Nu mai putem trăi în satul ăsta unde nu sînt decît copii, femei și bătrîni.

Mama aruncă o privire către locul unde se află tatăl lor cu cîțiva prieteni în jurul focului unei alte colibe. Siluetele lor se desenează întunecate pe flăcările roșietice ce împroașcă scîntei în noapte. Bezna e adîncă, numai bună de fugă.

— Tatăl vostru va muri de amărăciune, spune ea, dar gîndul ei e altul : „Nu va muri, cum n-au murit nici alți tați ai căror fii pleacă la oraș".

— Și atunci noi trebuie să rămînem închiși în satul ăsta pînă la moarte, din cauza prostiei unui bătrîn care nu vede decît răul din viața oamenilor albi ? se înfurie Jabavu.

Ea însă răspunde liniștit :

— Nu vă pot împiedica să plecați, fiii mei. Dar dacă e să mergeți, plecați acum, că nu mai pot îndura să vă știu certîndu-vă toată ziua și stînd supărați.

Apoi, pentru a-și ascunde tristețea ce-o înecă, apucă repede o oală și se depărtează, ca și cînd ar avea nevoie de apă pentru gătit. Dar cînd ajunge în primul petic de umbră deasă de sub copacul cel mare, se oprește. Rămîne acolo și privește spre luminile slabe, tremurătoare, ce vin de la nenumăratele focuri, și la colibele ce se conturează distinct și negre, și la îndepărtata lucire a stelelor. Se gîndește la fiică-sa. La plecarea ei, a plîns de-a crezut că-și dă sufletul, nu alta. Și uite că acum e fericită că a plecat. Lucrează la o femeie albă cumsecade care-i dăruiește rochii, și speră să se mărite cu bucătarul care cîștigă bani frumoși. Nu se compară viața fiicei cu a mamei și ea știe bine că, dacă ar fi mai tînără, s-ar duce și ea la oraș. Dar cu toate astea, îi vine să plîngă de nefericire și singurătate. Nu plînge. O doare gîndul din pricina lacrimilor zăvorîte acolo.

Își privește băieții care vorbesc repede și șoptit, cu capetele apropiate.

— Hai să pornim la drum, îl îmboldește Jabavu. Dacă n-o facem acum, mama o să-i spună tatei și el n-o să ne lase.

Pavu se ridică încet în picioare.

— Ah, Jabavu, tare mi-e îndoită inima de ce-o să facem.

Jabavu știe că a sosit momentul hotărîtor și-l îmboldește :

— Gîndeşte-te numai, mama ştie de plecarea noastră şi nu s-a supărat, iar din oraş o să putem trimite bani, să le mai mîngîiem bătrîneţile.

Pavu intră în colibă, îşi ia muzicuţa de unde a pitit-o în acoperişul de ierburi, iar de pe poliţa de pămînt securea. E gata. Mai zăbovesc amîndoi o clipă în colibă, privindu-şi cu oarecare teamă îmbrăcămintea : Jabavu în pantalonii lui scurţi şi rupţi, gol de la brîu în sus, Pavu cu fîşia de pînză în jurul şoldurilor şi vesta numai găuri. Se gîndesc că vor fi de rîsul lumii cînd vor ajunge în oraş. Toate poveştile pe care le-au auzit despre *matsotsişii* care jefuiesc şi omoară, despre recrutarea bărbaţilor pentru munca în mină, istoriile despre femeile de la oraş care nu seamănă cu nici o femeie cunoscută de ei vreodată — toate se îngrămădesc sub frunţile lor înfierbîntate şi îi împiedică să plece. Deodată Jabavu spune hotărît :

— Hai acum, frate. N-o să ne împiedicăm noi de atîta lucru, — şi părăsesc coliba.

Nu-şi întorc privirile spre copacul sub care s-a oprit mama. Trec pe lîngă el ca doi bărbaţi în toată firea, legănîndu-şi braţele pe lîngă trup. Aud paşi grăbiţi în urma lor şi mama se apropie în fugă.

— Staţi, copiii mei.

Simt cum le caută mîinile şi le strecoară în palme ceva tare şi rece. Le-a dat cîte un şiling la fiecare.

— Asta-i pentru călătorie. Şi staţi...

Acum fiecare ţine în mînă cîte o legăturică, şi-şi dau seama că le-a pregătit cîte ceva de-ale gurii, să aibă de drum.

Fratele îşi întoarce faţa ruşinat şi amărît. Apoi îşi îmbrăţişează mama şi se îndepărtează grăbit. Jabavu este cuprins mai întîi de recunoştinţă, apoi de revoltă — iar l-a înţeles mama lui prea bine şi din cauza asta n-o poate suferi. Tălpile i s-au lipit de bucata de pămînt pe care stă. Ştie că dacă va rosti un singur cuvînt, va plînge ca un copil mic. Din întuneric aude vocea blîndă şi rugătoare a mamei :

— Ai grijă de fratele tău, să nu i se întîmple ceva. Tu eşti îndărătnic şi fără frică, poţi înfrunta primejdiile, dar el nu poate.

— Fratele meu e fratele meu, dar e şi bărbat, izbucneşte Jabavu exasperat.

Ochii ei licăresc blajin şi vocea îi răsună împăciuitoare.

— Şi tatăl vostru o să moară dacă nu-i daţi de veste despre voi. Să nu faceţi aşa ca ceilalţi copii — ci să ne trimiteţi vorbă prin Comisarul Băştinaşilor despre cum vă petreceţi.

— Comisarul ăsta e pentru babuini şi neştiutori, strigă Jabavu şi mai furios. Eu ştiu să scriu şi o să primiţi scrisori de la mine de două — ba nu, de trei ori pe săptămînă !

Auzindu-l cum se făleşte, mama oftează, şi Jabavu, deşi nu intenţionase să facă asemenea gest, o apucă de mînă, o ţine o clipă, apoi o dă uşor la o parte, de parcă ea ar fi vrut să-i strîngă mîna — şi o ia din loc fluierînd, pierzîndu-se în umbra copacilor.

Mama rămîne să privească în urma lui pînă cînd îi vede pe cei doi copii mergînd împreună, şi după ce mai zăboveşte o clipă, se întoarce către lumina focurilor, tînguindu-se întîi încet, dar pe măsură ce mîhnirea o copleşeşte, din ce în ce mai sfîşietor. Se tînguie că băieţii ei au părăsit satul pentru răutăţile oraşului. Aşa îi va spune omului ei cu care va plînge amarnic zile în şir. I-a văzut furişîndu-se cu legăturile în spate — va spune, şi vocea ei va fi plină de durere şi de reproş amar. Căci ea este nu numai mamă, ci şi soţie, şi una simte soţia, alta mama, şi amîndouă simţămintele pot fi la fel de adevărate şi de sincere.

Cît despre Jabavu şi Pavu, ei merg tăcuţi şi înfricoşaţi de întunericul brusei, pînă cînd zăresc, tocmai la marginea satului, o colibă abandonată. Nu le place să călătorească noaptea ; după gîndul lor, ar fi trebuit să plece spre oraş dimineaţa ; astfel că acum se strecoară în această colibă şi rămîn acolo întinşi, fără somn, pînă la ivirea zorilor cenuşii, apoi a dimineţii galbene.

Drumul se întinde neted înaintea lor, încă cincizeci de mile pînă-n oraş ; vor să ajungă acolo înainte de lăsarea nopţii, dar frigul le împiedică mişcările. Merg îndoiţi de spate, cu umerii strînşi, cu dinţii încleştaţi ca să nu-şi trădeze tremurul. În jur, iarba înaltă şi galbenă e încărcată de sumedenie de diamante strălucitoare ce pier pe măsură ce soarele se înalţă şi devine din ce în ce mai fierbinte, dînd din nou pu-

tere celor doi drumeți. Se îndreaptă de spate, pielea de pe umeri se netezește, respiră. În sfîrșit, întind și ei pasul, dar tot tăcuți. Pavu își întoarce fața ascuțită și iscoditoare cînd într-o parte, cînd în alta, să vadă, să audă tot ce se ivește în cale. Are nevoie de mult curaj să întîmpine această lume nouă, mai ales că toate gîndurile i s-au refugiat înapoi în sat, căutîndu-și acolo mîngîierea. „Acum tatăl meu se va duce singur la cîmp și va umbla încet, cu picioarele îngreuiate de durere ; și mama va pune apa la foc, să gătească porridgeul."

Jabavu merge încrezător. Nu se gîndește decît la marele oraș : „Jabavu ! se aude el strigat, ia priviți, a venit Jabavu în oraș !"

Un vuiet crește în urechile lor, și amîndoi sînt nevoiți să sară într-o parte ca să se ferească de un ditamai camionul. Aterizează pe brînci în iarba grasă, atît de brusc a fost saltul. Privesc în sus cu gurile căscate și-l văd pe șoferul alb aplecîndu-se pe geam afară și rînjind la ei. Nu înțeleg că el anume a trecut atît de aproape, numai ca să se distreze de sperietura lor. Nu știu că el rîde pentru că i se par tare caraghioși așa cum stau chirciți în iarbă, holbîndu-se ca niște țărănoi proști ce sînt. Se ridică amîndoi și urmăresc cu privirea camionul care dispare în nori galbeni de praf. Remorca este plină de oameni negri, unii dintre ei strigă, alții dau din mîini și rîd.

— Măi ! face Jabavu, da' știu c-a fost un camion mare ! Simte un nod în gît și pieptul îl doare de dorința să atingă mașina, să o cerceteze, să-i vadă minunata alcătuire, chiar să o conducă... Stă acolo, cu fața încordată și flămîndă, cînd iar se aude un vuiet, un zgomot strident ca țipătul unui cocoș, și frații iar sar într-o parte, aterizînd de data asta în picioare, în timp ce praful se învolburează și se învîrtejește în jurul lor.

Se privesc neștiind ce să mai creadă și își pleacă ochii pentru a nu fi nevoiți să-și recunoască neștiința. Dar în sinea lor se întreabă : „Oare camioanele astea intenționat încearcă să ne înspăimînte ? De ce ?" Greu de priceput. Au mai auzit ei povești de cît de nesuferit poate fi omul alb cînd vrea să-și bată joc de omul negru ca să aibă apoi de ce rîde, dar ce s-a întîmplat

acum este cu totul altceva. „N-avem nici un gînd rău, cugetă ei, mergem pe drum, sîntem speriați, atunci de ce ne înspăimîntă și ei mai tare?“ Însa acum încetinesc pasul și se tot uită înapoi, ca să nu mai fie luați prin surprindere. Și cînd zăresc vreun camion sau vreo mașină venind din urmă, trec pe iarbă și le așteaptă să se îndepărteze. Sînt puține mașini, dar multe camioane, pline de oameni negri. Jabavu se gîndește: „În curînd, poate chiar mîine, cînd o să capăt de lucru, am să merg și eu cu camionul...“. Este atît de nerăbdător să se petreacă această minune, încît o ia repede la picior și din nou trebuie să facă un salt brusc într-o parte cînd alt camion se răstește la el.

După aproape o oră de mers ajung din urmă un bărbat întovărășit de soția și copiii săi. Bărbatul duce o suliță și un topor, femeia vine încet, cu spatele împovărat de oale de gătit și un copil de țîță, un altul ținîndu-se de fustele ei. Jabavu nu se înspăimîntă, pentru că își dă seama că oamenii ăștia nu sînt orășeni, ci nomazi, care-și duc viața pe drum între un sat și altul. Îi salută, e salutat la rîndul său și își urmează calea împreună, prinzîndu-se în vorbă.

Jabavu îi spune că a pornit-o în marea călătorie spre oraș, iar bărbatul îl întreabă:

— N-ai mai fost acolo pînă acum?

— Ba da, de multe ori, răspunde Jabavu, care nu și-ar recunoaște neștiința nici în ruptul capului, dar replica bărbatului este neașteptată:

— Atunci nu e nevoie să te previn asupra fărădelegilor.

Jabavu tace mîlc, regretînd că nu a spus adevărul. Acum e prea tîrziu: din drum se face o potecă și familia se oprește. Cînd să-și ia rămas bun, încă un camion se vîntură pe lîngă ei, stîrnind nori de praf. Bărbatul se uită după camion și dă din cap.

— Astea-s camioanele ce-i duc pe frații noștri la mină. Își șterge fața și scutură pledul de praf. E bine că știți ce primejdii vă așteaptă, altfel de mult ați fi ajuns într-un camion din ăsta și ați fi umplut de praf gurile oamenilor cinstiți și ați fi rîs de ei văzîndu-i înfricoșați de urletul claxonului.

Între timp și-a pus pledul pe umeri, iar acum se întoarce și o ia pe potecă urmat de ai lui.

Jabavu și Pavu merg și ei mai departe, gîndindu-se la cîte au auzit despre agenții de recrutare. Își amintesc de poveștile venite din atît de multe guri, ca de niște frînturi de coșmar. Nu prea le vine să se gîndească la ele în lumina atît de strălucitoare a soarelui. Și totuși, de ce părea îngrozit omul acela cînd a pomenit de camioane ? Jabavu stă la îndoială : „Un biet om de la țară care nu vede decît partea rea a lucrurilor, ca și tata. Oare noi doi n-am putea călători într-unul din camioanele astea pînă în oraș ?“ Și iar îl cuprinde spaima și picioarele o iau mai încet, șovăitoare. Și cînd iarăși trece un camion val-vîrtej pe lîngă ei, se dă la marginea drumului, privind în urma lui cu ochi mari, ca și cînd ar vrea să-l oprească. Și cînd acesta chiar frînează, inima lui bate atît de tare că nu mai știe dacă de teamă, de emoție sau de dorință. Pavu îl trage de mînă :

— Hai mai repede, să fugim.

— De toate ți-e frică, i-o taie el scurt, parc-ai fi copil de țiță.

Bărbatul alb care conduce camionul scoate capul și privește în urmă. Se uită lung la Jabavu și la fratele său, și se retrage.

După cîteva clipe, din cabină cobora un bărbat negru care se îndreaptă spre ei. E îmbrăcat ca un alb și are mersul nepăsător. Văzîndu-l pe individul ăsta atît de elegant, Jabavu se gîndește la pantalonii lui rupți și-și lipește brațele de trup ca să și-i ascundă. Individul elegant se apropie rînjind.

— Hei, voi de acolo ! Vreți să urcați ?

Jabavu face un pas înainte, dar simte degetele lui Pavu strîngîndu-i cotul. Nu vrea să ia în seamă gestul, apoi, înțelegînd intenția de avertizare, se oprește și se proțăpește în colb, ca un taur care se opune jugului.

— Cît face ? întreabă, la care individul elegant pufnește în rîs.

— Măi, da' deștept mai ești ! Pe gratis. Pînă în oraș. Îți pui numele pe o hîrtie, ca un om alb, călătorești cu camionul și o să capeți și o slujbă frumușică, așa ca pentru tine.

Rîde fudul, dezvelindu-și dinții albi și strălucitori. Individul arată într-adevăr tare bine și foamea din

Jabavu se strînge în jurul inimii ca o gheară la gîndul că și el va arăta așa ca ăsta.

— Da, se avîntă nerăbdător, pot să-mi scriu numele, știu să scriu și să citesc, și desenele.

— Așa deci, rîde individul elegant cu și mai mare poftă. Atunci ești un băiat tare, tare deștept. Și munca ta va fi la fel de deșteaptă — ai să scrii într-un birou cu oameni albi de treabă, și ai să primești mulți bani — zece lire pe lună, poate chiar cinșpe.

Mintea lui Jabavu se întunecă, de parcă toate gîndurile lui s-au transformat în apă. Ochii îi sînt străfulgerați de o licărire galbenă. Se trezește că a mai făcut un pas înainte și că individul elegant i-a întins o bucată de hîrtie acoperită toată cu litere. Jabavu ia hîrtia și încearcă să priceapă cuvintele. Știe cîteva, însă pe altele nu le-a văzut niciodată. Rămîne mult timp cu ochii pironiți la hîrtie.

— Ascultă, istețule, vrei să înțelegi toată treaba aia dintr-o dată ? Camionul așteaptă. Pune-ți numa' crucea colo jos și haida repede.

— Pot să-mi scriu numele ca un alb, spune Jabavu cu obidă, nu e nevoie să fac o cruce. Fratele meu va face cruce, dar eu am să-mi scriu numele meu, Jabavu ; îngenunchează pe pămînt, pune hîrtia pe o piatră, ia ciotul de creion pe care i-l întinde individul elegant și stă cîteva clipe să se gîndească unde să noteze prima literă a numelui. Dar tocmai atunci îl aude pe individ că-i zice :

— Fratele tău nu e destul de puternic pentru munca asta.

Ridicînd ochii, Jabavu vede că fața lui Pavu s-a îngălbenit de frică, dar și de furie. Privirile lui sînt îngrozite. Jabavu lasă creionul jos și se întreabă în sinea lui : „Cum adică nu-i destul de mare ? Mulți dintre noi merg la oraș și muncesc încă de copii.“ Își amintește că a auzit odată pe cineva pomenind de recrutări și cum sînt căutați pentru munca în mină doar bărbații puternici, lați în umeri. El, Jabavu, are forța nestăvilită a unui taur tînăr și e mîndru de asta : Da, se va duce la mină, de ce nu ? Dar de ce să-și părăsească fratele ? Caută în sus la individul cel elegant care nu-și mai poate ascunde nerăbdarea ; se uită la oamenii negri din remorcă. Îl vede pe unul din ei dînd

din cap parcă a prevenire. Alții însă hohotesc. Rîsul lor i se pare plin de cruzime și deodată se ridică în picioare, îi dă individului elegant hîrtia înapoi și-i spune :

— Fratele meu merge împreună cu mine. Iar tu încerci să mă înșeli. De ce nu mi-ai spus că mașina asta e pentru minele omului alb ?

Individul și-a sărit din pepeni. Dinții lui albi au dispărut în dosul buzelor strînse pungă. Ochii îi scapără.

— Negrotei prost. Mă faci să-mi pierd timpul cu tine, îi faci și pe șefii mei să-și piardă vremea, am să pun poliția pe urmele tale !

Dintr-un pas este lîngă el, cu pumnii ridicați. Dar Jabavu și fratele său fac stînga-mprejur, de parcă cele patru picioare ar fi ale unui singur trup, și dispar printre copaci. Din urmă îi ajunge hohotul de rîs al celor din camion și, uitîndu-se peste umăr, îl văd pe individul cel elegant întorcîndu-se la mașină mînios rău — frații înțeleg că oamenii rîd de el, și nu de ei. Rămîn însă tupilați în hățiș, cugetînd la tîlcul celor întîmplate. De-abia după ce camionul s-a îndepărtat în nori de praf prinde Jabavu glas :

— Ne-a făcut negrotei, deși pielea lui e la fel ca a noastră. Cum să pricep eu treaba asta ?

În sfîrșit deschide și Pavu gura :

— Spunea că nu sînt destul de puternic pentru munca în mină !

Jabavu se uită la el surprins. Vede că fratele său este jignit.

— Am cinsprezece ani, așa mi-a spus Comisarul Băștinașilor, și de cinci ani lucrez pentru tatăl meu. Și vine omul ăsta să-mi spună că nu sînt destul de puternic.

Jabavu înțelege că în el se dă o luptă între teamă și mînie, dar nu-și dă seama care din ele va cîștiga.

— Ai priceput, frate, că era un agent de recrutare pentru minele din Johannesburg ?

Pavu rămîne tăcut. Da, a priceput el asta, dar mînia urlă în el mult prea tare ca să mai audă alt glas. Jabavu se hotărăște să nu mai spună nimic. Deocamdată e năpădit de propriile lui gînduri. Întîi își zice : „Ce tip bine era ăla ! Ce haine elegante, albe !“ Apoi

însă cugetă : „Trebuie să fiu nebun să mă gîndesc la minele lor. O fi orașul în care mergem noi cumplit și plin de primejdii, totuși e mic față de Johannesburg, sau așa ne-au spus drumeții — și uite că frate-meu, care n-are curaj nici cît o găină, a fost atît de jignit în mîndria lui, că-i gata să meargă nu numai în orașul ăsta mic, ci taman pîn'la Johannesburg !“

Frații mai zăbovesc puțin în tufăriș, deși drumul este pustiu acum. Soarele dogorește drept în creștet și pîntecele începe să ceară mîncare. Deznoadă legăturile primite de la mama lor și dau peste turte mici făcute din mălai și coapte în cenușă. Mănîncă turtele, dar le ajunge doar cît să-și amăgească stomacurile lihnite. Mai au mult de mers pînă să ajungă în oraș și să găsească mîncare ca lumea, totuși rămîn la adăpostul copacilor. Cînd se hotărăsc într-un tîrziu să iasă la drum, soarele îi bate din dreapta. Merg încet și de cîte ori trece un camion, coboară în iarbă, ferindu-și fețele de niscai priviri cercetătoare. Gestul lor este atît de categoric încît rămîn surprinși cînd își dau seama că în dreptul lor s-a oprit alt camion ; și, întorcîndu-și capetele, văd un alt bărbat elegant care se apropie de ei cu zîmbet larg.

— Vreți o slujbă frumoasă ? întreabă el politicos.

— Nu dorim să mergem la mină, spune Jabavu.

— A spus cineva de mină ? rîde bărbatul. Muncă de birou plătită cu șapte lire pe lună, poate zece, mai știi ?

Rîsul lui nu prea inspiră încredere și Jabavu ridică ochii de la frumoasele ghete negre pe care le poartă filfizonul ăsta și e gata să spună „Nu“, cînd îl aude pe Pavu de lîngă el :

— Și-o să-mi găsiți și mie o slujbă ?

Omul ezită atît cît i-ar trebui să zică de mai multe ori Da. Jabavu vede cum obrajii lui Pavu se îmbujorează de mînie.

— Da, da, se găsește și pentru tine ceva. O să crești și o să ajungi la fel de vînjos ca frate-tău, — și în timp ce cîntărește din priviri umerii și picioarele groase ale lui Jabavu, scoate din buzunar o foaie de hîrtie și i-o întinde lui Pavu, nu lui Jabavu. Băiatul se fîstîcește, pentru că în viața lui n-a ținut în mînă

un creion, iar hîrtia i se pare ușoară ca fulgul și greu de descifrat, și o strînge bine între degete de parcă ar putea să-și ia singură zborul. Jabavu scapără de mînie. El ar fi trebuit să fie întrebat ; el este mai mare, el conduce, el este cel care știe să scrie.

— Ce-i pe hîrtia asta ? vrea să afle.

— Slujba voastră e pe hîrtia asta, răspunde celălalt placid, parcă s-ar fi referit la un lucru lipsit de importanță.

— Înainte de-a ne pune numele pe hîrtie, să vedem întîi despre ce slujbă e vorba, nu-l slăbește Jabavu.

Dar individul își aruncă repede ochii pe hîrtie și răspunde precipitat :

— Fratele tău și-a desenat crucea, acum scrie-ți și tu numele, dacă vrei să nu vă despart.

Jabavu se uită la Pavu care zîmbește pe jumătate mîndru, pe jumătate pierit, și-i șoptește :

— Ai făcut o prostie, frate, omul alb pune mare preț pe crucile astea.

Pavu privește înspăimîntat la hîrtia pe care și-a pus crucea și apoi la individul elegant care se prăpădește de rîs :

— Asta așa e. Ai semnat aici, deci accepți să lucrezi doi ani în mină și dacă nu faci asta, înseamnă că ai călcat contractul și o să intri la închisoare. Și acum... — se întoarce spre Jabavu — semnează și tu, că pe frate-tu îl luăm cu noi, pentru că el a semnat hîrtia.

Jabavu îl vede întinzînd mîna să-l apuce pe Pavu de umăr. Deodată se repede cu capul în burta individului și din aceeași mișcare îl îmbrîncește pe frate-său la o parte, după care o rup amîndoi la fugă. Și o țin tot într-o goană, sărind peste tufișuri pînă cînd ajung hăt-departe. Se opresc și aruncă priviri speriate în urmă, dar văd că individul n-are de gînd să se ia după ei, ci a rămas locului cu ochii cît cepele, venindu-și în fire după lovitura ce i-a tăiat respirația și i-a întunecat vederea. La o vreme aud camionul mîrîind, apoi bubuind, apoi torcînd liniștit de-a lungul drumului.

După un răstimp de gîndire, Jabavu spune :

— E adevărat că atunci cînd ai noștri merg la oraș, se schimbă într-atît de nici cei de acasă nu i-ar mai

recunoaște. Omul ăsta care ne-a spus atîtea minciuni, oare cei din satul lui l-ar lua drept skellum * ?

Pavu nu răspunde, iar Jabavu, continuîndu-și șirul gîndurilor, izbucnește în hohote :

— Da' noi am fost mai deștepți ca el ! și se tăvălește pe jos de atîta rîs cînd își amintește cum l-a pocnit cu capul în burtă. Se stăpînește însă și se așază în capul oaselor văzînd că Pavu nu rîde și observînd expresia de pe chipul lui, pe care de altfel o cunoaște prea bine. Băiatul tremură tot de înspăimîntat ce este și-și ferește fața de Jabavu ca să nu i se citească gîndurile. Fratele îi vorbește blînd ca un bărbat unei fete tinere. Dar lui Pavu i-a fost destul. Nu-și mai dorește decît să se întoarcă acasă, și Jabavu știe asta. Caută tot felul de argumente, doar-doar îl va convinge, pînă cînd printre copaci se strecoară întunericul și sînt nevoiți să-și caute un loc de dormit. Nu cunosc partea asta a ținutului, se află la șase ore bune de mers de casă. Nu le place nici să doarmă sub cerul liber unde lumina focului ar putea fi văzută. Pînă la urmă dau peste niște bolovani mari între care e destul loc să-și facă focul — cum au învățat de la tatăl lor — și să se întindă să doarmă, înfrigurați, cu umerii și picioarele dezvelite, lihniți de foame și fără consolarea gîndului la un porridge bun și cald în zori. Jabavu adoarme închipuindu-și că atunci cînd se va trezi dimineața și va simți razele blînde ale soarelui jucînd printre crengi, Pavu își va recăpăta curajul și-l va da uitării pe agentul de recrutare. Dar cînd se trezește, Jabavu descoperă că a rămas singur. Pavu a fugit cît ce s-au ivit zorile, speriat nu numai de agenți, dar și de limba deșteaptă a lui Jabavu Gură Mare. O fi ajuns de-acum la jumătatea drumului spre casă. Jabavu este atît de supărat încît începe să danseze și să strige. Într-un tîrziu se potolește, sleit de puteri, și se întreabă dacă n-ar trebui să alerge după Pavu, să-l convingă să se întoarcă. Dar apoi tot el își spune că e prea tîrziu și că, oricum, Pavu nu e altceva decît un copil speriat și nu i-ar fi de nici un ajutor unui bărbat curajos ca el. O clipă chiar îl bate gîndul să se întoarcă și el acasă, căci îl încearcă frica să se ducă singur la

* skellum — ticălos, canalie, nemernic.

oraș. Însă în clipa următoare se hotărăște definitiv: va merge singur și fără zăbavă — el, Jabavu, nu se teme de nimic.

Și totuși nu-i vine să iasă din ascunzișul copacilor și s-o apuce pe drum. Mai rămîne un timp pe loc, făcîndu-și curaj, spunîndu-și că ieri a reușit să-i păcălească pe agenți, cînd atîția au dat greș. „Eu sînt Jabavu, spune, eu sînt Jabavu care-i prea deștept să fie păcălit de oamenii albi și răi și de oamenii negri și răi.“ Se bate cu pumnul în piept. Dansează puțin, lovind iarba și frunzele și făcîndu-le să se învolbureze în jurul său.

„Eu sînt Jabavu Gură Mare...“

Vorbele se transformă în cîntec:

Iată-l pe Jabavu,
Iată-l pe Gură Mare al vorbelor
deștepte și adevărate,
Vin la oraș,
Marele oraș al omului alb.
Merg singur, hau! hau!
Nu mă tem de nici un agent,
Nu mă încred în nimeni, nici măcar
în fratele meu
Sînt Jabavu care merge singur.

Și cu acestea părăsește desișul și apucă din nou calea bătută și de cîte ori aude huruitul vreunui camion, fuge în tufăriș și-l așteaptă să treacă.

Din pricină că e tot timpul nevoit să se ascundă, înaintează anevoios și nu-și atinge ținta nici cînd soarele coboară împurpurat la asfințit. Te pomenești că a apucat-o pe un drum greșit? Nu îndrăznește să întrebe pe nimeni. Cînd se-ntîlnește cu alți drumeți care-l salută, el rămîne tăcut de teama vreunei capcane. Este atît de flămînd că nici nu se mai poate numi foame ceea ce simte el. Stomacul a obosit să-i mai vorbească de golul din el și tace acum bosumflat, în timp ce picioarele tremură de parcă oasele i s-au muiat de tot, și își simte capul mare și ușor ca și cînd s-ar fi ascuns vîntul în el. Abia se tîrăște printre tufișuri să-și caute niscai rădăcini și frunze pe care începe să le roadă în timp ce stomacul bombăne:

„Eh, Jabavu ! Care va să zică buruieni îmi oferi tu mie după un post atît de lung ?“ Se ghemuiește sub un copac, cu capul plecat și brațele atîrnînd fără vlagă, și pentru prima oară teama de marele oraș îl străpunge neîndurătoare, ca o suliță, și își dorește să nu fi plecat de acasă. Pavu o fi stînd la foc acum, mîncîndu-și cina... Se lasă înserarea, copacii abia se mai deslușesc înalți și negri, apoi dispar în întunericul general și undeva foarte aproape Jabavu zărește pălălaia unui foc. Întîi rămîne ca împietrit. Apoi se scoală de jos cu greu și o pornește spre raza de lumină, atent la fiecare mișcare pe care o face de parcă ar pîndi un iepure. Neștiind dacă nu cumva i se întinde o cursă, se oprește la o distanță sigură și, îngenunchind, cercetează locul cu pricina printre frunzele tufișurilor. Vede trei oameni, doi bărbați și o femeie, care stau în jurul focului și mănîncă. Gura i se umple de salivă ca o conservă uitată în torentele ploii. Scuipă. Inima stă să-i plesnească, nu alta. Nu te încrede în nimeni, nu te încrede în nimeni ! Foamea însă îi mușcă din nou pîntecele și el se socotește : „La noi, așa-i obiceiul, ca orice călător să fie binevenit la foc — nu se poate ca toți oamenii să fi devenit răi și neprietenoși“. Plînsul stomacului îl împinge înainte, teama îl trage îndărăt. Cînd îl văd, cei trei înlemnesc, îl privesc lung și șușotesc între ei ; e limpede că se tem de el, neștiind cu ce gînduri a venit. Apoi se uită la pantalonii lui rupți, care între timp s-au mai lărgit pe el, și înțelegînd că e un biet băiat de la sat îl salută cu bunăvoință. Jabavu salută la rîndul său și apoi spune cu implorare în glas :

— Frații mei, sînt lihnit.

Pe loc, femeia îi pune în față un fel de turte albe și cîteva bucăți din ceva galben, pe care Jabavu le înfulecă precum un cîine hămesit și abia după ce-și revine puțin din sfîrșeala dinainte îi întreabă ce-a mîncat, și ei îi spun că a mîncat pește și chifle cu stafide, cum se mănîncă la oraș. Jabavu se uită la ei și vede că sînt bine îmbrăcați, au pantofi în picioare — chiar și femeia — au cămăși și pantaloni din cei adevărați, iar femeia poartă rochie, și are pe cap o beretă galbenă, croșetată. Pentru o clipă îl cuprinde iarăși teama : „Ăștia-s de la oraș, dacă-s skellumi ?“

Mușchii i se încordează, ochii prind a scăpăra, dar ei rîd și-i spun că sînt oameni de treabă, să nu-i fie frică. Jabavu tace ; în sinea lui se întreabă de ce merg pe jos ca oamenii de la sat, de ce nu merg cu trenul sau cu mașina, cum fac cei de la oraș ? Îl neliniștește și faptul că i-au ghicit atît de repede gîndul.

— Cei ca tine, care vin pentru prima oară la oraș, zice unul din bărbați, cred că oricine e skellum. Dar e mai înțelept să crezi asta decît să te încrezi în toți. Ești prevăzător și asta-i bine.

Auzindu-l, Jabavu își simte mîndria măgulită și se liniștește.

Drumeții împachetează bucatele rămase într-o valijoară pătrată și cafenie care are o încuietoare lucioasă de metal. Jabavu e fascinat văzînd cum funcționează mecanismul și întreabă dacă poate și el să-l deschidă, iar ei zîmbesc și spun că poate. Apoi mai pun niște vreascuri pe foc și încep să vorbească liniștit, în timp ce Jabavu ascultă atent, deși nu înțelege decît pe jumătate ce-și spun ei. Felul lor de a vorbi despre oraș și despre omul alb nu seamănă cu cel al oamenilor din sat care au în vocile lor un amestec de tristețe, admirație și teamă totodată. Și nu se întrevede nici imaginea acelui drum spre o țară nouă și tulburătoare unde totul este posibil — cum își închipuie Jabavu marele oraș. Nu, oamenii ăștia își cîntăresc spusele și din glasurile lor răzbate o amărăciune ascunsă ce-l rănește pe Jabavu, căci parcă îi aude mustrarea : „Biet nebun, cu marile tale visuri și speranțe".

Înțelege că femeia este nevasta unuia dintre bărbați, domnul Samu, și sora celuilalt. Nu seamănă cu nici una din femeile pe care le-a întîlnit sau despre care a auzit el. Dar ce-o deosebește de ele nu-și dă bine seama, căci n-are destulă experiență în această privință. Poartă haine elegante, dar nu e vampă, cum i s-a spus că sînt toate femeile din oraș. Este tînără, pare de curînd căsătorită, dar e serioasă și vorbește de parcă ceea ce spune este la fel de important ca și cele spuse de bărbați ; n-o aude răspunzînd soțului ei așa cum a auzit-o dintotdeauna pe maică-sa : „Da, bărbate, ai dreptate, bărbate, nu, bărbate". Cînd află că lucrează — e infirmieră la spitalul de femei din

oraș — Jabavu cască ochii cît cepele. O femeie care știe carte ! Care știe să scrie și să citească. Și se pricepe la leacurile omului alb ! Cei doi bărbați sînt și ei oameni cu carte. Pot să citească nu numai cuvinte ca Da, Nu, bine, rău, negru, alb, ci și altele mai lungi cum sînt Regulament și Document. Multe vorbe d-astea le ies pe gură și auzindu-i cum vorbesc, Jabavu se hotărăște să-i întrebe ce înțeles au cuvintele însemnate de el pe hîrtia din pachet. Dar îi e rușine să întrebe, așa că se resemnează să asculte mai departe. Domnul Samu vorbește cel mai mult, dar totul e atît de complicat încît Jabavu își simte capul din ce în ce mai greu, și ca să nu i se închidă ochii, se apucă să zgîndăre jarul cu o nuia verde ; sfîrîitul sevei îi mîngîie auzul, privirile-i urmăresc șuvoiul de scîntei ce se pierde în întuneric. Stelele strălucesc deasupra, nemișcate. Aproape moțăind, Jabavu își închipuie că stelele nu sînt altceva decît scînteile de la miile de focuri ale oamenilor — se înalță sus, tot mai sus, pînă cînd ajung la cer și rămîn acolo, bulucindu-se unele peste altele ca mușteleprinse în capcană...

Se scutură de somn și bîiguie :

— Domnule, vreți să-mi explicați... Scoate din buzunar foaia de ziar împăturită și soioasă și, îngenunchind, o întinde pe pămînt în fața domnului Samu care s-a oprit din vorbă, poate puțin iritat că a fost întrerupt atît de nepoliticos.

Domnul Samu ia foaia și citește cuvintele însemnate. Îl privește pe Jabavu. Apoi, înainte de a trece la explicații, îi pune cîteva întrebări. Cum a învățat el să citească ? A învățat singur-singurel ? Da ? De ce a vrut să citească și să scrie ? Ce crede el despre ceea ce citește ? Jabavu se fîstîcește, îi e teamă ca acești oameni să nu rîdă de el. Dar ei nu rîd. Stau sprijiniți în coate și-l urmăresc cu priviri blajine. Jabavu începe, încet-încet, să le spună de abecedarul rupt, apoi le povestește cum a completat el alfabetul de unul singur, cum a învățat întîi cuvintele care însoțesc desenele și pe urmă cuvintele fără desene. Prins de propria-i istorisire, își dă drumul gurii pe limba engleză — și așa le vorbește de orele, săptămînile,

lunile și anii pe care i-a petrecut sub copacul cel mare, învățînd, minunîndu-se, punîndu-și întrebări.

Cei trei oameni deștepți îl cercetează într-un fel al cărui tîlc Jabavu nu-l deslușește pe loc. Doamna Samu se apleacă peste foaia de ziar și îi descifrează cu multă răbdare și în cuvinte simple propoziția aceea complicată, apoi îi explică rostul ziarelor și cum sînt ele destinate unele albilor, altele negrilor. Îi lămurește povestea omuleților galbeni, spunîndu-i că e o poveste rea — și Jabavu simte că a învățat mai mult în cîteva minute de la această femeie despre lumea în care trăiește decît în toată viața lui de pînă acum. Ar vrea să-i spună: „Oprește-te, lasă-mă să mă gîndesc la ce mi-ai spus, ca să nu uit". Dar o întrerupe domnul Samu care se ridică în capul oaselor și începe iar să vorbească. După ce-l ascultă cîteva clipe, Jabavu are senzația că în fața domnului Samu nu se află doar el, ci o masă întreagă de oameni — vocea îi este acum înaltă, puternică, frazele curg de la sine, ca și cînd ar fi fost deseori rostite înainte și exact în același fel. Senzația este atît de vie, încît Jabavu aruncă o privire peste umăr să vadă, nu cumva sînt și alți oameni în spatele lui ? dar nu, acolo domnesc doar întunericul și copacii ale căror frunze reflectă palida licărire a stelelor.

— Sînt vremuri triste și cumplite pentru poporul african, spune domnul Samu. Oamenii albi s-au așezat ca norii de lăcuste peste Africa și n-au mai plecat, așa cum nici lăcustele nu-și pot lua zborul în zori din pricina aripilor îngreuiate de rouă. Roua care-l ține-n loc pe omul alb este banul stors din munca noastră. Omul alb este prost sau deștept, curajos sau laș, bun sau cîinos, dar toți, toți spun unul și același lucru, chiar dacă forma este alta. Spun că omul negru a fost ales de Dumnezeu să slujească o viață întreagă la scosul apei și tăiatul lemnelor. Uneori chiar spun că ei sînt cei care ne scapă de ignoranță, luminîndu-ne mințile ; două sute de ani, cinci sute, sau o mie — dar omul negru nu se va putea elibera decît atunci cînd va fi învățat să stea pe propriile sale picioare, ca un copil care se desprinde de fustele mamei. Indiferent de ce spun oamenii albi, ei tot aceleași lucruri le fac. Ne iau, femei și bărbați, în casele lor ca să gătim, să

curățăm și să le îngrijim copiii ; ne duc în fabrici și în mină ; existența lor se clădește pe munca noastră, și totuși, zi de zi și ceas de ceas ne insuflă, ne fac porci și cafri, sau țînci leneși, proști, ignoranți. Atîtea vorbe urîte ne aruncă în față cîtă frunză și iarbă, și pe zi ce trece ei sînt din ce în ce mai bogați, iar noi din ce în ce mai săraci. Cu adevărat sînt vremuri grele, și mulți dintre ai noștri se înrăiesc, învață să fure și să omoare, deprind legile dihoniei și uite că devin porcii de care vorbesc oamenii albi. Dar, chiar dacă sînt vremuri cumplite, să fim mîndri că trăim acum, căci copiii noștri și copiii copiilor noștri vor privi în urmă și vor spune : „De n-ar fi fost ei, cei care au trăit în acele timpuri vitrege cu înțelepciune și curaj, am duce și acum o viață de sclavi. Sîntem liberi datorită lor".

Prima parte a acestui discurs a înțeles-o Jabavu foarte bine, a mai auzit-o el și înainte. Așa vorbește tatăl lui, așa vorbesc toți drumeții care vin de la oraș. S-a născut cu frazele astea în urechi. Dar ce urmează e mai complicat. Vocea domnului Samu capătă altă tonalitate, mîna lui se ridică și coboară, el pomenește de sindicat, organizare, politică, reacțiune, comitet, progres, societate, răbdare, educație. Jabavu se agață de fiecare cuvînt nou și greu ce-i pătrunde în minte, îl ține strîns, îl cercetează, încearcă să-l înțeleagă — și între timp o grămadă de asemenea cuvinte i-au trecut pe lîngă ureche, lăsîndu-l buimac. Se uită zăpăcit la domnul Samu care stă aplecat înainte, dînd din mînă, cu privirea intensă, fermă, fixată în ochii lui, și simte deodată cum acea privire se scufundă parcă în el, deschizîndu-i tainițele gîndului. Lasă ochii în jos ca să-și apere gîndul : „Am fost tot timpul flămînd, așteptînd mereu clipa cînd am să ajung la belșugul din orașul omului alb ; toată viața trupul mi-a fremătat de glasurile foamei, vreau, vreau, vreau. Vreau emoții și haine și mîncare, cum au fost peștele și chiflele din seara asta, vreau bicicletă și femeile orașului ; vreau, vreau... Și dacă-i ascult pe oamenii ăștia deștepți, de aici încolo viața mea va fi legată de a lor și nu vor fi dans și muzică și haine și mîncare, ci muncă, muncă, muncă și necazuri, primejdie, frică." Căci Jabavu abia acum a înțeles că acești oa-

meni bat brusa pe jos și dorm sub cerul liber pentru că merg în alt oraș, ducînd cu ei cărți în care-i vorba de comitete și organizații și altele din astea, cărți ce nu-s pe placul poliției.

Oamenii ăștia deștepți, bogați, generoși, cu haine pe trupurile lor și cu mîncare bună în pîntecele lor, să călătorească precum băștinașii din sat, pe jos — și foamea se răscolește din nou în Jabavu, strigînd cu voce tare : „Nu, astea nu-s pentru Jabavu".

Surprinzîndu-i expresia de pe chip, domnul Samu se oprește din vorbă. Doamna Samu spune afabil :

— Soțul meu este atît de obișnuit să țină discursuri că nu se mai poate opri.

Cei trei izbucnesc în rîs. Rîde și Jabavu. Apoi domnul Samu spune că e foarte tîrziu și trebuie să se culce. Dar întîi scrie ceva pe o foaie de hîrtie pe care i-o întinde lui Jabavu, zicînd :

— Am scris aici numele unui prieten de-al meu, domnul Mizi, care te va ajuta cînd vei ajunge la oraș. Va fi foarte impresionat cînd îi vei spune că ai învățat să scrii și să citești de unul singur în kraal.

Jabavu îi mulțumește și pune hîrtia în legăturica lui și apoi se întind cu toții în jurul focului să doarmă. Cei trei au pături. Lui Jabavu îi este frig, i se încrîncenează carnea din pricina tremurului. Pînă și oasele par să-i tremure. Pleoapele îngreuiate de somn se revoltă împotriva frigului, deschizîndu-se larg. Se scoală, mai pune lemne pe foc, apoi aruncă o privire în direcția femeii. La vederea trupului ghemuit sub pătură, se trezește în el dorința. „Ce femeie proastă, cugetă el. De un bărbat ca mine are ea nevoie, nu de unul care nu știe decît să vorbească." Dar nici el nu e prea convins de acest gînd și cînd femeia se mișcă, el își întoarce repede privirea, ca nu cumva ea să-i ghicească pofta și să se mînie. Își oprește ochii pe valiza cafenie ce zace în iarbă de cealaltă parte a focului. Încuietoarea de metal licărește și scînteiază în pîlpîirea roșie a flăcării, orbindu-l. Pleoapele se lasă. Adoarme. Visează.

Jabavu este polițist, într-o uniformă frumoasă cu nasturi strălucitori de alamă. Merge pe drum fluturînd un bici. Îi vede pe cei trei în fața lui, femeia ducînd valiza. Fuge după ei, o prinde pe femeie de

umăr și se răstește : „Așa deci, ai furat valiza. Ia, deschide-o, să văd ce-ai înăuntru.“ Ea este foarte speriată. Bărbații au șters putina. Ea deschide valiza. Înăuntru sînt chifle cu stafide și pește și o carte mare și neagră pe care stă scris numele *Jabavu*. „Mi-ai furat cartea, strigă Jabavu. Ești o hoață“, și o duce la Comisarul Băștinașilor care o pedepsește pentru fapta ei.

Se trezește. Focul a slăbit de tot, n-a mai rămas decît o grămăjoară cenușie cu pîlpîiri roșietice dedesubt. Încuietoarea nu mai strălucește. Se tîrăște pe burtă pînă la valiză. Pune mîna pe ea, se uită în jur. Nu s-a mișcat nimeni. Se scoală tiptil în picioare, ridică valiza și o șterge în josul potecii. Apoi o ia la fugă. Dar nu prea departe. Se oprește la un moment dat, căci bezna e de nepătruns, și el se teme de întuneric, și deodată se întreabă : „Jabavu, de ce ai furat-o ? Sînt oameni buni, care vor doar să te ajute și ți-au dat să mănînci cînd erai leșinat de foame“. Dar mîna i se încleștează singură pe mîner, parcă n-ar fi a lui. Rămîne nemișcat în noapte, întreaga lui ființă urlînd de dorința de a fugi cu valiza aceea, în timp ce capul îi vuiește de frînturi de gînduri speriate. Mai sînt patru sau cinci ore pînă să răsară soarele, și în tot acest timp el va trebui să rămînă singur-singurel, ascuns în hățișul brusei. Îl trec fiori de groază. Trupul i se încrîncenează de frig și teamă. Tare și-ar dori să fi rămas întins lîngă foc, să nu se fi atins niciodată de valiză. Îngenunchează în întuneric, zgîriindu-și genunchii în iarba tăioasă, deschide valiza și-i pipăie conținutul. Simte jilăveala și moliciunea bucatelor, apoi formele tari ale cărților. În bezna din jur doar degetele îi pot spune ce-i înăuntru. Multă vreme rămîne îngenuncheat lîngă valiză. Într-un tîrziu, închide capacul și se furișează înapoi lîngă focul aproape stins și cele trei trupuri care dorm liniștit. Cu mișcări ușoare de pisică sălbatecă, pune obiectul furat la locul lui și se întinde și el. „Jabavu nu e hoț, șoptește mîndru, Jabavu e băiat bun.“ Doarme și visează, dar nu știe ce visează și numai ce se trezește alarmat, ca și cînd în apropiere s-ar găsi un dușman. Printre copaci răzbate cu greutate o lumină

cenușie, dezvăluind spuza stinsă și pe cei trei care mai dorm încă. Jabavu are junghiuri în tot corpul din pricina frigului, iar pielea îi este aspră ca țărîna. Se ridică încet și rămîne o clipă în poziția unui alergător gata de start. Foamea din el îl îmboldește: „Șterge-o, Jabavu, repede, înainte să ajungi și tu ca ăștia, să trăiești cu teama de poliție.“ Pornește în goană, cu salturi mari, zburînd peste tufișuri și roua îl pătrunde cu răceala ei lipicioasă. Fuge pînă ajunge la drum, pustiu la ora aceea atît de matinală. Apoi, cînd apar primele mașini și camioane, mult mai tîrziu, coboară în desișul de la marginea drumului și-și continuă calea ascuns vederii. Astăzi va ajunge în oraș. De cîte ori urcă o înălțime, îl caută din priviri: acuși trebuie să apară, după dealul ăsta, luminosul lui vis de bogăție. Către mijlocul dimineții zărește prima casă. Apoi alta. Încă o jumătate de oră de mers, casele zac risipite la distanțe mici unele de altele. Jabavu mai urcă o colină și de partea cealaltă vede — dar se oprește locului cu gura căscată.

Ah, ce frumusețe, ce frumos e orașul omului alb! Uite cît de ordonat sînt așezate casele și ce desene închipuie străzile netede și cenușii printre ele, parcă-s trase de un deget iscusit. Uite cum se înalță casele, albe sau colorate, orbitoare în lumina puternică a soarelui. Și ce mari sînt, ehei, casa grecoteiului este cușcă de cîine pe lîngă ele. Par cocoțate trei sau patru una peste alta, și în jurul fiecăreia sînt grădini cu flori roșii, purpurii și aurii, iar în grădini sînt petice de apă cu oglinda întunecată pe care plutesc alte flori. Și uite cum se întinde orașul acesta în josul văii și chiar în sus de partea cealaltă a ei! Jabavu merge mai departe, picioarele pășesc fără ajutorul ochilor, rătăcind ba într-o parte, ba în cealaltă, pînă cînd se aude țipătul de avertizare al unei mașini și atunci el sare iarăși în lături și rămîne încremenit, căci acum nu mai este praf, doar asfalt neted și cald. Se urnește din loc, urmînd drumul care coboară lin și urcă apoi din nou pînă în vîrful următoarei coline, dar aici stă multă vreme țintuit locului de ceea ce vede. Casele continuă în fața lui cît cuprinde cu ochii, în toate părțile, parcă fără sfîrșit. O nouă senzație pune stăpînire pe el. N-ar zice că-i este

teamă, dar simte ceva rece și greu în stomac. Îi apare în minte satul și deodată aude o voce blîndă ce-l întreabă, tocmai pe el, care a tînjit atîția ani după această clipă, convins că locul lui nu este în kraal : „Jabavu, Jabavu, eu te-am făcut, ești al meu, ce-ai să faci în orașul ăsta mare și tulburător care cu siguranță este cel mai mare oraș ?“ Pentru moment a uitat că acesta-i doar un biet orășel în comparație cu Johannesburgul și altele din sud, sau mai degrabă nu îndrăznește să-și amintească, pentru că și așa este mult prea înspăimîntat.

Aici casele sînt de mai multe feluri, unele mari, altele pipernicite ca a grecului. Oamenii albi sînt și ei de mai multe feluri, spune încet mintea lui Jabavu, dar gîndul acesta este mult prea complicat să fie înțeles dintr-o dată. Pînă acum și i-a imaginat pe toți la fel de bogați, de puternici, de deștepți.

Într-un tîrziu, Jabavu își îndeamnă picioarele : „Acum luați-o din loc, hai, înainte !“ Dar ele nu-l ascultă. Rămîn țintuite, în timp ce ochii hoinăresc de-a lungul străzilor mărginite de case, ochii unui copil uimit. Apoi se aude un zgomot înfundat, roți de cauciuc încetinind, și lîngă el apare un polițist african pe bicicletă. Se proptește cu un picior în asfalt și se uită la Jabavu. Îi cercetează pantalonii vechi și rupți, chipul nefericit.

— Te-ai rătăcit ? îl întreabă blînd în engleză.

Jabavu spune imediat că nu, pentru că nici măcar acum nu poate recunoaște că nu știe tot. Dar apoi zice ursuz :

— Așa e, nu știu unde să mă duc.

— Și cauți de lucru ?

— Da, fiu al Stăpînirii, caut de lucru, îi răspunde pe limba vorbită în satul lui ; dar polițistul, fiind din alt ținut, nu-l înțelege, așa că Jabavu repetă răspunsul în engleză.

— Atunci trebuie să te duci la oficiul de permise și să primești un permis ca să poți căuta de lucru.

— Și unde e oficiul ăsta ?

Polițistul se dă jos de pe bicicletă și, apucîndu-l pe Jabavu de braț, începe să-i explice îndelung :

— Acum trebuie să mergi drept înainte o jumătate de milă, și apoi dai de un loc unde se întîlnesc cinci drumuri — de acolo o iei la stînga și apoi din nou la stînga și mergi drept și...

Jabavu ascultă, dă din cap și spune „Da, mulțumesc", și polițistul încalecă pe bicicletă și pleacă, dar Jabavu rămîne neajutorat, căci n-a înțeles mai nimic din vorbăria lui. O ia și el din loc, neștiind dacă picioarele îi tremură de spaimă sau de foame. Cînd s-a întîlnit cu polițistul, soarele îl bătea în spate, acum îi cade drept în creștet și picioarele se opresc de la sine din pricina slăbiciunii. Peste tot în jur sînt numai case, femeile stau în verande cu copiii lor, oamenii negri lucrează în grădini, pe alții îi vede sporovăind și rîzînd pe aleile dosnice unde se depozitează gunoiul. Uneori le înțelege spusele, alteori nu. Căci în acest oraș sînt oameni de peste tot, din Nyasaland, din Rhodesia de Nord, din Țara Portughezilor; vorbele lor îi sînt necunoscute, de aceea se teme de ei. Dar cînd își aude propria limbă, își dă seama că oamenii îl arată cu degetul și rîd de pantalonii și de legăturica lui :

— Ia te uită la ăsta abia picat din kraal.

Se oprește la o răscruce și privește în toate părțile. N-are habar pe unde i-a spus polițistul să o ia. Mai merge puțin, apoi vede o bicicletă rezemată de un copac. De portbagaj este prins un coș și în el sînt bucăți de pîine și chifle cu stafide, din cele din care a mîncat cu o seară înainte. Îi lasă gura apă văzîndu-le. Fără veste, mîna i se întinde și apucă o chiflă. Se uită în jur. Nu l-a văzut nimeni. O bagă în buzunar și se depărtează. Cotește pe altă stradă și abia acolo scoate chifla și își înfige dinții în ea cu poftă, fără să se oprească din drum. Dar nici n-o termină bine că stomacul începe să-i reproșeze : „Ce, doar atîta, după ce-am stat gol toată dimineața ? Mai bine nu mi-ai mai da nimic !"

Jabavu merge mai departe, sperînd să mai găsească un coș prins de vreo bicicletă. De mai multe ori îi pare că a ajuns pe aceeași stradă, dar în realitate este mereu alta. Trece multă vreme pînă cînd găsește în sfîrșit ceea ce caută. Dar nu mai e la fel de ușor ca înainte : atunci mîna a pornit-o

singură după chiflă, pe cînd acum mintea îl avertizează : „Fii atent, Jabavu, fii atent !“ Se apropie de coș, aruncînd priviri precaute în jur, cînd, deodată, o femeie albă din grădină strigă la el peste gard ; el o rupe la fugă, dă colțul și iese în altă stradă. Tremurînd de spaimă, se reazemă de un copac. Este o stradă îngustă, plină de copaci, liniștită și umbroasă. Nu se zărește nimeni. Tocmai atunci dintr-o casă iese o bonă cu brațele încărcate de haine pe care le atîrnă pe frînghie, aruncînd în același timp o căutătură peste gard și observîndu-l pe Jabavu.

— Hei, băiete de kraal, ce vrei ? strigă ea, pufnind în rîs. Ia uite la prostănacul ăsta din kraal !

— Nu sînt prostănac, ripostează el posac, dar ea o dă înainte :

— Ia uite la pantalonii tăi — ohoho, ce văd eu acolo ! și intră în casă cu un hohot batjocoritor.

Jabavu rămîne rezemat de copac, privindu-și pantalonii. E adevărat, aproape cad de pe el. Dar nu sînt necuviincioși.

În jur, nici țipenie de om. Strada pare pustie. Jabavu se uită la hainele agățate de frînghie. Sînt multe : rochii, fuste, pantaloni, veste. Fata aia e o nerușinată... se gîndește el încă jignit de cele auzite. Își strînge din nou coatele pe lîngă trup și se chircește ca să-și acopere șortul. Ochii i-au rămas la haine — deodată, dintr-un salt a și ajuns dincolo de gard și trage de o pereche de pantaloni care însă nu vor să părăsească frînghia, ținuți fiind de un bețigaș de lemn. Trage mai tare, bețigașul sare cît colo și el rămîne cu pantalonii în mînă. Sînt calzi și netezi, abia au fost călcați. Trage și de o cămașă galbenă, materialul se sfîșie sub cîrligul de lemn, dar se desprinde și într-o clipă el a și sărit înapoi peste gard, și fuge pînă la colț unde se oprește și se uită în urmă : grădina a rămas tăcută și pustie, înseamnă că nu l-a văzut nimeni. Jabavu își continuă drumul liniștit, pipăind pînza caldă și subțire a pantalonilor și a cămășii. Își simte inima bătînd la început ca la un puișor de găină care iese clătinîndu-se din găoace, apoi, din ce în ce mai tare, ca un vînt puternic ce se izbește de un zid. Violența bătăilor îl ostenesc, făcîndu-l să se rezeme de un copac, să-și

mai tragă sufletul. Pe lîngă el trece un polițist călare pe bicicletă. Îi aruncă o uitătură scurtă lui Jabavu. Se mai uită o dată, face un cerc larg și se oprește lîngă el. Jabavu îl privește fără să scoată un cuvînt.

— De unde ai luat hainele astea ?

În capul lui Jabavu creierii prind a se învîrti, iar din gură cuvintele ies singure :

— Le duc stăpînului meu.

Polițistul se uită la pantalonii rupți ai lui Jabavu și la legăturica lui.

— Unde locuiește stăpînul tău ? întreabă el viclean.

Jabavu arată înainte. Polițistul se uită în direcția indicată de Jabavu și apoi îi cercetează chipul.

— La ce număr locuiește stăpînul tău ?

Iar i se pune un văl pe creier și iar se face lumină.

— Numărul trei.

— Și care-i numele străzii ?

Dar acu' nimic nu-i mai iese din gură. Polițistul descalecă, dă să-i ceară hîrtiile la control, cînd numai ce se produce agitație pe strada de unde tocmai a venit Jabavu. Furtul a fost descoperit. Răsună voci furioase, ridicate și ascuțite, stăpîna albă îi poruncește bonei să scoată de unde-o știi hainele care lipsesc, bona plînge, se aude cuvîntul poliție repetat de mai multe ori. Polițistul ezită, se uită la Jabavu, apoi în direcția celeilalte străzi și atunci Jabavu își amintește de agentul de recrutare. Se azvîrle cu capul înainte în vintrele polițistului care se prăbușește peste bicicletă, iar Jabavu ajunge dintr-un salt pe o alee de serviciu, sare peste o ladă de gunoi, apoi peste alta, se năpustește printr-o grădină pustie, apoi prin alta care nu e pustie, încît oamenii țîșnesc în picioare holbîndu-se după el, dă într-o altă alee de serviciu și în sfîrșit se oprește între o ladă de gunoi și zidul unei spălătorii. Acolo își dezbracă repede șortul și trage pe el pantalonii — sînt lungi, dintr-un material gri, tare frumos, cum n-a mai văzut el niciodată. Îmbracă și cămașa galbenă, dar, pentru că n-a purtat niciodată așa ceva, se tot încurcă în mîneci și găuri pînă cînd descoperă orificiul prin care trebuie să intre capul. Își vîră cămașa prea lungă în pantalonii prea

lungi, gîndindu-se cu părere de rău la ruptura din cămașă — de vină e doar neștiința lui în privința cîrligelor mici de lemn. Ascunde repede șortul rupt sub capacul unei lăzi de gunoi și pornește pe aleea de serviciu, atent să nu grăbească pasul, deși îl mănîncă picioarele să o ia la sănătoasa. Și tot merge pînă lasă mult în urmă acea parte a orașului. „Aici sînt în siguranță, își zice el, între atîția oameni nimeni nu bagă în seamă o cămașă galbenă și o pereche de pantaloni cenușii". Amintindu-și cum s-a uitat polițistul la legăturica lui, își îndeasă pieptenul și săpunul în buzunare, laolaltă cu hîrtiile, și pitește cîrpa sub ramurile joase ale unui gard viu. În sinea lui cugetă : „Abia azi-dimineață am sosit în oraș și m-am și îmbrăcat ca un om alb, cu pantaloni și cămașă și am mîncat o chiflă. Nu mi-am cheltuit șilingul pe care mi l-a dat mama. Zău că se trăiește bine în orașul omului alb !" Pipăie înduioșat conturul tare al monezii și-l strînge în palmă. În acest moment, fără vreo pricină anume, îi vin în minte cei trei pe care i-a întîlnit noaptea trecută și se trezește murmurînd : „Skellumi ! Oameni răi ! Blestemat, iad, afurisit" — cuvinte pe care le știe din înjurăturile oamenilor albi și pe care le crede necruțătoare. Le repetă pînă ajunge să se simtă bărbat în toată firea și nu băiețelul la care obișnuia să se uite mama lui, spunînd cu amărăciune : „Ah Jabavu, Gură Mare al meu, ce diavol de om alb a intrat în tine ?"

E atît de mîndru de sine, încît atunci cînd un polițist îl oprește și-i cere permisul, nu-și poate stăpîni dintr-o dată semeția, ci îl înfruntă cu trufie :

— Eu sînt Jabavu.

— Deci tu ești Jabavu, repetă polițistul, punîndu-i-se imediat în drum. Așa, băiatul meu elegant și deștept, și cine este Jabavu și unde este permisul lui ?

Nebunia orgoliului se stinge brusc și Jabavu recunoaște umil :

— Încă n-am permis. Am venit să caut de lucru.

Auzindu-l, polițistul devine și mai bănuitor. Jabavu poartă haine foarte elegante, chiar dacă în cămașă este o mică ruptură, și vorbește bine englezește. Atunci cum de-a venit abia acum din kraal ? Cercetează cu luare aminte situpa lui Jabavu, adică hîrtia

pe care orice băştinaş african trebuie s-o aibă asupra lui, şi acolo citeşte : Băştinaş Jabavu, Ţinutul Cutare, Kraal Cutare, Certificat de înregistrare nr. XO 78932567. Notează datele într-un carneţel şi-i dă situpa înapoi.

— Acum am să-ţi arăt drumul pînă la Departamentul de Permise, şi dacă pînă mîine dimineaţă n-ai permis ca să-ţi cauţi de lucru, o să dai de dracu' ! După care pleacă.

Urmînd drumul arătat de poliţist, Jabavu ajunge într-o zonă sărăcăcioasă a oraşului, plină de case ca a grecului, locuite de metişi — despre care a auzit el adesea povestindu-se, dar de văzut, nu i-a văzut încă, şi cărora în această ţară li se spune Oamenii de Culoare. Nu trece mult şi dă de o clădire mare, Departamentul de Permise, în faţa căreia aşteaptă mulţi oameni negri, în şiruri lungi ce duc la tot atîtea uşi şi ferestruici. Asemănîndu-i în mintea lui cu o cireadă de vite adusă la scăldătoare, Jabavu se alătură unui şir şi aşteaptă şi el în rînd cu ceilalţi. Şirul înaintează tare greu. Nerăbdător, începe să se agite, dar cum cei din jurul său nu-i înţeleg limba, îşi repetă întrebările în engleză şi află că trebuie să se mute la altă coadă. De data asta se apropie politicos de un poliţist care are grijă să nu se producă dezordine, sau să nu se iste vreo încăierare, şi, cerîndu-i ajutorul, este condus la rîndul cel bun. Din nou trebuie să aştepte şi, cum stă el aşa în picioare, abia făcînd cîte un pas, are timp să audă vocile foamei din el, mai ales tînguirea stomacului şi deodată i se pare că întunericul şi lumina orbitoare i se preling ca apa peste minte, şi stomacul iar se plînge că de cînd a plecat de-acasă cu trei zile în urmă, n-a mîncat mai nimic ; Jabavu încearcă să-şi amăgească durerea repetîndu-şi întruna : „acu' voi mînca", dar lumina se roteşte ameţitor în faţa ochilor, apoi e înghiţită de un întuneric dens, greţos, şi într-un tîrziu, Jabavu se trezeşte că zace pe o podea rece şi tare, cu cîteva chipuri aplecate asupra lui, unele albe, altele negre.

Cineva îi spune că se află într-o încăpere a Departamentului, unde a fost adus după ce a căzut leşinat. Înspăimîntat, deşi feţele pe care le vede sînt blînde, se chinuie să se ridice în picioare. Cîteva braţe îl

sprijină şi-l conduc într-o altă încăpere unde trebuie din nou să aştepte pentru a fi examinat de un doctor înainte de a putea primi permisul ce-i îngăduie să-şi caute de lucru. Sînt mulţi africani acolo, toţi goi puşcă. Cînd i se cere să se dezbrace, îşi întorc spre el capetele uimiţi pentru că el, în loc să facă ce i s-a spus, îşi încrucişează braţele pe piept ca să-şi apere hainele, închipuindu-şi că vor să i le ia. Ochii i se rotesc în jur disperaţi şi trece cîtva timp pînă să înţeleagă în sfîrşit de ce trebuie să-şi scoată pantalonii şi cămaşa, după care, în pielea goală, se alătură cuminte celorlalţi. Din pricina foamei, îi este tare frig, deşi afară dogoarea e în toi. Unul după altul, africanii ajung în faţa doctorului care pune ceva lung şi negru pe piepturile lor şi le pipăie trupurile. Întreaga fiinţă a lui Jabavu protestează. „Sînt taur ca să fiu atins aşa cum ne atinge doctorul ăsta alb?“ strigă o voce din el. „Dacă nu mi s-ar fi spus atîtea — se nelinişteşte altă voce — despre minunile şi ciudăţeniile leacurilor omului alb, aş crede că sfoara aia neagră pe care şi-o pune la urechi să asculte este vrăjitorie.“ Nici stomacul nu se lasă mai prejos, ci-i aminteşte tot timpul că-i flămînd şi, dacă nu va căpăta ceva de mîncare, va leşina din nou.

Acum e rîndul lui, şi doctorul îl ascultă la piept, îl ciocăneşte, i se uită în gît, în ochi, la subţiori, pe la vintre, îi cercetează părţile ascunse ale trupului şi în tot acest timp mînia clocoteşte în el ca tunetul. Îi vine să-l omoare pe doctorul ăsta care-l atinge şi-l iscodeşte atîta. Dar răbdarea îi cuprinde simţurile, domolindu-i furia, şi acesta-i primul dar pe care-l primeşte omul negru de la oraşul omului alb. După ce doctorul spune că Jabavu este puternic ca un taur şi bun de muncă, poate în sfîrşit pleca. Doctorul mai spune că are splina mărită, ceea ce înseamnă că a avut malarie şi va mai avea, că probabil are bilharzia şi e suspect de viermi intestinali. Dar acestea sînt metehne mult prea comune ca să fie luate în seamă — el l-a căutat de boli ce-ar putea să le facă rău albilor, dacă ar ajunge să lucreze în casele lor.

Cînd Jabavu se întoarce să plece, doctorul îl întreabă de ce a căzut jos cu mintea întunecată şi Jabavu răspunde simplu că îi e foame. Auzindu-l, un

polițist vrea să știe de ce-i flămînd. Pentru că n-a avut ce mînca, spune Jabavu.

— Bine, bine, îl repede polițistul nerăbdător, da' n-ai bani ? — căci dacă n-are, va fi trimis într-o tabără unde va primi mîncare și adăpost pentru noaptea aceea.

Ba da, zice Jabavu, are un șiling.

— Atunci de ce nu-ți cumperi mîncare ?

— Îl păstrez ca să-mi cumpăr ce mi-e de trebuință.

— Și mîncarea nu ți-e de trebuință ?

Ceilalți rîd auzind că un om care are un șiling în buzunar ajunge să cadă jos de foame, dar Jabavu rămîne tăcut.

— Du-te acum și cumpără-ți ceva de mîncare. Ai unde să dormi la noapte ?

— Da, sare Jabavu speriat de această întrebare.

Polițistul îi înmînează un permis care-i îngăduie, timp de două săptămîni, să-și caute de lucru. După ce s-a îmbrăcat, Jabavu scoate din buzunar sulul de hîrtii în care se află și situpa ca să pună permisul laolaltă cu ele. Cum le tot învîrte și le răsucește, o bucată de hîrtie flutură spre podea. Polițistul se apleacă repede, o ridică și se uită la ea. Domnul Mizi, strada Copacului nr. 32, Cartierul Băștinașilor, citește el și îl scrutează pe Jabavu bănuitor.

— Deci domnul Mizi îți este prieten ?

— Nu.

— Atunci de unde ai hîrtia asta cu numele lui ?

Lui Jabavu parcă i-a înghețat limba în gură.

— Nu știu, reușește el să îngaime, cînd polițistul repetă întrebarea.

— Deci nu știi de unde ai hîrtia asta ? Nu știi nimic de domnul Mizi ?

Polițistul continuă să-l descoase pe același ton sarcastic, dar Jabavu pleacă ochii, așteptînd răbdător ca acesta să termine. Polițistul scoate un carnețel, face o notă lungă despre Jabavu și îi spune că lucrul cel mai înțelept ar fi să se ducă în tabăra pentru noii veniți în oraș ; Jabavu însă refuză a doua oară, repetînd că are prieteni la care să doarmă. Polițistul îl ia peste picior : „Da, s-a lămurit ce prieteni are“ — Jabavu îl privește fără să înțeleagă prea bine ce vrea să spună — și în cele din urmă îi dă drumul să plece.

Jabavu se îndepărtează fericit din pricina permisului ăsta nou care îi îngăduie să rămînă în oraș. Nu bănuiește că primul polițist care i-a notat numele va informa secția ce se ocupă cu asemenea probleme că băștinașul Jabavu este foarte probabil un hoț, iar cel de la Departamentul de Permise îi va raporta numele și numărul situpei ca pe ale unui individ care este prieten cu domnul Mizi, periculosul agitator. Chiar așa, nici n-a trecut o zi și Jabavu a și ajuns să fie bine cunoscut în oraș ; dar el habar n-are de toate astea, de aceea, odată ieșit din uriașa clădire, se simte la fel de pierdut și de însingurat ca un taur care s-a rătăcit de ciurdă. Se oprește la un colț ca să privească mulțimile de africani ce se scurg pe străzi spre Cartierul Băștinașilor, pe jos sau pe bicicletă, vorbind, rîzînd, cîntînd. Îi veni în minte să-l caute pe domnul Mizi și cu acest gînd se alătură mulțimii, dar nu grăbește pasul, pentru că are multe de văzut. Se holbează la tot ce-i în jurul lui, mai ales la fete, care-i par neînchipuit de frumoase în rochiile lor elegante, și la un moment dat are impresia că una din ele îl privește stăruitor. Dar atîtea trec pe lîngă el, încît nu-și poate aminti de nici un chip anume. De altfel, îl și privesc multe lung, pentru că e tare arătos în bluza aceea elegantă și în pantalonii noi. Unele chiar îl strigă, dar nu-i vine să creadă că el este cel strigat și își întoarce privirile în altă parte.

După un timp nu mai are nici o îndoială că o fată îi tot dă tîrcoale. I-a remarcat rochia — un material galben țipător cu flori mari, roșii. Se uită în jur, dar nu mai vede nici o altă rochie la fel, deci cea care a trecut de cîteva ori pe lîngă el trebuie să fie una și aceeași persoană. Uite-o, iar trece, de data asta foarte aproape — îi vede și pantofii verzi, eleganți, iar pe cap poartă o beretă croșetată din lînă roz. Are și poșetă, ca femeile albe. Jabavu se fîstîcește, dar nu poate să-i scape tîlcul privirilor pe care i le aruncă fata. „Să intru în vorbă cu ea ?“ se întreabă neîncrezător. „Mi s-a spus că femeile astea de la oraș sînt tare nerușinate, mai bine să aștept pînă voi ști cum să mă port cu ea. Să-i zîmbesc, s-o ademenesc ?“ Dar buzele refuză să zîmbească. „Mă place ?“ Foamea crește, în-

tunecîndu-i privirile. „Dar o să vrea bani, și n-am decît un șiling.“

Fata merge acum alături de el, cît să întindă brațul s-o atingă.

— Mă placi, frumosule, nu-i așa ? întreabă ea șăgalnic în engleză.

— Da, plac foarte mult.

— Atunci de ce te încrunți și te uiți atît de urît ?

— Nu mă uit, se apără Jabavu.

— Unde locuiești ? S-a apropiat de el, acum îl atinge cu rochia.

— Nu știu, zice el, zăpăcit de-a binelea.

Ea rîde și dă ochii peste cap.

— Ești un bărbat deștept și nostim, zău că da ! și continuă să rîdă cu hohote puternice și aspre care-l uimesc, pentru că nu seamănă deloc a rîs.

— Unde pot găsi un loc de dormit ? întreabă politicos, întrerupîndu-i ilaritatea și făcînd-o să-l privească surprinsă. Nu vreau să mă duc în tabăra condusă de Comisarul Băștinașilor.

— Ești de la țară ? întreabă ea după oarecare vreme, cîntărindu-i din ochi hainele.

— Azi am sosit în oraș, am primit permis să-mi caut de lucru, sînt foarte flămînd și nu știu de nici unele, mărturisește pe un ton umil care-l neliniștește, pentru că de fapt ar vrea ca această fată să vadă în el un bărbat sadea și cînd colo el vorbește ca un copil speriat. Dar mînia față de sine însuși nu prea are putere să se revolte, atît e de flămînd și de buimac.

Fata în schimb s-a îndepărtat pînă la marginea trotuarului și merge tăcută și încruntată.

— Ai învățat să vorbești englezește la o misiune ? întreabă ea deodată.

— Nu, în kraal.

Nu-l crede, dar nu spune nimic.

— Și de unde ai cămașa asta frumoasă și elegantă și pantalonii aproape noi, ca ai albilor ? nu se poate ea abține.

Jabavu ezită întîi să răspundă, apoi însă zice fălos :

— I-am luat azi-dimineață dintr-o grădină.

Fata iar izbucnește în rîs și își dă ochii peste cap.

— Ha, ha, ce băiat isteț, vine direct din kraal și se pricepe atît de bine să fure ! Brusc își curmă hohotele,

căci n-a vrut decît să cîştige timp ; nici acum nu l-a crezut. Mintea îi lucrează febril. Face parte dintr-o bandă care caută asemenea naivi abia picaţi din sat pe care întîi îi pradă, apoi trage foloase de pe urma lor. Dar ea nu de asta a intrat în vorbă cu el, ci pentru că l-a plăcut de cum l-a văzut — şi-a îngăduit şi ea o mică vacanţă. Dar acum ce să facă ? Băiatul ăsta pare să facă parte dintr-o altă bandă, sau te pomeneşti că lucrează de unul singur şi, dacă aşa stau lucrurile, ai ei trebuie numaidecît să fie informaţi.

Trage cu coada ochiului la el şi văzîndu-l cum merge cu o expresie gravă pe chip, aparent indiferent la persoana ei, se repede cu ochi scăpărători şi dinţi rînjiţi :

— Minţi ! Minţi de-ngheaţă apele, asta e !

Jabavu face un pas înapoi — uah ! Da' ce femei mai sînt şi astea ?

— Eu nu mint, izbucneşte el furios. E aşa cum am spus eu. O ia din loc, lăsînd-o în urmă şi ocărîndu-se în sinea lui : „Prost sînt că vorbesc cu ea ; nu mă pricep la fetele astea."

Abia acum, privindu-l cum se depărtează, bagă ea de seamă că-i desculţ — mai mult ca sigur că n-a purtat pantofi în viaţa lui, deci n-a minţit. În acest caz... Îşi face pe loc socoteala. Un băiat de la ţară, venit prima oară în oraş şi care fură cu atîta dibăcie, fără să fie prins — asta înseamnă să ai talent, numa' să ştii să-l foloseşti. Se ia fuga după el.

— Povesteşte-mi cum ai furat, îl roagă politicos, căci ai făcut o treabă tare bună.

Şi vanitatea îl îmboldeşte pe Jabavu să spună povestea exact aşa cum a fost, în timp ce ea îl ascultă gînditoare.

— N-ar trebui să porţi hainele astea acum, spune ea în cele din urmă. Cucoana albă o fi reclamat la poliţie şi ăştia o să-i caute pe cei abia veniţi în oraş şi care poartă haine din astea.

— Şi cum să găsească o pereche de pantaloni şi o cămaşă într-un oraş plin de pantaloni şi cămăşi ? întreabă el surprins.

— Habar n-ai de nimic, — rîde ea — sînt tot atîţia poliţişti care ne urmăresc cîte muşte bîzîie în jurul porridgeului ; vino cu mine, am să-ţi iau hainele

astea și am să-ți dau altele, la fel de bune, numa' că de altă culoare.

Jabavu îi mulțumește politicos, dar se depărtează puțin de ea. A priceput că fata asta e hoață. El însă nu e hoț — o fi furat azi, dar fapta lui nici nu poate fi numită furt. Mai degrabă socotește că s-a servit din firimiturile de la masa bogatului. După un timp întreabă :

— Îl cunoști pe domnul Mizi de pe strada Copacului 33 ?

Întrebarea o lasă fără glas. Apoi, cuprinsă de îndoieli, cumpănește în sinea ei : „Omul ăsta ori nu știe nimic, ori este foarte viclean." Îi răspunde sarcastic, că și polițistul de la Departamentul de Permise :

— Ai prieteni aleși. Cum o să cunosc eu un om atît de important ca domnul Mizi ?

Atunci Jabavu îi povestește de întîlnirea nocturnă din brusă, de domnul și doamna Samu și de celălalt, ce au spus și cum l-au lăudat pentru că a învățat să scrie și să citească de unul singur, și i-au dat numele și adresa domnului Mizi.

În sfîrșit, fata îl crede și, dumirită, se gîndește. „E clar, pe ăsta nu trebuie să-l las s-o șteargă. Ne va fi de mare ajutor în treaba noastră". Și mai e un gînd care-i dă tîrcoale, încă și mai puternic decît primul : „Ha ! dar e și frumușel".

Jabavu întreabă politicos :

— Ție îți plac oamenii ăștia, domnul Samu și doamna Samu și domnul Mizi ?

Ea rîde disprețuitor și dezamăgită totodată, căci tare ar vrea ca el să se gîndească numai la ea.

— Ești nebun ? Și mă crezi și pe mine nebună ? Aia-s niște nătărăi. Liderii poporului african, așa-și spun, și vorbesc și iar vorbesc, scriu scrisori către Guvern : „Vă rugăm, domnule, vă rugăm. Dați-ne mîncare, dați-ne case, nu ne mai obligați să umblăm tot timpul cu permise" ; și cînd Guvernul le aruncă un șiling după ani de rugăminți, se ploconesc, „Mulțumim, domnule". Niște dobitoci. Se sprijină de el, îl ia de braț și-i susură în ureche : Unde mai pui că sînt — ăștia-s skellumi, nu ți-ai dat seama ? Hai numa' cu mine, te-ajut eu.

Jabavu îi simte mîna fierbinte pe brațul gol, vede mlădierea șoldurilor și privirea galeșă și o aude întrebînd :

— Mă placi, frumosule ?

— Da, foarte mult.

Și uite așa merg ei mai departe spre Cartierul Băștinașilor și ea-i povestește de ce chestii grozave se pot face aici, filme, dans, beții. Este atentă să nu-i scape vreo vorbă despre tîlhării sau bandă, ca să nu-l înspăimînte și să fugă. Dar nu numai din pricina asta, ci și pentru că acolo în bandă este un om care-i conduce pe toți și de care ea se teme. „Dacă omul ăsta deștept, pe care abia l-am cunoscut, mă place, am să-l fac să se însoare cu mine, am să-i părăsesc pe ăialalți și am să lucrez doar cu el“ — așa se socotește ea.

Ceva din purtarea ei îi șoptește lui Jabavu că vorbele ce-i ies pe gură nu-s totuna cu gîndurile ce-i umblă prin minte și deodată se simte cuprins de o senzație de nesiguranță — nu are încredere în ea ; pe lîngă asta, amețeala dinainte revine în valuri și sînt clipe în care nici nu aude ce i se spune.

— S-a întîmplat ceva ? întreabă ea cînd el se oprește și închide ochii.

— Ți-am spus că mi-e foame, îi răspunde din bezna ce-l înconjoară.

— Ai răbdare, îi spune cu nepăsare, căci a trecut multă vreme de cînd n-a mai avut grija mîncării și a uitat ce-nseamnă să fii flămînd. O enervează faptul că el merge încet și chiar își zice : „Bărbatul ăsta nu-i bun de nimic, nu-i destul de vînos pentru o fată ca mine“ — și în clipa aceea observă că Jabavu se uită lung la o bicicletă cu un coș în spate și că întinde mîna să ia pîinea din coș. Îl lovește repede peste mînă.

— Ești țicnit ? întreabă cu voce pițigăiată și speriată, uitîndu-se în jur la mulțimea de oameni ce-i înconjoară din toate părțile.

— Mi-e foame, scîncește el din nou, holbîndu-se la bucățile de pîine.

Fata se înduplecă, scoate niște bani de undeva din partea din față a rochiei și cumpără o pîine pe care Jabavu începe s-o înfulece cu atîta disperare încît trecătorii întorc capetele după el pufnind în rîs, iar fata îl privește cu ochi mari, șocați :

— Ești un porc, nu un băiat galant așa cum îmi place mie.

Și pleacă, lăsîndu-l în drum. „Un mitocan de kraal, asta e — își zice în sinea ei — sînt eu nebună că-mi place". Jabavu însă nici n-a băgat de seamă plecarea ei. Pe măsură ce mănîncă, simte cum i se reîntorc puterile iar gîndurile încep să i se ordoneze în cap. După ce-a înfulecat și ultima fărîmă, se uită după fată, dar tot ce mai vede este o rochie galbenă undeva departe în fața lui, iar fluturarea poalelor îi amintește de batjocura din vorbele ei : „Ești un porc..." Jabavu se ia repede după ea ; cînd o ajunge, îi zice :

— Mulțumesc, prietenă, pentru pîine. Eram foarte flămînd.

— Porc de cîine, necivilizat, îl împroașcă fără să-l privească.

— Nu, nu-i adevărat. Nu poți spune asta despre un om lihnit de foame.

— Mitocan ! trîntește ea, legănîndu-și șoldurile și triumfînd în sinea ei : „Nu-i strică să știe că știu mai multe decît el".

Cu burta îndestulată și plin de forțe noi, Jabavu i-o întoarce pe același ton :

— Iar tu ești o cățea. Sînt multe fete în orașul ăsta, la fel de drăguțe ca tine.

Și cu asta grăbește pasul, uitîndu-se ostentativ în jur să găsească altă fetișcană drăguță.

Fata neagră aleargă după el și i se alătură zîmbind.

— Încotro ? N-am spus că am să te ajut ?

— Nu mă mai faci tu mitocan, spune Jabavu cu un aer măreț și stăpîn pe sine, căci cu adevărat nu-i pasă de ea mai mult decît de ceilalți trecători ; auzindu-l cum vorbește, fata îi aruncă o privire scurtă și uimită și își continuă drumul tăcută.

Acum că stomacul îi e plin, Jabavu se uită în jur cu interes și pune tot felul de întrebări, iar ea îi răspunde curtenitoare :

— Ce-s casele alea mari din care iese fum ?

— Sînt fabrici.

— Ce-i locul ăsta plin de petice mici de grădină și cruci și pietre cu forme de copii cu aripi ?

— Este cimitirul oamenilor albi.

După ce merg ei astfel o bună bucată, părăsesc șoseaua principală și o iau spre Cartierul Băștinașilor

și primul lucru pe care-l observă Jabavu este că în timp ce în orașul oamenilor albi pămîntul zace ascuns sub iarbă și grădini sau asfalt, aici se ridică nori grei, roșietici de colb, întunecînd soarele care pare acum sumbru, iar copacii arată ca după o invazie de lăcuste, atît sînt de plini și de îngreuiați de praf. Iar africanii mișună peste tot, atît de mulți încît e nevoit să-și strîngă toate puterile ca să reziste puhoiului, ca o stîncă în mijlocul unui rîu vijelios. Întreabă în continuare ba de una ba de alta, și i se spune că locul acesta mare și gol se numește teren de fotbal, iar celălalt — teren de lupte, și după ce mai merg puțin, ajung în dreptul caselor. Sînt mici, urîte, sărăcăcioase, ca și a grecului din sat, numai că aici sînt multe, foarte multe, și îngrămădite unele în altele. Fata merge agale, răspunzînd la saluturi cu vocea ei înaltă și ascuțită, iar Jabavu aude cum uneori i se spune Betty, alteori Nada sau Eliza. Cînd o întreabă de ce are atîtea nume, ea rîde și-l întreabă la rîndul ei :

— De unde știi că nu-s mai multe fete la un loc ?

Pentru prima oară izbucnește și el în hohotele acelea stridente și aspre, îndoindu-se de mijloc, căci întrebarea ei i se pare o glumă foarte bună.

— Am să-ți spun Nada.

— Numele meu din sat pentru un băiat de la sat ! răspunde ea repede.

— Nu, mai mult îmi place Betty, se decide el, iar fata își lipește coapsele de el și murmură :

— Numai prietenii buni îmi spun Betty.

Jabavu îi zice că vrea să vadă tot orașul ăsta al băștinașilor și ea-i spune că au timp berechet pînă la lăsarea întunericului.

— Căci, explică ea, orașul albilor este foarte mare, îți trebuie multe zile să-l străbați. Dar al nostru este mic, deși sîntem de zece, douăzeci, o sută de ori mai mulți. Asta-i ceea ce numesc ei dreptate, adaugă, aruncîndu-i o privire să vadă ce efect au vorbele astea asupra lui.

Dar Jabavu încruntă din sprîncene auzind-o, pentru că își amintește de domnul Samu și parcă altfel sunau asemenea cuvinte în gura lui. Fata îl duce mai departe și schimbă subiectul — dacă el nu o înțelege, ea, în schimb, își dă seama că ceea ce i-au spus oamenii

luminii (cum sînt numiţi acei oameni) s-a fixat bine în mintea lui, şi se gîndeşte că dacă nu este atentă, flăcăul de lîngă ea se va duce la domnul Mizi şi-l va pierde, şi atunci amicii ei vor fi foarte supăraţi.

Cînd trec pe lîngă casa domnului Mizi, nr. 33 de pe strada Copacului, ea face tot felul de glume grosolane la adresa lui, dar Jabavu nu reacţionează, şi Betty se întreabă dacă n-ar trebui să-l lase acum să meargă la individul ăla. Mai tîrziu ar putea deveni chiar primejdios să se ducă. Dar nu se îndură să-l lase să plece, inima îi e ca pe jăratec din pricina lui. Îl plimbă pe tot felul de străzi, îi vorbeşte blînd şi-i răspunde politicos la toate întrebările, deşi unele sînt atît de neghioabe că o scot din sărite. Casele alea, îl lămureşte ea, au două camere şi o bucătărie, sînt pentru africanii bogaţi ; cele mari de colo, cu forme ciudate, se numesc barăci Nissen* şi în ele dorm cîte douăzeci de celibatari ; cocioabelor ăstorlalte li se spune Vechile Cărămizi — şi sînt pentru cei care cîştigă foarte puţin ; acolo-i Sala — unde se ţin întrunirile şi dansul. Apoi ajung într-un loc larg, deschis, unde forfotesc mulţi oameni. Este piaţa şi peste tot sînt poliţişti care se plimbă cu biciul în mînă. Jabavu se gîndeşte la bucata aia de pîine care, deşi albă şi tare gustoasă, a fost prea mică pentru un stomac ce a răbdat de foame atîta vreme, şi se uită cu jind la diferitele produse alimentare expuse pe tejghele, dar Betty îl temperează :

— Mai ai puţină răbdare, curînd o să mîncăm ceva mult mai bun decît tot ce-i aici.

Vorbele ei îl fac să se uite cu un aer superior la oamenii din jur care-şi cumpără cîte un pumn de alune sau cîţiva porumbi fierţi pentru masa de seară.

Betty îl tîrăşte mai departe căci pe ea, spre deosebire de Jabavu, nu o mai interesează acest spectacol la care asistă de ani de zile ; îndepărtîndu-se de centrul cartierului, ea îi spune :

— Acum vom merge în Polonia.

Îşi stăpîneşte cu greu rîsul, iar Jabavu, înţelegînd că e vorba de o glumă, o întreabă :

— Şi care-i poanta ?

---

* Nissen — barăci în formă de tunel din tablă ondulată şi cu podea de ciment.

— În războiul oamenilor albi, care tocmai s-a terminat, se grăbește ea să răspundă înainte să o înece hohotele, era o țară ce se numea Polonia și acolo a fost o luptă cumplită, cu multe bombe și de aceea spunem noi locului în care mergem acum Polonia, pentru că și aici sînt multe lupte și belele.

Izbucnește în rîs, dar se stăpînește iarăși cînd îl vede pe Jabavu posomorît și îngîndurat. Simțind că lui nu-i surîde ideea de a vizita un asemenea loc agitat, îi zice, de data asta cu voce mică și caraghioasă de copil :

— Deci mergem în Johannesburg.

— Asta ce glumă mai e ? întreabă el vrînd să-și ascundă teama.

— Locului ăstuia i se mai spune și Johannesburg, pentru că și în cartierele din Johannesburg sînt lupte și belele.

De data asta rîde nestăpînit ; rîde și el, din politețe. Dîndu-și seama că veselia lui este formală, vrea să-l dea gata de tot și-i zice cu un oftat adînc și plin de importanță :

— Ah, da, albii ăștia, știi cu ce ne amețesc ? „Vedeți, zic, noi v-am scăpat de păcătoasele alea de lupte dintre triburile voastre, noi v-am adus pacea“ — și tot ei fac războaie și omoară oameni atît de mulți că nici nu poți pricepe numărul lor de-i scris în ziar.

Vorbele acestea le-a auzit ea odată rostite de domnul Mizi la o întrunire ; observînd că a reușit să-l impresioneze, continuă cu un aer și mai fudul :

— Da, și asta numesc ei civilizația.

— Nu înțeleg, ce e aia civilizație ?

— Adică, explică ea profesoral, așa cum trăiesc oamenii albi, cu case și cinematograf, și cow-boy și mîncare și biciclete.

— Atunci îmi place civilizația, sare Jabavu, dînd glas celei mai pătimașe dintre dorințele lui.

Betty rîde îngăduitor.

— Eh, da' mare nătărău mai ești, amice, zău că-mi placi.

Ajunge acum într-un loc ce nu prevestește nimic bun, cu șiruri lungi de hangare de cărămidă îngrămădite unele în altele, și bidonviluri, iar în aer plutește un miros puturos.

— Aici este Polonia Johannesburg, îl anunță Betty, călcînd grijulie cu pantofii ei frumoși prin gunoaie și excremente.

Jabavu se holbează îngrozit la un om care zace chircit în iarbă.

— N-are unde dormi ? întreabă el prostește, dar ea îl trage de braț.

— Lasă-l, neghiobule, îi e rău de băutură.

De cînd au ajuns pe teritoriul ei și-l simte înspăimîntat, vorbește mult mai degajat, aici ea e stăpînă. Jabavu o urmează fără să-și ia ochii de la omul care pare ca și mort. Inima îi este grea și neliniștită — nu-i place acest loc ce-i produce o asemenea teamă cumplită.

În sfîrșit, ajung la o căsuță mai izolată și cînd intră, Jabavu se liniștește brusc. Dau într-o cameră cu pereți de cărămidă roșie netencuită, cu bănci de jur împrejur și cu niște scaune înghesuite într-un colț. Podeaua este din ciment roșu ; de grinzi atîrnă bătute în cuie panglici de hîrtie colorată. Mai sînt două uși în afară de cea prin care au intrat ei ; una dintre ele se deschide și în prag apare o femeie. Foarte grasă, cu fața lătăreață și pielea neagră și unsuroasă, cu ochi mici, pătrunzători. E îmbrăcată într-o rochie roz, iar capul îi este înfășurat într-o pînză albă. Ține de mînă un băiețaș drăguț, îmbrăcat și el foarte curat. Femeia îi aruncă o privire pătrunzătoare lui Betty care se grăbește să o lămurească :

— L-am adus pe Jabavu, prietenul meu, să doarmă aici la noapte.

Femeia dă din cap și se uită țintă la Jabavu care zîmbește. Îi place de ea. „Iată o femeie din cele de demult — își zice — simpatică, respectabilă, cumsecade, și băiețelul este foarte drăguț.“ Nu-și mărturisește gîndul față de Betty — pe care o urmează într-o altă cameră, prin cea de-a doua ușă — și bine face, altfel mai mult ca sigur fata l-ar lăsa baltă în aceeași clipă, ca pe un neghiob fără pereche : căci, deși este adevărat că această femeie, doamna Kambusi, este cumsecade și respectabilă în felul ei, la fel de adevărat este și faptul că, fiind deșteaptă și vicleană, reușește de ani de zile să conducă cea mai rentabilă cîrciumă clandestină din oraș, și în tot acest timp o singură dată a fost dusă la tribunal, și atunci ca

martor. Are patru copii, de la taţi diferiţi ; copiii mai mari, trei la număr, au fost trimişi de această femeie înţeleaptă şi deşteaptă, departe, la Şcoala Romană, unde vor creşte şi vor învăţa fără să aibă habar unde şi cum sînt făcuţi banii ce-i ţin la şcoală. Băieţelul va pleca şi el anul următor, pînă nu creşte prea mare ca să-şi dea seama cu ce se ocupă doamna Kambusi. Mai tîrziu are de gînd să-şi trimită copiii în Anglia, să devină doctori şi avocaţi. Căci ea este o femeie foarte, foarte bogată.

Camera asta nouă în care a intrat îi dă lui Jabavu o senzaţie de claustrare şi nelinişte. Este atît de mică încît nu-i loc decît de un pat îngust— un pat cu picioare — în jurul căruia abia dacă poţi să te mişti. Cîteva rochii atîrnă de un cui bătut în peretele de şipci. Betty se aşază pe pat şi-l priveşte provocator. Dar el rămîne pe loc, nemişcat, plimbîndu-şi ochii de de la tavanul jos la pereţii ce aproape că se ating. „Cerule mare ! exclamă în sinea lui — doar nu-s găină să trăiesc într-un coteţ ca ăsta !“

Văzînd că nici n-o bagă în seamă, Betty îl întreabă şoptit :

— Poate ai vrea să mănînci ceva ?

Jabavu îşi întoarce privirile spre ea.

— Mulţumesc, sînt tare flămînd.

— Mă duc să-i spun doamnei Kambusi, zice ea cu voce moale şi sfioasă care lui nu-i place, şi iese.

După puţin timp se aude strigat, iese şi el, traversează camera mare şi intră prin cealaltă uşă într-o încăpere care-l lasă mut de admiraţie. În mijloc este o masă acoperită cu o faţă de masă adevărată şi înconjurată de multe scaune, iar într-o latură o sobă mare de gătit, din cele care se găsesc şi în casele oamenilor albi. Niciodată n-a stat Jabavu pe un scaun, dar acum, aşezîndu-se, îşi zice : „O să am şi eu scaune din astea, pe care să-mi odihnesc trupul“.

Doamna Kambusi trebăluieşte în jurul sobei, iar oalele ce se află pe plită răspîndesc arome minunate. Betty pune la masă furculiţe şi cuţite şi Jabavu se întreabă cum să se folosească de ele fără să-şi dea în vileag nepriceperea. Băieţelul stă de partea cealaltă şi se uită la el cu ochi mari şi solemni — Jabavu se

simte inferior chiar și acestui copil care știe ce-s alea scaune și furculițe și cuțite.

După ce stăpîna casei le umple farfuriile, se apucă de mîncat. Trăgînd cu coada ochiului la ceilalți, Jabavu reușește să mînuiască tacîmurile cu degetele lui butucănoase și curînd stînjeneala e dată uitării, atît este de încîntat de bucatele astea noi și delicioase — pește, adus tocmai de la marile lacuri din Nyasaland, legume ce plutesc într-un lichid gros și picant, prăjituri dulci și moi acoperite cu zahăr trandafiriu. Jabavu mănîncă pînă-și simte stomacul mulțumit și îngreunat, și abia atunci bagă de seamă că doamna Kambusi îl urmărește atent.

— Ai fost tare flămînd, observă ea binevoitoare, vorbind pe limba lui. Jabavu tresare, — i se pare că n-a mai auzit vorbă din satul lui nu de trei zile doar, ci de luni întregi — și exclamă fericit :

— Ah, prietenă, ești dintre ai mei.

— Am fost, spune doamna Kambusi cu un zîmbet ce-l neliniștește pe Jabavu. Ghicește în femeia aceasta o anume duritate, deși cu el n-a fost dură. Îl pironește cu ochi pătrunzători și vicleni, ca două scîntei întunecate : Acum am să-ți dau o mică lecție, ascultă bine. În sat putem merge oricînd să-i întîlnim pe frații noștri și vom fi omeniți așa cum se cuvine pentru că ne înrudim, același sînge ne curge în vine. Dar aici lucrurile stau altfel, fiecare om este un străin pentru celălalt pînă cînd se dovedește a fi prieten. Și la fel și cu femeile, adaugă ea aruncînd o privire scurtă spre Betty.

— Am mai auzit asta, mamă, spune Jabavu recunoscător.

— Ce ți-am spus chiar acu' ? Nu-ți sînt mamă.

— Și totuși, o înfruntă Jabavu, vin la oraș, și cine-mi pune mîncare în față, tocmai o femeie din neamul meu !

— Și vei plăti pentru ce-ai mîncat, răspunde ea netulburată în engleză ; ai venit aici ca prieten al lui Betty, nu al meu.

Lui Jabavu îi piere tot entuziasmul în fața răcelii ei, dar și pentru că n-are bani să plătească. Văzîndu-i însă privirea inteligentă, înțelege că-i vrea binele.

— Şi acum fii atent, reia pe limba lor. Fata asta de aici, al cărei nume n-am să-l rostesc ca să nu-şi dea seama că vorbim despre ea, mi-a spus povestea ta. Mi-a spus cum te-ai întîlnit noaptea cu oamenii aceia în savană şi cum te-au plăcut şi ţi-au dat adresa prietenilor lor — fără nume, căci amicilor acestei fete care încearcă să înţeleagă ce vorbim nu le sînt pe plac oamenii luminii. Ai să pricepi motivul după ce vei fi stat în oraş ceva mai mult timp. Dar uite ce vreau eu să-ţi spun. Se prea poate să fi venit şi tu în oraş ca toţi tinerii de vîrsta ta, cu o sumedenie de gînduri frumoase despre viaţă şi despre ce vei face. Totuşi, viaţa este grea, mult mai grea decît ţi s-a părut ţie pînă acum. Şi a mea a fost grea şi mai este încă, dar am reuşit tare bine pentru că ştiu să-mi folosesc mintea şi dacă aş putea s-o iau de la capăt, cu tot ce-am aflat, nu m-aş descotorosi atît de uşor de hîrtiuţa pe care ţi s-a scris un anumit nume. Înseamnă foarte mult să intri în casa aceea ca prieten — să fii prietenul acelui om — ţine minte asta.

Jabavu ascultă cu ochii plecaţi. Are impresia că în el vorbesc două voci. Una spune : „Aceasta este o femeie care ştie multe, fă cum îţi spune ea, îţi vrea binele“. Iar cealaltă : „Ei poftim ! Încă unul care se află în treabă, dîndu-ţi sfaturi ; bătrîna asta a uitat de freamătul tinereţii, mă vrea la fel de potolit şi adormit cum e ea“.

Femeia continuă, aplecîndu-se înainte şi scrutîndu-l cu atîta intensitate încît el îşi ridică ochii spre ea.

— Fii atent la ce-ţi spun. Cînd am auzit că te-ai întîlnit cu oamenii luminii încă înainte de a intra în oraş, m-am întrebat : oare ce noroc formidabil te urmăreşte ? Şi apoi mi-am amintit că din mîinile lor ai căzut în cele pe care le vedem acum odihnindu-se pe masă, frămîntîndu-se mînioase pentru că stăpîna lor nu pricepe ce vorbim. Norocul tău este amestecat, prietene. Dar foarte puternic, căci mii şi mii dintr-ai noştri vin în oraş fără să ştie nimic altceva despre oamenii luminii sau despre cei ai întunericului — pentru care lucrează fata asta foarte rea care şade aici — în afară de ceea ce aud din alte guri. Dar dacă ţi-a fost dat să poţi alege, îţi zic, vorbind acum ca una din neamul tău, şi ca mamă

a ta, că eşti un nătărău dacă n-o părăseşti pe fata asta şi să mergi imediat la casa al cărei număr îl cunoşti.

Se opreşte din vorbit, se ridică şi spune în engleză :

— Să bem nişte ceai.

Toarnă în ceşti ceai foarte tare şi dulce : Jabavu gustă, pentru prima oară în viaţa lui, şi i se pare nemaipomenit de bun. Îl bea pe tot, ţinînd ochii plecaţi de teamă să nu surprindă privirea lui Betty. O simte supărată. Şi nu vrea nici ca doamna Kambusi să-i ghicească gîndul, anume că nu doreşte s-o părăsească pe fată — poate mai tîrziu da, dar nu acum. Acum, trupul lui hrănit şi odihnit tînjeşte după ea. Se ridică amîndoi. Ţinînd încă ochii aţintiţi în jos, Jabavu vede cum pune Betty banii pe masă. Dar ce bani ! Două monezi de patru şilingi ! Tare se mai minunează el de aceste femei care umblă atît de nepăsătoare cu atîta bănet. Ridicîndu-şi privirile spre doamna Kambusi, îi întîlneşte căutătura aţintită asupra lui, ironică şi tristă, ca şi cînd ar înţelege exact ce-i umblă prin minte.

— Mulţumesc pentru tot ce mi-ai spus, zice, nevrînd să-i piardă bunăvoinţa.

— Va mai fi vreme să-mi mulţumeşti, cînd vei fi tras foloase de pe urma vorbelor mele, şi fără să se mai uite la el, ia copilul în braţe, deschide o carte şi rămîn amîndoi să citească, în timp ce tinerii ies, urîndu-i noapte bună.

— Ce ţi-a tot spus ? întreabă Betty de cum a închis uşa.

— Mi-a dat sfaturi bune pentru viaţa în oraş, răspunde Jabavu şi, dorind să afle mai multe despre această femeie, continuă : E o femeie bună şi deşteaptă.

— Este cea mai mare skellum din oraş, pufneşte Betty dispreţuitoare.

— Cum adică ? se sperie el.

— Ai să vezi, zice ea ameninţător, unduindu-şi puţin şoldurile.

Jabavu n-o crede. Cînd ajung în cameră, o împinge pe pat înconjurînd-o cu un braţ şi odihnindu-şi mîna pe unul din sîni.

— Cît dai ? îl întreabă ea sfidătoare, ca să-l întărîte.

Surprinzîndu-i uitătura languroasă, îi răspunde simplu :

— Ţi-am spus doar că nu am bani.

— Vreau cinci şilingi, poate chiar zece, îl tachinează ea rîzînd şi lăsîndu-se moale în braţele lui.

— Ce-ai zice de cinşpe ? o ia Jabavu peste picior.

— Pentru tine gratis, oftează Betty.

Şi Jabavu, lăsînd-o să se îngrijească singură de plăcerile ei, o posedă ca să-şi satisfacă propriile pofte pînă cînd, sătul, rămîne răstignit de-a latul patului, pe jumătate dezbrăcat, gîndind : „Asta e prima mea zi în oraş, şi cîte n-am făcut ? Zău că doamna Kambusi are dreptate cînd spune că am noroc cu carul. Pînă şi pe una din fetele astea grozave de la oraş am avut-o, şi încă fără plată.“ Gîndul se transformă în cîntec :

Uite-l pe Jabavu în oraş,
Are cămaşă galbenă şi pantaloni noi,
A mîncat cît un leu,
A umplut o femeie a oraşului cu vlaga trupului său
Jabavu e mai puternic decît oraşul,
E mai puternic decît leul.
E mai puternic decît femeile oraşului.

Cîntecul i se învîrte de cîteva ori prin minte, somnoros, apoi adoarme o dată cu Jabavu. Cînd se trezeşte, o găseşte pe fată şezînd la picioarele patului, pîndindu-l cu priviri pline de neastîmpăr şi luîndu-l la rost :

— Te culci ca găinile, o dată cu soarele.

— M-a obosit drumul pînă aici, se apără el leneş.

— Dar eu nu sînt obosită, spune ea nepăsătoare şi adaugă : În noaptea asta vreau să dansez, şi dacă tu nu vrei, o să-mi găsesc pe altcineva.

Drept răspuns, Jabavu cască, zicînd în sinea lui : „Fata asta nu-i decît o femeie ca oricare alta. Acum că am avut-o, nu-mi mai pasă de ea, oraşu-i plin de ele“.

Şi dacă el nu zice nimic, zice ea, cu glas dulce şi smerit :

— Te tachinam doar. Hai, scoală, puturos ce eşti. Nu vrei să vezi dansul ? apoi adăugă viclean : Şi să vezi cum ţine deşteapta de doamna Kambusi crîşma.

Dar doamna Kambusi și toate sfaturile ei nu mai au importanță pentru Jabavu. Cască din nou, se dă jos din pat, își trage pantalonii și își piaptănă părul. Ea îl urmărește cu amărăciune și admirație.

— Băiat de kraal, rostește încetișor, nici n-a trecut ziua și te porți de parcă te-ai și săturat de oraș...

Vorbele îi fac plăcere lui Jabavu, de aceea au și fost rostite, și drept mulțumire o mîngîie pe sîni și pe coapse, la care fata chițăie de încîntare și-l plesnește peste mînă și apoi ies amîndoi.

În camera mare s-au strîns o grămadă de oameni care s-au așezat pe băncile din jurul pereților, iar scaunele din colț au și fost ocupate de cei cîțiva instrumentiști. Prin ușa deschisă, noaptea întunecoasă împinge înăuntru alți și alți oameni.

— Deci așa arată o crîșmă clandestină ? întreabă el neîncrezător, căci nu zărește nimic din atmosfera deșănțată a unor atare localuri, dar ea îi răspunde :

— Ai să vezi tu cum arată.

Începe muzica. Orchestra e formată din saxofon, ghitară, trompetă și două cutii de conserve în loc de talgere. Jabavu n-a mai auzit pînă acum o astfel de muzică. Deocamdată nimeni nu dansează. Stau toți pe locurile lor, cu pahare de cositor în mînă, bîțîind din picioare și legănîndu-și sau smucindu-și capetele și umerii în ritmul antrenant al muzicii.

Apoi se deschide cealaltă ușă și în cameră intră doamna Kambusi. Arată la fel de bine, în aceeași rochie roz, curată. În mînă are un ulcior uriaș și pe măsură ce trece prin fața celor prezenți, le umple paharele cu licoarea din ulcior, întinzînd cealaltă mînă după bani. În urma ei vine un puști. Nu-i copilul ei, acela doarme în camera alăturată, neavînd voie să vadă ce se petrece la numai doi pași de el. Nu, puștiul acesta este un copilaș închiriat de doamna Kambusi de la o familie săracă, și treaba lui este să dea fuga afară în noapte pînă la locul unde este îngropat bidonul cel mare cu skokian și să umple ulciorul ori de cîte ori e nevoie — o măsură de prevedere în caz că ar veni poliția care nu trebuie să găsească băutura în casă — și apoi să ia banii și să-i ascundă în siguranță sub zidul casei.

Skokianul este o băutură primejdioasă și păcătoasă — și ilegală. Se prepară repede, într-o singură zi, din diferite substanțe. În această noapte, de exemplu, e făcut din mălai, zahăr, tutun, alcool metilic, vacs și drojdie. Unele producătoare de skokian — așa-numitele regine ale skokianului — pun înăuntru mădularul unui mort, dar doamna Kambusi nu crede în vrăji. Face destui bani și fără ele.

Cînd ajunge în dreptul lui Jabavu, îl întreabă cu voce scăzută, pe limba lor :

— Deci dorești să bei ?

— Da, mamă, recunoaște smerit, doresc să gust.

— Eu una niciodată n-am băut, deși îl prepar în fiecare zi. Am să-ți dau totuși puțin.

Îi umple paharul doar pe jumătate. Dă să treacă la următorul, dar aude vocea flămîndă și mînioasă a tînărului Jabavu :

— Îl vreau plin.

Îi aruncă o privire disprețuitoare și amară :

— Ești un nătărău, zice. Oamenii deștepți fac otrava asta ca s-o bea nătărăii. Și tu ești unul mare.

Toarnă în pahar licoarea blestemată de-ajunge să se verse și pe jos, zîmbind tot timpul ca nimeni să nu-i bage de seamă supărarea, apoi merge mai departe de-a lungul șirului de bărbați și femei care glumesc și rîd, în timp ce puștiul le întinde o tavă plină cu dulciuri și nuci și pește și prăjituri pudrate cu zahăr.

— Ce ți-a spus ? îl întreabă Betty geloasă.

— Îmi dă pe gratis pentru că sîntem din același ținut. Minciuna nici nu-i chiar atît de mare, pentru că femeia a uitat cu adevărat să-i ceară bani.

— Te place, mai spune Betty, iar el e încîntat văzînd-o geloasă.

„După cîte înțeleg, își zice în sinea lui, femeile astea deștepte de la oraș nu-s cu nimic mai breze decît fetele simple de la noi din sat“ — și îi zîmbește complice doamnei Kambusi aflată în partea cealaltă a camerei, dar femeia îi răspunde cu o privire atît de disprețuitoare încît Betty, care a urmărit dialogul mut dintre ei, izbucnește în rîs. Jabavu țîșnește în picioare ca să-și ascundă fîstîceala și începe să danseze. De cînd se știe i-a plăcut să danseze.

Acum se învîrte ademenitor în jurul fetei, azvîrlind din picioare în toate părţile, pînă se ridică şi ea, rîzînd, prinzîndu-se în ritmul lui, şi într-o clipă camera este plină de oameni care se zvîrcolesc, tropăie, strigă, aerul se umple de praf, tavanul se leagănă, pînă şi zidurile par să se cutremure. Lui Jabavu i se face sete şi înoată pînă la paharul său de pe bancă. Ia o gură — dar, parcă a înghiţit foc. Tuşeşte, se îneacă, dă ochii peste cap, încît Betty izbucneşte în hohote şi-l ia peste picior : „Băiatul de kraal", dar cu voce joasă, admirativă. Jignit, Jabavu ridică paharul şi-l dă pe gît ; lichidul se scurge parcă în tot trupul deodată, trezind nebunia în mădulare, pîntec, creier. De abia acum se pune cu adevărat pe dans, întîi ca un taur, atîrnînd asupra fetei cu capul plecat şi umerii arcuiţi înainte, adulmecîndu-i sînii pe care ea îi agită în faţa lui, apoi ca un cocoş, în vîrful picioarelor, cu braţele desfăcute, ridicîndu-şi genunchii la piept, frecîndu-şi călcîiele, şi în tot acest timp fata şerpuieşte şi se bîţîie în faţa lui, coapsele se zbat, sînii tresaltă, sudoarea i se prelinge pe trup. Nestăpînit, Jabavu o prinde în braţe, o străcoară printre dansatori în cealaltă cameră, şi acolo o azvîrle în pat. După aceea se întorc şi continuă să danseze.

Mai trece o vreme şi doamna Kambusi iar vine cu ulciorul cel mare şi alb şi cînd el îi întinde paharul, ea îl umple, zîmbindu-i senin, neîndurător :

— Aşa-i bine, deşteptul meu amic, bea, bea cît mai mult. De data asta nu uită să-i ceară bani, pe care-i primeşte de la Betty. Jabavu îşi bea licoarea dintr-o sorbitură, ameţind pe loc din pricina tăriei şi simţind cum se învîrte camera cu el. Se azvîrle în masa compactă de oameni transpiraţi şi săltăreţi, dansează dezlănţuit ca un diavol, cu faţa aprinsă de flacăra nebuniei. Mai tîrziu, dar el habar n-are cît de tîrziu, se aude vocea doamnei Kambusi dînd alarma :

— Poliţia !

Betty îl apucă de mînă şi-l trage pe bancă ; cu ochii înceţoşaţi de băutură şi greaţă, vede cum toţi îşi golesc paharele de licoare, iar puştiul le umple repede cu limonadă. Apoi, la un semnal al doamnei Kambusi, trei perechi se ridică şi încep să danseze, dar cu totul altfel decît pînă atunci. Cînd îşi fac apariţia în prag doi poli-

ţişti negri, nu mai e nici urmă de skokian, dansul este potolit, iar cei din orchestră interpretează o melodie leşinată.

Doamna Kambusi, calmă, de parcă ar sta să rîşnească porumb la ea în sat, zîmbeşte larg poliţiştilor. Ei dau un înconjur camerei, ştiind prea bine că nu vor găsi skokian, căci nu e prima oară cînd fac razii în acest local. Vin aici ca la nişte prieteni vechi. După ce termină de căutat băutura, vor să-i descopere pe cei care n-au permis ; în acest moment, doi bărbaţi se strecoară repede pe lîngă ei şi o zbughesc pe uşă afară, în timp ce doamna Kambusi zîmbeşte şi dă din umeri ca şi cînd ar spune : „Asta e, ce-s eu de vină că n-au permise ?“

Cînd poliţiştii ajung în dreptul lui Jabavu, acesta le arată permisul de lucru şi situpa, iar ei vor să ştie cînd a venit în oraş şi el răspunde : „Azi-dimineaţă“ ; poliţiştii se uită unul la altul, apoi întreabă : „De unde ai hainele astea elegante ?“ Jabavu îşi roteşte disperat privirile în jur, picioarele i se încordează, e gata să se repeadă spre uşă cînd doamna Kambusi se apropie de ei, declarînd că ea i le-a dat. Poliţişii dau din umeri : „Te-ai descurcat bine pentru prima zi în oraş“, îi zice unul dintre ei cu arţag şi Jabavu dă să răspundă — simte însă mîna lui Betty pe braţ, parcă avertizîndu-l : „Stai liniştit, nu vorbi“.

El rămîne tăcut şi poliţiştii pleacă luînd cu ei patru bărbaţi şi o femeie care n-au avut permisele în regulă. Doamna Kambusi îi urmează pînă afară şi strecoară fiecăruia în mînă cîte o liră ; apoi, bine dispuşi cu toţii, fac schimb de amabilităţi şi doamna Kambusi se întoarce surîzînd.

Ei da, ca să ţii o asemenea crîşmă, şi încă atît de profitabilă, trebuie să ştii să aranjezi lucrurile în aşa fel încît băutura şi sumele mari de bani să nu fie găsite niciodată în casă, dar şi să-i plăteşti gras pe poliţişti, şi doamna Kambusi ştie să le facă pe amîndouă. Astfel că poliţiştilor le vine uşor să o lase în pace. În măsura în care asemenea locuri pot fi curate, al ei este curat. Dacă este căutat un criminal, poliţia merge întîi la alte cîrciumărese — reginele skokianului — deseori mînaţi acolo de mesaje de-ale doamnei Kambusi : „Îl căutaţi pe cutare care s-a bătut noaptea trecută ? O

să-l găsiți acolo și acolo". Înțelegerea asta este în favoarea tuturor, cu excepția poate a celor care beau skokian, dar nu este vina doamnei Kambusi că sînt atît de mulți neghiobi pe lume.

După cîteva minute de liniște, din precauție, doamna Kambusi face un semn cu capul către formație : ritmul se îndrăcește și dansul reîncepe. Dar acum Jabavu nu-și mai dă seama de ce face. Alți oameni îl văd dansînd și strigînd și bînd, dar el nu-și mai amintește nimic de după plecarea polițiștilor. Cînd se trezește, descoperă că este culcat în pat, iar afară este amiază — sau cel puțin așa simte el după fierbințeala și culoarea luminii din cameră. Dă să se ridice, dar imediat se prăbușește la loc în pat, gemînd, ca înjunghiat. Nu s-a mai simțit niciodată ca acum. Cînd încearcă să-și miște capul, o bilă de plumb i se rostogolește prin creier și fiecare mișcare îi provoacă valuri de rău îngrozitor. De parcă toată carnea ar sta să se dizolve, luptînd în același timp să învingă descompunerea ; durerea îl străbate ca o panoplie întreagă de pumnale, iar mădularele îi atîrnă grele și neputincioase. Rămîne întins, suferind ca un cîine și dorindu-și moartea ; peste ochi îi trec cețuri negre ce iute se transformă în torente orbitoare ; într-o vreme, își simte brațul amorțit, prins ca sub o greutate, și își amintește de fata de aseară. Și ea zace suferind și gemînd și amîndoi rămîn în pat neputincioși timp îndelungat. Tîrziu după-amiaza se scoală și se privesc. Căutătura le e tulbure din pricina luminițelor ce le pîlpîie în ochi. „Tare urîtă mai e fata asta", își zice Jabavu. Dar nici ea nu are o impresie mai bună despre el și, amețită, se îndreaptă spre fereastră și se reazemă de pervaz.

— Bei des bazaconia asta ? întreabă Jabavu uluit.

— Cu timpul te obișnuiești, spune ea morocănoasă.

— Dar cît de des ?

În loc să răspundă la întrebare, ea începe să turuie :

— Și ce-ai vrea să facem ? Nu există decît un local pentru noi toți, și sîntem cîteva mii. Acolo nu încap decît trei sau patru sute. Și se vinde bere proastă, făcută de oamenii albi care nu știu să facă berea noastră. Unde mai pui că poliția e cu ochii pe noi de parc'am fi copii. Ai altă propunere ?

Nu reuşeşte să-l impresioneze cu înverşunarea ei, căci nu face decît să repete ce-a auzit pe la discursuri, fără să fie convinsă de toată vorbăria asta. De altfel, el nici n-o prea ascultă pe fată, preocupat cum e de gîndul că ea bea otrava asta atît de des şi încă mai trăieşte. Îşi sprijină capul în mîini, legănîndu-se încet înainte şi înapoi, gemînd. Dar iar i se face rău, aşa că rămîne nemişcat. Orele trec, întunericul se lasă peste oraş.

— Hai să ne plimbăm puţin, spune ea. O să ne prindă bine.

Jabavu se scoală de pe pat ameţit şi iese în camera alăturată, urmat de Betty. Auzindu-i, doamna Kambusi vîră capul pe uşă şi-l întreabă cu voce mieroasă, făţarnică, disprețuitoare :

— Ei, amice, ia zii, îţi place băutura noastră ?

Jabavu lasă ochii în pămînt.

— Mamă, n-am să mai beau niciodată licoarea asta rea !

„Mai vedem noi“ — pare să spună privirea ei, dar cu glas tare îl întreabă :

— Vrei să mănînci ?

Jabavu se cutremură de scîrbă şi îngaimă printre valurile de greaţă ce-l năpădesc :

— Mamă, niciodată n-am să mai mănînc !

— Nu ştii nimic, îl repede fata. Da, o să mîncăm. Să ne taie greaţa.

Doamna Kambusi dă din cap şi dispare dincolo de uşă ; cei doi ies să se plimbe, bălăbănindu-se ca nişte găini bete printre bidonviluri, luînd-o apoi prin iarba murdară şi mocirloasă din spatele cocioabelor.

— E păcătoasă băutura asta, spune ea pe un ton nepăsător, dar dacă n-o bei în fiecare zi, nu-ţi face nici un rău. De patru ani trăiesc aici şi beau, poate de două-trei ori pe lună. Îmi place băutura omului alb, dar legea ne interzice s-o cumpărăm — ca să nu ne înveţe la rele, zic ei — aşa că trebuie să plătim gras celor de culoare să ne facă rost de ea.

La un moment dat, picioarele nu vor să-i mai asculte şi atunci se opresc, lăsîndu-şi feţele bătute de vîntul venit de departe, de peste brusă şi dinspre culmile ce se întrevăd în zare ca un mal întunecat şi compact sub licărirea primelor stele. Suflarea răco-

roasă a serii le domolește răul cel mare din trupuri, și cînd o iau încet spre casă, se simt întremați. Pe pragul unui hangar de cărămidă zace nemișcat un om. Deși n-a uitat ce i-a spus Betty cu o zi înainte, se oprește totuși lîngă el, vrînd să-l ajute, căci hainele lui sînt pline de sînge. Fata îi aruncă o privire scurtă și speriată :

— Ești nebun ? Lasă-l, și-l trage mai departe. Jabavu o urmează fără să-și ia ochii de la nenorocitul rămas acolo, spunînd cu voce gravă, tulburată :

— Într-adevăr, cu toții sîntem străini în orașul ăsta !

Simțindu-l rușinat de retragerea lor, Betty se grăbește să se justifice :

— Și ce vină am eu ? Dacă sîntem văzuți lîngă el, o să creadă că noi l-am lovit.

Dar el este tot posomorît și nefericit, astfel că fata continuă, de data asta cu voce schimbată, copleșită de tristețe :

— Ah, măiculiță ! Citeodată mă întreb ce caut eu aici, și cum mi se duce viața cu nătărăi și skellumi. Am fost crescută la o misiune a surorilor romane și uite unde am ajuns. Trage cu coada ochiului la Jabavu să vadă ce efect au avut asupra lui cuvintele ei pline de amărăciune, dar el nu pare mișcat, din contră, zîmbește, ceea ce o face să izbucnească mînioasă : Da, și asta pentru că bărbații sînt niște mincinoși și șarlatani, toți. De cinci ori mi-a promis un bărbat că se însoară cu mine, ca să trăiesc și eu ca lumea, într-o casă din alea închiriate la cei căsătoriți, și tot de atîtea ori m-a părăsit, după ce-am cheltuit o grămadă de bani cu el, cumpărîndu-i haine și mîncare. Jabavu merge tăcut, ascultînd încruntat vorbele ei veninoase : Da, și tu, băiete, amărîtule de kraal, ai să te însori cu mine ? Că de culcat, te-ai culcat cu mine nu numa' odată, ci de șase, chiar de șapte ori într-o singură noapte, și n-ai cheltuit nici o para chioară, deși ai un șiling în buzunar, că m-am uitat cînd dormeai, și ți-am dat de băut și de mîncat și te-am ajutat.

S-a apropiat de el cu ochii micșorați și negri de ură și deodată Jabavu cască gura de uimire văzînd-o cum deschide repede geanta și scoate un pumnal pe care-l agită în fața lui, prinzînd în lamă lucirea firavă

a cerului. „Hopa ! își zice el, am zăcut toată noaptea lîngă o femeie care-mi scotocește prin buzunare și are în geantă un pumnal". Rămîne tăcut, în timp ce ea se lipește cu umerii de el, țintuindu-l în burtă cu vîrful cuțitului.

— Dacă nu te însori cu mine, te omor, șoptește ea, și în primul moment lui Jabavu i se înmoaie genunchii. Dar își învinge slăbiciunea, îi apucă încheietura mîinii și i-o răsucește, făcînd-o să scape cuțitul.

— Ești o fată rea, aruncă el disprețuitor, nu mă însor cu o fată rea care are cuțit și gură spurcată.

Betty se lasă repede în genunchi să-și găsească arma în praf, izbucnind totodată în hohote de plîns. Se ridică la fel de repede, pitește cuțitul în geantă și îngaimă printre suspine :

— Asta-i un oraș rău, și viața de aici e grea și rea.

În sinea lui un glas îi spune același lucru, totuși Jabavu nu vrea să dea crezare acestui adevăr, atîta vreme cît foamea după tot ce-i bun în oraș a rămas la fel de vie.

Pentru a doua oară se așază la masa doamnei Kambusi ca să mănînce și să bea. Acum este servit cu cartofi prăjiți în ulei și sare, porumb fiert tăvălit în ulei și sare, și prăjituri din acelea mici, cu zahăr roz, care-i plac atît de mult, apoi cîteva cești de ceai fierbinte și dulce.

— Ai avut dreptate, s-a dus răul, zice după ce a terminat.

— Și ești gata s-o iei de la capăt cu skokianul ? întreabă doamna Kambusi politicos.

Jabavu o privește scurt : vocea ei, deși la fel de amabilă, nu mai e aceeași. Ochii ei par înspăimîntători, cum îl ațintesc cu privirea lor rece, calmă, neîndurătoare, pe care o înțelege prea bine : „Ei bine, amice, poți să te omori cu skokian, poți să-ți risipești puterile cu fata asta pînă cazi lat și nu-mi pasă. Poate chiar să-ți vină mintea la cap și să devii și tu un om al luminii, nici de asta nu-mi pasă. Pur și simplu nu-mi pasă. Am văzut prea multe la viața mea". Își sprijină trupul mătăhălos de spetează scaunului, mestecă în ceai cu o linguriță elegantă și lucioasă și zîmbește, fixîndu-l cu ochii ei glaciali și pătrunzători, făcîndu-l pe Jabavu să se ridice și să spună : „Să mergem." Betty se ridică

și ea, plătește cei opt șilingi, zice noapte bună și ies amîndoi.

— Nu numai că plătesc o grămadă de bani pentru mîncarea ta, izbucnește ea cu obidă, dar dormi în camera mea și drăguța ta de doamnă Kambusi, căreia tu îi spui mamă, îmi pune la socoteală o chirie frumușică pentru asta, să știi.

— Da' ce faci tu în camera aia a ta? întreabă Jabavu rîzînd, drept care se trezește pălmuit. Îi apucă încheieturile cu o singură mînă, iar cu cealaltă o strînge de sîni.

— Nu-mi placi, șuieră fata.

— Se vede de la o poștă, hohotește el și îi dă drumul.

Intră în cămăruță și se întinde pe patul ei de parcă ar avea tot dreptul, iar ea îl urmează cu un aer umil și se întinde alături. Jabavu e măcinat de gînduri și pe lîngă asta, îl dor toate oasele și e mort de oboseală, dar fata are chef de făcut dragoste, și începe să-l înghiontească.

— Vreau să dorm, și nimic altceva, o dă el la o parte.

Auzindu-l, ea se scoală supărată și întreabă batjocoritor :

— Bărbat ești tu? Ba, un prăpădit din kraal, asta ești.

Lui Jabavu îi sare țandăra ; se ridică, o trîntește pe pat, și o frămîntă de-o lasă nemișcată și fără glas, după care spune cu dispreț triumfător :

— Acum să nu te mai aud.

Dar, în ciuda faptului că e atît de mîndru de cunoștințele sale într-ale naturii muierești, Jabavu nu este în apele lui, și somnul nici gînd să-i închidă pleoapele. În el se dă o luptă cumplită. Se gîndește la sfatul pe care i l-a dat doamna Kambusi, însă, cum îi vine greu să-l urmeze, își spune că ea nu este decît o skellum, o păcătoasă de regină a skokianului. Se gîndește la domnul și la doamna Samu, la prietenul lor, cum l-au admirat și au spus că e deștept, dar cînd e hotărît să se ducă la el, își amintește de viața lor aspră, și geme. Se gîndește la cît de rea e fata asta, fără pic de cuviință, și urîtă pe deasupra, doar hainele-s de capul ei, și totuși orgoliul lui de bărbat e mai puternic și-l

face să cînte : „Eu sînt Jabavu. Am puterea unui taur, pot să închid gura femeii gălăgioase cu bărbăția mea, pot...“

Deodată îi vine în minte că n-are decît un șiling în buzunar și că trebuie să cîștige mai mulți. Adică să muncească pentru ei, așa s-a socotit el dintru început, să muncească cinstit, nu să fure. Se întoarce spre fată și, deși doar cu o jumătate de oră în urmă o făcuse să adoarmă, o zgîlțîie, iar ea se trezește în silă, mijind ochii din pricina luminii orbitoare a becului ce atîrnă din tavan.

— Vreau să știu ce muncă este plătită mai bine în orașul ăsta, se interesează el.

Îl privește nătîng. Cînd, în sfîrșit, se dumirește despre ce este vorba, hohotește a batjocură :

— Încă n-ai priceput care-i ? Închide ochii întorcîndu-se cu spatele. El iar o zgîlțîie. Ah, potolește-te, prăpăditule, am să-ți spun mîine dimineață, bombăne ea supărată.

— Care muncă face mai multe parale ? insistă el.

Fata se răsucește spre el și se ridică într-un cot. Fața îi e tristă, sau arată mai degrabă milă de sine însăși, ca a femeilor înduioșate de propria lor soartă, nicidecum acea amărăciune adevărată de pe chipul doamnei Kambusi. După o clipă de gîndire, îi oferă informația dorită :

— Ei bine, marele meu neghiob, poți să lucrezi în casele albilor, și dacă te porți bine și lucrezi mulți ani, ai să ajungi să cîștigi două sau trei lire pe lună.

Și pufnește în rîs, căci suma e într-adevăr foarte mică.

Jabavu însă își închipuie că asta înseamnă o grămadă de bani. E drept că a văzut cît costă masa lui la doamna Kambusi, dar la urma urmei, cugetă el, Kambusi asta e o skellum și neîndoios a ciupit la preț. Nu-și poate închipui — și de aici și zăpăceala din capul lui — că el, Jabavu, n-o să obțină tot ce vrea doar întinzînd mîna și luînd. De cînd visează el, și cu cîtă ardoare, la orașul ăsta — și orice vis trebuie să apară deghizat, zîmbind cu generozitate și ascunzînd partea întunecată pe care stă scris prețul ce trebuie plătit pentru el.

— Și fabricile ?

— Poate o liră pe lună, și mîncare.

— Atunci mîine mă voi duce la casele oamenilor albi, trei lire sînt mai bune decît una singură.

— Nătărăule, trebuie să lucrezi luni, sau chiar ani, să cîștigi trei lire.

Dar Jabavu n-o mai aude căci, după ce și-a fixat gîndul liniștindu-și astfel cugetul, a adormit pe loc. Ea în schimb rămîne trează, gîndindu-se cît de tîmpită este să se ia cu unul din kraal care nu știe nimic despre oraș ; apoi se lasă pradă vechii ei triste- — n-are ce face, asta îi este firea, să iubească indiferența bărbaților, și nu e prima oară cînd veghează lîngă un bărbat adormit, știind prea bine că o va părăsi. Dar la gindul că în curînd va fi nevoită să le spună alor ei, o cuprinde spaima de omul acela, pe nume Jerry, care e prea deștept să nu-și dea seama că interesul pe care i-l poartă lui Jabavu este mai mult decît profesional.

Negăsind nici o soluție propriilor necazuri, se scufundă în amărăciunea pe care a învățat-o atît de bine de la alții și zice și ea, cum a auzit vorbindu-se în jurul ei, că albii sînt nemernici, din pricina lor trăiesc negrii ca niște porci, că nicăieri nu e dreptate și nu e vina ei că a ajuns atît de păcătoasă — și multe alte lucruri asemănătoare, pînă cînd toate încep să-și piardă din importanță și, în cele din urmă, adoarme și Betty. Se trezește dimineața ca să-l vadă pe Jabavu, arătos nevoie mare în cămașa lui galbenă, pieptănîndu-și părul cu îngrijire. Se gîndește cu ură că precis poliția e pe urmele cămășii ăsteia, și dacă băiatu' iese în oraș, dă de dracu'. Dar dorința de a-i face rău pare să nu fie chiar atît de mare precum ar vrea ea : trage iute o valiză de sub pat, scoate o cămașă de culoare roz, i-o aruncă în brațe și spune :

— Pune-o pe asta, să nu te prindă.

Jabavu îi mulțumește pe un ton de parcă se aștepta la o asemenea grijă din partea ei și zice :

— Acum ai să-mi arăți unde să merg să găsesc o slujbă bună.

— Nu, eu nu vin cu tine. Azi trebuie să-mi cîștig banii mei. Atîția am cheltuit cu tine că nu mi-a mai rămas nimic.

— Nu te-am rugat să cheltuieşti cu mine, trîntește Jabavu cu cruzime şi în clipa următoare vede luciul amenințător al cuțitului. — Încetează cu prostiile astea. Nu mă tem de cuțitul tău. Fata începe să plîngă dar bărbăția din el, care s-a dovedit atît de în putere încît simte că nu există ceva pe lumea asta pe care să nu-l poată face, îi şopteşte că s-ar cuveni s-o consoleze, aşa că o prinde în brațe şi începe s-o mîngîie cu tot felul de vorbe : Hai, nu plînge, sau : Eşti o fată drăguță, dar cam prostuță, ba chiar : Te iubesc.

— Vă ştiu eu pe voi, hohoteşte ea şi mai amarnic, n-ai să te mai întorci la mine.

— Poate am să vin, da' poate nu, zîmbeşte el viclean. Cu acestea se ridică şi iese.

Tot ce mai vede din el în acea dimineață sînt dinții lui albi lucind într-un zîmbet vesel. Mai boceşte un timp, după care se înfurie şi avînd în cap numai zîmbetul acela obraznic, porneşte în căutarea lui Jerry şi a celorlalți, întrebîndu-se ce ar trebui să le spună şi cum ar trebui să le vorbească de Jabavu, ca să-l silească să intre în banda lor.

Jabavu se îndepărtează de locul numit Polonia Johannesburg, trece prin Cartierul Băştinaşilor şi o ia pe drumul aglomerat ce duce în oraşul omului alb, acolo unde sînt casele frumoase. Se fîțîie de colo-colo, căutînd să vadă ce casă îi place mai mult. Căci succesul pe care l-a avut de la venirea în oraş i-a dat atîta încredere în sine încît îşi imaginează, trufaş, că prima uşă la care va bate se va deschide larg în faţa lui : „Aaa, uite-l pe Jabavu ! Te aşteptam !“ După un timp, îi cad ochii pe o casă, intră pe poartă şi se opreşte să se uite în jur, cînd o femeie albă mai în vîrstă, care tocmai tăia nişte flori cu o pereche de foarfeci mari şi lucitoare, se zborşeşte la el :

— Ce vrei ?

— Vreau de lucru.

— Ia, du-te în spate ! Ce nerușinat ! se oțărăşte ea. El nu se mişcă, ci rămîne în faţa ei obraznic, drept care ea se răsteşte : N-ai auzit ? Du-te în spate ; unde-ai învățat să vii în față să ceri de lucru ?

Jabavu iese din grădină, afurisind femeia în sinea lui, urmat de bodogăneli şi bombăneli la adresa cafrilor — au ajuns fără ruşine ! — şi ocoleşte prin spatele

casei unde un servitor îi spune că n-are ce treabă să-i dea. Jabavu e tare supărat. Iese pe aleea de serviciu clocotind de mînie și găsind tot felul de vorbe pline de ură : cățea albă, femeie puturoasă, toți oamenii albi sînt porci. Apoi se îndreaptă spre o altă casă, de data asta luînd-o direct prin spate. Dă într-o grădină mare de legume unde nu zărește decît o pisică tolănită grasă și fericită, pe pajiștea verde, iar în umbra unui copac un copilaș în coșul lui. Nici un suflet prin preajmă. Așteaptă, se plimbă în sus și-n jos, se zgîiește înăuntru prin fereastră, copilașul prinde a gînguri dînd din mînuțe și picioruțe, și, întorcînd capul, Jabavu zărește înșiruite pe prispă cîteva perechi de pantofi ce așteaptă să fie curățați. Nu-și poate lua privirile de la ei. Îi măsoară cu ochiul pe piciorul lui. Se uită în jur — tot nimeni. Înșfacă cea mai mare pereche și se reîntoarce pe aleea de serviciu. Nu-i vine să creadă că este atît de simplu, i se încrîncenează carnea de frică să nu audă voci mînioase și pași fugind după el. Dar nu se întîmplă nimic, așa că se așază și-și pune încălțările. Are o senzație neplăcută, parcă l-ar incomoda, însă, cum n-a mai purtat niciodată pantofi, nu știe care-i pricina — pantofii că-s prea mici, sau picioarele încă neobișnuite cu asemenea constrîngeri. Se scoală, calcă apăsat, face cîțiva pași, mici și nefirești din pricina durerii, dar altfel e foarte țanțoș. Acum chiar că este îmbrăcat din cap pînă-n picioare ca un om alb.

Se duce la altă ușă dosnică și de data asta femeia de acolo îl întreabă ce știe să facă.

— Totul.

— Ești bucătar sau băiat în casă ?

Nici un răspuns.

— Cît ai cîștigat înainte ?

Și pentru că tăcerea se prelungește, ea îi cere situpa. De cum o vede, îl ia la rost supărată :

— De ce minți ? Ești un ageamiu.

Iar ajunge în aleea de serviciu, cătrănit și amărît, dar cugetînd la cele învățate, încît atunci cînd se oprește la o altă casă și femeia îl întreabă la ce se pricepe, el își ia un aer umil și mărturisește cu voce supusă că n-a lucrat niciodată într-o casă de-a albilor, dar că va învăța repede. În gîndul lui : „Arăt bine în hai-

nele mele, o să-i placă un bărbat îmbrăcat aşa ca mine." Dar ea nu are nevoie de un băiat fără experienţă. Plecînd şi de acolo, Jabavu îşi simte inima înfrigurată şi nefericită — nimeni pe lumea asta nu-l vrea. Fluieră a nepăsare, păşeşte îndesat cu pantofii lui cei noi şi frumoşi, zicîndu-şi că nu se poate să nu găsească el cît de curînd o slujbă cu bani mulţi, dar în următoarea casă femeia îi spune că-l angajează pentru munci brute cu doisprezece şilingi pe lună. Jabavu nu acceptă această sumă. Dîndu-i înapoi situpa, femeia e destul de binevoitoare să-i spună că nu va primi mai mult de atît, lipsit de experienţă cum este, după care îi întoarce spatele şi intră în casă. Lucrurile se petrec aidoma şi în alte părţi pînă cînd, într-un tîrziu după-amiaza, Jabavu se apropie de un om care sparge lemne într-o grădină şi pe care l-a auzit vorbind pe limba lui, şi-i cere sfatul. Omul se arată prietenos : îl lămureşte că n-o să cîştige mai mult de doisprezece, sau poate treisprezece şilingi pe lună pînă ce nu va fi deprins cum trebuie ceea ce este pus să facă şi vor mai trece încă multe luni pînă să ia o liră. I se va da mălai în fiecare zi pentru porridge, carne — o dată sau de două ori pe săptămînă, iar de dormit, va dormi într-o cămăruţă cît un coteţ, în curtea din spate, împreună cu ceilalţi servitori. Jabavu a aflat toate astea mai de mult de la cei care veneau prin sat, dar pe propria lui piele nu le-a simţit încă. Întotdeauna şi-a zis că pentru el lucrurile se vor desfăşura altfel.

Îi mulţumeşte omului pentru bunăvoinţă şi merge mai departe pe aleile de serviciu, evitînd să se oprească sau să zăbovească prea mult, de teamă să nu-l ia la ochi vreun poliţist. Se tot întreabă : „Ce-o fi însemnînd experienţa asta ? Eu, Jabavu, sînt cel mai puternic dintre toţi bărbaţii tineri din satul meu. Pot să sap un cîmp de două ori mai repede decît ceilalţi ; pot să dansez mai mult decît oricare fără să obosesc ; toate fetele mă plac şi zîmbesc la trecerea mea ; am sosit în oraş abia acum două zile şi iată că am haine şi mă port cu o femeie mîndră a oraşului ca şi cu o servitoare şi sînt iubit de ea. Eu sînt Jabavu ! Eu sînt Jabavu, venit în oraşul omului alb." Dansează puţin tîrşîindu-şi picioarele prin frunze, dar văzînd că praful îi acoperă ca o peliculă fină pantofii, se opreşte.

Nu mai e mult pînă va apune soarele, n-a mîncat de seara trecută și nu știe dacă să se întoarcă la Betty sau nu. „Da' mai sînt și alte fete", își zice, și merge încet pe alei, uitîndu-se peste garduri în grădini ; și unde zărește o bonă atîrnînd rufe sau jucîndu-se cu copiii, o cercetează cu atenție. În sinea lui își dorește o fată care să semene cu Betty ; într-un rînd vede una care are același aer de vino 'ncoace, obraznic și lipsit de prejudecăți, ezită o clipă, dar își continuă drumul, pînă cînd, în cele din urmă, se oprește în dreptul unei fete care stă lîngă un copilaș alb culcat în cărucior. Are un chip rotund, plăcut, și priviri ce nu lasă să spună mai mult decît trebuie. E îmbrăcată într-o rochie albă, iar în jurul capului și-a legat o eșarfă de un roșu închis. O urmărește un timp, apoi rostește în engleză : „Bună dimineața." Fata îl cîntărește din ochi fără să-i răspundă.

— Poți să mă ajuți ?

— Ce vrei să-ți spun ? se îndură ea să-i răspundă tot printr-o întrebare.

După vorbă, fata pare să fie de prin părțile lui ; așa că i se adresează pe limba lui : și ea îi răspunde zîmbind, apropiindu-se de gard. Descoperă că între satele lor nu e mai mult de o oră de mers și pentru că vechile tradiții ale ospitalității sînt mai puternice decît teama ce se naște în amîndoi, îl invită în camera ei. Prind a-și povesti de una-alta, în timp ce copilul doarme afară în cărucior, și Jabavu i se adresează respectuos, ca unei fete de la el de acasă, uitînd felul grosolan în care se deprinsese să-i vorbească lui Betty. Ea îi spune că poate rămîne acolo peste noapte, dar nu înainte de a-i mărturisi că este legată de un bărbat din Johannesburg cu care se va căsători, ca nu cumva Jabavu să-i răstălmăcească invitația. Îl lasă apoi singur o vreme, cît își ajută stăpîna să-l culce pe cel mic. Jabavu se pitește într-un colț pentru a nu fi zărit de cine știe cine, căci Alice i-a spus că legea nu-i dă voie să stea acolo și dacă ar veni poliția, să încerce musai să fugă, pentru că stăpîna ei este o femeie bună și nu vrea să-i dea bătăi de cap.

Din colțul lui, Jabavu cercetează cămăruța : la fel de mare ca a lui Betty, cu pereții și podeaua din aceeași cărămidă roșie, și acoperită cu tablă. Cînd își

dă seama că în chichineața asta dorm trei persoane — așternuturile sînt împăturite și puse îngrijit în colțuri separate — îi este limpede că nu vrea să devină fecior de casă. Alice se întoarce curînd cu de-ale gurii. A pregătit un porridge, nu la fel de bun ca la mama acasă, căci pentru asta ai nevoie de timp, pe cînd aici îl faci repede-repejor pe plita stăpînei. În schimb este mult, și pe lîngă mincarea asta, a mai adus niște gem pe care i l-a dat stăpîna. Se pun să mănînce, sporovăind de satele lor și de viața de aici. Află că Alice primește o liră pe lună, haine și mălai din belșug. Fata vorbește cu afecțiune de stăpînă și la un moment dat Jabavu e gata să-și schimbe hotărîrea și să-și găsească și el o astfel de stăpînă. Dar o liră pe lună — nu, nu-i pentru Jabavu, care de altfel o disprețuiește puțin pe Alice pentru că se mulțumește cu atît de puțin. Totuși, o învăluie cu priviri calde, zicîndu-și că e foarte drăguță. Fata lipește o lumînare pe prag și în cameră se răspîndește o lumină plăcută ce prinde să joace pe chipul ei, făcîndu-i pielea, ochii și dinții să lucească. Îi place s-o audă vorbind, are o voce blîndă și sfioasă, nu ca a lui Betty. Jabavu se simte atras de ea, și înțelege că și ea îl dorește. Se privesc în tăcere. Jabavu încearcă să se apropie mai mult de ea, dar cu gesturi respectuoase, fără brutalitatea pe care i-ar fi provocat-o Betty. Alice îi îngăduie s-o ia în brațe și-i povestește despre bărbatul care i-a promis să se însoare cu ea și apoi a plecat la Johannesburg să cîștige bani pentru lobola. Întîi a scris și a trimis bani, dar de un an de zile n-a mai primit nici o veste. Are altă femeie acum, așa i-au spus cei veniți de acolo. Speră totuși că se va întoarce, pentru că era un om tare bun.

— Deci nu e chiar atît de rău în Johannesburg? întreabă Jabavu gîndind la multele și feluritele lucruri cîte le-a auzit.

—Se pare că multora le place, căci cine-a fost o dată tot s-ar mai duce, spune ea, fără nici o bucurie în glas.

Începe să plîngă. Jabavu o mîngîie, apoi cu aceleași gesturi tandre o culcă pe pat. Mai tîrziu o întreabă ce se va întîmpla dacă va apărea un copil. Sînt mulți copii în oraș care nu-și cunosc tatăl, îi spune ea,

dezvăluindu-i totodată cîteva amănunte ce-l lasă mut de uimire și admirație. Deci, de aceea femeile albe au doar unul sau doi copii, sau chiar nici unul ? Îi spune apoi de viclesugurile femeii și de cele ale bărbatului ; omul de rînd habar n-are de ele, sau le crede cine știe ce vrăji și se teme, dar cei cu scaun la cap știu să se ferească de copiii care n-ar avea tată sau un cămin adevărat. Tare mult și-ar dori și ea un soț și copii, oftează fata, dar Jabavu o întrerupe, nerăbdător să afle cum ar putea să facă rost de obiectele acelea despre care i-a povestit. Alice îi spune că ar trebui să roage un alb binevoitor să i le cumpere, în cazul în care se găsește o asemenea persoană, sau pot fi cumpărate de la metișii, ei vînd pe sub mînă tot felul de lucruri, nu numai lichior ; sau, dacă are curajul să înfrunte o bruftuluială, să încerce să și le cumpere singur din magazinele albilor — sînt negustori care vînd și negrilor. „Dar sînt scumpe, adaugă ea, și trebuie să știi să le folosești, și...“ Jabavu bagă bine la cap această nouă lecție despre viața în marele oraș și se uită la Alice cu respect și căldură, pentru că și-a păstrat, chiar și aici, sufletul bun și omenia. A doua zi dimineață îi mulțumește pentru găzduire și toate celelalte, își ia rămas bun de la ea și de la cei doi bărbați care au venit să se culce tîrziu în noapte, după ce-au stat la taifas prin vecini, și cînd îi mulțumește și fata, așa cum cer regulile politeții, citește în ochii ei că dacă vrea, poate lua locul bărbatului din Johannesburg. Dar Jabavu a învățat să se păzească de tertipurile femeilor orașului, care vor să-și cîștige cu orice preț un soț ; îi urează deci ca omul pe care și l-a ales să i se întoarcă repede și s-o facă fericită. Se despart, și încă înainte să ajungă la capătul aleii, a și început să se socotească ce ar trebui să facă mai departe, pe cînd ea se uită în urma lui și zile întregi își va petrece gîndindu-se la el cu tristețe.

E încă tare devreme, soarele abia a răsărit, iar pe străzi sînt puțini oameni. Jabavu se plimbă îndelung printre case și grădini, descoperind geometria orașului, dar nu mai caută de lucru. După ce s-a dumirit îndeajuns asupra cartierului, astfel încît să nu mai fie nevoit să întrebe la fiecare colț pe ce drum s-o

apuce, se îndreaptă spre străzile înşiruite cu magazine. Nu şi-a imaginat niciodată că există atîta bogăţie şi felurime de obiecte. Multe din cele văzute rămîn de neînţeles pentru el, nici rostul lor nu-l pricepe, dar în ciuda uluielii necurmate, nu-şi încetineşte paşii în faţa vitrinelor, silindu-şi picioarele, care tare ar vrea să stea locului, să-şi urmeze drumul, de teamă să nu stîrnească luarea aminte a vreunui poliţist. După ce şi-a săturat ochii de atîtea bucate şi haine şi multe alte mărfuri ciudate, o ia spre zona prăvăliilor indiene în care pot tîrgui băştinaşii, pierzîndu-se în puhoiul de oameni, ascultînd muzica ce curge din pîlniile gramofoanelor, trăgînd cu urechea să afle ce-şi spun trecătorii, şi pînă tîrziu după-amiaza învaţă, cu fiecare clipă, cîte ceva nou. Cînd i se face foame, se uită în jur după o teleagă plină cu fructe, trece repede pe lîngă una şi înşfacă şase banane cu o îndemînare ce pare să o fi dobîndit spontan, căci se minunează şi el de iscusinţa degetelor sale. Coteşte pe o stradă laterală, înfulecînd bananele fără să se ascundă de cei din jur, de parcă ar fi dat bani pe ele, şi gîndindu-se în acelaşi timp dacă n-ar fi mai bine să se întoarcă la Betty. Nu-i place ideea. Să se ducă la domnul Mizi, cum l-a sfătuit doamna Kambusi ? Dar se codeşte — „mai tîrziu, mai tîrziu, îşi zice el, după ce am gustat din toate ispitele oraşului." Unde pui că buzunarul lui încălzeşte acelaşi şiling de la început, nimic mai mult.

Nu-i rămîne decît să viseze. În mod cu totul ciudat, visurile pe care şi le făcea în sat erau mult mai puţin jinduitoare şi trufaşe decît cele de acum. Şi totuşi, aşa neştiutor cum era pe atunci, se ruşina de închipuirile lui nevinovate şi copilăreşti pe cînd acum, deşi ştie prea bine că e absurd ceea ce gîndeşte, se scufundă atît de adînc în vîrtejul imaginilor sclipitoare ce i se perindă prin minte, încît prinde a umbla ca un nebun, cu gura căscată şi ochi împăienjeniţi. Se face că merge pe una din străzile cele largi, cu case mari. Un om alb îl opreşte şi zice : „Îmi place de tine, aş vrea să te ajut. Vino la mine acasă. Am o cameră frumoasă pe care nu o folosesc. Poţi să locuieşti în ea, să mănînci la masa mea şi să bei ceai oricînd pofteşti. Am să-ţi dau bani de cîte ori ai nevoie. Am multe cărţi, le poţi citi

pe toate ca să ajungi și tu învățat. Fac acest lucru pentru că nu sînt de acord cu segregația rasială și vreau să-i ajut pe ai tăi. Cînd vei fi știind tot ce stă în cărțile acelea, ai să devii un om al luminii, ca domnul Mizi pe care-l respect foarte mult. Atunci am să-ți dau destui bani să-ți cumperi o casă mare și să te muți în ea și vei fi și tu un lider al poporului african, ca domnul Samu și domnul Mizi..."

Visul este atît de dulce și de grozav, încît Jabavu se reazemă de un copac, cu privirile ațintite în gol, teribil de tulburat. La un moment dat bagă de seamă că un polițist pedalează încet pe lîngă el, cercetîndu-l cu insistență — ei, dar asta nu se prea potrivește cu visul lui, așa că își pune picioarele în mișcare. Bîntuit încă de culorile nostalgice și minunate ale plăsmuirilor, cugetă : „Poporul alb este prea bogat și puternic să-și risipească banii ca să-mi dea mie o cameră și cărți. Dar mai sînt și alții în afară de mine..." aude el un glas ; scutură supărat din cap. Nu suportă să se gîndească și la alții, pofta de a avea totul pentru sine este mult prea arzătoare. Apoi se socotește : „Te pomenești că dacă mă duc la școala din Cartier și le spun cum am învățat să scriu și să citesc singur, o să mă primească..." E însă prea mare pentru școală, și știe acest lucru. Încet, încet, farmecul neghiob al visării se stinge și, dezmeticit, se îndreaptă înapoi spre Cartier. N-are nici o idee despre ce va face cînd va ajunge acolo, dar speră să se întîmple ceva care să-i vină în ajutor.

E aproape cinci, seara de sîmbătă abia începe. În aer plutește mireasmă de sărbătoare și libertate — ieri a fost zi de plată, iar acum toți caută să-și cheltuie banii cu cît mai mult folos. Jabavu zăbovește în piață, ispitit să-și cumpere ceva de-ale gurii cu șilingul pe care-l are. Dar își dă seama că moneda a căpătat pentru el valoare de talisman. I se pare că se află în oraș de multă vreme, deși n-au trecut decît patru zile, și în tot acest timp bănuțul a fost în buzunarul lui. Simte că dacă îl pierde, îi va fugi norocul. Dar nu-i numai asta — se gîndește cît i-a trebuit mamei să-l pună deoparte. Te și miri cît bănet înseamnă în sat mica monedă, pe cînd aici de-abia i-ar ajunge pentru cîțiva porumbi fierți și o biată turtă. Furios pe sine însuși că-i este milă de maică-sa, bodogăne : „Mare nătărău

mai eşti, Jabavu", dar de bănuţ tot nu se atinge ; rătăceşte de colo-colo, socotindu-se cum să facă să mănînce totuşi ceva fără să ajungă iar la Betty, cînd se trezeşte în faţa Sălii, înconjurată de o mare agitată de oameni. Nefiind ora la care începe de obicei dansul, Jabavu se amestecă în mulţime să vadă despre ce e vorba. La un moment dat, lîngă o uşă laterală îl zăreşte pe domnul Samu însoţit de alţi cîţiva, şi se apropie de ei zicîndu-şi : „Ah, în sfîrşit cineva să mă ajute." Domnul Samu discută cu un prieten şi Jabavu are sentimentul, ca şi atunci noaptea în brusă, că în faţa domnului Samu se află sumedenie de oameni care îl ascultă şi cărora el li se adresează ; ochii i se plimbă de la chip la altul, de lîngă el, de mai departe, mereu în mişcare, de parcă privirile lui i-a adunat şi-i ţine pe toţi la un loc, făcînd din ei o singură fiinţă. Cînd le vede aţintite asupra lui, Jabavu zîmbeşte, face un pas înainte — dar ele trec la altcineva, şi domnul Samu continuă să vorbească. Jabavu simte cum îl pocneşte un pumn rece în stomac. Pentru prima oară îl trăsneşte gîndul că omul ăsta ar putea fi supărat din pricină că a spălat putina în acea dimineaţă. „Ei bine, nu-mi pasă de domnul Samu, îşi zice depărtîndu-se nepăsător, numa' gura-i de el, oamenii ăştia ai luminii nu-s decît nişte neghiobi, toată ziua se tot milogesc la Stăpînire." Dar nici n-a făcut cîţiva paşi cînd picioarele încetinesc singure, se opresc şi apoi par să o ia înapoi, obligîndu-l şi pe el să se întoarcă la Sală. Oamenii se înghesuie la intrarea cea mare. Cînd apucă şi el să intre, îşi mai găseşte cu anevoie un loc în spate, lîngă perete.

Pe podium au urcat trei bărbaţi — domnul Samu, lîngă el prietenul din brusă, şi încă unul, aproape imediat prezentat drept domnul Mizi. Ameţit de atîta lume strînsă laolaltă, Jabavu nu prea distinge faţa acestuia de pe urmă, dar îşi dă seama că este un bărbat deosebit de puternic şi de deştept. Se ridică în vîrful picioarelor ca să intre în raza privirilor domnului Samu, dar ochii acestuia trec din nou fără să-l reţină şi Jabavu se gîndeşte cu ciudă : „Dar cine-i domnul Samu ăsta ? Nimeni, pe lîngă domnul Mizi..." Îşi întoarce ochii de la ei spre cei din sală şi le cercetează hainele — închise la culoare, roase de atîta purtat,

unele chiar peticite. Nimeni n-are haine la fel de grozave, colorate și elegante, ca el, fapt ce-l mulțumește pe deplin pe nefericitul copil prezent în Jabavu care poate sta acum liniștit să asculte.

Vorbește domnul Mizi. Vocea lui este răsunătoare, oamenii de pe bănci ascultă nemișcați, aplecați puțin înainte, cu fețele iluminate de dorințe înflăcărate, ca și cînd ar asculta o poveste minunată. Totuși, ceea ce spune domnul Mizi nu e deloc minunat. Jabavu nu prea pricepe ce se petrece, drept care îl întreabă pe vecinul său ce-i cu toată întîlnirea asta. Omul îi spune că bărbații de pe podium sînt liderii Ligii pentru Progresul Poporului African ; acum se discută legile discriminatorii pentru africani... sînt foarte deștepți cei de acolo, zice el ; și pot înțelege litera legii, treabă pentru care îți trebuie ani și ani de trudă. După aceea li se va vorbi despre administrarea pămînturilor în rezervații, cum adică dorește Guvernul să reducă numărul vitelor deținute de africani, și despre legea permiselor și încă multe altele. Îi arată o foaie de hîrtie pe care sînt notate cifrele 1, 2, 3, 4, 5, 6, și 7, iar în dreptul lor sînt scrise cuvinte, cum ar fi Reducerea Stocurilor de vite. Foaia asta se numește ordinea de zi, îi spune.

După ce a vorbit domnul Mizi, destul de multă vreme, vorbește domnul Samu, apoi din nou domnul Mizi ; oamenii din sală acum mîrîie mînioși, acum oftează și strigă : „Rușine !“ și reacțiile lor, ce par să dea glas sentimentelor unei singure ființe, îl fascinează pe Jabavu care începe și el să aplaude, să ofteze, să strige : „Rușine, rușine !“, în rînd cu ceilalți. Dar de înțeles, nu prea înțelege mare lucru. Într-un tîrziu, domnul Mizi se ridică și începe să discute despre un punct de pe ordinea de zi ce se numește Salariul Minim. În sfîrșit o problemă pe înțelesul lui Jabavu. Vorbitorul spune că nu de mult, un membru al Parlamentului Albilor a propus o lege prin care se stabilea salariul minim al muncitorilor africani la o liră pe lună, dar ceilalți membri s-au opus, pe motiv că ar fi prea mare. Domnul Mizi ar dori ca participanții la adunare să semneze o petiție adresată membrilor Parlamentului, prin care să ceară reconsiderarea acestei decizii atît de crude. La aceste vorbe, toți din sală,

bărbaţi şi femei, urlă „Da, da," şi se aplaudă atît de mult că pe Jabavu îl dor mîinile. Şi uitîndu-se el la bărbaţii aceia atît de însemnaţi şi de înţelepţi de pe podium, simte cum fiecare fibră a fiinţei lui tînjeşte să fie ca ei. Se şi vede cocoţat pe o platformă din aceea, în faţa a sute de oameni care oftează şi aplaudă şi strigă „Da, da !".

Deodată, fără să ştie cum de se poate întîmpla aşa ceva, mîna i se ridică peste capetele celorlalţi, şi-şi aude propriul glas strigînd : „Vă rog, vreau să vorbesc". Toţi din sală se întorc să-l privească surprinşi. Linişte desăvîrşită. Domnul Samu îl scrutează o vreme, apoi se scoală repede în picioare :

— Vă rog, tînărul acesta este un prieten de-al meu, lăsaţi-l să vorbească. Zîmbind, îi face semn cu capul că poate începe. Jabavu este atît de mîndru de atenţia ce i se acordă, ca şi cînd un şoim imens l-a înălţat pînă la cer pe aripile sale. Se ridică de la locul său puţin ameţit. Începe să povestească, întîi cum a venit el din kraal, doar cu patru zile în urmă, şi cum i-a păcălit pe agenţii de recrutare care au încercat să-l tragă pe sfoară, apoi cum n-a avut ce mînca şi a leşinat de foame şi doctorul alb s-a purtat cu el ca şi cu o vită, cum a căutat de lucru... Vorbele îi vin pe limbă de parcă i le-ar şopti cineva foarte deştept care s-ar afla în spatele lui. Dar individul acela deştept lasă deoparte unele întîmplări : furtul hainelor şi al pantofilor şi al mîncării, încurcătura cu Betty, noaptea petrecută în crîşmă. În schimb îşi aduce bine aminte de femeia albă din grădină care i-a ordonat obraznic să se ducă la uşa din dos, că „ăla-i locul negrilor" — teribil se mai înverşunează Jabavu cînd pomeneşte de acest incident, şi de cei doisprezece şilingi pe lună ce i s-au oferit, plus de-ale gurii. Oamenii din sală îl ascultă murmurînd : „Da, da".

Jabavu mai are încă multe de spus, însă domnul Samu îl întrerupe ridicîndu-se în picioare şi spunînd :

— Îi sîntem recunoscători tînărului nostru prieten pentru tot ce ne-a spus. Întîmplările prin care a trecut sînt caracteristice pentru tinerii care vin în oraş. Ştim cu toţii — din propria noastră experienţă — că faptele relatate de el sînt adevărate, dar nu-i rău să le mai auzim o dată.

Cu aceste cuvinte, el aduce calm în discuție subiectul următor, și anume situația cumplită în care se găsesc africanii, nevoiți să aibă atîtea permise ; adunarea continuă. Jabavu e cătrănit — după părerea lui, ședința a trecut prea ușor la alt subiect după toate lucrurile urîte pe care le-a spus el aici, și asta nu-i corect. Nu i-a scăpat nici faptul că unii din sală s-au reîntors către podium zîmbind între ei, și zîmbetul lor i-a rănit mîndria. Se uită la omul de lîngă el care nu spune nimic. Dar pentru că Jabavu îl privește insistent, surîzînd, ca și cînd ar aștepta un răspuns din partea lui, omul spune binevoitor : „Ai gură mare, prietene.“ Auzindu-l, Jabavu este cuprins de o asemenea mînie, încît mîna iar se înalță singură și mai să-l lovească pe bietul om dacă acesta nu l-ar apuca repede de încheietură, șoptind :

— Potolește-te, altfel dai de dracu'. N-am venit aici să ne batem.

Jabavu bolborosește chinuit.

— Numele meu este Jabavu, nu Gură Mare.

— Nu vorbeam de numele tău, nici nu-l știu. Dar în acest loc nu ne batem, oamenii luminii au și așa destule necazuri.

Jabavu nu mai suportă să stea în sală, simte cum i se scurg în urechi hohote batjocoritoare și parcă de peste tot răsună „Gură Mare, Gură Mare“, la nesfîrșit, ceea ce-l face să-și taie drum pînă la ușă. Acolo e mare înghesuială, ieșirea e blocată, dar Jabavu nu se lasă pînă nu-i deranjează pe toți și abia cînd oamenii îi spun să stea locului, se potolește. Și cum stă el supărat și nefericit, aude o voce lîngă el :

— Prietene, cuvintele tale mi-au mers drept la inimă. Așa e, le-ai spus bine.

Uitîndu-și amărăciunea, Jabavu întoarce spre cel care a vorbit un chip deodată liniștit și radiind de mîndrie ; n-are de unde ști că omul ăsta doar atîta a vrut, să-i vadă bine fața : căci asta-i meseria lui, să vină la întruniri ca și cînd ar face parte din marea masă și să-i denunțe pe africanii intriganți și răzvrătiți. La fel și acum : nici nu s-a isprăvit întrunirea că Jabavu i-a și spus acestui om prietenos numele și satul din care vine, mărturisindu-și în același timp

admirația pentru oamenii luminii, amănunt extrem de important.

Domnul Samu declară închisă adunarea și Jabavu se strecoară afară cît poate de repede și se duce la ușa prin care ies vorbitorii. Zărindu-l, domnul Samu îi zîmbește, îl salută cu o înclinare a capului, îi întinde mîna și îl prezintă domnului Mizi. Nici unul nu-l felicită pentru ceea ce a spus, ci mai degrabă îl privesc ca niște bătrîni ai satului care gîndesc : „Copilul ăsta ar putea crește luminat la minte și să fie de folos oamenilor, dacă îl țin din scurt părinții".

— Ei, ei, tinere prieten, i se adresează domnul Samu, n-ai prea avut noroc de cînd ai venit în oraș, dar greșești dacă îți închipui că situația ta este ieșită din comun. Surprinzînd expresia descurajată a lui Jabavu, continuă pe un ton mai blînd : De ce-ai fugit atît de devreme în dimineața aceea și nu te-ai dus la domnul Mizi care ajută bucuros pe oricine are nevoie de ajutor ?

Jabavu lasă capul în piept și spune că a fugit atît de devreme pentru că dorea să ajungă în oraș cît mai curînd și nu vroia să le strice somnul pentru atîta lucru, după care n-a dat nicicum de casa domnului Mizi.

— Atunci vii cu noi și ai s-o găsești, zice acesta.

Domnul Mizi este cogeamite bărbatul, puternic, lat în spate. Dacă Jabavu este ca un taur tînăr, stînjenit încă de propria sa putere, în schimb domnul Mizi este ca un taur bătrîn care știe prea bine ce și cît poate. Chipul lui nu-i atrage pe cei tineri — n-are nici urmă de veselie sau măcar cordialitate îngăduitoare, e mereu încruntat, gînditor, cu ochi scormonitori. Dar dacă Jabavu nu-l îndrăgește, în schimb îl admiră ; cu fiecare clipă se simte tot mai mult ca un copil și cu cît se accentuează acest sentiment de dependență, pe care-l urăște atît și-l înfurie, cu atît e mai puțin hotărît dacă să fugă sau să rămînă. Rămîne, și se alătură celorlalți care merg la domnul Mizi.

Casa lui seamănă cu a grecului. Jabavu știe acum cîte parale face în comparație cu cele ale albilor, dar camera din față i se pare tare frumoasă. Pe perete este o oglindă uriașă, în mijloc o masă mare, acoperită cu o față moale, verde, cu ciucuri groși și mătăsoși ce

tremură tot timpul, iar în jurul ei multe scaune. Jabavu se așază pe podea în semn de respect, dar doamna Mizi, care le iese oamenilor în întîmpinare, îi spune blînd : „Prietene, așază-te pe scaunul acesta", și împinge unul spre el. Doamna Mizi este o femeie mică de statură, cu chip vesel și ochi iscoditori, mereu în căutare de ceva care să-i stîrnească rîsul. Parcă toată veselia lumii s-a strîns în doamna Mizi, nemairămînînd nimic pentru soțul ei, la fel cum domnul Mizi gîndește atît de mult că ajunge pentru amîndoi. Dacă ai vedea-o doar pe doamna Mizi, nu ți-ar veni să crezi că are un bărbat atît de masiv, sever și inteligent ; și tot așa, privindu-l doar pe domnul Mizi, n-ai putea să-ți închipui că soția lui este scundă și cu o nestăvilită poftă de rîs. Cu toate acestea, se potrivesc de minune, de parcă ar fi o singură ființă.

Jabavu este atît de emoționat că se află în casa unui om al luminii, încît, dînd să se așeze, răstoarnă scaunul. Îi vine să intre în pămînt de rușine, dar doamna Mizi rîde cu atîta înțelegere pentru sfiiciunea lui că izbucnește și el în hohote și nu se oprește decît atunci cînd pricepe în sfîrșit că oamenii aceștia s-au adunat aici nu doar de dragul prieteniei, ci și pentru discuții serioase.

Se așază cu toții în jurul mesei — el, domnul Samu, doamna Samu, fratele dînsei, domnul Mizi, doamna Mizi și încă un tînăr care este fiul lor. Doamna Mizi pune pe masă cești albe și frumoase, pline cu ceai, și prăjiturele cu zahăr roz. Băiatul își bea repede ceaiul și, spunînd că are de învățat, se retrage în camera alăturată, cu prăjitura în mînă, în timp ce doamna Mizi dă ochii peste cap și se vaită că o să-i moară băiatul de atîta învățătură. Dar domnul Mizi o roagă să termine cu văicăreala asta fără rost, drept care ea se așază numai zîmbet, gata să-i asculte.

Discuția pare să se desfășoare numai între domnul Mizi și domnul Samu, dar din cînd în cînd îi aruncă lui Jabavu priviri semnificative, căci ei vorbesc nu doar de dragul de a vorbi, ci ca să-l învețe și pe el anumite lucruri.

La început Jabavu nu înțelege rostul acestei conversații, dar cînd se dumirește, simte cum răbufnește în el ca o furtună vechea revoltă, făcîndu-i urechile

să țiuie ; și iarăși aude cele două voci care se înfruntă : una spune : „Se poartă cu mine, Jabavu, de parc-aș fi copil“ ; cealaltă : „Sînt oameni buni, ascultă-i“ ; astfel că mintea lui prinde numai frînturi din discuție, care se închipuie într-o idee ciudată și întortocheată ce ar stîrni mirarea acestor oameni deștepți și înțelepți dacă ar auzi-o. Dar probabil că oamenii de felul domnului Mizi și al domnului Samu, care-și petrec toată viața studiind și gîndind și vorbind despre Dinamica Istoriei, sau Progresul Societății, și altele asemănătoare, n-au cum să-și amintească de vîrsta fragedă cînd, în urechile lor, asemenea cuvinte răsunau ciudat și chiar cumplit.

Astfel stă Jabavu la masă, mîncînd prăjituri pe care doamna Mizi i le bagă sub nas, și chipul lui este acum bosumflat și îndărătnic, acum iluminat și nerăbdător, iar ochii se lasă uneori în jos, tăinuindu-i gîndurile, alteori scapără, parcă exclamînd : „Da, da, așa e !“

Domnul Mizi amintește cît de greu îi este africanului cînd vine pentru prima oară la oraș, fără să știe altceva decît că trebuie să uite tot ce-a învățat în kraal. Un asemenea tînăr trebuie să fie iertat dacă, din zăpăceală, nimerește într-o companie nesănătoasă.

La aceste vorbe, Jabavu își ridică instinctiv brațele, încrucișîndu-le peste cămașa lui cea nouă, viu colorată, iar doamna Mizi îi zîmbește și-i umple din nou ceașca.

— Un asemenea tînăr, continuă domnul Samu ideea domnului Mizi, poate să ducă o existență scurtă, plină de bani și distracții, înainte de a-l ajunge închisoarea sau băutura și bolile ; dar poate și munci pentru binele semenilor săi, și atunci...

Doamna Mizi izbucnește într-un hohot răsunător și zice :

— Da, dar și viața asta tot scurtă e, și tot în închisoare sfîrșește.

Domnul Mizi zîmbește îngăduitor : soției lui îi plac glumele bune, însă există totuși o diferență între a fi închis pentru prostii, cum e furtul, și a fi condamnat pentru o cauză bună. Un tînăr inteligent va înțelege repede că în compania matsotsișilor nu va avea decît

necazuri și atunci se va dedica învățăturii. Mai mult, curînd va pricepe că e o prostie să lucrezi ca bucătar, băiat în casă, sau om de serviciu pe la vreo instituție, pentru că asemenea oameni sînt mereu singuri, cel mult doi-trei la un loc, ci va merge într-o fabrică, sau chiar în mină, deoarece... Următoarele zece minute de discurs Jabavu nu le mai înțelege, domnul Mizi folosește niște cuvinte nemaiauzite : dezvoltarea industriei, clasa muncitoare, misiunea istorică. Dar cînd prinde iarăși firul discuției, vorbitorul tocmai a ajuns la povețe, ce să facă el să devină un muncitor atît de bun încît toți să aibă încredere în el, iar seara să învețe singur, sau cu alții, căci un om care vrea să devină lider, trebuie să fie nu doar mai bun decît ei, ci să și știe mai multe... Dinspre doamna Mizi se aude un chicotit, urmat de vocea ei veselă : „prea se crede buricul pămîntului, domnul Mizi al ei, și cînd colo a ajuns ce este doar pentru că vorbește mai tare decît alții". Domnul Mizi nu se supără, ci zîmbește afectuos, spunînd că o soție trebuie să fie mai respectuoasă cu soțul ei.

Jabavu se bagă în vorbă, întrerupîndu-le flirtul :

— Spuneți-mi, vă rog, cîți bani am să cîștig în fabrică ?

Domnul Mizi sesizează patima din vocea lui și se încruntă puțin, iar doamna Mizi clatină din cap, strîngînd din buze a nemulțumire.

— Nu mulți, poate o liră pe lună. Dar...

Doamna Mizi nu se mai stăpînește și izbucnește în rîs.

— Pe vremea mea, zice printre hohote, cînd învățam la Școala Romană, nu se vorbea de altceva decît de Dumnezeu și cum trebuie să fiu bună și ce mare rău e păcatul și ce rătăcire să vrei să fii fericit pe această lume și cît oi trăi să mă gîndesc doar la Rai. Apoi l-am întîlnit pe domnul Mizi și auzindu-l că-mi spune că nu există Dumnezeu, m-am gîndit . „Ah, în sfîrșit, soțul meu va fi un om minunat, frumos și fără biserică, ce de distracții o să fie, dans, petreceri." Dar m-am lămurit repede că, deși nu există Dumnezeu, tot bună trebuie să fiu, să nu mă gîndesc la dans și la petreceri, ci numai la vremea cînd Raiul va fi pe

Pămînt — uneori îmi vine să cred că aceşti bărbaţi inteligenţi sînt la fel de răi ca şi predicatorii.

Şi zicînd acestea se cutremură de rîs, atît de tare că-şi duce mîna la gură şi cască ochii mari la soţul ei care oftează şi spune, fără să-şi piardă răbdarea :

— Ceva adevăr tot ai grăit. A fost o vreme în dezvoltarea societăţii cînd religia era progresistă şi deţinea tot ce era mai bun în lume, dar acum acel bine şi acea speranţă aparţin mişcărilor popoarelor de pe întreg pămîntul.

Neînţelegînd ce-a vrut domnul Mizi să spună, Jabavu se uită neajutorat la soţia acestuia, ca un copil care-şi aşteaptă salvarea de la mamă. Şi, într-adevăr, ea ştie ce-i umblă prin minte, mult prea bine decît cei doi bărbaţi inteligenţi, sau chiar decît doamna Samu în care n-a mai rămas nimic din copilul de odinioară.

Doamna Mizi citeşte în ochii lui nevoia de dragoste şi protecţie împotriva severităţii bărbaţilor şi dă din cap zîmbind, de parcă ar vrea să spună : „Da, rîd, dar tu trebuie să asculţi căci ei au dreptate în ceea ce zic". Jabavu îşi pleacă privirile gîndindu-se : „Adică să fiu nevoit toată viaţa să muncesc pentru o liră pe lună, să învăţ noaptea şi să n-am haine frumoase, să nu dansez..." gînd la care neostoita lui foame răbufneşte din nou : „Fugi, fugi, cît mai degrabă, pînă nu-i prea tîrziu !"

Dar oamenii luminii văd cu atîta limpezime drumul pe care trebuie să-l urmeze Jabavu, încît consideră că au spus destule despre asta şi trec să discute despre modul de viaţă ce i se impune unui lider, ca şi cînd Jabavu ar fi de pe acum un mare conducător. Un asemenea om este obligat să se comporte astfel încît nimeni să nu poată spune : „Acesta e un om rău." Să fie sobru şi la locul lui, atent să nu încalce niciodată nici cea mai neînsemnată reglementare a legii permiselor, şi nici să uite să-şi pună far la bicicletă, sau să circule după ora stingerii, căci — şi aici zîmbesc cu toţii ca de o glumă nemaipomenită — aşa cum stau lucrurile, poliţia le acordă foarte multă atenţie. Dacă li se încredinţează bani, să fie în stare să dea socoteală pentru fiecare penny — „Ca şi cînd, chicoteşte doamna Mizi, banii ăştia ar veni din cer şi le va cere Dumnezeu socoteală pentru ei". Să aibă o singură soţie, con-

tinuă dăscăleala, căreia să-i fie credincios — vesela doamnă Mizi întrerupe din nou, zicînd că domnul Mizi, chiar şi fără aceste considerente, tot o singură nevastă ar avea, aşa că să nu mai dea atîta vina pe vremurile păcătoase pe care le trăiesc.

Toţi rîd în hohote, chiar şi domnul Mizi ; dar nu le scapă faptul că Jabavu tace încruntat, apăsat de gînduri. Atunci domnul Samu începe o poveste, menită să desăvîrşească educarea tînărului în capul căruia vocile se contrazic şi se ciorovăiesc atît de vehement că aproape nici nu aude cuvintele domnului Samu.

— Domnul Mizi este un exemplu pentru toţi cei care doresc să conducă poporul african spre o viaţă mai bună. La început a lucrat la Biroul Comisariatului Băştinaşilor ca translator şi curier, fiind respectat de toată lumea şi cîştigînd un salariu bun. Dar din pricină că i se interzicea, ca salariat al Guvernului, să vorbească la întruniri sau chiar să fie membru al Ligii, şi-a economisit banii, ani şi ani la rînd, pînă a strîns destui să-şi cumpere o mică prăvălie în Cartier, şi astfel şi-a părăsit serviciul şi a devenit independent. Iar acum trebuie să se lupte să-şi cîştige existenţa, căci ar fi îngrozitor ca un conducător al Ligii să fie acuzat că pune preţuri prea mari, sau că înşală, asta însemnînd că toate celelalte prăvălii fac întotdeauna mai mulţi bani decît prăvălia domnului Mizi, şi aşa...

Tîrziu de tot, Jabavu este invitat, dacă vrea, să doarmă acolo peste noapte, urmînd ca a doua zi dimineaţa să i se găsească de lucru într-o fabrică. Jabavu mulţumeşte domnului Mizi, apoi domnului Samu, dar cu voce înceată şi tulburată. Este dus în bucătărie unde fiul stă încă aplecat asupra cărţilor. Într-un colţ se află patul fiului, iar lui i se întinde o saltea pe podea. Doamna Mizi îşi ia la rost băiatul : „Gata, ţi-a ajuns cu învăţătura, la culcare", iar băiatul îşi părăseşte cărţile fără tragere de inimă şi iese din bucătărie ca să-şi facă toaleta de culcare. Jabavu s-a retras stînjenit lîngă saltea şi o urmăreşte pe doamna Mizi cum aranjează şi întinde aşternutul fiului ei ; deodată îl cuprinde o dorinţă copleşitoare de a-i spune ei tot chinul din suflet, cum tînjeşte să se dăruiască învăţăturii ca să devină un om al luminii, cum, pe de altă parte, se teme tare de acest lucru ; dar îi este ruşine să se des-

tăinuiască. Doamna Mizi se îndreaptă de spate, îl privește blînd. Se apropie de el și-i pune mîna pe braț, spunînd :

— Acum, fiule, am să-ți dezvălui un mic secret. Domnul Mizi și domnul Samu nu sînt chiar atît de cumpliți pe cît par.

Chicotește, cercetîndu-l în același timp cu atenție și înghiontindu-l puțin, o dată, și încă o dată, parcă pentru a zice : „Ia rîzi nițel și o să vezi cît de simple o să-ți pară toate !“ Dar Jabavu nu poate rîde. În schimb, mîna lui intră în buzunar de unde scoate șilingul și, înainte să-și dea seama ce face, i-l strecoară ei în palmă.

— Ei, da' ce-i asta ? întreabă ea uimită.

— Un șiling. Pentru muncă, răspunde el dorind din tot sufletul ca femeia să primească șilingul și să priceapă ce-a vrut el să spună.

Și deodată ea înțelege. Se uită întîi la șiling, apoi la Jabavu și dă din cap zîmbind.

— Asta-i bine, fiule, murmură ea. Asta-i foarte bine. Am să-l dau domnului Mizi și am să-i spun că ți-ai dăruit ultimul șiling muncii lui. În semn de mulțumire, îi strînge brațele cu căldură, după care îi urează noapte bună și pleacă.

Aproape imediat se întoarce fiul, închizînd bine ușa în urma lui, ca mama să nu-l vadă și să-l certe că se apucă din nou de învățătură. Jabavu se întinde pe saltea, cu inima tresăltînd de mare dragoste pentru doamna Mizi și bunătatea ei, cît și din pricina minunatelor lui intenții de viitor. Și cum zace așa, cuibărit leneș în căldura culcușului, zărește ochii celuilalt, miopi și înroșiți de atîta învățătură, chipul grav și preocupat, întocmai ca și al tatălui, deși nu-i mai mare ca Jabavu, și o disperare rece i se cuibărește în suflet în ciuda dorinței lui de a trăi ca un om bun, făcîndu-l să se întrebe speriat : „Trebuie să fac și eu așa, să muncesc cît e ziua de lungă, apoi și noaptea, pentru alții ?“ Cu acest gînd îngrozitor adoarme și visează și, deși nu știe ce visează, se zbate, strigă, atît de tare că doamna Mizi, care s-a strecurat pînă la ușă să iscodească dacă fiul ei a ascultat-o și s-a culcat, murmură plescăind compătimitor : „Sărmanul băiat, sărmanul de el“... Apoi se întoarce în patul ei unde-și face rugă-

ciunea, ca în fiecare noapte înainte de culcare, dar în taină, să nu-l supere pe domnul Mizi. Se roagă, așa cum a fost învățată la Școala Misionară a Romanilor, pentru sufletul lui Jabavu care are nevoie de ajutor în lupta cu ispitele cîrciumilor clandestine și ale matsotsișilor, pentru fiul ei, de care se teme puțin, pentru că este tot timpul atît de serios și a știut dintotdeauna ce vrea să devină.

Se roagă atît de înfocat, că-l trezește pe domnul Mizi care-o întreabă :

— Da' ce faci acolo, femeie ?

— Chiar nimic, răspunde ea blajin.

— Atunci culcă-te, îi spune el cu asprime în glas. Somnul e mai bun în activitatea noastră decît rugăciunile.

— Vremurile sînt cu adevărat grele pentru ai noștri, dar rugăciunile n-au ce rău să facă, măcar atît.

— Tot copil ai rămas ; hai, dormi.

Femeia se întinde și soț și soție închid ochii, mulțumiți pe deplin unul de celălalt și amîndoi de Jabavu. Domnul Mizi se și gîndește cum să-i pună mai întîi la încercare loialitatea, apoi să-l instruiască și să-l învețe să vorbească la întruniri, iar mai tîrziu...

Jabavu se trezește dintr-un vis rău tocmai cînd prin fereastra mică pătrunde o lucire cenușie și rece. Fiul doarme de-a latul patului, îmbrăcat în hainele pe care le purta aseară, căci a fost prea obosit să se mai dezbrace.

Cu mișcări ușoare, de sălbăticiune, Jabavu se ridică din așternut, se apropie de masa pe care zac împrăștiate cărțile și-și aruncă ochii pe ele. Cuvintele sînt lungi și complicate, nu le înțelege. Stă acolo tăcut, înțepenit, în mijlocul bucătăriei mici și friguroase, cu pumnii strînși, plimbîndu-și privirile de la tînărul inteligent și serios doborît de învățătură, către fereastra prin care pătrunde lumina dimineții. Rămîne multă vreme nemișcat, pradă violenței sentimentelor sale. Ah, nu știe ce să facă. Întîi dă să se îndrepte spre fereastră, apoi se întoarce la saltea, parcă ar vrea să se culce la loc, și în tot acest timp foamea urlă și arde în el ca un foc. Aude voci chemîndu-l : „Jabavu, Jabavu“ — dar nu știe dacă ele vor un bărbat bogat, cu

haine elegante, sau un om al luminii, cu multă știință și voce puternică și convingătoare.

Furtuna se stinge încet și el rămîne golit de orice tulburare. Merge pe vîrfuri pînă la fereastră, ridică zăvorul, încalecă pervazul și — afară. Se furișează pînă în spatele unui boschet de lîngă zid, privind atent în jur. Din umbrele nopții par să se desprindă case și copaci — dimineața e aproape, cerul este limpede și cenușiu, scăpărînd în lungi fîșii trandafirii, dar felinarele licăresc încă palid deasupra drumurilor înguste scufundate în ceață. Armate întregi de oameni se scurg spre locurile de muncă — Jabavu se uită la ei uimit : în mintea lui își închipuise că la această oră matinală străzile sînt pustii. Altfel n-ar fi riscat niciodată să fugă. Acum însă trebuie în vreun fel să ajungă neobservat de la tufiș la drum. Se ghemuiește în ascunzătoare, tremurînd de frig, urmărind oamenii care trec prin fața lui, ascultînd zgomotul înăbușit al pașilor și deodată i se pare că unul din trecători îl fixează cu intensitate — un bărbat tînăr, slab, cu cap îngust și agitat și ochi iscoditori. După haine pare să fie un matsotsi : pantaloni strîmți pe glezne, umerii proeminenți, o eșarfă de un roșu aprins în jurul gîtului. De deasupra eșarfei, ochii scrutează tufișul după care s-a ascuns Jabavu. Trebuie să fie o greșeală, nu l-a mai văzut niciodată pe acest om. Drept care iese din ascunziș îndreptîndu-se de spate, face un gest ca și cînd s-ar închide la pantaloni după ce s-a eliberat și o ia calm spre drum. Necunoscutul se apropie repede, mergînd apoi în pas cu el. Pe Jabavu îl cuprinde frica, deși nu știe nici el de ce, dar nu zice nimic, își continuă drumul, ațintindu-și privirile undeva în fața lui.

— Ia zii, ce face deșteptu' de domnu' Mizi ? îl iscodește ciudatul personaj.

— Nu știu cine ești, mormăie Jabavu.

La aceste vorbe, tînărul pufnește în rîs :

— Numele meu este Jerry, deci iată că știi.

Jabavu grăbește pasul, dar și picioarele lui Jerry se mișcă mai repede.

— Oare ce va spune deșteptu' de domnu' Mizi cînd o afla că ai sărit pe fereastră ? întreabă Jerry pe un ton antipatic, după care începe să fluiere încet, rîn-

jind în același timp, încîntat parcă de propriul său fluierat.

— N-am sărit, se apără Jabavu cu tremur de frică în voce.

— Mă rog, mă rog. Totuși, aseară te-am văzut intrînd în casă cu domnul Mizi și domnul Samu, iar acum, dimineața, sari pe fereastră, cum vine asta ? întreabă Jerry la fel de flegmatic, la care Jabavu se oprește în mijlocul drumului :

— De ce mă urmărești ?

— Te urmăresc pentru Betty, răspunde Jerry vesel, continuînd să fluiere.

Jabavu pornește încet mai departe, dorindu-și amarnic să fie din nou în bucătărie pe salteaua doamnei Mizi. Își dă seama că ceea ce se petrece nu-i deloc bine pentru el, dar încă nu știe de ce. „Oare de ce mă tem ? se întreabă. Ce poate Jerry ăsta să-mi facă ? Nu trebuie să mă port ca un copil.“ Iar cu glas tare :

— Nu te cunosc, nu vreau v-o văd pe Betty, așa că pleacă de lîngă mine.

Jerry mîrîie, cu voce deodată urîtă și amenințătoare :

— Te va omorî Betty. Mi-a zis să-ți spun că va veni la tine cu pumnalul și te va omorî.

— Nu mă tem de cuțitul lui Betty, spune Jabavu cu bună credință, izbucnind în rîs. Prea mult trăncănește despre el.

Preț de cîteva clipe Jerry rămîne tăcut și-l privește pe Jabavu cu alți ochi. Apoi însă rîde și spune :

— Ai dreptate, amice, e o fată proastă.

— E tare proastă, aprobă Jabavu zelos și rîd amîndoi, apropiindu-se mai mult unul de altul.

— Ce-ai de gînd să faci acum ? întreabă Jerry încet.

— Nu știu. În gîndul lui : „Dacă mă întorc repede, pot să sar înapoi pe fereastră pînă să se trezească cineva, și nimeni nu va ști că am fugit“.

— Bună glumă, să sari pe fereastra domnului Mizi ca un hoț, parcă îi ghicește Jerry gîndul.

— Nu sînt hoț, se repede Jabavu.

— Ba ești hoț mare, rîde celălalt, mi-a spus Betty. Zice că ești îndemînatic. O ștergi atît de repede că nimeni nu-și dă seama. Mai rîde puțin și apoi îl încol-

țește : Și ce va zice domnul Mizi dacă-i povestesc cum furi ?

— Chiar o să-i spui ? întreabă Jabavu prostește.

Jerry rîde iarăși fără să-i răspundă. Jabavu merge cîtva timp tăcut, pînă să-și facă loc în capul lui adevărul celor spuse, dar tot nu-i vine să-i dea crezare.

— Și ce a spus domnul Mizi cînd i-ai povestit cum ai fost la cîrciumă și toate celelalte despre Betty ? întreabă Jerry la fel de placid și de vesel.

— Nu i-am spus nimic. Jabavu e morocănos ; apoi, înțelegînd deodată de ce-l tot descoase Jerry, izbucnește înverșunat : Nu i-am spus chiar nimic, nimic, ăsta-i adevărul.

Jerry merge mai departe, cu fața lățită într-un zîmbet respingător.

— Și de ce te temi de domnul Mizi... vrea Jabavu să știe, dar rămîne cu întrebarea în aer căci celălalt se întoarce brusc spre el, pironindu-l cu privirile :

— Cine ți-a spus că mă tem ? Nu mă tem de skel-lumul ăla, și pornește o ploaie de înjurături la adresa domnului Mizi, cum Jabavu n-a mai auzit în viața lui.

— Atunci nu te înțeleg, se miră Jabavu în naivitatea lui.

— Așa e, confirmă Jerry, nimic nu înțelegi. Domnul Mizi este un om periculos. Poliția nu-l prea are la inimă că face ceea ce face și d'aia domnu' e tare grăbit întotdeauna să toarne orice furt sau încăierare de care află. Bașca tărăboiu' ! Să-l fi auzit ce-a spus despre crimă la întrunirea de luna trecută. Cică e de datoria fiecărui african să împiedice consumul de skokian și bătăile și furturile și să ajute poliția să închidă cîrciumile și să curețe Johannesburgul polonez.

În glasul lui e atîta dispreț încît Jabavu își zice deodată : „Dacă lui nu-i place să se distreze, îi oprește și pe alții s-o facă". Rușinat puțin de propriul său gînd, revine : „Da, ar fi bine să curețe Johannesburgul polonez..." ca imediat să se tînguie flămînd : „Dar îmi place tare mult să dansez..."

— Vezi, d'aia nu ne place domnu' Mizi, conclude Jerry calm.

Jabavu ar vrea să spună că lui îi place mult de domnul Mizi, dar nu poate. Ceva îl împiedică. Îl as-

cultă pe Jerry care continuă să vorbească despre domnul Mizi, ținîndu-l tot în înjurături din acelea nemaiauzite, și nu mai știe ce să zică.

— Ce-ai furat de la domnu' Mizi ? trăznește Jerry cu voce amenințătoare.

— Să fur de la domnul Mizi ? tresare el uimit. De ce să fur ?

Jerry îl apucă de braț silindu-l să se oprească.

— Ăla-i om bogat, are prăvălie, casă bună. Și-mi spui tu mie că n-ai furat nimic ? Atunci ești neghiob și nu te cred.

Jabavu e atît de uluit încît nu face nici un gest să se ferească de mîinile dibace care-i cotrobăie ușoare ca vîntul prin buzunare. Jerry se depărtează de el perplex și, neputînd să-și creadă propriilor degete, mai scotocește odată fiecare buzunar. Dar tot peste aceleași lucruri dă : un pieptene, o muzicuță, o bucată de săpun.

— Unde i-ai ascuns ? se răstește.

Jabavu se holbează la el. Confuzia este evidentă, și această neputință de a se înțelege încă de la început va duce într-o bună zi, nici măcar atît de depărtată, la mari nenorociri. Pur și simplu Jerry nu poate crede că Jabavu a lăsat să-i scape ocazia unui furt ; în timp ce Jabavu n-ar putea fura de la familia Mizi sau Samu mai mult decît de la părinți, sau de la fratele său. În cele din urmă, Jerry se hotărăște să se prefacă a-l crede :

— Așa mi s-a spus, că sînt bogați. Țin în casă toți banii Ligii. Jabavu tace. Jerry plusează : Și n-ai văzut unde sînt ascunși ?

Jabavu ridică involuntar din umeri și se uită în jur, doar o găsi o cale de scăpare. Tocmai au ajuns la o răscruce ; se oprește. Cu mintea lui naivă socotește să o apuce la dreapta pe drumul care duce spre oraș, în ideea să se întoarcă la Alice, s-o roage să-l ajute. Dar privind fața lui Jerry, își dă seama că e imposibil, așa că merge mai departe alături de el pe celălalt drum care duce spre Johannesburgul polonez.

— Să mergem s-o vedem pe Betty, îl îmboldește Jerry. O fi ea proastă, da-i frumușică.

Se uită la Jabavu ca să-l facă să rîdă și Jabavu rîde exact așa cum și-a dorit el ; după alte cîteva clipe, cei doi tineri spun de Betty că e așa și pe dincolo,

trupul este așa, sînii altfel ; oricine i-ar vedea rîzînd și discutînd, ar crede că-s cei mai buni prieteni, fericiți că sînt împreună.

Într-adevăr, flămîndul de Jabavu e tare aţîţat la gîndul că în curînd va fi în cîrciumă cu Betty, zicîndu-și totodată că după aceea va fugi și se va reîntoarce la familia Mizi, și e chiar foarte convins că așa se vor petrece lucrurile.

Se și vede în camera lui Betty din casa doamnei Kambusi, cînd colo trec de ea, coboară o pantă spre un pîrîiaș, urcă malul celălalt și acolo dau peste o baracă veche ce arată de parcă n-ar mai fi fost folosită de multă vreme. Străbat repede hățișul de copaci și tufișuri care o înconjoară, ajung în spatele coșmeliei și sar înăuntru printr-o fereastră ce părea zăvorîtă, dar de fapt a cedat ușor sub apăsarea pumnalului strecurat de Jerry sub zăvor. Înăuntru nu e numai Betty, ci încă o fată și cîțiva băieți ; Jabavu se oprește plin de teamă, neștiind ce va urma, și îi aruncă o privire chiondorîșă lui Betty, în timp ce Jerry îl prezintă cu voce veselă : „Ăsta-i omul de care v-a povestit Betty", și le face semn cu ochiul, dar în așa fel ca Jabavu să nu vadă. Ceilalți îl salută, și el se așază lîngă ei. Încăperea, o fostă magazie, este goală, în afara cîtorva lăzi mai mici și una mare de ambalaj la mijloc pe care sînt lipite niște lumînări, iar printre ele împrăștiate cărți de joc și sticle cu diferite băuturi. Nici unul nu bea ; pe Jabavu îl îmbie cu mîncare și el acceptă. Betty este tăcută și se păstrează într-o atitudine politicoasă, dar cînd se uită în ochii ei, își dă seama că-l place la fel de mult ca și înainte, ceea ce-l face să se simtă și tulburat, nu numai stînjenit și temător pentru că nu înțelege ce vor ăștia de la el. Treptat însă frica îi trece. Toți par foarte veseli și nu dau semne de violență. Nici Betty nu-și mai fîlfîie cuțițașul, ci vine să se așeze lîngă el, dîndu-și ochii peste cap și întrebîndu-l : „Îți place că mă vezi din nou ?" Îi place, zice el, și nu minte. Mai trece o vreme și ies în Cartier să vadă un film ; Jabavu este atît de extaziat de minunea asta încît uită de orice teamă, nebăgînd de seamă că ceilalți îl privesc atenți, dîndu-și coate și rîzînd pe înfundate. Filmul e cu cow-boy și indieni, multe împușcături și țipete, mulți cai și călăreți, și Jabavu își

închipuie că el este cel care trage cu pușca, strigînd și alergînd încoace și încolo călare, așa cum vede pe ecran. Ar vrea să-i întrebe cum se fac filmele astea, dar se abține, căci ar însemna să-și arate neștiința în fața celorlalți care iau totul drept bun. După film, la ora amiezii, se reîntorc pe furiș la magazia părăsită, cîte unul, cîte doi, iar acolo se apucă de jucat cărți. Jabavu a dat de mult uitării acea parte din el care își dorea să devină ca domnul Mizi, să fie însuși domnul Mizi. I se pare firesc să joace cărți, să pună din cînd în cînd mîna pe sînii lui Betty, să bea în rînd cu ceilalți. Berea e din cea bună, făcută de cafri, deci ilegală, deoarece nici un african din Cartier nu are voie să o facă și să o vîndă. La căderea serii Jabavu este beat, dar nu mai e starea aceea neplăcută de data trecută, iar scrupulele sale legate de faptul că se află aici i se par acum neînsemnate, chiar copilărești, drept care îi șoptește lui Betty că ar vrea să vină în camera ei. Fata îi aruncă o privire lui Jerry și pentru o clipă Jabavu este cuprins de furie, gîndindu-se că probabil și Jerry se duce cu ea ori de cîte ori poftește, totuși, de dimineață, cînd a aflat acest lucru chiar din gura lui, nu i-a păsat, ci o înjurau la fel, făcînd-o curvă. Dar acum este cu totul altceva, nu-i place să-și amintească amănuntele acelei discuții. Betty răspunde cu sfiiciune : „Da, poate să vină", și ies împreună, nu înainte ca Jerry să-i fi spus că se vor întîlni a doua zi devreme ca să se apuce de lucru. La cuvîntul „lucru", toți bufnesc în rîs, inclusiv Jabavu. Apoi se duc în chichineață, avînd grijă să se furișeze înăuntru prin camera mare plină de dansatori într-un moment în care doamna Kambusi nu se află acolo, căci lui Jabavu îi e rușine să dea ochii cu ea ; Betty îi face pe plac în toate și-l duce în patul ei de parcă numai la asta i-a fost gîndul de cînd s-au despărțit. Fapt destul de adevărat, chiar dacă nu întru totul, căci a avut grijă șeful — și cu ce mijloace cumplite — să o facă să se gîndească la neloialitatea ei și la nebunia de a se fi încurcat cu Jabavu. Cînd i-a spus prima oară, el s-a înfuriat mult mai tare decît se așteptase ea, deși știa bine că se va supăra. A bătut-o, a amenințat-o, a descusut-o cu atîta brutalitate încît ea și-a pierdut capul, care nici așa nu este partea ei tare,

și a spus tot felul de minciuni atît de contradictorii încît nici măcar acum Jerry nu știe care este adevărul adevărat.

Întîi a spus că nu știa că Jabavu îl cunoștea pe domnul Mizi ; apoi că s-a gîndit că le-ar fi de folos dacă ar fi cineva în bandă care să le spună în orice clipă ce planuri are domnul Mizi, dar la aceste vorbe Jerry a pălmuit-o și ea a început să plîngă. Apoi, pierzîndu-se de tot cu firea, și-a mărturisit dorința de a se căsători cu Jabavu și de a-și face o bandă numai a lor — dar iute i-a părut rău că a rostit vorbele acelea. Căci Jerry a scos cuțitul care, spre deosebire de al ei, era menit folosirii, nu panoramei, și după cîteva clipe se zvîrcolea mută de groază. După care Jerry s-a dus într-ale lui, dîndu-i însă anumite ordine foarte deslușite, pe care nici măcar căpățîna ei nătîngă nu le putea înțelege greșit.

Dar în seara asta Jabavu este cumplit de gelos pe Jerry, numai la el se gîndește, neputînd îndura ideea că și alt bărbat se culcă cu Betty. Și atîta tot vorbește și o iscodește încît pînă la urmă fata se oțărăște la el că n-a învățat încă nimic de cînd e la oraș, altfel și-ar fi dat seama de la prima ochire că pe Jerry nu-l interesează femeile. Amănuntul ăsta al vieții de la oraș îi sună lui Jabavu foarte ciudat ; trece cîtva timp pînă să-l înțeleagă, și atunci îl cuprinde disprețul pentru celălalt, realizînd dintr-o dată că e o prostie să se teamă și că lucrul cel mai bun e să se întoarcă la familia Mizi.

Dimineața, Betty îl trezește devreme să se ducă să se întîlnească cu Jerry în locul cutare ; Jabavu nu vrea să se ducă, el se va întoarce la oamenii luminii. La aceste vorbe, fata sare ca friptă, aplecîndu-se asupra lui cu ochi speriați :

— N-ai înțeles că Jerry te va omorî ?

— Am să ajung la domnul Mizi înainte să mă poată el ucide.

— Nu fi copil. Jerry n-o să îngăduie una ca asta.

— Nu înțeleg ce are cu domnul Mizi — nici lui nu-i place poliția.

— Poate pentru că odată Jerry a furat bani de la domnul Samu, banii Ligii, și...

Dar Jabavu rîde la aceste cuvinte și o îmbrățișează după voia ei, șoptindu-i că va merge totuși la domnul Mizi — să-și schimbe viața, să devină om cinstit și apoi o va lua de nevastă. Dar n-o va face, știu amîndoi, Betty însă îl iubește și între frica de Jerry și dragostea pentru Jabavu nu poate decît să plîngă, întinsă pe pat cu fața ascunsă. Jabavu se apleacă asupra ei și spune că așteaptă cu nerăbdare sosirea nopții ca să o vadă din nou — chestia asta a învățat-o de la cow-boy-ul din film — apoi o sărută lung și sălbatic — cum a făcut și cow-boy-ul cînd s-a despărțit de fata aia grozavă — după care iese, gîndind să se ducă repede acasă la domnul Mizi. Dar aproape imediat îl zărește pe Jerry care-l așteaptă după o baracă de cărămidă.

Jabavu îl salută ca și cînd s-ar fi așteptat să-l zărească acolo — dar nu e Jerry omul pe care să-l duci cu una cu două — și o pornesc amîndoi spre piață — deschisă chiar și la această oră matinală, pentru că vînzătorii rămîn să doarmă peste noapte în preajma tarabelor — și își cumpără niște porumb fiert rece pe care-l mănîncă în drum spre oraș. Merg laolaltă cu mulți alții, unii dintre ei pe biciclete. Este aproape șapte dimineața. Servitorii, bucătarii și bonele au plecat la lucru de mai bine de o oră, cei de acum sînt muncitorii de la fabrici. Jabavu se uită la hainele lor jerpelite, vede cît sînt de săraci și mult mai puțin arătoși ca Jerry, și nu-și poate stăpîni sentimentul de satisfacție că nu face parte dintre ei. Se gîndește cu dușmănie la domnul Mizi care vrea să-l trimită în fabrică, și plin de năduf începe să-și bată joc de oamenii luminii. Jerry rîde, își plesnește coapsele, mai aruncînd o vorbă din cînd în cînd ca să-l întărîte și mai mult.

Așa începe cea mai tulburătoare, înspăimîntătoare și totuși cea mai palpitantă zi din viața lui Jabavu. Tot ce se întîmplă îl șochează și îl face să tremure și cu toate astea — cum să nu-l admire pe Jerry care este atît de calm, de ager, de netemător ? Se simte ca un copil alături de el, și cînd se gîndește că „lucrul" lor încă nici n-a început...

Primul popas îl fac în camera dosnică a unei prăvălii indiene. O prăvălie pentru africani, deci pot să

intre fără teamă, pierzîndu-se în masa cumpărătorilor care ies, intră, sau zăbovesc pe trotuar. Rămîn un timp în magazin, ascultînd muzica de jazz de la gramofon, apoi indianul însuşi îi priveşte într-un anumit fel şi ei se strecoară neobservaţi într-o cameră laterală şi din aceea în camera din spate. Înăuntru sînt îngrămădite tot felul de obiecte : haine, mai vechi şi mai noi, ceasuri de mînă şi pendule, pantofi — cîte nu sînt acolo. Jerry îi spune lui Jabavu să-şi scoată hainele. Se dezbracă amîndoi şi-şi pun haine obişnuite, ca să arate ca toţi ceilalţi : şorturi — ai lui Jabavu au un petec în fund — şi cămăşi albe, murdare. Fără cravată. În picioare, sandale de pînză. Picioarele lui Jabavu sînt foarte fericite că au fost eliberate din pantofii de piele groasă, totuşi lui Jabavu îi pare rău că trebuie să se despartă de ei, chiar şi pentru un timp.

Apoi Jerry ia un coş mare cu legume proaspete şi părăsesc încăperea dosnică, dar de data asta prin uşa ce dă în stradă. Jabavu vrea să ştie cine e negustorul ăsta, dar Jerry îi răspunde tăios că e un indian care-i ajută în munca lor, lucru ce nu-i spune nimic lui Jabavu. O iau apoi în sus prin cartierul cafrilor şi al prăvăliilor indiene şi Jabavu se uită minunat la Jerry care pare să fie cu totul altul acum, un simplu băiat de la ţară cu chipul senin. Doar ochii i-au rămas la fel, muţi, vicleni, mijiţi. Tinerii ajung pe strada unde locuiesc albii şi acolo merg la uşa din dos a unei case oarecare şi-şi strigă legumele la vînzare. O voce dinăuntru îi goneşte. Jerry se uită repede în jur ; pe verandă vede o masă cu o faţă de masă mai acătării pe care o îndoaie fulgerător, o împachetează apoi cu gesturi atît de rapide că Jabavu de abia dacă-i vede degetele mişcîndu-se, şi o face să dispară sub legume. Pornesc încet mai departe, ca nişte onorabili vînzători. La casa următoare, femeia albă cumpără o varză ; intră în casă după bani şi cît lipseşte, Jerry şterpeleşte prin fereastra deschisă un ceas şi o scrumieră pe care le piteşte în aceeaşi ascunzătoare sub legume. La următoarea casă nu pot fura nimic : femeia tricotează pe verandă, avînd totul sub observaţie, în schimb la a patra găsesc încă o faţă de masă.

Apoi are loc un incident ce-l face pe Jabavu să se simtă îngrozitor, deşi pentru Jerry nu-i decît un motiv

de rîs : un polițist vrea să știe ce duc ei în coș, la care Jerry se apucă să-i înșire o poveste lungă, tristă și tare încîlcită, cum adică sînt ei pentru prima oară în oraș și s-au rătăcit, încît polițistul, amabil și convins, le vine în ajutor cu sfaturi extrem de folositoare.

După ce se satură de rîs pe socoteala polițistului, Jerry își ia o mină serioasă și spune :

— Va urma ceva greu, ce-am făcut pînă acum a fost o joacă.

Jabavu spune că nu vrea să dea de bucluc, dar Jerry îl amenință cu moartea dacă nu se supune. Asta-l neliniștește, căci nu știe niciodată dacă Jerry chiar are de gînd să facă ceea ce spune atunci cînd vorbește și rîde așa ca acum. Întîi își zice că Jerry glumește. În clipa următoare îl trec fiori de spaimă. Dar sînt și momente cînd glumesc împreună, cînd simte că Jerry îl simpatizează — toate astea la un loc îl zăpăcesc peste poate, ceea ce nu i s-a mai întîmplat cu nimeni altcineva. De Betty poate să spună că este așa și pe dincolo, dar în cazul lui Jerry lucrurile se complică, devin confuze, chiar și în momentele în care Jabavu îl admiră fără voia sa.

Cei doi intră într-un magazin pentru oameni albi. Un magazin mic, foarte aglomerat. În spatele tejghelei, vînzătorul — un alb, firește — se agită fără întrerupere. Mai multe femei așteaptă la coadă. Una din ele, cu un copilaș într-un cărucior, și-a rezemat sacoșa de roata cărucior ului. Jerry se uită întîi la sacoșă, apoi la Jabavu care înțelege pe loc ce i se cere. Inima îi îngheață. dar ochii lui Jerry sînt atît de înfricoșători încît știe că nu are de ales.

Femeia discută cu o prietenă, legănînd căruciorul ca să-și adoarmă pruncul. Jabavu simte ceva ud și rece prelingîndu-i-se pe spate, iar genunchii îi sînt moi. Dar cînd omul alb se întoarce cu spatele să ia ceva din raft, și femeia chicotește cu prietena ei, el apucă repede sacoșa și dispare pe ușă. În stradă îl așteaptă Jerry care o ascunde la fel de repede sub legume.

— Nu alerga, spune Jerry liniștit, cu o expresie calmă pe chip, deși ochii lui iscodesc în toate părțile. Dau repede colțul și intră într-un alt magazin. De aici nu fură nimic. ci cumpără sare de șase penny. După care Jerry îi zice lui Jabavu cu vădită admirație : Ești

foarte bun în treaba asta. Betty a spus adevărul. N-am mai văzut unu' ca tine care nici n-a început bine și se descurcă atît de grozav.

Jabavu se umflă în pene auzindu-l, căci Jerry nu-i prea darnic cu laudele.

Părăsesc partea asta a orașului, mai șterpelesc cîte ceva în altă parte, colecționînd încă un ceas, cîteva linguri și furculițe și, cu totul din întîmplare, încă o geantă uitată pe masă într-o bucătărie.

Apoi se întorc în magazinul indianului. Jerry se tocmește cu indianul care le dă pînă la urmă două lire pentru diferitele obiecte, plus cele cinci lire din genți — în total șapte. Jerry îi întinde lui Jabavu o treime, dar acesta se înfurie atît de tare, încît Jerry rîde mînzește — a fost doar o glumă, ce mare supărare — și-i dă jumătate, adică atît cît i se cuvine.

— E ora două, zice încheind afacerile. În cîteva ore am cîștigat fiecare trei lire jumate. Treaba indianului să vîndă chestiile alea furate — păgubiții le-ar putea recunoaște. Noi în schimb — curați ca lacrima. Ei — ce zici de munca asta ?

— Zic că-i tare bună, răspunde Jabavu după un timp de tăcere — poate prea lung, după felul bănuitor în care îl privește Jerry — și continuă cu glas timid : Dar eu am permis pentru paisprezece zile să-mi caut de lucru, și cîteva s-au și dus.

— Îți arăt eu ce să faci, spune Jerry flegmatic. E simplu. Viața de aici e foarte ușoară dacă știi să-ți folosești capul. Mai trebuie să știi cînd să-ți cheltuiești banii. Și încă niște chestii. E bine să ai o femeie care se înțelege cu polițiștii. La noi sînt două d-astea. Fiecare se îngrijește de-un copoi. Dacă dăm de bucluc, ăia doi ne ajută. Muierile sînt foarte importante în munca noastră.

— Betty e una din ele ? se repede Jabavu, cîntărind în minte cele auzite.

— Da, Betty e foarte bună în treaba asta cu poliția, răspunde Jerry calm, căci se aștepta la o asemenea întrebare, și adaugă : Nu fi mai neghiob decît ești. Între noi nu încape gelozie. Nu permit așa ceva. N-aș ține femei în bandă, cît sînt de neroade cînd e vorba de ce facem noi, de n-ar fi chestia asta cu poliția. Îți spun ca să știi, să n-am probleme din pricina polițis-

lului. Dacă Betty zice : „În seara asta îmi vine polițistul", tu îți vezi de treabă. Altfel... Și scoate pe jumătate pumnalul din buzunar, atît cît să-l vadă Jabavu. Dar expresia lui rămîne la fel de zîmbitoare și prietenoasă, de parcă totul n-ar fi decît o glumă.

Jabavu își continuă drumul în tăcere. Pentru prima oară înțelege lămurit că acum face parte din bandă, al cărei șef este Jerry, iar Betty — femeia lui. Și lucrurile vor continua tot așa — dar cîtă vreme ? Nu-i nici o cale de scăpare ?

— De cînd e banda asta ? întreabă sfios.

Jerry nu răspunde imediat. Încă nu are încredere în Jabavu, chiar dacă de dimineață și pînă acum și-a schimbat intențiile în privința lui : căci plănuia să-l pună pe Jabavu să fure și apoi, ca să scape de el ca de un element periculos, să aibă grijă să-l bage în bucluc cu poliția în așa fel încît nimeni altcineva să nu fie amestecat. Totuși, este atît de impresionat de rapiditatea și îndemînarea lui în această „muncă", încît se hotărăște să-l păstreze. „După ce a dus o săptămînă viața noastră bună, după ce a furat de mai multe ori și s-a și bătut odată sau de două ori, va fi mult prea speriat să se întoarcă la domnul Mizi. Va fi de-al nostru, fără să mai avem de ce ne teme de el" — așa se socotește, după care catadicsește să-i răspundă :

— Sînt șefu' bandei de doi ani. Șapte sîntem în total — două femei, cinci bărbați. Bărbații fură, cum am făcut noi în dimineața asta. Femeile sînt amicele poliției, se împrietenesc cu oricine ar putea fi periculos. Mai agață și băieți de kraal abia veniți în oraș, ca să fure pentru ele. Ele n-au voie să umble pe străzi sau să intre în magazine să șterpelească, pentru că nu sînt bune la așa ceva. Nici nu le spunem nimic din afacerile bandei, pentru că ciripesc și fac tot felul de neghiobii.

Aici se oprește și Jabavu știe la ce se gîndește Jerry : el însuși face aceeași neghiobie pe care a făcut-o și Betty.

— Aș vrea să mai știu ceva, iscodește Jabavu din nou, flatat să afle lucruri ce nu se spun femeilor, — dacă unul e prins, ce se întîmplă ?

— În doi ani de cînd sînt șef, nici unul n-a fost prins. Sîntem foarte atenți. Dar dacă ești prins, să nu te pună dracu' să ciripești, că nu-ți va fi deloc

moale. Scoate iarăși cuțitul din buzunar, zîmbind ca și cînd totul ar fi o glumă. Cînd Jabavu dă să mai pună o întrebare, el l-o retează : Ajunge pentru azi. Toate la timpul lor.

Cugetînd la cele spuse, Jabavu înțelege că de fapt știe foarte puțin și că Jerry nu are încredere în el. Iar îl apucă dorul de domnul Mizi și se blestemă amarnic că a fugit. Se gîndește cu tristețe la dînsul și abia dacă observă încotro se duc.

Au luat-o spre un șir de case unde locuiesc metișii. Casa în care intră este plină de oameni, peste tot copii, iar ei merg pînă-n fund și trec într-o cămăruță întunecoasă cu miros puturos. Într-un colț zace întins pe pat un metis a cărui respirație șuierătoare se aude încă de pe coridor. La intrarea lor, omul se ridică, și în obscuritatea camerei Jabavu vede un bărbat gîrbovit și sfrijit, mai galben din pricina bolii decît culoarea lui naturală, iscodind cu privirea prin pasta albicioasă ce-i lipește genele și ținînd gura larg deschisă ca să poată respira mai ușor. Cum îl vede pe Jerry, îl bate prietenește pe umăr, Jerry răspunde în același fel, dar palma lui e mult prea grea pentru bietul bolnav care se prăbușește pe pat tușind și scuipînd, strîngîndu-și brațele în jurul pieptului sfredelit de durere ; cînd îi revine respirația, se pune pe rîs. „Ce rîs îngrozitor au oamenii ăștia și cît de ușor rîd din orice", se miră Jabavu care nu găsește nimic amuzant în ceea ce se întîmplă în jurul lui. Ce poate fi mai înfricoșător și respingător decît omul ăsta care zace atît de bolnav într-o cameră murdară, sinistră, iar pe coridoare aleargă și strigă droaia de copii soioși și zdrențuroși ? Jabavu e buimăcit de toată grozăvia asta, dar Jerry e foarte bine dispus și rîde în hohote, înjurîndu-l grosolan pe metis care înjură și mai rău, hohotind nestăpînit. Apoi, uitîndu-se la Jabavu, spune : „Ți-am mai adus un bucătar", la care amîndoi se scutură de rîs, pînă cînd omul începe din nou să tușească și, istovit, se reazemă de zid închizînd ochii, iar pieptul i se zbate sufocat. Gîfiind și zîmbind dureros, întreabă : „Cît ?" Jerry începe să se tocmească, așa cum a făcut și cu indianul. Șuierînd și tușind, metisul o ține pe a lui : două lire pe lună pentru așa-zisa angajare a lui Jabavu ; dar Jerry spune zece șilingi și pînă la urmă se învoiesc la o liră, adică

exact atît cît se știa că va fi de la început — atunci, se întreabă Jabavu, pentru ce aceste lungi tocmeli cu omul care tușește atît de urît și chinuitor, în duhoarea de boală ? Metisul îi dă lui Jabavu un bilet prin care declară că vrea să-l angajeze ca bucătar și se semnează și în situpa lui. Apoi, examinîndu-l cu atenție și rînjindu-și dinții murdari, îi șuieră : „Așa, care va să zică, bucătar bun, hc, he, he...". Și cu asta cei doi tineri ies, închizînd ușa în urma lor, o iau din nou printre copii de-a lungul coridorului întunecos și ajung în sfîrșit afară, în lumina proaspătă și minunată a soarelui sub ale cărui raze casa aceea urîtă, dărăpănată, pare chiar plăcută la vedere printre tufele de hibiscuși și frangipani.

— Omul ăsta o să moară curînd, spune Jabavu cu voce stinsă, abătută ; dar tot ce aude de la Jerry este :

— Ei, măcar luna asta o mai duce el și mai sînt și alții care te angajează pentru o liră.

Dar el e atît de înspăimîntat de boală și mizerie și-și simte inima atît de grea, încît se gîndește : „Am să fug, nu pot sta cu oamenii ăștia". Nici nu-și termină bine gîndul că Jerry îi și spune că trebuie să meargă la Departamentul de Permise ca să-și înregistreze angajarea. „Ce noroc, se bucură el, direct la domnul Mizi mă duc". Dar Jerry nici pomeneală să-l lase singur, îl însoțește pînă la Departament, cumpără pe drum o sticlă de whisky de-al albilor de la un metis care se ocupă cu acest negoț ilegal, și în timp ce Jabavu stă la coadă, Jerry se învîrte pe-acolo bine dispus, cu sticla ascunsă sub haină, și chiar intră în vorbă cu polițistul de ordine.

După ce și-a dat situpa la control și a încheiat socotelile cu autoritățile, Jabavu se apropie de Jerry privindu-l cu admirație : „Da' curajos mai e. De nimic nu se teme, nici să discute cu polițistul cînd are o sticlă de whisky sub haină".

Se reîntorc în Cartierul Băștinașilor. Jerry îl ia peste picior :

— Acum că ai o slujbă, ești și tu băiat de treabă. Rîde și Jabavu, cu hohote zgomotoase. — Așa că amicul tău, grozavul ăla de domnu' Mizi, poate fi mulțumit de tine. Ești muncitor, și încă unu' foarte onorabil.

Jabavu rîde iar, dar Jerry îl săgetează cu privirea lui rece, mijită, căci înainte de toate nu e neghiob : hohotul lui Jabavu aduce mai mult a plîns decît a rîs. Își tot face socoteli cum să-l țină mai bine în mînă pe Jabavu, cînd, iată, șansa îi surîde prin doamna Samu care, îmbrăcată în rochia ei albă și cu o bonetă de aceeași culoare pe cap, le taie calea îndreptîndu-se spre spital unde este de gardă. Întîi îl privește pe Jabavu de parcă nu l-ar recunoaște ; apoi îl salută cu un zîmbet rece, abia schițat — atît poate să-i ofere inima ei bună, mai degrabă inima bună a doamnei Mizi care spusese după fuga lui : „Sărmanul băiat, nu trebuie să-l condamnăm, e vrednic de milă", și altele asemănătoare. Doamna Samu n-are sufletul larg al doamnei Mizi, în schimb are mai mult cap, și e greu de spus ce-i mai folositor dintre cele două ; dar văzîndu-l acum, își zice : „Hotărît, sînt alte lucruri pentru care merită să-ți faci griji, nu un ticălos nenorocit de matsotsi" — și își continuă drumul spre spital, întorcîndu-și gîndul la femeia care a născut un copil cu infecție la ambii ochi.

Ochii lui Jabavu, în schimb, sînt plini de lacrimi si tare și-ar dori să alerge după doamna Samu și să o roage să-l apere. Dar cum poate o femeie să-l apere de Jerry ?

Acesta, viclean, începe să vorbească despre doamna Samu. „Ce prefăcuți ! rîde el. Toată ziua discută despre bunătate și crimă, da' doamna Samu este nevastă de-a doua a domnului Samu, iar ăsta s-a purtat atît de urît cu prima că biata femeie a murit de inimă rea, și astalaltă nu-i decît o cățea în călduri, ce mai vorbă, i-a dat de înțeles chiar și lui, Jerry, în timpul unui dans ; ar fi putut s-o aibă acolo, pe loc... Domnul Mizi e un tîmpit că are încredere în nevastă-sa ai cărei ochi invită pe toată lumea, și nu-i suflet în cartier care să nu știe că se culcă cu fratele doamnei Samu. Toți sînt la fel, oamenii ăștia ai luminii, femeile lor sînt niște depravate, iar ei nu-s mai buni ca o hoardă de babuini..." Și dă-i și dă-i cu vorbe de-astea, bătîndu-și joc de ei, pînă cînd Jabavu, amintindu-și de zîmbetul înghețat al doamnei Samu, intră în jocul lui, deși fără prea mare convingere, făcînd o glumă grosolană la adresa uniformei doamnei Samu, prea

strînsă pe coapse, și brusc cei doi se scutură de rîs și spun că femeile sînt așa și pe dincolo. Ajung bine dispuși la ai lor, dar nu în magazia părăsită, căci nu-i bine să fii văzut în același loc prea des, ci într-o cîrciumă, mult mai păcătoasă decît a doamnei Kambusi. Își petrec seara acolo ; Jabavu bea din nou skokian, dar mai reținut căci se teme de răul de a doua zi. În timp ce bea, observă că Jerry, care n-a luat mai mult de-o gură din pahar, se preface că e beat, urmărindu-l însă tot timpul cu coada ochiului. E limpede că nu-i displace cumpătarea băiatului într-ale băuturii, dar nici nu-i convine, pentru că vrea să se știe singurul mai puternic decît toți. Pentru prima oară îl bate gîndul că Jabavu ar putea fi mult mai puternic și mai deștept decît pare și într-o zi i-ar putea deveni rival de temut. Dar își ascunde toate gîndurile în spatele ochilor săi mijiți și reci, mulțumindu-se doar să-l privească ; tîrziu în noapte îl ia de o parte și-i spune, ca unui egal, că ei doi trebuie să aibă grijă ca toți neghiobii ăștia să ajungă în pat teferi și nevătămați. Jabavu îi duce pe Betty și pe încă doi tineri în camera ei unde cad toți trei ca niște bolovani pe podea, scoțînd aburii băuturii pe nas odată cu sforăitul, iar Jerry îi tîrăște pe toți ceilalți într-un loc pe care-l știe el, o colibă veche de paie, la marginea veldului.

Dimineața, Jerry și Jabavu se trezesc cu mintea limpede, îi lasă pe ceilalți să doarmă pînă le trece răul, iar ei merg împreună în oraș unde fac rost cu multă ușurință și îndemînare de încă un ceas, două perechi de pantofi, o pernă de copil chiar de sub capul acestuia și, cea mai valoroasă captură, niște bijuterii — de aur, zice Jerry. Le duc pe toate indianului care le dă o grămadă de bani pe ele. „Vezi cîte lire avem acum ? Cinci lire fiecare !“ face Jerry țintuindu-l pe Jabavu cu privirea, ca nu cumva să-i scape esența vorbelor sale. Dar Jabavu are astăzi conștiința mult mai împăcată în privința domnului Mizi, căci e foarte mîndru de sine însuși — a băut skokian fără să se îmbete și e la fel de iscusit ca Jerry într-ale „muncii“.

După lăsarea întunericului, se duc cu toții la magazia părăsită unde beau whisky — mult mai bun decît skokianul pentru că nu le face rău. Se pun pe ju-

cat cărți și mănîncă bine ; și-n tot acest timp Jerry îl urmărește pe Jabavu cu gînduri foarte amestecate. Îl vede că face cu Betty ce vrea, deși pînă acum fata asta nu s-a purtat față de nici un alt bărbat cu atîta umilință și împătimire. Îl vede cît este de atent la ce bea — nu i-a mai fost dat să vadă un băietan abia venit din kraal să ia atît de repede seamă la băutură. Iar ceilalți, după numai două zile, îi arată aproape la fel de mult respect ca și lui, Jerry, și asta nu-i pică tocmai bine. Nu-și dă în vileag simțămintele, dimpotrivă, îl face pe Jabavu să vadă în el un om foarte apropiat. A doua zi se îndreaptă din nou spre cartierul albilor la furat, iar seara beau whisky și bat cărțile. Ziua următoare la fel și așa trece săptămîna. Jerry vorbește tot timpul mieros, curtenitor, zîmbește, ochii săi vigilenți și reci tăinuindu-i precauți perfidia ; amăgit de atitudinea lui, Jabavu își deschide sufletul. Își mărturisește, încrezător ca un copil, dragostea pentru doamna Mizi, admirația pentru domnul Mizi, iar Jerry îl ascultă, încurajîndu-l fățarnic cu tot felul de cuvinte strecurate șiret, zîmbindu-i, pînă cînd, la sfîrșitul săptămînii, dialogul lor devine foarte ciudat :

— Ah, sînt atît de inteligenți, de curajoși, începe Jabavu.

— Chiar crezi asta ? se aude vocea timidă a lui Jerry.

— Prietene, se entuziasmează Jabavu, oamenii ăștia nu se gîndesc decît la ceilalți.

— Așa crezi ? — pe același ton moale, adormit, politicos, după care, aparent nepăsător la ce spune, începe să povestească una-alta despre familia Mizi sau Samu, cum au făcut ei odată cutare și cutare lucru și cît sînt ei de șmecheri, izbucnind la urmă cu violență : „„Ah, ce skellumi !“ sau „Ce cățea mai e și aia !“

Jabavu rîde aprobator : parcă ar fi un alt Jabavu în el, născut din jocul iscusit al vorbelor lui Jerry. Dar Jabavu cel adevărat nici nu-și dă seama de acest joc. Pare ciudat ca un om să-și petreacă timpul furînd și bînd și destrăbălîndu-se cu o femeie a tîrgului și în același timp să vadă în sine pe cel care mîine va intra în rîndul oamenilor luminii ? Oricît ar părea de ciudat, așa stau lucrurile cu Jabavu. E atît de buimăcit, de prins în cercul ăsta strîmt al hoției, mîncării bune,

băuturii și apoi iar al hoției și al nopților petrecute cu Betty, încît seamănă cu un bivol tînăr, puternic, îmblînzit pe jumătate, dus la muncă de o funie legată în jurul coarnelor, pe care stăpînul are grijă să nu-l lase să o simtă. Totuși, sînt momente în care simte frînghia și încă prea bine.

Într-una din zile Jerry îl întreabă pe un ton degajat, în aparență dezinteresat :

— Așa deci, vrei să ne părăsești, să te duci la oamenii luminii ?

— Da, așa vreau, răspunde Jabavu cu candoare copilărească.

Pentru prima dată Jerry își permite să izbucnească în rîs. Înjunghiat de spaimă ca de un pumnal, Jabavu se gîndește : „Sînt nebun să-i spun toate astea". În clipa următoare Jerry se pune din nou pe glume și-i face skellumi, ca și cînd l-ar amuza teribil prostia acelor indivizi, iar Jabavu rîde cu el. Tare bine știe Jerry să rîdă atunci cînd e cu Jabavu. Îl ademenește cu tot felul de glume și deodată devine serios și-l încolțește :

— Deci ne vei părăsi cînd te vei sătura de noi, și te vei duce la domnul Mizi ?

Lui Jabavu i se încleștează fălcile de nu mai poate scoate nici un sunet — bivolul a fost mînat încet-încetișor pînă la marginea cîmpului, cînd simte brusc apăsarea de la rădăcina coarnelor : „Omul ăsta chiar vrea să mă prostească ?" se întreabă el și, nevrînd să înțeleagă tîlcul acelui laț, rămîne nemișcat, înfigînd bine picioarele în pămînt, clipind din ochii lui nerozi — iar stăpînul, simțindu-i îndărătnicia, își zice : „Acuși va începe răfuiala, tîmpitul ăsta de bivol va mugi și va urla și va da din copite neștiind că oricum este în zadar, căci eu sînt cu mult mai șmecher decît el."

Totuși, Jerry nu se gîndește la Jabavu ca la un bivol. Deși el s-a dovedit în toate mult mai priceput și mai încercat, este ceva în Jabavu ce nu poate fi stăpînit. Uneori se întreabă dacă n-ar fi mai bine să-l lase pe prostănacul ăsta să se ducă la domnul Mizi ? „Îl amenințe c-o să-l ucid, își zice, dacă va scăpa vreo vorbă despre noi și munca noastră și..." Nu, așa ceva e imposibil, tocmai din pricina acelui alt Jabavu născut din jocul glumelor sale. Odată ajuns la familia Mizi, nu i

se va face dor de bogăția și de senzațiile tari ale hoției, de cîrciumi și femei ? Și atunci nu-i va veni să-i înjure pe matsotsișii și să-i toarne la poliție ? Numele tuturor celor din bandă, al metisului care i-a ajutat, al indianului care-i ajută... Ce rău îi pare că nu și-a înfipt mai de mult cuțitul în el, după ce-a auzit povestea de la Betty. Acum e prea riscant, toanta asta s-a îndrăgostit lulea de el. Ah, cum i-ar mai ucide pe amîndoi. Dar el ucide numai atunci cînd n-are încotro, și nicidecum doi deodată. Simte cum îl îneacă din ce în ce mai tare ura pentru Jabavu, dar mai ales pentru Betty, îi vine tot mai greu să și-o tăinuiască și să se prefacă zîmbitor, prietenos, calm.

Reușește totuși să se poarte la fel ca înainte, rătăcindu-l pe Jabavu pe întortocheatele poteci ale zeflemelei. Glumele lor devin atît de macabre încît atunci cînd Jabavu îl privește îngrozit de-a dreptul, Jerry se grăbește să-l liniștească : „Ei, dar nu-i decît o glumă". În sinea lui însă recunoaște că și el ar fi fost la fel de înspăimîntat doar cu cîteva săptămîni în urmă. Dar acum rîde și-și bate joc de bogăția domnului Mizi, de skellumul ăsta care ascunde bani în casă și-i înșală pe toți cei care au încredere în el. Jabavu nu-l ia în serios, rîde totuși, ducînd mai departe zeflemeaua : „Tîmpiți de-a binelea", sau : „Mai mulți bani scoți din Liga pentru Dezvoltarea poporului african decît dintr-o cîrciumă". Iar cînd Jerry spune cum se culcă doamna Mizi cu oricine pică, sau cum doamna Samu s-a băgat în mișcare doar ca să întîlnească niscai tinerei pe la întruniri, Jabavu îi spune că doamna Samu îi amintește de anunțurile publicitare din ziarele albilor : „Dacă vreți să aveți un scaun bun la noapte, consumați siropul cutare". Cu toate glumele lui, Jabavu nu crede nimic din ce aude, dimpotrivă, tot ce-și dorește este să fie cu oamenii luminii pentru care are o admirație sinceră

Treptat, Jerry strînge lațul :

— Într-o zi, spune, s-o găsi cineva să-i omoare pe ticăloșii ăștia de oameni ai luminii — și grozav se amuză cînd descrie cu lux de amănunte măcelul. E nevoit să repete jocul sinistru cîteva zile pînă îl face inofensiv, o glumă la fel de nevinovată ca toate celelalte, de care Jabavu rîde cu poftă. După care Jerry

schimbă placa, trecînd la subiectul Betty ; povestește cum a ucis el odată o femeie care se dovedise a fi periculoasă ; o femeie proastă e la fel de păcătoasă ca una periculoasă, și n-ar fi o idee strașnică s-o omoare pe Betty ? Într-un tîrziu rîde și Jabavu de această glumă, cu atît mai mult cu cît ideea de a o vedea pe Betty moartă îi face inima să tresalte de bucurie. Căci fata asta a devenit corvoada nopților lui, a ajuns să-i fie groază să se culce. Una-două îl trezește în toiul nopții ca să-i spună ceva de genul : „Însoară-te cu mine acum și să fugim în alt oraș". Sau : „Hai să-l ucidem pe Jerry, să fii tu șefu' bandei". Sau : „Mă iubești ? Mă iubești ? Mă iubești ?" — și Jabavu se gîndește la femeile de la el din sat care știu ce-i aceea demnitate și nu vorbesc de dragoste zi și noapte ; dar în cele din urmă rîde. Se scutură amîndoi de rîs cînd pomenesc de Betty și de femei în general, cum sînt ele așa și pe dincolo ; pe Jabavu nu-l mai înspăimîntă glumele cu uciderea lui Betty sau al oricărui alt cirac al bandei, disprețuindu-i pe toți pentru că sînt neghiobi și nepricepuți în muncă, singurii cu capul pe umeri fiind ei doi.

Totuși, în spatele acestei amiciții zace o spaimă adîncă : amîndoi simt că are să se întîmple ceva, foarte curînd, de aceea se urmăresc unul pe altul pe furiș, urîndu-se cumplit, iar Jabavu se gîndește tot timpul cum să fugă la domnul Mizi, în timp ce nopțile lui Jerry sînt bîntuite de coșmaruri cu poliție și închisoare, visînd cum îi omoară pe Jabavu, mai ales pe el, și pe Betty, căci aversiunea față de ea îl face să se scuture ca de friguri. Cînd o vede frecîndu-se toată de Jabavu, sărutîndu-l ca-n filme în fața tuturora, și cum nu-și dezlipește nici o clipă ochii de pe el, mîna i se îndreaptă pe furiș spre pumnal, pipăindu-l arsă de pofta de a ucide.

Chiar și ceilalți sînt derutați, nemaiștiind exact care este adevăratul lor șef. Betty stă mereu lîngă Jabavu și-i arată atîta respect încît îi influențează și pe ei. Jerry și-a cîștigat poziția de lider pentru că are tot timpul capul limpede, nu se îmbată niciodată și-i mai puternic decît oricare altul. Dar nu și decît Jabavu. În mijlocul lor pare să-și fi făcut apariția un

soi de ferment de descompunere rapidă pe care Jerry îl numeşte domnul Mizi.

Nu-i rămîne decît să se descotorosească de Jabavu într-un fel sau altul, chiar dacă e atît de priceput într-ale furatului.

Mai întîi vorbeşte cît poate de convingător de minele din Johannesburg, spunînd că viaţa de acolo este foarte bună şi că nişte tipi ca ei ar cîştiga bani frumoşi. Dar Jabavu îl ascultă indiferent, mormăind din cînd în cînd un „Da ?“ şi „Chiar aşa ?“ Nu înţelege ce rost are să se pornească la drumul lung şi primejdios spre sud, spre bogăţiile Oraşului de Aur, cînd viaţa este destul de bogată şi aici unde se află el ? Jerry renunţă la planul ăsta şi caută altceva. O stratagemă riscantă, e conştient de asta : să încerce adică să-l doboare pe Jabavu cu skokian. Şase nopţi la rînd îi duce pe toţi la cîrciumă, deşi de obicei nu le dă voie să consume băutura asta păcătoasă pentru că le înăbuşă voinţa şi gîndirea. În prima noapte se întîmplă ca şi alte dăţi, beau toţi în afară de Jerry şi Jabavu. În a doua la fel. În a treia, Jerry îl provoacă la o întrecere ; Jabavu refuză la început dar apoi acceptă. Căci a ajuns într-o stare sufletească pe care nici el nu şi-o poate pricepe — parcă nu-i mai pasă cîtuşi de puţin de ce se întîmplă cu el. Se pun pe băut şi cel care cade primul este Jerry. Cînd îşi revine, în cea de-a patra zi după-amiază, îşi găseşte ciracii jucînd cărţi, iar pe Jabavu stînd rezemat de zid, privind în gol, complet treaz. Îl cuprinde o ură nestăvilită faţă de Jabavu. Din cauza lui s-a îmbătat prosteşte de-a zăcut ca mort ore întregi, în timp ce ai lui au chinuit cărţile şi poate că şi-au bătut joc de el. De parcă Jabavu ar fi mai marele lor... Cît despre Jabavu, cu el se petrece un lucru foarte ciudat : îl stăpîneşte un sentiment de nefericire atît de covîrşitoare încît simte cum, încet de tot, adevăratul Jabavu se desprinde de hoţul şi de skellumul care bea şi fură, urmărindu-l cu o curiozitate calmă, nepăsătoare, de undeva de foarte departe. Nu mai are nici o speranţă, e convins de asta. Niciodată nu se va mai putea întoarce la domnul Mizi ; niciodată nu va mai putea deveni om al luminii. Nu mai există viitor. Stă cu privirile pironite pe cealaltă jumătate a lui şi aş-

teaptă, lăsîndu-se învăluit de norul întunecat al suferinței.

Ascunzîndu-și adevăratele gînduri, Jerry vine și se așază lîngă el felicitîndu-l că are capul mai tare decît al lui. Îl tămîiază cum știe mai bine și se apucă să-i zeflemisească pe ceilalți, cu voce joasă ca să nu fie auzit. Jabavu consimte indiferent. Jerry începe să le înjure pe Betty și pe toate femeile, căci doar în aceste momente, cînd izbucnește în amîndoi ura împotriva muierilor, sînt ei la prieteșug mare. Jabavu intră în joc, la început placid, apoi cu mai multă poftă. Curînd hohotesc de mama focului și Jerry se fericește în sinea lui că i-a reușit vicleșugul. Lui Betty nu-i place ce se petrece acolo, dar cînd se apropie de ei se trezește îmbrîncită de amîndoi, așa că se întoarce la ceilalți, înjurîndu-i plină de amărăciune. Betty e tare periculoasă, zice Jerry, și prinde a povesti cum a omorît el odată pe una din bandă pentru că se îndrăgostise de un polițist cu care ar fi trebuit doar să se poarte frumos și amabil. În timp ce vorbește, se uită țintă la Jabavu să vadă dacă se înspăimîntă cumva de ce, aude, sau poate are o altă reacție la ideea uciderii lui Betty. În mintea lui Jabavu licărește gîndul că ar fi tare plăcut dacă femeia asta n-ar mai fi să-l sîcîie cu pretențiile și văicărelile ei, dar îl alungă repede. Văzîndu-l încruntat, Jerry schimbă repede subiectul, amuzîndu-se acum de perspectiva jefuirii domnului Mizi. Jabavu rămîne tăcut : pentru prima oară începe să înțeleagă rostul rîsului și al glumelor, cum adică oamenii rîd mai ales de ceea ce se tem și cum, uneori, o glumă este mai degrabă un plan pentru ceea ce odată va deveni realitate. Și dacă în tot acest timp Jerry s-a gîndit cu adevărat să-l ucidă și să-l prade pe domnul Mizi ? Gîndul la propria sa neghiobie este atît de îngrozitor, încît suferința alungată de glumele lui Jerry îl cuprinde din nou, făcîndu-l să se reazeme tăcut și apatic de zid. Dar starea asta îi este mult mai favorabilă lui Jerry, fără ca el s-o știe, căci atunci cînd le propune să meargă la cîrciumă, Jabavu se scoală imediat în picioare. Pentru prima oară de cînd a venit în Cartier și a băut skokian la doamna Kambusi, Jabavu se îmbată de bună voie și cu mare plăcere... Jerry însă nu se

atinge de băutură, îl urmărește doar pe Jabavu și văzîndu-l atît de pornit, simte o mare ușurare. Se va apuca și el de skokian ca toți ceilalți, va deveni cîrpă, ca și ei, și-l va putea juca după bunul său plac.

În cea de-a cincea zi Jabavu doarme pînă tîrziu, trezindu-se abia către lăsarea serii, tocmai cînd ceilalți pun la cale ieșirea la cîrciumă. I se face atît de rău numai la ideea de a merge încît refuză să-i însoțească, preferînd să rămînă singur cît vor lipsi ei. Se întoarce cu fața la perete, surd la toate lingușelile și glumele amicului său. Jerry însă nu le poate mărturisi ciracilor adevăratul scop al acestor afurisite de petreceri la cîrciumă, și anume distrugerea lui Jabavu, așa că e nevoit să meargă împreună cu ei înjurînd neîmpăcat la gîndul că individul rămîne în magazia părăsită. Vine și a șasea zi în care Jerry abia de mai poate ține în frîu hoarda asta îmbibată de skokian, bolnavă, îndobitocită. Jabavu șade plictisit și nesimțitor în același loc lîngă perete, contemplîndu-și propriile gînduri care sînt probabil foarte întunecate și triste, căci fața lui este împovărată de ele. Alaltăieri cînd a început să bea era tot în starea asta, își zice Jerry, și nu se lasă pînă nu-i stîrnește iarăși setea. Ca și cu două seri în urmă, se îmbată toți cui și de data asta, cu excepția lui Jerry care nici n-a atins paharul. A șaptea zi. Asta va fi ultima, hotărăște el. Dacă în seara asta Jabavu nu vine de bună voie, o să renunțe la plan și o să caute altă cale.

În acea a șaptea zi Jerry e cu adevărat disperat, deși pe chipul lui nu se citește nimic deosebit. Stă rezemat de zid, jucînd cărțile în mîini, de parcă nimic altceva nu l-ar mai interesa. Totuși, din timp în timp aruncă o privire rapidă către Jabavu care șade nemișcat în fața lui. Ceilalți sînt întinși pe podea încă drogați, gemînd și văitîndu-se cu glasuri îngroșate de băutură.

Betty zace lîngă Jerry, o grămadă de carne inertă și dezgustătoare la care se uită cu ură cumplită. Spumegă de atîta ură. Doar cu două luni înainte era șeful celei mai bănoase bande din Cartier, nici un pericol nu-i amenința, poliția era ținută sub control, nu părea să existe vreun motiv din pricina căruia lucrurile să nu continue la fel încă multă vreme. Pe neașteptate, lui

Betty îi cade cu tronc acest Jabavu și iaca sfîrșitul, ai lui tulburați, Jabavu visînd la domnul Mizi și toate plutesc în nesiguranță și confuzie.

Numai Betty e de vină — o urăște. Jabavu e vinovatul — ah, cum îl mai urăște pe Jabavu. Ba domnul Mizi — de-ar putea, l-ar ucide pe domnul Mizi, căci cu adevărat pe domnul Mizi îl urăște mai avan decît pe oricare altul în această lume. Dar să-l omoare pe domnul Mizi ar fi curată nebunie — dacă-i pe-așa, nebunie e să ucizi pe oricine dacă nu-i nevoie s-o faci. Nu trebuie să omoare fără rost. Cu mintea bîntuită de gînduri criminale, continuă să o fixeze pe Betty care se rostogolește beată cînd pe-o parte cînd pe alta, dorindu-și să o poată omorî pentru că de la ea se trag toate astea, și cum cad cărțile pe masă, plaf ! plaf ! plaf ! fiecare sunet scurt și distinct îi pare ca vibrarea unei lame de pumnal.

Deodată Jerry își ia seama : „Sînt nebun. Ce-i asta ? Niciodată în viața mea n-am făcut un lucru fără să-l gîndesc sau să am vreun motiv, și acum stau aici fără să știu ce vreau, așteptînd să se întîmple ceva — hotărît, Jabavu ăsta m-a scos din minți".

Se uită la Jabavu și întreabă afabil :

— Vii în seara asta la cîrciumă să ne distrăm, hm ?

— Nu, nu vin. De patru ori am băut skokian, așa că ține minte ce-ți spun acum : n-am să mai beau niciodată.

Jerry dă din umeri și-și lasă ochii în jos. „Așa deci ! cugetă el. Asta a căzut. Și totuși mi-a reușit deunăzi. Dar dacă a căzut, trebuie să mă gîndesc bine și să văd ce-i de făcut — musai să fie o cale, întotdeauna există o cale. Dar care ? Și la urma urmei, eu de ce stau aici ? A mai fost odată o chestie ca asta încurcată rău, dar în alt oraș ; am plecat de acolo și am venit aici. E simplu. Pot să o iau spre Sud, spre un alt oraș. Peste tot se găsesc neghiobi și de lucru pentru unul ca mine." Și tocmai cînd această soluție îi mîngîie gîndul, o vanitate prostească îl împunge : „Adică să părăsesc eu orașul ăsta unde am atîtea legături și cunosc atîția polițiști și am o întreagă organizație, doar din cauza acestui imbecil de Jabavu ? Ei bine, nu !"

Toate astea îi trec prin minte în timp ce mută cărțile dintr-o grămadă în alta, fără ca fața lui să-i

trădeze clocotirea de mînie, teamă şi vanitate răzbunătoare din suflet. „Ceva se va întîmpla, se gîndeşte el. Ceva. Aşteaptă numa' !“

Tot aşteptînd, se lasă întunericul. Prin ochiurile murdare ale ferestrei pătrunde o pîlpîire de lumină roşietică dinspre apus ce desenează pe podea pete şi băltoace de un roşu închis. Se uită la ele. „Sînge !“ îşi zice şi-l cuprinde o poftă dementă. Pe negîndite, scoate puţin cuţitul şi-i pipăie drăgăstos plăselele. Vede privirea fixă a lui Jabavu şi-i ghiceşte fiorul de groază. Îl copleşeşte o satisfacţie imensă. Ah, cît de mult îi place spaima asta. Scoate şi mai mult cuţitul, mîrîind : „Încă n-ai învăţat să te temi cu adevărat de ăsta“. Jabavu se uită la cuţit, apoi la Jerry, apoi îşi pleacă pleoapele şi spune simplu : „Ba mă tem“. Jerry bagă pumnalul înapoi în buzunar. Pentru o clipă îl fulgeră un gînd : „Asta-i curată nebunie“. Apoi gîndul dispare.

Picioarele lui Jerry se află acum într-o pată sîngerie aruncată de un ochi de geam. Le trage repede la o parte, sare în sus, ia lumînări de sub grindă, le lipeşte în seu pe cutiile de ambalaj, le aprinde. Raza roşietică a dispărut. Acum camera e luminată de strălucirea galbenă şi caldă a lumînărilor, dezvăluind ambalaje, sticle îngrămădite în colţuri, trupuri ghemuite şi pînze de păiajen între grinzi. În decorul ăsta familiar tovărăşiei într-ale beţiei şi jocului de noroc, pofta nestăvilită de a ucide se stinge. „Trebuie să-mi fac un plan, îşi spune el din nou, nu să aştept să se întîmple ceva“. Unul după altul, trupurile prind a se mişca, se ridică gemînd, mîinile se încleştează pe tîmple. Se aud chicoteli chinuite. Betty se ridică şi ea şi văzînd că se află la oarece distanţă de Jabavu, se tîrăşte pînă la el prăbuşindu-i-se pe genunchi, dar el o împinge liniştit la o parte. Fără să ştie de ce, scena asta îl enervează pe Jerry. Se stăpîneşte, zicîndu-şi : „Trebuie să-i aduc în simţiri pe idioţii ăştia tembeli şi să aştept pînă îşi revin din beţie ; abia după aceea am să-mi fac un plan“.

Umple o cutie mare cu ceai proaspăt din oala care fierbe deasupra focului pe care l-a făcut pe podea şi dă fiecăruia cîte o cană, chiar şi lui Jabavu care o pune jos fără să se atingă de ea. Şi asta îl supără pe

Jerry, dar nici de data asta nu spune nimic. Ceilalți beau, ceaiul le face bine, se trezesc de tot, ținîndu-și încă tîmplele în mîini.

— Vreau să merg la cîrciumă, se smiorcăie Betty tăvălindu-se pe jos. Vreau să merg la cîrciumă. Ceilalți o îngînă ca niște automate :

— Da, da, cîrciuma.

Jerry se răsucește spre ei ca scos din minți, țintuindu-i cu privirea. Sub căutătura lui, pofta îi părăsește la fel de brusc cum i-a și cuprins. Își beau ceaiul uitînd de cîrciumă. Ținîndu-și cu greu firea, Jerry pregătește încă o porție pentru fiecare, de data asta mai tare, și umple din nou cănile. Beau. Jabavu urmărește totul de parcă s-ar întîmpla undeva departe de el. Comentează cu voce calmă :

— Ceaiul nu-i destul de puternic să domolească mînia skokianului. Știu prea bine. De cîte ori l-am băut, mă simțeam de parcă trupul dădea să mi se desfacă în bucăți. Și ăștia beau în fiecare noapte de o săptămînă încoace.

Jerry se oprește lîngă el cu obrazul cuprins de un spasm nervos. Îl îmboldește iarăși nevoia violentă de a ucide. Strînge din dinți. „Mai bine i-aș părăsi pe toți nătărăii ăștia acum", își zice, însă imediat îl înecă orgoliul : „Pot să-i fac să joace după cum cînt eu. Întotdeauna au jucat așa cum le-am cîntat eu".

— Mai bine ați lua fiecare cîte o bucată de pîine să mîncați, le spune calm, iar către Jabavu, cu vocea scăzută : Ține-ți fleanca. Dacă mai scoți o vorbă, te omor.

Jabavu dă din umeri indiferent. Privirea lui goală și întunecată îl înfioară pe Jerry.

Betty se scoală cu greu de pe jos și se îndreaptă cu picioare de cauciuc spre oglinda ce atîrnă de un cui în perete. Dar n-apucă să-și atingă ținta și izbucnește : „Vreau să merg la cîrciumă". Ceilalți se ridică și ei, înfigîndu-și bine picioarele în podea ca să nu se prăbușească. „Da, da, la cîrciumă", se aude un scheunat general.

— Gurra ! strigă Jerry. În seara asta n-o să mergeți la cîrciumă.

Betty izbucnește într-un rîs cherchelit și anemic :

— Da, cîrciuma. Da, da, al dracului ce vreau să merg la cîrciumă... Odată pornite, cuvintele par să nu se mai poată opri, încît Jerry o apucă de umeri şi o zgîlţîie :

— Taci dracului, n-auzi ?

Rîzînd, clătinîndu-se de ameţeală, se agaţă de gîtul lui :

— Jerry, drăguţule, Jerry frumosule, ah, te rog, Jerry... Se alintă ca un copil care vrea să obţină ceva.

Neînduplecat de îmbrăţişarea ei, cu privirile fixe, negre de mînie, o scutură din nou şi o împinge cît colo. Fata se tot duce cu spatele pînă se izbeşte de perete pe care se răstigneşte rîzînd fără oprire, apoi se adună şi porneşte înapoi spre Jerry şi deodată toţi se iau după ea — li se pare tare amuzant jocul ei — şi-l înconjoară, apucîndu-l de gît, bătîndu-l pe umeri, alintîndu-l, rugîndu-se de el cu voci piţigăiate, copilăreşti, şi hohotind întruna de parcă în ei s-ar găsi un fel de izvor al rîsului care bolboroseşte şi ţîşneşte printre buzele lor : „Jerry, drăguţule, da, frumosule, te rugăm, hai, Jerry, deşteptule".

— Gurrrrra ! explodează Jerry. Înapoi. Pe toţi vă ucid.

Tac surprinşi de vocea lui stridentă, sacadată, dementă. Muşchii obrajilor lui tresar convulsiv, buzele îi tremură. Îl privesc uimiţi, se privesc între ei, clipind des ca să alunge norul de skokian ce le înceţoşează ochii, apoi se dau îndărăt şi se aşază. Doar Betty rămîne în faţa lui cu gura crispată între rîs şi plîns — în clipa următoare izbucneşte din nou în rîs, un hohot ascuţit, cotcodăcit, ca un cîrîit de găină şi, dezechilibrîndu-se, se spînzură pentru a treia oară de gîtul lui şi se lipeşte toată de el. Jerry rămîne nemişcat. Ceilalţi nu văd altceva decît că fata îl îmbrăţişează lipindu-şi trupul de al lui, rîzînd nestăpînit. Hohotele se curmă brusc şi braţele se desfac şi cad bălăbănindu-se pe lîngă trup, iar Jerry o apucă de după mijloc cu un braţ. În clipa următoare toţi se cutremură de rîs socotind tare amuzant şi caraghios jocul lui Betty, de care, nu-i aşa, trebuie să rîdă.

Dar Betty este moartă — într-un acces de furie şi ură nemaitrăite pînă atunci, Jerry şi-a înfipt pumnalul, simţind apoi o bucurie unică în toată viaţa lui

și, cu mintea golită cîteva clipe de orice gînd, a rămas cu fata în brațe. Treptat însă nebunia furiei și bucuriei se risipește. „Sînt cu adevărat dement. Să omor un om, fără motiv, doar cuprins de furie...“ Încă nu-i dă drumul — caută febril o cale de scăpare și cînd îl vede pe Jabavu lîngă el pe podea, privindu-l și clipind ușor mirat, își dă seama deodată ce are de făcut. Se preface că se dezechilibrează covîrșit parcă de greutatea femeii, cade într-o parte cu Betty cu tot peste Jabavu, face un gest ca și cînd s-ar lupta să scape de sub povara ei și se rostogolește deoparte.

Simțind ceva cald și umed scurgîndu-se din Betty, pe Jabavu îl trăznește un gînd : „A omorît-o și acum va spune că eu am omorît-o“. Se scoală încet în picioare în timp ce Jerry țipă :

— A ucis-o Jabavu, uitați-vă, a ucis-o pe Betty pentru că era gelos.

Jabavu nu reacționează la aceste vorbe. Este pur și simplu șocat de ușurarea teribilă pe care o simte văzînd-o pe Betty moartă la picioarele lui. Pînă acum nu-și dăduse bine seama cît îl obosea această femeie, ce tortură devenise știind că nu va fi niciodată în stare s-o înlăture. Și iat-o zăcînd fără viață în fața lui.

— N-am omorît-o eu, spune el în sfîrșit. N-am omorît-o.

Ridicați în picioare, ceilalți se holbează la ei cu priviri imobile, ca niște găini.

— Skellumul ăsta — țipă Jerry — el a ucis-o pe Betty.

— Dar n-am ucis-o eu, repetă Jabavu.

Ochii lor se îndreaptă întîi spre Jerry — pe el îl cred — apoi spre Jabavu — ba pe el.

Jerry nu mai spune nimic. Înțelege că-s prea proști să rețină vreun gînd în capetele lor mai mult de o clipă.

Se așază pe o ladă și, privind-o pe Betty, începe să se gîndească intens și febril.

Jabavu se așază pe altă ladă, după o tăcere lungă, lungă, timp în care s-a tot uitat la Betty. Îl copleșește un sentiment de disperare atît de cumplită încît picioarele abia se mai mișcă. „Și acum n-a mai rămas nimic“, își zice. „Jerry va spune că eu am omorît-o ;

nimeni nu mă va crede. Dar — din nou gîndul acela îngrozitor — mi-a părut bine că a omorît-o. Mi-a părut bine. Și-mi pare bine și acum". Mintea lui se oprește asupra singurului adevăr pe care-l poate gîndi : „E drept așa. E o pedeapsă". Și rămîne apatic, cu mîinile atîrnînd fără vlagă și ochi morți.

Ceilalți se așază pe podea năuci, vîrîndu-se unii în alții parcă pentru a se apăra de această crimă pe care nu o înțeleg. Știu doar că Betty este moartă și ochii lor goi și holbați sînt pironiți asupra lui Jerry, așteptîndu-l să facă ceva.

Iar el, după ce și-a ales cîteva planuri de acțiune, își relaxează trupul încordat și încearcă să-și readucă în priviri calmul și siguranța. Întîi trebuie să se descotorosească de cadavru. Va avea apoi timp să se gîndească la următorul pas.

Se întoarce spre Jabavu și-i spune degajat și cordial :

— Ajută-mă s-o duc pe prostănaca asta afară în iarbă.

Jabavu nu se clintește. Jerry repetă cuvintele, dar Jabavu rămîne ca țintuit. Jerry se scoală, se postează în fața lui și-i ordonă. Jabavu ridică încet ochii și apoi dă din cap în semn că nu.

Cu spatele la ceilalți, se apropie de el și-i lipește de piept vîrful pumnalului.

— Crezi că mi-e teamă să te omor și pe tine ? îl întreabă cu voce șoptită, cît să-l audă numai el. Nevăzînd cuțitul, cei din spate își închipuie că se socotesc cum să aranjeze treburile în privința lui Betty. Încep să se smiorcăie, încă speriați.

Jabavu clatină din cap. Apoi se uită în jos, conștient deodată de apăsarea cuțitului. Vîrful e lipit de carnea lui, simte o înțepătură ușoară și rece. „Asta îmi taie frumusețe de haină", se gîndește furios.

— Îmi tai haina ! se oțărăște mijind ochii.

„E nebun", își zice Jerry, dar de fapt este un moment de slăbiciune pe care-l cunoaște și-l înțelege. Și punînd la bătaie întreaga sa putere de convingere, apropie pleoapele, își pironește privirea în ochii goi ai lui Jabavu și spune :

— Acum vino și fă ce-ți spun eu.

Jabavu se ridică încet și la un semn al lui Jerry apucă picioarele lui Betty. Jerry o prinde de umeri. O duc la ușă. „Stingeți lumînările", strigă el în urmă cu voce tare, ca să fie sigur că vorbele lui pătrund prin ceața beției. Dar nici unul nu îndrăznește să se miște. Jerry mai strigă o dată și tînărul care doarme noaptea cu Jerry se ridică și stinge încet toate lumînările. Camera este cufundată în întuneric, de undeva se aude un scîncet de teamă, dar Jerry îi avertizează :

— Să nu aprindeți lumînările. Altfel vă ia poliția. Mă întorc.

Scîncetul încetează. Se aud respirații grele, speriate, dar rămîn toți la locurile lor. Cei doi ies din întunericul camerei în cel al nopții. Jerry lasă jos cadavrul și încuie ușa, apoi se duce la fereastră și o astupă cu pietre. Se întoarce și prinde cadavrul de subțiori. Atîrnă greu și se tot bălăbăne într-o parte și-n alta. Jerry nu scoate nici un cuvînt, Jabavu tace și el. Merg așa multă vreme prin iarbă și printre tufe, evitînd potecile, pînă ajung în spatele unei cîrciumi și acolo aruncă moarta într-o baltă adîncă. Dacă va fi găsită, și asta abia a doua zi dimineața, bănuiala va cădea pe cei care au băut în localul respectiv, nicidecum pe ei. O iau repede înapoi la magazia părăsită și cînd intră, îi aud pe ceilalți văicărindu-se și jelindu-se de groaza întunericului și fără să fi înțeles mare lucru din cele întîmplate. Un ochi de geam este spart, semn că cineva a încercat să iasă, dar pietrele fixate în tocul ferestrei n-au cedat. Stau ciorchine lîngă perete, zăpăciți, înfricoșați. Jerry aprinde lumînările și se răstește la ei : „Gura !" Tac toți mîlc. „Jos !" ordonă el, și se așază ascultători. Se așază și el lîngă zid, ia cărțile și se preface că joacă.

Jabavu își examinează haina. E plină toată de sînge. Își desface cămașa la piept și vede o tăietură mică acolo unde l-a apăsat vîrful cuțitului. Se întreabă de ce este atît de nerod să-i pese de haină. Ce contează o haină ? Chiar în acel moment, Jerry îi face semn cu capul spre un cîrlig din perete de care atîrnă mai multe haine și jachete ; Jabavu își alege o jachetă albastră frumoasă, după care se uită la Jerry. Ochii lor se scrutează necruțători pînă ce Jabavu își pleacă privirile.

— Scoate-ți vesta și cămașa. Jabavu se supune. Caută colo în ladă, ai să găsești vestă și cămașă, îmbracă-te cu ele.

Jabavu se apropie parcă fără voia lui de ladă, găsește o vestă și o cămașă care i se potrivesc, le îmbracă și peste ele pune jacheta albastră. Jerry se ridică repede, își dă jos hainele pătate, șterge cu grijă cuțitul de ele și le dă lui Jabavu.

— Ia-le pe toate și îngroapă-le în pămînt, ordonă el.

Se privesc din nou îndîrjiți, dar și de data asta Jabavu cedează. Ia hainele însîngerate și iese. Bîjbîie în întuneric pînă într-un loc unde tufele cresc foarte dese, și sapă între ele cu un băț ascuțit. După ce îngroapă hainele, se reîntoarce la magazie. Cînd intră, înțelege că tot timpul cît a lipsit, Jerry n-a făcut altceva decît să vorbească, să vorbească, să vorbească, explicîndu-le cum el, Jabavu, a omorît-o pe Betty. Își dă seama din privirile lor înspăimîntate ațintite asupra lui că îi dau crezare.

Dar parcă îngropînd hainele pătate și tăiate, Jabavu și-a îngropat și slăbiciunea față de Jerry. Spune repede :

— Nu eu am ucis-o pe Betty, — după care se apropie de perete și se așază, lăsîndu-se în voia sorții.

Căci nu-i mai pasă de nimic, acum chiar nu-i mai pasă. Jerry însă înțelege cu totul greșit această stare de apatie profundă și socotește : „Acum pot să fac ce vreau cu ăsta. Poate că-i mai bine că am omorît-o pe tîmpita aia. Jabavu are să facă, în sfîrșit, ce-am să-i ordon eu".

Deocamdată îl ignoră, convins fiind că e inofensiv ; trebuie să-și liniștească tovarășii care plîng și se tînguiesc, strigînd din cînd în cînd că vor să bea skokian ca să le treacă spaima provocată de noaptea asta îngrozitoare. Jerry le vorbește stăruitor, le mai face un ceai tare, le dă cîte o bucată de pîine, obligîndu-i să o mănînce, și în cele din urmă îi îndeamnă să se culce. Dar sînt prea tulburați ca să-l asculte. Se îngrămădesc unii în alții și încep să se vaite, că va veni poliția, că vor fi acuzați de crimă, și tot așa pînă cînd Jerry se vede nevoit să le facă o porție de ceai în care pune și niște prafuri adormitoare cumpărate de la un indian.

În curînd toți zac întinși pe podea, dar de data asta cuprinși de un somn adînc ce-i va tămădui și le va alunga răul de pe urma lungii beții cu skokian.

Și dorm cît ține noaptea parcă fără sfîrșit, gemînd uneori, alteori scîncind, bolborosind în somnul bîntuit de spaime, tot felul de cuvinte neînțelese. Iar Jerry șade, jucîndu-se cu cărțile și urmărindu-l pe Jabavu care stă nemișcat.

E plin de încredere. Face tot felul de planuri, le cîntărește, le modifică ; mintea îi lucrează febril, eliberată de spaimă și slăbiciune. Este convins că singurul lucru deștept pe care l-a făcut vreodată în viață fără un plan dinainte stabilit a fost uciderea lui Betty.

Noaptea se scurge între pocnetul scurt al cărților de joc și gemetele celor adormiți. Prin fereastra murdară lumina pătrunde întîi cenușie, apoi trandafirie și aurită odată cu înălțarea soarelui. În sfîrșit devine galbenă și caldă — și cînd ziua s-a născut cu adevărat, Jerry îi trezește pe toți cu cîte o lovitură de picior, dar în așa fel încît, atunci cînd se trezesc, nici nu știu că au fost loviți.

Se ridică în capul oaselor și-l văd pe Jerry jucînd cărți iar pe Jabavu prăbușit lîngă zid cu privirile ațintite în gol. Brusc, în mintea fiecăruia își face loc o amintire sălbatică și tulbure despre crimă și bătaie, și, întorcîndu-se unii spre alții, își citesc din priviri că toți sînt stăpîniți de același gînd. Se uită la Jerry întrebători, Jerry însă îl fixează pe Jabavu. Atunci își aduc aminte că Jabavu e cel care a omorît-o pe Betty ; fețele lor devin pămîntii iar respirația gîfîită. Totuși, și-au revenit din starea aceea de îndobitocire provocată de skokian, sînt doar slăbiți, obosiți și speriați. Jerry nu se mai teme că n-o să-i poată stăpîni. Acum sînt treji de-a binelea, cu mintea limpede, așa că le poate vorbi. Le explică pe un ton calm și detașat ce s-a întîmplat noaptea trecută, spunîndu-le că Jabavu a omorît-o pe Betty ; iar Jabavu zace fără să scoată un cuvînt.

Tăcerea lui îl neliniștește întrucîtva pe Jerry ; nu se aștepta la asta. Este însă atît de sigur de sine încît n-o mai ia în seamă. Le spune mai departe că, în conformitate cu legile bandei, dacă bănuiala va cădea pe ei, Jabavu se va preda poliției fără să spună nimic despre ceilalți. Dar dacă beleaua trece, o să-și ție toți

gura şi-o să-şi continue treaba ca şi cînd nu s-ar fi întîmplat nimic. Jerry vorbeşte atît de firesc, încît ceilalţi se liniştesc deplin şi unul îndrăzneşte să se strecoare afară să cumpere pîine şi lapte pentru ceai, după care beau şi mănîncă, pufnind chiar în rîs la o glumă de-a lui Jerry. Rîd ei cam mînzeşte, dar le prinde bine. Şi în tot acest timp Jabavu stă rezemat de zid, ţinîndu-se deoparte şi tăcînd.

Jerry şi-a şi făcut planurile. Totul e foarte simplu. Dacă poliţia dă vreun semn în ziua aceea că l-a descoperit pe ucigaş, o şterge repede, se duce la oamenii pe care-i ştie că-l vor ajuta să pornească spre Sud cu acte false, şi puţin îi va păsa de ce lasă în urmă. Cu banii stă prost de tot. I-au mai rămas doar vreo cinci şilingi cu săptămîna asta de beţie. Poate o să-i mai dea amicii lui ceva. Nu-i place să se gîndească la drumul pînă la Johannesburg cu buzunarele goale. Vrea să aibă mulţi bani.

Dar dacă poliţia nu găseşte vinovatul, va rămîne aici, în magazia asta, cu Jabavu şi ceilalţi pînă la lăsatul serii. Atunci — dar planul său este atît de îndrăzneţ încît rîde în sinea lui, ars de dorinţa de a-l spune şi celorlalţi pentru că i se pare o glumă grozavă. Nici mai mult nici mai puţin, şi-a pus în gînd să se ducă la casa domnului Mizi, să ia toţi banii pe care-i va găsi acolo şi cu ei să fugă în Sud. E convins că în casa aia sînt bani şi încă mulţi. Cînd l-a jefuit pe domnul Samu, cu cinci ani în urmă în alt oraş, a găsit 19 lire. Domnul Samu ţinea banii într-o cutie mare de tutun şi o ascunsese în acoperişul de iarbă al unei colibe. Mai mult ca sigur că şi acum va fi la fel — se va duce acasă la domnul Mizi unde va găsi destui bani să poată călători în lux şi ferit de pericole pînă la Johannesburg şi să-i ajungă şi pentru mituire. Pe Jabavu îl va lua cu el. E inofensiv, căzut în muţenie şi prea înspăimîntat ca să sufle vreo vorbă domnului Mizi. Mai ales că el trebuie să ştie unde sînt banii.

Ce simplu e totul. Cum îi dă banii, Jerry o să-i spună să se întoarcă la ceilalţi şi să-l aştepte pînă vine şi el. O să-l aştepte. Vor trece cîteva zile bune pînă vor înţelege că i-a tras pe sfoară şi atunci el va fi ajuns de mult în Johannesburg.

Către amiază Jerry scoate ultima sticlă de whisky şi toarnă fiecăruia cîte puţin — Jabavu refuză cu o mişcare scurtă din cap. Jerry îl ignoră. Cu atît mai bine.

În schimb, are grijă ca tot grupul să stea şi să joace cărţi, să bea whisky şi să aibă de mîncare. Vrea să le cîştige simpatia şi încrederea înainte de a le dezvălui planul său care altfel i-ar putea înspăimînta şi mai tare, şubrezîţi cum sînt de atîta băutură şi de crimă.

Curînd după ora prînzului se furişează pînă-n piaţă, se amestecă printre oameni şi de peste tot îi ajung la ureche poveşti despre crimă. Poliţia a interogat o sumedenie de persoane dar n-a arestat încă pe nimeni. Va fi şi acesta un caz ca multe altele — încă un matsotsi omorît în vreo încăierare, fără să-i pese nimănui de asta. Ziarele vor publica o ştire ; poate că un preot va ţine o slujbă. Domnul Mizi va vorbi din nou despre corupţia din sînul poporului african cauzată de sărăcie. La gîndul acesta, Jerry rîde în sinea lui şi se întoarce acasă cu adevărat bine dispus.

Întîi le spune că totul este în ordine, apoi începe să vorbească despre domnul Mizi, nu numai pentru că face parte din planul lui, dar şi pentru că îi dă o satisfacţie deosebită. Îl imită cum ţine un discurs despre corupţie şi degradarea morală. Jabavu nu dă semn că l-ar auzi, nici măcar nu-şi ridică ochii. Atunci Jerry începe să glumească pe socoteala doamnei Mizi şi a doamnei Samu — habar n-au ei ce desfrînate sînt astea — şi rîd în hohote, toţi afară de Jabavu.

Dar nimeni, nici măcar Jerry, nu înţelege adevărata cauză a tăcerii lui. Îşi imaginează că-i este teamă, că se teme de ei pentru că a ucis-o pe Betty şi ei ştiu asta — acum sînt atît de convinşi, că-şi închipuie chiar că l-au văzut înfigînd pumnalul.

Ceea ce se întîmplă cu Jabavu este o poveste veche de cînd lumea, dar ei nu-şi dau seama de asta. Mintea lui se întunecă de disperare, acceptînd jocul sorţii şi convins că singura lui salvare este în moarte. Această conştiinţă a destinului, a fatalităţii este foarte puternică în existenţa unui trib în care vina şi responsabilitatea în faţa răului sînt hotărîte prin străvechile taine ale magiei. Poate că dacă tinerii ăştia n-ar fi

trăit atîta vreme în orașul omului alb, ar putea înțelege resemnarea lui Jabavu. Dar nici Jerry nu are această capacitate, deși lunga tăcere a amicului său îl îngrijorează. Ar vrea să-l vadă mai înspăimîntat și prin asta mai cuviincios.

Tîrziu după-amiaza Jerry scoate ultimii bani, îi dă fetei care a lucrat cu Betty și care încă este tulburată de cele petrecute, și-i spune că, dată fiind istețimea ei, s-a gîndit să o trimită tot pe ea la piață să cumpere mîncare. Măgulită, fata se întoarce chiar foarte repede cu pîine și porumb fiert rece, spunînd că oamenii nu mai pomenesc nimic despre crimă. Jerry îi silește să mănînce. E un lucru foarte important să fie sătui, să se simtă bine ; cînd îi vede ghiftuiți, începe să rîdă de unul singur și le spune :

— Acum să vă zic una bună. În seara asta vom fura din casa domnului Mizi ; tipu' e foarte bogat. Jabavu merge cu mine.

Pentru o clipă în aer plutește nesiguranța. Se uită unii la alții, văd privirile împăienjenite, pline de suferință, ale lui Jabavu ; și deodată se tăvălesc pe jos de rîs și o țin așa multă vreme. Jerry însă își urmărește atent dușmanul. Ce-ar fi să-și bată puțin joc de el ?

— Băi, negăr de kraal, ți-e teamă, he ?

Jabavu oftează, dar nu schițează nici un gest, și Jerry intră în panică. De ce nu țipă, nu protestează, nu se arată înspăimîntat ?

Se hotărăște să mai amîne demonstrația de forță pînă la momentul oportun. Cum ceilalți s-au oprit din hohoteală și se uită la el în așteptarea unei alte glume bune, se strîmbă la Jabavu, făcîndu-le semn să facă la fel, iar ei rînjesc, trăgînd cu ochiul unii la alții. În sfîrșit, aprinde lumînările, îi strînge pe toți într-un spațiu restrîns și luminat din jurul unei lăzi, lăsîndu-l pe Jabavu în umbră la oarecare distanță de ei, îi provoacă să joace cărți, cu mult zgomot și rîsete la fel de multe, numai ca să le distragă atenția de la Jabavu. Nici o clipă nu a renunțat la planul său și, în timp ce joacă și-i distrează pe ceilalți, mintea îi lucrează intens, punînd la punct cele mai mici detalii.

La miezul nopții, făcîndu-le un semn discret cu ochiul, se ridică și se duce la Jabavu. L-au trecut toate apele de atîta efort de voință.

— E timpul, spune voios și-l pironește cu privirea El nu-și ridică ochii, nici nu se mișcă. Jerry îngenunchează repede și, stînd cu spatele la ceilalți ca și cu o noapte înainte, apasă ușor vîrful cuțitului pe pieptul lui Jabavu. Se uită sfredelitor, necruțător la Jabavu, șoptind : Tai haina. Mijește ochii, țintuindu-l. Tai haina și cuțitul o să intre în tine. Jabavu ridică privirile. Scoală-te, comandă Jerry și el se scoală ca drogat.

Amețit de satisfacția victoriei, Jerry se sprijină cu o mînă de zid și se întoarce către ceilalți :

— Fiți atenți la ce vă spun. Noi doi mergem la domnul Mizi. Stingeți lumînările și așteptați în întuneric — nu, lăsați o lumînare, dar puneți-o jos, să nu se vadă nici o rază de lumină. Știu că în casa domnului Mizi se află ascunsă o sumă mare de bani. O să-i aducem aici. Dacă nu apar pînă mîine dimineață, puteți pleca unul cîte unul, în nici un caz împreună. Cîteva zile lucrați separat și nu vă apropiați de cîrciumi, vă interzic să vă mai atingeți de skokian pînă nu vă zic eu. Am să vă dau de știre cînd ne-am putea întîlni fără probleme. Dar asta numai dacă sînt necazuri, și pe onoarea mea că nu avem nevoie de ele. Noi doi ne întoarcem în trei sferturi de oră cu banii. Apoi îi împărțim. Asta înseamnă că nu va trebui să muncim o săptămînă întreagă, și pînă atunci poliția va uita de crimă.

— Domnul Mizi nu este bogat și nu are nici un ban în casă, se aude glasul lui Jabavu, prima oară de atîta vreme.

Jerry se încruntă, dar își revine repede și-l smucește pe Jabavu în întunericul de afară. În urma lor, luminările pîlpîie și se sting. Bezna îi înconjoară de peste tot, copacii se clatină în bătaia vîntului rece, vălătuci de nori grei traversează cerul dezvelind din loc în loc stele umede și palide. E o noapte tocmai bună pentru spargeri.

„De ce-a spus asta ? se întreabă Jerry. Ciudat !“

Dar ciudățenia este alta, anume că în tot acest timp Jerry a fost convins că Jabavu mințea cînd spunea că domnul Mizi nu are bani, iar Jabavu n-a înțeles că Jerry chiar credea în existența lor.

— Haida, spune Jerry liniștit. O să se isprăvească repede. Acum gîndește-te bine la ce-ai văzut în casă și unde pot fi ascunși banii.

Nici nu termină bine ce-a avut de spus că lui Jabavu îi și săgetează prin fața ochilor două imagini una după alta. În prima îl vede pe domnul Mizi ducîndu-se într-un colț al camerei, ridicînd o bucată de scîndură din pardoseală și strecurîndu-se în spațiul întunecos de dedesubt de unde se întoarce cu niște cărți. Acolo își ține el materialele căutate de poliție. A doua imagine este însă creată în întregime de închipuirea lui — îl vede pe același domn Mizi scoțînd din același loc întunecos o cutie mare plină de suluri de bani de hîrtie. Da, Jerry este foarte isteț, căci iată cum vechea foame din Jabavu își ițește din nou capul. Dar imaginile se sting și odată cu ele și foamea. Tîrîndu-se pe drum alături de Jerry, are un singur gînd : „Ne ducem la domnul Mizi. Am să fac eu într-un fel să vorbesc cu el cînd ajungem acolo. O să mă ajute".

— Nu mai tropăi, neghiobule, se stropșește Jerry cu voce tare.

Jabavu nu-l ia în seamă. „Asta a înnebunit de tot ?" se întreabă Jerry uitînd-se nervos în jur, încercînd să străpungă întunericul. „Sau o fi luat niscai droguri și n-am văzut ? Se poartă foarte ciudat". Însă tot el caută să se liniștească : „Da' pînă la urmă uciderea lui Betty s-a terminat cu bine, deși n-am pus-o la cale. Noaptea asta-i numa' bună pentru jaf, deși n-am ales-o. Am noroc, ce mai ! Totul va fi bine...". Mulțumit, îl lasă în pace pe Jabavu, oricum crengile se zbat și trosnesc bătute de vînt, iar volbura de praf și frunze îi înconjură din toate părțile. Bezna e adîncă. În case luminile sînt stinse, căci au ajuns într-o zonă onorabilă a Cartierului, unde oamenii se culcă devreme pentru a se putea scula de dimineață să meargă la lucru. Jabavu se împiedică de o piatră ; zgomotul pe care-l face răsună atît de puternic în li-

nișteа străzii încît Jerry își scoate cuțitul și-i dă un ghiont lui Jabavu, făcîndu-l să se întoarcă și să-l privească mirat.

— Dacă strigi sau fugi, o să-l înfig în tine, șoptește, dar Jabavu dă din umeri.

Înțelege din ce în ce mai puțin comportarea lui Jerry. De ce se duce la domnul Mizi după bani ? De ce l-a luat și pe el ? Te pomenești că uciderea lui Betty i-a clătinat mințile și a luat-o razna ? „Și totuși, își zice, nu e chiar atît de greu de înțeles. Făcea el glume cu omorîrea lui Betty și pînă la urmă a omorît-o ; la fel zicea și de jefuirea domnului Mizi, și uite că acum o face și pe asta...“ Se tîrîie mai departe prin vuietul vîntului și prin întunericul plin de praf și de frunze călătoare, cu capul golit de gînduri și sufletul pustiu. Doar picioarele și le simte îngreunate, obosit cum este după atît de puțin somn și după toate nopțile astea de dans și skokian, dar mai ales din pricina disperării ce nu-i dă pace : „Nu ți-a mai rămas nimic, Jabavu, decît să mori. Ai să mori“ În mintea lui se nasc cuvintele unui cîntec, un cîntec trist, ca o jelanie pentru mort. „Eh, dar priviți-l pe Jabavu, se duce marele hoț. Cuțitul a vorbit cu vorbele acestea : Uitați-vă cum se furișează în noapte ucigașul Jabavu, se duce să-și jefuiască prietenul. El e Jabavu, cu mîinile înroșite de sînge. Ehei, Jabavu, dar acum venim după tine. Venim, Jabavu, și nu ai cum scăpa de noi...“

Pe sub felinare, dar la distanțe mari, pentru că în Cartierul Băștinașilor felinarele sînt rare, se revarsă pete mici de licărire galbenă. Jabavu dă buzna tocmai într-o asemenea insulă de lumină. „Fii atent, nătărăule“, mîrîie Jerry violent și speriat. Îl trage pe Jabavu deoparte și apoi se oprește. „Chiar e nebun ? se întreabă, nemaiștiind ce să creadă despre el. De ce-oi fi luat un nătărău nebun într-o treabă serioasă ca asta ? Poate ar fi bine s-o las baltă...“ Îl privește pe Jabavu care stă liniștit și răbdător lîngă el. „Nu, se teme de mine, asta e“. Îl apucă pe Jabavu de încheietura mîinii și îl trage mai departe.

Dar Jabavu izbucnește în hohote :

— Văd de aici casa domnului Mizi și o lumină în geam.

— Taci din gură, strecoară Jerry printre dinți, dar Jabavu nu se lasă :

— Oamenii luminii învață noaptea. Sînt lucruri despre care tu habar n-ai.

Jerry îi astupă gura cu mîna, dar Jabavu îl mușcă. Jerry și-o smulge și, o clipă doar, turbează de pofta de a-și înfige cuțitul într-un loc cunoscut dintre coastele lui Jabavu. Se stăpînește cu greu. Își scutură calm mîna mușcată și privește spre fereastra luminată a casei. Parcă și vede banii, atît de copleșitoare este pofta de a pune mîna pe ei. Nici nu concepe să se oprească tocmai acum, să se întoarcă din drum, să-și schimbe planurile. E atît de simplu să meargă înainte, banii vor fi ai lui în cîteva minute, apoi îi va scăpa lui Jabavu printre degete și în alte cinsprezece minute va fi în casa acelui prieten care-l va adăposti în afara oricărui pericol pînă mîine dimineață. Totul este atît de simplu. Greu este să se întoarcă, dar mai presus de orice, rușinos. Așa că strînge din dinți și amenință în sinea lui : „Așteaptă tu, negăr fudul de kraal. Acuși o să am banii, apoi n-ai decît să fii prins. Și dacă nu ești, ce-ai să te faci fără mine ? Ai să te întorci la bandă, numa' că fără mine ăia sînt niște bieți pui de găină și nici nu trece săptămîna și o să dai de belea cu poliția". Gîndul ăsta îi face multă plăcere, atît de multă că aproape rîde și, înveselit, îl trage pe Jabavu după el.

Merg pînă ajung la zece pași de zidul casei, adică pînă unde se întinde raza de lumină din cameră ce luminează slab pămîntul uscat și crăpat și boschetul negru din dreptul ferestrei. Îl văd pe fiul domnului Mizi zăcînd răschirat pe pat, încă îmbrăcat. A adormit cu o carte în mînă.

Jerry își face repede socoteala și spune :

— Ai să sari pervazul. Nu încerca să faci pe deșteptu'. Mă pricep să folosesc pumnalul și de la distanță, să știi, așa că...

Joacă puțin lama pe stofa hainei lui Jabavu, simțind o bucurie teribilă cînd acesta se ferește în lături. Ciudat, nici măcar acum nu se teme pentru sine însuși, ci tot de haină îi pasă că i-ar putea fi tăiată și stricată. S-a îndepărtat instinctiv, cu un gest

aproape iritat, de parcă s-ar fi ferit de o muscă sîcîitoare. Plin de încredere, Jerry îi spune cu voce tare :

— Să nu te apropii de ușa care dă în camera cealaltă. Te oprești lîngă perete cu spatele la el, întinzi mîna și stingi lumina. Să nu-ți treacă prin cap să faci pe deșteptu', vezi că țin lanterna pe tine...

Zicînd acestea, aprinde o lanternă mică ce-i încape în căușul palmei și care trimite o rază de lumină puternică și ca un creion de subțire. O stinge și scrîșnește din dinți înghițindu-și o înjurătură, pentru că abia poate ține lanterna în mînă din pricina sîngelui ce curge din mușcătură.

— Vin și eu după tine, îl leg pe neghiobul de pe pat și apoi îmi arăți unde-s banii.

Jabavu tace cîteva clipe.

— Da' banii ăștia... doar ți-am spus că nu sînt bani. Zău că nu pricep de ai venit aici.

— Gata cu bancurile, se răstește Jerry apucîndu-l strîns de mînă.

— E adevărat că am zis că-s bani, recunoaște Jabavu, dar o ziceam cînd glumeam amîndoi. Credeam c-ai înțeles.

Se oprește o clipă, amintindu-și deodată de glumele lor. „Nu mai contează acum, își zice, cînd ajung înăuntru tot am să-l strig pe domnul Mizi."

— Cum adică nu sînt bani ? șuieră Jerry. Da' banii Ligii, unde-i ține ? N-ai văzut unde țin ăștia lucrurile interzise ? Cînd am luat bani de la domnu' Samu, i-am găsit pe toți într-un...

Dar Jabavu și-a eliberat brațul și acum înaintează prin lumină spre fereastră, fără să-i pese că i-ar putea cineva auzi pașii.

— Încet, mai încet, nătărăule, sîsîie Jerry în urma lui.

Jabavu se împinge cu umărul în fereastra care se deschide cu un pocnet scurt și se cațără înăuntru. În urma lui, Jerry țopăie și înjură de furie. O fracțiune de secundă îl fulgeră gîndul să fugă. Apoi i se pare că vede o cutie plină cu bani și se repede și el în spațiul luminat, sărind pervazul.

Cam gălăgioasă intrarea lor, unde mai pui că și în plină lumină. Băiatul se mișcă pe pat, dar Jerry se aruncă repede asupra lui, îi leagă o cîrpă la ochi, îi

înfundă gura cu o batistă în care este învelită o pastă umedă și, așezîndu-i-se pe picioare, îl leagă fedeleș cu o frînghie groasă. Băiatul e complet imobilizat, orb și mut. În acea clipă, văzîndu-l zăcînd inert pe pat, Jabavu simte ceva bolborosind și frămîntîndu-se în interiorul ființei lui, indiferența fatalistă ce l-a apăsat atîta vreme dispare deodată și, aproape fără să-și dea seama, strigă :

— Domnule Mizi ! Doamnă Mizi ! — strigătul unui copil speriat, căci cu adevărat îi este din nou teamă de Jerry.

Acesta se întoarce fulgerător, înjurînd și ridicînd pumnalul. Dintr-un salt, Jabavu îl apucă de mînă. Se încleștează în luptă, încercînd unul să ia, celălalt să păstreze pumnalul, cînd din spatele lor se aude un zgomot. Jerry se răsucește brusc într-o parte și se aruncă pe fereastră, în schimb Jabavu, pierzîndu-și echilibrul, se prăbușește peste ușă cu pumnalul în mînă exact în clipa în care aceasta se deschide.

Primul intră domnul Mizi care, dînd cu ochii de el, se repede și-l prinde în brațe imobilizîndu-l, dar Jabavu protestează :

— Nu, nu, eu sînt prietenul vostru.

— Lasă-l pe băiat în pace, dă-mi ceva să-l leg pe ăsta, strigă domnul Mizi peste umăr neveste-sii. Căci doamna Mizi s-a aruncat hohotind peste trupul fiului care zace neputincios și aproape sufocat de căluș. Jabavu se lasă moale în strînsoarea domnului Mizi, scîncind :

— Nu sînt hoț, v-am strigat doar, credeți-mă, domnule Mizi, vroiam să vă previn.

Domnul Mizi este prea mînios ca să-l mai asculte. Îl ține de încheieturile mîinilor și-o urmărește pe doamna Mizi care-l dezleagă pe băiat.

Apoi doamna Mizi se întoarce spre Jabavu și-i spune printre lacrimi :

— Te-am ajutat, ai venit în casa noastră și acum ne jefuiești.

— Nu, nu, doamnă Mizi, nu-i așa, am să vă povestesc.

— Ai să povestești la poliție, se răstește domnul Mizi.

Și Jabavu, uitîndu-se la fața lui neîndurătoare și mînioasă, se simte trădat. Undeva în el se cască din nou hăul disperării.

Ridicat în capul oaselor, băiatul își duce mîna la falca luxată din cauza gogoloiului de pastă și-l întreabă :

— De ce-ai făcut-o ? Ți-am pricinuit noi vreun rău ?

— Nu eu sînt de vină, celălalt, se apără Jabavu.

Zadarnic, pentru că băiatul a fost legat la ochi înainte de a apuca să vadă ce se întîmplă.

Abia acum zărește domnul Mizi pumnalul căzut pe jos.

— Aha, ești și criminal pe deasupra ! exclamă, descoperind petele de sînge.

— Nu, se dezvinovățește Jabavu posac, sîngele e de la mîna lui Jerry, l-am mușcat eu.

— Ne crezi proști ? pufnește disprețuitor doamna Mizi. De două ori ai fugit. Odată de la doamna și domnul Samu, cînd te-au ajutat în noaptea aceea. Apoi de la noi, cînd te-am ajutat aici. În tot acest timp ai stat cu matsotsișii, iar acum vii cu un cuțit și te aștepți să nu zicem nimic cînd ne legi fiul și-i umpli gura cu aluat ?

Jabavu zace neputincios în strînsura domnului Mizi.

— Nu mă credeți, mai zice el. Prin vinele lui curge disperarea ca o otravă întunecată. Surprinzîndu-i chipul chinuit, cei din cameră îl privesc surprinși. Domnul Mizi își desface strînsoarea, iar doamna Mizi, care plînge amarnic, îi spune :

— Și pumnalul, Jabavu, pumnalul !

Domnul Mizi ridică pumnalul, îl vede curat, se uită la petele de pe podea și zice :

— Un lucru e sigur. Sîngele nu provine dintr-o rană de cuțit.

Dar ochii lui Jabavu fixează podeaua și chipul lui e abătut și apatic.

Apoi vin polițiștii, mulți și toți odată, unii pătrund pe fereastră, alții pe ușa din față. Îi pun cătușe lui Jabavu. Îi iau o declarație domnului Mizi. Doamna continuă să plîngă și să se frămînte în jurul fiului ei.

O singură dată mai deschide Jabavu gura, ca să se dezvinovățească :

— Nu sînt hoț. Am venit aici să vă previn. Vreau să trăiesc cinstit.

Polițiștii rîd de vorbele lui — abia a apărut de cîteva săptămîni în Cartier, spun ei, dar a și ajuns să fie cunoscut drept unul dintre cei mai dibaci hoți și membru al celei mai ticăloase bande. Acum însă, prin el o să-i prindă și pe ceilalți și toți vor fi băgați la închisoare.

Jabavu ascultă indiferent. Se uită la doamna Mizi cu privirea amară a unui copil trădat de propria sa mamă. Apoi își întoarce ochii spre domnul Mizi. Amîndoi îl privesc zăpăciți. „Toată viața, își zice domnul Mizi, am încercat să trăiesc în așa fel încît să nu mă bage în seamă poliția și acum nătărăul ăsta mă face să-mi pierd timpul prin tribunale și să-mi meargă vestea că am necazuri."

Jabavu este dus la închisoare în mașina poliției. Rămîne acolo toată noaptea și doarme somnul întunecat, fără vise, al omului care a pierdut orice speranță. Familia Mizi l-a trădat. Nu i-a mai rămas nimeni și nimic.

Dimineața se așteaptă să fie dus la tribunal, dar este transferat într-o altă celulă. Înțelege că situația devine într-adevăr foarte serioasă, pentru că se află singur în celulă, o cameră mică de cărămidă cu podea de piatră și o fereastră zăbrelită, cocoțată undeva sus.

Trece o zi, apoi alta. Temnicerii îi vorbesc, dar el nu răspunde. Apoi vine un polițist care-i pune tot felul de întrebări, dar Jabavu nu scoate un cuvînt. Polițistul, care la început dă dovadă de multă răbdare, o pierde în cele din urmă și îl amenință. Îi spune că poliția știe tot, și ce cîștigă dacă-și ține gura? Dar Jabavu este tăcut pentru că nu-i pasă. Nu-și dorește decît să plece polițistul, ceea ce acesta și face.

I se aduc mîncare și apă, dar nu se atinge de nimic pînă nu i se spune să mănînce și să bea, iar atunci reacționează automat, ca imediat după aceea să rămînă nemișcat, uitîndu-se cu bucata de pîine sau cu ceașca în mînă. În schimb doarme, doarme la nesfîrșit, ca și cînd ar vrea să-și drogheze sufletul pentru a putea trece mai ușor în somnul cel lung. Nu se gîndește la moarte, dar ea este acolo cu el, în celulă, ca o umbră mare și neagră.

Trece o săptămînă, deși Jabavu i-a pierdut șirul. În cea de-a opta zi, ușa se deschide și lasă înăuntru un preot alb. Jabavu doarme ; gardianul îl înghionteşte pînă-l trezește, apoi îl scutură ca să se scoale în picioare ; dar preasfințitul îi spune să ia loc, și el se așază fără să-și ridice ochii.

Preotul este un oarecare domn Tennent de la Biserica Anglicană, care-i vizitează pe prizonieri o dată pe săptămînă. E un bărbat înalt, slab, cenușiu, ușor adus de spate. Se mișcă încet și vorbește molcom, creînd impresia că nu crede nici măcar în propriile lui cuvinte.

Ca toți anglicanii, se îndoiește profund. Poate că dacă ar ține de o altă biserică — cea pe care africanii o numesc Romană — ar intra cu o altă stare de spirit în această celulă. Ar ști exact ce să spună și despre păcat și despre suflet, iar vorbele lui ar avea acea aură a credinței nestrămutate, indiferent de cum ți se schimbă viața.

Dar biserica domnului Tennent îi îngăduie multă libertate în credință. Și lucrînd ani în șir cu africanii săraci din acest oraș, are păreri asemănătoare cu ale domnului Mizi în ceea ce-l privește pe Jabavu. În primul rînd trebuie analizat procesul economic, în care Jabavu este prins ca o frunză într-un vîrtej. Părerea lui este că nu poți considera păcătos un copil, așa cum este Jabavu, decît dacă nu-ți iubești semenii. Pe de altă parte, un om care crede în Dumnezeu, dacă nu dă vina pe dracu', trebuie să găsească un țap ispășitor — ce anume, sau cine, este vinovatul ? Nu știe. Atunci cum să-l poată ajuta pe Jabavu, dacă nici pe sine nu se poate ajuta ?

Deși vine la închisoare o dată pe săptămînă, își urăște din tot sufletul munca, pentru că nu are încredere în el însuși. Intră în celula lui Jabavu mustrîndu-se că nu are nici un sentiment de milă pentru condamnat, și de la prima privire pe care i-o aruncă lui Jabavu, inima i se înăspreşte și mai tare. A văzut deseori condamnați din aceștia care se tînguiau și-și strigau mamele, situații extrem de dezagreabile pentru englezul din el care nu suportă asemenea manifestări emotive. Pe alții i-a văzut încăpățînați, indiferenți, amari. Și așa e rău, dar, oricum, e mai bine decît plînsul. Deseori i-a văzut așa cum este Jabavu acum, tăcuți,

înțepeniți, cu ochi pironiți în gol. Această stare îi displace mai mult decît oricare alta, pentru că este străină ființei lui. A văzut prizonieri condamnați la moarte, care arătau cum arată Jabavu ; sînt morți cu mult înainte ca lațul să le fie petrecut în jurul gîtului. Dar pe Jabavu n-o să-l spînzure, delictul lui este comparativ mult mai mic, deci această disperare nu are nici o justificare rațională, și domnul Tennent știe din proprie experiență că nu este pregătit să-i facă față.

Se așază într-un scaun incomod pe care l-a adus gardianul, și se întreabă cu mirare de ce-i vine greu să vorbească despre Dumnezeu. Jabavu nu este creștin, așa cum scrie și în actele lui, dar oare acest lucru trebuie să-l împiedice pe omul Domnului să vorbească despre EL ? După o lungă tăcere spune :

— Văd că ești tare nefericit. Aș vrea să te ajut.

Cuvintele sînt seci, artificiale, neconvingătoare, și Jabavu nu dă nici un semn că le-ar fi auzit.

— Ești la mare ananghie, dar dacă mi-ai spune care-i necazul, te-ai mai ușura.

Nici un sunet din partea lui Jabavu, ochii lui nici nu clipesc.

Pentru a suta oară domnul Tennent se întreabă dacă n-ar fi mai bine să se retragă din munca asta și să lase locul altui coleg care se gîndește la Dumnezeu mai mult decît la o casă mai bună, sau un salariu mai mare... Dar continuă pe același ton blajin și răbdător :

— Poate că lucrurile stau mai bine decît crezi. Pari mult prea nefericit pentru ce ți s-a întîmplat. Acuzațiile sînt banale. Spargere și vagabondaj, astea nu-s chiar atît de grave.

Jabavu nu se mișcă.

— S-a amînat mult cazul tău din pricina numărului mare al celor implicați. Complicele — cel căruia i se spune Jerry — a fost denunțat de banda lui că te-a instigat să jefuiești casa domnului Mizi.

La numele de Mizi, Jabavu tresare abia perceptibil, rămînînd apoi din nou nemișcat.

— Jerry va fi acuzat de organizarea jafului, de port de cuțit și vagabondaj. Poliția îl suspectează că este implicat în multe alte lucruri, dar nimic nu poate fi dovedit. Va primi o pedeapsă foarte grea — adică o

va primi dacă va fi prins. Se crede că este în drum spre Johannesburg. Cînd îl vor prinde, va fi dus la închisoare. Au arestat şi un metis care făcea angajamente false africanilor, printre alţii şi ţie. Dar e foarte bolnav, oricum o să moară. Cît despre ceilalţi membri ai bandei, poliţia îi va acuza doar de vagabondaj. Totul este învăluit într-un asemenea nor de minciuni şi contradicţii încît le-a fost foarte greu să rezolve acest caz. Dar tu trebuie să ţii minte că este singurul tău delict, deocamdată, şi eşti foarte tînăr, deci situaţia ta nu este chiar atît de rea.

Din partea lui Jabavu — tăcere. În sinea lui, domnul Tennent îşi zice : „Dar, la urma urmei, de ce-l consolez eu pe băiatul ăsta ca şi cum ar fi vinovat ? Cei de la poliţie mi-au spus că e implicat în tot felul de blestemăţii, chiar dacă nu pot fi încă dovedite.“ I se adresează cu voce severă :

— Nu vreau să spun că pedeapsa pe care o vei primi nu va fi influenţată de faptul că ai făcut parte din bandă — lucru ştiut de poliţie. Va trebui să plăteşti pentru încălcarea legii. Vei primi probabil un an închisoare...

Se opreşte, dîndu-şi seama că un an sau zece sînt acelaşi lucru pentru Jabavu. Un timp rămîne pe gînduri, căci e nevoit să ia o hotărîre foarte grea : în acea dimineaţă, domnul Mizi a venit acasă la el şi l-a întrebat dacă intenţionează să viziteze închisoarea. El a zis că da, va merge. Atunci domnul Mizi l-a întrebat dacă e dispus să-i ducă lui Jabavu o scrisoare. E drept că legea interzice să ducă scrisori prizonierilor, iar domnul Tennent n-a călcat niciodată legea. Unde mai pui că nici nu-i place de domnul ăsta, pentru că în general îi displac politica şi politicienii. După părerea lui, domnul Mizi nu este altceva decit un demagog zgomotos şi declamator care umblă doar după glorie personală şi putere. Totuşi, nu poate fi în total dezacord cu el, deoarece revendicările pe care le pretinde pentru poporul lui sînt — domnul Tennent este sincer convins de asta — pe deplin justificate. Aşa stînd lucrurile, prima reacţie a fost să refuze scrisoarea, apoi însă şi-a luat un aer ceremonios şi a promis că o să încerce. Scrisoarea se află acum în buzunarul lui.

— Am o scrisoare pentru tine, zice într-un tîrziu, scoţînd plicul din buzunar. Jabavu parcă e surd. Ai prieteni care vor să te ajute, ridică el glasul, sperînd ca vorbele lui să reuşească să străpungă apatia lui Jabavu. Acesta îşi înalţă ochii spre el.

— Ce prieteni ? întreabă după o pauză lungă.

Domnul Tennent este şocat auzindu-i vocea după o asemenea tăcere.

— Scrisoarea este de la domnul Mizi, spune, solemn deodată.

Jabavu i-o smulge din mînă, se scoală repede în picioare şi se duce în raza de lumină ce pătrunde prin mica fereastră cocoţată tocmai sus. Rupe plicul, lăsîndu-l să cadă pe podea.

— De fapt nu am voie să ţi-o dau, spune domnul Tennent ridicînd plicul de pe jos. Îşi dă seama că vocea îi este supărată, şi pe nedrept, căci singur s-a făcut vinovat de această ilegalitate. Neplăcîndu-i nedreptatea, îşi controlează tonul cînd urmează : Citeşte repede şi dă-mi-o înapoi. Aşa a spus domnul Mizi.

Jabavu se holbează la rîndurile care încep cu : „Fiul meu..." Pe loc obrajii îi sînt uzi de lacrimi. Precis acum o să urmeze una din scenele acelea dezagreabile, se gîndeşte domnul Tennent foindu-se stînjenit în scaun. Se mustră din nou că nu dă dovadă de milă creştinească şi, ca să nu se simtă ofensat de lacrimile lui Jabavu, se întoarce cu spatele — oricum trebuie să fie atent la uşă, să nu-i surprindă gardianul.

Jabavu citeşte :

„Vreau să-ţi spun că acum cred că n-ai minţit cînd mi-ai spus că ai venit fără voia ta la noi acasă şi că ai vrut să mă previi. Dar nu înţeleg ce te aşteptai să facem într-o asemenea situaţie. Unii membri ai bandei au venit să-mi spună cum le-ai povestit că vroiai să-ţi găsesc o slujbă şi să am grijă de tine. Au venit crezînd că am să le iau apărarea la poliţie. N-am să fac aşa ceva. Dacă eu nu înţeleg cazul ăsta, nici alţii n-o vor face. O săptămînă întreagă i-a interogat poliţia pe indivizii ăştia şi pe complicii lor, dar puţine pot fi dovedite, cu excepţia faptului că aşa-numitul Jerry era creierul întregii afaceri şi că a exercitat presiuni asupra ta. Se pare că le e teamă de el, dar şi de tine pentru că, după

cîte înțeleg, ai avea ce dezvălui dacă ai vrea. Și acum trebuie să pricepi bine cele ce urmează. Doamna Mizi a insistat să-ți scriu. Eu unul îți mărturisesc sincer că nu sînt de partea ta...".

Citind aceste ultime cuvinte, Jabavu lasă hîrtia jos, simțindu-și inima cuprinsă deodată într-un veșmînt de gheață. Dar domnul Tennent, încordat și agitat lîngă ușă, îl îmboldește :

— Repede, Jabavu. Citește repede.

Jabavu reia lectura și încet gheața se topește, făcînd loc unui sentiment pe care nu-l deslușește dar care promite ceva bun.

„Doamna Mizi mă acuză că judec prea mult cu mintea și prea puțin cu inima. Spune că tu ești doar un copil. Poate că este așa, dar, cum nu te comporți ca un copil, am să-ți vorbesc ca unui bărbat și sper să te și arăți ca atare. Doamna Mizi dorește să mă duc la tribunal și să declar că noi te cunoaștem și că ai apucat-o pe căi greșite din cauza unor indivizi păcătoși și răi, că tu de fapt ai un suflet bun. Doamna Mizi rostește cuvintele astea — bun și rău — cu mare ușurință, probabil din cauza educației primite la Misiune, dar, în ceea ce mă privește, eu n-am încredere în ele ; am să le las în seama domnului Abate Tennent care sper să-ți aducă această scrisoare.

Știu doar că ești foarte inteligent și dotat, că ai putea să-ți folosești cu bune rezultate calitățile, numai să vrei. Mai știu și că pînă acum te-ai comportat de parcă lumea ar trebui să-ți ofere totul de-a gata. Dar trăim vremuri grele, în jurul nostru este multă suferință, și nu văd de ce tu ar trebui să fii altfel decît ceilalți. Acum va trebui să apar la tribunal ca martor, pentru că în casa mea s-a comis spargerea. Dar n-am să spun că te cunosc dinainte decît întîmplător, așa cum știu sute de alte persoane — și ăsta-i adevărul, Jabavu..."

Hîrtia este din nou lăsată să cadă, de data asta din pricina indignării. Da, va trebui să se deprindă cu ideea că nu se distinge prin nimic din marea masă, că e la fel ca toți ceilalți — și asta este, poate, cea mai dureroasă lecție pentru el.

Aude vocea domnului Tennent care îl presează :

— Dă-i înainte, Jabavu, o să ai destul timp să te gîndeşti.

„Adversarii noştri profită de orice ocazie ca să ne defăimeze, pe noi şi mişcarea noastră, şi ar fi încîntaţi să declar că sînt prieten cu un criminal cunoscut de toată lumea, chiar dacă n-au cum s-o dovedească. Pînă acum, şi cu un efort deosebit, am reuşit să rămîn în ochii poliţiei un cetăţean obişnuit căruia nu i se poate reproşa nimic. Se ştie că nu fur, nu mint, nu înşel. Sînt ceea ce se numeşte onorabil. Nu doresc să-mi schimb acest renume de dragul tău. În acelaşi timp însă, mi-am cîştigat o reputaţie proastă pentru că sînt lider al poporului african, încît dacă aş pune o vorbă bună pentru tine, le-aş da ocazia să-mi interpreteze gestul după cum le convine lor. Au şi pus întrebări care nu lasă nici o îndoială asupra convingerii lor că tu faci parte din mişcarea noastră, că lucrezi pentru noi şi că eu am minţit cînd am negat acest lucru. Dar adevărul este altul şi-l ştii şi tu.

Sînt convins, fiul meu, că şi tu vei crede, ca şi soţia mea, doamna Mizi, că sînt prea dur, dar nu trebuie să uiţi că vorbesc în numele a sute de oameni care au încredere în mine, şi lor nu le pot face rău de dragul unui băiat nesăbuit. La proces am să fiu neiertător în ceea ce am să spun, nici măcar n-am să mă uit la tine. Iar pe doamna Mizi am s-o las acasă, pentru că mă tem de bunătatea inimii ei. Ai să fii condamnat la un an închisoare, dar sentinţa poate fi redusă dacă te vei comporta bine. Nu-ţi va fi uşor. Vei fi la un loc cu alţi criminali care vor încerca să te atragă din nou la viaţa dinainte, vei avea de îndeplinit munci tare grele şi vei avea mîncare proastă. Dar dacă se vor ivi ocazii din care să înveţi, profită de ele. Nu atrage în nici un caz atenţia asupra ta. Nu vorbi despre mine. Cînd vei ieşi din închisoare, vino să mă vezi, dar în taină, şi am să te ajut, nu pentru ceea ce eşti tu, ci pentru că respectîndu-mă pe mine ai dovedit că respecţi cauza pe care o reprezint, care este mai presus decît oricare din noi. Cît vei fi în închisoare,

gîndește-te la sutele și miile de oameni de-ai noștri care se găsesc în temnițele africane de bunăvoie, pentru cauza libertății și a dreptății, și astfel nu vei fi singur căci, într-un sens mai greu de înțeles și întortocheat, faci parte dintre ei.

Te salut în numele meu, al doamnei Mizi, al fiului nostru, al doamnei și domnului Samu și al celorlalți care așteaptă să aibă încredere în tine. Dar acum, Jabavu, trebuie să ai tu încredere în noi... Te salutăm..."

Jabavu lasă hîrtia să cadă și rămîne cu privirea pironită în gol. Din toate acele cuvinte scrise la repezeală pe hîrtie, cel mai important pentru el este cuvîntul NOI. NOI, spune Jabavu. NOI, noi noi. Îl pătrunde o pace adîncă.

Întreaga viață a străbunilor săi în trib și în kraal s-a închegat în jurul acestui cuvînt: Noi. Dar nu și viața lui. Cîte zile urîte și cumplite s-au scurs între acele vremuri din sat și cea de acum, cînd singurul cuvînt care i-a dominat existența a fost EU, EU, EU — crud și tăios ca un cuțit. Acum i se vorbește din nou de NOI, semn că el, Jabavu, este acceptat cu tot ce-i rău și bun în el, că i se cere să dea tot ce poate el oferi. NOI, gîndește Jabavu, NOI... Și pentru prima oară, acea foame din el care a urlat ca o fiară dezlănțuită toată viața lui țîșnește nestăvilită ca să se scurgă domolită în cuvîntul NOI.

De afară se aud pași tropăind pe scări.

— Dă-mi scrisoarea, se precipită domnul Tennent. Jabavu i-o întinde și aceasta dispare repede în buzunarul Abatelui. Am să i-o dau înapoi domnului Mizi și am să-i spun că ai citit-o.

— Spuneți-i că am citit-o cu toată atenția, că-i mulțumesc și am să fac ce-mi spune el și poate avea încredere în mine. Spuneți-i că nu mai sînt copil ci bărbat în toată firea, și că este bine așa cum a gîndit, că e drept să fiu pedepsit.

Domnul Tennent îl privește uimit, gîndindu-se cu amărăciune că un agitator necumpătat și necredincios poate vorbi de dreptate, bine, rău, și poate reuși acolo unde el, omul Domnului, ferindu-se de asemenea cu-

vinte, a dat greș. Îi spune totuși, cu blajinătate măsurată în glas :

— Am să te vizitez în închisoare, Jabavu. Dar să nu spui nici gardianului, nici poliției, că ți-am adus scrisoarea asta.

— Sînteți prea bun, domnule, îi mulțumește Jabavu.

Abatele zîmbește cu zîmbetul său sec, neîncrezător, și iese, iar gardianul închide ușa.

Jabavu se așază pe podea cu picioarele întinse. Nu mai vede în jurul său pereții cenușii ai celulei, nici măcar nu se mai gîndește la tribunal sau la închisoarea care o să urmeze.

— *Noi,* repetă neîncetat Jabavu, *Noi.* Și parcă în mîinile lui goale simte mîinile calde ale fraților săi.

Cuprins

PREFAȚĂ 5
BĂTRÎNUL ȘEF MSHLANGA 23
CĂMIN PENTRU VITELE SCOȚIENE 38
CĂRĂBUȘUL SACRU 102
MICUL TEMBI 109
FECIOARA NEAGRĂ 138
TRĂDĂTOARELE 155
PORCUL 165
VRĂJILE NU-S DE VÎNZARE 174
GEORGE „LEOPARDUL“ 184
PACOSTEA 217
A DOUA COLIBĂ 225
ATACUL BLÎND AL LĂCUSTELOR 251
RĂSĂRIT DE SOARE ÎN VELD 260
ELDORADO 270
FAMILIA DE WET SOSEȘTE LA KLOOF GRANGE . 336
MUȘUROIUL 368
COBORÎREA 431
CASETA DE BIJUTERII 452
POVESTEA CELOR DOI CÎINI 461
FOAMEA 488

Lector: DENISA COMĂNESCU

✽

. Coli de tipar: 39,75
Bun de tipar: 20 X 1989

✽

Tiparul executat sub comanda nr. 356 la
Întreprinderea poligrafică „13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97, București,
Republica Socialistă România

„Doris Lessing este la fel de plină de forță ca și D. H. Lawrence atunci cînd împletește dezvăluirile despre trăirile interioare ale personajelor sale cu o intensă evocare a locurilor și a atmosferei, pentru a reda, simultan, punctele nevralgice atît ale caracterelor cît și ale societății.“

MICHAEL THORPE

ISBN 973-34-0080-7

Lei 33